

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

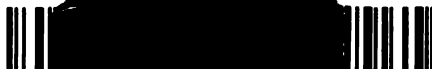
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

He 9585

UNIVERSITY OF GENT

Digitized by Google

N O V A
A C T A
E R U D I T O R U M
A N N I
M D C C L X X I I I .
publicata

Cum Serenissimi Electoris Saxoniae Privilegio.

LIPSIÆ

Prostant apud IO. FRID. GLEDITSCHII et
LANCKISII heredes.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS: Venetiis apud IO. BAPT.
ALBRIZZIIUM: Bononiæ apud LAELIUM della VOLPE: Parisiis apud
BRIASSONUM: Olyssiponæ apud BORELLUM, MARTINUM, et
SOCIOS: Ultraiecti apud ABR. van PADDENBURG: Lugduni Ba-
tavorum apud LUCHTMANSIOS: et Amstelædani
in SCHREUDERI officina.

M D C C L X X V I .

MUSEUM
ANTO
MUSEUM
MUSEUM
MUSEUM

...

...

LECTORI

S.

D. Carolus Andreas Bel

P. P. O.

*Et si scribendae praefationis, cum
hoc Tibi Actorum Eruditorum
Volumen tradimus, nullam no-
bis videmus necessitatem impositam; neque
enim ullam vetus hoc institutum mutatio-
nem passum est: tamen, vel salutandi Tui
causa, Lector, nostraque studia Tibi com-
mendandi, veterem praefandi morem non
omnino putamus negligi oportere. Erunt
for-*

fortasse, qui tarditatem nostram accusent,
sed ignari sine dubio, in quosnam errores
festinatio praecipitet, quam neque nobis
grauem, neque iis esse volumus, de quorum
libris iudicium proponitur. Habes hoc Vo-
lumine magnum bonorum librorum appara-
tum, cuius maximam partem Hispanis, Lu-
sitanis, atque Italis debemus, quorum be-
neficio libri ad nos missi sunt, quos in
his oris vix videas. Si nonnumquam iusto
seuiores recensendis quorundam libris fu-
isse videamur, cogitent Lectores, libros,
si mali sint, aut inepti, laudari ab iis nulla
modo posse, qui ex vero iudicare a longo
inde tempore consueuerint. Non Te am-
plius moror. Vale, Lector, et studium de
Te bene merendi nostrum agnosce. Scribeb:
Lips. d. XVIII. Octobr. MDCCLXXVI.

N. L.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCLXXIII.

HISTORIA ET COMMENTATIONES ACADE-
miciæ Electoralis Scientiarum et Elegantiorum Litterarum
Theodoro-Palatinae. Vol. III. Historicum.

Mannheimi, typis Academiæ MDCCLXXIII.
quaternis.

Satisfactum est tertio hoc Actorum Palatinorum Tomo
eorum consilio atque voluntati, qui dissertationes histori-
cas ab iis quæ physicum quoddam, aliisque generis aliud ar-
gumentum tractarent, seiunctas maluerunt. Et servabitur in
posterum hæc ratio, ut quæ ad Historiam pertinent, ea se-
paratis voluminibus, aliis quæ ad triplex regnum naturæ
spectant, exhibeantur. Est igitur hæc *Tomi III.* quasi P. I.
quam excipiet P. II. physica. Qui iam prae manibus est,
hæc habet.

Continuatio historiae academicae ab a. MDCCLXVIII.
usque ad a. MDCCLXXI. *Latine* pag. 1

Iter Literarium, Latine 18

Io. Dan. Schoepflini disquisitio, de Verbigeno et Tigu-
rino Helvetiæ pagis, ad aram Soloduri repertam, *Latine*, 169

A

Andr.

NOVA ACTA ERUDITORUM

<i>Andr. Lameii</i> dissertat. ad lapides antiquos Hedderheimenses, ubi de Novo Vico, et de Tauro monte, <i>Latine</i>	175
<i>Cosmivi Haefselini</i> dissertatio de Lupoduno, <i>Lat.</i>	185
<i>Eiusdem</i> de balneo Romano in agro Lupodunensi reperto <i>Latine</i>	213
<i>Andr. Lameii</i> descriptio pagi Spirensis, qualis antiquis fuit temporibus, <i>Latine</i>	228
<i>Io. Dan. Schoepflii</i> praelectio de duellis et ordaliis veteris Franciae Rhen. <i>Lat.</i>	281
<i>Cristoph. Jacobi Kremeri</i> de Comitatu Nemoris, feudo Ducum Juliac. Palatino, <i>Germanice</i>	284
<i>Io. Dan. Schoepflii</i> diss. de Gulielmo VII. Juliaci Comite, Marchione, Duce, <i>Lat.</i>	305
<i>Eiusdem</i> de Evangelii sancti Marci codice apud Venetos, <i>Latine</i>	326
<i>Georg. Christiani Crollii</i> responsum ad quaestionem de antiquo Franciae Rhenensis ducatu, <i>Latine</i>	333

Indices historici rerum et verbortum, in tribus, quae prodierunt, Academiae voluminibus contentorum.

Historia academiae continet, praeter fata ipsius academiae, et datas ad hanc principum epistolas, elogium *Oberkampii* et *Vonckii*, ex legibus academiae, singulis, qui defuncti sunt, sociorum scribendum. Obiit ille anno 1767, hic 1769.

Iter literarium susceperunt iussu Principis Electoris Schoepflinus, Lameius, et Kremerus. Lustratis hi Vormatiensibus tabulis autographis, titulisque sepulcralibus Oppertiensibus, Francofurtum, et Hedderheimium inde, vicum Moguntiacum, evagati sunt. Res diplomatica non contemnendum accipit augmentum, collectis Limburgi ad Logana

ganam aliisque in locis diplomatibus LII. Intermixtis bene multis longa haec mellis diplomatica distinguitur titulis sepulcralibus, ad familiam Veldentiam, Nasloviensem, aliasque pertinentibus. Trevis Manhemium adlata sunt duo mariora cum inscriptionibus sepulcralibus hominum Christianorum, unum Genesii cuiusdam nomine signatum, alterum Ursatii Quorum illud, quia nondum; hoc, quia viciose vulgatum est accurate est descriptum, servatis omnibus et litterarum figuris et barbarismis. Ad quae praeterea bene monetur quam longe iam sit deflexum ab antiqua illa et naturali pulchritudinis ratione. Utrumque marmor est Christianorum, incertae quidem aetatis sed tamen, ut videtur saeculi quinti. Hemmenrodae, in templo monasterii, detecti tres lapides sepulcrales, quorum imagines aeri incisae exhibentur. Primus habet hanc inscriptionem: *Henricus Junior Comes de Spanheim sine temporis nota. Alter est filio Henrici, Johanni tertio dicatus, cum inscriptione: obiit illustris dominus Johannes Comes de Spanheim sub anno domini millesimo, trecentesimo, nonagesimo nono, in vigilia sancti Thome apostoli, cuius anima requiescat in pace, amen. Tertius lapis est Mechtildis, Johanni huic an. 1330. nuptae, cum hoc titulo: Obiit illustris domina Mechtildis, nata ducis Bavarie, comitissa de Spainheim, sub anno domini millesimo CCCLVII, ipso die beate Katherine virginis, eius anima requiescat in pace, amen.*

Bonnae, in arce electorali, reperta sunt monumenta Romana tria, cum inscriptionibus his:

I.

Quintus PPTILTVS. Quincti Filius OFFENTINA (tribu)
 SECYNDVS DOMO MEDIOLANENSIS
 MILES LEGIONIS XV PRIMIGERIAE
 ANNORUM XXV. STIPENDIORUM V.
 Heres ex Testamento Faciendum Curavit.

A 2 -

II, Lu.

NOVA ACTA ERUDITORUM

II.

LUCIUS PIPERACIUS Lucii Filius
 STELLATINA (tribu) OPTATUS
 DOMO TAURINVS MILES Legionis
 XV. PRIMIGENIAE ANNORUM XXIII.
 STIPENDIORUM IV. Heres EX
 Testamento Faciendum Curavit.

III.

PINTAVS PEDILICI Filius
 ASTVR TANSMONTANVS
 CASTELLO INTERCATIA
 SIGNIFER COHORTIS V
 ASTVRVM ANNO XXX STIPENDIO
 VII Heres EX Testamento
 Faciendum Curavit.

Ultimus tantum horum titulorum ab Aldenbrückio est publicatus, sed vitiose. Tres ex antiquis lapidibus Asturum cohortes innotuere. Titulus Bonnenfis quartum iam supeditat. Coloniae quinque sepulcrales tituli, nondum illi editi, reperti sunt:

I.

M. LVCILIVS SECV
 NDVS DECVRIO
 MI. EX ALA FRONT.
 DOMO CAMP
 LVCILIAE. M. L. PAL
 LADI M. LVCILIO
 BLANDO LIB. H. E. T. P. C.

II. E

II.

L. NASIDIE

MVS. AGRIPP. *

TRIBVN.

LEG. XIII. GEM.

III.

D. M.

POTENTINA SENNI

ANO CONIUGI CEN

TVRIONI LEG. XXII. ET

SERVANDO FILIO

ET MAXIMINE FILIE

F. C.

IV.

DIGNIO

QUARTO

APRONIO

DVBALVS

FRATRI F.

V.

. M. ET B. M. APPIE

VERINE. APPIVS

SEVERVS. ET

VERECVNDINIA

QUIETA. PATRES

FILIE DVLCIS

SIME

A 3

Supplet

Supplet vir doctissimus ab initio litteram D. ut sit *diis manibus et bonae memoriae A. V.*

Finem faciunt litterarii itineris lectu illius iucundissimi ipsa diplomata, et latina et vernacula lingua confecta, in quibus multa Imperatorum sunt, Electorumque Palatinorum. Sequitur *Dissquisitio de Verbigeno et Tigurino Helvetiae Pagis.* Verbigenorum antiquorum pagus ab omnibus vulgo credita Urbensis regio hodierni pagi Vaudensis, ideoque perperam dictus *Verbigenus*, cum omnes Codices, et Caesaris Interpretis Graecus, habeant *Verbigenus*. Vel ex hoc apparet, quam facilis sit error, quem tamen multi committunt, si ex similitudine antiquorum nominum, quae est cum novis, certi aliquid effici debeat. *Saloduri* reperta est ara, *Genio Verbigeno* posita, anno aerae vulgaris 219. cum inscriptione quae rem dubiam conficit. Inscriptio haec est

GENIO VERBIG

IN HONOREM

DOM DIVIN

ARAM CVM SI

GN SVECCON

DEMECENVS

DE SVO POSVIT

IMP DN ANTON

ET SACERDO

COS

Est itaque Salodurensum pagus, qui Julio Caesari Verbigenus dicitur. Verbigeni, victi a Caesare ad Rhenum rediunt, in pristinas sedes. Salodurenensis pagus Rhequum attingit, Urbensis a Rheno longe distat.

Hedder-

Heddernhemii, propter Francofurtum, reperti sunt duo Genii, simili uterque imagine, et uterque eum inscriptione. Unius est haec:

IN Honorem Domus Divinae
 GENIVM PLATEAE NOVI VICI
 CUM EDICVLA ET ARA
 Titus Flavius SANCTINVS MILES LEGIONIS XXII.
 Primigeniae Piae Fidelis IMMUNIS CONSULARIS ET PERS
 PETVVS ET FELIX FRATRES Cives
 Romani ET TAVNENSES EX ORIGI
 NE PATRIS Titi FLAVII MATERNI VE
 TERANI COHORTIS III. PRAETORIAE PIAE
 VINDICIS ET AVRELIA AM
 MIAS MATER EORVM Civis Romana Dedicarunt.
 AGRICOLA ET CLEMENTINO CONSULIBUS.

Altera est:

IN Honorem Domus Divinae
 GENIO PLATIAE
 NOVI VICI AEMI
 LIVS BARICIO
 tudium SOLLEM

huius ultimam lineam, evanescentibus imprimis litteris prioris vocis, explicare non est adgressus Cl. *Lameius*, eum caetera erudite explicaverit, observaveritque *Novur, Vicum*, quem utraque inscriptio habet, et qui alias nusquam adhuc sit repertus, collocandum videri inter Praunhemium et Heddernhemium.

Quia ad Nicrum monumenta, quae pae Romani consti-
 tuere soliti sunt, reperta, colligit inde Cl. *Haffelinus*, ad Nicrum
 usque

usque Romanum imperium pertinuisse, licet ante Saeculum quartum, veterum scriptorum nemo de Nicro quidquam commemoret. Ladenburgi ad Nicrum detecta sunt balnea et columbarium, non, nisi in regione pacata, et in loco amoeno, frequenti, et beatiore institui solita. Quo tempore regio illa ad Nicrum Romanorum ita facta sit, ut pace ibi fruerentur, incertum est, faciunt tamen rationes, quas dat Haeffelinus, ut Saeculo secundo, sub Traiano et Antonino id evenisse, vero non videatur dissimile. Adducit sententiae firmandae Spart. Adr. 12, sed ibi non est sermo *de omni huius regionis limite*, sed de omnibus limitibus non satis tutis atque munitis. Neque tamen ideo alia sentire velimus. Ladenburgum esse antiquorum Lupodunum, statuit iam Freherus; sed, iudice Haeffelino, non idoneis fatis argumentis probavit, aut probare potuit, nondum repertis his antiquitatis monumentis.

Lupodunum, Francis dicta Luboduna, originis est Celticae, quam ipsum nomen indicat, ut et in caeteris, quae terminantur in *dunum*, quod et situs loci probat. Burgundi terminationem *dunum* in *burgum* mutarunt, ut pro Lobodunum diceretur *Lobodunburgum*, *Lobudunburgum*, et inde *Ladenburgum*. Sub Romanis *Lupodunum*, sub Francis *Luboduna*, sub Palatinis *Ladenburgum*, aedificiorum tum publicorum, tum privatorum, splendore floruit. Aliorum sententiae de situ Lupoduni, modeste excutiuntur et refelluntur. Aufonii et Ammiani loca, quibus utuntur alii, accurate ita explicantur, ut neuter Haeffelini sententiam destruere, sed firmare sit putandus.

In descriptione pagi Spirensis antiqui, agitur primo de origine nominis, cuius prima mentio in charta Sigeberti regis fit, quae in fine dissertationis, cum aliis diplomacibus, addita est. Quia Pagus Spirensis fuit e maioribus, habuit etiam praefectos Comites, quorum et catalogus confectus est, auctior illo, quem Schoepflinus in *Alsat. Illustr. Tom. II.* proponit.

Primus est *Bugulger*, anno Caroli M. tertio seu 771. Ultimus est *Heinricus* s. b. *Henrico IV. Imp.* data omni potestate episcopis *Spirensibus*, per donationem *Spirensis* II. Idus Jan. anno 1086.

Apponimus etiam summam dissertationis *Schoepfliniana* de Codice Evangelii *S. Marci* apud Venetos. Antiqua est opinio, codicem esse *Marci* ipsius autographum. Recentioribus temporibus *Gilberto Burneto* cognitu fuit difficile, Graecis an Latinis litteris scriptus esset. *Missonus* Graecum censet characterem, *Montefalconius* et *Maffeus* Latinum. *Pragae* seruntur particula illius Codicis constans duobus quaternionibus. Fuit quondam *Utini*, ubi *Carolus IV.* ut ipse epistola testatur, dono accepit, *Pragamque* misit. *Utino* anno 1415. a *Veneris* subacto, quinquennig post, quod reliquum erat codicis *Venetas* est translatum. Forma est quadrata, codex membranaceus, utraque pagina scriptus, binis columnis. Litterae semunciales, saeculi fere sexti. Idioma latinum ex versione *Hieronymiana*, saeculi quarti: ipse codex mutilus, locoque illatus humido corruptus. *Pragensis*, et *Venetum* fragmentum, totum faciunt. Et totus Codex *Marcianus* detractus ex *Evangeliariorum* *Foro-Julienensis* ecclesiae, quod *Fontanus* vidit, cum ipsa hac lacuna, in qua evangelium *Marci* desideratur.

Dissertatio *Cl. Crollii*, ad quaestionem, an et qualis fuerit *Franciae Ducatus*, tribus absolvitur partibus, quarum prima de eo agit, an fuerit peculiaris in *Germaniae* regno *Franciae Rhenaensis* provincia. Altera tractat de forma et habitu provinciarum *Germaniae Francicarum*, maxime *Franciae Rhenanae*. Ultima, de formula *Ducatus Franciae Rhenanae*. Longior est illa quidem disputatio, sed quantum longitudine proceaditur, tantam in ipsa lectione, copiam voluptatem, eum antiqua nostrae patriae nova luce cognosceremus illustrata, quae dubiae essent fidei confirmata idoneis rationibus; ab aliis perperam et nullis fulta argumentis, pro veris

B

vendita,

vendita, reiecta modeste. Ingenue haec, et sine ambitione dicta omnes fatebuntur, qui libellum inspicere haud grave-
 ventur. Disputat primo breviter Cl. Crollius, *an talis fu-
 rit provincia?* excutitque accurate *Guidonis Ravennatis testi-
 monium*, reicitque ut non satis validam. Sequitur *Brevior
 notitia primorum populi Francici fatorum, et divisio populi
 Francorum in sex tribus*. Separati seiunctique populi, seiun-
 ctas fecere civitates, usque ad Carolum M. inde *Franciae
 antiquae s. Rhenanae Austrasiorum a Francia nova s. Franconia
 diversitas*. Fuere, qui Hassiam Thuringiae accenserent, alii
 Franconiae, alii Franciae Rhenanae tribuerent, aut qui eti-
 am inde a Conradi II. regis temporibus proprios dominos
 habuisse statuerent. Omnes aberrant a vero. Nam, ut egre-
 gie docet Crollius, *Hassa, Francorum provincia, a Francia
 Rhenana et Franconia diversa fuit*. Provinciarum ratio mu-
 tata est in *Divisione regni nova inter Ludovici Pii filios*.
 Inde *Franconiae nomen advenit Franciae orientalis proprium;*
et eius respectu Rhenana provincia dicta est occidentalis. Ger-
 manis etiam suae fuere *regulae in describendis provinciarum
 Germaniae finibus*. Constituntur inde *fines Franciae Rhe-
 nanae versus Alemanniam et Sueviam, item fines Franciae
 Rhenanae versus Franconiam; item versus Hassiam, Westsa-
 liam, et Ripuariam trans Rhenanam, et cis Rhenum versus Lo-
 tharii regnum, tandemque versus Westphalam et Alsatiam*.
 Fuere itaque pagi Franciae Rhenanae: I. in Germania
 cisrhenana Spirigovia, Wormazfelda, Navenfis: II. in
 Germania transrhenana, inter Rhenum, Segam, et Moenum,
 Rkingavia inferior, Einrich, Longavia inferior, cum pago
 Heigere, Vederovia, Niedgovia, Kunigessundra, et pars
 Moingoviae, a Moeni latere dextro. III. inter Rhenum,
 Moenum, et Nicrum, et silvam Odonicam, pars Moingoviae,
 Plumgovia, Bachgovia, Rhenensis superior et Lobodunen-
 sis. IV. inter Rhenum, Nicrum, Alemanniam, et Sue-
 viam, pars Lobodunensis, Craichgovia, et pars Neckergo-
 viae a latere fluvii sinistro, Elsenzgovia, Anglachgovia,
 Salzgovia.

Salzgovia, Pfunzgovia, Albegovia, Ufgovia, Encingovia, utraque Wiringovia, Glemsgovia, Zabernachgovia, et Gardachgovia. V. trans Nicrum, pagus Murachgowe. Parte altera agitur in principio *de Imperio Francorum tripartito inter filios Ludov. Pii, doceturque, Reges Germ. summos Francorum ducis fuisse, Francorum procuratores et praesides, regum vicarios.* Indicatur porro *Formula Franconiae antiquior, item status provinciae Hassorum antiquior, sub Conradi senioris filio.* Historia Hassiae, usque ad mortem ducis seditiosi Eberhardi plurimum satis certa, *post hunc maximae tenebrae.* Quae postquam satis copiose sunt indicata, agitur *de statu antiquiori Franciae Rhenanae, eiusque procuratoribus, instituiturque collatio cum ducatu Francorum in Gallia, et explicatur ratio provinciae regendi a Carolo M. instituta, eademque sub Ludovico Germanico servata.* Post Ludovici Germanici mortem, mutata sensim regni forma, exorti *Camerae nuntii.* In Camerae nuntii locum *successit dux Francorum;* quorum ortus collocatur in tempora Ludovici pueri. *Eberhardus Francorum dux et marchio 912 - 939.* Post hunc agitur *de Conrado Wormatiensi duce ceterisque Francorum Principibus: de Ottone Wormatiensi, Francorum duce: de Conrado III. Wormatiensi, duce Francorum et Carinthiae: de Conrado IV. Wormatiensi, duce Francorum, Alsaciae et Carinthiae.* Exstincta ducum Wormatiensium familia, *Reges Franciae Rhenanae heredes, et ducatus Francorum cum regia dignitate coaluit.* Ducatus Franciae Rhenanae sub *regibus, maxime Henrico IV, immixtus; quodanmodo restitutus in Staufensibus principibus.* Nam *Friedericus, dux Suevorum et Francorum, eiusque filii, Franconiae et Rhenanae Francias heredes erant.* Ultima pars haec habet capita. Agitur *initio generatim de ducibus Germaniae; quorum Ducum primariorum potestas insolentior circumscripta, in primis sub Henrico rege, et Ottone I, Ducum potestas institutis Comitibus Palatinis circumscripta, tamen Ducum primariorum honores iuraque eximia.* *Duces Francorum fuisse primarii, eratque distinctio ducis Francorum a reliquis populorum ducibus.* Quem-

admodum dux Francorum in rebus bellicis erat famulus, ita idem in aula summus. *Dapifer*. Idem *Dux Francorum* aut eligendus maxime in regem, aut praecipua auctoritate in rege creando praeditus fuit. Idem *Dux Francorum interrex* seu vicarius Imperii; in provinciis tamen iuris Saxonici, Saxo-Honore quatuor officiorum malicorum ipse dux (*Francorum*) splendebat: erat advocatus generalis ecclesiarum maiorum; protector fabricarum alienariorum per omnem Franciam: Exercere iudicia provincialis, et fuere iudicii principum ordinarii praefides, adeoque etiam iudices Caesaris. Idem dux Francorum fuit vicarius absentis Caesaris, seu regis, potestatem habens ordinariam de banno investiendo, bannumque viarum publicarum. Fuit Procurator fisci regii per Franciam, Rhenanam summum.

Atque haec sunt bona istius Voluminis, quae consummatae doctrinae Sociorum Societatis eius, sed et diligentiae non vulgari, debemus. Optandum est, ut pari diligentia pergant Viri eruditissimi, bono rei litterariae, ornare eas litteras, quae ab elegancia nomen habent, et tamen vulgo negliguntur.

IOANNIS GERHARDI, THEOLOGI
quondam Jenensis, Locorum Theologiarum TOMVS UNDECIMVS:
denuo edidit, variisque observationibus illustravit
et auxit, IO. FRIDERICUS COTTA, Theo-
logus Tubingensis.

Tubingae, sumptibus Jo. Georgii Cottae, 1772.

quaternis.

Vehementer est dolendum, perversam hanc nostris homines sequi rationem, ut contentui habeant, strenue

que negligant, antiquiorum Theologorum libros. Defecerunt enim profecto, abiiciuntque illa arina; quibus iam dudum vera religionis Christianae doctrina, ut constantissimo, ita felicissimo, a viris cum pietate insignibus, tum omnis eruditionis genere instructissimis, propugnata est atque defensa. Quorum opera, atque indefessus in veritate adstruenda labor, quam gratus nobis sit, satis inde intelligitur, quod capitales eorum libri paucis sunt noti, et a paucioribus etiam leguntur. Cui malo latius in dies serpenti nisi coniunctis et quasi in unum collatis viribus doctores ecclesiae medentur, prope abest, ut doctrinam nostram novam putemus, quae ante haec triginta aut quinquaginta annos exorta videatur. Enimvero, remedium qui sperare licet, cum eo, ut lenissime dicamus, superbiae progressus sit permagnus doctorum numerus, ut iuvenibus sola fere sua scripta commendent, ad haec sola ablegent, haec sola consulere suadeant, de aliis, imprimis antiquioribus, parum solliciti. Videntur enim tanto plus sapere, si solis sibi doctrinae plenius excussae, illustratae, confirmatae gloriam, quia reliqui excentur, immo ignorantur, tribuere possint. Et ita fit, ut perniciose haec consuetudo, quasi per manus tradita, a doctore ad discipulos, consulto, et data velut opera, propagetur. Quam rationem, quomodo defendant, ipsi viderint, qui eius sunt auctores. Nobis quidem satius videtur, rei quae Christianae utilius, largiter illis usi, quae antiqui Theologi elaborarunt. Non enim id adsequemur tantum, ut singula doctrinae capita gravissimis cognoscamus confirmata argumentis; sed etiam, quae sint adversariorum exceptiones et distinctiones, satis illae plerumque acutae, perspiciamus addiscamusque, manu quasi ducti, quae ratione petitiones adversariorum vitandae, relaque repellenda. Et nemo esse debet, qui Gerhardum nostrum inter paucos principe loco collocare nolit; commendationemque eius, nisi cui plane sit incognitus, nemini postulari. At fuit et ipse homo, qui potuit nonnulla omittere, quaedam non satis perspicere, et quae a post futuris

proponerentur, non praevidere. Quae, ubi deesse videbantur, cum summe Ven. Cotta suppleverit, nemo nostrae ecclesiae, opinamur, vere sit amans, quin gratissimo animo hunc laborem accipiat. Eadem ratione editus est hic Tomus, qua caeteri. Continet loci de Ecclesia maximam partem. Permultis ille locus tractatus scriptis et Theologorum Lutheranorum, et ab his dissidentium, largissimam iam b. Gerharδο dederat materiam. Exortis autem post eius obitum, dato quasi signo, pluribus etiam, qui, dum ecclesiae veritatem sibi vindicarent, vel totum hunc locum, vel unam alteramve particulam, studiosius excuterent, in tantam excrevit magnitudinem, ut mole iam sua videatur laborare, et vel de hoc uno loco ampla satis possit colligi bibliotheca. Sufficiebat sane exiguus librorum numerus, nisi Romanae praecipue ecclesiae doctores moderatius, ut doctos et Christianos decebat egregie, se gerere voluissent, et ab eo abstinere, ut, quoscumque doctrina a se dissidentes haereticorum infami nomine notarent. Sed haec sunt alius loci. Notae, quae in nova hac editione, additae sunt partim breviores, partim longiores, in iis praesertim locis, ubi aut adversarii novas facere exceptiones, aut locus est adhuc relictus logomachiae. Ex his unam alteramque summam exhibeamus. In c. VIII. tractatur Quaestio, *an possit ecclesia deficere?* Post ea quae copiose dixit Gerhardus, large satis collectum exhibetur spicilegium, cuius haec est summa. Disputantium de hac quaestione recensentur primo sententiae, additur in fine brevis ipsius Cl. Cottae iudicium. I. *Ecclesiam penitus deficere posse*, statuunt Sociniani, Arminianorumque plerique, quorum principes indicantur, cum Indiculo Theologorum, qui contra hos scripserunt, et Lutheranorum, et Reformationum. II. Contra statuunt, et ecclesiae *perennitatem* defendunt Patificii, et quidem suae ecclesiae, hoc confutarunt Lutheranorum et Reformationum doctissimi. Et illorum et horum, qui primarii sunt, indicantur. III. Tertia est sententia media inter utramque, quae statuit, *ecclesiam catholicam*

tholice quidem; quae est universitas credentium toto orbe disperforum nunquam defecisse, aut deficere posse, non item de *ecclesiis particularibus*. Hae enim et pauciores fieri possunt, et vero etiam augeri: quae est sententia nostra Lutheranorum; et Scripturae sacrae consentiens, et ex omnium saeculorum convenientia novum semper invictumque robur, accipiens. Post hanc *breve* contentiarum enarrationem; bene monet V. Cl. I. quaestionem de *perennitate ecclesiae* dupliciter spectari posse, ut ecclesia consideretur ut est *visibilis* de promiscuo *vocatorum* coetu, sive, quod melius fuerat, *set sine Hebraismo*, de omnibus, qui Christianam religionem profitentur: vel, quae est *invisibilis*, qui sunt vere fideles et credentes. Haec II. in Scriptura Sacra magnificis insignitur titulis: appellatur *grex Dei*; *sponsa domini*; *corpus domini*; ecclesia *gloriosa*, sine maculis et ruga. III. Huic *invisibili* competit *perpetuitas*: nam adversus eam portae inferorum non erunt praevaliturae, Matth. 16, 18. Huius ecclesiae *invisibilis* propriae sunt promissiones de perpetua duratione: tamen IV. notatur, easdem ad *externam universalem*, seu *visibilem*, posse certa quadam ratione referri. In *visibili* enim inest *invisibilis*. Nunquam igitur ecclesia in toto suo sumta complexu ita deficient, ut nullibi veri ac genuini Christi cultores supersint. Verum V. haec ecclesia non potest esse *particularis*, igitur nec *romana*. Nam promissio capitalis Matth. 16, 18. pertinet ad universalem. Ubi nihil aliud innuitur, quam, quod *confessio* illa de Christo, quam Petrus edidit *loc. cit.* *fundamentum* futura sit ecclesiae *universae*. Nam, quod VI. notatur, promissiones de perpetuitate ecclesiae *sub illa demum conditione* factae sunt, si quidem ecclesia in illa de Christo confessione Petrina per veram fidem immota persistat. VII. Distinguendum inter *defectionem ecclesiae totalem*, seu plenam extirpationem nominis Christiani in his terris, et inter *defectionem eius secundum quid talem*, ut Christiani non amplius constituant illustrem aliquem

quem coetum omnibus conspicuum. Prior negatur, posterior adstruitur. VIII. Monet, probe attendendum ad distinctionem a Gerharo iam factam, inter *splendorem externum ecclesiae, sive civilem, atque internum et spiritualem. Ille subinde potest deficiat, inter verationes; hic, pro numero verò creditum iam augetur, iam minuitur. Ex his intellegitur, nihil absurdi statim Theologos protestantes, quando aiunt, ecclesiam romanam a puriori doctrina veraque religione defecisse, quodque ante tempora Lutheri gravibus corrupta fuerit erroribus. Utut enim latissime ea olim patuerit, fuit tamen, est, et manet ecclesia quaedam *particularis*, quam praeter illam fecit *graeca* atque *orientalis*, quae *romanam* seu latinam et occidentalem, amplitudine, dignitate, ac celebritate si non superavit, saltem eandem aequavit. (Imò, si verum velimus dicere, quibusdam praesertim, saeculis, plurimum superavit.) Haec, quanquam ab aliis centies iam dicta sunt; iuvat tamen in uno loco congesta, oculi intuitu quasi perillustrare. In Cap. IX. An ecclesia possit errare? §. 113. n. 3. Gerhardus de Marcellinum Pont. Rom. imitolasse idolis: ad quod recte Cel. Cotta observat, dubiae fidei, adeoque incertam esse hanc narrationem, cum a plerisque et optimis historiae ecclesiasticae scriptoribus nulla eius fiat mentio. Observandum hoc loco duximus, multa in antiquioribus protestantium Theologis occurrere, quibus uti non satis tuto possis; inprimis, quae ad historiam ecclesiasticam spectant. Studio enim critico illis temporibus nondum satis exculco, non accurate semper distinctum est, quae genuina sint scriptorum quorumque, quaeque spuria, et falsa auctorum nomina praeseferentia. Quod et eodem loco de Honorio, Pont. Rom. facti monothelota dixit Gerhardus, idoneo confirmatur exemplo. Nam Leo II. ipse Pont. Rom. in epistola ad Constantinum, inter alios haereseos Monothelotarum rabie infectos, ipsum nominat *Honorium*. Similia sunt observationi, quam iam exhibuimus,*

imus,

sum, et, quae ad quaestionem de *infallibilitate ecclesiae*, post per multa et copiosa Gerhardiana, adiecit Cl. Cotta. Ergo et haec, quamquam longiora, in compendio, ipsis tamen auctoris verbis servatis, referemus. Observatur itaque I. totam, quae *inter* dissentientes agitatur, controversiam, cum altera illa de *indefectibilitate* ecclesiae, esse connexam. Quod si enim ecclesia, ac speciatim *romana*, nunquam potest *deficere*, nec per errores obscurari, oportet quoque eandem esse *infallibilem*. Secus se res habet, si ecclesia, ac speciatim *romana*, *deficere*, errorumque nebulis obscurari potest. II. haec ipsa quaestio: *an ecclesia sit infallibilis, an vero errare possit circa fidem?* veritissima est, tantique momenti, ut totus papatus hoc praecipue fulcro inniti videatur. Non enim aliam ob causam pro tuenda ecclesiae infallibilitate pugnant Romanenses, quam ut suae ecclesiae *supremam* in rebus fidei iudicium vindicare queant. Ut vero *status* quaestionis, qui haud raro minus accurate proponitur, rite formetur. III. notatur, haec non respici ad coetum *electorum*, seu ecclesiam *invisibilem*, nec quaestionis eandem in eo verti, an ecclesia ista *invisibilis* in fundamento fidei errare queat; sed, an ita dicenda sit infallibilis, ut nulli prorsus errori sit obnoxia? quod negamus. Nec IV. quaestio est de ecclesia *vocatorum*, e piis et impiis collecta, eaque *universali* omnium seculorum et locorum. Sed V. de ecclesia tantum *particulari* quaeritur, an haec vel illa dici queat infallibilis? Negant protestantes, nullamque adferunt ecclesiam *particularem* ab errandi periculo esse immunem. Contrariam sententiam propugnant romani doctores, contenduntque, ecclesiam, speciatim *romanam*, infallibilitatis gaudere privilegio. Nec VI. praetermittendum haec est, non tam de ecclesia *synthetica*, seu *collectiva* totius coetus, ex doctoribus et auditoribus constante; quam potius de ecclesia *representativa*, seu *doctoribus*, non quidem primis (Apostolis,) sed subsequentibus, quaestionem institui, et VII. sermonem hic non esse de *doctoribus* coetus alicuius christia-

ni *seorsim* spectatis; sed VIII. de doctoribus istis *coniunctim* sumtis, inque concilio seu synodo ad res fidei diiudicandas ac decidendas congregatis. Ad hosce enim restringit infallibilitatis privilegium Bellarminus libr. II. *de Conciliis*, cap. H. Nec tamen, quod IX. notandum, hoc privilegium episcopis in concilio congregatis *absolute* et simpliciter, sed tam demum competere *trahit* Bellarminus, si concilia ab ipsis habitā, ab ipso pontifice Romano adprobentur, l. 2. (Hoc in quem finem dictum sit a Bellarmino, assensu pontificis, facile adparet, et vix verus alterre erit ecclesiae romanae episcopus, qui serio haec dixerit). Atque ex his X. intelligitur, fundamentum istius infallibilitatis vel tandem referendi in *solum* episcopum Romanum. Ludunt itaque nomine *ecclesiae*, subque eo intelligunt Romanus praesulem. Nec tamen XI. praesulem Romanum semper et in omnibus casibus infallibilem statuunt, sed hanc infallibilitatem certis circumscribunt limitibus, partim ratione *subiecti*, partim *obiecti*. Ratione *subiecti* spectatus ut doctor *publicus*, et ut *privatus*, ut in et ex *cathedra Petri*, vel *extra cathedram*, sententiam ferens. XII. *Ex cathedra* loqui aliis est, cum concilio loqui, aliis, secundum scripturam et traditionem loqui, aliis loqui re mature ac diligenter examinata. Vulgatissima expositio est, cum circa fidem et bonos mores ecclesiam docet: (allata haec ex *Pinio*, de antiquae ecclesiae disciplina, diff. V. in praeoq.). Quomodo vero pontifici infallibilitati papae ratione *subiecti*, seu ipsius praesulis Rom. certos limites ponunt, ita et XIII. in *obiecto*, hoc est, in rebus de quibus iudicat, eiusdem infallibilitatem circumscribunt. Distinguunt 1) inter res *philosophicas*, et res *fidei*: in rebus philosophicis errare posse, aut in diiudicandis rebus ad *fidem* pertinentibus ecclesiam prorsus esse infallibilem. Distinguunt 2) inter res ad *disciplinam* pertinentes, et res *fidei*. In *illis* ecclesiam errare posse, unanimes fere est pontificiorum consensus; quod ad res *fidei* seu doctrinae attinet, in his pontificem infallibilem esse plerique

que statunt: sed addunt 3) non res omnes fidei, sed eas duntaxat, quae ut *res fidei* proponuntur, infallibiliter defini a praesule Romano. 4) Adhibent distinctionem *facti* et *iuris*. In quaestionibus *iuris* infallibilitatis gaudere privilegio; ast in determinandis quaestionibus *facti* omnino errare posse. XIV. Societatis Jesu theologi ulterius progressi sunt, infallibilitatem etiam ad quaestiones *facti* extendentes. (*Sine dubio iam aliter sentient Ex - Jesuitae.*) XV. Nonquam defuerunt in ipsa ecclesia Romana viri doctissimi, qui auctoritatem istam pontificis Rom. falli nesciam penitus negarent, et acriter impugnarent. Cum primis theologi Galli, ecclesiae suae libertatem defendendo. Eminent inter illos *Lamioius, Richerius, Petrus de Marco, Steph. Baluzius, Anton. Arnaldus, Mainzurgius, Natalis Alexander, Quesnellus, Bossuetus*. Non defuerunt tamen XV. qui ecclesiae suae libertatem, studio, quo in praefectum Romanum feruntur, postponentes, eum non solum super omnia concilia eveherent, sed et extra omne erroris periculum positum sibi aliisque persuadere conarentur. Inter illos eminent *Perronius, Adrien du Val, Lebeys, Matthaeus Petit-dierius*. XVII. Ex hac controversia nata est distinctio *monarchicos* inter et *hierarchicos*. *Priores* praefecto Romano, infallibilem absolutamque in ipsa concilia potestatem, vindicare sunt adnisi. *Posteriores* auctoritatem supremam non pontifici, sed concilio generali legitime congregato tribuendam esse censuerunt. XVIII. Concors protestantium de hoc argumento sententia huc redit: 1) ecclesiam *invisibilem* atque *universalem* utcumque possit dici infallibilis *obiective*, quatenus normam habet prorsus infallibilem, verbum nimirum divinis litteris consignatum, quo in rebus ad fidem pertinentibus dirigitur; *itaque subjective*, quatenus nunquam *materialiter* errare potest in rebus ad fundamentum fidei pertinentibus, ita ut plane existere desinat. 2) Nullam *visibilem* ac *particularem* ecclesiam, multo minus *Romanam*, sive *spectetur collectivè*, sive *repraesentative* in capite et episcopis suis, vel *seorsim* singulis, vel omnibus *coniunctim* in concilio

cilio congregatis, esse infallibilem; sed exitialiter errare posse, tam in fide, quam in moribus, tam in quaestionibus *iuris*, quam *facti*, adeoque privilegium *divinae auctoritatis* nulli ecclesiae vel personae, nedum praefuli Romano, a Servatore concessum fuisse, vel in hunc usque diem competere.

XIX. Argumentis Gerhardianis adiungitur aliud desumptum ab incertitudine *istius dogmatis* inter ipsos pontificios. Nondum enim consentiunt de sede et subiecto istius infallibilitatis. Quae sane inconstantia magnum erroris non satis bonae est indicium.

XX. Commemorantur Lutherorum Reformatorumque Theologorum praecipui, qui in evadenda hac controversia elaborarunt: item Pontificii, qui hanc infallibilitatem Pontifici vindicare conati sunt. Plures huius generis factae sunt additiones, a quibus tamen abstinendum iam est, ne nimis longi in describendo videantur.

ANIMADVERSIONUM HISTORICARUM

et philologico-criticarum ad Philonis Legationem ad

Caicum: Specimen Secundum.

Auctore

M. IO. CHRIST. GOTTLÉBER,
illustris Afranci Rectore.

Satis superque Philoni fidem historicam, in superiori praefatione, asseruisse nobis videtur: age, nunc iudicium nostrum, de libelli huius virtutibus, atque vitiis, interponamus. Primo quidem accuratissime ingenium moreque Caii exprimit; assentatorum, quibus aures patefecit, arte curiose prodit; et singularia quaedam, quae ad illustrandum imperium Caii plurimum valent, habet, quaeque Historiae Augustae scriptores vel non, vel strictim breviterque, litteris consignarunt. Lacunae itaque, rerum a Caio gestarum memoriae,

raoriae; ex hoc Philonis libro, egregie expleri possunt. Viderat Philo atque conuenerat Caium: et, quod facere solent, qui sapienter in re, periculorum plena, versari cupiunt, ut, quod sibi prodesse putent, diligenter ex hominibus gravibus et honestis, sciscitentur et percunctentur, ne ulla in re offendant; hoc scite fecerat et intelligenter. Quo in negotio plura audire solemus, quam quaerimus, et inde alia quoque scrutamur, quae nobis utilia atque necessaria ad cognoscendum videantur. Quae causa esse videtur, ut tanta varietas rerum sit in hoc brevi commentario, quae auctorem, antiquitatibus, cum sacris, tum profanis, doctum, et in lectione scriptorum graecorum praestantissimorum versatissimum, prodant. Non mirandum itaque, Iudaeum scribendi elegantia, caeteris sui temporis scriptoribus praestitisse. Et si septuagenario maior hanc commentationem scripsisse videtur: ea tamen ornatu et copia ita se commendat, ut, si genus dicendi, aut orationis colorem spectes, eam aetate putares adolescentem. Non modo autem graece doctissimus fuit, sed et hebraicae linguae iustam habuit cognitionem. Fuissent quidem, qui eum expertem horum litterarum accutarent, nec minus parum peritum et intelligentem in antiquitatibus sacris; veluti Scaliger et Grotius, principes alias in hoc litterarum genere: sed valde vereor, ne hi viri doctissimi, suum iudicium, hac quidem in re, praecipitantes. Etenim, si Philo aliquod nomen interpretatur hebraicum, et aetymologiae rationem non habet, non statim colligendum est, eum huius linguae rudem fuisse; ut scite iam iudicavit Fabricius (Bibl. Gr. L. VII; 4.) Veluti si in principio Legationis, contra Moysi auctoritatem, interpretatur nomen

C 3

Ἰερμυλ,

* Legi meretur super hac re *Thalemanni*, Viri doctissimi elegantissima Commentatio, de Philonis et Iosephi auctoritate in Historia rituum sacr. p. 135. l. adiecta Tr. de nube super arca Foederis.

Ἰσραήλ, tanquam sit ἑρμῆν θεῶν: habere videntur huius sententiae adversarii, quo secus sentientes confutasse plane sibi videantur. Et sane, si memor fuisset loci illius notissimi, qui existat Genes. XXXII, 28. ubi ratio nominis explicatur, ὅτι ἰσραήλ μὲν θεῶν; illud non sic convertere poterat. Evenim ne tironi quidem ignotum est, τὸ Ἰσραήλ originem trahere a ארר and אר. Sed inde tamen nolim Philoni obicere hebraei sermonis inscitiam, hoc modo perpugnaci difficultique in concedendo deum, eum paulo subtiliori, et grammatica linguae sanctae cognitione, quae ea tempestate non esse poterat talis ac nostra, caruisse. Forte et Philo haecenus excusari potest, quod allegoricae interpretandi rationi deditus, plura quam debuit in verbis formisque loquendi invenit. Loco laudato quidem, contra quosdam popularium, qui dubitaverant Deum curam hominum gerere, disputat, eosque ex nomine Israelis, quod gerant, quodque significet aliquem qui videat Deum, notat: inde eos virtutis incitamenta, et inomenta voluntatis, potuisse desumere. Elicere itaque videtur ex hoc nomine, Israelitas, erectos ad tantum dignitatis gradum, ut Deum videant, intelligere potuisse, quid eos valeat Deus, et quam sollicitus esset de eorum salute. Aditvare videtur Philonem aliquo modo Moses ipse, qui in sequentibus, (v. 30. cap. c.) ita: καὶ ἐπέλεξε Ἰσραὴλ τὸ ὄνομα τῶ τόπῳ ἐκεῖνο· εἶδες θεῶν. Εἶδος γὰρ θεῶν. Quodsi non absorta a vero videtur sententia, τὸ ὄ, in convertendis V. T. libris, a nos esse exemplis graecis litteris scriptis, non hebraicis, (qui mos scribendorum codicum hebraicorum postea mansisse videtur: facile induci potuit Philo, ut putaret, τὸ Ἰσραήλ compositum esse ex ארר, אר, et אר Origenes quidem, in Commentario in Ioannem, (pag. 72. hanc interpretationem secutus est, ut mittam alios: igitur) Ne quoque hebraice indoctus erit? Non defendo plane hanc Philonis fluctantiam negligentiamque; facile enim accuratius poterat verbum interpretari: ex hac tamen verbotatione falsa, evinci posse eius inscitiam, linguae hebrae;

cae

tae, id pernego. Nolo hic répetere, quae Illustris *Michaels*, et cum eo Venerandus *Thalmanus*, pro Philone, ad hanc doctrinae partem ei vindicandam, eruditissime disputaverunt: hoc modo pace lectorum addam, me, quod mihi similia, super hac re, in mentem venerint maximo opere laetari. Parum caute et subtiliter iudicare quoque videtur qui uno alteroque exemplo prolato eius scientiam antiquitatum Judaicarum labefactant. Hanc iniuriam Philoni fecisse videtur Mangeus, cum ad eum locum, quo ter quaterve Pontifici magno, festo expiationis die, nisi vitae suae periculo, ingredi adytum licitum fuisse negavit, adnotaret: „nescio, annon Philo aliqualem rituum Judaicorum insitiam prodât; neque enim fieri potuit, ut Sacerdos summus, non tribus vicibus in sanctuarium, magno ieiunii die, ingrederetur. Caerimoniae expiationis non nisi ter, no ingressu peragebantur, isque luculenter describitur Levit. XVI, 12. 14. 15. item Ep. ad Hebr. IX, 7.^a Sed, ut sequar Mangeum, non inelibat animus. Melius enim cognoverit hanc rem Philo: necesse est, antiquissimo Sacerdotum genere ortus, et divina humanaque sapientia praeditus, quam reliqui inter Judaeos antiquitatum scriptores, et scientia inferiores, et a temporibus Philonis, quibus haec res certissime ab ipsis sacerdotibus cognosci poterat, remotiores. Demonstrari igitur, ex hoc Philonis loco, potest, Principem sacerdotum, bis tantum ingressum esse adytum; quod nec adversatur Mofi (Lev. XVI, 3.) nec rei a Pontifice, peragenda^{**}. Dubitationes contra Philonem movit, Deylingius, ô *μαναχτης*, qui cum Grotio, aliam de hac re protulit sententiam; (in Obs. f. P. II. p. 186.) Jam e lectione Philonis facile constat, eum non modo in antiquitatibus ritibusque explicandis accuratam, diligentemque

* In libello supra iam laudato, p. 140. f.

** Praeclare auctoritatem Philonis et in hac re tutus est Vener. *Thalmanus*, lib. eod. 161. f.

veritatis fuisse, sed et mira doctrinae varietate et elegantiâ instructum. Ad quaenam litterarum studia animus in primis fuerit propensus, attento lectori non potest esse oblectamentum. Sestatur ubique libenter graecas litteras, nullamque facile ostentandas eruditionis occasionem praetermittit. Unde animum, inter legendam, subit aliquoties cogitatio, esse a persona Judaei, severioris ac sanctiori disciplina imbuti, alienum; ut τὸ φιλόλογον nitium inestet, maioremque, in primis graecae litteraturae, quam religio ferre possit, amorem prodas, et ita superstitioni plus iusto tribuas. Hoc me in viro, caeteroquin bono et praestanti, non iniuria animadvertere, et res ipsa docet, et auctoritas quoque Photii comprobatur, qui in Bibliotheca sua, laudata dicendi vi, et pulchritudine huius libelli, subiungit: (p. 150.) *εἰμαρτάνει δὲ ἐν πολλοῖς. — καὶ ἀλλάττει τῆς Ἰουδαϊκῆς φιλοσοφίας εἰσώτρην συγγραφήματα.* Reprehendit hic merito Philonem, quod quaedam a Theologia, sive religione Judaeorum abhorrentia, libro huic inferuerit. Haec enim est *φιλοσοφία Ἰουδαϊκή*, quae sensu capitur apud Philonem, veluti (p. 1014.) *ὄτι — τὴν πάντων παιδείουσαν φιλοσοφίαν*; et apud Josephum passim, ut observavit scite S. Vener. *Ernesti*, in prolus. de philof. populari, (p. 159. opusc. orat.) Quae res, quam observavimus in Philone, ut melius intelligatur ab iis, qui operae pretium ducunt eam cognoscere, aliquot exempla addemus. Quam foeditatem Alexandrinorum civium describit, qui, ut dirutis profaneis plurimis satisfacerent impudentiae Caei, in earum celeberrima eius imaginem statuerant; redarguit Alexandrinam plebem, quid sit, cur, quum neque Tiborio, sapientissimo eruditissimoque principi, qui, quoad imperii clarum tenuerit, nullum semen belli, ne minimum quidem, reliquerit; neque Augusto, qui humanam naturam omni virtutum genere excefferit, eiusmodi divinos honores decreverint, huic tamen monstro tribuerint? Si caei novi atque eximii honores fuerint decernendi, certe Augustum iis adificandum ornandumque fuisse, non solum Augustae familiae

familiae auctorem, deque humano genere meritissimum, sed et quod ei luci, porticus, fana, et templa, a subiectis imperio Romano gentibus, (πᾶσαν ἱερῶν) constituta essent. Horum templorum nullum magnificentius fuisse, quam Sebastion, quod summis laudibus celebrat. Conveniebant Philoni, viro legibus divinis imbuto, ut personam mancipii Tiberiani*, aut Augustei, quasi gereret? ut probare videretur divinos honores Augusto decretos? Notandum in transcurso, Mangeum parum subtiliter hoc loco castigare Philonem, (p. 568.) quod Augustum se deum appellari, vel Dominum, nunquam sustinuisse dixerit; Suetonium enim Tacitumque diversa tradere (in Aug. 52. 53, Tac. Ann. I, 10.) Sed Mangeus cogitare debebat, Philonem haec Suetonio, qui recepisse Augustum divinos honores dicit, non repugnare: non enim Suetonius contendit cum se appellari passum esse deum: quae, nisi fallor, valde inter se differunt. Honores enim, quibus heroes affecti fuerant, poterat Augustus, pro institutis religionis romanae, recipere, quod et Philo tradit; et tamen dei Dominique nomen renuere. (cf. Acta Erud. ad a. c̄ 1510 c̄ c̄ xlv, p. 401.) Male Philo quoque fabulam, de Gorgonis capite, accommodat Judaeis, Petronio supplicantibus: „Audivimus, aiunt, priscam fabulam, Gorgoneo capiti tantam vim fuisse, ut, hoc viso, homines confestim veiterentur in fara.“ — Num haec dicant severioris disciplinae ac sanctioris religionis homines, abominantes Graecorum fabulas? Sunt et alia huiusmodi, ut me non poeniteat huius sententiae.

* v. e. p. 1012. „quis fuit per id temporis prudentior aut disertior? quis rex, aut imperator, felicius consensit? Et tamen Tiberius compescuit ritus Judaeos? Quamquam Seiano mala Judaeorum tribuit, v. c. orat. adv. Flacc. init. et p. 115. non laudare tamen Tiberium, qui auctor eorum fuerat, debebat.

sententiae: sed modum tenebo. De genere quidem dicendi; declamatorio, plus iusto, duci delectarique videtur. Huc referendam putem orationem Judaeorum, coram Petronio, Syriae praefide, habitam: (p. 1025.) item epistolam illam supplicem Agrippae, regis, quam pro popularibus suis Caio tradidit, et quae haud dubie ab ipso Philone confecta est. Continet et illa quaedam, Agrippae persona indigna; ut nihil de orationis forma dicam, quae in nonnullis fere Sophistae magis, quam regi, convenire videtur. Ex quibus disputatis apparet, Philonem quidem, a nimio studio elegantiae, atque omnino eruditionis ostentandae, abreptum esse, ut personis, quas loquentes fecit, subinde tribueret, quae nec tempori, nec loco satis convenire viderentur: attamen, in tradendis rebus, in factis positis, fide dignissimum esse. Non ideo fidem abrogamus Dionysio Halicarnasseo, nec Livio, nec aliis, qui in historia scribenda, orationis mundiciem, copiam ornatumque sectati sunt: si rerum explicatores primam historiae legem, veri studium, observant, varii et copiosi, salva fide, esse possunt, iisque, si argutos et circumscriptos ambitus ament, veniam damus. Supra iam diximus, ut ad propositum redeamus, Philonem quaedam, in hac historiae parte, tradere magis explicare, quam Suetonium, Tacitum, Dionem et Iosephum. Huc pertinet narratio de Silani ac Macronis moribus, de eorum fortuna, quam aliquamdiu prosperam, deinde autem adversam experti sunt. Silanus quidem, necessitudine arctissima coniunctus fuit cum Caio; eius enim filiam, Iuniam Claudiam, Tacitus (VI, 20.) Claudiam vocat, nomine non expresso *ὑποκορισμῶς*, duxerat uxorem. Mores huius Silani, viri nobilissimi, Philo exprimit praecclare, ut et indoles Caii prava, atque lenta, et causa cur eum ad necem compulerit, melius possint intelligi. Generatus ab origine ultima, nobilissimaque romanae stirpis, ut praeter Philonem, Suetonius, (c. 12.) et Tacitus, (L. III, A. 24.) confirmant, a Tiberio iam maxime cultus observatusque fuit: in
 gravif.

gravissimis enim causis, non ipse tulit sententiam, sed eius arbitrio totam rem commisit. (v. Dion. LIX, p. 741. Stephan.) Consul fuit, A. V. C. DCCLXXI. cum L. Norbano, quum Germanicus proficisceretur Aegyptum, antiquitatis cognoscendae, ut tradit Tacitus (L. II. A. 59.) Illa aetas tribuebat ei primas eloquentiae, qua, super insignem nobilitatem, praecelebat; cum qua laude quoque fortem et excelsum animum coniungebat. * Quoad Claudilla filia, vixit, Caius fuisse dicitur institutis foceri, consiliisque, dicto audiens: qua extincta vero, ex partu, non, ut vult Dio, (LIX, p. 741.) repudiata, saevam in dies naturam magis magisque prodidit. Cum Silanus Proconsul, Africam obtineret, hanc Provinciam ei abstulit, quod eum metueret. (Tac. Hist. IV, 48.) Sed cum omnem curam cogitationemque dirigeret bonus ac prudens vir, ad mores eius corrigendos, odium erga eum sensim sensimque inveteravit, et corroboratum est. Tanta credebatur auctoritate focer apud generum esse, ut sibi monitori non asper esset: sed spes eum destituit. Nulla enim ei pietas, inerat adeo omnem humanitatis exuerat sensum, ut nemini parceret, sed quos cupiditatibus suis obstare putaret, e medio tolleret. Quod fatum expertus quoque est Silanus, quem dolo peremit. Qua in re videtur a Philone discrepare Suetonius (c. 23.) qui auctor est, Silanum ad necem, secundasque novacula fauces, esse compulsus: a quo Dio non dissentit, qui illum, virtutis affinitatisque causa, ad voluntariam necem adactum fuisse scripsit. Comparat Suetonium cum Philone venerabilis *Ernesti*, (ad l. c.) illumque huic consentientem reddit, Forte τῷ δολοφονῶν Philon. (p. 1001.) significat, Silanum veneno,

D 2

* Philo (p. 1000.) de eo: μετὰ τὴν φρονήματος ἀνάγκη. Sic φρονήματα capitur apud Dionys. Hal. p. 274. et L. XI, 728. Dion. Cass. L. XLVI, 362. Plut. Thes. p. m. 4. Anacr. p. 5, cf. Steph. 119, Fisch.

veneno, cibus vel vino indito, interceptum esse. Hoc genus mortis mihi ideo videtur verissimile, quod magis convenit verbo, quo usus est Philo hac in re; deinde, quod Caius videtur sibi temperasse eo tempore a caede tam impia, qualem Suetonius describit, ne ingenium truculentum, quod tam diu suppresserat, in necando focero, viro forti ac iusto, citius quam vellet iudiciis liberis emergeret. Eandem infamiae notam sibi inulsi caede Macronis, praefecti praetorio, cuius consiliis obsequi, eique, ob meritum magnitudinem, gratiam referre debuisset. Eo enim non modo usus fuerat imperii adiutore, postquam rerum potitus erat, sed et in ipso imperio parando amicum habuerat. Quam Caius Tiberio, ob mores asperos, invisus esset, adeo ut illum indignum orbis terrarum imperio iudicaret, hic Macro omnem ei ademit suspicionem. Praeviderat callidus atque perspicacissimus, in ingeniis noscendis senex, Caium, infensum Claudiae familiae, interfectorum Tiberium, patrualem. Sed Macro laudabat contra ea ingenium Caii, modestum et verecundum. (v. Legat. p. 997.) Fovebat itaque, ut dicta fidem faceret, gratiam Caii Caesaris in dies, adeo ut post Claudiae mortem Enniam uorem impelleret, Caium inlicere amore, pactoque matrimonii vincire; nihil abnuentem, dum dominationis apisceretur. Quam etiam facile, suffultus tali viro, cuius opes essent maximae, impetravit. Macro autem tam valde dicitur persecutus Caesarem, ut, cum Charicles ei firmasset labi spiritum Tiberii, nec ultra biduum duraturum, rediissetque tamen ei vox ac visus, moribundum oppresserit senem, iniecta multae vestis; ita Tacitus (VI, 50.) et fere Suetonius. (c. XII. in Caio.) Die quidem, et cum eo Tacitus, (VI A. 45.) Macronem, conscium probri, cuius Caius compertus erat, fuisse dicunt; (L. LVIII.) sed Philo, illum huius adulterii, quo Ennia fidem datam laeserat, ignarum fuisse, eumque blanditias uxoris ab amore vero profectas, putasse, tradit. Instigabat nempe Ennia quotidie maritum, ut Caium amplecteretur; quod

quod ille sic interpretabatur, ut, in Caii gloria augenda amplificandaque, suam tueretur ornaretque dignitatem. Quae narratio Philonis mihi longe probabilior videtur, quam Taciti Dionisque ratio. Macro interim nihil prius antiquiusve habuit, quam ut stultum atque ferocem Caii animum omni modo refrenaret. Sed Caius, pertaesus mox huius monitoris fidem, quem praeceptorem supervacuum nominare solebat, quod innata sibi principalis virtutis femina male sibi persuadebat; eum, cum uxore Ennia, quam perditae amaverat, ad mortem voluntariam compulit. Tam fatales exitus habuerunt Macro et Ennia. Ambitiosissimus ille homo, qui, ut gloriae sitim restingueret, omnia alia fusque deque habebat, adeoque probrum domesticum flocci pendebat; tandem vidit, nihil miserius esse, et in vita, et in morte, quam fervire cupiditatibus tyranni, qui praeter hominis formam, nihil humani habet, imprimis cum se metui maluerit quam diligi. Odium enim eius validum fuisse dicitur ad exitia. (Tac. VI. 29.) Aula interim subsidiis desolata atque deserta, et Macrone oppresso, animum deinde Caius ad scelera et audaciam summam convertit. Adorandum enim se, ex eo inde tempore, adeuntibus exhibuit, ut auctor est Philo. (Legat. p. 1002.) Etsi haec insania satis nota est, e Suetonio, Tacito, Iosepho, et Diōne; nullus tamen, praeter Philonem, scriptor, quod equidem sciam, commemoravit, quid causae habuerit ut se salutari passus sit Jovem, aut coli Deum. Philo igitur Caium, in tantam temeritatem et dementiam, qua se non amplius intra humanae naturae terminos continuit, sed divinos honores sibi arrogavit, incidisse dicit, quod inter suam et pastorum, opilionum, caprariorum, et bubulcorum conditionem, similitudinem quandam intercedere crederet. Quemadmodum gregum magistri, omnibus modis sint praestantiores boves, capris, et arietibus: sic Caium se putasse principem, humani generis gregi praefectum, hominibus sibi subiectis maiorem esse, adeoque humanam naturam excedere; et ita

referendum in deorum numerum. Tam eleganter et scite Caius ratiocinatus dicitur: et profecto hic sermo humani generis monstro dignus est. Suetonius quidem narrat, (c. 22.) eum, divinae maiestatis sibi asserendae occasionem, a regum, Agrippae et Antiochi Commageni, concertatione de nobilitate generis, eo tempore orta, quo officii causa in urbem advenissent, captasse: sed Philoniana ratio, ingenio Caii magis accommodata est, et paullo altius repetita. Caius autem, secundum Philonem, (p. 1003.) qui hanc inconsideratissimam et dementissimam temeritatem diligenter explicat, per gradus quasi, ad hanc consecrationem impiam, ascendit. Primo semideos, veluti Bacchum, Herculem, Castorem, Pollucem (*Διαοισίους*), Trophonium, Amphiarum, Amphilochem, aliosque, cultu habitaque aemulatus est: deinde, histrionum more, variis cultus fuit, nunc clava, nunc leonis exuviis indutus: quam stultitiam et postea imitatus est Commodus, qui, ut Lampridius in eius vita (c. IX.) commemorat, accepit in Herculis habitu statuas, quarum una, excedens quasi humanam staturam, hodie in horto Pontificis, Belvedere dicto, adhuc spectatur*. Capiti quoque interdum pileum imposuit, quo referret Castores, Antiquitas enim pilea, Castori et Polluci, Laconibus, qui pugnare pileati solebant, tribuit. Unde et iis hoc ornatu, utpote Laconibus, statuae positae. Intelligitur facile, cur fratres pileati dicantur, apud Catullum, XXXV, 2. Fabulae partem, quae tradit, Pollucem immortalitatem communicasse cum Castore, pulchre quoque Philo accommodavit ad Caium: Castores se, fraterna caritate, amasse: hunc vero fratrem, Tiberium, interfecisse: et tamen simulasse hunc tam concordem fratrem? Nonnunquam hedera thyrsoque, item binnauleorum exuvio, repraesentavit Liberum. Eo stultitiae, quin insaniae processit, ut, quo factus eo magis risum

* vid. Sandrart. Admiranda statuarum, pag. 70.

risum romanis moveret, more Protei Homerici *, diversas formas indueret, et ita corpus in varias formas transfigureret. Sed non modo se aequavit heroibus aut semideis; sed maiestatem deorum maiorum gentium, veluti Apollinis, Martis et Mercurii, sibi arrogavit: unde se praebuit conspiciendum caduceo, talaribus, et chlamyde ornatum; nunc, radiata corona, caput redimitum, arcum sagittasque sinistra tenentem, dextraque porrigentem Gratias: nunc thorace indutum. Pluribus inde infanciam Caii demonstrat Philo: haec gestamina simulacris horum deorum, ad significandas utilitates, humano generi exhibitas, esse addita: Caium vero, pestem humani generis capitalem, iis ab usum, et aliis nocuisse. Patet ex hoc loco elegantissimo, Philonem, eruditioni, h. e. graecis latinisque litteris, plurimum attendisse; copiose enim deorum inventa et opera explicat, quod ei, si temeritatem Caii verbis augere velles, necessario faciendum fuit. Videtur mihi et hic, in quibusdam, Platonem ante oculos habuisse, ut in multis aliis: veluti, cum rationem reddidit, cur Mercurio talaria alligentur, dictum vult τὰν Ἑρμῶν, Mercurium, quod sit Ἑρμῆος τῶν Διῶν. Ita Plato, in Cratylo (p. 56. Bas, 2.) ὁ Ἑρμῆς, καὶ τὸ Ἑρμῆα ἵναί. Cum Apollinis inventa recenseret, secundum Platonem, (p. 55.) τὴν μασσῆν, μαντικὴν, ἰατρικὴν, et τοξικὴν in eo laudat. Caeterum, cum toto hoc Philonis loco conferri potest Suetonius, (c. 52. in Cai. coll. cum c. 22.) qui negat, Caium, vestitu, calceatuque, et caetero habitu virili, aut humano usum esse: „plerumque, aut, aurea barba, fulmen tenens ac fuscinam, aut caduceum, deorum insignia, atque etiam Veneris cultū conspicuus est.“ cf. Dion. Cass. L. LIX. 759. 60. 4

Corollarii loco, discutiam observationem Mangei, quam (p. 578.) loco, ubi de ἱεροπομποῖς sermo est, adiecit. Mitam hic, Mangeum malle; pro ἱεροπομποῖς legi πελοπομποῖς, sine caussa idonea; cum idem nomen, in tr. de Monarchia

(p. 822)

* Od. A. 385.

(p. 822) occurrat: hoc modo monebo, *ιεροπομπής* non eosdem esse atque eos, qui vocantur a Matthaeo (c. XVII, 24.) *οἱ τὸν κῆνσον λαμβάνοντες*, ut sibi persuasit Mangeus. *ιεροπομπής* legatos fuisse, alias *ἀποσώλους* dictos, qui pecuniam sacram, sive aurum Judaicum, quod e Ciceronis oratione pro Flacco satis notum est, colligerent, tralaticium est, (v. Parreidtii diss. elegantem, de auro Judaico, §. VIII. f.) Sed *οἱ τὸν κῆνσον λαμβάνοντες* mihi quidem valde videntur ab iis differre. Laudat Mangeus Grotii auctoritatem ad Matthaei l. c. qui ad verba: *οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες*, notavit: „non publicanos romanorum, (nusquam enim inter tributa Romana didrachmum inveniri,) sed *ἀποσώλους*, seu *ἀποδοχίας* intelligendos esse. Ita quoque veterum nonnulli ceperunt ut docuit Calovius, Bibl. ill. N. T. (p. 340.) sed audiendi ii mihi videntur, qui in l. c. potius de tributo, Principi Romano solvendo, sermonem esse dicunt. Nemo dubitat, τὸ *δίδραχμον* de pecunia illa sacra capi: hoc vele Josepho (L. XVIII 12.) satis perspicuum: sed non sequi mihi videtur, hoc semper de auro illo Judaico accipiendum esse. Apud Matthaeum quidem contexta Mangeum alia docere potuissent. Jesus enim quaerit, a quibusnam accipiunt reges vectigalia censumve? τὸ *δίδραχμον* itaque referendum ad illum κῆνσον, sive tributum Imperatori Romano pendendum, non ad aurum templi usibus collectum, cf. Matth. XXII, 17. Apparet itaque duos denarios Caesari solutos esse. Beza ad l. c. Matthaei p. 80. vacillans, cui sententiae subscriberet, tandem *δίδραχμον* de tributo accipiendum putavit, ut ex Addendis et Emendandis, ad calcem T. II. adiectis, intellexi. Ita quoque magnus ille Scaliger, ut didici ex Animadvers. in N. T. Bezae, quas H. L. Schurzfleischius, publicae luci exposuit, item Calovius (B. I. N. T. p. 340.) In Schoetgeniano N. T. Lexico, τὸ *δίδραχμον*, ad rationem Grotianam explicatur; sed, ut ex dictis perspicuum videtur, parum accurate.

INSTITU-

*INSTITUTIONES LOGICAE, QUAS IN USUM
Auditorum Philosophiae elucubravit P. NICOLAUS
BURKHAEUSER, Societatis Jesu, Philosophiae
in Universitate Würceburgensi Professor publicus
et ordinarius.*

Würceburgi, sumtibus Tobiae Goebhardt, 1771.

P. 330. in 8. maiori.

Primam partem Auctor in tres sectiones dividit, quia totidem sunt cognitionum humanarum genera, quibus veritas convenire potest.

In Sect. I. primum, praemissis nonnullis rationibus et principiis ontologicis, naturam variaque genera idearum explicat, tunc vocabula recenset, quae idearum signa sunt; et denique exponit, quid ad idearum veritatem requiratur. In Sect. II. explicat inprimis naturam iudicii et propositionis, variaque istius genera. Tum varios variarum propositionum sensus hermenevtice exponit: unde dein colligit, quid ad singularem veritatem requiratur. Denique ea adfert quae potissimum de veritate propositionum inter se invicem comparatarum, maxime oppositarum, notanda sunt. In Sect. III. loquitur de natura diversisque generibus et principiis ratiocinii: et deinde, quid ad cuiusvis ratiocinii veritatem requiratur, demonstrat.

Secundam partem similiter in tres Sectiones tribuit. In Sect. I. explicatis notionibus veritatis, rationis, criterii, dubii, probabilitatis, certitudinis, evidentiae, aliisque affinis, praemissisque nonnullis principiis psychologicis de facultatibus cognoscendi criteria sufficientia veritatis, seu principia certitudinis, quibus verum a falso discerni debet, exponit, addit etiam principia probabilitatis. In Sect. II. expli-

E

cat

cat inprimis naturam et regulas definitionis, divisionis, demonstrationis et methodi, quae veluti instrumenta quaedam inveniendae veritatis sunt. Tum ostendit vias, quibus a veritate deflectitur, causas nimirum ignorantiae et errorum. Denique praescribit regulas de lectione librorum, observatione, experientia, et meditatione philosophica, quae quasi viae sunt, quibus ad veritatem pervenitur. In Sect. III. regulae de ratione docendi, scribendi, et disputandi traduntur.

Praecipuam attentionem laudemque in hoc libro mereri videntur Sectio tertia partis primae de ratiocinio, et Sectio prima partis secundae de veritate discernenda. In pertractandis iis, quae ad ratiocinium pertinent, Auctor singularem quandam viam, alias haud satis tritam, iniit, ut ea, quae in argumento tanti momenti confusa adhuc aut ambigua fuerant, quam explicatissime dilucidaret, omnesque ratiocinii leges ad paucissima vereque gemina principia revocaret. Confusio, quae hac in re apud plerosque reperitur, oritur potissimum ex mala divisione ratiocinii. Ergo, postquam naturam ratiocinii et argumentationis distincte explicavit, istam ita in diversa sua genera tribuit: Quaelibet argumentatio duabus partibus constat, consequente et antecedente; ex gemino hoc capite omnem illius divisionem repetit. Nimirum ratione consequentis argumentatio alia est affirmativa, alia negativa; et ratione antecedentis alia est syllogismus, alia simplex conclusio, quam vulgo immediatam consequentiam vocant; quamvis etiam haec absolute ad syllogismum revocari possit. Porro syllogismum dividit ratione nexus, qui inter antecedens et consequens intercedit, in perfectum et imperfectum, et hunc in hypotheticum et disiunctivum: ratione formae in apertum et crypticum: ratione praemissarum in oratorium, quem epicherema vocant, et dialecticum; itemque in integrum et mutilum, qui enthymema vocatur: et denique ratione totius ratiocinii, in simplicem, compositum, et multiplicem, seu polysyllogismum.

num, cuius species quasdam etiam Soritem et Dilemma esse, perspicue ostendit. De inductione, exemplo, et apologo, nihil dixit: haec enim loci rhetorici sunt, seu certa genera argumentorum, non vero peculiare species argumentationis vel ratiocinii

Ejusdem, Institutiones metaphysicae, in usum Auditorum. Pars I. de Ente, seu Ontologia. Pars II. de Anima seu Psychologia. Pars. III. de Deo, seu Theologia naturalis Bamb. et Wirceburgi, 1774. 3 Vol. in 8.

DE ONTOLOGIA.

Ontologiam in tres sectiones A. dividit, in quarum prima *de natura entis generatim*, in secunda *de diversis entium generibus*, in tertia *de nexu entium*, differitur.

Sectio I. quatuor capita complectitur: I. de entis notione et possibilitate; II. de essentia, attributis, modis, et relationibus entis; III. de unitate, veritate, bonitate, et perfectione entis; IV. de existentia, locatione, et duratione entis; ubi simul natura spatii, loci, et temporis, ad mentem Leibnitzii explicatur.

Sectio II. quinque complectitur capita: I. de substantia et accidente; II. de ente simplici et composito; III. de ente extenso et inextenso, ubi simul de continuo disputatur; IV. de ente necessario et contingente; V. de ente finito et infinito.

Sectio III. in duo capita divisa est: I. de principiis, et causis; II. de mundo, et natura; ubi quoque sub finem de ordine dicitur.

Ubique notiones non illae solum, quae in titulis capitum indicantur, sed et affines aliae quamplurimae, omnino accuratis, et quoad fieri potest distinctis definitionibus, explicantur; quaestiones difficiles alioquin et intricatae subtiliter

ter iuxta ac solide expediuntur, plurimaeque stabiliantur principia, quae plurimarum aliarum veritatum fundamenta sunt, amplissimosque in caeteris disciplinis omnibus usus habent. Praecipue tamen notari merentur ea, quae in Sect. I. Cap. II. de essentia, et in Cap. III. de identitate et similitudine, atque in Sect. II, Cap. III. de Continuo scripsit.

Nimirum in Sect. I. Cap. II. perspicue ostendit, omnia entia singularia, etiam illa, quae eiusdem speciei sunt, inter se essentia, tum physica, tum metaphysica, differre. Et deinde in Cap. III. demonstrat, omnia quae distincta sunt, etiam diversa, et quidem omni ex parte diversa esse. adeo ut distincta quaevis entia singularia non solis relationibus externis loci, aut temporis, sed vero quodam discrimine interno, et quidem omnibus omnino notis internis, inter se differant. Hinc dein, stabilito Leibnitiano principio indiscernibilium, concludit, fieri non posse, ut unquam individua distincta solo numero differant, aut ita perfecte similia sint, ut eorum qualitates nullo prorsus discrimine interno differant. Sed deinde tam perfectam convenientiam qualitatum ad veram perfectamque similitudinem requiri haud posse ostendit, adeoque tandem demonstrat, quatinus nullum ens ab altero solo numero differre possit, revera tamen posse entia individua perfecte similia esse. Atque sic facili ratiocinio discrepantes illas sententias Leibnitii et Newtoni componit, dum ostendit utrumque verum dixisse: illum, dum individua solo numero differre posse negavit; istum, dum entia distincta perfecte similia esse posse affirmavit: sed utrumque quoque ex vero intulisse falsum, illum, dum ex sua illa sententia concludit, non posse entia perfecte similia esse; istum, dum ex sua sententia intulit, posse individua solo numero differre.

Ad locum illum de Continuo quod attinet, Boscovichius continuum mathematicum probe distinct a physico, illudque re ipsa existere posse negavit, propterea quod entia simplicia,

plia, e quibus unum quodque continuum componi necesse est. mathematice. seu immediate, sese contingere nequeant. Sic vero uno nomine continui mathematici duo genera continui, quorum notiones prorsus diversas habemus, confunduntur. Dividit proinde continuum A. in continuum *mathematicum, mechanicum, et physicum*. Mathematicum dicit illud, cuius partes ita coniunctae sunt, ut cuiusvis finis simul initium alterius sit. fere uti in proportione continua quivis terminus consequens rationis prioris, simul etiam antecedens rationis sequentis est. Continuum mechanicum vocat, cuius partes inter se implicatae, aut vere (immediate et mathematice) contiguae sunt: physicum denique cum Boscovichio dicit illud, cuius partes iudicio sensuum contiguae aut mutuo implicatae, re ipsa autem nec contiguae, nec implicatae sunt. Atque his praemissis, deinde ostendit A. nec continuum mathematicum, nec continuum mechanicum, cuius partes mathematice sese contingant, sed physicum duntaxat, et mechanicum, cuius partes implicatae sunt, re ipsa effici et existere posse.

DE PSYCHOLOGIA.

Psychologiam in tres dividit Sectiones. Prima complectitur *Psychologiam*, ut ill. Wolfius vocavit, *empyricam*: in ea enim explicantur quae *de operationibus et facultatibus animae humanae per experientiam comperta sunt*.

Dividitur illa rursus in quinque capita. Cap. I. agit A. de sensibus et sensationibus: ubi potissimum, praemissis quibusdam principiis physicis, de natura et qualitatibus sensilibus corporum, deque structura organica corporis humani, leges sensationum nostrarum externarum accurate et distincte explicat, et denique etiam ostendit, quemadmodum nos nostramque existentiam per sensationes cognoscamus. In Cap. II. disquirat in naturam, leges, et effectus attentionis, reflexionis, et abstractionis. In Cap. III. praemissis principiis de

somno et vigilia, fufe et distincte explicat proprietates, actus, leges, et phaenomena phantasiae et memoriae. In Cap. IV. proponit notiones et functiones intellectus, rationis, iudicii, ingenii &c.; ubi quoque ea, quae de expectatione casuum similium potissimum notanda sunt, exponit; et denique etiam facultatem cognoscendi superiorem ab inferiore distinguit. In Cap. V. praemissis principiis de bono et malo, voluptate et taedio, explicat imprimis indolem diversosque actus appetitus, istorumque leges generales. Tum dividit appetitum in superiorem et inferiorem, breviterque, quae de utriusque pugna notanda sunt, profert. Explicat deinde indolem propriosque actus voluntatis, naturamque spontaneitatis, coactionis, necessitatis, et libertatis. Expositionis dein legibus et rationibus, quas in volendo et eligendo sequimur, libertatem voluntatis humanae asserit, argumentaque contraria refellit. Et denique etiam notiones variaeque genera affectuum et habituum exponit.

In Sectione secunda, quae *Psychologiam rationalem* complectitur, de natura animae humanae disputat. In Cap. I. docet, quid anima humana sit. Nimirum, refutatis materialistarum commentis, de natura nostrarum perceptionum et appetitionum, demonstrat, animam humanam esse substantiam simplicem et immaterialem, verissimumque spiritum. In Cap. II. differit de commercio animae cum corpore. Distincte prius explicatis eius phaenomenis, diversisque de eo systematibus, ostendit imprimis, tum actus voluntatis, tum perceptiones cogitationesque omnes, esse veras actiones animae: ideas a perceptionibus ipsis re ipsa non esse distinctas, adeoque illas etiam ab anima ipsa effici, nullasque nobis esse innatas. Tum ostendit ex ordine, quemadmodum anima diversas ideas acquirat: quid ad illas conferant mutationes in organis sensuum factae; et qua denuum ratione mens ideas pristinas conseruet, et deinceps imaginatione resingat. Demonstrat deinde, motus corporis voluntarios

vere

vere ab anima dependere; quin vere ab ea effici: atque sic paulatim, et per partes, systema causarum occasionalium, et systema harmoniae praestabilitae refellit, atque systema influxus physici stabilit; sed ita, ut animam quidem in corpus influere demonstrat, corporis vero influxum in animam profusum incertum esse ostendat. In Cap. III. disputat de essentia, ortu, et immortalitate animae humanae. Docet imprimis, quatenam facultates ad essentiam animae pertineant. Deinde ostendit, animam non nisi per creationem consequi existentiam posse: ubi simul diversa systemata, et praesistentia, exponuntur; et reiiciuntur. Denique per partes pluresque propositiones demonstrat, A. animam humanam natura sua immortalem esse, itaque a Deo conservari, ut perpetuo et existat et vivat.

In Sectione tertia, de anima bestiarum differit. Dividit illam in duo capita. In Cap. I. demonstrat, bestias vera facultate cognoscendi, sensu, phantasia, memoria, appetitu item, et spontaneitate, quae ipsae se ad varios motus corpora determinent, praeditas esse, intellectu vero et ratione carere: quibus praemissis, denique concludit eas non esse machinas, sed animalia vere animata. In Cap. II. explicat naturam animae bestiarum, atque ostendit, bestiarum animas esse substantias simplices, immateriales, et incorruptibiles. Addit deinde, commercium animae cum corpore, et alia, quae huc pertinent, simili fere modo in bestiis, atque in hominibus, explicari debere; et denique etiam opinionem suam de naturalibus instinctibus bestiarum in medium profert.

Quodsi omnia, quae in hoc libro singula in attentione digna esse videntur, excerpere vellemus, satis magna pars libri describenda foret.

Praecipue tamen commemorandum videtur doctiss. Auctoris systema, de imaginatione et phantasia. Ostendit enim,

enim, imaginationes nostras plurimum a dispositione cerebri, et hanc similiter plurimum ab illis pendere; neque tamen propterea imaginationes nostras univérse a pristinis speciebus, seu, ut vocant, ideis materialibus in cerebro instauratis dependere. Hinc colligit, ex sensationibus nostris species quasdam rerum in anima ipsa relinqui, quarum dein opé pristinas ideas rerum refingamus, unde illas *species phantasticas* vocat, et praeterea mentem nostram phantasmatum, seu idearum instauratarum vigorem et claritatem, voluntaria intentione fibrarum cerebri, qua in isto ideae materiales phantasmatis respondentes denuo producantur, augere solere; hancque esse causam, cur dispositio cerebri tantopere ab imaginationibus nostris pendeat. Tantum in Cap. III. Sect. I. In Capite dein III. Sect. II. n. 371. verosimiliter asserit, species illas phantasticas ex sensationibus in anima relictas nihil esse nisi obscuras cognitiones rerum sensibus perceptarum, unde sequitur, imaginationem seu instaurationem pristinarum idearum nihil esse nisi singularem attentionem, qua mens ideis per sensus acquisitis, et deinceps obscuratis, novam denuo claritatem conciliat. Sic certe multa obscura et intricata, in quibus enodandis multi frustra desudarunt, plane admodum et perspicue explicat, tametsi demonstrare nequeat, quomodo anima illa omnia agat, quae ipsam agere asserit.

Praeterea singulari etiam attentione dignae sunt responsiones, quibus in Cap. V. Sect. I. argumenta Humii et aliorum, contra libertatem humanae voluntatis, et in Cap. I. Sect. II. argumenta materialistarum; item Cap. III. Sect. II. argumenta, quibus immortalitas animae humanae impugnatur, rufutavit.

DE THEOLOGIA NATURALI.

Partem hanc Metaphysicae rursus in tres Sectiones Auctor dividit. In prima demonstrat *existentiam Deit*

Dei: in secunda explicat naturam Dei: in tertia disputat de operibus Dei.

Sectio I. continet tria capita. In Cap. I. existentiam Dei argumento metaphysico longe aliter, quam plerique alii faciunt, multo nimirum subtilius solidiusque tractato, demonstrat. In Cap. II. existentiam Dei demonstrat argumentis popularibus, ex mundi huius fabrica, ex communi populorum consensu, et ex actionum nostrarum honestate et inhonestate petitis. In utroque capite simul etiam argumenta contraria atheorum fusa et accurate persequitur, ac refutat. In Cap. III. differit de atheismo et polytheismo, ubi potissimum inanitatem, pravitatem, stoliditatem, foeditatemque atheismi, luculenter ob oculos ponit.

Sectio II. in quatuor capita divisa est. In Cap. I. traduntur principia de natura Dei generatim, ostenditque Auctor, Deum esse ens independens, immutabile, simplex, incorporeum, immensum, infinita vi agendi, intellectu et voluntate infinite perfecta praeditum, adeoque spiritum infinite perfectum, &c. In Cap. II. intellectum Dei considerat, atque exponit, quid, quomodo, et quibus rationibus Deus singula cognoscat: quales facultates cognoscendi Deo conveniant: qualem ille habeat scientiam, et quemadmodum certitudo praescientiae divinae cum libertate voluntatis creatae concilietur. In Cap. III. differit de voluntate Dei, et explicat, quanam divinae voluntatis obiecta et motiva esse possint: quomodo Deus velit, quae vult: qualem ex cognitione sui rerumque creaturarum voluptatem capiat: quomodo se creaturasque rationales amet: ad quem finem tum entia rationalia, tum caetera, totumque aliquem mundum creare possit: qualem mundum creare, aut non creare possit: quid in mundo, qualis revera noster est, agere debeat: qualem Deus habeat libertatem: quanam praeterea divinae voluntatis proprietates sint, et quales denique affectus Deo tribui possint. In Cap. IV. disputat A. de sapientia, sanctitate,

te benignitate, iustitia, misericordia, veracitate, et omnipotentia Dei; ubi denique etiam obscura quaedam indicia exponuntur, quae nobis ratio ipsa ad cognoscendum mysterium S. S. Trinitatis suppeditat.

Sectio III. tria complectitur capita, In Cap. I. differtur de creatione mundi, et ostenditur inprimis, totum hunc mundum a Deo ex nihilo procreatum esse in tempore. Tum explicat eius finem, et speciatim finem ad quem nos homines creati sumus, et quae huc pertinent. Deinde A. de perfectione et bonitate huius mundi disputat, et denique demonstrat, eum libere a Deo creatum, adeoque totum contingentem esse. In Cap. II. res creatas omnes a Deo eadem actione, qua primum creatae sunt, perpetuo conservari debere, Deumque ad omnes actiones causarum creatarum physice, atque ad actiones liberas honestas etiam moraliter concurrere, evincitur; ubi simul breviter antiquam illam controversiam de praedeterminatione dirimit. In Cap. III. per plures partes distincte demonstrat, mundum, et ea quae in illo eveniunt, nec fortunae subiacere, nec fato, sed gubernari a Deo, summaque providentia administrari.

Nullum in toto hoc libro caput est, in quo non plura loca singulari attentione digna occurrant. Praecipue tamen commendari merentur ea, quae in Cap. III. Sect. II. de voluntate divina, et in Cap. I. Sect. III. de perfectione et bonitate huius mundi, et in Cap. ult. de providentia Dei scripsit doct. Auctor. De divina enim voluntate plurima dedit principia, quae plerumque negliguntur, aut ignorantur, neque apud Theologos ipsos facile reperiuntur; et tamen ad rite intelligendos fines rerum, ad demonstrandum definiendumque ius naturae, atque ad commendandam et defendendam divinam iustitiam, benignitatem, et providentiam, non utilissima modo, sed plane necessaria sunt. Famofam vero controversiam illam, de mundo optimo, ita dirimit, ut perspicue demonstrat, eam perperam profus fuisse habendam.

Genus

Ænus agitatam, atque tam eos qui mundum hunc omnium possibilium optimum esse contenderent, tum qui istud negarunt, et a vero et a scopo aberrasse, eo quod perfectionem mundi cum eius bonitate confuderint, et veram bonitatem mundi, de qua in hac quaestione lis est, non ita ut oportebat definirint. Divinam demique providentiam longe melius, quam plerique alii, vindicat, dum distincte ostendit, Deum revera curam illam rerum creaturarum gerere, quae maxime ad providentiam pertinet, nullaquæ mala facere, aut permittere, nisi uti id summa providentiâ ipsa postulat.

NOVA LITTERARIA.

Romæ nuper lapis effossus est, quem iam possidet Abbas *Julius Cysius*, Eminentissimi Cardinalis *Maresfiochi* Capellanus; istius litterati marmoris Inscriptionem Latinam, Abbas *Gælianus Migliore*, litteris ad *Andream Farinam* datis, interpretari atque illustrare adgressus est. Has litteras, *Ephemeridibus litterariis Romanis*, a. 1774. Particulæ tertiæ insertas, inde depromimus, gratiam forte apud Lectores nostros iururi. Est autem Inscriptio hæc:

M VLPIVS SYMPHORVS
 VIXIT ANNIS XXIII
 MENSIBVS VII DIEBVS XI
 M VLPIVS CASTORVS
 LIBRARIVS ARABICVS
 FECIT LIBERTO
 BENEMERENTI QVOD
 IS EXPEDITIONIBVS
 DVABVS
 GALLIAE ET SYRIAE
 SECYNDVM FVERAT.

Super hac Inſcriptione, ad Amicum Farinam, ſcripſit *Coſtans Migliore*: Litterati marmoris, de quo quid ſentiam exſpectas, tanta meo iudicio dignitas eſt, ut quovis auro compenſari non poſſit. Nam praeter venuſtos characteres, vel minimis orthographiae labeculis deterſis, tum de iis Hadriani geſtis nos monet, quorum vix ulla apud veteres mentio. Eius ſumma, ne diu te morer, huc recidit. M Ulpius Caſtoras, Librarius Arabicus, M. Ulpio Symphoro, liberto, ſepulchrale n titulum ea praefertim gratia ponit, quod is ſecum, (quae poſtrema vox (*ſecundum*) fortaſſe quadratario excidit,) ſecum, igitur, Hadrianum Aug. in Gallica Syriacaeque expeditione fuerat ſecutus. Et Caſtoram quidem Traiani libertum fuiſſe, ab M Ulpii nomine, ac praenomine, multo clarius eſt, quam ut millenis exemplis enecent. Symphorum vero, (cognominem habet *Grut.* 638, 4. M. Ulpium Aug. lib. Symphorum,) liberti libertum fuiſſe, ultro cuique in oculos incurrit: qualis ille apud *Fabr.* VI, XXIII. T. Flavius Caſſianus T. Flavii Celadi liberti libertus; aliique quamplures. Id vero Symphoro praefat Caſtoras, quod novo Librarii Arabici officio Romanorum tabulas augeat. Librarius is erat ex ſervis, qui Domino libros, aut quidquid aliud, exſcriberet. *Cicero*, de litteris ad Atticum ſcriptis, ait: Lippitudinis meae ſignum tibi ſit librarii manus. Hinc Scribam Librarium, Servum Libertum Librarium, et *ἀρχὴν* Librarium, ſexcenta exhibent marmora, ut ille ab extra porta Trigemina apud *Mafſeum* Muſ. Ver. 130, 5. Librarium a manu, (vnde amanuenſis,) habet *Murat.* 971, 10, Librarium ad manum *Grut.* 586, 2. Librarium etiam *Gud.* 201, 11. h. e. ancillam, ait *Mor. cell.* 18, quae Domina dictante perſcribebat; et Scriptricem Librarium *Fabr.* III, 545. niſi forte pro SCR legendum ſit SER, h. e. Serva Libraria, quam cum *Fabretto* a libra mallem, quam a libris derivare. Forenſes ac militares Librarios, qui huc non faciunt, nil moror. At vero ſingularis praeter ceteris eſt ille *Reineſii* XI, 123. *Duſtor Librarius de via ſacra*. *Reineſius* ibi legit ſtructor Librarius. Sed Cl. Scriptor Thec.

Cal.

Cal. p. 250. pro Doctotis lectione mordicus pugnat, et mechanicum fuisse Librorum artificem contendit; eo quod in via sacra uni essent opifices, sive magistri mechanici. Nimirum de officiis ille non abs re ipsa, sed ab loco iudicat, dum, quod lepidius est, Doctores inter artifices amandat. Malim cum Reinesio legere Structor, ut sit *βιβλιοποιός*, qui membranas compingit, consuit, malleat, conglutinat, ornat, inquit Ulpianus. Nam, quod teretibus, ut ille ait, auribus, mirifice displicet struere libros, meminerit *τὸ* struere, ut monet *Sorvius* ad 1. Aen. tantumdem valere, ac ordinare, componere; inalo itaque omine ad solos caementarios contrahit. Hinc orationem, consilia, copias, convivis, comam struere; et in *Vett. Glossis* *σύνδραμα* est structura. Contra Doctores ad rem gladiatoriam plerumque in facis pertinere, illa nos docent apud *Fabr.* aliosque: Doctōr Lanista, Sagittarius, Thraecum, Sécutorum &c. Certe Mannium Stichium glutinatorem refert *Pignorius* de servis, et *Cic.* ad Att. Etiam velim mihi mittas de tuis Librariolis, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cetera ministris. Librariorum nempe administrōs existimo glutinatos, pumicatores, malleatores, (at cave in Adriano Sexti Publicii marmore apud Cl. Scriptorem Thec. Cal. pag. 245. MAL SCRIBA Malleatorem Scribam intelligas,) ornatores, minicatores, pro sua quosque in perficiendis libris parte. Sed et pro linguarum varietate varios fuisse Librarios certo certius est. Sic de Graecis *Cic.* ad Fam. 16, 21. Peto a te, ut quam celerrime mihi Librarius mittatur, ma ime quidem Graecus: multum enim mihi eripitur operae in exscribendis hypomnematis. Ecceur autem sub Traiano potissimum Arabicus se nobis det Librarius, per se quisque facile intelligit. Traiano enim imperante Arabia in Provinciae formam redacta est: scilicet nova cum Arabibus commercia, novos etiam Arabici sermonis interpretes ac Librarios requirebant. Ad vero quae sequitur Expeditionis significatio, non privatum hominem, sed Augustum aliquem eo sub cortice delitescere,

Sed cum de Traiano intelligere id omnino nos vetet, quod nulla eius apud veteres occurrat in Galliam expeditione; pro-
no velut alveo sequitur, Hadrianum, cui Traianus Impe-
rii lampada *apertus* tradidit, nostro sub Epigrammate subsi-
dere; quique in Galliam, ac Syriam, cum imperio non semel
profectus est. Ac de Gallia quidem *Spart.* c. 12. Com-
positis Britanniae rebus, transgressus in Galliam. Hinc ea
in Hadriani numis satis obvia Epigraphe, Galliae restitutor,
et Adventui Aug. Galliae; tum et litterata basis Hadriano
ab Rhodanicis posita apud *Grut.* prostat 248, 8. In Sy-
riam vero bis cum exercitu Hadrianum commigrasse, sci-
mus; nisi quod de priore expeditione anni ferme Chr. 117.
plena sunt omnium chartae: nam Legatus Syriae, ait
Spart. litteras adoptionis accepit; mortuoque dein Traiano,
praeposito Syriae Caesio Severo, per Illyricum Romam
venit. De altera vero nec *Tillemontius*, *Baronius*, nec
Dion, aut *Xiphilinus*, nec denique *Spartianus* ipse, expresse
monet, ut eam historiae partem nobis ad *Pagii* aetatem
omnino inviderit aetas. Primus hic numismatum praefi-
dio de ea re nonnihil videre est visus. Nam apud *Cl.*
Harduinum Hadriani nummus habet CANATHA,
(ea est in Decapolitana Syriae regione,) L. IA. h. e.
annus undecimus: alter est ex *Toinardo*, in cuius adver-
sa parte AY. KA. TP. AAPIANOC; in aver-
sa vero TAZA (Phoeniciae urbs) Γ. ΕΠΙ. *Bqv.* h. e. annus III.
Supra CXCII. qui ex Gazensium aera in annum Chr.
ferme 130. incidit: tertius denique apud *Patinum*
pag. 200. ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. Eo-
dem autem commode nostra auxilio venit epigraphe, quae
de altera hac in Syriam expeditione posthac dubitare non
sinit, Ne cui enim aqua haereret, ultra fuerit Hadriani
cui

eum M. Ulpio in Syriam expeditio, apposite epigram-
 matis Scriptor τῷ SYRIAE subdit SECUNDUM,
 eo scilicet sensu, quo Consul tertium, quartum, ex me-
 dio aureae latinitatis sinu accipitur, et apud *Murat.* Ae-
 dilis, Decurio, Quinquennalis secundum. Ad haec et
 temporum rationem habet, ut prius Galliae, dein Syriam
 expeditionem significet; prior enim Syriaca jam Galli-
 cam praecesserat; non item altera. Plura huc ad rem
 derivare, fortasse non iniucunda, unius tamen litterulae
 non patitur ambitus.

Academiae Lugduno Batavae Professores, qui LEGA-
 TI STOLPIANI administrationi praesunt, quum
 praesbitus a Testatore ordo iubeat cum maxime argu-
 mentum e *THEOLOGIA NATURALI* petitum
 ad publicam disquisitionem offerri, decreverunt hanc
 proponere.

QUAESTIONEM.

„Exponere, quodnam in adferenda Numinis existen-
 „tia praetium statui debeat communi generis huma-
 „ni consensui?“

Rogantur itoque Viri eruditi, quibus volupe fuerit suam
 in hac materia diligentiam in bonum publicum exercere,
 velint, quas meditaturi sunt dissertationes, quadraginta ad
 summum paginas eius formae, quae huc usque in disserta-
 tionibus Stolpianis typis excudendis usurpata fuit, complen-
 tes, Belgico vel Latino sermone exarare, et ante diem pri-
 mum Julii anni sequentis 1775. Leidam mittere, *Davidi*

van

48. INOVA ACTA ERUDITORUM.

von Royen, Botanices Professori, Institutii Stolpiani h. t. Actuario, inscriptas, absque ulla eius impensa huc vehendas: adscripto praeterea Symbolo eas distinguere, et schedulam addere obfirmatam, in cuius fronte idem Symbolum, intus vero nomen Auctoris habeatur. Enimvero non nisi illorum, qui haece se conditionibus adstrinxerint, ratio habebitur, quando die 13. Octob. 1775. ex more a Curatoribus Victor decernetur, cui numisma aureum ducentorum et quinquaginta Florenorum monetae Hollandicae in praemium tribuetur.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Februarii Anno MDCCLXXIII.

IOANNIS GERHARDI LOCORUM

Theologicorum TOMVS DVODECIMVS. *Demuo editus,*

variisque observationibus auxit, IOANNES FR-
DERICUS COTTA.

Tubingae, sumibus Io. Georgii Cottae, 1774.

quaternis.

Complectitur hic Tomus, Loci *de Ecclesia* ultimam partem, et *Vindicias Observationum ad locum Genf. XIV. 19.* oppositas *Francisco Ferdinando Wilho*, ecclesiae Romanae Presbytero, qui in Universitate Friburgo-Brisgoica edidit dissertationem, hoc titulo: *Christus dominus sacerdos secundum ordinem Melchisedech*, in qua, quae in Supplementis Tomi decimi, *de sacrificio Missae*, dicta fuerant, ad examen vocantur. Auctor *Vindiciarum* est *Io. Frid. Effigius*. Has sequitur Editoris *Supplementum ad locum de Ecclesia*. In fine est prior pars *Loci de Ministerio Ecclesiastico*. Quum in notulis et animadversionibus, quae non multae illae quidem, neque tamen omnino nullae additae sunt, maxime id agatur, ut aut narratio aliqua historica curatius excutiat, aut plures, recentiorum praesertim, libri indicentur, et id qui-

G

dem

dem brevibus pterantque, describendū superfedere potuimus labore. In Vindiciis ad Genes. XIV, 18. 19. sic res est tractata, ut prius *Willii* argumenta et exceptiones ponerentur, et deinde ad singula responderetur. *Willius*, quantum potest, contendit, et quasi pro aris et focus digladiatur, ut loco Moſis hunc evincat ſenſum, *oblationem illam panis et vini ſacrificium eſſe proprie ſic dictum*. Moleſtiſſimum nobis fuit, eius argutias perlegere, et reverentia, quam Lectori debemus, prohibuit, ne propinandis his argutiis moleſtiam et ipſi crearemus. Quodſi enim ea interpretandi ratio, qua *Willius* utitur, non ſit argutatio, neſcire nos fatemur, quo modo ſit interpretandum. Nolumus refutationem huius interpretationis tranſcribere, ſed tantum loci Moſaici ſimplicem et grammaticeam, quæ prima ſemper, eſſe debet, ſed quam *Willius* non videtur noſſe, interpretationem addere, qua cognita, nemo, niſi ſuis opinionibus vehementer indulgeat, *ſacrificium verum*, imo ne leviſſimum quidem eius veſtigium, videre ſe arbitrabitur. *Et Melchizedech, rex Salem, obtulit* (utatur hoc verbo, quia volunt: at cui obtulit? certe non Deo; nam de Deo, cui ſit oblatuſ panis et vinum, ne veſtigium quidem adefſt; et niſi Deo obtulit, poteſtne dici *ſacrificium?*) *panem et vinum, qui erat Sacerdos Dei altiſſimi*. *Et bene precatus eſt ei (Abrahamo) hiſ verbis: Secundet Abrahamum Deus altiſſimus, Dominus cœli et terræ. Et celebretur Deus altiſſimus, qui in poteſtatem tuam dedit hoſtes tuos*. Non niſi violentia eſt, ex hiſ verbis velle extorquere *ſacrificium*. Quodſi autem nec de ſacrificio in loco Moſaico ſeruo eſt, neque, niſi ſenſui literali et grammaticeo addere, quæ lubet, velis, eſſe poteſt: inaniſ profecto eſt opera, in refutando ſententia *Willii*, num ſacrificium fuerit iſtud propitiatorum, an eucharifticum. Nam nullum fuit omnino. Jaſtat porro, et fere triumphat, quod Patrem eccleſiaſticorum multi hunc locum de ſacrificio explicaverint; quaſi in explicanda loci ſententia, quæ litteralis eſt et eſſe

esse debet, cuiusquam valeat auctoritas. Et ad haec satis est responsum, aequè multis Patrum testimoniis in contrarium allatis.

Supplementum Editoris ad locum de Ecclesia, satis illud copiosum, tribus distinctum est Observationibus: quarum in *prima* tractatur de Ecclesiae tum generatim spectatae, tum speciatim christianae, natura atque indole, variisque eius speciebus. In hac tractatione, omnia ecclesiae nomina et significationes, accurate, at, ut videtur, ita interdum exponuntur, ut brevitatis maior potuerit haberi ratio. Subiectis, textui quasi, notis, et illis copiosis, ex historia ecclesiastica, doctorumque virorum ad hanc rem pertinentibus scriptis, illustrantur ea, quae in textu breviter erant dicta. In his tamen notis, quamquam eruditis, quaedam, quae minutiora sunt, omissa mallems. Nemo, exempli causa, in tali libro, et nostris temporibus, optet discere, unde dicti sint *Arminiani*. At sunt haec pauca, et facile illi condonanda, qui studio omnia colligendi abductus, et quaedam adferat, quae, si absint, nemo desideret. *Altera Observatio* excutit quaestionem, an cognitio ecclesiae praecedere debeat cognitionem fidei christianae? an vero ipsius doctrinae christianae examen prius sit instituendum, quam ad cognitionem ecclesiae verae perveniri queat? sive *de via auctoritatis ecclesiae, et via examinis doctrinae*. Afferuntur primo ea, quae ad historiam huius quaestionis pertinent, Pontificii pro *auctoritatis via* certantibus, nostris Theologis et hanc sententiam impugnantibus, aliamque *de via examinis* defendentibus: primo, quia haec sententia *de via examinis* consentit praxi Christi et Apostolorum, et Scripturae sacrae; deinde quia convenit principiis rationis, et ipsi rei naturae. Tandem quia firmatur consensu antiquissimorum doctorum ecclesiae, et graecae et latinae.

Neminem poenitebit, hoc caput diligentius cognovisse. Congesta enim in unum locum videbis omnia, quae

Summi inter Pontificios Theologi, pro sua sententia confirmanda, infamandaque nostra, tum aliqua veri specie ducti, tum a parte cavillandi studio abrepti, elaboraverunt; et contra, qua via Theologi Protestantes tela illa, partim vi, partim astute intentata, evitaverunt. *Tertia observatio* est de successione episcopali, speciatim ea, quae in Ecclesia Anglicana adhuc viget. Et haec observatio habet permulta, quibus lecturo vehementer est commendabilis. Brevibus agitur de episcoporum electione, de iis qui eligerent, et quomodo per vices in hac re facta sit mutatio. Sequitur deinde de *ordinatione* tractatio, in qua primum agitur de iis qui *ordinarunt*, secundo de *Ordinandi*, tertio de *forma*, quae huius caerimoniae *essentiam* constituit. Magna hic est copia scriptorum, etiam Gallorum, qui ordinationem Anglicanam impugnant, ut illegitimam, neque satis validum, item Anglorum omnia haec amolientium. Dignum sane est Theologo erudito, non ignorare hanc summis viribus inter summos viros agitaram controversiam; et gratiae sunt habendae Rev. Cotae, quod, quae huc pertinent, tam diligenter et studiose conquisivit, praesertim quod librorum Anglicanorum non ubivis terrarum suppetat copia, et quod plerique scripti sint lingua vernacula, quam pauci callent. Unum tamen non possumus praetermittere, quin moneamus. Multa vixi sumus observasse in Novellis Justiniani, et utroque Codice, quae ad hanc de ordinatione episcoporum, antiquiorum imprimis, quaestionem utiliter possint adhiberi. Non ingratum esset, opinamur, et haec pluribus locis dispersa in hoc loco congesta simul cognoscere, praesertim ob Theologos, quorum perpauci hos libros noverunt, pauciores etiam legerunt. Adiuncta est huic tomo prior pars Locii *de Ministerio Ecclesiastico*. Ad quem quum nihil notarum ab Editore accessit, non habuimus quod moneremus. In universum, Viri venerabilis labor, circa Gerhardi Locos theologicos occupatus, dici non potest quantum proficiat Operi universo, quod, etsi paucis legitur nostris temporibus, tamen legi praeter cetera meretur ab omnibus.

DISSER-

DISSERTATIONES MATHEMATICAE,
et Physicae, quar Societati regiae Scientiarum Goettingensi
annis LVI — LXVI. exhibuit ABRAHAM GOTT-
HELF KAESTNER.

Altenburgi, 1771. ex officina Richteriana, form. maj.
 plagg. 22. Tabb. aen. 6. in 4.

Quantum labor et studium huius Viri excellentis reipublicae litterariae profuit, neminem, nisi ignarum artium, fugit. Quia itaque industria iam iam laudata iterum nobis opus doctrinae altioris offert librum haud contemnendum, sed plurimi aestimandum, non alienum profecto est, his Actis recensionem eius inserere.

Operi ipsi praemittit auctor admonitionem ad lectores, in qua institutum eiusque causas affert, quae eum moverint ut publicaret ea, quae a Societate probata essent; ad haec praefationem adiecit catalogum dissertationum earumque argumentorum, unde etiam ordo mathematicus intelligitur, nempe ut lector primis plagulis reperiat primo intuitu quae sint expectanda. Sunt autem quatuordecim dissertationes, ut ipse nuncupat, ex quibus non solum Mathematicus et Physicus cognoscitur, sed etiam Orator, imo criticus acerrimus.

Prima harum dissertationum inscribitur: *Demonstratio Theorematis Newtoniani, de relatione inter coefficients aequationis et summas potentiarum radicum.* Pertinet a pagina prima usque ad octavam. Quantum theoremati deest, tam egregia deficiente demonstratione, tantum commodi nascitur nobis ex industria ill. Auctoris, praesertim cum demonstrat, in mathematicis huius generis valere inductionem incompletam, etiam a Logicis parum probetur. Tota demonstratio

continet quatuor propositiones, et calculum bene institutum, quem longum et alienum esset hoc loco proponere.

Hanc dissertationem sequitur altera, quae agit de *multiplicatione imaginum ope duorum speculorum*, (subauditur, ut distinctius fiat, planorum.) praelect. in Soc. R. Sc. G. d. 9. Jul. 1757.

Incipit a pag. 9. et patet usque ad pag. 22. Quia auctor ipse contentorum synopsis praemittit, eam hic describimus. Primo exponitur quaestio §. 4. 5. 7. dein principium solutionis: §. 8. 9. sunt duo casus: §. 14. 15. numerus imaginum casus primi et secundi. §. 17. locus imaginum. §. 18. Series illarum duae. §. 19. 20. Numerus illarum in secunda. §. 22. quaeritur, quomodo distinguantur series? §. 26. quaestio est ubi sit cuiusvis seriei ultima? §. 28. 29. Demonstratur neque duas eiusdem seriei, neque alterius, posse coire. §. 30. quae possint coire. §. 31. Summa imaginum utriusque seriei §. 32. 33. Quot sint imagines si angulus speculorum sit pars aliquota quatuor rectorum, quaeritur? Deinde §. 34. quando hoc casu, numerus imaginum, mutato obiecti inter specula situ, mutetur aut non? §. 35. quando eodem casu coeant ultimae? §. 36. quando sector circuli integrum circulum exhibeat. §. 37. Exempla casus, de quo dictum est in tabulas coniecta. §. 39. Lineae in quae situ est imago ultima positus ad specula. §. 40. De pluribus speculis. §. 41. De alia solutione. §. 42 — 53. De loco oculi imagines omnes visuri.

Ex hac dissertatione fines inter Physicam et Mathematicam facile intelligent, qui de discrimine esse certiores capiunt. Itemque hoc loco apparet, quantum praevaleat physicus in mathesi versatus, illi, qui more circumforaneorum effecta tantum docet, causas vero, ac leges causarum, earumque connexionem, non attingit. Denique patet, quanto profe-

profectus faciamus, cum, ubi alii desierunt, incipere ibi nobis tuto licet.

Dissertatio III. agit *De minimo in reflexione a curvis*. prael. d. 22. Apr. 1758. pertinet a pag. 22 — 27. Primo locum communem tractat A. Deum et naturam nihil frustra facere, huiusque axiomatis originem. Deinde docet, exempla prolata indubia esse, quae ad hanc regulam comparata sunt; quamquam hoc theoremate usus est Leibnitijs, idque ad refractioes transtulit: quam applicationem Smith, magnus Geometra, in Leibnitio reprehendit, cuius nunc censuram ac reprehensionem ill. auctor examinare instituit. Hoc autem hunc in modum facit, ut more mathematicorum per definitionem distinctam ideam de minimo et maximo eruat, itemque errorem Smithii investiget, ac doceat, quantitatem non posse simul maximam et minimam esse, quod tamen ex Demonstratione Smithii sequatur. Antequam vero auctor ad calculum progreditur, recte ait, se ad Leibnitii partes non studio aut fervore accedere; quamquam aequum sit, favere viro eadem urbe nato, et tali. Dein propositionibus IV. totam rem demonstratione universaliter, erudite, et ingenio suo convenienter, evincit.

Dissertatio IV. patet a pag. 27 — 35. Agit autem de *separatione indeterminatorum, in aequationibus differentialibus homogeneis*, prael. 2. Dec. 1758. Non plura de hac dis- se ratione afferri possunt, cum praecipua pars calculo prolixiori absolvatur.

Dissertatio V. argumentum est *de vera infiniti notione*. prael. d. 8. Maii 1759. inde a pag. 35 — 38. Initium capit auctor a necessitate comparationis inter veteres et recentiores, quoad ideam ∞ infiniti. Hac occasione docet, Cartesium maluisse potius verbum ∞ indefiniti introducere, quod voci illi non satis fideret. Hic etiam commemorat ill. Auctor fabulam Fontenellii Milesiam, et quid

äs

is accidat, qui graviora ut nugae tractari posse putant. Secundo definitiones de infinite magno et infinite parvo, tum vulgares, tum etiam accuratiores affert. Exempli loco geometricam progressionem continuam, cum crescentem, tum decrescentem, adhibet. Deinde etiam triangulo rectangulo, cuius angulus unus sit 30 graduum, pro illustratione utitur, respectu lateris angulo 30 graduum oppositi, qui semper sit dimidium hypothenusae. Pergit in exemplo illustrationis causa, quod petitur in limiori Geometria sic: ut abscissa parabolae possit quemvis numerum superare, eiusque autem quadratum numeri superet ordinata. In sequentibus suadet, id, quod commodum, aut usu receptum sit, retinere; quod tamen a multis notio infiniti neglecta sit, eo magis tenenda esse propter sequentia, sicut in differentialium calculo non negliguntur parva aut minima. In fine, contentionum fundamentum demonstrat tantum in ambiguitate verborum latere, quod affectionem quantitatis pro ipsa quantitate accipiunt plerique.

Pag. 38. incipit Dissertatio VI. sic inscripta: '*ad theoriam cochleae pertinens observatio geometrica*, prael. d. 6. Oct. 1759. Hac occasione intelligitur, verum esse Poetae illud: plus esse in uno saepe, quam in turba, boni. Contemplanti enim cochleam auctori occurrit linea, quae helix appellatur, cuius definitionem geneticam proponit, itemque praeparationem ad calculum, quem hic non applicare nefas habet auctor. Instituit itaque eum hunc in modum, ut totam rem tribus propositionibus, earumque Scholiis corollarisque perficiat.

Dissertatio VII. sequitur, cuius inscriptio est haec: *Gnomica universalis analytica*, prael. d. 13. Febr. 1762. Incipit pag. 42. et finitur pag. 59. Illustri auctori animus fuit, Societati regiae methodum universalem delineandi in planis horologia solaria exhibere formulis analyticis, quibus calculorum trigonometricorum leges conti-
nentur,

netur; hoc ex initio constat. Sese deinde excusat, quod remittam proponere possit videri; commemorat duos libros cognita dignos, quorum tamen auctores non reprehendit, quia illorum aetate formulae analyticae non usui fuere, quas ipse ad problemata sphaerica translata, laudat et sequitur. Habent enim hoc praecipuum, ut quantitatum positivarum et negativarum proprietates diiudicent.

Dissertationis VIII. proprium argumentum est hoc: *Eorum, quae lacrimis vitreis accidunt, nova quadam ratione explicandorum tentamen*, d. 7. Aug. 1762. prael. Quamquam quae lacrimis Batavis accidunt, vel levis in physicis versatis notissima sunt; tamen non supervacuum credidit auctor, in investigandis causis industriam collocare. Videtur autem Vir ill. a sententiis veterum dissentire, non quidem contradicendi studio, ut ipse fatetur, sed studio physices. Pro hypothese sumit auctor, involacrum ut superficiem, interiores vero partes pro massa accipit, et quidem elasticis staminibus; quae hypothesis maximam speciem habet. Deinde elasticitatem massae, eiusque fissuras, ex genesi guttarum docet, atque aptissimo exemplo illustrat. Quae de constructione interna exposuit, experimento quodam naturae convenienti, sed propter difficultates paucissimis noto, confirmat. Eandem esse conditionem Phialarum Bononiensium putat; quod recte omnino se habere facile concedi potest, quia unumquodque vas vitreum, nisi in officina vitrea (*im Glüh-Ofen*) sensim, sensimque refrigerat, id evidenter docet. In fine dissertationis aliquid historicum addit quod ipsum ex usu operarum in officinis, et staminibus massae, optime intelligi posse putamus.

A pag. 62. est Dissertatio IX. cuius contentum est *Quaestio, quot sphaerae aequales circa datam mediam poni possint,*

H

ut

ut omnes illam, et circumpositarum sibi vicinas, se mutuo tangant, prael. d. 4. Dec. 1762. Problema ex elementis, quot possint circuli circa datum circulum ita poni, ut se invicem, et omnes medium tangant, auctorem eo deduxisse videtur, ut simile quidpiam de sphaeris quaereret, cuius mentionem unum Keplerum fecisse notat, ipse et ad systema planetarium explicandum magnum usum afferre putat; quod tamen pro coniectura habet, et quidem eo iure, quo maiores nostri astronomiae studiosi coniecturas fecerunt. Deinde locum Kepleri laudat, et illustrat. Tunc adgreditur ipsam quaestionem, eamque sibi proprio modo investigat, et hunc in modum ad calculum suum venit; ubi primum de arcibus triangulorum sphaericorum universaliter agit, duoque problemata addit, quorum primum ipsam quaestionem continet, alterum est, definire magnitudinem cuiuslibet sphaerae ex circumpositis datis.

Dissertatio X. inde a pag. 75. usque ad p. 79. agit de inertia Corporum, prael. d. 5. M. 1763. Prima sectione disserit auctor de enuntiationibus, quae in doctrina de motu proponuntur, et statum corporis denotant. Leges, quas corpora observant, inertiae cuidam tribui cognitum est; quia vero partim alii rem obscuriorem iudicarunt, alii autem male explicarunt, aliquid lucis disquisitione hac sua rei adfundere auctor voluit. Sectione secunda indicat duplici modo probari posse inertiam corporibus inesse, tum sensu, tum ratiocinio. Deinde contendit, inertiam esse commune attributum ideae corporis cuiusvis, et quod ex sensu tantum nascatur. Inde concludit, genus in Definitione esse rationis phaenomenon; unde autem materiae insit inertia, id explicari posse negat: potius posse naturam lucis et simplicem radium explicari, ait, existimatque, hanc vim ex machinae mundanae particulis produci, quae, quod earum constructio nos fugit, non mirum est si satis explicari nequeat. Mox ratiocinii Auctor rem conficit, nimirum, necesse esse ut aliquid

quid primum commune et firmum sumatur. Iudicat, Eulerum ex eo, quod impenetrabilis sit quaedam portio materiae, vim inertiae explicare voluisse; sed eius argumento aliquid deesse, quia sumit id quod adhuc in quaestione est. De impenetrabilibus hic etiam tantum corporibus legitur definitio, quia nullibi impenetrabile cogitari potest, quam in corpore. Post uberiores disceptationes, Newtoni exemplum allatum commendat, de vi applicata equi in lapidem, ob vim inertiae resistentem; et tandem in fine proficitur ingenue, se de hac re plura nescire, attamen dicit quae sibi videntur, inertiam esse principium rationis sufficientis applicatam mutationibus corporum.

Dissertatio XI. incipit p. 79 — 88. prael. d. 13. Aug. 1763. Inscriptio est haec: *De translatis in dictione Geometricarum.* Dixit alicubi *Roussenu*, propria dictione et figuris omnibus carente qui semper uti possit, eum aut stupidum esse, aut Geometram oportere: inde iam auctor occasionem capit ostendendi, quam parum dictionem Geometricarum convitiator noverit. Nos omnino ita existimamus, non debuisse civem illum Geneva profugum iudicare de rebus, quas ipse omnium minime intelligit. Ad propositam perficiendum, remque uberius explicandam, praecipuos casus, qui a proprio et usitato significato vocabulorum recedunt, refert A. His calculo et formulis confirmatis, exponit tribus appendicibus: a) de potentiis exponentium fractionum, aut negativorum; b) de transitu in oppositum per infinitum; c) de continuitate curvarum per asymptotos, et de observatis de continuitate et unitate curvarum.

In Dissertatione XII, quae incipit a p. 88. usque ad p. 142. est summum argumentum haec: *Theoria projectionis stereographicae horizontalis*, prael. d. 13. Jun. 1766. Rem non omnino novam proponit A. sed theoriam artis iamiam feliciter exercitae. Praecipue haec commendatur eo, quod in

delineanda tellure parum adhuc de praeceptis, multo minus de causis illorum, auditum est. Ad hanc rem vel artem assequendam leges perspectivae adhibendas ait auctor. Totum vero problema refertur ad hemisphaerium terrestre, et quidem ut planiglobium terrestre horizontale delineari possit; quam artem projectionem stereographicam horizontalem dicimus. Primus, qui hac projectione est usus, et exemplum exhibuit, Halius fuit, postea etiam Boehnius, Mayerus, et Lowizius, qui tamen omnes nullas fere regulas ediderunt. Euleri calculus trigonometricarum quantitatum analyticus, multa quidem commoda praebet, sed cum constet, sphaeroidicam figuram esse telluris, subire necesse est calculum haud paulo difficiliorem. Jam sequitur modus et via, idae comparandae de planiglobio, eiusque triplicis usitatae projectionis, ut vel sit horizontalis, vel aequatorea, vel obliqua; quae oriuntur ex triplici sphaerae situ, qui est vel rectus, vel parallelus, vel obliquus. In evolventa hac theoria versatus est auctor celeb. ita, ut demonstraret formulas quasdam perspectivae, quia his omnia nituntur. Longum foret, haec omnia his profsequi; describenda essent omnia. Hoc in universum rerum istarum gnari atque studiosi, etiam nobis non monentibus, fatebuntur, ill. *Kaestnerum*, hac scribenda et demonstranda theoria, novum, idque insigne doctrinae atque acuminis documentum edidisse. Non emit a nobis has laudes, neque enim vendimus; sed affatim meruit, et semper.

Dissertatio penultima est a p. 142 — 149. agitque de lege continui in natura: absolvitur tredecim § §. qui quoniam ab auctore quosdam argumenta inscripti sunt, lectoribus eius verba referemus. §. 1. Queritur, an continui lex penitus nova sit? §. 2. Inest duplex quaestio: quid per hanc legem olim Leibnizius intellexerit? deinde an lex continuitatis, hoc sensu accepta, rursus semper possit adhiberi? §. 3. Expli-

Explicatur sensus, quo accepta lex continui certa sit, simulque illustratur illa lex ex historia naturali. §. 4. Docet, legem ex ordine in universo a creatore statuto fluere. §. 5. Ipsa potissimum quaestio proponitur: num mutationes omnes gradibus infinite parvis fiant? quae deinceps exemplo illustratur. §. 7. Dubium movetur hoc: cur lex continui ita accepta quivis status alium sequatur, ratio reddi non videatur? §. 9. Exemplum e Bernouillio adfertur. §. 9. Investigatur, quomodo partes continui et rerum existentium differant. §. 10. Est applicatio dictorum ad successiva. §. 11. Definitur, quando locum habeat lex continui, et potissimum in phaenomenis, eiusque ratio, quae non pro arbitrio debet adhiberi. Geometria enim nititur abstractis quidem notionibus, non tamen imaginariis. In fine proficitur auctor, a Maupertuisio et Maclaurino ea in re se dissentire.

Ultimo loco posita est *Invitatio ad audiendam Orationem aditalem muneris matheſis et physicae publice docendi, in qua docetur, unde plures insunt Radices aequationibus sectiones angulorum definitibus.* Auctor contendit, neminem a priori, et ex ipsis quaestionis conditionibus, numerum responsorum constituisse, indefinita quaestione. In Euleri operibus analyticis quidem inesse quaedam sed dispersa. Ad eam rem perspicuam reddendam locum quendam, in Arithmetica Universalis Newtoni occasionem dedisse, commemorat, totamque rem calculo perficit, cuius praestantiam prae meditatione vulgari summis laudibus merito ornat atque defendit. Atque haec sunt bona Libri, cuius summa capita, quantum in nostra brevitate licuit, proposuimus. Ut vita et vires Auctori, Viro incomparabili, quam diutissime suppetant, rei litterariae, et commodi inprimis mathematicae physicaeque disciplinae causa, vehementer optamus.

NOVA ACTA ERUDITORUM
SPECIMEN EXERCITATIONUM
Criticarum in Versionem LXX. Interpretum ex Philo-
ne. Auctore CLAUDIO FREES HOR-
NEMANN.

Goettingae, apud Io. Christian. Dieterich, MDCCLXXIII.
pagg. 112. octonis.

Mirandum sit, dici vix potest, an potius stupendum, qua-
ratione accidat, ut hoc etiam tempore non exiguus
eorum hominum numerus existat qui tam sint stulti atque su-
perstitiosi, ut criticam Vet. Testamenti abominentur, illosque,
qui hanc exercent, ut detestandos, et rei Christianae ini-
micissimos, omnibus modis infament, et paene haereticor-
um perniciosissimorum habeant numero. Ita solent facere
in scholis, et intra parietum carceres, eadem effutiunt per
Ephemerides, per libros eadem clamant, nullius parentes
vel dignitati, vel spectatae iam documentisque confirmatae
doctrinae. Quae cum ita sint, praeclare procul dubio me-
rentur illi, qui hanc, quam ab stultis constatam iri sentiunt
infamiam, negligentes, criticam Vet. Testamenti strenue sibi
tractandam sumunt, alius alia via progredientes. Libelli,
quem indicamus, auctor, Philonem sibi sumsit excutien-
dum, non ut crisin in Hebraicum textum exorceret, sed,
quae tamen est cum ea coniuncta, ut Philonem ad criti-
cam versionis τῶν ὁ adhiberet. Prius specimen est: *Exer-
citatio praeliminaris de Textu LXX. Interpretum ex Hexaplis
Origenis, Interpolatione, et usu. Philonis Judaei in illo emenda-
do.* Posterius: *Exercitatio prior in Versionem LXX. Inter-
pretum ex Philone.* Exercitatio prior his ferme continetur ca-
pitibus. 1) *Ne unicum quidem exemplar versionis τῶν ὁ cum
authenticis Alexandrinorum Interpretum MSS. perfecte con-*
gruum.

gruum, *Origenis tempore superfuiffe videtur.* Multis hæc probat auctor ex Origene et Hieronymo. Et nobis plane eadem est sententia, imo confidenter, et forte magis definite sic diceremus: tempore Origenis si quis veram et a Descriptorum vitiis et depravationibus quorundam liberatam hanc versionem habere vellet, eum critica facultate praeditum, omnes quos possit conferre debere codices, et, postquam de singularum lectionum indole diligentissime fuerit iudicatum, sperare recensionem satis emendatam. Nam prorsus sine vitiis praestari vix posse videtur recensio cuiuscumque Scriptoris. II. *Fuere tamen aliqua, hoc tempore, melioris notae minusque corrupta exemplaria versionis τῶν ὁ.* Cuius rei in testimonium ipsius Origenis clara adferuntur loca. III. *De textus τῶν ὁ ex Hexaplis Origenis interpolatio.* Intelligit recensionem illam in Hexaplis distinctam signis Origenianis, asteriscis, obelis, lemniscis, hypolemniscis, ex quorum confusione, subinde facta, tanta orta sit commixtio, ut internosci non possit quae sint LXX. interpretum genuina. Et quamquam ista confusio per innumeram Codicum multitudinem pervaserit, quod certissimum est: tamen Origeniana in omnes fere τῶν ὁ editiones (codices) inserta fuisse, vel ad marginem adscripta, ut doctissimus vult auctor, in universum, etsi κατ' ἀξίωσιν dialecticam hæc dicta sunt, non videtur posse concedi. Fac enim, Origeniana omnibus fere Codicibus esse inserta, vel margini adscripta, (et hæc vulgo consueverunt ipsi textui a sciolis inferi,) nemo scire posset, quae vox ad suos Interpretes referenda sit auctores, cum nulla paene iudicandi norma sit relicta. Nam pauca ea, quae Auctor deinde adfert, remedia, sufficere non videntur, et omnis hæc quaestio diligentiori adhuc subiicienda est examini. Interpretatus est ex Origenianis Codex Alexandrinus, teste Græbio; Codex Vaticanus, testibus editoribus, cuius rei et aliquot adlata sunt exempla. Interpretata et Complutensis editio, atque Aldina. IV. *Media antiquam editionem noviter restituendi. Varias huius vocis significationes*

editiones illustrantur. *Pasca ab Anastasio Sinaita indicantur melioris notae exempla τῶν ὁ, quae ad vitia textus τῶν ὁ emendanda utilissima videntur.* Ubi simul pauca de versione Luciani. V. Num Philo linguae Hebraicae peritus fuerit, quaeritur. Negant doctorum alii, alii affirmant. Scaliger Philonem ne Hebraice quidem legere potuisse contendit; Hodiū et Loesnerus profundiorē ei linguae Hebraicae notitiam tribuunt; III. Michaelis mediā viā progreditur. Auctor ita statuit: concedi posse, in Philone quidem esse quaedam cum Hebraico textu contra τῶν ὁ consentientia, sed neque tamen sic inde sequi, Philonem calluisse Hebraica. Fieri enim potuisse, ut illud versionis LXX. exemplar, quo usus sit Philo, in locis quibusdam cum Hebraico convenerit, ubi nostra exemplaria τῶν ὁ ab eodem recedant. Neque ex eo satis firmum argumentum duci potest, quod nomina propria Hebraica in Graecum sermonem haud raro transferre solet Philo, etiam si, qui huic sententiae favent, maxime id urgent. Id tamen negari non potest, quia et interdum nominum propriorum significationem etymologicam interpretatur; aliquam, qualemcumque illam tandem, in illo fuisse Hebraicae linguae notitiam. VI. Philonem dicta sua Biblica Graeca versione τῶν ὁ allegasse, demonstratur. Multis enim in locis affert versionem LXX. αὐτολεξι, licet ab Hebraico plane discrepantem. Praeterea emphases, quarum est studiosissimus, venatur illas ex verbis versionis Alexandrinae, quum ipsa Hebraicorum inspectio aliud suadere potuisset. VII. Cautē tamen scriptis Philonis ad textum τῶν ὁ emendandum uti debemus. Ex memoria enim saepe allegat dicta, et subinde quaedam addit. Et vero etiam textus Philonis, etiam in editione Mangeana, vehementer adhuc est corruptus, informatusque ad hodiernas in Versione τῶν ὁ lectiones. Haec est summa prioris dissertationis.

Alterā habet specimina, et ea quidem satis copiosa. Pentateuchus totus est pertractatus, plura tamen et Geneseos loca sunt excussa. Insignis ubique apparet industria, laborisque molestissimi;

Atissimi, qualis hic est, patientia, nihilque videtur omis-
 sum, quod in critica diligentia aliquis desideret. Cuius rei
 ut ideam animo sibi possit informare Lector eruditus, ne
 nimis longi simus, quaedam tantum exempla, ipsis auctoris
 verbis adscribamus. Ad Genes. Cap. II, v. 7. *Philo Lib.*
de Opif. Mundi p. 30. $\chi\eta\eta\ \lambda\alpha\beta\omega\eta\ \acute{\alpha}\pi\omicron\ \tau\eta\varsigma\ \gamma\eta\varsigma.$ Licet vox
 $\lambda\alpha\beta\omega\eta,$ in textu Hebr. hodierno, plurimis versf. Latt. et in ipsis
 etiam LXX. praeter edit. *Compl.* desideretur; illam tamen
 in antiqua editione $\kappa\omicron\iota\eta\eta$ inventam fuisse, vix dubitamus. Cum
Philone enim, quem hanc vocem in suo $\tau\acute{\omega}\eta\ \acute{\omicron}$ exemplari ha-
 buisse, ex ipsius contextu certo constat, *Compl.* editio, quae
 $\chi\eta\eta\ \lambda\alpha\beta\omega\eta\ \acute{\alpha}\pi\omicron\ \tau\eta\varsigma\ \gamma\eta\varsigma,$ *Clemens Alex.* qui p. 981. $\lambda\alpha\beta\omega\eta\ \chi\eta\eta$
 $\acute{\alpha}\pi\omicron\ \tau\eta\varsigma\ \gamma\eta\varsigma,$ et denique *Irenaeus*, qui p. 253. *limum terrae*
accipiens, atque p. 311. *et sumfit Dominus limum de terra le-*
git, consentiunt. His igitur auctoritatibus, $\lambda\alpha\beta\omega\eta$ in textum
 $\tau\acute{\omega}\eta\ \acute{\omicron}$ inferendum videtur; nisi forte cum *Rev. Owen* hanc
 vocem a librario quodam, illustrationis causa, additum, dico-
 re velis. Optimo etiam iure *Lib. I. Alleg.* p. 45. textum
Philonis $\chi\eta\eta\ \acute{\alpha}\pi\omicron\ \tau\eta\varsigma\ \chi\theta\omicron\eta\omicron\varsigma$ emendandum esse existimamus:
 nam etiam hoc loco MS. *Vaticianum Philonis,* teste *col. Mangeo*
 vocem $\lambda\alpha\beta\omega\eta$ supplet, et MSS. *Medic.* et *Trin.* pro $\tau\eta\varsigma\ \chi\theta\omicron\eta\omicron\varsigma$
 lectionem meliorem $\tau\eta\varsigma\ \gamma\eta\varsigma$ in *Philone* exhibent. Alter
 locus sit ad Genes. Cap. XXVII, v. 36. In verbis $\tau\acute{\omega}\eta\ \text{LXX.}$
 $\iota\delta\eta\ \delta\epsilon\upsilon\tau\epsilon\tau\epsilon\tau\omicron\eta\eta\ \tau\alpha\tau\omicron$ plurimae occurrunt lectionis varietates.
Rom. et *Ald.* edit. $\iota\delta\eta,$ *Philo* autem *Lib. III. Allegor.* p. 96.
MS. Alex. et edit. *Compl.* $\tau\acute{\omega}\eta\ \acute{\omicron}, \eta\delta\eta$ legunt, sensu fere eodem
 manente. Cum posteriori tamen lectione proxime conve-
 nire videtur *Versio lat. textual. Sabat. supplantavit enim*
me iam bis. Sive vero $\iota\delta\eta,$ sive $\eta\delta\eta$ pro vera $\tau\acute{\omega}\eta\ \acute{\omicron}$ lectione
 assumeris, quorum quidem posterius suadere videntur au-
 thoritates plurimae, quaerendum omnino erit, unde ortae
 sint hae lectiones, quae in textu hodierno Hebr. סֵמֶךְ הָאָרְצָה
 minus fundatae videntur? Num exinde, quod Alexandrini
 interpretes vocem הָרְצָה , quam certe ante הָאָרְצָה non legerint,
 forsan paulo supra ante הָאָרְצָה in suo exemplari Hebraico ha-
 buerint?

buerint? Quod si ita se haberet, ex illo non solum *id*, sed etiam *id* oriri potuisse videtur: Hebraico enim *יד* cum cognata particula Syriaca *ܝܕ* Graecum *יד* respondere poterat. Obstat vero, quo minus rem ipsam concedere possimus, antiquissimi Bibliorum textus *Hebraico-Samaritani*, omniumque reliquarum versionum antiquarum cum hodierno *textu Hebr.* convenientia, quae non solum *יד*, ubi hodie existat, ante *יד* exhibent, sed etiam ante *יד* omnes omittunt. Forsan igitur, dixerit aliquis, ipsum *Hebr.* *יד* per *יד* vorterunt Alexandrini, quod postea in nonnullis exemplaribus vitiose in *id* mutatum fuit. At vero, licet quidem *יד* tam per *id*, ut *Deuter.* VIII, 4. quam per *יד* explicare potuerint Alexandrini, hoc loco hanc vocem per *יד* ab illis expressam fuisse, suadent loca parallela infra afferenda. Nobis igitur vero videtur simillimum, vocem *יד*, si ipsis Alexandrinis interpretibus ortum debeat, illustrationis gratia, ut supra nonnunquam contigisse ostendimus, insertam fuisse; quodsi vero interpolatio fuerit, forsan ex ambigua significatione vocis *יד*, vel ex *Versione Lat. Sab. iam bi*, (quae certe etiam hoc loco corrupta videtur, dum alio loco *Hebr.* *יד* et *Græc.* *יד* accuratius per hoc vertit,) vel denique ex *Vulgata Hieronymi*, quae *Hebr.* *יד* saepe *en* vel *ecce* vertit, recentiori tempore orta, eo potius in accurata *יד* edit obelo notanda videtur. — LXX. *δεύτερον τῆτο*: *C. m. pl.* vero edit. vocem *τῆτο* penitus omittit, et *Philo* verba *δεύτερον τῆτο, τὰ τε* sic legit . . . *δεύτερον, τὸς τὰ* . . .

Lectionem Philonis commendat placidus et elegantissimus sensus, quocum consentiunt *Versio Bibliorum Arabica et Vulgata nova Hieronymi*, et facile etiam, minima mutatione adhibita, conciliari poterit *textus Hebraicus*. Vulgatam vero *יד* lectionem *δεύτερον τῆτο* veram fuisse antiquam interpretum Alexandrinorum explicationem, verborum *יד*, ex aliis locis, ubi eandem constructionem Hebraicam similiter transfulerunt, certo. Lectionem igitur

Philonis

Philonis, nisi ex illius et LXX. interpp. lectionibus simul iunctis novam tertiam: *δευτερον τωτο. τωτο τα . . .* componere velis, damnare cogaris. Nobis certe illa, in quam Philo, Arabs, et Vulgata conspirant, lectio, ob sensum quem praebet pulcherrimum, e circumscriptione oriri potuisse videtur. Ad Genes. XXXV, v. 20. haec est Observatio. *Philo Lib. III. Allegor.* p. 63. 64 et *Lib. de Profugis* p. 451. lectionem τῶν LXX. *ἐκλεψεν δε Ιακωβ λαβαν τῶν σφεον* confirmat, pro qua tamen *Cel. Grubius* ex emendatione posuit *ἐκλεψεν . . .* Utram vero ex his lectionibus, quae utraque sensum *decipiendi* vel *celandi* praebet, recipere velis; ex illa tamen, num vocem לב post לבב in suo exemplari Hebr. legerint Alexandrini, nec ne, certo determinari nequit. Etiam si ipsi LXX. vocem illam nec hoc loco neque infra v. 26. ad litteram verterint, quam Graec. *κλεπτειν* notionem *decipiendi* vel *celandi* habere queat; facile tamen fieri potuit, ut integram phrasin Hebr. לב לבב circumscripserint, vocique לב *intellectus* potius, quam *cordis* significatum, tribuerint Alexandrini interpretes.

LIBELLUS ANIMADVERSIONUM

ad Longinum. Scripsit SAM. FR. NATHAN.

MORUS, Gr. et Lat. Ling. Prof. Lips.

Lipsiae, apud Weidmanni heredes et Reichium, pagg. 64.

MDCCLXXIII. octonis.

Nemo est, qui auctorem aliquem Graecum Latinumve, vel critica diligentia castigavit, vel sententiam auctoris explicuit illustravitque, etiam si curiosissime omnia circumspexerit, quin, eandem iterum telam retexens, quaedam detegat, quae aut clariori luce collustranda, aut firmandi robustioribus nervis, aut etiam immutanda videantur

Suntque hae, quae vulgo dicuntur, secundae curae, immo interdum tertiae et quartae, tanto magis necessariae, quanto maius legentibus oritur impedimentum, cum ex ipsa auctoris, quam tractavit, materia, tum ex vocibus fortisque loquendi rarioribus, nonnunquam Scriptori proprio, et suo quodam modo usurpari solitis. Quod et suminis est factitatum hominibus, neque ulli est negligendum, nisi eam sumis sibi videri velit arrogantiam, ut difficillima quaeque facili negotio expediat, et uno oculi intuitu perspiciat obscuriora. Quae cum ita sint, iure videtur laudandus *Morus*, Vir graecae latinaeque doctissimus, Collega noster amantissimus, quod Longini libello, iterum ad examen revocato, quaedam, non illa contemnenda, prioribus adnotationibus addere decreverit. Est vero ea ratio interpretandorum auctorum antiquorum, ut quaedam interdum reperiantur ita illa comparata, ut non facile intra angustos adnotationum terminos inclusa satis excuti tractarique queant, sed iustam integri libelli subministrant materiam. Cuius generis cum sit in Longino notio *Sublimitatis*, non abs re videtur factum a Cl. *Moro*, ut penitus in eam inquireret, colligeretque ea, quae ad hanc quaestionem pertinere videntur. At vero vix fieri potuisse sumus arbitrati, ut huius scriptiunculae brevem quemdam conspectum proponeremus, et ipsius verbis, et veriti, ne cuiquam ex verbis commutatis difficultas quaedam suboriatur. Optimum igitur factu iudicavimus, si integrum libellum recognitum ab A. et locis multis auctum, cum Lectore benevolo communicarem. Est igitur *de variata Sublimitatis notione in Commentario Longiniano*, dissertationis hic tenor:

In oratione iudicanda usus multorum vocabulorum, quibus virtutes orationis et vitia exprimi solent; tantum erroris et inconstantiae habet, ut non omnes certam cuiusque verbi vim animis comprehensam habere videantur. Nam quidquid alicui placuerit, id,

id, quasi nulla alia verba sint, aut verborum usus parum certus, venustum, lepidum, exquisitum, promiscue iudicat, et saepe scriptorum loca longe dissimillima ad idem genus refert: ut attente subtiliterque omnia examinantibus vix certa rei, his vocabulis significatae, nota relinquatur. Interdum audivi, ea exquisita dici, quorum exempla tamen ubique prostant, et in quibus scriptores, certum secuti usum, cum ipsa vitae communis consuetudine locuti essent: ea rursus lepida et venusta, quae quavis alia de causa commendationem haberent, quam ab sensu pulcri, aut delectu: elegantiae vero vim atque naturam non nullis adeo incognitam esse vidi, ut, si quid ipsorum opinione probandum videretur, id omnino elegans nominarent. Viderant plura translate dicta; statim orationem clamabant sublimitatem spirare: fuerat aliquid graviter iudicatum; se vero pignus magni animi, a scriptore illo demonstrati, tenere autumabant: inciderant in similitudines, aut rei alicuius uberiores et colore aliquo decoratas descriptiones; haec omnia a calore animi et agitatione insuitata profecta, spirituque poetae et oratoris prolata censebant.

Cuius inconstantiae et erroris causas enumerare, etsi in promptu est; tamen, aut ita sunt inveteratae, ut extirpari nequeant, aut ita inanes, ut, si vel maxime quempiam aliquamdiu sefellerint, at non semper facum ei facere posse videantur. Neque ergo attinet, vel adversus contumaces frustra disputare, vel vim eius rei dicendo infringere, quae, per ipsam animi humani rerumque naturam, brevi post vim nullam habitura videatur. Sed aliae causae quo sunt fecundiores errorum, quove plus damni multis disciplinis iam intulerunt, eo pluribus allaborandum est, ut quilibet cavere sibi ab earum fraudibus discat. In his illud numero, quod omnes fere orationis virtutes, omniaque vitia, verbis vel in se amplissimae significationis, vel tropicis adeo insigniri, atque etiam tropicis definiri solent: quae nisi

quis, praecipendi causa, interpretum ac philosophorum more, ad proprietatem et notionem certam revocavit, ut de re ipsa planissime constet, necesse est, ut usus eorum, reique ipsius iudicium, plurimum inconstantiae habeat.

Sed cum in his, docendo explicandis, grammaticorum et philosophorum studia aemulanda esse dico, hoc volo; tam usum esse quaerendum, donec vocabulum aliquod translatum, quo attributum orationis expressum est, vel definire, vel permutare possis cum alio, ex usu linguae certo, aut in scholis philosophorum recepto atque constituto. Hoc enim, nisi fallor, est, praecepta et placita disciplinarum explicare, si quis operam det, ut, quae sequitur praecepta, ea grammaticae et dialecticae interpretetur. Qui, ut hoc utar, (est enim certum atque notum,) in religione tradenda regenerati, renovati, novi dicantur, utique nescimus, antequam plane tenuerimus, eos intelligi, qui mutati sint in melius, qui aliter opinentur, alia adpotant, aliter agant, atque antea, hoc est, recte; nam recte sentire et agere quid sit, et loquendi consuetudine certum, et a philosophis finitum est. Nec, cum de natura et facultatibus animi humani differitur, quae perceptio, fictio, averfatio, commotio sit, ad perspicuitatem intelligendi subtilitatemque argumentandi prius satis factum arbitrantur, quam planissime definiendo ambiguitas omnis sublata fuerit: ex tropis enim in se nihil, sine errandi periculo, concludi potest. Similiter, ut ad artem dicendi veniam, quae eandem diligentiam meretur, est genus orationis, quae *deivocata* dicitur, et a Quintiliano (6, 2.) sic describitur, ut *rebus indignis, asperis, invidiosis, vim addere censetur*. Hic vero et verbum *deivocata* latissime patet, et definitio ad multa trahi potest. Nam, ut misso verbo de definitione dicam, vim addimus rebus dicendo, cum eas argumentis firmamus, cum diutius urgemus, cum probabiliter dicimus, et vero etiam aliis modis. Neque tamen haec

haec est *deivovis*, quam ab his omnibus ipse Longinus (c. 11. et 12.) distinguit: sed *deivovis* in iis orationum locis inest, in quibus orator vehementissime animo commotus est, ipsosque auditores vehementer commovet: idque voluisse Quintilianum, e serie totius loci facile adparet. His ergo non constitutis, num proprie, certo, et utiliter de hac orationis virtute praecipere iudicarique poterit? Idem valet de reliquis. Qui enim tenet, elegantem orationem esse grammaticis praecipis congruam, cum delectu; exquisita dicta, quae potius excogitata et facta, *) ideoque rariora, quam ex usu quotidiano deprompta et obvia sint; quaesita, quae, artis et ingenii causa, praeter necessitatem posita sint; splendida, quae multa habeant orationis ornamenta coniuncta; is demum et rem intelligit, et de ea iudicare, sibi que constare poterit.

Huiusmodi praesertim tropos Graeci, qui initium de elocatione praecipendi fecerunt, catervatim introduxerunt; sed alii aliter. Nam Aristoteles, in tertio rhetoricorum, singula tam acute et subtiliter definiit, ut saepe mirandum sit, translata verba, quae natura vaga sint, *περίεξοις, ἰσθμῶ, τοῦ ψυχῶ, τῶ πῆξοντες*, et alia, tamen adeo certo velut adprehendi, finibusque includi posse. Ac debebat viri huius consuetudo, vocabula vitae communis accurate definiendi, aliis esse exemplo, qui augere et ornare linguae vellent; non quoniam Aristoteles, aut unus e veteribus fecerat, sed quoniam dignum est viro docto, quid loquatur, et quae res verbis subsit, perspectum habere. Multo laxior est Hermogenis disciplina: hunc enim post Aristotelem nominare liceat, non quo ab hoc demum cetera, quae Aristoteles non attigerat, adinventata putem, sed quod,

*) Longin. 3, 4. τὸ περιποιητικόν. Sunt in hoc genere orationis Livius et Tacitus frequentissimi.

quod, qui haec in artis quamdam formam redegerit, praeter Hermogenem, neminem scio; praesertim cum Demetrii Phalerei libellus, nuper a Filchero V. Cl. denuo editus, incertae aetatis sit. Quamquam ergo Hermogenes orationis formas, quas adpellat, notis quamque suis dignoscere docet; non omnes tamen notae ita propriae sunt, ut uni generi convenient, nec cum aliis communicari possint: interdum etiam relinquitur lectoribus ipsis opera notionis constituendae. Inter hos interiecti fuerunt, qui, cum et ipsi docere, sed, missa tenuitate praecipienda, in rem praesentem venire, atque iudices agere vellent, et tamen variare orationem, ac multa exquisite dicere, ut Plutarchus *, ut Dionysius Halicarnassensis, ut Longinus, mira vocabulorum, eandem rem significantium, multitudine usi sunt. De quo quidem genere nunc sermo est.

Jam ut hos non reprehendo; ita consuetudine hac, optimo fortasse consilio, nisi potius vitio quodam aetatis illius, introducta, alios abufos esse vereor. Si quis enim ornatam orationem uno veluti spiritu *καταληξαφημένην, καταλωπισμένην, σοβαράν, περττήν, εξειργασμένην, πομπικὴν, ἐπιδεικτικὴν* adpellet, lectoremque nanciscatur non attentum, qui tropos esse tropos sciat, et scapham scapham dici velit: breui post omnia his verbis personabunt; placent enim auribus; sed non omnes recordabuntur, se, quocumque horum vocabulorum utantur, eandem rem dicere, imo alius alio plus minusve iis inesse putabit. Sunt illa quidem diversa, si grammaticam proprietatem spectes; nam alia est aliorum origo et transferendi verbi causa: sed nullo modo differunt, si de re, de notione, de genere quaeratur, quam naturam habeant, quid inde sequatur, quae eorum praecepta sint, quis usus.

Idem

*) De poetis legendis. Id. περί τῆ ἀνάλ. init.

Idem ergo tum accidisse arbitror, quod nostra haec aetas vidit, cum magna vis verborum, nostrorum et exterorum, ad virtutes et vitia orationis significanda, inuenta est, quorum potestas a non nullis fortasse obscuro quidem sensu percipitur, sed definiiri ab iisdem non solet. Nam si quis certum usum certamque singulorum notionem constituere, ea vero, quae dubia aut supervacanea sint, eiicere adgrediat, videtur illa copia brevi ad magnam paucitatem reditura; saltem vernacula pluribus peregrinis exonerabitur.

Etiam religionis scientia hoc incommodo vexata est. Quod enim ipsam eius cognitionem (γνώσιν, σοφίαν, fortasse etiam πίσιν,) sacri libri interdum αἰσθησιν, φῶς, φητισμόν, ἔχειν χριστόν, aliisque verbis adpellant, quibus patres graeci φιλοσοφίαν addiderunt; quod vitam piān dixerant ἀγίην et καθάρην; studium vincendarum libidinum νέκρωσιν, σαύρωσιν, θανάτωσιν; amoremque Dei erga homines ἐκλογήν; haec singula, quam mature obliki sunt homines, ad eandem rem, in suo quamque genere, significandam pertinere. Nonne alii lumen et Christum in hominibus tantum paucis, hoc est, sibi sui que similibus, reliquerunt; alii γνώσιν, σοφίαν, φιλοσοφίαν accuratiorem voluerunt esse scientiam? Nonne ἀγίζην et καθάρην ἐαυτὸν operosius, quam cupiditatibus imperare, atque pie et sancte vivere? Nonne alios electos, alios beneficiis ornatos, Deoque caros? Nonne νέκρωσιν in solitudine quaesiverunt, et vulgarem scilicet pietatem opipidis hominumque celebritati reliquerunt*)? Admissis vero Pythagoreorum et Platoniorum tropis, inter ipsos Christianos Ascetae effloruerunt, veluti meliores ceteris; in conspectuque sacrorum librorum mystica theologia prodit, quasi exquisitior doctrina.

Quamdiu ergo, vt in viam redeam, Aristoteles qui omnia definiendo, certum verborum usum introduerat, auctoritate,

*) Vid. *Theodoretii* historia religiosa.

Storitate, disciplina, et exemplo Graeciam tenuit; nulla facile vel erroris, vel inconstantiae occasio fuit: sed qui non tam res, ab eo traditas, quam consuetudinem de iis dicendi immutarunt, hoc est, vocabulorum numerum auxerunt, hi non sua quidem culpa, errare alios docuerunt; et in se ipsos videntur commisisse, quo lectores incauti deciperentur.

Sed verborum talium usus in docendo non modo in hanc partem peccat, ut dissimilia iudicemus, quae similia sint; verum ea quoque, quae re atque cogitatione differunt, sed interdum communi nomine adpellantur, ad idem referri genus solent, si vel exigua similitudo se obtulerit. Atque hic est ille locus, quem accommodate ad Longini disciplinam pertractare placet, si fortasse non nulli tironum ad libri praestantissimi certiore usum hac oratione praeparari possint.

Nimirum legendo Longino facile animadverti potest, plurimum saepe, ac toto fere genere distare, quae ab eo nomine eodem expressa, eodemque modo tractatae sunt. Praeterquam enim, quod sublimitas rerum et elocutionis multum differt, illi praecipue parti, quae de elocutionis sublimitate exponit, varia adsperfit, ab re, ut videtur, tam aliena, ut non raro audierim, qui, totius libri summa perlecta, mirarentur, quid esset, cur ea hic cernerent, quae sublimitatis speciem nullam, ac ne suspicionem quidem haberent. Quid, quod ipsa haec causa Silvanium et alios videtur impulisse, ut Longinum negligentem et ineptum, eiusque disciplinam perturbatam esse statuerent.

Sed hoc est illud vitium, quod, vocabuli similitudine decepti, res diversas uno genere unaque notione complectuntur, et, si quis virtutibus elocutionis iis usus sit, quarum mentionem Longinus, sed accommodate ad sublimitatem, fecit, hunc illico solo habitu orationis sublimis scriptoris honorem et laudem meruisse putant.

tant *) . Non sunt omnia sublimia, quae in Longiniano libello commemorantur. Nullo inodo. Duo insunt, quibus vere hoc nomen tribui potest; cetera vel magnitudine, vel dignitate, vel ornatu, vi, vehementia consentur, vel elocutione, rebus magnis digna, numero denique, aures explente. Quae cum ab se invicem, tum ab sublimitate multum distare, et ad eam alio atque alio modo referri, quis non videt? Non subsistendum ergo est in vocabulo sublimitatis, quod alibi aliter dicitur, multisque non nisi propter aliquam cum sublimitate ipsa similitudinem tribuitur; sed quaerendum est, quaenam in similitudine illa restet dissimilitudo, qua reperta res tenetur, et alio suoque nomine certo adpellari potest, magna, digna, vehemens.

Placuit ergo, de hoc loco in praesenti sic disputare, ut colligendis variis nominibus, quae Longinus cum sublimitate permutare solet, ipsas notiones deprehendere conaremur: nam ita demum adpariturum videbatur, utrum diversa tractaret, an eandem ubique rem describeret; utrum sublimitatem certo et eodem ubique modo diceret, an aliis quoque, similibus eius, nomen ipsum abusu quodam imponeret. Qui enim definitione quidem usus est, saltem ea dixit, unde confici definitio possit; sed nomen, quod definiit, saepius contra, quam definierat, usurpat, eique mox angustiosem, mox ampliosem significatum tribuit; is ubique velut indagandus, et in omnium sententiarum atque verborum latebris detegendus est. Sic enim discitur, non quidquid sublime adpellatur, aut in libro de sublimitate tractetur, sublime esse.

K 2

Jam

*) Fecit hoc *Bergerus*, in libro *de naturali pulcritudine orationis*, in quo commentariis Caesaris sublimitatem ideo vindicavit, quia exempla, praeceptis Longini respondentia, passim occurrunt.

Jam cum verae sublimitatis natura centies voce atque scripto e posita sit, ut propemodum impudens videatur, qui haec recoquat: cavi mihi ab hac offensione. Sed quoniam omnia genera rerum verborumque colligo, quae aut vere, aut abusione quadam, huc referri solent ab eo cuius disciplinam examinare sustineo, saltem fuerunt attingenda ea, quibus vera sublimitas censetur, ut reliquorum cum hac dissimilitudo celerius adpareret. Qui vero ne hoc quidem sustinebunt, hi tres proximas sectiones transmittersse poterunt.

Igitur primo dixit de *sublimitate* orationis, hoc est, de magnitudine rerum, verbis expressa, sique vim *percellendi* aut *obstupefaciendi* tribuit (1, 4): quam eandem vim, ubi de terrore sermo est, *terrificam* nominare solet (3, 1. 9. 5.). Sed quid est in oratione *percellere*? Quae nam res magna, lectorum et auditorum animis dicendo admota, habet vim *obstupefaciendi*? Num omnis ea res, quae in vita communi nova, inaudita, inusitata, miranda, horrenda, incredibilis, *παράδοξος, υπερβαύουσα*; dicitur? At nec mensura horum omnium certa, nec usitati sermonis constantia est; ideoque nulla definitio inde confici potest, quae tradat certae rei certam notam, nec vagari in omnes partes et errare patiatur. Quare haec in docendo non sufficiunt. Ergo ea oratio percellit, ea res tanta magnitudine est ut obstupefaciat, cuius magnitudo perspicua notione*) aequari aut exhauriri nequit aut, si queat, tamen tum, cum eam videmus, audimus, aut legimus, non exhauritur; ut ad mentem, conscientiam illius magnitudinis adfectae, nihil nisi *admirationis* relinquatur. Hinc ille dicitur stupor, hinc est, quod res obstupefacit. Aliter qui utitur hoc verbo, is vagatur**): quod in docendo et iudicando fieri non debet.

Sed

*) Comparando, numerando, metiendo, definiendo.

**) Cic. de legg. 2, 4. *Exempla vim istius rei, ne aestas nos consuetudinis absorbeat, et ad sermonis morem usitatis trahat.*

Sed quod haecenus descripsi, id locum in oratione habet tum cum nihil nisi recipimus vim agentis, (passionem in scholis dicunt): quaedam autem res magnae, cum dicuntur, ita nos adficiunt, ut cupere, velle, adpetere maiora incipiamus, hoc est, ut, exorta magnitudinis aut nostrae aut alienae conscientia, imitari et superarare alios, nostraeque dignitati convenienter agere, eaque plane potiri velimus. Quod cum translatis verbis significatur, animus dicitur attolli, erigi, exfuscitari, et ad rem gerendam maior fieri (Cic. Offic. I, 4.). Atque hoc est alterum genus sublimitatis, a Longino tractatae, quod adpellavit ἀνάστημα, διαγμα, διασω, τὰ διηρημένα (c. 7.) *

Jam duo haec genera veram continet sublimitatem orationis. Nam primo, si definita sic fuerit, nihil simile cum ea confundi commiscerique poterit, et, ut iam monui, magna, gravia, vehementia, digna, facillime ab ea inter noscentur. Deinde hoc modo sententiae concludendo inverti poterunt: nam quidquid ita, ut descripsi, percellit attollitque animum, id certissime erit sublime; recteque adeo sublime dicetur, quod mentem obstupescit et attollit. Quaecumque ergo in aliis recensendis posthaec reperiemus, similia quidem illa sublimitati, sed non eadem hac nota insignita, in iis iudicandum erit, verba tantum et nomina similia sublimitati esse, ipsam vero rem in singulis locis singularim quaerendam ac definiendam videri.

Quare libenter concesserim Longino, primo eventa praeter modum magna, ut mundi procreationem, natu-
 vino effectam; deinde adfectus generosos; porro longe
 K 3 vehe-

*] Paulo aliter Origenes Tom. 2. pag. 171. C. ed. Rothomag. Ψυχὴν, φυσικὸν ἔχουσαν διαγμα, dixit, mentem ceteris natura praestantiorē, et ad coelestia intelligenda aptiorē.

vehementissimos, qui parum ab insania distent; denique magnitudinem animi, verbis expressam; veram gignere orationis sublimitatem: nam haec aut percellunt, aut exsuscitant animum. Concedam item, duas sublimitatis causas, ab eo primo loco positas, ingenii magnitudinem, et vehementissimos adfectus, fontes sublimitatis esse: de ceteris mox constabit.

Sequitur enim tertium, quod sublimitati accensetur, et ais constat, quas, variis quidem nominibus adpellata, omnia tamen *vehementiam, vim, contentionem*, indicant: *ἀγών, ἀγωνία, ἀγωνιστικόν, ἐναγωνίον, ἐξυρροπον, ἀγχιστροπον, φορεα, πόθιον τῆς φορεᾶς, σοβαρόν, τραχυρόμενον, δεινωμένον*: quibus haud dubie plura sunt adpersa, in quae sublimitas non cadit: neque enim, quidquid est vehemens, idem sublime dici potest, nisi vocabulo abuti velimus. Fuerit Demosthenes vehementior, cum saepius interrogavit (c. 18.), aut contumeliam colaphi ad naturam expressit (c. 20.); sit Iliás Homeri actione et motu plena (9, 13.); fuerint alia ab eodem Homero, ab Herodoto, Xenophonte, aliis, figuris iis illuminata, quae commotam efficerent orationem; tamen haec absunt a sublimitate. Licebat quidem, quia propter vehementiae magnitudinem magna sunt, ea promiscue *ὕψηλα* dicere; sed, si quis ita dixisset, agnoscendum erat, haec ab illis, quae primo et secundo loco posita sunt, differre, et cum iis non nisi similitudine quadam contineri? Quid enim? An omnia Iliados *ἐναγωνίας* loca sublimia dicemus? Non habet facile antiquitas vehementiorem orationem ea, qua Christus Judaicae religionis doctores reprehendit (Matth. 23.): nulla tamen, ut mihi videtur, inest sublimitas. Ergo vehementia rei et adfectus per se non sufficit ad sublimitatem, nisi eadem percellat animum aut atcollat. Et tamen vulgo loca vehementiora dicuntur sublimia, adscribiturque auctoritas Longini. Scilicet ille in commenta-

rio

rio de sublimitate tractavit exempla vehementioris orationis. Ergo omnis vehementia est sublimis?

Quarto loco diiudicat orationem ἐν ἀιγῆν, ἐπιγελευσάν τὸν ἀρχοατήν, ἐν ἰώσαν ἡγεμῶν, hoc est, eam, quae vim habet. Habet autem oratio, quae quidem hic dicitur, vim, cum commovet. Sed non, quaecumque commovet, ad idem genus reduci, et sublimis dici potest. Nam qui commovet interrogando et compellando (c. 18. 26. 27.), is reddit attentiores. Qui commovet multitudine rerum et varietate, is cogit multa eodem tempore cogitari, et adfectum ciet. Qui commovet magnitudine ostendenda, is admirationem efficit, aut studium imitandi. Qui commovet describendo et adumbrando, is reddit rem perspicuam et videntem, eamque ut videamus cogit. Qui commovet adfectu exprimendo, is adfectum excitat in aliorum animis. Quid est ergo commovere? Equidem non ausim omnino definire; in alia enim re, ut vidimus, aliter dicitur. Et haec adeo diversa, esse attentum, multa cogitare, admirari, grandia amulari velle, rem planissimam cernere, adfectuque moveri, haec; inquam, pro uno eodemque habebimus? Nonne prius est constituendum, quid sit in oratione, quod commoveat, quam hac de causa, quia commovet oratio, secure eam sublimem iudicare sustineamus? Tenebimus igitur, in hoc tropo multa latere, et eam commovendi vim, quae partim ab adfectu longe vehementissimo, partim ab eo, quod animum exsuscitat, oriasur, sublimem esse; illam, quia obstupesciat, hanc, quia erigat: ita constabit, non omnia, quae ab Longino his nominibus insignita sint, vere sublimia esse.

Adiungit quintum, τὸ σεμνόν, cum ea, quae per se vulgaris aut depressiora adeo sunt, tamen ita dicuntur, ut habere incipiant aliquid dignitatis sive magnitudinis, propter quam non modo non fugienda et contempta, sed adpetenda et honorifica videantur. Dignius ergo est, iter a deo desti-

natum

natum *facere*, quam *mori*: quod Longinus (28, 2.) e Platone docuit, et Chrysofomus (T. 8, p. 413 ed. Paris.) exemplo Ioannis (13, 1.) illustravit: μεγαλοφρονως (non sine magna dignitate) ὁ εὐαγγελιστὴς μεταβάσιν τῷ Χριστῷ τὸν θάνατον καλεῖ. Quae oratio ut fortasse mentem exfuscitat ad voluntatem non moriendi, sed ad deum transeundi: ita huiusmodi periphrasis a Longino ὑψηλοποιῖσα et ἐγκύβητος dicitur. Cavebimus tamen, ne quidvis ex hoc genere τῷ σεμνῷ sublimis censeamus, cum saepe circumlocutio, dignitatis efficiens, non nisi *decus* aliquod rei inferat, aut duritiam *mitiget*, aut rem non admodum magnam paulo *maiores* splendidiore inque reddat. Nam aliud est, rebus speciem aliquam conciliare, aliud orationis sublimitate uti: unde missi Xenophontius locus, de quo Longinus (28, 3.) egit, non sublimis videtur.

Quod si, praeter veram sublimitatem, rebus aliis tribuitur idem nomen, non frustra videmur admonuisse, ubique de subtiliter interpretanda definiendaque notione cogitandum esse, ut ipsa res suo nomine insigniri possit.

Veniam ad praesidia sublimitatis orationi conciliandae, non omnia quidem, (nam non nulla veram sublimitatem haud dubie continent,) sed ea, in quibus parum attentus fortasse a vero desectat.

Vult ergo Longinus, magnarum rerum describendarum causa eas *περιστάσεις* feligi, quae earum magnitudinem potissimum contineant (c. 10.), utiturque his verbis, τὸ ἀδρὸν, τὸ ἄκρον, τὸ ὑπερτεταμένον: his enim oratione expressis, adfore sublimitatem. Recte; si modo res ea fuerit magnitudinis, ut vel ad primum, vel ad secundum genus revocari possit, qualis est Sapphus amor et Homericæ procella. Sed omnino magnae rei magnae *περιστάσεις*, quantumvis cumulatae, numquam sublimitatem veram efficient. Ausim itaque negare, Demosthenicam descriptionem tumultus, qui

qui Elatea capta Athenas turbarat, sublimem esse, quamquam Longinus (10, 7.) exemplis verae sublimitatis eam adiunxit. Cum enim per se adpareat, si qua hic quaeratur sublimitas, eam in percendo positam esse debere: multa quidem in hoc loco animadverto, quae terroris magnitudinem significant; sed nihil, quod quia capere non possim, me percellat: nam talia, tali tempore, pro singularum civitatum moribus, tibiis accidere solent. Si loca huiusmodi omnia poetarum, oratorum, scriptorumque aliorum sublimia censeam, vereor ut multos habeam adstipulatores.

Finitimus his est locus de phantasiis, quas et ipsas adimentis sublimitatis adnumerat (c. 15.), cum res magna tam perspicue (*εμφαντικῶς, ἰσαίγιως*) describitur, ut ante oculos versari videatur. Quod quidem eadem cautione eget, atque totum ab ipsa re pendet. Nam si ea fuerit res, ut percellat, erit eius descriptio haud dubie sublimis, nec differet hoc a primo genere: si tam celsus animi sensus, ut alterius animum exsuscitet; dicenda est haec sublimitas, et alteri generi (*διαγματι*) adnumerabitur: sin neutrum, et res tamen grandis ulla de causa; dixerim descriptionem, vitae ac motus plenam, ad vivum expressam, (vividam appellare solent), sed nullo pacto sublimem *). Quibus probe distinctis, scribendo pariter ac iudicando ab errore inconstantiae nobis cavebimus. Neque enim satis est, si quis in huiusmodi *φαντασίαν* scriptoris alicuius inciderit, Longini locum de phantasiis laudare, et iam de sublimitate certum esse: sed quaeritur, e quo genere sit. Fateor, quae Aeschylus de heroibus impavidis scripsit, sublimia esse, cum, qui se morituros iurant, alium ad eandem animi celsitudinem at tollere soleant; sed quae Longinus (15, 4.) ex Euripide de Phaethontis coelesti cursu repetit, ea magna quidem sunt,

*) Bene Cicero (Tusc. 1, 16.) *grande carmen* dixit.

sunt, et poetam, cum haec scripsit, animo incaluisse arguunt; sed quidnam insit sublimitatis verae, equidem non video: nisi vero omnibus locis, quae de Iolis cursu agunt, sublimitas tribuenda videatur. Omnino vereor, ne plerisque in locis huius capituli hoc unum effecerit Longinus, scriptoris animum commotum, aut *ἐκπαρτασιστὸν*, descriptiones rerum evidentes gignere: ipse certe hoc diserte de singulis exemplis admonuit.

Jam quid de sublimitate elocutionis statuendum videatur, proclive ad intelligendum est. Nimirum, cum elocutio ultra sermonis communis morem ita se attollit, ut rerum magnitudini respondeat, merebitur sublimis aut sublatae*) elocutionis nomen; sed ipsum hoc, attollere se verba, quotuplex est, et quam diversum ab rerum magnitudine, vel percillante, vel obstupefaciente! Nam mox aequabit oratio rerum *dignitatem* dignitate soni; mox animi *vehementiam* celeritate, repetitione, reticentia, interrogatione, audacia constructionis, mox rerum *praestantiam* delectu verborum, copia, ornatu: ideoque his omnibus modis orationis conformatio intellectum rei, quantum potest, adiuvat: sed illam percussione et elationem animi, qua vera sublimitas censetur, numquam adsequi poterit; immo adeo, quantumvis simpliciter et ad vitae communis consuetudinem ea, quae vere sublimia sunt, dicta fuerint, omnem tamen vim suam exferent **). Si ergo vera sublimitas sine elocutione tali locum habet; si habitus, delectus, numerus orationis sublimis omnino a re pendet, sine qua in tumorem abie; si tantum est adiumentum facilius sentiendae granditatis rerum; si denique

*) Sic Cic. Brut. 55. eam appellat. Ex ipso loco apparet, splendidam eandem et magnificam esse, qualem supra descripsi.

**) v. Sulzeri theoria bonar. artium et literar. in v. *Erhaben.*

que fieri potest, ut in ea iudicanda argutemur, et scriptoribus affingamus artem de qua ne cogitasse quidem videntur: magnopere cavendum erit, ne habitus orationis nos fallat, nec dubitari poterit, in hac parte sublimitatem multo aliter, quam in priore, dici.

Satis, opinor, variavit Longinus sublimitatis notionem, omnique hac disputatione absoluta, quae singulis verbis, praesertim tropicis, vis ac potestas subiecta sit, hac veluti tabula proponere lubet:

Dictum ὑψηλόν est a magnitudine animi profectum, aliorumque animum exsuscitat.

Adfectus ὑψηλός est vehementissimus aut generosus.

Eventum ὑψηλόν est, quod percellit.

Φαντασία ὑψηλή interdum est evidentissima.

Descriptio ὑψηλή interdum est plena motu, vita, calore, s. ad vivum expressa.

Περὶ φρασὶς ὑψηλή interdum est dignitatem rei concilians.

Figura ὑψηλή semper est congrua adfectus aut rerum vehementiae.

Numerus ὑψηλός semper est conveniens vehementiae, celeritati, granditati.

Delectus verborum ὑψηλός semper est consentaneus dignitati rerum aut magnitudini.

Non sunt ergo omnia, de quibus Longinus scripsit, unius eiusdemque sublimitatis.

Quod si libere mihi fateri licet, quo modo quis Longini hoc libro uti debere videatur, discat primo verae sublimitatis naturam, praesidia, exempla: tum mihi attendat, in

usus oratorum præcipi, partim quæ res vim atque vehementiam orationi concilient, ut exaggeratio, descriptio, affectus; partim quæ elocutio se ultra sermonem usitatum attollat dignitate, numero, ornatu, delectu; et quam prope absit ab sublimitate, qui cum his rebus hanc elocutionem coniunxerit: in omni denique hac re cogitet, veram sublimitatem ab ea rei magnitudine proficisci, quam describere conatus sum. "

Ex Animadversionibus iam quædam seligenda videntur. In universum illud observavimus, Cl. Morum nihil non fecisse, quod in Philologo et Critico diligente requiri posse videatur. Cuius rei hæc sint, verbis auctoris, exempla. C. III. p. 12. v. 9. *καταδηκωσομαι*. Inest in hoc verbo omnino quidem notio *comburendi* aut *torrendi*: unde Hesychius, *καταδηκῶσαι* κατακαῦσαι. κατοπήσαι. Sed huiusmodi explicationes, ut fit in Scholiis atque glossariis, vim verborum utcumque declarant; verbo usitatore cum rariore permutando. Itaque tum, cum *καταδηκῶν* et *comburare* coniunctim ponuntur, adparet, *καταδηκῶν* non esse simpliciter, *comburare*; sed aliquid, *comburendo adiunctum*, quod, quantum potest, vertendo exprimi debet. Jam ut in Sophoclis *Electra* (v. 58.) *δέμας Φλογισῶν*, et *κατηνδηκωμένον* est, *combustum et in cineres mutatum*; ita in Longini loco *τὴν σέγγν πυρῶν* et *καταδηκῶσαι* erit, *aedes comburre et in cineres (carbones) mutare*. Idque nunc malim, quam quod in versione posui, *carbonibus opplere*, etsi hoc quoque ferri potest. Cap. IV. p. 26. v. 6. *Φωρίσ*. Est τὸ *Φωρίον* primo idem, quod *κλέμμα*: deinde rem furto ablatam, quam quis male sibi vindicavit, significat: denique id, quod occulto fit, et *furtum*. Tertiæ significationis exempla Suidas Tom. 3. p. 629. collegit: alterius vero exemplum est in Josephi *Archæologia* (5, 1, 10. et 24.) *Achænes*, qui in rem; ab alio amissam furtoque expositam, inciderat, eamque cupide rapuerat, *con-*
victus,

vicius facinoris, ἀμολόγηι τὸ κλέμμα, καὶ τὰ Φώρια παρήγεν
ἰς μέσον, f. usus est, et ipsam rem, furto ablatam, in medio posuit.
 Quae cum ita sint, Longinus καθάπερ Φώρις ἰφάπτεσθαι de eo
 usurpavit, qui ingeniose ab aliquo dictum alteri *sublegit*, ad
 que *cupide* sibi vindicat, et imitatur. Cap. V. p. 28. v. 12.
τὰ κάλλη τῆς ἐρμηνείας, καὶ τὰ ὕψη, καὶ αἱ ἡδοναί, (i. e. τὸ ἴδιον)
ἐπιφέρον εἰς συνταγμάτων κατόρθωσιν. Quaesivi, unde tropum
 hunc ducerem *ἐπιφέρον εἰς κατόρθωσιν, adiuventum bene scriben-*
di: occurrit autem quaerenti ratio triplex. Nam primo, qui
 proclives sunt ad aliquid, dicuntur *ἐπιφεροὶ πρὸς τι, qui ad*
eam rem velut animo feruntur, (ἐπιφέρονται): ut in Heliodori
 Aethiop. 3, 10. extr. *ἰ μεθύων ἐπιφερός πρὸς τὸ ἐρεῖν, ad amo-*
rem proclivis: aut in Clementis Alex. Strom. l. 2, p. 408.
 ed. Syll. *ψυχὰς εὐεπίφοροι, mentes leves, quae facile inclinari*
possunt, honore pulchritudine, voluptate, de quarum rerum
 illocebris Clemens illo loco agit. Unde etiam apud Suidam:
ἐπιφερός ὀρμητικός. Jam et si fortasse ornatus dici potest
 proclivis ad virtutes et vitia orationis, quatenus utrumque
 facile teneri potest ab eo, qui ornatui studet: tamen hoc
 mihi praeter modum durum visum est. Transii ergo ad
 aliud. Nempe constat, ventum *ferentem* s. secundum, *ἐπιφο-*
ρον dici, ut in Thucydidis loco (3, 74-) aura, quae flammam
 incendii fert, atque urget versus aedificia. Erit igitur orna-
 tus *ἐπιφερός (ὡς ἐπιφέρει)*, ad bene scribendum, *qui eo ducit,*
qui confert et adiuvento est. Hoc vero ut est facillimum
 ad intelligendum, ita usitatius dicitur, *συμφέρον εἰς τῆτο.*
 Examinaui quidem etiam Platonicum illud, *τῆτο ἐπιφέρει τι*
ἐκέλευ, hoc tribuit alteri aliquid, ut hoc iam sit rei attribu-
 tum; sed, praeterquam quod alia syntaxis est, ad sensum
 nihil prodesse vidi. Itaque praetuli medium illud, quod
 nunc ex Thucydide illustravi, etiam si in eo haereo, quod
 Longinus *ἐπιφερον εἰς* — dixit, cum *πρὸς* fortasse melius
 fuisset. Cap. VIII. p. 36, v. 9. *πηγαὶ γονιμότητας.* Etiam si
γονιμος in lexicis non habet significationem *genuini*, tamen
 Hesychius *γονιμον* sic explicat, ut sit *γνήσιον*, veluti cum filius

genuinus dicitur, qui non est adoptivus. Etiam Suidas in *παλαεκεκιδνευμῶνον* (T. 3. p. 31.) utitur Aristophanico loco e Ranis (v. 96.) ubi *γόνιμος ποιητής*, eodem Suida auctore, est *verus, germanus*. Cum ergo *γόνιμος*, et fecundus, et *genuinus* verti posset, non dubitavi posterius praeferre; neque enim quaeritur hoc loco, qui sint *secundi* sublimitatis fontes, sed quaenam *vera* et *certa* eius caussa sit. In alio Longini loco (44. 3.) libertas, quae est *νάμα γοημιώτατος* verae eloquentiae, ut opinor, verissima et certissima eloquentiae causa dicitur. Cap. X. p. 70. v. 19. τὸ πάθος ἀπεπλάσται non recte verti, *adfectum effinxit*: nam *πάθος* est *casus*, ipsum naufragii periculum. De re etiamnum tenes, quod ad illam locum dixi, Longinam in illo *ὑπὲρ* argutum esse. Quis nescit, *διὰ*, et *διὰ* centies in carminibus occurrere, ipsumque illud *ὑπὲρ* in soluta oratione, ut in *ὑπεκκαίειν*, *ὑπέκκαυμα*, et aliis. Cap. XI. p. 74. v. 5. *ἀγῶνες* non tam videntur esse *causae forenses*, quam omnino rei *administratio, actio*. Ut enim *βίος ἐν ἀγῶνι* est vita negotiis occupata, *αἰσώσα*, veluti cum Chrysostomus T. II. p. 737. *βίος ἐνεργῶν* et *ἐναγῶνιον* ab eo distinguit, qui est *μετὸς βαθυμίας*: sic *ἀγῶν* esse poterit *ipsa actio* et contentio, ipsa rei administratio. Certe *ἐναγῶνιον πρᾶγμα* c. 9. est res, quae cum maxime administratur et geritur. Cap. XIII. p. 88. v. 16. *καλὸς καὶ ἀξιονικέτατος ἀγῶν τε καὶ εἶφᾶνος*. Veterim brevius: *praeclarum et eximium* (optabile, expetendum,) *certamen ac praemium*. Nempe aliter res, aliter homo dicitur *ἀξιόνομος*. Cum homini tribuitur, quo quidem sensu saepissime occurrit, intelligunt eum, qui dignus est cui victoria contingat, ut Imperator *ἀξιόνομος*, (Dio Cass. 41, 55.) aut *ἀθλητῆς ποδᾶ πονήσας καὶ ἀξιόνομος*, qui *multo labore victoriam meruit*, (Xenoph. Cyrop. I, 5, 7.) Sed res *ἀξιόνομος*, veluti digna, cuius consequendae causa victoriam optes, est expetenda, eximia, optabilis: sic enim nisi fallor, Philo, (T. 2. p. 166. nomen Dei *ἀξιόνομον καὶ ἐπαξίεσθον* adpellat,

adpellat, *eximium*, quo nullo pacto abuti licet, ne tum quidem, cum de idolis sermo est. Cap. XV. p. 104. v. 1. Οἰδίπυς ἰαυτὸν θάπτων. Sepeliit se Oedipus, cum oculis et conspectui hominum ipse se in perpetuum subtraxit: eo usque enim patent fines huius verbi, ut omnino sepultus dicatur, qui sub mortem ullo modo e conspectu hominum remotus est. Nimirum Oedipus ille cæcus, qui mortem praesenserat, sine duce adiit ad locum, in quo fulmen eum absumpturum erat, nec quisquam posthæc cognitum habuit, quo loco situs esset. Quæ si ad narrationem de Mose transferantur, facile constabit, hunc ideo a Deo sepultum dici, quoniam vis voluntasque divina effecerit, ut e conspectu hominum auferretur, nec, quo loco situs esset, ulli constaret. Cap. XXVI. p. 148. v. 7. ἀπερείσθαι τὸν λόγον πρὸς αὐτὰ τὰ πρόσωπα, *convertere orationem ad lectores ipsos, eos adloqui*. Mire variatur usus huius verbi; omnibus tamen exemplis comparandis hæc series significationum texitur: *applicare alteri* (Hesych. ἰναπερείσθαι ἰμπήξαι), *imponere* (v. Suidas) *adstringere* et *confingere* (v. Steph. Thes.), *convertere et dirigere aliquo*, (v. Cæl. Ernest. Glossar. Polyb.) *contingere aliquo*, *tribuere* s. *adscribere alicui*. Ἀπερείσθαι τὸς ἔδωκός ἐπὶ τὴν τύχην, dixerat Plutarchus (T. 2. p. 123. med. ed. Bas.) *luctum et moerorem tribuere fortunæ, culpa in fortunam committenda*: nam paulo post de eadem re τὴν τύχην αἰτιασθαι usurpavit. Aristæas, ubi de Aegyptiis loquitur (p. 276. ed. Dalen.) τὴν ἀπέειπον, inquit, ἐπὶ θηρία πεποιήνται, καὶ ταῦτα προσκυνῶσι, *delati sunt ad bestias, divinis cultu venerandos*. Non ergo mirum est, cum verbi huius usus tam late pateat, Longinum ita locutum esse, ut paulo ante locum interpretari summus: nam ἀπερείσθαι omnino est, efficere, ut alterum sit alteri propinquum, et, si translate dicatur, ut ad alterum pertineat, ei contingat, idque ullo modo adficiat. Unde Clemens Alex. (Strom. 2. p. 408. C. ed. Sylb.) ἀπάτην τῆ ψυχῆ ἰναπερείσθαι μὲν dixit, *opinionem vanam, animo insipientem*.
Cap.

Cap. XXXII. p. 170. v. 9. Cum Demosthenes in vehementiore adversus malos cives disputatione, multos tropos cumulat, dicitur ira oratoris multitudinem troporum obscurare, h. e. impedire, quo minus quis offendantur eorum frequentia, eamque animadvertat: *ὁ τῶ ῥήτορες κατὰ τῶν προδοτῶν θυμὸ τῶ πλήθει τῶν τροπικῶν ἐπιπροσθεῖ.* Hic, cum omnibus Longini interpretibus, in verbo ἐπιπροσθεῖν erravi, cum verti, *irruit*: sic enim alii ceperant; alii, *palam sit, et se prodat*. Sed error est liberaliter retractandus. Nempe ἐπιπροσθεῖν τινι est, oppositum f. *obtentum esse alteri*, id ita tegere, ut adspectus impediatur. Nam primo, in quo est fundamentum, apud Xenophontem (Cyr. 1, 4, 24) ἐπιπροσθεν ποιῆμαι τινά significat, aliquem sic ante me colloco, ut post eum tectus lateam: cfr. 3, 3, 15. Hinc ipsa res, quae alteram obtentu f. oppositu tegit, dicitur ἐπιπροσθεν, h. e. auctore Suida, ἐπισκιάζειν, et ἐκ τῶν ἐμπροσθεν ὑπερανέχων. Praeter exempla in Thesaurο Stephiano collecta, eundem haec reperi. Clemens Alexandr. (Strom. 4. p. 490. A.) de ratione, quae nullo rerum externarum respectu impeditur, quo minus verum videat: τὸ ἡγεμονικὸν μηδὲν ἔχει ἐπιπροσθεν τῇ δυνάμει αὐτῆς, nihil habet, quod ita se opponat, ut ne dispicere verum possit. Theodoretus (in Ezech. T. 2. p. 670. ed. Hal.) eodem fere modo, ἀχλὺς ἐπιπροσθεῖσα τῶ τῆς ψυχῆς ὀπτικῶ, caligo mentis aciem obtundit. &c. Sufficiunt haec pauca, ipsis Auctoris verbis relata. Vehementer videtur hicce libellus commendandus iis, qui ad interpretandum aliquem antiquum scriptorem, imo libros sacros, accedunt, ut inde discant, quā via et ratione ad analogiam linguae, et ad certas observationes, investiganda sit vera atque probabilis verbi notio, item, quomodo reperta notio idoneis auctorum locis confirmari illustrarique debeat.

MENSIS FEBRUARIUS A. MDCCLXXIII. 89

LA CONSTITUTION UNIGENITUS

*deferée à l'Eglise universelle: ou Recueil général des Actes
d'Appel interjetés au futur Concile Général de cette Con-
stitution et des Lettres Pastorales Offiis, par M. le Cardé-
nal de Noailles, Archevêque de Paris, et beaucoup d'autres
Evêques de France, par un grand nombre de Chapitres
d'Eglises Métropolitaines, Cathédrales, et autres, d'Univer-
sités, de Facultés de Théologie, d'Abbayes, de Curés, de
Clergés, de Communautés Seculières et Régulières, et par
une multitude de différens Particuliers de presque tous les
Diocèses: avec les Arrêts et autres Actes des Parlemens
du Royaume, qui ont rapport à ces objets, Tome PRE-*

MIER, SECOND et TROISIEME.

à Cologne, aux dépens de la Compagnie, (aut potius in
Batavia ut typi chartaeque declarant,) anno MDCCCLXXIII
complectiturque totum opus MDCCXCVI plagulas
in Folio maximo.

Famosa illa Bulla Unigenitus &c. quae intue ab orfuo ma-
ximos et ecclesiae, et reipublicae Gallorum, motus pro-
geniuit, cum in Historia, tum in Iure Ecclesiastico recentiori,
tam notabilis est, ut Actorum publicorum, quae ab ea origi-
nem duxerunt, collectio authentica maximae sane foret uti-
litatis.

M

litatis. Cum horrore enim ex altera parte rationes iniustas atque nefandas, quas Societas quaedam famosa ad illam perferendam confirmandamque iniit, ex altera, tela ab adversariis illi opposita conspiciamus. Praeterea non immoti videmus, quae et quanta inde in omnes ordines mala redundarint. Ex Praefatione scripta a. M. C. M. C. C. C. L. X. I. I. apparet, librum ipsum duodecimo demum anno post in publicum prodivisse, quam typis iam esset expressus. Sed morae causae non sunt additae. Anonymi, qui edendum illum curarunt, ex multitudine Pro- vocationum Intercessionumque, et aliorum contra Bullam scriptorum longe uberrima, ea tantum se elegisse testantur, quae publicae essent auctoritatis, i. e. quae aut ab auctoribus societatisve, quarum nomina inscripta haberent, essent agnita pro suis, aut in publicos Actorum commentarios relata, aut a viris publico fungentibus magistratu, pro certis fideque dignis habita. Sed dolent simul, partim librariorum, partim deletae exemplaris scripturae culpa nomina interdum aliena irrepsisse, quibus, quantum fieri posset, emendandis maximam dedisse operam fatentur, adiecto insuper cuique Tomo vitiorum summario.

Operis vero totius argumentum atque dispositio tribus absolvitur partibus, quae, ob nimiam secundae partis magnitudinem, quatuor Volumina efficiunt.

Prima pars Acta Ecclesiae Parisiensis habet contra Bullam, quae et ipsa est in fronte. Sed ut confusioni caveretur, ea in V. Epochas sunt ordinata atque redacta. Harum prima Pro- vocationem quatuor Episcoporum (de Mirepoix, de Senes, de Montpellier, de Boulogne,) Parisiis contra Bullam editam; altera Appellationem Noallii Cardinalis Archiepiscopi Parisiensis, quam mira provocationum et Parisiis et in Provinciis interpositarum multitudo secuta est; tertia intercessionem vel medelam A. M. C. M. C. C. X. inter-

posi-

posita, e qua infimul fortem constantemque Appellantium animum videre licet; quarta Concilium Embrunense, in quo iidem se appellantes magna cum animi gravitate gesserunt; quinta demum Archiepiscopale regimen Vintimillii Cardinalis, Noallii Successoris, continet: hic, quanquam omnia ad Parochiam Parisiensem edicto illi Pontificis Romani subiiciendam tentasset, tamen, prae viribus illi oppositis, conatum perficere non potuit. Cuique praeterea Epochae, litterae ad eam explanandam utiles, pro virorum, Collegiorum, Societatumve, quae in lucem eas emisserunt, discrimine, adiunctae sunt.

Secunda pars Acta aliarum Galliae Dioecesium contra Bullam prolata complectitur, et quatuor ordinibus inferioribus constat: horum primus Parochias, quarum Episcopi ipsi se appellantes professi sunt; alter, quarum Episcopi non modo nomina Provocationi non subscripsere, sed opprimere eam potius studuerunt; tertius Ordinum, Societatum, aliorumque Ecclesiae Romanae Collegiorum Acta in classes quasdam divisa; quartus Bullae a quibusdam Societatibus Collegiisque receptionem, una cum declarationibus illi oppositis, enumerat.

Tertia pars, Decretis propositisque ab Ordinibus regni Gallici contra Bullam prolatis repleta est multasque in Epochas, quae a fatiis plerumque Curiae Parisiensis summae quae, ut fatiis notum est, cum Bullam aspernaretur, ex urbe eiciebatur, originem duxerunt, divisa est. Ea ad ius reipublicae Gallorum politicum explicandum imprimis apta est. Aliorum vero Principum Decreta, ad Bullam opprimendam, malaque, quae inde haud dubie orientur, avertenda, edita, opportune parti huic adiecta sunt.

Cuique praeterea Tomo Introductio historica ad Actorum historiam contextumque explicandum, praefixa est.

Sed effet optandum, ut in tanta libri tam egregii caritate, hae Introductiones aut ipsis auctorum verbis, aut versione aliqua expressae, ederentur separatim. In eiusmodi enim libro certissima, et cum Actis ipsis convenientissima Bithyae illius esset historia, quam quidem habere plerorumque huius libri fautorum, extra Galliam degentium, magis fortasse interesset, quam ipsa Acta coacervata perlegere. Hoc temporis dispendium est; illud autem lucrum foret certissimum.

Aufklärung des Buchs Daniels für den Verstand und das Herz.

i. e.

DILUCIDATIO LIBRI, A DANIELE scripti, in usum intellectus et pietatis, edita a IOANNE CHRISTOPHORO HARENBERGIO,

Prasposito Coenobii S. Laurentii supra

Schöningam &c.

Blankenburgi, MDCCLXXII. 4 Alfab. 16 plagg. quaternis.

Auctori iam libuerat, cum lectoribus nonnihil huius operis in suo *Amoso exposto* pag. 522 — 579. communicare, evulgato Lugduni Batavorum 1765. 4. apud *Ioannem le Maire et Cornelium van Hoogveen, jun.*
Visum

Visum fuit viris non paucis, studii sacri exegetici fautoribus, institutum adprobare, auctoriq̄ esse suasores, ut omnem Danielis librum commentariis, adiumentis necessariis praemunitus, illustraret. Nutui huic obsecutus est Auctor, ope laboris usus, quam sibi ex cura et attentione annorum non paucorum comparaverat. Opus ipsam in partes duas distribuitur. Priore complexus est popularem e contextu sermonis hebraei et chaldaei exortam interpretationem, seu potius paraphrasin, notis passim firmatam, adiecitque ea, quae ad criticam faciunt, et ad chronologiam, geographiam, ac instituta ea prisca pertinent, sine quibus expositio ipsa talo satis firma insistere haud potest. Pars posterior hanc exhibet expositionem passim non ita expeditu facilem, ut in eam blandus pronusque aditus pateat. Nodos, quos intra expeditionis terminos evolvere vel coërcere haud licuit, subiicit Auctor tandem expositioni ad finem perductae, cum vindiciis contra varias criminationes in Danielem, et objectiones in narrata et praenuntiata a Daniele conceptas, et contra explicationes numerorum prophetorum falsas. Adiecitur tandem theologia, quae libro inest Danielis, atque ex eo hauriri potest. Operi universo praemissa est praefatio, et alphabetica scriptorum recensio, qua Auctor vel est usus ad suffragia, vel ad emendata sua confirmanda et stabilienda. Non enim parca deprehendit Vir cel. in Daniele, quibus lux clarior est admoveanda. Si quid lucis ex cura posteriore, ac meditatione iterata, Auctori firmius pulcriusque adparuit, id ipsum inferuit praefationi.

Parti priori subdidit A. chronologiam, annis 490. accommodatam, initio belli, quod Nebucadnezar Jehoiakimo Regi Judaeae intulit, attemperandam et cum anno secundo Dan. 2; 1. aptandam. Tum vero vitam, acta, scripta Danielis, et scriptorum eius genuinorum fidem atque auctoritatem edisserit. Deinceps, quid in Ctesia et Xenophontis Cyropaedia insit naevorum, qui a commentatore veri studioso sint reiiciendi et exauctorandi, diligenter ostendit. Tandem fidem et auctoritatem canonis astronomici, quem denuo lectoribus exhibet, tuetur contra varios alucinatores novosque oppugnatores. Ultimos Babyloniae Reges, cum Daniele et cum canone in concordiam redigit, addita eorum genealogia; pag. 245. quam non obstat loco Jer. 27, 6. 7. demonstrat. Cum Gothofredus Kihlreifius praecipue in eum canonem aspera sustulerit cornua, Auctori libuit argumenta recens efficta amoliri. Exilii Babylonici annos 70 summam computare docet; pag. 252. De annis canonis, huiusque habitudine et initio disserit. Hinc progreditur Auctor ad varia, inter expositiones Partis II. in usum traducta, ad linguam Babylonis aethicam, de philosophis Babylonicis tractationem, ad viros Aschaphim, ad Chaldaeos, ad Gaserin, Masscephim, nec non administratos imperii politici, ad ministros intimos, ad Principes maiores et secundarios, satrapas, aliosque, quos ex
voca-

vocabulis, munia indicantibus, et ex linguarum fororiarum usu plerumque habemus comperta. Excipit virorum illustrium memoriam Coloffus, imaginem præferens, et ad hunc inaugurandum musica, dissertatio de Babylonè non una, de Beli templo Babylonico; de flumine Euphrate, de fl. Chiddèkel seu Tigri, de fl. Ulai, de regione Elam seu Elymaide, et de urbe Schufchan seu Sufa. Haec ad Partem priorem dicta sunt. Pars posterior plena est permultis dictis, quibus idola specus et tribus sunt in nihilum dispersa. Monarchiae quatuor, expositionum Danielis systemata minus genuina, umbraticae et varie falsae supputationes annorum 490. opiniones de antichristo, pro varietate temporis variantes, ac refutationes multiplicis aberrationis historicae, nec non conatu ill. Voltarii in Danielis miracula, et Josephi de Alexandri Magni ad Hierosolymitanos iter, ac impetus in resurrectionem mortuorum, argumentis adversantibus repelluntur ac disiciuntur. Non possumus, quin ea, quae lectoribus non ingrata esse posse videntur, tamen prætermittamus. Non enim nobis vacat libros reddere, quos indicamus per compendia, reddere descriptos. Id tamen memoratu non indignum videtur, ab Auctore *Observationes* Isaaci Newtoni, in *Danielis vaticinio* VIII, 5 — 26. XI, 3 — 32. anglice consignatas, in germanicum versas, et testium locis stabilitas esse; eas vero, quae in vaticinio consequentia sunt

sunt conscriptae, adprobatae haud esse, sed ab Auctore confutatae, ortas quippe ex hypothese, quam theologiae propheticae Vet. Test. minus esse accommodatam, aetas nostra coepit pro explorato habere, et Auctor argumentis non infirmis declarare sic studuit, ut vix dubitemus, quin seculi arbitrati calculum sint reducturi. Promisit, nisi fallimur, Auctor, Meditationes in Ezechielem consimiles, quas usui publico profuturas nullum est dubium.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCLXXIII.

**NOTICIAS AMERICANAS: ENTRETE-
nimientos Phisicos-Historicos, sobre la America Meridional,
y la Septentrional oriental. Comparacion General de los Ter-
ritorios, Climas, y Producciones en las tres especies, Vege-
tales, Animales, y Minerales: con Relacion Particular de
las Petrificaciones de Cuerpos Marinos de los Indios natura-
les de aquellos Países, sus costumbres, y usos: de las An-
tiquedades: Discurso sobre la Lengua, y sobre el modo en
que pasaron los primeros Pobladores. Su Autor Don
ANTONIO DE ULLOA, Comendador de Ocaña,
en el Orden de Santiago, Gefe de Esquadra de la Real
Armada, de la Real Sociedad de Londres, y de las Rea-
les Academias de las Ciencias de Stockolmo,
Berlín, &c.**

En Madrid, en la Imprenta de Don Francisco Manuel
de Mena, Calle de las Carretas, MDCCLXXII.

Perillustris libri huius, de rebus Americanis, Auctor, e fa-
milia nobili ac doctrinae laude incluta, de Ulloa, cui
Viri eruditi multos ex omni doctrinarum genere libros de-
N bent,

bent, ortus est; optimoque Iure a multis inter doctissimos Hispanorum numeratur. Est enim sine dubio idem, quem *Clarke* in epistolis, concerning the Spanish Nation. Epist. 4. Sect. III. una cum alio, ex eadem familia, *Don George Juan de Ulloa*, doctissimum Mathematicum appellat. Idem librum alium fortasse composuit, quem *Ant. Yves Gogurt*, in libro de origine legum, artium, et disciplinarum, magnopere laudat, et cuius excitat saepius versionem gallitam: Voyage au Perou par Don Antoine de Ulloa, Amsterd. 1752 4. Atque eundem etiam, uti nobis videtur, laudat *John Millar* in his Observations concerning the distinction of Ranks in Society, Lond. 1771. 4. pag. 9. Ex illo praesens liber emanasse nobis videtur, ut quasi illius compendium esset. Auctor fortasse terram illam ipse vidit, etsi nihil in libro, de tali itinere reperias, quod hanc opinionem confirmet.

Totum Opus divisum est in XXII. Sectiones, quas oblectamentorum nomine inscribere ei placuit. Scopum finemque libri ipse declaravit in introductione erudita ac eleganti, ubi de differentia inter gentes cultas, et eas quae in statu naturali adhuc vivunt, pulchre disputat. Desiderium nempe, aliis communicandae notitiae Americae meridionalis, raritatemque librorum de rebus atque curiosis quae in magno illo tractu terrarum orbis videre licet, ait procreasse opusculum suum. Multis ibidem disputat de praerogativis cultarum gentium prae barbaris; de studio naturae, ubi admiratur sapientiam varietatemque illius; fructus porro, qui capi possint ex cognitione aliarum nationum, earumque antiquitatibus, usumque in diiudicanda societatis humanae historia, ex vita et meribus nationis, quae in statu naturali vivunt, commemorat. Addit denique rationem, cur librum suum oblectamentorum titulo inscripserit. Promittit se omnia plane enarraturum esse, et ubique causam effectuumque naturae additurum. Has omnes Sectiones,

percur-

percurrere hic constituimus, ut ii, qui librum ipsum legere non possint, sciant quid contineat.

Obl. I. Variam coelum varios habet proventus.

Naturae varietatem iterum laudat, quae dona sua varie quidem diviserit, unicuique tamen coelo ea largita sit, quibus contentum esse possit. Uni dedit pinguitudinem terrae, alteri defectum eius aliis rebus sarcivit. Multa A. profert, quibus America differat ab Europae regionibus, rationemque reddit, cur illa iam appelletur novus orbis, simul de collectionibus rerum naturalium agit, earumque usum declarat. Existimat, eum qui naturae operam det, in effectuum illius causas inquirere debere, etsi earum cognoscendarum studium perdifficile sit. Sectio haec prima tota physica est, et amoena lectu.

Obl. II. De indole Terrarum Indiae occidentalis &c.

Incipit de varietate, naturae, illamque ait efficere praecipue eius pulchritudinem. Uniformitas statim taedium parit, varietas autem nos attentos reddit ad unumquodque particulare obiectum, efficitque, ut operam demus inquirendi in id quod sit praestantissimum. Natura terrae dedit montes, valles, planitiem, fluvios, variosque colores, ut nobis adimeret adspectum uniformitatis illius, redderetque opus suum magis perfectum. Describit deinde A. vicissitudinem indolis variarum Americae meridionalis regionum. Sequuntur mox multae observationes ad Physicam, Geographiam, coelumque Americae meridionalis spectantes, Descriptiones istae de varietate et pulchritudine naturae perquam elegantes sunt.

Oblect. III. De coeli temperatura, et climate variarum Americae regionum.

Solis hic describit vim, causamque cur regiones aliae aliis sint calidiores; ubi observationes doctissimae ad Physicam inspersae sunt. Computat ibidem caloris gradus uniuscuiusque Americae tractus.

Obl. IV. Continuatio eiusdem Argumenti.

Continet praecipue vicissitudines caloris ac frigoris, tempestatisque in univcrsum, in hac terrarum parte.

Oblet. V. De variis coeli temperaturis partis Americae superioris, effectibusque quos producunt, et de causis eorum, quae ibi videre licet, contra generalem ordinem aliarum orbis partium.

Hic primo disputat de vicissitudinibus tempestatis partis superioris et inferioris, additque proventus, quos variae illae partes, pro eadem vicissitudine habeant, de quibus nonnullos adducere placet. Inter regiones frigidas, ea, quae Guancavelica dicitur, procreat solummodo Putipam herbam, quae alio nomine *Batatas de Irlanda* vocatur. Hordeum ibi crescit quidem, non autem maturat; arboribus frugiferis omnino caret. In Iscuchaca hordeum maturat, ibique frumentum, et frumentum Indicum (Maiz), quae calidius coelum amant, etiam salices, Cedri, aliaeque arborum species inveniuntur. Mentionem facit A. morbi cuiusdam, quem, qui parti superiori non adfueti sint, raro vident, quem *Mareo de la Puna* appellant, Punae morbum. Multum similis est morbo, quem ii experiuntur, qui trans mare eunt. Caput vertigine laborat, calor sentitur summo cum dolore coniunctus, vomitus sequitur, totumque corpus viribus deficit. Durat morbus iste duos dies; iique, qui semel illo laborarunt; raro experiuntur eundem de novo. Ipsa animalia locum illum transeuntia tantam sentiunt respirationis compressionem, ut iis necesse sit saepius sistere cursum, quod nisi faciant, statim concidunt. Incolae eius regionis credunt, multas metallorum venas montibus illis

con-

contineri, evaporationemque Stibii, arsenici, et argenti vivi illud efficere; perill. autem auctor in contrariam partem disputat. Tota haec Sectio praestantissimas ad Physicam habet observationes.

Oblet. VI. De Productionibus Vegetabilium in variis illius terrae tractibus.

Hic de humiditate et calore, vegetationis causis, agit. Plantae quaedam, quae coelum frigidum amant, frigidis regionibus crescunt, et sic contra. Observationem autem addit, ordinarie regiones calidas abundare omni herbarum genere, naturamque quasi in his omni momento renovari; frigidis autem solummodo quasdam hinc et illinc sparsas videri, ne omnino sterilis habeatur. Multis de proveni-
tibus, variis regionibus propriis, dictis, pergit deinde eos ipsos describere. Parti inferiori Peruae adscribit frumentum Indicum, Sacharinum calamum, multasque alias plantarum arborumque frugiferarum species, quas in latinum sermonem transferre difficile est, quoniam Lexicon rerum naturalium Hispanicum nobis deficit, eaque de causa earum nomina adducere non licet. Tres arbores praecipue, parti altiori ac frigidiori proprias, adducit, multisque describit, Quinales, Especies, et Cassiam. In tractibus non admodum frigidis plantam habitare ait, cuius nomen non addit, quae virtutem habeat mulieribus augmentandi lac, eandemque virtutem et alii adscribit, ab incolis Nunu-quehua appellatae; alii, nomine Hualhua, virtutem omnes vulnerum species curandi. Cascarilla, vulgo Quina, crescit parte superiori, tractibus frigidis. Calido coelo propriam esse dicit aliam plantam Hisp. Manzanilla, lat. Anthemis; Chamamelum, a qua observat tumescere eos, qui caloris effugiendi causa, umbram illius quaerunt, aliamque Guao Hisp. magis venenatam esse ait. Multas ibidem alias A. adducit, earumque in medicina virtutes enarrat. Omnia illa excipit, enarratio de Professore quodam Parisiensi, Dom. Josepho de Julieu,

Jussieu, qui anno 1735, cum aliis quibusdam eruditis Hispanis, hanc Americae partem adiit, in herbarum virtutes inquirendi causa, qui omnes plantas collegerit, herbariumque confecerit, quod in reditu casu quodam amissum sit. Coca, peruviana herba, ibidem parte superiore crescit: describit usitatissimam hanc Peruvianis plantam, additque descriptionem Assae foetidae et Mandragorae, Chinesis Ginseng, Tartaris Orhuta, ob similitudinem figurae humanae dictam; nationes illas, multas illi adscribere virtutes, ait. A. 1768. primo inventam esse hanc plantam in Luisiana, quam omni plantarum genere abundare dicit, nominaque praecipuarum iterum adponit.

Oblet. VII. De Animalibus illius terrae.

De animalibus Peruae sup. propriis A. incipit: inter ea primo numerat Vicunas, capelli Peruviani speciem, Alpacas, et Llacmas, figura fere similes, sed quae differant corporis habitu, proprietatibus, colore et lana. / Alpacas et Llacmas mansueseri possunt, non autem ea quae Vicunas appellantur: gregibus viginti quinque aut triginta capitum pascunt, habitant regionibus frigidis, sunt cursu veloces, aestimantur capiunturque ob lanam subtilem. Modum ea capiendi addit A. Pergit deinde ad Alpacas et Llacmas, quae domesticis usibus inserviunt, atque incolis pro onerariis iumentis sunt. Multis exponit insanum amorem, quo in animalia illa ducantur. Commemorat deinde Viscachas, cuniculi speciem, atque parte superiori urfos, sciuros, quorum quidam etiam volent; Cucuyo, animal parvum, quod nocte lucescit, formicarumque species, multis describit. Haec Sectio multa curiosa naturae proponit.

Oblet. VIII. De vario Volatilium genere.

In Luisiana inveniri ait, Simfonte, avem suavi cantu, quam describit: addit tres species, Hisp. Mariposas, Azulejos, Cardenales, Gall, le Pape, le Cardinal, et l'Evêque, pulcher-

pulcherrimis plumis; Psittacos, multasque alias, tam aquaticas, quam terrestres, multaque curiosa de iis adducit.

Oblect. IX. De variis piscium speciebus.

Describit auctor Perill. hac Sectione multas piscium species, huic terrae partim proprias, partim cum aliis communes.

Oblect. X. De Lacubus, fluviis, et de iis quae in illis continentur.

Eorum dat amplam notitiam, et quaedam de illis, nominaque eorum adducit.

Oblect. XI. De morbis variis secundum coeli varietatem.

Hic primum demonstrat, unumquodque coelum proprios suos habere morbos, alios coelum frigidum, alios calidum. Parti superiori proprios dicit, alvi compressionem, pectoris passiones, Pleuritidem, Rheuma, vallibus febres intermittentes ac putridas, quae saepius magnam hominum multitudinem evertant: multa de iis narrat, causamque, cur ibi regnent, addit. Morbum etiam venereum commemorat, dicitque, eum, cum spirituosus potibus coniunctum, magnam cladem incolis adferre. Epidemiae generalis de anno 1759. tristem omnino addit descriptionem, a qua neque canes fuerint immunes. Eriam variolae saepius desolationem faciunt; qua occasione multa habet A. de inoculationis utilitate. Leporam, Lazari morbum, frequentissimum esse coeli calidi, cum aliis multis; rationem denique unde proficiantur haec, reddit.

Oblect. XII. De mineralibus, in primis de argento.

Primum de proprietatibus ac effectibus malis ac bonis auri et argenti, copiose ac eleganter, suo modo, et de desiderio insano hominum illud possidendi, A. disputat. Peruam
omnes

omnes metallorum species habere dicit, plumbum, cuprum, stannum, hydrargirum, aurum ac argentum. Semimetalla quoque, sal, sulphur, bitumen. Argentum praecipue frigido, aurum sub coelo calido invenitur. Narrat, plurimos quaerendo argento et auro omnia sua consumere, pauperrimosque inde reddi.

Est tota haec Sectio suavissima lectu.

Oblet. XIII. Super eodem argumento.

Hydrargirum mensuram esse argenti dicit, aut testis certissimus eius quod in fodinis latet. Laboratur autem illud per Amalgama, unde ex consumptione Hydrargiri colligi aliquo modo potest, quantum ex fodinis proveniat. Affirmat, contra aliorum opinionem, tantundem argenti adhuc inveniri, quantum ante 70 aut 80 annos. Non negat, multis quidem locis non amplius illud inveniri, sed rationem huius defectus addit, esseque novas quasdam inventas. Fodinae variis regionibus sunt dispersae. Loquitur deinde de hydrargiro, fodinasque indicat, quibus inveniantur, modumque eius dispertiendi. Aerarium regis Hispaniae primis temporibus quintam partem hydrargiri et argenti accipiebat; anno autem 1737. ad decimam reducebatur argenti partem, et anno 1761. etiam ad hydrargiri, sed tantum ad duos annos, quod adhuc usu venit. Computat deinde ex consumptione hydrargiri, summam argenti, quae ex fodinis provenerit annis 1759 — 1763. quantumque exinde proventus aerario accesserit.

Oblet. XIV. De statu praesenti fodinarum, de iis ubi argentum hydrargiro, aliisque, ubi igne tractatur.

Laudat fodinam Huantajaya in Perua, in regione omnino sterili, ubi argentum, idque solidum, copiose quondam inveniebatur. Multa ibidem habet de difficultate, labore, ac impensis, ad educendum argentum necessariis.

Recenset

Recenset magnas summas argenti, quas olim ab anno 1545: fodinae Potosinae dederunt, statumque illarum praesentem, toto iam coelo differentem, modum illud signandi, et recipiendi decimam partem, quae in aerarium transfertur, addit. Limam massae deferuntur, ibi in argentum vertendae. Totam hanc Sectionem fodinarum historia occupat. Adducit nomina earum A. quae quondam divites fuerunt, earumque, quae in praesentiarum non sine fructu tractantur. Loquitur porro de iis, a quibus tractantur, sunt ii Hybridae et Indiani. Sunt quidam, qui opere tributario ibi laborant, per sex menses, Hispanis Mitayos dicti. Disputat contra eos, qui putant, labore illo incolas devastari.

Oblet. XV. De Hydrargiro et Sale, materiis necessariis ad tractandum argentum, deque fodinis, in quibus duae hae metallorum species inveniuntur.

Hic A. loquitur de Sale et Hydrargiro, necessariis ad amalgamatis compositionem, de fodinis quibusdam, in quibus habitant hae duae metallorum species, lapides materiaeque describuntur, cui adhaerent, aut in quibus inveniuntur. Magnam salis copiam habere ait, regiones illas, tam marini quam mineralis; quod ultimum iterum describit. Haec Sectio multas utiles observationes ad Physicam habet.

Oblet. XVI. De Fossilibus et Petrificationibus:

Exponit de desiderio hominum praeterita sciendi, scrutandique naturam, antiquitatum studio, fortunae omniumque rerum creaturarum vicissitudine, et de expeditione quorundam Daniae eruditorum, ad eruendas Africae Asiaeque antiquitates. Pergit deinde: Nihil omnino scimus de Americae historia, nemo veterum illius mentionem fecit. *Quae in re tamen multa in contrariam partem disputari possent.* Ipsi Peruviani historiam suam ignorant; numerant XIII. Yucas. Auct. Col. hic supponit, unumquemque illorum XXX. annos regnasse, Anno 1525. terra illa armis expugnata est, igitur

O

non

non ultra sex saecula et dimidium progreditur. Post illud tempus omne confusum et fabulosum esse A. dicit. Quidam affirmant, tempore expugnationis incolas notitiam quandam diluvii habuisse, etsi confusam. Hodie nulla indicia illius inveniuntur, neque apud nationes devictas, neque apud eas, quae in libertate naturali vivere continuant; nesciunt omnino ideam diluvii universalis sibi formare. Historici, et antiquitatum studiosi, multam operam dederunt, ut invenirent illius vestigia eosque illa sufficientia invenisse credit Auctor. Saepius enim inveniri ait, in montibus altissimis, pisces marinos solidis saxi incrustatos, et inter eos multos ita conservatos, ut capus, spinae, squamae, et reliquae corporis partes, adhuc observari et distingui possint. Varias etiam inventae sunt concharum species, mari propriae, multaeque plantae marinae petrificatae et saxi inclusae. Putat, omnia ea indicare, illas ab aqua esse relictas. In parte autem altiori, cuius montes altissimi sint in toto terrarum orbe, talia vestigia non esse, quae indicent ibi aquam quandam stetitisse; quod Auctori doctissimo mirum videtur. Alias quaedam ibidem citat petrificationes, cuius rei causam rationemque addit, pluribusque probare studet, aquam in illis regionibus fuisse. In Paucara planitie dicit Pyramides videri, colore subalbido, quae videantur opera naturae esse; sunt rotundae, et structae secundum omnes regulas artis; unaquaeque simplex et unum corpus facit, non omnes una eademque altitudine, sunt quaedam inter eas usque ad 30. pedes altae, cubique forma, plurimae adhuc integrae, rimas, nullas, nec fissuras habent. Nescit A. an eas adscribat arti Peruvianorum, an naturae. Non alienus videtur a credendo, monumenta Dynastiarum (de los Caciques) regionum adiacentium, qui ibi sepulti iaceant, esse. Inclinat adscribere Peruvianis veteribus artem liquefaciendi metalla, quod de veteribus quidam credunt occasione Obeliscorum: quam autem opinionem Yves Goguet, in originibus suis artium, legum, et scientiarum, probabiliter sane, ut earum rerum expertus,

pertus, refutat parte I. cap. 11. hisce verbis: *Ii, qui talem opinionem adoptant, nesciunt sane, marmor et lapides liquefieri non posse, quod fieri solummodo potest arena ac silicibus. Etiam si concedere vellemus, Aegyptios habuisse tale arcanum; nesciunt ne ii effectum liquefactionis talium materiarum, quae facta liquefactione in vitrum convertuntur? Loco igitur marmoreorum monumentorum videremus vitrea.*

Oblet. XVII. De Peruvianis indigenis, eorumque moribus.

Incipit A. de iucunditate cognoscendi varios variarum gentium mores, statuitque, frigidum aut calidum coelum non esse sufficientem rationem et causam eius, quod incolae sint albo aut nigro colore. Distinguit varias illarum gentium stirpes; quaedam adducit de Getudis, qui aspectu horribiles sint, et loco crinium lanam habeant; describit Indianorum staturam a pedibus usque ad caput, eos variis coloribus se pingere, modumque pingendi addit, ceterum, omnia reliqua foeminis Peruvianis cum nostris esse communia: postquam enim se pinxere, speculum e manibus non deponunt, amantes propriae formae. Indiani quietem ac otium amant, et animo tranquillo maximas perficiunt crudelitates; corpus habent durum, caloris aequae ac frigoris patiens, potui spirituofo ultra modum dediti.

Oblet. XVIII. Continuatio eiusdem argumenti.

Eos magis perfidos, quam animosos, A. depingit. Si quando vincant, crudelior populus in terris esse non potest; victi autem, se excusare student, supplicantque summis precibus ut illis condonetur. Bella eorum consistunt in solis incursionibus, in sylvis se abscondunt, et ex iis in hostes prorumpunt. Nulla natio magis tectior esse potest, atque perfida. Infidias occultare norunt, usque ad rem confectam. Cuius quidem rei exempla multa A. adducit. Dies ac septi-

manas non numerant, attamen vicissitudines lunae noscunt. Si certo die aliquid agere, aut convenire illis placet, alteri nationi, cuius interest, fasciculum certo numero virgarum mittunt, sibi que unum eodem numero retinent, ex quo protrahunt unoquoque die unam, et omnibus protractis, denique constituto die conveniant. Omnes unam iniuriam vindicant. Iis, quos Hispani sibi subiecerunt, arma gestare non licet, quoniam illorum perfidia timetur: qua re Auctor victores excusare studet, quod iis utantur ad durissimos labores, nimirum ut domentur deprimanturque. Amant venatum ac piscatum, dormiunt parum, noctuque vagantur. Calor rediens, ac superatum frigus, animum apud eos conficit; non curant lunae aut solis cursum. Aetatem suam computant secundum annos, quibus eorum Dynastae (Caciquarum nomine noti,) regnarunt, aut magistratum gesserunt. Credit A. Peruvianos habuisse, regnantibus Incis, modum quendam conservandi facta eorum memorabilia, neque tamen indicat qualem. Ad summam aetatem perveniunt, quod adscribit eorum segnitiei et vitae duritiei, in modum animalium quam agunt. Multi, prima coniuge aetate procreta, aliam juvenem sibi matrimonio iungunt; unaquaeque autem in domo habitat, liberosque suos proprios educat atque ad eam aetatem, qua patriam domum relinquere possunt. Conqueritur Auctor, eos pudorem Christianum noscere nolle. Consuetudinem pro lege habent. Tuguria eorum sunt rotunda forma, hominisque altitudine; tectum habent pyramidale; in medio tugurii ignem accendunt, ac circum illum izcent; aperturam aliam non habent, quam parvam iannam. Aedificant ex lapidibus, luto et ligno, parieti foramina adplicant, in quae reponunt quidquid possident. Unaquaeque villa maiorem casam in medio habet, ubi conveniunt et consultant de omnibus rebus, e. c. quando, et quo venatum ac piscatum ire velint &c. ibidem convivium suum celebrant, frugesque omnes cogunt. Tuguria sine ordine ac confusa iacent, maximam partem fluvii proxima. Opus ruti faciunt sono virili

virili tympanorum ac tiliarum. Illacrimatur perill. ac humaniss. Auctor fortunae Indianorum, qui tam duriter a dominis suis habeantur, disputatque contra illorum errorem, quo multi credunt, homines istos aliis populis esse dociliores. Modum eorum colloquendi cum aliis ibidem addit, hisce verbis: quando indigenae verba faciunt cum Europeo homine, faciunt id suo modo, gravissimis verbis ac sententiis usi, attamen sine omni ordine, per figuras, et comparationes cum sole, illius calore, luce, ac cursu, orationemque talem comitantur actionibus, gestibus, et signis demonstrativis; unam eandemque rem saepius repetunt, multaque dicere se credunt, cum revera nihil omnino dicant.

Obleſt. XIX. De eorum religione et sepulturis.

Peruviani, aut ii qui habitant meridionalem Americae partem, adorabant sub Incarum imperio solem, illique templa aedificabant. Apud eas autem nationes, quae in libertate naturali adhuc vivunt, nulla sunt alicuius cultus vestigia; sunt valde superstitiosi, veneranturque quod casu ipsis offertur, saepius res vilissimas, non autem continua veneratione. Multis iam factis experimentis, nondum inveniri potuit, eos habere ideam quandam Dei, qui omnia creaverit. Habent sepulturas prope sua tuguria, suntque fructae in altum. Ex eo quod cibum mortuis apponunt, auctor doctiss. verisimiliter colligit, eos ideam quandam alterius vitae habere: addit, certum esse, populorum multitudinem imminutam esse, cuius rei rationem adscribit usui potus spirituosus, morbo venereo, ac indignationi, quod aliis subiecti sunt, et inviti laborare debeant, *non autem addit alias nobis optime notas.*

Obleſt. XX. De Antiquitatibus illius terrae.

Memorabilia quaedam Peruvianorum reliqua sunt in eorum sedibus, sepulchris, et in iis rebus, quae ad quotidianum usum pertinent, e. g. instrumentis ferreis, aliisque, qui-

bus utebantur ad conficiendas reculas suas. Peruz iam ante Incarum tempora omne genus tuguriorum habebat, sedesque fixas, ex quibus videre licet, illam prius quam alias huius terrae nationes cultam fuisse. Multa vestigia supersunt aedificiorum Incarum, quae maiora ac commodiora sunt aliis. Hanc tractationem excipit descriptio locorum, ubi sedes suas fixerunt, et circuitus eorum, palatiorumque quorundam Incarum, quae adhuc supersunt, et praecipue ruderum magni sane munimenti et templi antiqui, in valle Pachacamac ab incolis nominata, quod significat Deum supremum, invisibilem, ac ignotum, aut Creatorem. Omnia illa aedificia aedificata sunt e specie quadam lapidis lateritii, ex arena et terra facti; Peruviani tamen iam ignorant arcanum lapides hofce duos coquendi. Moles illae statim post superatam gentem dirutae sunt, quoniam saepius sub illis inveniebatur aurum ac argentum. Auctor perill. credit, ea ab Incis aedificata esse, ut suo populo otioso, et ad seditiones proelivi, aliquid operae darent, quo amitterent tempus ac desiderium turbandi quietem: quam opinionem, falsam sine dubio, ut Goguët iam laudatus docuit, quidam et de Aegyptiorum Pyramidibus habuerunt. Veteribus Peruvianis Idololatria bene nota erat. Quod ad eorum mores peculiare attinet, ita refert A. Praefens tantum curant, et non sunt idonei ad conferendum futurum cum praesenti, et ad consequentias inde ducendas. Nullam ideam de Hispanorum religione sibi formare possunt; si Hispani illis dicant, diabolum esse malum, respondent, illum ipsis nihil mali fecisse, *attamen prudentor sane addunt*: sit ita. Ait A. sine magna difficultate eorum consensum ad omnia obtineri posse: quod ipsum sine dubio Hispani illos docuerunt. Curant praesentem solummodo diem, noluntque bonis operibus mereri aeternitatem; potius cupiditatibus suis hac in vita satisfacere nituntur.

Oblet.

Oblet. XXI. De operibus quibusdam Peruvianorum.

Primo a necessitate illos quarundam rerum inventionem edoctos esse, earum nempe, quibus carere non poterant; quasdam autem nationes iam usque eo progressas esse, ut quaedam, quae commoditati inservirent, invenerint. Arma omnes eadem habuerunt, nempe arcum ac sagittam; et apud eas nationes, quae in statu naturali adhuc vivunt, aliud armorum genus nondum invenitur. Inter eorum antiquitates, secundum Autorem nostrum, numerari merentur species quaedam variae securium, bipennium, ex cupro confectarum. Pergit A. deinde describere signa quaedam Superioritatis ac Iudicum, speciesque armorum. Veteres Peruviani metallorum mixturam intelligebant, quod arcanum autem iam nesciunt. Auctor perill. omnino miratur, quid causae fuerit, quod populi isti multarum rerum cognitionem amiserint; quam veteribus temporibus habuerint; imprimis inventionem rerum artificialium cur amiserint. Quod, secundum nostram opinionem, adscribi potest oppressioni in qua vivunt. Credit autem A. metalla eos miscuisse, ut cupro, ex quo instrumenta confecta essent, duritiem quandam darent, et oculis satisfacerent.

Soli sacrificabant, gratitudine beneficiorum commoti, attamen ipsi figuram illius non fingebant: interne venerabantur Deum invigibilem Pachacamac. Est inter eos species quaedam hominum utriusque sexus, valde communis, quae magis foedorum monstrorum quam hominum formam habet, Opas ab illis dicta. Sunt horribili adpectu, ac capite guttureque tumente, quos incolae divinos putant, quos consulunt in omni fortuna adversa, atque venerantur. Indiani indigenae id non faciunt; unde perill. Auctor credit, illorum venerationem a principibus eorum, Incarum nomine qui noti sunt, fuisse introductam. Animadversionem hoc loco A.

addit:

addit: populos illos multum amare deformitatem, dimidiatasque sibi facere larvas, ut sint horribili aspectu, et hac ratione, ut sibi deos facerent, expressisse figuram Oparum. Nonnulli credunt, figuras istas esse diaboli imaginem, qua Indianis comparuerit, ut eos confirmaret in sui veneratione. Auctor tamen tam absurdam opinionem habere non videtur. Habent librae speciem quandam, sine examine, duabus planis lancibus, quae filis librili affixae sunt, cui est in medio aliud filum, quo in altum elevatur. Lapides illis pro pondere sunt, secundum quod vendunt Cocam suam, erioylon, aliamque lanam, quae sunt omnes species, quas pondere vendunt; omnia alia venduntur ac emuntur solummodo ad mensuram oculorum. Liberi populi libram omnino non habent. Facit deinde A. comparisonem morum populi istius cum aliis gentibus, quam adhuc in statu naturali essent, descriptionemque quorundam vestituum, qui in sepulturis adhuc inveniuntur, addit.

Oblet. XXII. De eorum lingua.

Sunt quidam eorum, inquit A. qui linguam *Quitoam* (*Quichua*) intelligunt, in ea opinione, eandem illi esse cum *Ebraea* originem, aut saltem magnam similitudinem, multaque in illa esse verba, eodem sono, quo in *Ebraea*. Optat perill. Auctor, ut aliquis eorum, qui eam optime teneant, addiscat *Ebraeam*, quo iudicare possit, an etiam eandem habeant significationem; additque, maximam partem esse talia verba, quorum vera significatio in *Ebraea* incerta sit, et credit hoc modo ea fortasse explicari posse. Infantes, quando balbutire incipiunt, primum verbum proferunt *Apa*, primam personam verbi *Apani*, *apanqui*, cuius imperativus est *apanai*: quam si quis animadverit, intelligit, significari hoc verbo, velle se ut ipsis res, quam demonstrat, admoveatur. *Mama*, eorum lingua matrem significat. Non mutant haec verba aetate magis proveci, sed manet illis sua semper potestas.

Lingua

Lingua illa pauca habet verba, multas autem formas; mutato enim accentu, mutatur etiam verbi significatio. Multae illorum propositiones in repetitione sola verbi praecedentis, mutato tantum accentu, consistunt, aut addita in fine alia littera, quae aliam statim significationem gignit: e. g. *Atacau* significat moritur, quum loquor de sole, igne, esca, aut potu, *Atalau* frigeo, *Atanau* dolet, mutata autem syllaba finali mutatur verbi significatio, *Alau* - ni huay commiserere mei, *Anallau* quid tam dulce!

Et tamen lingua ista regulas, Grammaticam, et Lexicon habet. Habet vero etiam multum leporis, suauitatis ac urbanitatis, nullaque alia illi anteponi meretur vocibus blandiloquis. Verbis ex aliena lingua non est intermixta, nisi quibusdam Ebraicis, quod auctorem credere iubet, populos eos, nisi sint omnino originis hebraicae, eos saltem in Iudaeorum vicinia quondam habitasse, unde verba quaedam ab illis desumerint. Porro credit A. morum quandam adhuc similitudinem inter Iudaeos ac Peruvianos inueniri, quum retinuerint illorum voluntatem fallendi ac mepiendi, ceremoniasque ut amarent. *Judicium Auctoris de Iudaeis in genere est acerbissimum ac iniquissimum, minimeque probandum.* Eorum lingua hanc vim habet, ut accentibus, quos verbis imponunt, animi commotiones exprimere possint: eam quidem in Perua variam dicit, attamen qui unam nosset, facile reliquas intelligere posse, ob magnam quam habeant similitudinem.

Valde dubius est A. in diiudicando modo, quo primi parentes ad eam terram peruenerint, creditque probabiliter, cum aliis eruditis, nauibus illud factum esse, et statim quidem post diluuium. Qua ultima in re dissentendum nobis est ab ill. Auctore. Copiose sane, et iudiciose hanc materiam tractauit.

Ceterum librum hunc amoenum, auctoremque illius, virum fortem ac sapientem, certe enim qui rerum causas noscit, sapiens

piens appellari debet, iure meritoque omnibus qui scientias amant, commendare oportet. Est enim liber, non vulgaris quaedam Itineris descriptio, sed talis, qualis tantum virum decet. Ubique in rerum, quas ibi animaduertere licet, causas inquirit iustasque, ut opinamur, profert. Opusculum Geographis imprimis utile erit aequae ac mathematicis; Historici, sique qui historiae naturali operam dant, facile perspicient, neque se esse neglectos, Philosophi qui in origines gentium inquirunt viamque Goguetiorum, Fergusonum, Rousseauviorum prosequuntur, et origines nostras apud barbaros et indigenas recte quaerunt, multa legent, quibus philosophiam suam, historiamque generis humani philosophicam, augere possint.

THEORIA CORPORIS NATURALIS

Principiis Boscovichii conformata, quam elucubrauit est

P. NICOL. BURKHAEUER, Soc. Jesu, Philos.

in Universitate Wirceburgensi P. O.

Wirceburgi, MDCCLXX. 8. plagg. 233.

Totus hic liber est continua series, et veluti catena propositionum, ita connexarum, ut posteriores identidem ex prioribus consequantur, aut intelligantur. Naturam corporis naturalis methodo Newtoniana A. investigat. Demonstrat imprimis, corpora constare ex elementis simplicibus, quae sese contingere (mathematice scilicet) nequeant, adeoque nec illa unquam ad mutuam contactum pervenire posse. Tum ex corporum phaenomenis demonstratur, ea praedita esse *vi motrice*, tum qua ipsa se moveant, si modo ad certam celeritatem et directionem motus a causis extraneis determinata fuerint; tum qua etiam motum in aliis corporibus, in minimis distantiis efficiant, et quidem *vi repellente*,

pellente, qua se invicem in minimis distantis ad mutuos recessus determinent, et *vi attrahente*, qua se invicem in maioribus distantis ad mutuos accessus determinent.

Et harum quidem virium essentiam ita demonstrat, ut simul ostendat, si ratiocinio usque eo progrediamur quo licet, nihil denique restare, nisi ut censeamus, vires illas vera esse proprietates internas corporum, quamvis non intelligamus, quid illae sint, et quemadmodum illae a corporibus tam varie relevantur. Vires dein attractivas in *vim cohaesionis*, et *vim gravitatis* dividit, quas ita appellat, quia illa cohaesionem corporum, ista corporum gravitatem efficiat. Ostendit post haec, vim gravitatis agere in ratione inversa duplicata distantiarum; itaque omnia corpora, ad totum nostrum systema planetarium pertinentia, in se invicem agere, adeoque dari *gravitatem universalem*. Tum rationem, quam vires illae inter se habent, determinat, dum ostendit, vim cohaesionis vi gravitatis, et vim repellentem vi cohaesionis, longe fortiorem esse.

Constituit deinde *legem earunden virium*, quae est haec: In minimis distantis agit vis repellens, sic in ratione aliqua inversa distantiarum crescit, ut par sit extinguendae cuiuscumque velocitati naturali, qua corpus aut punctum materiae unum accedere ad alterum possit: tum vero auctis non nihil distantis, vi repellenti sensim evanescenti succedit vis cohaesionis crescens primum, et dein gradatim decrescens: et haec denique, in distantis maioribus et sensibilibus abit in vim gravitatis, quae ad distantias saltem distantis planetarum et cometarum maiores pertinet, et in ratione inversa duplicata distantiarum agit. Post haec A. demonstrat, vires illas re ipsa nonnisi unam eandemque vim motricem esse, et praeter eam corpora non habere peculiarem quandam *vim inertiae*. Tum per easdem vires, earumque legem, explicat praecipuas maximeque generales proprietates corporum ut impenetrabilitatem, extensionem, cohaesionem, densitatem,

tem, raritatem, fluiditatem, mollitiam, duritiem, diversitatem, flexibilitatem, rigiditatem, fragilitatem, elasticitatem et gravitatem. Ostendit deinde, proprietates et mutationes corporum non nisi per vires illas explicari posse, adeoque praeter eas nullam vim aliam corporibus inesse.

Et hinc denique A. concludit, in iisdem viribus naturam corporum, et elementorum, e quibus corpora componuntur, sitam esse. Mox diligenter ostenditur, tum in quibus tria illa systemata, *Leibnitianum*, *Newtonianum*, et *Boscovichianum* convenient, tum in quibus ea inter se discrepent. Sic systema ipsum Boscovichianum, eiusque principia, partesque omnes et usus, distincte explicantur, sed ita, ut simul ea, quae Boscovichius ipse haud satis probasse videtur, accuratioribus ratiociniis confirmet, et ea, quae in systemate V. Cei. haud satis probari posse videbantur, correxerit. Nam praeter alia leviora, legem virium ab ipso constitutam mutavit, reiectis *alternationibus virium*, quas ille admisit; et reiecta *vi inertiae*, quam is cum Newtono sumserat; *novo systemate* perspicue demonstravit, resistentiam omnem corporum a sola vi repellente oriri. Quod quidem systema, in omni Physica, ad explicandas actiones et reactiones corporum, atque ad perspicuendas leges causasque aequilibrii, tum solidorum, tum fluidorum, plurimum utilitatis habet, adeo, ut uno hoc systemate multae quaestiones physicae, quae nunquam satis explicatae fuere, et nulla ratione alia explicari unquam poterunt, facillime et pulcherrime explicari possint, totusque hic liber, vel ob solum hoc systema magna laude dignus esse videatur. Sed praeterimus multa quoque alia principia in hoc libro suppeditata, quorum in tota Physica, ad explicanda naturae phaenomena, maximus esse usus potest, et quibus proinde praestantia atque utilitas *Philosophiae Boscovichianae* summo opere commendatur.

IOANNIS

IOANNIS GEORGII ESTOR, SERENIS
 suo et Potentissimo Hassiae Landgradio a Consiliis intimis
 in Regimine, Primarii Antecessoris atque Universitatis lite-
 ratae Marburgensis Procancelarii, Commentationum et
 Opusculorum VOL. I. PARS. I. gravissima argumenta
 ex Iure Publico Germanico continens.

Lemgoviae, typis Meierianis MDCCCLXXVIII. PARS II.

ibid. MDCCCLXXIX. PARS III. ibid. MDCCCLXXX.

quae quae in univcrsum efficiunt paginas 846.

quaternis.

Quo lubentius omnino Quaestiones e Iure Germanico,
 imprimisque e Iure Imperii Germanici Publico pe-
 titae leguntur, et quo difficilius generis illias disputationes
 academicae brevi temporis spatio confici possunt: eo opta-
 tior acceptiorque illa, ab ipso Estore, a Consiliis intimis in
 Regimine, viroque doctrinae fama clarissimo, instituta Elabo-
 rationum suarum academicarum, quae sparsim antea erant
 editae, collectio, fautoribus eiusmodi librorum esse debet.
 Harum tres priores partes Dissertationes XIX. continent;
 1) De principum iudicio, Furstenrecht dicto, ac de recur-
 su ad regni concilium. 2) De iure primi fori, sive benefi-
 cio primae instantiae Ordinum Imperii. 3) De iudicio com-
 petente caussarum, quae de exemptionibus Imperii aguntur.
 4) De repulsa, seu potestate Augusti, repellendi Candidatum
 a pontificia dignitate, quod exclusivam vocant. 5) Descriptio
 iuris ad Sacra Evangelicorum pertinentis, exhibens iura et
 beneficia Augustanae Confessionis, eique addictorum. 6)
 Gründlicher Beweis des grossen Unterschiedes zwischen
 dem hohen und niedern Reichs- auch Landtaessigen Adel,

aucti denen daher entspringenden Mißsheyrathen. Quae
 Disputatio, infelici connubio Domus Hassiae Rothenburgen-
 sis, dissensioneque inde orta, materiam praebente, scripta, huc
 usque, quia pacto de ea re paullo post inito reprimeba-
 tur, prae ceteris rara fuit. 7) Meditationes de iudice suo
 ac legitimo caussarum, quae de exemptionibus Imperii de
 procerum numero aguntur. 8) De iure poscendi auctori-
 tatem publicam, quam litteras vocant credentiales, a lega-
 tis. 9) De iuribus quibusdam viduarum equestrum, ubi
 de ratione amittendi vitalitii dotalitiique, item de vera no-
 tione vocis Leibzucht, de donatione propter nuptias, por-
 tione statutaria, et adhaestu connubiali. 10) De dotalicio
 propter secundas nuptias non cessante, vitalitio autem desi-
 nente. 11) De cognominibus Augustalibus, sive honorum
 nominibus provinciisque, quae sacro Imperatoris Francisci I.
 pii, felicis, et perpetuo augusti, nomini adiciuntur, ac titu-
 los vocant. 12) Num Elector saecularis impubes sit in
 tutela Electoris (Clerici) agnati? 13) De terrarum par-
 titionibus illustrium Germanorum inter se, praesertim ea,
 quae vocatur Todtheilung, illarumque effectis quoad suc-
 cessionem. 14) De iure Ordinum Imperii, decorandi hono-
 ribus militaribus, ubi origo statusque summorum militiae
 praefectorum et ductorum superiori et inferiori honore,
 vulgo Officiales vocant, cum ex Romanorum, tum Germa-
 norum iure exponitur. 15) De dote filiae illustri nuptae
 ex domus pacto, extra patris concursum, ut vocant, praec-
 toribus paternis statim numeranda. 16) De divortio
 praesertim personarum diversae religionis illustrium in Ger-
 mania. 17) Demonstrationis nobilitatis avitae opuscu-
 lum I. 18) Demonstrationis nobilitatis avitae opuscu-
 lum II. 19) De conturbatione illustrium tentamen,
 sive de cura Imperatoris St. Augusti, ut aere diruti Status Impe-
 rii eo liberentur, vulgo Administrations-Commission- et
 Debitwesen.

Tracta-

Tractatus isti, paucis annotatis, quae adiecta sunt, exceptis, integri omnes immutatique manserunt. Ante primam vero partem, praefatio, in qua Auctor celeberrimus breves aliquot ad Comitata Forumque Imperii Germanici summum pertinentes animadversiones edidit, collocata est.

**Unparthenische Abhandlung von dem Staate
des hohen Erzstifts Salzburg, und dessen
Grundverfassung x.**

i. e.

**DISCUSSIO HISTORICO IURIDICA IU-
ris regii Ducum Bavariae; et vera imago Archiepiscopatus
Salisburgensis: Scripta A. 1765. typis vulgata A. 1770.**

pagg. omnino 430. in Folio.

Consilium in conscribenda hac dissertatione Auctor, qui perhonorifico Salisburgi munere fungi videtur, duplex ut iam ex inscriptione ipsa liquet, secutus est, Primum ut Jus publicum constitutionemque Salisburgensem in ea exponeret. Atque ita dissertatio haec inter eos numeranda est libellos, quibus noticia Iuris Imperii Germanorum Publici, quae, nisi Constitutiones singulorum perspexeris regnorum, manca atque minoris utilitatis est, quam si hoc sis affecutus, mirum in modum augetur, praesertim si, ut hoc in libro factum, origo historiaeque ordinationis rerum in Regno aliquo addita sit. Alterum eius consilium fuit, ut Ducum Bavariae imperium, summamque potestatem, et relationem quae inter eos atque Episcopos Salisburgenses intercederet, inde ab antiquissimis temporibus deduceret. Quod
fi

si ad hoc respexeris, sane in Opere hoc adiumentum, ad illam de origine summi Principum iuris (*Landeshoheit*) opinionem incertam dubiamque diiudicandam, non sperandum invenies. Satis enim inter omnes constat, Ludovicum, ad famosam illam hypothesein suam probandam, in enarranda Ducum Bavariae summa potestate diutissime commoratum fuisse, iisdemque regia interdum iura tribuisse. Recentioribus demum temporibus, Jureconfulti Bavarici eam amplexi sunt sententiam, quin etiam, diffensione cum Salisburgenfibus ob negotium Salis Halleiniensis exorta, maxime illo Jure regio nixi sint. Quibus rebus motus librum hunc edendum duxit auctor. Qui quanquam, ut facile conijci potest, scripserit interdum quae probari fortasse nequeant, tantum tamen utilitatis attulit, ut facile in aliquibus coniveamus. Lectiois enim librorum de Germania historicorum assiduitate, Documentorum notitia longe copiosissima cognitionis praeterea et Iuris Imperii Germanici Publici, et patriae suae constitutionis, soliditate, Tabulariique Salisburgenfis continua frequentatione, edoctus atque adiutus, recognitionibus novis institutis, nova ac inaudita argumenta in publicum protulit. Totum vero opus VII. Sectionibus absolvitur, quarum V. priores Ordinationem rerum Salisburgenfium capitulatim, II. posteriores peculiaria quaedam eiusdem Aepiscopatus iura exhibent. In quaque Paragrapho documenta allata ad verbum expressa leguntur, id quod valde laudandum est. Ceterum, est cum liber sic non tam, quam fas erat, innoverit, nos ea, quae maxime notanda videntur, excerpta referre constituimus.

Sectio I. *Von der Staatsverfassung des Erzstiftes Salzburg unter der Regierung der fränkischen Könige Merovingischen Stammes, und zur Zeit der bayerischen Herzoge Agilolfingischen Geschlechts.* Nempe Theodo Dux, Ruperto in regnum recepto, multa, ad condendum constituendumque Salisburgi Episcopale regimen, donaverat praedia, quorum numerum successo-

succēssores eius valde auxere. Horum quod ad iūperium atinet, auctor legibus Bavaricis declarare studeuit, eos praefectos tantum a regibus Franconiae constitutos fuisse; quam ingenue nobis fatendum sit, nos nunquam hoc ex illis intelligere potuisse. Nam imperio Francorum subiecta quidem erat Bavaria, atque etiam, praeter Duces suos, praefectos a regibus missos habebat; sed Ducum creandorum potestas penes populum erat, qui, more Germanorum, e Domo, cui tunc imperium esset, eligere illos cogebatur, quod et iam in legibus Baiuvar. disertè dictum est: Dux semper de genere Agilolfingorum fuit, et debet esse. Signa autem regiae in Bavaria potestatis, quae maxime in deponendis Bavorum Ducibus cernebatur, ex inconstanti illa Germanicarum Provinciarum cum Regno Francorum coniunctione venisse videntur, qua saepe factum est, quod iniustum nominare possis. Jam ipsa expulsio Thassilonis, coarctatum regum Franconiae imperium docet. — Auctor, documenta pro illa Ducum Bavariae summa potestate allata refellere quidem tentavit, dicendo, regis appellationem interdum occurrentem, non nisi cognomen fuisse, principem quemque denotans; Synodos vero, Ordinumque conventus (*Landtäge*) a Ducibus imperatos, et decreta in iis constituta, partim pro Regum Francorum, iussu confectis, partim pro iuribus contra vetitum sibi vindicatis habenda esse, iurisdictionemque in Episcopos, Ducibus lege confirmatam, ius ad munus eorum pertinens esse, quippe qui in crimine proditi imperii (*Landesverrätherey*) iudices non lecti sint. Sed haec falsa est opinio. Post eum enim legum locum, in quo Dux in causis Episcoporum iudex constitutus legitur, statim Episcopus, si criminis fuerit convictus, iubetur puniri, et quibusdam in causis, quarum in numero est crimen proditi imperii, exilio mulctari. Cur hic, quaesumus, Dux bis iudex vocetur? — Deinde auctor Ducum in eligendis Episcopis auctoritatem, partim dubiam, partim regis loco datam dixit. — At hoc testimonio Scriptorum temporum illorum repugnat,

Q

qui

qui et Ducis et Optimatum auctoritate opus fuisse consentiant — Denique e iureiurando ad fidem servandam a Ducibus dato auctor apparere putat, hos non feudalis officii vinculo coniunctos cum regibus Francorum vixisse. — At ipsa iuris iurandi formula, ab auctore allata, aliaque praeterea Capitularium loca, iusiurandum illud feudale fuisse declarant. Ex quibus auctor colligit, Episcopos Salisburgenses Bavariae ducibus omnino non subiectos fuisse, sed pro Principibus Proceribusque Imperii Germanici habitos, qui de bonis Ecclesiae, litibusque in re ecclesiastica iudicarent, immunitateque ea, fruerentur quam tunc consuetudo tulisset.

Sectio II. *Von der Staatsverfassung des Erzstiftes Salzburg, unter den Karolingischen Königen.* — Hoc etiam tempore auctoritas imperiumque Episcoporum Salisburgensium, Bavariae rebus conturbatis, crevit. Imperator Carolus enim Bavariam, Thassilone duce detruso, Comitibus ordinandam cum tradidisset, eam, quasi in provinciae formam redactam, tenebat. Sub Imperatoribus deinde saeculis, interdum praefectis sola Bavaria provincia dabatur, quibusque id evenisset, ii reges appellabantur. Sed cum primum plures regiones regendas accepissent, nomen illud iis denegabatur. Tunc enim pristinum rerum regimen ad modum supra dictum revocabatur, Ordinesque Bavariae ad Comitum Imperii Germanici universi coibant. Comitum aliqui, quorum hic historia narrata est, etsi fortissime se gererent, tamen cum regum ministri tantum essent, raro in Episcopos iurisdictionem exercere poterant. Quare accidit, ut horum, et prae ceteris Salisburgensium Episcoporum auctoritas opesque, crescerent. Archiepiscopi enim nominati, ut documenta e tabulario, nam ab Hundo proposita suspecta videntur, allata demonstrant, multis insuper privilegiis donabantur, quae, ut ex documento Ludovici Germanici liquet, maxime in plena subordinati imperii exemptione, atque ita in summa de omnibus ad Episcopatum

tum pertinentibus iurisdictione, et in usu iuris fisci, ut vulgo dicunt, cernebatur. Quod quantopere coarctatum fuerit, libertas Episcopis postea de singulis eius generis iuribus exercendis concessa, satis declarat. Quibus rebus fundamenta iuris summae potestatis exercendae (*Landeshoheit*) iacta sunt, quod ius Archiepiscopi post illa tempora obtinuerunt.

Sect. III. *Von der Staatsverfassung des Erzstiftes Salzburg unter den deutschen Königen Conrad I. und Heinrich I. zu Zeiten Herzog Arnulphs in Bayern.* In hac parte auctor systema Ludovicianum refellere conatur. Igitur Bavaros regem sibi ipsos creare non potuisse, idque etiam nunquam ausos, sed Conradum simul creare, supremique domini iura (*Majestätsrechte*) tum circumscripta nondum fuisse, documentis, quae nobis tamen satisfacere rei non videntur, declarare studuit. Facta vero Arnulphi ducis auctor defectionis a rege putat, (sed inopia phrasium latinarum rei convenientium, studiaque historicorum rerum mediæ ævi erga Imperatores, eiusmodi dictiones progenuerunt) vultque adeo, et illum, et alios Germaniæ duces, non nisi præfectos fuisse, qui sæpe iurisdictionem in Episcopos contra vetitum exercuerint. Imperatoris Henrici electionem quanquam Arnulphus probare primum nolle, tamen, foedere deinceps inito, quo et Episcopi Bavariae Ducibus subiecti fuerint, cessit demum. Quae vero ex his consequuntur, auctor affirmando Ducibus summum imperium nondum fuisse; (sed verba illa Luitprandi: quod Praedecessores tui non habuerunt, documenti loco allata, iurisdictionem modo in Episcopos spectant;) Arnulphum imperium in Episcopos non exercuisse, pactaque forsitan condita solum fuisse; (quanquam locus ipse, ex inedito Codice Traditionum Salisburgensi ab auctore citatus, his plane contraria docet;) jusque demum hoc, soli Arnulpho concessum, successoribus eius deintum esse, enervare atque infirma redere.

dere conatus est. Ex quibus Episcopos, hoc etiam tempore, imperium a nemine pendens, obtinuisse colligit.

Sectio IV. *Von der Staatsverfassung des Erzsizts Salzburg unter K. Otto dem Großen, und denen weiter nachgefolgten sächsisch-fränkisch- und schwäbischen Kaysern.* Etiam hac in Epocha auctor summam Ducum potestatem, atque ius quoddam regium, quod haereditate ad posteros transferri posset, negat: contra Episcopos libertatem a ducum imperio, statum a nemine pendentem, ceteraque iura ut antea obtinuisse affirmat. Cuius quidem rei argumenta ferre haec affert: a) Bavaros reges Germaniae electos agnovisse, agnitisque fidem iurasse. — Sed, ut ex hoc non sequitur, quod auctor declarare voluit: ita etiam Episcopos Salisburgenses regum electioni interfuisse novum atque mirum nemini videri debet. Constat enim inter omnes, Ordinibus, et clericis et singularibus quibusvis, morem hunc fuisse. Ad hos vero omnes liberi atque ingenui pertinebant. b) Principes Bavariae Proceresque, cum ad Comitum Imperii Germanici universi coirent, Bavoriam regnum a Germania separatum fuisse dici non potest. — Sed tam late nemo unquam Jus Bavariae regium extendit. — c) Ducum imperium summamque potestatem, neque haereditate ad posteros transferri potuisse, neque Ordinum consensu, sed regum plane arbitrio datam fuisse. Ad quod probandum, historia singulorum Bavariae ducum usque ad Ottonem a Wittelsbach deducitur. — At vita Henrici Leonis, aliaque historicorum illorum temporum loca, quibus Ordinibus ius ducem eligendi tribuitur, multa habent quae argumentum hoc multifariam enervent. d) Episcopos sine Ducum consensu semper creatos fuisse, et ab Imperatoribus, ut ex historia omnium Episcoporum Salisburgensium adiecta videre liceat, confirmatos, atque iure possidendi donatos fuisse. e) Dignitatem metropolitanam Archiepiscopis multum

multum iuris in rebus ecclesiasticis attulisse. — Auctor, cum in annotatione addita dicit, Ecclesiam Imperatoribus Regibusque interdum concessisse, quae ad ipsius Ecclesiae iurisdictionem pertinerent, arrogantiam, studio erga Ecclesiam tractus, ostendit, nostris temporibus vix ferendam. f) Episcopos Salisburgenses, in rebus civilibus summa, ut partim ex historia dissensionis illius de Inauguratione (*Investitur*,) partim documentis in tabulario Salisburgensi reconditis manifestum sit, iura habuisse. g) Episcopatum, quoad Patronos Protectoresque, independentem esse redditum. — Magistratus vero illos non munera certa, sed officia modo tuenda habuisse, non facile, ut nobis quidem videtur, probare possis. — h) Abbates Bavariae Principesque, et Ratisbonam urbem, semper statum a nemine pendentem obtinuisse. i) Imperatores in Bavariam aequae ac in ceteras Imperii partes Comites Palatinos misisse, qui multa summae potestatis iura exercuerint. k) Hos ibi possessiones, quae iure domini Imperatoris essent, tenuisse; et l) Comitum iudiciaque ibidem saepe celebrasse. — At argumenta illa tria posteriora rationem modo, ut nostra quidem opinio fert, pristinam Imperatorum Ducumque potestatis explicant, qua salva, ius quoddam summum, sed aliud quam hodiernum, fuisse, dici posse nobis videtur. — In extrema hac Sectione auctor obiectiones quasdam refellit, quarum multae refutari certe nequeunt: v. c. Episcopos, eodem quo ceteri Ordines modo, ad conventus venire ducibusque fidem iurare, coactos fuisse.

Sectio V. Von der Staatsverfassung des Erzstifts Salzburg nach Abgang der Schwäbischen Kaysen in dem dreizehnten Jahrhundert und hernach bis jetzige Zeiten. Ist hoc tempore auctor Ducatum Bavariae, Archiepiscopatumque Salisburgensem, vult fuisse regna ita separata, ut ne minimum quidem subiectionis in politicis signum elaceat.

Q 3

Quod

Quod quidem exemplis aliquot confirmare conatur. Verba eius haec fere sunt: a) Imperator Adolphus, quod etiam insertum est documentum, Archiepiscopo summa iura, imprimisque merum imperium (*peinliche Gerichtsbarkeit*) tradidit, et Principem Imperii Germanici primi ordinis dixit. At hoc etiam in multis sequentium Imperatorum documentis legitur, quae in tabulario Salisburgensi perscripta inveniuntur. b) Ducum Bavariae maiestas, cum nullum tribunalis aulici provincialisve signum in historia illorum temporum reperiatur, deleta est, unde evenit, ut tribunalia Westphaliae et Rotwilense ibi orirentur, quibus tamen Archiepiscopi Salisburgenses non tenebantur. c) Episcopi summa iura exercuerunt, id quod maxime de legum scribendarum potestate A. docuit. Episcopi iam Seculi XIII. tempore urbibus, (quae tamen nonnisi iurium pristinorum erant confirmationes) et deinde sub initium Seculi XIX. provinciis etiam, sua quibusque iura dederunt. d) Causae partitionis circulo paullo post secutae, Episcopos a nemine dependisse demonstrarunt. Temporibus autem illis in quietis atque periculosis, Ordinum provinciae illustrium conjunctione diranta, quisque sibi summum imperium arripere studebat, atque ita Salisburgenses Episcopi, (haec enim causa plenae libertatis, summi que imperii, quod multi, imprimisque Ordines Imperii Ecclesiastici adepti sunt, esse videtur) multa inierunt foedera, et cum Bavaris, et contra eosdem facta, quae omnia in hac Sectione enumerata sunt. Igitur ad sedandos motus, partitione in circulos aliquoties facta, quae tamen nullam, (sed errasse hac in re auctor videtur, quod ex universa constitutione probare facile esset,) praestini Bavariae status rationem habebat, Episcopi Salisburgenses praesides in Circulo Bavarico constituebantur, id quod Duces post longum demum temporis intervallum obtinuerunt. e) Salisburgenses plane a Bavaricis Ordinibus separati fuerunt. Nempe Canonorum Collegium, quod

ius

ius eorum erat in multis una suffragia ferre, fundamenta effingendae novae provinciae iaciebat; — sed sero demum. Alia ad ius Salisburgi publicum pertinentia auctor, nimiam orationis ubertatem evitandi causa, omisit.

Sectio VI. Einleitung in das Erzstiftliche Salz- und Bergbau-Regal. Praemissis aliquot annotationibus, quibus iam Theodo Ruperto salinas donasse, Episcopique, quod illis esset datum ius fisci, Privilegiumque a Ludovico Pio imprimis constitutum, summa in Salinas metallifodi nasque iura exercuisse dicuntur, auctor iuris eius historiam ad II. Epochas ordinatam persecutus est. Harum prior ad XIII. Saeculum usque producitur, quo scilicet tempore Episcopi fructum cuiusque iuris ad illa pertinentis maxima ex parte quietum perceperunt. Post tempus enim hoc, Salinarum metallifodinarumque illarum ratio alio tempore alia fuit. Quam ob causam auctor quamlibet separatim exhibendam censuit 1) Bavariae principes enim Salinas Reichenhalae non modo suas faciebant, sed etiam lignum ad salem eoquendum necessarium in sylvis Salisburgensibus, quia antea mos ille obtinuerat, caedi volebant. Auctor vero hoc factum dicit, cum Salinae essent Archiepiscoporum. 2) Salinas Halleinenses tenent huc usque quidem Archiepiscopi, sed Bavari summa earum iura postulant: quae quidem postulae auctoris; dissensionum illarum paetorumque multorum his de rebus initorum historiam enarrando, et ad hanc usque in summo Imperii Germanici Iudicio super his rebus exortam producendo, recenset. 3) Salisburgenses cum Brechtesgadenensibus de eorum Salinis aequè ac de supremo iure litigant. 4) Auctor summa Episcoporum in metallifodinas iura enarravit maxime e Documentis reconditis petita temporum rationem secutus. Ipsa vero iura in exigenda decima et metalli eruti parte, in exercendo iure cambiati, scribendis legibus metallicis, ordinandaque iurisdictione in eas, cernebantur.

Sectio

Sectio VII. *Von dem Münzrechte des hohen Erzstiftes Salzburg.* Jus monetandi Episcopis simul cum iure aeris pretium constituendi, regnante Ottone III. concessum, semperque utrumque, (nam pro ratione constitutionis illius rerum Salisburgensium id quidem necessum erat) coniunctum invenitur. Simul auctor huius rei nummariae rationem depingit, quae temporibus antiquioribus ibi obtinebat. Per beneficium scilicet illud supra dictum, eiusque ab Imperatoribus confirmationem, Archiepiscopi iura inde oriunda exeruerunt. Officinas enim monetae cudendae extruxere, quarum binae in bello cum Bavaris aliisque ereptae iis sunt, nummorumque valorem ex arbitrio constituerunt; cuius rei mutationes hac in parte narrantur. Bavarorum de summa rei nummariae iure postulata, partim documenti illius supra allati verbis, quibus valor nummorum Salisburgensium idem quàm Ratisbonensium esse iubetur, partim pacto nuntur, quo Ducibus Bavariae certa monetae culae pars addicitur.

Sed verba illa declarant tantum illis temporibus nullam nisi Ratisbonae officinam monetae cudendae existisse Imperatoresque nummorum valorem aequalem voluisse. Ceterum pactum hoc non nisi officinam illam Salisburgensium Reichenhalae respicit. Quam cum Dux suam facere vellet, pacto demum res composita est. Super haec vicissitudines rei nummariae in Germania, Decreta ad eas pertinentia, in primisque historia rei nummariae in Circulo Bavarico, relata est, e qua causae communis Archiepiscoporum Salisburgensium in re nummaria directionis derivantur. Quarum quidem singulas, ne forte lectorem fatigemus, omittimus. Praeterire tamen nefas est, sectionem hanc ad difficilem illam atque contortam rei nummariae in Germania historiam explicandam permultum valere. Extremo libello, Pontificum Romanorum, Regum Francorum, Germaniaeque, Ducum Bavariae, atque Archiepiscoporum Salisburgensium tabula addita est.

ANTONII

ANTONII PERERI, FIGUEREDI, PRESBYTERI
in Theologi Olisiponenfis, Regiae Curiae Cenforiae Decemviri ordinarii, Regisque Fideliffimi ab Epifculis latinis, Differtatio hiftorica et theologica, de Geflis ac Scriptis Gregorij Papae VII. adverfus Henricum IV. Imperatorem.

Olisiponae, ex Typographia regia, Anno MDCCCLXIX.
 pagg. omnino 122. octonis. Permillu regiae Curiae cenforiae.

Ad quam potestatem Romani Epifcopi, barbarici Saeculorum beneficio, quae Fanaticismum peperit, fuffeffu temporis, a parvis incitis, peruenierint, nemo est qui ignoret; nifi forte aliquis, priuatis negotiis obftrictus, nescire fe fimulet, igitur hypoeita fit. Nemo tamen unus iftorum Epifcoporum eo impietatis progressus est, ut cum Imperio Sacerdotium ita committeret, ut Romae Dominus feruire Romano Epifcopo, et quasi famulari cogereetur, praeter *Gregorium VII.* Hildebrandum, exeunte unalecimo Saeculo; et qui deinceps ex eius schola et disciplina prodierunt Papae. Agnouit iniquitatem hominis illius, et publice professus est; Saeculi iam duodecimi initio, Leodiensis Clerus, qui in Epifcola *Omni-bus, hominibus bonae voluntatis*, Paschali II. anno MCVII. oppofita, vero scribere non est veritus: *Hildebrandus Papa auctor est huius nouelli schismatis, et primus secutus sacerdotal'em lanceam contra diuina Regni.* Sed oppreffas sunt istae querelae, neque in illis tenebris tantum valuit generofus Henrici IV: Imperatoris atque invictus animus, ut e malis, quae ab illo homine, (*Sigeberto Gemblacens* multaque alifitstantibus,) continus perpeffus est, nisi cum maximo dedecore eluctaretur. Renascentibus deinceps, sed post Saeculorum decurfum, bonis litteris, adfatis spes, demigratura sensim barbarie, orbis terrarum principes iugum illud excuffuros, illamque cleri ferociam, religionis nemine male infucata, compescituros esse. Atque hoc inuenit, accedente potiffimum ad litterarum cultum, reftauratio ne facrorum per Lutherum: neque fuerunt ab eo tempore inter Pontifices, qui, quae ausus olim esset *Gregorius*; ea ipse

repetere; et cum essent, qui talia auctori viderentur, in nullo negotio intra suos cancellos compulsi sunt. Vehementer igitur laetamur de Libro, cuius titulum supra posuimus, qui nefandos ausus Gregorij Papae VII. tam eleganter, tam candide, tamque vere exponit, et nullum sit dubium, avidissime lectum iri. Dicitur est illustrissimo atque excellentissimo Comiti *Oeirensi, Sebastiano Josepho Carvalho de Mello*, Lusitaniae Regi a sanctioribus consillis, initioque administrato, quam nos dedicatorem Epistolam temperare nobis non possumus quin hic loci integram inseramus, et haec quidem libentius, quod ipse liber hic in paucorum manibus, imo ne satis quidem cognitus esse videtur.

Disertissimam, Excellentissime Comes, *De Gestis et Scriptis Gregorij Papae VII. adversus Henricum IV.* Imperatorem divulgaturus, putavi Scriptum delicatissimi argumenti Patrono eo indigere, qui et sua auctoritate narrationi vim adderet, et ad probationem conciliaret narratis fidem. Ubi enim agitur de dissidio inter Sacerdotium et Imperium, sicut omnium primo, ita omnium foeditissimo et calamitosissimo, nonnulla res est periculi et aleae plena, si quid in alterutram potestatem vel dicendo, vel narrando, peccarim? Opus igitur est Censore prudentissimo et incorruptissimo, qui rei gestae summam penitus adiectus, dijudicet numquid vel minus vere traditum, vel minus decenter prolatum, emendari oportet, et ad eundem revocari. Ex omnibus autem, qui de his rebus sapienter iudicium ferre possunt, unum Te ego, *Excellentissime Comes*, in tota Lusitania novi, cuius sententia acquiescere venerabundi debeant vel ii, quorum apud externos maxima sit estimatio atque auctoritas. Cum enim inter gravissimas et molestissimas curas atque occupationes, quibus diu nocteque implicare, assiduus nihilominus sis, cum in evolvendis et perlustrandis antiquis monumentis, tum in indagandis et perpendendis institutis a Deo duplicis potestatis juribus: hinc sane fieri videmus, ut, quemadmodum veteris Historiae callentissimus es, ita qui veri sint Sacerdotii et Imperii iudices nemo melius Te perspectum habeat atque exploratum. Solus sane mirari, *Excellentissime Comes*, quid sit

fit, quod cum tot negotia tractes longe grauissima, quot tractare necesse est eum, cui totius Lusitaniae Administratio commissa est: ubi tamen casus aliquis occurrit, (occurrunt autem quotidie eius generis plurimi,) in quo nostrorum temporum siue iniquitate, siue infortunio, eo res subinde adducitur, ut videantur alterius utrius partis iura necessario violanda ab eo, cui tamquam catholico Administro Apostolicae Sedis dignitas, tanquam Administro regio Regis majestas esse curae debet. Cum tam multi, inquam, tamque difficiles casus se offerant, ubi fortissimus ac prudentissimus quisque rerum asperitate pressus haereret ac vacillaret: Tu, qua polles sapientia ac dexteritate, de maximis semper difficultatibus expedire Te soles ita feliciter, ita praeclare; ut qui consilia Tua, et agendi rationem, non partium studiis, sed factorum veritate metiuntur, ii Te pari gloria politicam sagacitatem cum theologica prudentia coniunxisse, pari gloria et hominis Christiani et Regii Consilii munia executum esse, mirentur, fateantur, gaudeant. Vidimus non ita pridem, fortissimi ac sapientissimi Regis jussu, de Lusitania expelli Pontificiam Legatum: vidimus Lusitanis omnibus commercium cum Romana Curia intercludi: vidimus Jesuitarum Ordinem, tanquam Regis et Regni hostem, proseribi et ipsorum bona publicari: vidimus de Praeceptoribus nefariae coniurationis auctoribus capitale supplicium sumi: vidimus ecclesiasticorum cupiditati et avaritiae fibulam imponi: vidimus Bulam quae Coenae dicitur in perpetuum aboleri: vidimus Librorum prohibitorum Indicem Romano Jesuiticum penitus explodi: vidimus ab Episcopis matrimonii impedimenta tolli: vidimus denique regiam Curiam censoriam institui, quae rem librariam, quanta quanta est, summo imperio moderaretur. Grandia haec profecto omnia, *Excellentissime Comes*, admiranda, noua, nunquam a nostris visa, nunquam audita. Sed quanta interim in Apostolicam sedem obseruantia, quanta in Regem fide, Te suauiter imperata, Te impulsore in executionem missa? Olim, ubi Sacerdotium ab Imperio dissidere contigisset, omnia tumultu, seditione, intestinis bellis sacrilegiis, rapinis, sanguine compleri videbamus: violari templa, attrectari sacras virgines, despiciatui et ludibrio ha-

beri Sacerdotes, res Ecclesiae impiis hominibus praedae esse,
 proanis sacra, imo summis mitceri. Talia sub Henrico
 IV. Friderico I. Friderico II. Ottone IV. Ludouico Bauaro,
 aliisque Caesaribus, experta est Germania. Talia sub Philippo
 Pulchro Ludouico XII. Henrico IV. Gallia. Talia ex Aue-
 nionensi schismate, et sub Carolo V. tota Italia. Contra in Lu-
 sitania nostris temporibus pacata omnia: nulla apud nos bel-
 la, nulli tumultus, nullae seditiones, nullae strages. Aposto-
 lica Sedes honoratur. Rex diligitur. Ecclesiastica disciplina
 sancte ab Episcopis administratur: Ecclesiae eiusque rebus et
 ministris sua reuerentia constat. Reaedificantur aedes sacrae,
 instituuntur collegia, studia instaurantur. Regia urbs priua-
 tis et publicis aedificiis ampliatur, ornatur, illustratur. Di-
 tescit aerarium, exercitus colligitur, instruitur classis, arces
 muniuntur. Floret commercium, vigent leges boni et bene
 meriti ciues praemiis donantur, mali et improbi puniuntur.
 Cuncta denique, sub ipsorum armorum strepitu, et militaribus
 exercitationibus, gratissimo otio, stabilique et perpetua pace
 gaudent. Sic unius hominis patientia factum est, ut paucis
 annis consecuta sit Lusitania, quod multis saeculis praestare
 non posset aliorum ferocia, seu praecipuus animus. De Te pro-
 inde, *Excellentissime Comes*, arte magis quam armis hostes pro-
 fligante, merito dici potest, quod de Cunctatore Fabio, Anni-
 balem sine pugna frangente, cecinit Ennius, et ex Ennio Vir-
 gilius postea: *U. is homo nobis cunctando restituit rem.* O!
 nimium beatos Lusitaniae populos, quibus licuit esse tam fe-
 licibus, ut quo tempore in vestram perniciem conjurarant
 tot domestici, tot externi hostes; talem ipsi nacti Regem
 fueritis, qui nihil sibi gloriosius ducit, quam subditorum in-
 columitati commodisque prospicere, talem nacti regium
 Administrum, cui nihil antiquius est, quam de religione, de
 patria, de ciuibus, de liberalibus disciplinis omnibus, bene
 mereri. Debetis utique tanto Regi acceptum referre, quod
 discussa et dissipata funditus auitae ignorantiae et superstitio-
 nis caligine, cui per annos ducentos fueratis immersi, noua
 nunc et splendidissima rerum ac doctrinarum luce ita per-
 fundamini, ut qui antehac exteris nationibus ludibrio eratis,
 jam

jam vel illuminatissimis gentibus admirationi sitis et exemplo. Debetis pariter tanto Administro aeternum esse obstricti eo nomine, quod ab optimo et sapientissimo *Rege*, restituendae Lusitanorum gloriae, tanquam iatimae admissionis *Consiliarius* admotus, vestris commodis atque emolumentis ita inuigilat, ut non sibi, sed *Regi* et patriae vivere videatur. Haec illustret omnibus Saeculis memoranda *Epocha* erit, vestrae gloriae, vestrae libertatis, vestrae culturae: ut pro tantis tanque egregiis beneficiis, in vos ab utroque collatis, *Regi* quidem omnem caritatem vestram, amorem fidem, observantiam, obedientiam, vitam ipsam, vosmet ipsos, vestra omnia, libenter dedicare, addicere, deuouere: *Administro* autem *Regis* immortales gratias agere et referre, vitam longissimam, aeternam felicitatem precari: uxorem, liberos, nepotes, fratres, perpetuo incolumes, perpetuo beatos, fausta omnia optare debeatis. Sed ut aliquid de mea hac *Dissertatione* paullo distinctius praelibemus, non dubito fore plerosque, *Excellentissime Comes*, qui, ut sibi videntur omnia sapere, ita susceptam a me narrationem de *Gestis* et *Scriptis* *Gregorii Papae VII.* non solum inutilem, verum etiam superuacaneam arbitrentur. Hos audire mihi videor secum ita murmurantes: *Gregorii Papae* in *Henricum Imperatorem* aetate cuius notiora esse, quam ut nouis commentariis explicari illustrariue postulent. Constare omnibus, a *Gregorio* *Henricum* non solum de *Ecclesia*, sed etiam de *Regno* expulsum: absolute fidelitatis sacramento subditos omnes: scissa in contrarias partes *Germanorum* et *Romanorum* studia: intestinis bellis, mutuis odiis omnia conflagrasse. His ego ita respondeo: aliud esse rei summam nude spectare, aliud in interiora peruadere. Illud doctis quibuslibet, imo vero ipsis de triuio hominibus, perfacile; hoc solis illis concessum, qui non contenti scire quae facta sunt, primum in causas quoque et praetextus, propter quae facta sunt, diligenter inquirunt; deinde quinam eius qui fecerit mores et ingenium fuerint, pari solertia rimantur; denique, quid ex factis ipsis sit consecutum quae nam inde siue rerum, siue hominum mutationes ortae, accurate perpendunt. Haec autem rite praestare non potest, nisi qui in-

defesso labore veritatem ex ipsis fontibus hauriat, antiqua scilicet monumenta perlustrando, libros squallore et situ oblitos excutiendo, synchronos Scriptores adeundo, et eosdem inter se conferendo. Id vero qua ego fide ac diligentia sim executus, Tu, harum rerum, si quis alias, peritissimus ac studiosissimus, optime judicare potes, *Excellentissime Comes*; a quo proinde si haec Dissertatio adprobata fuerit, nullius ego censurae, nullius reprehensiones debeo pertimescere. Nam Gregorii VII. cum Henrico IV. pertinacissimam ac funestissimam controversiam descripturus, non ego Baronii, non Graeferi, non Romani Breuiarii, non alicujus junioris Scriptoris fide steti: sed eorum, qui sub ipso Gregorii Pontificatu, vel proxime secutis temporibus, florere, Historias et Annales diligenter perferutatus, sic meam narrationem institui, sic iudicium interpolui, ut cum res ipsas nisi ex fide probatissimorum Auctorum retulissem, ubi ad enarrandas causas et praetextus ventum est, non alia praeposuerim, quam quae ex rebus ipsis naturaliter et quasi sua sponte defluebant. In quo ducem mihi perpetuo adfuisse non dissimulo Onuphrium Panvinium, Veronensem, ex Eremitarum S. Augustini Familia Scriptorem nobilissimum et candidissimum, qui quanto est in Gregorii laudes effusior, tanto minus suspectus haberi debet. Si quid tamen interca minus castigatum, si quid inconditum, si quid redundans inter legendum offenderis, id Tu, quaeso, *Excellentissime Comes*, cuius sunt omnia limatissima et ornatissima, emendare, inducere, praecidere non graueris. Mihi enim propositum est, nihil omnino euulgare, nisi quod Tibi, omnium studiorum politissimo Maecenati, omni ex parte probetur. Nam si veteri Poeta iudice, *Principibus placuisse viris non ultima laus est*; me utique iudice, Tibi placuisse laus est prima et summa. Nihil ad hoc addimus. Fata enim Henrici IV. Imperatoris, aequae ac Papae Gregorii VII. facinorae, Historia Imperii et Ecclesiae satis declarant.

NOVA LITTERARIA.

SYNOPSIS OPERIS HISTORICI
continentis Antiquitates Illyricas, censurae Celsissimi S. R. I.
Principis JABLONOVII oblata, per Comitem
de RAGNINA, quondam Legatum Reipublicae Ra-
gustensis apud Imperatricem Russorum: Auctore P.
GIORGI, Abbate de Melita, Benedictino,
Equite Ragustensi.

Antiquitatum Illyricarum Tomi primi Divisio ac partium
 Index. Pars prima geographica, siue de veteris mi-
 noris Illyrici Dalmatiaeque limitibus, Hydrographia, et
 Gentium dispositione. Prooemium. Sylloge Disquisitio-
 num: I. De constitutione minoris Illyrici. Disquisitio II.
 De Etymo Illyricorum, et de magni Illyrici a minori distin-
 ctione. Cap. I. De Illyricorum appellatione. Cap. II.
 De Illyrici magni paruique, seu minoris, discrimine.
 Cap. III. De Illyrico politico. Disquisitio III. De minori
 Illyrico. Cap. I. De pertuusto, quoque minores Illyrici
 a Graecis appellabantur nomine Encheiliarum, et an toti
 conveniat Illyrico? Cap. II. De huiusmodi Graeco En-
 cheiliarum nomine etymologia. Cap. III. De antiquissi-
 mis, quorum memoria est, quique veri ac primitivi dici
 queant, minoris Illyrici finibus, et primo de iis, qui in lon-
 gitudine sunt. Cap. IV. De latitudine tractus, siue, de bo-
 reali et australi latere, ac summam tota circumspectione
 minoris Illyrici Disquisitio III. de Illyrico Macedonico,
 Graeco et Romano. Disquisitio IV. De vero Illyrico in
 Liburniam et occidentalem plagam prolato. Cap. I. De
 proditionis huiusmodi aetate et variatione. Cap. II. De
 Eudropoli oppido, et Jo. Lucii lapsu circa fines, prol. 10.
 Illyrico hactenus praestitutos. Cap. III. De altera Lucii
 larua, Illyricum divisum in superius et inferius commis-
 centis. Disquisitio V. De Illyrico proprie dicto, com-
 mentitio Melae, vel potius Jo. Lucii Melae sententiam de-
 prauantis. Cap. I. Pomponii Melae sententia exponitur.
 Cap. II. Jo. Lucii tricae atque rapidae; Sylloge Disquisit. Idae
 de

de Dalmatia. Disquisitio I. De Dalmatia primitiva, seu minima, et Dalmatis, peculiari veteris Illyrici populo. Cap. I. Nomen Dalmatiae, et recentiorum errata circa minimae Dalmatiae positionem. Cap. II. Urbis Dalmiae siue Dalminii, eiusque regionis ac gentis, vera positio. Cap. III. De etymo Dalminii, ac Dalmatarum. Disquisitio II. De Dalmatia a primis finibus paulatim hinc ad Tithium amnem, et confinia Liburniae, inde ad Liscum Dirrachiumque promota. Disquisitio III. De Dalmatiae nomine usque ad Istriae confinia dilatato. Disquisitio IV. De Transmontano excursu, Dalmatisque versus Istrum. Cap. I. Illyrium proprie dictum, cui successit Dalmatia, ultra montes Ardium, et Scardum versus Istri marginem antiquissime procedebat. Cap. II. Transmontana Dalmatia documentis exstruitur. Cap. III. Postrema ratio, qua idem excursus Dalmatiae in Dardaniam Mysiamque constituitur. Cap. IV. Varia Dalmatiae transmontanae sub Romanorum dominio fortuna, dispositio, appellatio. Disquisitio V. De sera Dalmatiae usque ad Sadium fluuium prolatione. Cap. I. Quandonam, et quare sero facta sit huiusmodi Dalmatensis prolatio. Cap. II. Terminations et cognomenta Pannoniarum breviter exposita. Cap. III. De pluratiua appellatione Dalmatarum. Disquisitio VI. De noua Preualitana Prouincia, siue de contractione Dalmatiae ex latere Orientis. Cap. I. Preualeos Prouinciae origo ac situs. Cap. II. Aliae quaedam circa Preualim peritales et adiuncta. Disquisitio VII. De Japidia Liburnia, que. Cap. I. De nomine finibusque Japidiae. Cap. II. Japidia Carnica, siue Italica. Cap. III. Sphalmata Scriptorum circa Japidiam. Cap. IV. Qua peculiari nomine montani Japodes et cismontani a suis appellarentur, et nonnulla obiter de hodierna Japidia. Cap. V. Reliqua de Liburnia. Disquisitio VIII. Ad Jo. Lucii circa minus Illyricum Dalmatiamque allucinationes, Collyrium. Disquisitio IX. De recentiore Dalmatia. Cap. I. Dalmatiae diuisio post aduentum Scauonum, siue Dalmatia duplex, Barbarica et Romana. Cap. II. Audax Jo. Lucii imperitia circa fines

fines recentioris Dalmatiae. Cap. III. Fabulae Diocleatis de diuisione Dalmatiae. Cap. IV. Universae ab Istria ad Dyrrachium Romanae siue Littoralis Dalmatiae, post Slauorum aduentum, dicunturque Salonam, solum Ragusium, tum ciuilis, tum ecclesiastica Metropolis diu fuit. Cap. V. Reliqua de Metropolitibus Dalmatiae. Cap. VI. Quaedam Jo. Lucii errata circa Metropoles Dalmatiae. Cap. VII. Ragusiensium Scriptorum lapsus circa Juris Metropolitici in sua patria originem. Cap. VIII. Quid Slauonica? Sylloge Disquisitionis III. De Illyrico, Dalmatico, Adriatico mari, et reliqua Hydrographia Illyrici minoris, atque Dalmatiae. Disquisitio I. Cap. I. De Maris Adriatici vario nomine, eiusque terminis ante et post Claudii Ptolemaei aetatem. Cap. II. Ptolemaei erroris circa limites Adriae progressus et causas. Cap. III. Adriae cum Jonio Sinu permixtio atque conuenientia. Cap. X. Sinus Jonii a mari Jonio magno insignis diuersitas. Cap. V. De mari Jonio magno. Cap. VI. Traiectus Jonius. Cap. VII. Mare Anxonium. Cap. VIII. Quam temere Strabonem aduersarii mei in suas partes trahent. Cap. IX. Quam inconsulto contraria factis Ouidium, Lucanum, Papinimum, tamquam sibi fauentes, producant. Disquisitio II. De mari Adriatici finibus. Cap. I. Flanaticus et Coriniensis. Cap. II. Salonitanus, Naronicus, Rhizenicus, Lyfius, itemque Syconse Aestuarium, et Braticensis Euripus. Cap. III. Aulonensis, qui Amantinus quoque et Oricinus nuncupatur. Disquisitio III. De Dalmatiae ac Illyrici minoris fluminibus ac lacubus. Cap. I. Arfia, Olneus, Gedanius et Pseudo-Gedanius, itemque Titius, Liburniae et Dalmatiae finis. Cap. II. Jader, Tilurus, Naro. Cap. III. Arion et Rhizo. Cap. IV. Labearis palus et quaedam antiquis ignota, in quam eademta flumina: Barbana, ex ea profluens Oriundus, vel Drino imminutus, clausula subductus, Brilo, praeterea Drinus mosetius. Cap. V. Geausus, Palamrus, Pangasius, et Apfus. Cap. VI. Eas, siue Aous et Celidnus. Cap. VII. Lacus per Illyricam. Sylloge Disquisitionis V. De antiquis minoris Illyrici Dalmatiaeque gentibus, atque oppidis, ab Istriae confinio ad

usque Ceronios montes et Epiri limitem pertingentibus
 Disquisitio I De Japidae urbibus populisque. Cap. I
 Flanates vel Flavates ac Mentores Populi cum oppidis
 Flauona et Aulona. Cap. II. Cetera Japidae oppida mari-
 tima et cismontana. Cap. III. Urbes Japidum mediterraneae.
 Disquisitio II. De gentibus oppidisque Liburniae.
 Cap. I. Ortopula, Vegia, Argisuntum, Corinium, Enona, ur-
 bes. Cap. II. Jadera Colonia. Cap. III. Alba maritima,
 Blanona, Varuaria, Saloia, Burnum, et si quae alia usque
 ad Titium amnem. Cap. IV. De oppidis ignotis et genti-
 bus Liburnorum. Disquisitio III. De Dalmatiae, siue
 minoris Illyrici urbibus gentibusque maritimis, ab amne
 Titio usque ad Lyssicum finem. Cap. I. De ora Dalmata-
 rum maritima, amni Titio proxima, vel de Hierastarnis,
 ac Tarionitis populis, atque oppidis Scardona, Tariona, et
 Sico. Cap. II. Hylli et Bulini populi Peninsula Hyllis,
 Promontorium Diomedis, atque oppida Hylla, Bulina, He-
 raclea, Pretorium. Cap. III. Vesti et Siculorae, ipsorum-
 que oppida Traurium, Epetium, Siculi Salona, Andetium,
 et Alpaiatum. Cap. IV. Salona eiusque adjacens Aspala-
 tum. Cap. V. Ardei seu Bardei Populi, et Colonia Varo-
 na Equum. Cap. VI. Pleri seu Polarii Commentii, Ra-
 ganza Peninsula, Onzo et Ratanzo, seu Ratino, oppidis, ac
 turri Stagni. Cap. VII. Daorici seu Daorsii. Cap. VIII.
 Partheni atque Epidaurus, Colonia. Cap. IX. Colonia Epi-
 daurus. Cap. X. Cetera Partheni seu Partheniae oppida,
 Burnum, Triburium, Melanthus. Cap. XI Rhizel, vel
 Rhizonitae, et eorum urbes, Ethicon, aut Rhizina, Ascrivi-
 um, Ethuzinum, seu Resinum, Veocarmum, Rosis. Cap.
 XII Sardi vel Sardiatae Agrauontae, eorumque urbes,
 Butua, Dioclea, Agrauona, Antibaris. Cap. XIII. Labea-
 tae atque Alciniatae, et eorum oppida, Scodra, Medeon,
 Olcinium, Driuastrum. Cap. XIV. Lissenses et Lissum op-
 pidum. Disquisitio IV. De maritimis Macedoniae graecae
 vel romanae Illyridis gentibus oppidisque, a Sinu Lys-
 sico usque ad Ceraunios montes. Cap. I. Parthini, seu
 Parthiae, seu Brygi vel Phrygi Populi, et Urbes ipsorum,
 Dyrrachium, vel Epidamnus, Parthus siue Eribois, Dimala
 seu

seu Dimallum, et petra Epidamnica. Cap. II. Epidamnus, five Dyrrachium Colonia, petra Epidamnica, Asparagium, Via Ignatia. Cap. III. Taulantii et eorum urbes, Arnissa et Appollonia. Cap. IV. Bulliani, seu Bulliones, et urbs Bullii. Cap. V. Amantini, et Oricini: Urbes Amantia, Aulon, et Horicum aut Oricum. Disquisitio V. De gentibus totius Illyrici mediteraneis. Cap. I. Atintanes, Scirtanes seu Gyrtonii, et Stimpthalii, Orestii, ipsorumque oppida, Gyrtion Orestia, Celernum. Cap. II. Examinantur duo Lycophronis Perieopae de Atintanis, Amantinis, aliisque quibusdam Populis sociisque in Illyrico, eique adiacente Epiro. Cap. III. Dassaretæ, vel Dassaretii, Penesta, Pirosta, Candania regio et oppidum, Lychnidus. Cap. IV. De Anaxiatis, et oppidis eorum regionis, Nacpo, et Viminacio. Cap. V. De Enetis, sive Venetis Illyricis, Dalmatise, et de Venetiæ, Italiae regione atque urbe Patavio, earumque progenitoribus. Cap. VI. De Desitiabus. Cap. VII. Nomina Gentium urbiumque obscurarum, ex antiquis Scriptoribus recensita. Disquisitio VI. De Insulis maris Adriatici, praesertim quae ad Illyricum sunt. Cap. I. De Elethridibus, Diomedeis, atque Absyrtide, et ab ea cognominatis. Cap. II. De Liburnicis, Dalmaticisque, sive de iis quas Liburnidas praeci vocant. Cap. III. Seylacis, et Plinii duo loca vitiosa corriguntur, atque explicantur. Cap. IV. De Surio Proterade, Boa, Olynto sive Solentio, aliisque minoribus Insulis, quae circa Titii ostia ad Dalmatiam sunt. Cap. V. De Lyso, seu Lypsa Insula, quam frequentius veteres Issam dicunt, et de Joannis Lucii circa Issae et Liburniae antiquitates ineptis. Cap. VI. De Bratia seu Bisceledo. Cap. VII. De Pharo. Cap. VIII. De Coreyra Melæna. Cap. IX. De Melita seu Melitana. Cap. X. De Ladesta. Cap. XI. De Elaphitibus et Saffone. Disquisitio VII. Corollarium de Romanis Principibus et descripta haecenus Dalmatia Illyrioque minori oriundis. Cap. I. De Claudio secundo, Quintillo, et Probo. Cap. II. De Caro, Numeriano, Carino, Diocletiano, et filia Diocletiani Valeria. Cap. III. De Julio Constantio Chloro, eiusque liberis, praesertim de Constantino

Magno; de b. Helena; tum de Constantii liberis praeter Constantinum: Cap. IV. De Constantino Magno, eiusque Familia. Cap. V. De reliquis e Dalmatia Augustis. Antiquitatum Illyricarum, Pars secunda et ethica. De regionis ingenio, et moribus veterum Populorum: Prooemium. Sylloge: Disquisitio I. De soli coelique Illyrici natura: Disquisitio I. De commoditate regionis. Disquisitio II. De Illyrici foli feracitate. Disquisitio III. De animantibus terrestribus, volucris, aquatilibus, eorumque copia in minori Illyrico. Disquisitio IV. De Fodinis Illyricis. Disquisitio V. De coeli salubritate, quae ad corporum viacitatem et firmitatem conducit. Disquisitio VI. De mirandis quibusdam, quae ab antiquis perhibentur in Illyrico Dalmatiaeque. Sylloge: Disquisitio II. De veterum Illyricorum Dalmatarumque moribus atque institutis: Disquisitio I. De Illyriorum piratica. Disquisitio II. De Illyriorum Dalmatarumque virtute bellica, et diuturnae militiae cum Romanis. Disquisitio III. De armis Illyriorum. Disquisitio IV. De nauibus veterum Illyriorum. Disquisitio V. De vestimentis veterum Illyriorum, ac primo de Dalmatica. Disquisitio VI. De aliis vestibus Illyriorum. Disquisitio VII. De politia veterum Illyriorum. Disquisitio VIII. De veterum Illyriorum moneta. Disquisitio IX. De linguae primitiua, et de superstitione Illyriorum. Disquisitio X. De victu potuque et conuiuio Illyriorum. Disquisitio XI. De aliis vetustis Illyricarum gentium consuetudinibus. Disquisitio XII. De sapientia veterum Illyriorum. Antiquitatum Illyricarum Pars tertia, Hieronymiana. Sylloge Disquisitionis I. De b. Hieronymi in Romana Ecclesia Doctoris Opt. Max. Prouincia et Urbe natali. Disquisitio I. Vera divi Hieronymi patria in Dalmatia fuit. Disquisitio II. De Stridona seu Stridone, natali b. Hieronymi oppido. Disquisitio III. De vero significato r̄ *Quondam*, quod in Hieronymi Perizommate de patria sua legitur. Disquisitio IV. d. Hieronymus, nec Pannonius fuit, nec Germanus. Disquisitio V. De Illyrianorum inertia b. Hieronymi patrium sibi asserentiam. Hic et anctoritas Flauii Blondi, ineptaque argumenta amplissime diluuntur.

Dis.

Disquisitio VI. Mariam Victorii coniecturas arguuntur.
 Disquisitio VII. Jacobi Philippi Thomadini *Θαυμάσια
 ἀρετάματα*, siue admirandae narrationes, quibus Stridonem ac
 que Hieronymum Istriae adserit, glossematis illustrantur.
 Disquisitio VIII. Exploduntur inéptiae Irenaei a Cruce, Hi-
 storio-graphi Terjestini, ac eiusdem Fratris, Pii Rossii con-
 tendentium; Stridonem castellum et pagum fuisse, et Hiero-
 nyum vilem genere ac rusticanum. Disquisitio IX. De
 Dalmatia universali, et Geographia Irenaeica. Disquisitio X.
 aliquot Irenaeicae ignorantiae non illepida paradigmata.
 Disquisitio XI. Aquilejae, an Romae, Hieronymus fuerit
 sacro Baptismate initiatus, et de ejus amicis Aquileiensibus.
 Sylloge: Disquisitio II. De Sermonem Illyrico in Dal-
 matia; quoad tempora Hieronymiana. Disquisitio I. Cur
 ante Hieronymi aetatem sermonis Illyrici, nempe huius,
 quem hodie Slavicum etiam, siue Slavonicum dicimus, fue-
 rit in Dalmatia et per Illyricum usus. Disquisitio II. Hier-
 onymus Illyricae locutionis non ignarus fuit. Disquisitio
 III. De Hieronymi Dalmatica sacrarum Scripturarum ver-
 sione. Disquisitio IV. De annis b. Hieronymi. Disquisitio
 V. De Ulphulae, Arianorum Episcopi, Gothica, Getica seu
 Sarmatica versione. Disquisitio VI. De b. Cyrillo et Me-
 thodio, eorumque Slavonica versione. Antiquitatum Illyri-
 carum Pars quarta: Coloniae et reges. Sylloge: Disquisi-
 tio I. De Colonia Illyricorum. Disquisitio I. De Colonia
 e minori Illyrico in Italiam transgressis. Disquisitio II.
 De Dalmatensium, Zechi et Lechi, trans Danubium in Polo-
 niam Bojemumque celeberrima migratione. Sylloge: Dis-
 quisitio II. De vetustissimis minoris Illyrici Regibus. Dis-
 quisitio I. De Cadmo et Cadmeidis. Disquisitio II. De fa-
 bulosis quibusdam Regibus, qui post Cadmum in Illyride
 rerum potiti sunt. Disquisitio III. De Hyllo Meliteo, por-
 tionis Illyrici Rege. Disquisitio IV. De Rege Illyrici Dio-
 mede. Antiquitatum Illyricarum Pars Quinta. Historici,
 seu minoris Illyrici atque Dalmatinae Annales, a Noachico di-
 luvio ad Natale Dominicum propagati. Index Dissertatio-
 num, quae in Tomo Secundo Antiquit Illyricarum conti-
 nentur. Dissertatio I. Quisnam ex Japheti filiis auctor
 fuerit Illyricorum. Dissertatio II. Quam late patuerit, et

quas gentes complexa sit Thyre pro pago a prima origine.
 Dissertatio III. Quas Gentes aliquando occupauerint Thra-
 ces armis colonisque. Dissertatio IV. de Thraciae ma-
 gnæ præstantia. Dissertatio V. De doctrina ac peritia
 Thracum. Dissertatio VI. De Sarmatis eorumque termi-
 nis et diuisione. Dissertatio VII. De termino orientali
 Germaniæ. Dissertatio VIII. Sarmatae, qui et Daci, Ge-
 tae, vel Thraeces, occupatis regionibus inter Vistulam et Ta-
 naim, obtinere quoque regiones inter Vistulam et Albim.
 Dissertatio IX. De nomine ac situ Celzarum, a Scriptoribus
 confuso. Dissertatio X. Galatarum seu Gallorum antiquis-
 simum nomen in Scythia. Dissertatio XI. Thraeces et Sar-
 matae in Hispania. Dissertatio XII. Bastarnae dicti Galli,
 quamuis vere Thraeces et Sarmatae. Dissertatio XIII. Ger-
 mani conueniunt cum Thracibus ac Sarmatis corpo-
 rum morumque similitudine. Dissertatio XIV. De Scordis-
 cis. Dissertatio XV. De Tauriscis. Dissertatio XVI. De
 Amazonibus, seu Geticis, Thressis, ac Sarmaticis foeminis.
 Dissertatio XVII. De Boiis. Dissertatio XVIII. De Padis,
 sive Eridani fluminis etymologia. Dissertatio XIX. Thra-
 cum lingua vetus eadem est in hodierna Dalmat-Slauo-
 Sarmatica. Dissertatio XX. Lingua eadem Macedonum et
 Thracum. Dissertatio XXI. Thessalorum lingua fuit
 Thracica. Dissertatio XXII. De Inalpinis et Cisalpinis gen-
 tibus. Dissertatio XXIII. Lingua Thracum in trans-
 padanis. Dissertatio XXIV. Lingua Thracum in Hispania.
 Dissertatio XXV. Lingua Thracum in Viudelicis. Dissertatio
 XXVI. Lingua Thracica in Rhaetia. Dissertatio XXVII.
 Lingua Thracica in Norico. Dissertatio XXVIII. Pannonis
 Lingua Thracica a vetustate utuntur, et primo de Pannonia
 superiori. Dissertatio XXIX. De Pannonia inferiori. Dis-
 sertatio XXX. Lingua Thracica in Histria. Dissertatio XXXI.
 Lingua Thracica in Dalmatia et Illyrico proprio. Disserta-
 tio XXXII. De Lingua Germanica. Dissertatio XXXIII.
 De Lingua Thracica in Germania, eiusque antiquitate. Dis-
 sertatio XXXIV. Lingua Thracum et Sarmatarum in Bri-
 tannia. Dissertatio XXXV. Lingua Thracum in Hibernia.
 Dissertatio XXXVI. Lingua Thracum in minoribus Britan-
 niæ Insulis. Dissertatio XXXVII. De Deo Teutaco, ac de

Tuiffone et Manno, deo Germanico. *Differtatio XXXVIII*
 De Druidibus. *Differtatio XXXIX*. De Marte, Thuro et
 Taravi. *Differtatio XL*. Lingua Thracica, quae hodie Sla-
 vonica mater est, et necessaria ad antiquitates cognoscendas.
Differtatio XLI De Sueuis. *Differtatio XLII*. Postulata
 quaedam, seu proponenda ad etymologicas *Differtationes*,
Differtatio XLIII. De nominibus desinentibus in Rix,
 Mund, Rik, Ik, Mirus Marus, Merus, eorumque origi-
 ne. - *Differtatio XLIV*. De Bert, vel Bret. vel Bris, in
 nominibus propriis, sicut Vald vel Bald, Char vel Har,
 Wik, Win, Vit, Gaet, Man, et Rad. *Differtatio XLV*.
 Brand in nominibus propriis, Sar, Kun vel Chun, Amala,
 Hermen, et in foeminarum nominibus, Berra, Treda, Lin-
 da, Hilda, seu Wilda, Druda, Garda, Gilda, Gisla. *Dis-*
sertatio XLVI De Getis. *Differtatio XLVII*. De Gothis.
Differtatio XLVIII De Slavis, quod Gothi sint. *Differta-*
tio XLIX. De Turcis et Gazaris. *Differtatio L*. De Bul-
 garis. *Differtatio LI*. Reliqua de Slavis. *Differtatio LII*.
 De Venedis. *Differtatio LIII*. De Vandalis. *Differtatio*
LIV. De Alanis et Alemannis. *Differtatio LV*. De Ale-
 mannis. *Differtatio LVI*. De Francis. *Differtatio LVII*.
 De odio quorundam transalpinorum, praecipueque Germa-
 norum, in Slauos ac Illyricos. *Differtatio LVIII* De He-
 rulis. *Differtatio LIX*. De Gepidibus et Longobardis. *Dis-*
sertatio LX. De Burgundionibus. *Differtatio LXI*. De
 Saxonibus. *Differtatio LXII*. Sarmatae. diversi a
 Sauromatibus et a Scythis. *Differtatio LXIII*. De nomi-
 ne Scytharum et Germanorum. *Differtatio LXIV*. De
 Scyris. *Differtatio LXV*. Carporum Gens. *Differtatio*
LXVI. De diis antiquis et recentibus Sarmatarum. *Diff.*
LXVII. Graecia Barbaris edocti, et primum de Homero *Diff.*
LXVIII. Homerum nunquam fuisse, suspicio. *Differtatio LXIX*.
 Graecia multum profecit ex barbaris in idiomate praesertim
 Thracio. *Differtatio LXX*. De Graecis barbarisque. Quid Bar-
 barus? *Differtatio LXXI* Bellum Troianum: fabula *Differtatio*
LXXII. Incerta varia *Diff* LXXIII De Hyperboreis *Differtatio*
LXXIV. De Slavis in Gallia. *Differtatio LXXV*. Graeci
 veteres in rebus transalpinis ac borealibus imperiti.

Dis-

Dissertatio LXXVI. Sarmatae inter Albim et Vistulam, et Germaniam usque ad Albim, ex antiquissimis vocabuli Sarmaticis Thracicis, seu Slaucis, in illa regione. Dissertatio LXXVII. Fabula de Brenni migratione, ex Gallia occidua in Graeciam, Thraciam, et Asiam. Dissertatio LXXVIII. Thracia, quam lata est, plena oppidis, a vetustissima aetate usque ad tempora Iulii Caesaris, itemque Sarmatia transilvanica, quando Germani adhuc sine oppidis et Nomadum vitam agerent. Dissertatio LXXIX. Iudicium de falsitate characterum Germanitatis ex Mogoduno, Burgo, et Dura. Dissertatio LXXX. Thraces in Gallia. Dissertatio LXXXI. Quibus Alpium itineribus Bellovesus et Galli primo in Italiam descenderint. Dissertatio LXXXII. Lingua Thracum in Phrygia, sive Troja, et in Gallograecia. Dissertatio LXXXIII. De non credendo cantilenarum traditionibus. Dissertatio LXXXIV. De Sarmatia magna ac parua. Dissertatio LXXXV. Taciti locus examinatur. Dissertatio LXXXVI. Cur in nominibus quibusdam Theoticorum proprius praefixum sit H. vel Ch. vel K. et aliquando omissum. Dissertatio LXXXVII. De Rheginibus Josephi. Dissertatio LXXXVIII. De diuersitate linguarum Gallorum et Germanorum. Dissertatio LXXXIX. Tacitus satis indiligenter de Germanis tractauit. Dissertatio XC. Populi Slaui noti olim iisdem nominibus recentioribus, inter Albim et Vistulam. Dissertatio XCI. Sequuntur nomina novantiqua Slavorum inter Albim et Vistulam. Dissertatio XCII. De Matronis Aufanis, deabus. Dissertatio XCIII. De deo Thracum Sarmatarumque supremo, qui Iesso, sive Stagh, absolute dicebatur. Dissertatio XCIV. De dea Vesta.

Potest ex hac Synopsi, quam praestatarum Opus Giorgius, Ord. Benedicti Socius, iam satis functus, et in republica litteraria aliunde notus, instituerit, illustrandae totius Illyrici geographiae et historiae utilissimum. Igitur optamus vehementer, ut orbem parente librum, in cluta republica Ragusensi, suis sumptibus, illustrissimo Comite di Ragnina patrocinante, prodire in publicum iubeat, efficiatque adeo, ut ex auctoris doctissimi immenso labore etiam exteri proficiant, et spes, de liberalitate atque amore litterarum illustrissimae reipublicae non immerito conceptam, confirmatam videant.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Aprilis Anno MDCCLXXIII

M. OLAVI GERHARDI TYCHSEN, PHILOS.
et Literaturae Orient, in Acad. Bützowensi Professoris Ord.
et Biblioth. Praesecti, Tentamen, de variis Codicum Hebraeo-
rum Vet. Test. MSS. generibus, a Judaeis et Non-Judaeis de-
scriptis: eorum in classes certas distributione,
et antiquitatis et bonitatis cha-
racteribus,

Rastochii, MDCCLXXII. pagg. 372. forma 8.

Quanto attentiores plurimorum animos hic liber reddidit, nostris temporibus, quibus Criticæ V. T. studium, aliquandiu sepultum, excitari instaurarique videtur, accommodatus: eo dignior nobis videbatur, cuius argumentum, lectoribus, pro nostrorum Commentariorum more, diligentius exponeremus. Videtur omnino *Tychsenus* V. Cl. quem ingenio, literarum hebraicarum scientia, maxime vero Rabbīnorum lectione excellere aliunde constat, in hoc libro hoc potissimum consilium secutus esse, ut Criticam V. T. etiam si modeste et legitime institutam, eliminaret, eamque, nisi plane noxiam et periculosam, tamen nostra aetate minus nec-

T

tes-

cessariam parumque utilem esse ostenderet, neque tantum ipsum Critices studium, sed et operam in emendando textu Masorethico a viris peritis collocatam, in contemptum suspicionemque adduceret; lectores vero V. T. doctos de bonitate et integritate textus impressi securiores redderet, majorique erga illum imbueret reuerentia. Quod quidem consilium etiam si non diserte declarauit, hypothesibus tamen suis atque coniecturis illud arte quadam ita inuoluit, ut omnem criticorum subsidiorum usum dubium redderet atque incertum. Talem librum, in tanta temporum nostrorum perueritate, ne dicamus profanitate, gratissimum fuisse exoptatissimumque Critices sacrae aduersariis, textusque hebraei a Masorethis nobis traditi veritatem defendentibus, quis est quin suspicetur? Neque sefellit suspicio. Etenim illum tanto cum plausu exceperunt sententiae istius fautores, tanta admiratione, tanta laude profecuti sunt, ut eo superstitionis progredierentur, ut, quoniam auctoritatem ei diuinam tribuere, quod fecissent lubenter, religioni sibi ducerent, nullius erroris illum conuinci, nihilque contra dici posse, sibi aliisque persuaderent, palamque profiterentur et pronunciarent.

In praefatione A. non modo queritur de opera virorum doctorum, in conferendis Mss. V. T. codd. ad emendam textus recepti lectionem irrita, et inutiliter olim posita; sed etiam maxime Ven. Kennicotti diligentiam in hoc genere plane egregiam, fuctu caritorem esse atque successu, finire ominans diuinat; immo hunc conferendi Mss. laborem maiori detrimento, quam emolumento fore, existimat, nisi historia codicum exponatur, eorumque diuersa genera quam accuratissime ante explicentur, quam inde lectionis varietas conquisita proponatur. Codicibus enim collatis, adeoque collectis inde variis lectionibus, non idem statuendum esse pretium iudicat; id quod nemo in dubitationem vocabit. Sed Ven. Kennicottus codicum, unde varietates lectionis conquisuerit, historiam, in Prolegomenis se expositurum esse

se promittit. Miratur porro, nondum virorum doctorum quomquam ad discrimina generum MSS. hebraicorum animum attendisse; codices V. T. manuscriptos pro exaratis a Judaeorum librariis tam indubitate habitas fuisse, et ex his, nulla discriminis ratione habita, lectionis varietates colligi, quibus certus impressus emendari possit. Et vero etiam affirmare audeat, ex CXLIV. codicibus in Anglia collatis nullum textui hebraico typis exscripto praefendum esse, quoniam omnes ad spuria codicum hebraicorum genera, quorum characteres suppeditat, referenda esse censet. Etenim fieri posse negat, ut tot centena millia variarum Lectionum, quot a Kennicotto iam corrasa sint, in codicibus a genuinis librariis judaëis exaratis deprehendantur, quod si ab antiquissimis temporibus ad regulam descripti fuerint. Ne igitur tam ingens V. L. collectio pretio suo exeat, usque priuetur, Manuscriptorum habendum esse delectum quendam praecipit, ut nimirum spuria v. g. a Christiano, Exiudaeo, Haeretico, puero exercitii causa etc. descripta, item graecisfiantia et latinizantia, a bonis et genuinis discernantur, et ex his bonae notae codicibus varietas lectionis hauriatur. Itaque in hoc libro A. primum negotium arduum illud aggressus, ad dignoscenda V. T. codicum hebraicorum diuersa genera viam munire instituit.

Sed in eo hunc tenuit ordinem, ut primo, historia duce, e monumentis demonstraret, existisse olim, et adhuc existere, codd. V. T. hebraicorum varia genera; deinde classes, in quas singuli codices distribuendi sunt, constitueret; denique vero de criteriis antiquitatis et bonitatis MSS. civitate sine ullo suo merito donatorum, quaedam differeret. Veniamus autem ad librum ipsam. In prima igitur illius Sectione hoc egit A. ut ex locis Talmudis, aliorumque scriptorum Judaicorum, ostenderet, antiquissimis jam temporibus fuisse inter Judaeos eodicum biblicorum V. T. hebraicorum varia genera, de quorum usu atque pretio illi dubitarent, quod quidem in locis legis eorum laudatis iis statuitur.

Talmud codices spurios reiciendos, immo comburendos iudicat, ab hominibus Non-Judaicis, ad quos Christiani et monachi praecipue referuntur, descriptos. Ex pluribus illis testimoniis aliquot tantum commemorabimus. Primus locus, isque palmaris, ab A. ita translatus est: „Libri legis (sive precatoria et schedulae postibus affigendae) ab „Haeretico, Proditore, a Judaica religione alieno, ministro, idolatrico (s. Monacho) mancipio femina, minoremi, „Cuthaeo (s. Christiano) et Apostata Israelitico scripti il- „legitimi sunt.“ An vero haec verba Talmudis vere respondeat, paululum excutiamus. Sub nomine Non-Judaeorum complectitur omnes Exiudaeos, Christianos natos, haereticos et gentiles. Sed nondum satis liquet, vel uno verbo significari monachos et Christianos. Verba (עברי עזרת אליהו) quorum scribendorum compendium נפע est, idolorum cultum exercentem denotantia, vertenda arbitratus est, *monachum*. Judaeorum quidem recentiorum plebeculam hoc nomine adversus Christianos, Pontificios maxime, contumeliae causa uti, notum est: sed quis tam antiquum librum, Talmudem, ex recentiori loquendi usu, quem sequitur Judaeorum plebecula, explicabit? At causa, cur non Christianos, sed *monachos* tam callide interpretatus sit, est in promptu.

Nam si verbis נפע et עברי subiecisset vertendo Christianos, ter idem vocabulum *Christianorum* adhibendum fuisset; id quod lectoribus suspicionem aliquam moturum erat, adeoque argute vitandum putavit. עברי per *haereticos* simpliciter, נפע per *monachos*, et tum denum כותי per Christianos reddendo. Sed cum vocabulum כותי, quamquam interdum Christianos Judaeosque haereticos contumeliose significet Samaritanos tamen certo et indubitate denotare, et Pentateuchum Samaritanum tam notum, tamque inuisum fuisse constat, descriptum vero a Christianis vel ignotum, vel incertum fuisse, credibile sit: num judex harum rerum peritus, significationem rariorem *Christia-*

monachos

aetate, quando Talmud Pentateuchum à Samaritano
 descriptum reiiciendum statuit, adhibendam censerebatur, ut
 inde, Pentateuchum eo tempore, quo Talmud in unum
 corpus coaluit, à Christianis saepe descriptum fuisse
 probaretur? Verum ad hanc significationem illustrandam, lo-
 cum, ubi Cuthaeis sacra coenam tribui parat, commemo-
 rat, qui ita habet: „Tradiderunt doctores nostri, bestias
 „ ab haeretico immolatas, ad cultum idololatriae esse ma-
 „ stas, panem et vinum eius esse Cuthaeorum (s. Chri-
 „ stianorum) panem et vinum (in sacra coena adhibitum),
 „ et libros illorum libros acheronticos.“ In hoc loco, ubi
 ne tantillum quidem de Sacra coena mentio fieri videtur,
 Tychenitis verbis suam sententiam addere non dubitavit
 panem et vinum, (in sacra coena adhibitum): Et de voca-
 bulo Cuthaeorum, quos etiam h. I. Christianos interpreta-
 tur, eadem quaestio redit, cur significationi notiori praefer-
 rendam arbitretur insolentior, maxime in locis ubi de
 Pentateuchis descriptis sermo est. Mirandum profecto ef-
 fet, si Talmud in Pentateuchis manuscriptis prohibitis rei-
 cendisque, non commemorari codicem Samaritanum.
 Sed sentiens A. egere hanc versionem tam arbitrariam con-
 firmatione aliqua, Samaritanos h. I. qui legem suis literis
 descriptisse dicantur, indicari dubitat propterea, quod Ju-
 daei Samaritanum Pentateuchum legere non poterint. Fui-
 gamus autem Judaeos literas Samaritanas, ut nostra aetate
 viuentes, non calluisse; num inde sequitur, eos Pentateu-
 chum illum non potuisse reiiciendum, corruptum, et com-
 burendum iudicare? Judaeos autem, qui temporibus Tal-
 mude antiquioribus vivebant, Samaritanas literas non modo
 tenuisse, etiam si Pentateuchum literis iis scriptum reiice-
 rent, sed et iis in vita communi ad scribendum, usus fuisse,
 ex Samaritanis numerorum inscriptionibus doceri potest.
 Deinde partium studio ductus, eo progressus est A. ut et-
 iam Sadducaeos, quorum descriptiones ex sententia Talmu-
 di comburendae erant, pro Christianis, immo etiam mona-

chis haberet, ut numerum Christianorum librariorum, qui
 codicem sacrum describerint, auget. Nititur vero in-
 terpretatione Raschi, qui huic Talmudis locum de Christia-
 nis accipere videtur. Etsi diffusus huic argumento, fieri po-
 tuisset putat, ut Raschius in textum intulerit a mente aucto-
 ris aliena, et ad suorum temporum mores accommodauerit;
 negari tamen posse negat. Atque, hoc institutum librariorum
 non Judaicorum ad suam aetatem seruatum esse, declarare.
 Videtur omnino Raschius, qui Christianos aliis, interdum
 senioribus, nominibus appellare solet, sua iam aetate aduep-
 sarios quosdam ebraicarum literarum peritos, qui fortasse a
 Judaica religione ad Christianam transierant, cognouisse.
 Eadem cupiditate abreptus A. in narratione de Talmude,
 qui multum fidei tribuere videtur, ubi R. Abai sacculum, in
 quo reconditi fuerint Tphillin, a meretrice arabica sibi al-
 latum, emisse, et in fluuium projecisse traditur, libros judai-
 cos a Christianis scriptos fuisse suspicatur. Etenim sic ar-
 gumentatur. Quoniam Arabum paucos ante Muhamme-
 dis tempora artem scribendi calluisse constat, credibile sibi
 videri, Arabes ad religionem Christianam accessisse, vitam-
 que describendis libris sustentasse; quasi vero Arabes, scriben-
 di antea imperiti, ipsa illa sacrorum mutatione artem, im-
 mo ebraice, scribendi didicerint. — Quod si igitur huius
 loci translatio verbis Talmudis vere responderet, hoc tan-
 tum inde efficeretur, tempore eo, quo doctores Talmudici
 vivebant, Christianos et monachos interdum codicem he-
 braicum descripsisse. Sed quis inde cogat, a Criticis, qui
 nostra aetate conferendis codicibus operam dicant, adhiben-
 dam esse cautionem, cum neque tam antiquum codicem,
 qui ex temporibus Talmudae prioribus originem trahat, ha-
 beant, neque sperare possint. Neque adeo verendum vide-
 tur, ne sint codices posterioribus temporibus inter Judaeos
 obuii, et ad nos propagati, istorum spuriorum, quos Talmud
 condemnat, descriptiones; cum Judaei omnes in Talmude
 reiectos codices tanto odio prosequerentur, ut eos abscon-
 don-

deos, sepeliendos, atque adeo comburendos statuerent. Quis vero est, qui ex Talmudis judicio cogat, codicibus illis, quos reiecit, nullam plane fidem, nullam auctoritatem esse tribuendam, cum, si fortasse multis in locis textus veritate praesentent codicibus a Judaeis scriptis.

Addamus etiam alterum testimonium, ex eodem Tractatu Gittin deproptulsi, cuius verba haec sunt: „*Sunt* possunt libros ab extraneis, ubicunque fuerint, si modo sint ad normam descripti. Accidit enim, ut cum extraneus quidam Sidone commoratus, libros describeret, R. Schimeon ben Gamaliel, illos ab eo emendi licentiam Judaeis concederet.“ Ex hoc loco cognosci ait A. 1) non Judaeos describendis Judaeorum libros insudasse; 2) Judaeis sub conditione licitum fuisse, scriptos ab extraneis libros pretio mundani; 3) extraneos ad praescriptam Rabbinarum libros ebraicos exarasse; 4) normam Judaeos jam tum habuisse, quam librarii in scribendis codicibus sequerentur.

Porro ex animadversione Raschi ad l. c. apparere ait, Christianos, Exjudaeos etc. eadem elegantia et accuratione, quam librarii judaici adhibere tenerentur, codices hebraeos descripsisse, ut Judaei illos a suis aegre distinguere potuerint.

Jam satis diu immorati sumus his testimoniis, quae V. Cl. ex Talmude laudavit. Sed ex his omnibus, ut verò fateamur, nullum propemodum nobis esse videtur, ex quo, codices hebraeos a Christianis scriptos fuisse, sine omni dubitatione colligi possit.

Paragrapho septima ad tempora mediae aetatis progreditur, ex quibus codices hebraei supersunt, quorum plurimos a Christianis scriptos, et ad Vulgatam aliasque versiones correctos, adeoque, si variae eorum lectiones cum versionibus conveniant, dubios, suspectos, reiiciendosque esse arbitratur. Media igitur aetate literas, inprimis hebraicas, in monasteriis multo magis, quam vulgo credatur, floruisse; praesertim linguam hebraeam alios sibi, ita familiarem red-

Aidisse, ut ex ipsis fontibus Iudaeos conuincerent, alios vero
 artis calligraphicae peritos monachos, tam ex Christianis,
 quam Iudaeis oriundos, codices hebraeos descripsisse, haud
 vulgaribus testimoniis munire conatur. Testimonium autem
 istud haud vulgare, quo sententiam suam confirmat, est u-
 men tantummodo R. Jehielis, in dissertatione cum Frid.
 Nicolao Exiudaeo, Parisiis Sec. XIII. habita, cuius verba haec
 sunt: „Similiter ad hunc usque diem exstiterunt Monachi
 et Exiudaei, aequae praestantes ac illi“ sc. Hieronymus,
 quem totam legem et uniuersum Talmud didicisse, idem af-
 firmet Jehiel. In hoc autem loco sermonem esse de Ex-
 iudaeis perspicue apparet; neque inde certo colligi potest,
 praeter eos, multos fuisse monachos ebraice doctos: nam
 locutio haec, *Monachi et Exiudaei*, commode significare pot-
 est monachos eodemque Exiudaeos, maxime si spectes ge-
 nus loquendi Rabbincum. (גלחים ומשומרים.) Fac ve-
 ro, Jehielem verbis suis haec sensum subiici nolle; vnum
 tamen illius verbum nequiquam sufficiet ad hanc, de literis
 hebraicis aetate media in monasteriis admodum assidue tra-
 ctatis, sententiam probandam. Huic subiungit aliud argu-
 mentum. Quoniam Origenis biblia hexapla, et octapla,
 quorum columna prima textum ebraicum literis hebraicis ex-
 aratum continebat, a librariis Christianis vel centies descri-
 pta fuisse constat, credibile ei etiam videtur, illos quoque
 codices pure hebraicos, aequae atque eiusmodi biblia poly-
 glotta, exarasse. Sed verendum est, ut unum exemplum
 Hexaplorum aut Octaplorum reperiat, cum Hexapla ita
 funditus periisse, ut ne particulam quidem eorum ulli uspi-
 am conspiciere licuerit, testetur Montefalconius, qui collecta
 tantum eorum fragmenta edidit. Quodsi igitur media aetate
 Hexapla in monasteriis tam saepe descripta fuissent, profe-
 cto ea non plane periisse poterant, sed unum certe exem-
 plum repertum fuisset a Criticis, qui curiosius ea quae-
 rebant. Praeterea, per omnia post Christum natum secula, do-
 ctissimos Exiudaeos descripsisse, confidit Auctor.

His

Quis hoc ferat scriptori antiquiori, et fide digniori, fidem denegatam, Talmudi recentiori, fabulisque sibi contrariis, et ex meris traditionibus deprimis referto, tribui? Per hanc opportunitatem refutat Habigantium, tenere crismantem: omnes Bibliorum hebr. editiones adornatas esse ad editionem a Chaimo curatam, huic vero imprimendae adhibitos fuisse codices notae inferioris quod ipse R. Chaim testetur, conquirens, in suis codicibus Maiores magnam, variis animalium figuris non tam ornatam, quam deformatam, inexpressibiles errores continere. Hanc Habiganti crismantem nullo omnino rati fundamento, ita demonstrat. Primo, ait, ante illam editionem multis editiones produsse, in distitis regionibus, ex MSSis optimae notae expressas, deinde testimoniam Chaimi allatam se plane non ita habere. Testari quidem Chaimum, ad manus sibi fuisse codices, Maiores imaginum figuris refertam exprimentes, ex quibus nullo modo quidquam percipere potuerit, sed se hos ad alios, in quibus Maiores seorsim scripta extiterit, castigasse.

Ad alterum genus codicum a Christianis scriptorum modo refert eos, qui unam aut plures versiones latinas, aut vocabularia, adjuncta habent, quorum multos ex Wolfio et Kennicotto commemorat, sed etiam eos, quibus addita est paraphrasis chaldaica, Syriaca, arabica. Quos Christianis libraribus origine debere, etiam nemo dubitat, ideo et mihi, quod habet versionem latinam adjunctam, codex, non reiciendus videtur, sed textus conferendus est cum versione atque an ex illa mutuetus sit, prius videndum, quam reicias illum, depravatamque iudices. Tum §. 11. fuisse codices aut tertii generis, hebraeos, ad vulgatam reflectos uno platerio hebraico Anglicano ostendit, quod ex vulgata correctum esse, non exemplis docet, sed auctoritate doctorum virorum, quibus et nos multam fidei tribuimus, confirmat. Quapropter autem nullum sibi omnino dubitum esse ait, quam eiusdem conditionis multi passim extant codices, ad vulgatam preloprimis antiquam (qualem intelligat, an fortasse eam,

eam, quae fuit ante Hieronymi aetatem, non apparet,) reformati. Inde colligit, codices, si cum versionibus antiquis conspirant, a Christianis ex versione depravatos esse. Porro, etsi textus cum Syro interprete consentiat, tamen nihil huic tribuendum censet, quoniam illius etiam descriptionem ex eodem fonte hausisse, atque adeo graeculare, opinatur.

Hinc ad quartum genus transit, et §. 12. disquirat, an olim extiterint, atque sciamum reperiantur codices ebraei, ad graecarum translationum aliquam reformati. Codices tales graecissantes extitisse docet loco Talmudis Hierosolymitani, ubi narratur, in templo Hierosol. tres codices repositos fuisse, in quorum uno Exod. 24, 11. וְעָשׂוּ, in duobus alijs וְעָשׂוּ scriptum fuerit. Inter hos tres codices iste distinctionem וְעָשׂוּ pro וְעָשׂוּ seruans, Tychsenio videtur ille ipse, aut saltem apographon eius fuisse codicis, quem Iudaei quidam, in gratiam Ptolomaei Philadelphi, Aegyptiorum regis, graecis literis transcriperant. Quod quomodo ex hoc loco colligi possit, nos non videmus. Causam vero affert hanc: Iudaei in eo codice, ne rex offenderetur, mutarunt, ut tradunt Talmud et Rabbini, loca tredecim, et in iis, etiam illum, ne putaret rex, Iudaeos ad deprecandum Schechinam misisse *vilissimos*, ibique scripserunt pro וְעָשׂוּ, *nauecibus*, וְעָשׂוּ digniores, quod vocabulum graecum *Συραετι* refert, et personas virorum summorum, magistratus, quaeitores, significare, recte iudicat A. — Sed hic praeter omnium expectationem natales Versionis Alexandrinae, incipit indagare, ab omnibus huc usque ignoratos. Auctori igitur exploratissimum esse videtur, Aristaeae, Aristobulli, aliorumque veterum de hac translatione, (seu potius *transcriptione* codicis sacri graecis literis instituta,) relationes, quoad causam principalem omnem mereri fidem. Quamquam dat, *falsa* vixis mixta, aut potius multa ad ornatum orationis, vel ad conciliandam legi Iudaicae inter gentes auctoritatem aestimationemque, historiae intertextae fuisse: ta-

ment relationem totam pro fabula habere nefas esse putat. Neque hoc negari posse, Ptolomaei Philadelphi tempestate tale quidquam fuisse tentatum, ut scilicet lex Judaeorum genuinis ebraicis characteribus scripta, non modo in Bibliotheca Alexandrina recondereur, sed etiam in gratiam Judaeorum Aegypti, graecis literis, et pronuntiationi hebraeo-graecae conformiter transcriberetur, quo in publicis praelectionibus legem, qua eo usque caruisse videantur, rite recitare possent. — Cauendum vero esse, existimemus, nisi temporis vere adornatam fuisse translationem graecam. Mirum enim esset, neque perspicui posset, cur legati Hierosolymitani, non ex Bibliis genuinis characteribus scriptis, quae secum attulerant, sed ex transcripto exemplari hebraeo graeco, versionem suam adornassent. — Nihil itaque A. superesse credit, quam ut vel veterum relationes de instituta eiusmodi legatione, simpliciter pro fabula habeamus, atque sic in difficultates inextricabiles nos immergamus; vel ex fide praeursorum et Talmudis assumamus, s. credamus, legatos illos siue legem solam, siue Biblia integra, in regis gratiam minime *vertisse*, sed solummodo *graeco transcripisse*, atque ex eorum exemplari hebraeo graeco Judaeos Alexandrinos, vel superiorum jussu, vel privato studio, versionem graecam adornasse. Omnibus igitur probe perpensis, ita fert sententia Autoris: Exemplar hebraicum a legatis Judaeorum regi oblatum, iis ideo redditum fuisse, ut literas hebraicas in graecas transfunderent. Sed quo consilio? Nescimus, utrum obliuione eorum quae paulo ante dixerat, delapsus, an aliis causis inductus, mutauerit sententiam, quam tamen p. 64. repetit et confirmat; atque miramur, cur h. l. ideo id factum esse dicat, ut rex ipse fontes legere posset. Dubium enim esse cupiam posse negat, qui affirmatam dialectorum Aegypti et Phoeniciae, inter quas hebraeam medium tenere testetur Hieronymus, non tamen quin rex doctissimus ille, sine negotio et interprete, hebraica, simulac notis ipsi characteribus, et ad vulgarem pronuntia-

rationem accommodatis fuerint descripta, intelligere poterit: (de quo tamen magnopere dubitari potest.) Sed ad causas veritatis, quae Auctorem ad hanc hypothese[m] praemittunt, cui tanquam fundamento multa alia superstruit, suscipiendam impulerunt. Prima est haec. In Talmudico mentio tantum imicitur legis aut Scripturae S. literis graecis *transcriptae*, non autem graece *translatae*, in gratiam Ptolomaei regis. In his locis quater usurpatur vox כתיב, quae scribere, describere, minime vera transferre denotet, Quae cum vocetiam Aristoteles et Philonis verba μεταγράφειν, μεταφράζειν, quae sola notione *transcribendi*, *transformandi* gaudent, conspirant. — At non modo tota orationis series docet, de versione, non de descriptione, sermone[m] esse; verum etiam verba clara et magis perspicua, quibus ambigua illa et obscuriora illustrari explicarique debent, ἐπιφανῶς, μεταβαλλῶν, διαφανῶν, quae ubi de eadem re sermo est, non nisi *interpretationem* significare nullo modo negari potest, declarant. Insuper sane mirum esset, hanc istorum verborum vim, doctissimis Iosephi et Philonis editoribus, Havercampio et Mangeo, non in mentem venisse.

Altera causa est haec: Tria loca ex tredecim illis ab Interpretibus mutatis, siue corruptis, manifeste, extra omnem dubitationis aleam ponunt codicis hebraei transcriptionem graecam. Loca sunt a) Genes. 1, 1. בראשית ברא אלוקים ברא ברשת, ne rex ex mente Raschii dicere: Breshith esse nomen Dei, atque sic duo principia, quorum unum alterum creavit, a Judaeis statui. b) Exod. 24, 5. loco כשרי substituerunt זעטוטי, de quo supra diximus. c) Leuit. 2, 6. ubi ארנבת transmutauerunt in צעירי צעירי, vel, quoniam regis uxori nomen erat Arnebet, vel quod regi cognomen Logar, leporem quoque denotat, ne fortasse rex se a Judaeis ludibrio haberi putare posset: Tertiam causam in eo ponit A. quod

braeum graecis literis scripsit. Utrum vero ex Prototypo graeco, ab oratoribus Hierosolymitanis, iussu Ptolomaei condinnato, an ex quodam illius apographo, ^{permutatus sit} quamquam indecivum relinquit, neminem tamen credit futurum esse, qui ipsius opera hunc foetum exclusum esse serio affirmet, quoniam tantam linguae hebraicae scientiam, quanta tanto operi perficiendo sufficeret, non habuerit.

Quomodo autem respondeat iudicium Auctoris de Origene hebraicae linguae scientia illi sententiae, quam supra p. 29, jam de eo tulerat, ubi eum describendo, ^{codici hebraeo, operam} dedisse diferte laudat? — Quicquid vero sit, ^{inde} tamen apparet ait A. ipsius etiam aetate Judaeorum adhuc codices hebraeos graecos habuisse acque adhibuisse; sed hoc erat ^{non} demonstrandum. Sine dubio locum dedit Viro Clarissimo hanc in sententiam incidendi, Origeneis descriptio textus ebraei literis graecis, quam fecit in usum Graecorum Christianorum, qui cupiebant discere linguam Hebraicam, ut possent hoc praesidio adiuti commodius legere et discere. Ante Origenem eiusmodi descriptionem e tisse, et si extiterit, eam tamen ad aetatem Ptolomaei, assurgere, ^{quod} testimonio historico satis idoneo probari potest.

Quartum argumentum, cuius sita ^{est} persuasione maximam vim tribuit, est, quod Interpretes Versionis, quocumque demum tempore facta sit, in adornanda translatione sua, eiusmodi exemplar hebraeum graecis literis scriptum ^{unicum ab} o. ulos et ad manus habuisse credit; praesertim ideo, quod ex illa hypothese innumerae varietates, et quibusvis generis mutationes, sine ullo negotio expediri possunt. Ut vero collatio characterum textus hebraeo graeci cum genuinis textus ebraei characteribus rite procedat, tam ante omnia literarum graecarum ductus ante Chr. Nat. ^{usque} tum etiam consuetudo hebraea graecis literis scribendi, et ad graecorum organa loquelae representandi, ^{probata} spectanda sunt. Insuper tenendum est, Graecos ista aetate, praeter scripturam ^{seu} scriptura quoque ^{continua} ulos fuisse.

Ante

Ante vero quam hanc hypothefin exemplis illustret, duas primarias transcriptas literis graecis Scripturae Sacrae clufas commemorat. Es primo quidem ex illis, Judaeos etiam scripturam duplicis generis, alteram sanctam, alteram profanam, habuiffe. Sanctam scripturam, qua Biblia exarata erant, ut pecuniam templi Hierofol. referuatam, illiusque extra templum copiam nulli olim factam fuiffe, partim ne profanarentur, partim ne Judaei extra Hierofolyneam haberent a templi frequentatione sensum abscerentur. Prophanam autem illi causa vobis sua aegre competere fuiffe factam, nisi legationem tam splendidam Hierofolymas ablegaffet. Deinde Tychfenio rex non in animum inducturus fuiffe videtur, codicem unus causa tot furto impendere, nisi Judaei Alexandrii, quorum numerus in myriades iam excreverat, quos legi librum genuinum non possidebant, eum ad id sciendum instigassent. Quoniam autem ii neque literas sanctas callebant, neque recto legere poterant, praefatio vero Barascharum lingua hebraea, qua a Mose scripta erat, peragenda esset. in gratiam eorum eiusmodi transcriptionem danda fuisse colligit A. (Attamen quidam eum habuiffet utis: transcripfit?) Neque inde obscure intelligi putat, Interpretes Alexandrinos, in sua versione fontes ex eadem causa consulere non potuiffa, si vel in ex bibliotheca regni potui fuiffent, sed in solo codice hebraeo graeco scripto fuiffe. Praefat. LXX. Interpretes, Aquilam quoque, Symmachum, et Theodotionem, in transferendo codice hebraeo graecum fundamenti loco posuiffa, exemplis docet, quas magnam habent speciem, et incautum relique imperitum facile fallere poterant. In scriptura exemplarum commemorandorum facti ab Aquila. Hos. 13, 14. וְיִשְׂרָאֵל יָשָׁב בְּאֶרֶץ אֱדוֹמִים, ubi. Nam וְיִשְׂרָאֵל et וְיִשְׂרָאֵל graece eodem modo scribuntur, ut ant. is. Ibid. c. 3. 3. וְיִשְׂרָאֵל fundamenta. cum Aquila παλαιά, antiqua. Cogitavit etiam, a codice suo decerpit. Utrumque enim scribitur, וְיִשְׂרָאֵל ut in. 1. Eccl. 1, 10. וְיִשְׂרָאֵל senties. Aqu. φέρονται. h. 1.

Ibid. v. 2. Mens מוֹסֵף (Mofia) ipsi est mons τῆς ἐπιβολῆς visionis. Esai. 28, 29, מוֹסֵף reality. Symm. σωτηρίαν salutem. Cogitavit verbum מוֹסֵף. Nam ה et פ in scriptura graeca communiter ut Α scribuntur. Ibid. c. 5, 1. בְּנֵי filius: Symm. inter. Cogitavit בְּנֵי. Quod vero tres isti interpretes hebraeis magis respondeant, quam Alexandrini, causam repetit inde, quia vel ex consuetudine cum doctis Palaestinae Judaeis melioribus edocti, vel genuino codice post adornatas translationes potiti, loca quaedam caris secundis hebraeae veritati conuenienter mutasse, aut utrumque codicem, et obraeum et graecis literis scriptum, adhibuisse ei videntur. Sed meram hanc coniecturam esse, fatetur ipse. — Per hanc occasionem defendit Josephum et Philonem, quibus Capellus et Scaliger, alique, incitiam hebraeae linguae hoc nomine exprobrant, quod ille לִבְרִית לִבְרִית לִבְרִית fortem, et לִבְרִית לִבְרִית oppignoratum; et hic Genes. 41, 45. מוֹסֵף מוֹסֵף per κροσσών ἐπιγίτης, fuerant interpretati. Josephus enim ex codice hebraeo-graeco לִבְרִית לִבְרִית, מוֹסֵף מוֹסֵף qui robustus, et לִבְרִית לִבְרִית quod oppignoratum, ἀβελ, σαμζον αυτ σαμμαν, et σαβουλων; Philo autem σαφισα, βηνα aut βάγε, quod ad בְּנֵי et מוֹסֵף facillime referri poterat, legerunt. Hi vero quamquam ita facile defendi, et nodi, Vossio intricati visi, sine molestia solui possunt: tamen mirum est, Josephum, Judicium tam doctum, in Palaestina natum et educatum, sumque sacerdotem, non habuisse codicem hebraeum.

Hinc pergit A. ad exempla Verf. Alexandr. commemoranda per multa, e quibus paucula tantum adiciemus. Gen. 3, 15. מוֹסֵף conteset aut vulnerabit te: LXX. σου τηρησει, obseruabit te. Scriptum erat: σουφασχ. Hinc aequae facile מוֹסֵף ac מוֹסֵף cogitare poterant. Ps. 40, 7. מוֹסֵף aures: LXX. σμια, quamquam in h. l. Ven. Semler affentiri velit. Ps. 28, 8. מוֹסֵף, λαμω ipsi: LXX. του λαου αυτου populo suo. Cogitarunt מוֹסֵף לַמּוֹסֵף. Esai. 9, 5: מוֹסֵף pater: LXX. ἀγα. adducam. Cogitarunt מוֹסֵף a

X

rad.

rad. נָבַל. Ehai, 9, 16. נִבְרָנִים peregrinantes : LXX. ἀπέ-
 agni, cogitarunt נִבְרָנִים. Pluribus parcamus. Ex iis omni-
 bus ostendit A. Interpretes eos nullo modo codice genuina
 hebraeo, sed hebraeo-graeco, usos fuisse. Omnia haec usque
 proposita in unum colligit, atque inde axiomata elicit haec:

I. Talmudicorum Doctorum relationes de lege, sine
 vniuersa S. S. literis graecis ad exemplar hebraeum transcri-
 pta, itemque de mutatis in prototypo hebraeo-graeco XIII.
 plus minus locis, supra adductas, firmo nitenti fundamento.

II. Codicem זֵטוּטִי (Zetuti) in templo repertum,
 sed ut spurium damnatum, fuisse eiusmodi exemplar he-
 braeo-graecum, ideo forte ibi asseruatum, ut Iudaei Hel-
 lenistae diebus festis eo in publicis praedicationibus uteren-
 tur.

III. Translationem sic dictam LXX. viralem, adde re-
 liquorum interpretum graecorum versiones, e tali exempla-
 ri ebraeo-graeco fuisse factas. Num. decurrente aeuo ab
 Origene, aliisque Patribus, in quibusdam locis pro modulo
 ingenii e codice ebr. genuino correcti fuerint, in medio qui-
 dem nunc relinquit, licet vero illi videatur simillima.

IV. Legem ad vsus Iudaeorum, apud exterarum natio-
 nes commorantium, itemque profelytarum, geminis colus-
 libet nationis characteribus scriptam fuisse.

V. Codicum, geminis characteribus hebraicis scripto-
 rum, raritatem summam, eorumque copiam nulli extra tem-
 plum Hierosol. fuisse concessam, atque hinc omnino sibi
 constare Iudaeorum de Scriptura sacra et profana ratio-
 nes.

Porro his addit quaedam, illustrandi causa. Si cogi-
 tentur Iudaei superstitioni adeo dediti, ut v. c. nomen diui-
 num Jehovahi pronuntiare vetarent, vix credibile esse. Sy-
 medrii magni assessores legem literis, quas sanctas putabant,
 scriptam, ad Ptolomaeum regem, eumque gentilem, misisse;
 sed potius aliud exemplar literis profanis, v. c. chaldaicis,
 scriptum, et ad pronuntiationem ebraeo-arameam, quoad
 fieri

fieri potuerit, accommodatam, transcribendum curasse. Rationes, quae haec conicere suadeant, asserit has: 1) quod Philo de lege Judaica e chaldaica in graecam linguam transfundenda, (*εις ἑλλάδα γλωσσαι την χάλδαιαν μετὰ μαζευθῆσι*,) loquatur. Eos, qui h. l. de translatione chaldaica sermonem esse putant, fabulam narrare dicit; ipsa Philonis verba satis superque ostendere, et ulteriori se levare discussione. Atque nos quoque ulteriori talium discussione leuant, quae jam supra de huius loci interpretatione monuimus, maxime vero quoniam ex instituto *Dathius* Vir S. R. in Praefatione ad *Versionem Prophetarum minorum*, ut omnem hanc hypothefin Tychsenianam, ita etiam hanc explicandi rationem, quam diligentissime discussit, atque refutavit. Immo etiam defensor hypothefis Tychsenianae, *Grassmannus*, *Suerus*, in Dissertatione, in qua nuper, *Hypomnemata historico-critica ad illustrandam hypothefin de iudicibus ebraeo-graeco Interpretum graecorum V. T.* (de qua alio tempore uberius exponemus,) Halae defendit, agnoscit, verba ea, in quibus transcriptionem quaerit Tychsenius, non modo innumeris locis apud profanos Scriptores, translationem, interpretationem significare, sed et in illis ipsis locis Aristae, Philonis, et Josephi, contextum tam perspicue requirere illam verborum vini, ut nullus dubitandi locus superfit.

2) Orthographia nominum plurimorum, tam propriorum, quam appellativorum, in graeca versione chaldaicam magis referre videntur, quam hebraeam pronuntiationem.

3) Ex ista probabili coniectura, nominum plurimorum Talmudicorum de permutata scriptura hebraea antiqua narrationes forte subnae sunt. Quamquam ipse A. sibi hanc dubitationem mouet, *Judaeos* characterum hebr. mutationem *Esdrae* adscribere; tamen et ipse respondet, *Judaeos* ex causis politicis confusus *Moss* et *Esdrae* multa tribuere, quae plurimis seculis post *Domum* haerentia et inscripta fuerunt. Etiam ponitur, *Esdrae* in eorum gratiam, qui in-

tra spatium LXX. annorum in Assyria s. Chaldaea nati, et characteribus chaldaicis adfuerant, legem literis chaldaicis describendam curasse; tamen inde non colligi posse, eum scripturam antiquam loco suo mouisse, atque in eius locum barbaram s. ethnicam ad usus sacros substituisse. Atque etiam hoc loco maximopere urget sanctae et profanae scripturae discrimen; quod tamen merum Judaeorum Talmudicorum commentum, in invidiam contemptumque religionis Christianae, librorumque N. T. effectum esse, dudum docuit Schultensius, in Praefatione ad recentissimam grammaticae Arabicae Erpenii editionem, et nuper iterum monuit S. Ven. Dathius l.l.

A longa de origine Versionis Alexandrinae interiecta enarratione, redit ad quaestionem supra p. 48. an codices ad graecam versionem refecti reperiantur, propositam. Quod quidem ita intellectum vult, ut simul sub graeca Versione exemplar hebraeo-graecum, e quo facta sit, comprehendatur. Tales codices reperiri affirmat A. eoque refert omnia illa Mistia hebraica, quae graecam LXX. viralem translationem, non qua minutias, sed integras dictiones, periodos, glossasque oppido falsas, exprimunt, uno verbo graecissantia; maxime autem Pentateucho Ebraeo-Samaritano primum locum, inter tales codices assignat, propterea quod ille a) quasdam ex supra laudatis mutationes a Judaeis in protographo ebraeo-graeco de industria factas habet; b) quod ex exemplari hebraeo, quadratis literis scripto, eoque sic dicto maseoretico, transcriptus, vel potius correctus sit, quod Hottingerus, Morinus, et Autor ipse in Dissertatione, docuerunt; c) quod versio graeca neque ex codice Samaritano facta, neque recensita sit. Pentateucho Samaritano potius ex Versione graeca multas mutationes illatas esse, multis exemplis demonstrat. Porro etiam huc refert omnes prius translatae nobis cognitas, quas vel ad LXX. viralem, vel ad Aquilae etc. versionem, quarum auctoritas olim, interdum ipsis fontibus aequalis, tam apud

Chri-

Christianos, quam Judaeos, erat, recognitas esse dicit. Hinc omnino factum esse existimat, quod loca V. T. in N. T. laudata, primitus ex textu authentico facta, postea ab effraenatis Versionis LXX. viralis cultoribus isti translationi conformia sint reddita. Neque inde mirum esse, si quoque Judaei Hellenistae, aut potius Exiudaei, alique docti Christiani orientales, diuersitates textus hebraei obseruatas versionum graecarum uni alteriue, adaptauerint. Quapropter tales codices hebraeos ad versiones antiquas castigatos aequae, ac ipsas versiones, quae omnes simul iunctae tantum valoris habeant, quantum una LXX. viralis, ad textus ebraei lectionem receptam restituendam, usum ullum habere negat. Deinde §. 13. demonstrare conatur, Christianos tam occidentales, quam orientales, olim habuisse codices quoque hebraeos, graecis, latinis etc. literis exaratos. subiuncta cuiuslibet dictioni hebraeae versione, qui nominati sint *codices monachorum profani*. Ex tali codice fallaci, ut Vulgata variis in locis ab Exiudaeo interdum fuerit reuifa, fieri potuisse, conicit A: atque inde diffensionem, quae inter textum hebraicum, LXX. viralem, et Vulgatam intercedat, profectam esse. Huic conjecturae exemplis fidem facere studet.

Tandem disquiris §. 14. num Hieronymi aetate extiterint codices ebraeo-latini, a Patribus latinis usurpari. Etiam si non certo id definire audeat, videntur tamen ei Hieronymus, alique Patres, codicem hebraeo latinam consuluisse, e quo veram pronuntiationem vocum difficillimarum, atque explicationes hauserint. Huic libri Sectioni speciminibus textus hebraei, literis et graecis et latinis expressi, exhibendis, finem imponit.

Iam ad II. totius libri Sectionem peruenimus, in qua codices hebr. Bibl. in certas classes distribuit. Antequam eos in codices a Judaeis et non Judaeis scriptos in uniuersum diuidit, specialiore tractat. eorum diuisionem. Et primi quidem generis sunt codices: *consoluti* I. Synagogici, s. volumina legis, cum Pentateuchum, librum Esther, et Hapli-

taroth, rotatili membranae unice inscribere solent, et quidem magna nugarumque plena cura atque superstitione. Ingens talium codicum numerus inter Judaeos, minor inter Christianos reperitur. Inter hos codices Synagogicos omnes omnino maximam firmitudinem intercedere, quamquam vulgo credunt; tamen sunt, qui non a Judaeis descripti, valde discrepent. Ex quorum numero esse putat Codicem conuolutum Helmstadiensem, cuius discrepantias mera sphalmata esse arbitratur. *Alterius generis sunt codices variae formae, quales codices V. T. hebraicos fore omnes esse ait, quos in XX. classes distribuit.* Haec XX. genera deinceps recenset, et animaduersionibus non indoctis illustrat: nos ita enumerabimus, ut, quale cuique eorum praeium statuerit, simul indicemus.

Primo igitur loco ponit Codices, Pentateuchum, quinque Megilloth, et Haphtaroth comprehendentes. Iis codicibus vtuntur praecipue Iudaei in Synagogis ad praelecta relegenda; quapropter ii cum voluminibus Synagogicis, quoad textum, conuenire debent. Quodsi vero eiusmodi codex eleganter scriptus, multas in qualibet pagina exhibeat varietates, dubitari nequit, quin vel a Non Iudaeo descriptus, vel a Iudaeo librario in gratiam Christiani exaratus, vel ob naeuos multos Christiano clari a possessore Iudaeo venditus sit. Hinc duobus codicibus Bibliothecae Senatoriae Regiomontanae et Helmstadiensis huius generis, quoniam mendis multis crassisque scatent, et varias lectiones cum versionibus conuenientes suppeditant, non magnum pretium esse statuendum. Eorum vero haud magnus est numerus.

Secundo codices, partes sacrae scripturae, vel unam, vel plures comprehendentes, qui tantum modo in usum puerorum Iudaeorum institutorum, atque eorum, qui in scholis tam orientalium quam occidentalium Christianorum, hebraeae linguae operam dabant, descripti sunt. III. codices puerorum institutioni inservientes, qui pueris, quoniam contaminare eos negligenterque habere solebant, quasi melioribus indigni essent, traditi sunt. IV. codices a pueris exer-

concitii gratia scriptos, solute, negligenter, adeoque mendo-
 se. Huc etiam refert codices a studiosis Christianorum Se-
 culis VIII—XV. exaratos. Hi tres eodem loco habendi ei
 videntur, neque plane adhibendi ad emendandam receptam
 te tus lectionem. V. codices universam sacram Scripturam
 continentes; quorum cum semper fuerit apud Judaeos e-
 xiguus numerus, mirandum profecto est, eorum fere cen-
 tum esse in manibus Christianorum. Propterea etiam tan-
 tum eorum numerum in suspicionem A. vocat, plurimosque
 eorum spurios, s. a Non-Judaeis scriptos, paucos vero bo-
 nae notae s. genuinos, a Judaeis legitimis exaratos, qui con-
 ferri mereantur, censet. VI. Codices literis graecis, lati-
 nis, samaritanis, arabicis vel. scriptos, de quibus, quae iam
 supra uberius exposuerat, h. l. sex aliis testimoniis, de diuer-
 sa textum hebraicum pronuntiandi ratione, confirmat; unde
 docet, non modo codices hebraeos exoticis variarum ratio-
 num characteribus scriptos, et ad cuiusvis nationis pronun-
 tiationem conformatos extitisse, sed etiam ante Aessorum
 Synedrii Hierosol. concessionem publicatam, nullum exem-
 plar exoticis characteribus scriptum repertum fuisse, atque
 hinc eiusmodi codices indubitanter hebraeam agnoscere ori-
 ginem. VII. Codices qui versiones graecas, latinas, vel. ad-
 monctas habent, easque textui ebraico additas, genuinis vero
 characteribus suis scriptas, quas omnino a Christianis exara-
 tos fuisse putat. VIII. codices paraphrasibus chald. syr. sa-
 mar. arab. pers. itaque Rabinorum commentariis instru-
 ctos, quos librarius christianis maxima ex parte tribuit. IX.
 codices a varia manu, s. e. a variis descriptoribus, varioque
 tempore, et hebraicis et samaritanis literis scriptos, quorum
 multos Non-Judaeis assignat. X. codices cum, vel sine aera
 et librarii nomine, vel expresso, vel exculpto. Fraudem ve-
 ro. aera antiquiorem, et celeberrimi librarii nomen adscri-
 bendi, non solum Judaei, sed etiam Non-Judaei admise-
 runt. XI. Codices correctos et non correctos. Quoniam
 corrigi poterant et a Judaeis, et a Non-Judaeis, adverten-
 dum

dum est, an istiusmodi castigationes unius eiusdemque ~~libri~~ librarii et generis, et ad Masoram aut versiones factas. Non correcti, quia vel a Non-Judaeo, vel in Christianorum gratiam descripti, vel a librario Judaico negligentius, ob temporis angustiam, recogniti, sunt, ad textum constituendum non sunt idonei. XII. Codices punctatos et non punctatos. Reiecta Capelli sententia, de recentiore punctorum vocalium inuentione, Hebraeos una cum consonantibus inuenisse puncta vocalia, (certisque signis, cuiuscunque generis, indicasse.) e consonantium numero sumta, atque mediis illis inseruisse, donec longiori tempore post, inuenta sint loca vocalium intermediorum alia signa consonantibus subiecta, multis argumentis ostendit. XIII. Codices medraschicos s. cabbalisticos. Enumeratis argutiis, quibus plerumque ad sensum allegoricum eliciendum prisci Hebraeorum doctores usi sunt, magnam partem punctorum extraordinariorum, litterarum maiuscularum, minuscularum, suspensarum, inuersarum, Keri et Kethiph etc. quae in Bibliis nostris videntur, e scholarum mysticorum promanasse demonstrat; potro accidere potuisse, ut ex codicibus doctorum mysticorum multae argutiae, in margine notatae, librorum culpa in textum genuinum irroperent, et biblica ciuitate donarentur; id quod ut exemplis doceat, eiusmodi allegorica glossa doctoris medraschisi, locum vexatissimum I. Sam. 6, 19. **וְאֵלֶּיךָ אֱלֹהִים** corruptum fuisse pronuntiat, de quo Kennicottus, Hassencampius, Bohniusque, multum disputarunt. XIV. Codices sine aut cum Masora, siue parua, siue magna, exaratos. XV. Codices ad Masorae antiquae leges compositos, quos perperam appellari masorethicos ait, cum antiquiores iis melioresque non reperiantur. Quamquam Masoram corruptam esse largitur; restitui tamen posse veteri splendori putat, dammodo codices antiqui, Masoram in separatis foliis continentes, qui in scriniis passim lateant, in subsidium vocentur; atque denique ad illam genuinam omnia, quotquot extant, V. T. Mistis hebraica, examinanda esse,

off: decernit, donec meliora subditi inveniatur. XVI. ca-
 piteo ad Masoram recurretem, inchoa: Hanc codicum
 Sabori inde a Sac. VII. usque ad XIV. temporibus; innume-
 rarum lectionis varietatem, a Mechanicis aliisque in quibus-
 dam codicibus reperitur, inchoa a Seculo XI. usque ad XIV.
 reperit, qua nampe aetate Christianos doctos, hebraicis lite-
 ris operam dantes, et Enthusiasti, ad philomathicam suam regu-
 lam, versionemque fidem, assurgere lectionem, comatos esse,
 non dubitavit. Judaeos vero lectionem verbum antiquam, si
 vel viciosam reputaverint, imperturbatam conservasse, decla-
 rat. Etiam si autem textus impressi integritatem antea de-
 fenderat, ratione sobriae criticae usam non plane repudiavit,
 sed ab imprope lectione, ubi manifeste errorem deprehendi-
 tur, recedere libere, eaque et codicibus cum Masora ge-
 nuina conspirantibus, nisi vero, emendandam esse iudicat.
 XVII. Codices antiquos et recentiores, ab Orientis, Hispa-
 niae, Italiae, Galliae, et Germaniae librariis scriptos, inter
 quos codices ab Hispanis profectos correctissimos
 elegantissimosque cum Judaeis arbitratur. XVIII. Codices
 graecissimos et latinizantes, de quibus supra.

XIX. Codices e MSS. hebraeo-graecis, genuinis chara-
 cteribus transcriptos, aut correctos. Ob raritatem summam
 codicum hebraicis literis characterum, qui, extra templum,
 aut aliquo foras post eius destructionem extra Synagogas
 et academias illustres, in usu vix fuisse videntur, facile acci-
 dere potuisse sit A. ut non atque alter, s. Judaeus s. Chri-
 stianus, artem hebraicas literas scribendi callens, eiusmodi
 codicis hebraeo-graeci characteres cum hebraicis permutare
 tentaretur, errores varios in literis sono similibus, vocali-
 bus, in dictionum divisione et conjunctione, committeret.
 Atque ex tali exemplari alia exscribi poterant, quae ipsis
 quibusdam praecis Judaeorum Criticis ita imponerent, ut
 quasdam eorum lectiones in textum codicum suorum reci-
 perent. His exempla adiecit, quibus non immeritissimè.

Y

Quis

Quis vero est, qui perspicit, hanc hypothese[m] emendatam
 mutuari, eotichestusque audacia[m] viam mutare?
 Ultimo tandem, (XII.) loco ponit codices a Judaeis et
 Non-Judaeis scriptos. Omnes V. T. codices hebraeos in
 classem hanc generalem distribuit, sine aliis verbis, in col-
 lectis, *masoreticos* i. e. ad Masorae normam compositos, et non
masoreticos i. e. Non-Judaeis scriptos. Codices masore-
 thici, i. e. qui cum Masora vel antiqua, vel media, vel re-
 ceptione concordant, curate descripsi, omnibus manus praes-
 tant. Non masoreticis, quamquam confidenter tribui pos-
 sint librariis Non-Judaeis, is tamen eos tantum assignat, 1) qui
 qui Masorae (sub figuris animalium in margine referunt.
 Quod si quis obiciat, Masoram a saeculis temporis monacho
 librario Eximio adpingi potuisse, sine ulla textus injuria
 huius non repugnat quidem, sed si a nobis textu impresso
 longe recedat et contra illum cum versione aliqua con-
 gruat, ab illegitimo librario scriptum cum fuisse plane nul-
 lus dubitat.

Hug refert etiam 2) codices hebraeos literis exoticis
 descriptos; 3) codices qui versiones graecas, *Mista* etc.
 adiunctas habent; 4) omnes codices graecisantes et latin-
 zantes. Sub finem Sectionis huius discurrit, nam ex collatione
 nostrorum collatione promiscua fructus quidam sperari pos-
 sit? Si conferantur *Mista* ad Masorae genuina[m] simillima[m]
 composita, in uno alterque loco anomalis vocibus, *secundis*,
 et literas emendari posse credit. Alios autem codices con-
 ferre, esse inutile[m] laborem pronuntiat. Hinc apparet,
 quam parum utilitatis a Naturam esse speres operam Kon-
 ectionam. Hic mire, sed acerbius, provocat ad idem iudi-
 cium ill. Michaelis; ipse ille, inquit, suo exemplo com-
 „probare videtur, inelatum ex ista instituta codicum collatio-
 „ne fructum minime expectari posse, quoniam alias novam
 „suam bibliothecam tentatam translationem germanicam, post
 „varietatum istarum messem demum protracturus fuisset, ne,
 „novum iterum eudendo, emptoris argento emergere cogeretur.“

Y

Sed

Ita Sed portae si fore laboria, festinamus cum modo vi-
 fite ad III. libri Sectionem, in qua breviores esse possi-
 mus, quo longiores fuimus in superioribus currandis. A-
 git illa de antiquitate et bonitate *Diff. hebr. characteribus*.
 Hoc potissimum agit A. ut criteria quae Rich. Simon, Jablons-
 kius, Wolfius, Kennicottus, Hubigantius, et nuper Lilien-
 thalius, de antiquitate et bonitate codd. ebr. exhibuerunt
 commendarentque, deinceps examinaret, et quam incerta,
 parum sufficientia, quaedam adeo falsa sint, deceret. Sed
 contentus in hac, cum aliunde varia confusa. Quaevis enim
 exposuit, in unum contulit ita, ut in partes Ven. Lilientha-
 lii descenderet, in Commentario erit. p. 89. scribentis
 „Sed ne priores quidem characteres sufficiens videntur
 „quamvis enim ex illis quodammodo colligi possit, hunc
 „vel illum codicem inter antiquiores esse referendum; per
 „illos tamen nonnullam determinabitur, quae circiter aetas
 „ei sit assignanda.“ Quaeenam autem criteria Tychsenius
 illi substituit commendatque? Nihil, nisi Masoram unam
 normam esse, ad quam duplicari possit antiquitas, et, quae
 inde pendet, bonitas codicis, discrete pronuntiat. Sed haec
 sufficient. Quamvis igitur interdum leuitate atque incon-
 stantia, sententiarumque ambiguitate laboret Autor Cl. et
 magis ingenio indulgere videatur, quam argumentis histori-
 cis firmis inniti, ipse tamen libellus multum utilitatis com-
 mendationisque habet, praesertim ex iudiciorum exquisito-
 rum Sectioni secundae et tertiae adspersionum elegantia, at-
 que etiam nouitate, quae a viro, qui tot annos inter Ju-
 daeos viuit, et usu diuturno iudicium acere atque exercere
 potuit, expectari poterant. Satis emolumenti inde redan-
 daturum esse speramus, si hactenus tantum profuerit, ut
 Criticos ebraicis codicibus conferendis operam impendentes
 cautiore reddat atque diligentiores. Addidit insuper ta-
 bulam aeneam, quae Alphabeta varia refert, cuius explica-
 tionem uberiores adiecit.

Y 2 3

PEN-

PENSEES DE L'EMPEREUR MARC AURELE

Antonin, ou Leçons de Vertu, que ce Prince Philosophe a écrites sur lui-même, nouvelle traduction du Grec, distribuée en chapitres, suivant les matières, avec des notes et des variantes.

Par M. DE SOLÉ, Paris, de l'Imprim. de Collet,

Populinarum Imperatoris M. Antonini, quibus scriptis, M. de Solé, M. Aurelii gallica interprete

hae memoriam, et quantum fieri potuit restituta, pro ratione

argumentorum, sequitur interpretatio Gatahari Lepidiceti, f.

mulier ordinata, durante nobis Joanne P. de Solé

Joly, M. Aurelii gallica interprete

Paris MDCCXXXV

M. Antonini Imperatoris et Philosophi compositiones, et Stoicae maxime doctrinae peritissimi libros, ultra libereque meritis laudibus profertur, omnes qui legunt, legendo, versandoque audient, communi libi perantur. Sed etiam haec scripta in hoc genere, et in summa sententiarum de rebus divinis, et humanis, pulcherrimorum, plenissima, et sapientiae, quibus magis cum delectatione, et utilitate perlegendi. Sed non admodum multos esse lecturos eorum, a quibus multum opis et auxilii ad ornandos, constituendosque hos libros, sit allatum, hoc est, quibus locum de praesentium correctionibus, et transpositionum, iustum, ostendit, et omittitur, et si ne supplementum, debeamus. Quid, siue a consilio tractantium, siue ab opinionibus difficultatis, siue ab inopia adiumentorum profectum, certum est

ME

ed. pertinere, ut nobis neque de ordinis constitutione firma,
 neque de lectionum veritate adhuc satie cognitum et explo-
 ratum esse possit. Nam post Kylandri Basileensem secun-
 dam editionem, & Codicem Palatino duſtam, Merici Casaubo-
 ni Londinensem et Gatakeri operam, in Commentario in-
 ſerendo, praeter laudatas Basileensis fundamentum, etiam
 Lugdunensis editionis, parvam emendatas, et Anglicae ver-
 ſionis mentionem; Samuelis Argentinensem editionem ſe ad
 ſubſiſſe profeſſi; Continuatoris; Boonſ denique; Medici &
 redactoris; hinc unopubertatis; nominem ſcimus hinc
 libro manu adnoſſe alio conſilio; quam, aut vernaculae
 verſionis conſiderandas, aut impreſſi textus recurrendi cauſa.
 Nuper, cum e Gallia in qua nunc ſere ſecurior doctrina an-
 tiqua ſubſiſt, ad nos veſet delata editio Graecorum Auctoris
 et verſio ſubſiſt non admodum facile; applauſimus indu-
 ſtriae; cum praeteritum in fronte et prioribus pagellis libro
 ex legeremus, quae animunt ad magnam de operis auditoris
 ſpem erigerent. Sed eam ſpem inanes fuiſſe poſtea vidi-
 mus. Opibus quidem ad aliquid laude dignum efficiendum
 non caruiſſe intelligimus, nec ingenio delicatem quaeritur
 ſed conſtantiam in perferendo ſuſcepti laboris onere, dili-
 gentiam et fidem in apparatus critici uſu deſideramus. Ac
 quoniam de ipſo opere tanquam bipertito; ut ordo tenetur,
 bifariam dicendum eſt; prius de Graeca editione Au-
 relii, nouitatis quandam commendationem habentis; de
 verſione Gallica quae ſuperior aetate eſt, deinceps memo-
 randum videtur.

Etenim ſub auspiciis Sereniſſimi Delphini, nunc Fran-
 ciſci Regis, naſtum ſe ſcribit Codicem Vaticanum integra
 Auctoris ſcripta complectens, numero 1590, ſignatum, cum
 antiquae uſe etiam Bibliothecae uſu, particulas tantum eorum
 continentibus. Alii autem tres codices, his quinque ſimiles,
 in Bibliotheca Medice Palatina; ab eius praefecto dili-
 genter deſcriptos, adhibuiſſe memoret, quibus acceſſiſſe af-
 firmat e Bibliotheca Regia Palatina Codicem, nec ipſum inte-

gram, et indicatum, ad calcem Londinensis editionis Hoesteliani Codicem, per primas et extremas cuiusque sententiae voces, ut adeo decem particulares, cum uno integro Codice, sub oculis habuisse gloriatur. Sed quoniam in hac narratione nihil de aetate, aut ullo aetatem prodante signo indicatur, nemur, nihil de forma cuiusquam traditur, nihil de defectu, vel quibus in verbis incipiat, quoque caedat, vel desinat, nec etiam accipimus, perum accurate ista referri omnes fatentur necesse est. Porro, cum omnes haec Codices, a recepto librorum ordine discrepare confirmet, quo tandem digesti, di modo singuli inter se discent, aut conveniant, ac verba quidem indicatum esse naminimus; nisi quod divisione in libros et capita caecere obseruat, quod magis ut suam confirmationem defendat, quam ut lectionis notitiam consulat, irrisum videatur. Ne ipsa, sublato neopos ordine, quo per Antonicum libros, quorum singuli eorum sectionum, a symmetrica compressa duat, scripta Antonini digeruntur, noua, fecit, argumentorum rationi adstrictum. Nec vulgaris inscriptio, de qua multoties varias sententias sunt de seorsum, quod a Codicibus manuscriptorum abest, et de his auctoritate nitentur, nullo ei modo probatur. De utraque, quid sentiat, breuiter ponamus, hoc est. Quod alius M. Antonini eodem, subinde plura a M. Antonini libro continet, significare, tabellas, quibus Imperator suas cogitationes composuisse, post mortem Imperatoris diuisas in et distractas, per amicos, unus quique partem caperet, fuisse, Imperatorum, regem tabellis cereis duodecim usum, et quae vulgo feruntur, libri duodecim, non nisi tabellas fuisse potidem, non iam firmile, vero, sed verissimum, videtur. Jam, cum eiusmodi tabellae cereae pugillaria dicantur, pugillaria, etiam, his libris, praes ceteris indicibus omnibus, non commenticios habere oportent, praefigendum. At enimvero multi sunt, quae hanc opinionem hanc, saltem incertam esse demonstrant. Primum enim, nicitur, fidei Capitalini, qui de vita huius Imperatoris tradidit, narratione, in qua, tamem, haec

istud afrud traditum legitur, quam summum omnium in a-
 mando venerandoque hoc principe consensum fuisse: sacrile-
 gium iudicatum, qui eius imaginem domi non habuisset;
 disciplinam mortuus et sacerdotes esse constitutos. Quis vero
 inde cogas, scriptis eius amicos inter se diripuisse? quibus
 mandata fidei hinc inde exprimi possit? Intus si acrem de-
 fensivam anorem satis haud leniter declarare voluerunt, cauisse
 esse potius ne laederentur, scripta eius, sed omni cura saluta-
 re et integra manerent, putandum est. In ordine vero consti-
 tuendo, cur in negotio laboratur, non intelligimus. Auctor
 contra commutasse putatur nobiscum meditationes varias,
 hinc hinc horis quas perinde ut ceteras recte collocaturus
 erit, separatimque temporibus, ac res et occasio tulit, in ad-
 munita et temporali pacis opera coniectas. Occurrentium
 militiam verum contemplationi philosophicae deditissimus
 imperator, sine domi, sine militiae ageret, quae meditati
 fuerunt, scribendo persequeretur, ut ea in promptu ha-
 beret. Unde intra illud tempus, quo Romanis rebus prae-
 fuit, vultu ipsi tuta sunt, quae ad animum in contemptu bre-
 uis hinc retroborandam, dubiosque et ancipites vitae casus
 presentibus viri animo perferendos, pertinebant. Atque
 haec post facta demum ab aliis laei et immortalitati vindica-
 ta, et ad nostra usque tempora propagata existimantur.
 Quare parum est, quin ordinem cogandi, ipso auctore
 inchoato, restitueret et disponere videamur. Consilio auctoris,
 et opportunitate scribendi, ordinem digerendum concedere
 debuisse, facile intelligimus. Cur ergo locutorum descri-
 ptioni assignemus, quae libero cogitationum cursu auctor
 concepit? Cur frangamus ingenii impetum, et quid prius,
 quid postea scripsisse debuerit, putida diligentia aestime-
 mus? Cur abruptam orationis solum, libera cogitationis
 seris ductum, ut cogatur in terminis arbitrarie, et illius
 quae nunc triginta quinque capitibus absolvitur, et quoniam a-
 lio facile commutandae divisionis? Nam Salsamum et Fa-
 bricium quidem vidisse et notasse istas, quas nemo neget,
 trans-

transpositiones minori cum difficultate, quam constituere aliter omnia, et ordinare ausos fuisse arbitramur. In hac re, sine ope auctoritateque probatae bonitatis manuscriptorum codicum, nihil tentandum videtur; quae ubi desit, irritum esse contendimus, et quantumvis refringendo disponendoque, ut inquam verum ordinem obtineamus, valde veremur. Quae curiositas etiam eo valet, ut hoc virtutis Stoicæ pallium dum sarcire se putant, qui in eo genere laborant, multo ut laceratum magis, quam intacta, et vilibus habeantur, efficiant. Sed ne quid temere et cupide dixisse videamur, illud argumento est, quod nunc non tantum passim capitum vel sectionum divisiones antiquas esse diruptas, sed etiam integras verborum complexiones a se distractas esse, vidimus. Etiam antiquae divisionis V. 36. verba *ἡρώων τῶν ἐκείνων κτλ.* addit *ἡρώων ἐκείνων*, ita distrahuntur, ut *ἡρώων τῶν ἐκείνων* finis sit c. 22, 23. mira interpretatione subiecta; sui aliquando sc. *ἡρώων*, *ἐκείνων* in restis; sequentis vero initium faciant c. 31, 18. non habita ratione elegantis Boetii emendationis, Wollæ quoque probatae: *ἡρώων τῶν ἐκείνων κτλ.* In descriptionem autem libri qui repudiant vulgarem, siue a Xylandri, dubia, ut appellant; auctoritate profectam, siue a Diogenis Laerti in vita Solonis testimonio, siue Suidae, qui *ἡρώων τῶν ἐκείνων* vocat, citatione receptam, non cogitant; adhuc quoque in denominandis Veterum libris, velut causa Platonis dialogis, aliisque; antiquorum Grammaticorum laudationes, a Viris doctis in suis annotationibus passim colligi et comparari, nec, quod eas a scriptorum et impressorum librorum indicibus forte discrepent, ideo sperni et posthaberi. Accedit, quod, cum per totum opus de rebus suis ad se ipsum sermonem instituat auctor, ne libra titulus desit, vulgaris commode locum taceatur. Sed quo iure Editor, sine titulo librum circumferri et commentitium *Pugillariorum* indicem, veteris antiquitatis religioni praeferrere iusserit, ipse videt. Jam illam Manuscriptorum codi-

codicum, de qua supra diximus, commemorationem, sicut maneam et imperfectam esse vidimus, ita quoque erroribus implicata videri, demonstrari posse putamus. Etenim cum Vaticani Codicis praestantiam admiratur et commendat, Palatini vero, quo Xylander usus erat, interitum queritur, ne Itali quidem, cuius Epistola utitur, admonitione intellexit, Vaticanum Codicem et Palatinum unum eundemque esse. Diversitatis autem, quae inter scripti codicis et impressi textus lectionem intercedit, hanc causam esse putamus, quod qui primus ex hoc codice hos libros edidit, Xylander, non ipsum originarium codicem, sed ductum inde apographum adhibuit.

Ceterum, ista Aurelii interpretandi subsidia, quibus etiam manuscriptas Menagii notas accessisse legimus, sub oculis fugitiuis fuisse, non solum ex tenuitate raritateque enotandae lectionum varietatis, quae subitam et tantum per partes factam inspectionem manifesto declarat, intelligitur; sed etiam ipsius editoris diserta confessione confirmatur, scribentis, non omnem lectionis varietatem propter spatiorum angustias referri potuisse, et ut ab interitu seruetur, ad bibliothecae Parisinae loculos et scrinia peruenituram. Jam, haec ipsa quae enotata sunt, propter vitiorum typographi-
corum multitudinem, quibus totum opus confectum et oblitum est, non satis expedite ubique legi possunt. Quod incommodum, siue ab imperitia et contumacia operarum, siue ab festinantia correctoris profectum, non parum etiam dedecoris sibi adiunctum habet. Nimirum *Olivius* iste, ordinis Benedictini, Vir doctus, fortasse minus diligentem in hoc labore se praebere, coactus est, quod in editione Operum Theodori Studiae, quorum in bibliotheca Acad. Lipsi, publica codex servatur manuscriptus eximius, adornanda, omnis eius industria et cura consumeretur. At huius editionis textum a superiore notabili nonnunquam discrimine sciungi, locorum quorundam commemoratione patebit, in quibus antiquum, ut facilius cum suo quisque exemplari conferat, ordinem sequetur.

I. 16. pro *οικογενής γενναίος* solam exhibet vocem *γενναίος*, nihil monito lectore, quo fundamento nitatur. Sane alterum alterius interpretamentum esse non obscure intelligitur; tamen, si alterum eiciendum sit, potius vocem *οικογενής* retinendam putamus. Ibidem vero mox, *εἰδὲ μὲν εὐπαράγωγον ἐπ' αὐτῶν*, Mf. Vaticani auctoritate tuetur.

IV. 20. post *προφύρα* additur vocabulum *δύρα* e Mf. Vaticano. V. 8. inter *ἀντὴς* et *αἰτίων* inseruit τὸ ἴδω εἰς ἰκασὸν ἄρον, quo scribendi vitio non tantum in textu exprimitur, sed etiam in notis gallicae versionis subiectis repetitur. VI. 13. ex utroque Mf. regio et Vaticano aliquot mutationes inductae. VI. 25. post *ἐν τῇ* inseruit *καὶ γεννητῶν*. VI. 40. mutata quaedam e Mff. regio et Vaticano, legendo: *ἔχεν* (pro *ἔχεν*) *ὅτι πάντα κατὰ ἴδν*. VII. 21. edidit *ἐστὶ* loco *ἴστω*. VII. 52. *ἐπιμάστυρῆσαι δὲ ἡμῖν βλάπτω* e Mf. Vatic. VIII. 10. post verba *τὴν πρεσβυτάτην τῶν Θεῶν*, e Mff. Hoescheliano, regio, et Vaticano inserit: *καὶ ψευδόμενος τε ἀσεβεῖ*. VIII. 57. *ῥαγδαίον*, quod sane magis graecum videtur, e Mf. regio dedit pro: *ραγδακαὶ τὴν ἐπέσειον*. XI. 34. eiusdem e Vaticano Mf. auctoritate edidit *δεῖ ἕλεγει ὁ Ἐπίσκοπος*, et mox *ἀλλὰ δύσφημα ἐστὶ ταῦτα*. Idem quamquam etiam in aliis locis factum est, tamen multum ea constituendi textus Aureliani forma recedit ab ratione, quam accurati et diligentes Critici in tali consilio sequuntur; tum eam ob causam, quod non ea, quam res postulat, ingenuitate egit, sed quae infamitatem huic negotio aptam suppeditarent, eorum alia omisit, alia dissimulavit, alia vitiose laudavit; tum propterea, quod, cur aliquid in hoc genere vel amplectendum, vel repudiandum sit, iusti valoris argumento fere nusquam docere solemus. In suspectae vero et dubiae sanitate verbis, contentandi felicitate sanandis, nusquam suo iudicio fretus, superiorum editorum sententiis acquiescit. Gatakeri inprimis, cuius e commentariis notulas, suae editioni passim adspersas, sublegit et prout hunc praecuntem habet, ait, negat, dubitat, affirmat. Sic cum Gatakerus de loco III, 4. *συμφέρεται δὲ καὶ συμφέρεται* sentit, et verbum *συμφέρεται*, quod

quod eo Lexica careant, suspectum habet; quam tamen dubitandi causam leuem esse docuit, et hinc Lexicorum defectum suppleri, scire iussit *J. H. Maius* *Obf. Sacr. IV. p. 259.* Et quoniam *Aspiani* ad *Epictetum* Commentariis, maxime ad versionem Gallicam similibus locorum comparatione instruendam utitur, *Uptoni* quoque, illius interpretis, ad illustranda Antonini verba, sententiam collegit. Etenim, ut de Gallica versione, eo fere consilio confecta, ut ea cives Parisini, et omnino Galliarum incolae, ceteri denique Gallici moris sermonisque adiutores, imparentur, dicimus, sciendum est, iam dudum Gallos ad *Aurelii* librorum versionem vernaculam parandam accessisse, *Dupratii* versione anno MDLXX. Lugduni edita. Anglicam autem, a *Merico Casaubono* confectam, et anno MDCXXXIV. Londini editam, paulo post anno MDCLIV. iterum gallica sequuta est, ab Sueco quodam adolescente *Benedicto Caspar Crusio* facta. Quam excepit Italica versio, anno MDCLXXV. Romae edita, auctore Cardinale *Barberino*, qui aetatis annum agens septuagesimum et octauum suae eam menti dedicauit, quam pudere, siue, ut ipse scribit, magis sua purpura rubere volebat, quod ad istam hominis, a vera dei cognitione alieni, virtutem nondum peruenisset. Ineunte hoc seculo *Collierus* et *Thomsonus* versiones Anglicas prodiderunt, quibus tamen praestat Anonymi cuiusdam, Glasguae aliquoties typis exscripta. Germanica exstat ab *Hofmanno* curata. Quam vero versionem gallicam *Dacierius*, superioris Seculi fine, Parisiis exire iusserat, eam hic ipse *Jolius*, suppresso nomine, variato tamen quodammodo capitum ordine, anno MDCCXLII. iterum exprimendam curauit, quae integra Dresdae anno MDCCLV. repetita est. Nunc autem librarii Parisini monitu nouam prodidit, quam se ex Graeca, et quidem e Manuscriptis Vaticanae bibliothecae, constituta et emendata *Aurelii* oratione, duxisse confirmat. In hac igitur lectione, quas eorundem manuscriptorum auctoritate in texta recepit, exprimendas putauit, ita quidem, ut alias lectori ipsi iudicandi facultatem concederet, posita lectionis varietate; alias

autem suo solius acuminis confidere vellet, in aliqua lectione vel pro nullius momenti aberratione, vel verbo sententiam non mutante, vel ne commemorantiae quidem leuitatis voce habenda. Mirificum profecto genus commentandi, quod passim instituitur in hanc sententiam: *In Ms. regio duo hic sunt variae lectiones: altera est aberratio; altera non mutat sententiam.* — *In Ms. regio in hac sectione reposita sunt tria vocabula: ea differentia est parui momenti:* vid. p. 81. et 104. Ac, qui membratim disiciendis, quae hoc opere continerentur, semel laudem captasset, nec illud ab instituto alienum existimauit, ut, quam varietatem lectionis enotare placuisset, eam non alteri ex ambobus Tomo integrati infereret, sed magno cum lectorum incommodo ex utroque colligi iuberet. Praeter adnotationunculas autem, ad verborum intelligentiam pertinentes, quas partim similes, atque adeo easdem enim iis quas Graecis subiecit, partim diuersas ac nouas, variationem suam adspersit, etiam aliud notarum genus inferuit per octo sectiones distributarum, quarum prima agitur de humano namine, deinceps de diis factis, prouidentia, ratione, lege naturali, morte sponte illata, dolore, philosophis, et immortalitate animi. In quibus sibi propositum habuit, exactam dare notitiam causarum et principiorum, ad quae sententiae reliquae et placita Antonini referantur: occurrere quaestionibus, quibus implicari et decipi lectorum, non satis ad veterum philosophorum sententias intelligendas et iudicandas aduersatorum, mentes possint: verba et formulas quasdam dicendi, non vulgi, sed philosophorum, partim exactas et apertas, qualis illa: *naturae consentienter vivere*, illustrare: sententias denique a Marco Aurelio prolatas, et vim iis subiectam, tum Epicteti et Commentariorum Arriani et Simplicii comparatione, tum liberiore circumscriptione, quam Graeco vocabulo paraphrasin consuetudo vocat, declarare. Cui quidem labori, et utilitati, et ingenii doctrinaeque in eo adhibitae causa, fauimus.

*OBSERVATIONES SELECTAE AD ORIGINES
Hebraicas, auctore NICOL. GUIL. SCHROEDER, Lin-
guar. Orient. et Ant. Hebr. Prof.*

Greeningae apud Jacobum Holt, MDCCLXII. 4. pagg. 189.

Tardius quidem Observationum hunc libellum indicamus; cum in nostris terris vix ac ne vix quidem reperiaturs; sed tarditate egregia libri utilitas satis compensatura est. Nobis quidem cupide et studiose eum perlegendibus: ita placuit, ut probaretur vehementer, essetque dignus qui linguas Hebraicae cultoribus etiam atque etiam commendaretur, et ob exquisitiorum Cl. Auctoris Linguarum orientalium scientiam, et ut tirones re et exemplo cognoscant, quam utile sit atque necessarium Hebraicam linguam ita tractare, ut ex reliquarum orientis dialectorum societate firmiora partim adiumenta, partim maior certitudo, petatur. Tirones hoc sunt monendi, liberi illi adhuc ab praeconeptis opinionibus, neque obnoxii stultis praecceptorum auctoritatibus. His enim, qui, quod volunt, sapere putantur, et acutius ceteris videre, frustra canos. Malunt enim metaphysicis subtilitatibus linguam Hebraicam explicare, non sentientes, quam oniro se torqueant, quam ex dialectis ceteris faciliora, meliora, et certiora doceri. Arabicam imprimis ita vidimus veteris aevi haberi, ut etiam nasutali iuvenes, imbuti blando praecceptorum veneno, impudenter sane atque imperite pronuntiare non erubescerent, reddi incertam omnem interpretationem ab illis, qui adhibeant dialectos reliquas. Quas ut tanto magis in invidiam adducant, afferunt, tum demum Hebraicam linguam excellenti accepturam adiumentum, ubi libri, deperdit illi, quorum in Vetere Testamento sit mentio, latentes forte in cryptis, essent aliquando reperti. At haec per somnum oblata coniectura tam est absurda, ut rideri, non confutari debeat. Inanis enim est labor, eos docere velle, qui sibi cupiunt relinqui. Potest quidem in adhiben-

da Arabica dialecto peccari, et vero etiam peccatum est, etiam a magno Schultensio, qui, cum nimio forte linguae Arabicae amore, et nonnumquam reliquorum interpretandi linguam Hebraicam subsidiorum plus iusto negligens, tum notiones, vocum primarias nimis premeus, et has etiam in his, cum secundo aut tertio gradu primariae illi cognatae essent, etiam in versione, emphaseos gratia, reddere tentans, non raro a vera via deflectit. Parcior in hoc genere fuit Ul. Schroeder, et frequentior in adhibendis versionibus antiquis. Et sane hae, ut solae ad cognoscendam Hebraicam linguam indolem non sufficiunt, licet nonnulli ita sentire videantur, ita adiuventis dialectis orientis reliquis permultum adiuvant; Saepe etiam intelleximus, notiones, quas vocibus ex Arabica dialecto viri deseri vindicant, bene cognitae fuisse antiquis Interpretibus. Quod quum ignoraretur, in multis locis aut incitiae, boni Interpretes sunt accusati, aut de varietate lectionis est cogitatum; licet non negemus, multa esse loca, in quibus neque variae lectionis sit suspicio, et Interpretem male vocitasse appareat. Sed haec, ut in *recedo*. Item, qualem se Auctor praestiterit, videbimus. Capite 4. inquiritur in originem verbi *תל*. Est haec vox, ex illis, quae raro occurrunt, et vix reddita ab antiquioribus Interpretibus, et a recentioribus in diversas significationes mire decorta. Quis spondebit, genuinam se vocis significationem vidisse, cum fundamentum, in quo nitatur, habeat nullum, aut tale, quod leui opera destruasur? Illud etiam, quo plerique quasi desperantes confugere coguntur, contextui aptam esse significationem, unum, et ceteris rationibus diluatum, plane nihil est. Quod si etiam una vox, ut *תל* ter quaterve legitur, neque eandem significationem ubique contextui esse consentaneam est in aperto, quid sum faciemus? aut si bonitate ingenii alius probat aliam significationem, contextui neque aptam, quam tunc ex duabus aequè aptis est eligenda? Sed malunt dialectorum contemtores secum torqueri alios, quam dialectorum ope tuta et facilia sequi. Exemplum sunt, quasi Auctor collegit *תל* ab Interpretibus tributae signi-

significationis causa. Occurrit vox quatuor locis, Gen. XXVII, 40. Jer. II, 31. Hof. XII, 1. Psalm. LV, 3. *Kimchius* duas constituit significaciones, *lugendi* vel *plangendi* in loco Psalmi, in reliquis *dominandi*. Prior convenit contextui, at, ut iam diximus, sola hæc ratio non valet: posterjor tracta est ex cognata, ut falso multi putant, voce לָמַד , infelici successu. Nam imprimis in exponendo loco Hoseæ, quem vertunt, *Juda adhuc dominatur cum Deo*, miras nugas formidantierunt Interpretes, ut illa mittamus, quæ illustre *Mithras* in libro de viis, quibus lingua Hebraea disci solet, idem explicit argumentis eorum tentamina, qui similes voces similiter cognatasque significationem habere posse certaverunt. Hac enim ratione omnis interpretatio redditur incerta, et luxuriantium libidini obnoxia. Aliam significationem facit *de Dieu*, eamque ex Arabismo, *volendi* seu cupiendi; sed et eandem singulis locis parum accommodatam. Accessit *Cocceii* ingenium subtilissimum, comperataque illa apud Arabes *volendi* significatione, eam illis quæ sunt in Sacro Codice, putat, omnes a primaria *dominandi* notionis esse derivandas, atque ideo proprie dicere *imperium quoddam animi ad voluntatem suam*, quod per *obstinare animo*, *obfirmare se*, *obfirmari perseverare*, commode exprimitur. Fatendum est, et fatetur Cl. Schroeder, ex his notionibus loca Biblica satis bene posse explicari. At, ut recte notat idem, hæc notionis debili fundamento nituntur, nempe comparatione לָמַד et לָמַד , et præterea Cocceiana ratio est contra antiquam simplicitatem, quæ vocibus necessario tribuit notionem quam simplicissimas, et maxime speciales, non ex pluribus coniunctas. *Gussetius*, sequutus *Buxtorfium*, solam *plangendi* s. *lugendi* notionem veram putat, eamque omnibus locis accommodat; fatetur tamen, in solo Psalmi loco esse explicationis suæ argumentum, quod bene conveniat contextui. At æque bene convenit Cocceiana, quæ igitur vera? Diffensionibus his, et violentis explicationibus eruditorum, felici successu tulit auxilium Cl. Schroederus, vagaque לָמַד

lectum locum Jer. XV. 8. *innis super eam subito*: *וַיִּפְּץ*
 נִיבִי יְרֵמְיָהוּ אֶת־הַיַּיִן וְהָיָה אֶת־הַיַּיִן לֶחֶם אֶת־הַיַּיִן לֶחֶם אֶת־הַיַּיִן לֶחֶם
 sed in eadem sententia qualitas quoque amittenda: vehementer
 deludat, nec foretnecepta: *הַיַּיִן מֵאֵל* est. *הַיַּיִן מֵאֵל*
 mias; cur quae apte comminatur est *וַיִּפְּץ* aequae vehemens;
 Capite III. inuestigatur significatio vocis pariter quatuor tan-
 tam locis *וַיִּפְּץ* eodem modo; ut in praecedentibus
 asseruntur significationes ab interpretibus et antiquis et re-
 centioribus vocatibus, nec peroratae vixtae reuertuntur
 Capite IV. agnoscitur *וַיִּפְּץ* significatio, profertur, et est
 dialecto Arabica admittitur: *Qum von* sic ex rarioribus, ca-
 dem est interpretum tam antiquorum, quam recentiorum in
 explicanda significatione: *intelliguntur*, compluribus conve-
 niunt: *quatuor* speculantibus, nec de rarioribus: *quatuor*
quatuor solliciti: Auctor veram rationem eodem lingua Ara-
 bica deoget, eamque cum nominibus propriis inde deducit
וַיִּפְּץ: Capite V. inquit in notione primariae verbi
וַיִּפְּץ non illud quidem in Sacro Codice saepe occurrit, sed
 tamen saepe semper in *וַיִּפְּץ*: aliquid significandi: *וַיִּפְּץ*
וַיִּפְּץ: et *וַיִּפְּץ* in significatione *וַיִּפְּץ*
וַיִּפְּץ *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*, in *וַיִּפְּץ* et *וַיִּפְּץ* adnotatione et
וַיִּפְּץ *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*. *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ* est *וַיִּפְּץ*
 et *וַיִּפְּץ* XIX, 6. *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*. Interpretum alii al-
 ter vertunt, qualemcumque sensum dedisse contenti, *וַיִּפְּץ*
 in *וַיִּפְּץ* contextu aptas habebatur: Auctor eorum locum
וַיִּפְּץ vertit: *Putrescent* (*וַיִּפְּץ*) *aquae* *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*
וַיִּפְּץ, qui ob magnitudinem etiam *וַיִּפְּץ* vocatur) *וַיִּפְּץ*
וַיִּפְּץ (idem Nilus) *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*. *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*
וַיִּפְּץ *וַיִּפְּץ*, (rius et fossae Nilus) *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*
וַיִּפְּץ, *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*. Ex primariis hac notione *וַיִּפְּץ*
וַיִּפְּץ *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*
 Thren. III, 17. Psalm. LXXVII, 15. *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*
 dicitur de eo, quod corruptum et *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ* *וַיִּפְּץ*
 nem tribuit, Hof. VIII, 5. 2. Chron. XXX, 19. 2. Chron.
 III, 14. 1. Chron. XXVIII, 9. Tertia translatione dicitur
וַיִּפְּץ *וַיִּפְּץ*, *וַיִּפְּץ*, ut Psalm. XLIV, 10. 24. LXXV,
 2. LXXVII, 3. LXXVIII, 34. Thren. III, 34. Capite

longe difficilius, quam quomodo patere alicui Scriptorem Graecum Latinumque. Ipsa enim lingua, qua veteris Testamenti libri conscripti sunt, abhærens nonnunquam longe a linguis occidentalibus, multa interpreti obicit impedimenta, quæ etiam verborum paucitate, qua nunc laborat, (tam paucis quippe Vet. Testamenti relictis libris,) paulatim adaugentur. Accedit, quod in tam remota ætate antiquitate multa sint obscura, incerta, et ambigua, quæ nosse interpretis maxime interest, et ad verum totius præsentis sensum inveniendum, et vero etiam ad singularium sæpe verborum genuinam significationem indagandam, firmandam, illustrandam. Quid? quod uniuersi Orientis populi in scribendo et dicendo perquam sint viuidi, nonnesque affarant verbis et tropis magnificis, interdum, ad nostram iudiciali rationem, longe audeatissima. Hæc pauca de multis aliis committam, rasse sibi sic. Sunt pauca, sed ad superabundantiam non minus effusa, et paucissimis superata. Vere enim videntur posse afferri, sæpius scriptorem unum aliquemque profanis phlegmatis esse probabilem. Insuper, quæ a communibus Scripturis et an Vet. Testamenti, quæ etiam in antiquis consensibus non adeo difficile sit superabundantiam etiam non per se discipulis pendebat et ex doctoris, tui ex auctoritate leni vulgari, quæ ipsi videbantur effundebat. Quod quomodo et nostris temporibus a stultis nonnullis factitari consueuerit, sunt tamen et qui inuicem etiam et statimibus malis, deo plus progrediuntur et audent, et qui horum disciplinam duci se ad meliora gaudent atque patiuntur. Inter hæc, quin referendus sit doctissimus *Schneisenburgius A. M.* vel ipse hic libellus, licet mole exiguus, argumento est. Tanto libentius eum indicamus, quanto maiori cum voluptate cognoscimus, Latinitatis etiam bonæ, contra morem facti, habitam esse rationem. Accipit et inde non leuem commendationem, quod Auctor, quod hominem ingenium vel maxime decet, aperte fateatur, patere omnia se sua debere antiquitati, cum hanc iam videamus grassari consuetudinem, eos, qui magnum, et imprimis in Litteratura Hebraica, eruditio- nis illius nomen sibi parare volunt, et impudentiar proce-

de.

Sicut, ut quae doctor aliquis inter peritatos tradidit, haec pro-
 fatis, etiam catalogis, quos sustinerint, haec diuinae
 si indicium reddere non erubescant. Illud autem consilium
 sequens est studium. Nopis et ingenio collecturis tantis
 Bibliolis libris non est accessus, bonas tantum interpreta-
 tiones, sua in recentiorum Commentariis illas traditas, ve-
 terum auctoritate claudat confirmare, et veteres, sed igno-
 rantes, in hoc impetrare. Adhibuit itaque ad locorum ob-
 structionem illustrationem versiones antiquas Graecas, Lati-
 nam, Syriacam, Samaritanam, et Syriacam. Arabicam
 neglegit, et in recte quidem. Consenti enim, ut et ipsam
 hanc collectionem indicat, deprehendit, ita cum Graecis, ut
 et sic, quia tota facta sit, debum non relinquatur. Recte
 etiam submittitur, quae quae Josephus Antiq. X. 20. in
 de Babiloniae captivitate dicit, hystoriae, deperditum, et ve-
 rum quidem illi peritiorum doctissimorumque, Grotii,
 Drusii, de Dieu, Schultensii, opera ita usus est, ut eos se-
 queretur si quid haberent boni, sin perperam censuisse eos esset
 manifestum, discederet, erroremque modeste corrigeret.
 Eandem viam sequutus est in examinandis Harenbergii in-
 terpretationibus. In quibusdam locis verba Hebraica et Chal-
 daica, quae de mendo suspecta erant, emendare tentavit,
 sed cum ea verecundia, quam Criticae artis periti, iique mo-
 desti, probant. Graeca maxime sunt, in quibus sollertiam et
 in deregendis emendandisque corruptis ἀρχαίων exercere co-
 natus est, sed ita, ut ducere se passus sit vestigiis verborum
 Hebraicorum, Chaldaicorum, Graecorumque Interpretum.
 Jam exempla quaedam subiiciamus, ex quibus appareat, qua
 ratione auctor materiam, quam tractandum suscepit, elabo-
 rauerit. Cap. V. VI. 9. וְכָל הַיּוֹם אֵלֶיךָ וְכָל הַיּוֹם אֵלֶיךָ
 verterunt, τὴν ἡμέραν. Verum
 est, quod monet auctor, interpretes expressisse sensum, non
 significationem vocis κατὰ ἀκριβείαν, neque ex hoc loco pete-
 re posse argumentum, qui τὸ וְכָל הַיּוֹם volunt significare *summum*
 et *extimum in quaque re*. Quanquam haec significatio per se
 corrui, efficta nempe ab iis, qui vocibus Hebraeis generales
 quasdam notiones substituere volunt, quod in lingua Hebrae-
 ca plane non est tolerandum. VI. 13. מֵרֵאשִׁית הַיּוֹם
 Theod.

caribus tunc videtur. Vnde et in interpretacione. Coniuncta autem
 et ad idem dicitur in 12. nobis dicitur super illis solum. et praed
 amia debet in hoc plus esse allusionem. ubi conuenit plus
 fuisse in prima. et ex hoc. Nobis quidem lecturae sunt
 Ad Cap. 11. v. 2. allusionem. ad hoc ut in Josepho dicitur
 me quidem in loco, sed tamen perperam Josephum sollicito
 etiam in actibus per. et in 2. et in 3. et in 4. et in 5. et in 6. et in 7. et in 8. et in 9. et in 10. et in 11. et in 12. et in 13. et in 14. et in 15. et in 16. et in 17. et in 18. et in 19. et in 20. et in 21. et in 22. et in 23. et in 24. et in 25. et in 26. et in 27. et in 28. et in 29. et in 30. et in 31. et in 32. et in 33. et in 34. et in 35. et in 36. et in 37. et in 38. et in 39. et in 40. et in 41. et in 42. et in 43. et in 44. et in 45. et in 46. et in 47. et in 48. et in 49. et in 50. et in 51. et in 52. et in 53. et in 54. et in 55. et in 56. et in 57. et in 58. et in 59. et in 60. et in 61. et in 62. et in 63. et in 64. et in 65. et in 66. et in 67. et in 68. et in 69. et in 70. et in 71. et in 72. et in 73. et in 74. et in 75. et in 76. et in 77. et in 78. et in 79. et in 80. et in 81. et in 82. et in 83. et in 84. et in 85. et in 86. et in 87. et in 88. et in 89. et in 90. et in 91. et in 92. et in 93. et in 94. et in 95. et in 96. et in 97. et in 98. et in 99. et in 100. et in 101. et in 102. et in 103. et in 104. et in 105. et in 106. et in 107. et in 108. et in 109. et in 110. et in 111. et in 112. et in 113. et in 114. et in 115. et in 116. et in 117. et in 118. et in 119. et in 120. et in 121. et in 122. et in 123. et in 124. et in 125. et in 126. et in 127. et in 128. et in 129. et in 130. et in 131. et in 132. et in 133. et in 134. et in 135. et in 136. et in 137. et in 138. et in 139. et in 140. et in 141. et in 142. et in 143. et in 144. et in 145. et in 146. et in 147. et in 148. et in 149. et in 150. et in 151. et in 152. et in 153. et in 154. et in 155. et in 156. et in 157. et in 158. et in 159. et in 160. et in 161. et in 162. et in 163. et in 164. et in 165. et in 166. et in 167. et in 168. et in 169. et in 170. et in 171. et in 172. et in 173. et in 174. et in 175. et in 176. et in 177. et in 178. et in 179. et in 180. et in 181. et in 182. et in 183. et in 184. et in 185. et in 186. et in 187. et in 188. et in 189. et in 190. et in 191. et in 192. et in 193. et in 194. et in 195. et in 196. et in 197. et in 198. et in 199. et in 200. et in 201. et in 202. et in 203. et in 204. et in 205. et in 206. et in 207. et in 208. et in 209. et in 210. et in 211. et in 212. et in 213. et in 214. et in 215. et in 216. et in 217. et in 218. et in 219. et in 220. et in 221. et in 222. et in 223. et in 224. et in 225. et in 226. et in 227. et in 228. et in 229. et in 230. et in 231. et in 232. et in 233. et in 234. et in 235. et in 236. et in 237. et in 238. et in 239. et in 240. et in 241. et in 242. et in 243. et in 244. et in 245. et in 246. et in 247. et in 248. et in 249. et in 250. et in 251. et in 252. et in 253. et in 254. et in 255. et in 256. et in 257. et in 258. et in 259. et in 260. et in 261. et in 262. et in 263. et in 264. et in 265. et in 266. et in 267. et in 268. et in 269. et in 270. et in 271. et in 272. et in 273. et in 274. et in 275. et in 276. et in 277. et in 278. et in 279. et in 280. et in 281. et in 282. et in 283. et in 284. et in 285. et in 286. et in 287. et in 288. et in 289. et in 290. et in 291. et in 292. et in 293. et in 294. et in 295. et in 296. et in 297. et in 298. et in 299. et in 300. et in 301. et in 302. et in 303. et in 304. et in 305. et in 306. et in 307. et in 308. et in 309. et in 310. et in 311. et in 312. et in 313. et in 314. et in 315. et in 316. et in 317. et in 318. et in 319. et in 320. et in 321. et in 322. et in 323. et in 324. et in 325. et in 326. et in 327. et in 328. et in 329. et in 330. et in 331. et in 332. et in 333. et in 334. et in 335. et in 336. et in 337. et in 338. et in 339. et in 340. et in 341. et in 342. et in 343. et in 344. et in 345. et in 346. et in 347. et in 348. et in 349. et in 350. et in 351. et in 352. et in 353. et in 354. et in 355. et in 356. et in 357. et in 358. et in 359. et in 360. et in 361. et in 362. et in 363. et in 364. et in 365. et in 366. et in 367. et in 368. et in 369. et in 370. et in 371. et in 372. et in 373. et in 374. et in 375. et in 376. et in 377. et in 378. et in 379. et in 380. et in 381. et in 382. et in 383. et in 384. et in 385. et in 386. et in 387. et in 388. et in 389. et in 390. et in 391. et in 392. et in 393. et in 394. et in 395. et in 396. et in 397. et in 398. et in 399. et in 400. et in 401. et in 402. et in 403. et in 404. et in 405. et in 406. et in 407. et in 408. et in 409. et in 410. et in 411. et in 412. et in 413. et in 414. et in 415. et in 416. et in 417. et in 418. et in 419. et in 420. et in 421. et in 422. et in 423. et in 424. et in 425. et in 426. et in 427. et in 428. et in 429. et in 430. et in 431. et in 432. et in 433. et in 434. et in 435. et in 436. et in 437. et in 438. et in 439. et in 440. et in 441. et in 442. et in 443. et in 444. et in 445. et in 446. et in 447. et in 448. et in 449. et in 450. et in 451. et in 452. et in 453. et in 454. et in 455. et in 456. et in 457. et in 458. et in 459. et in 460. et in 461. et in 462. et in 463. et in 464. et in 465. et in 466. et in 467. et in 468. et in 469. et in 470. et in 471. et in 472. et in 473. et in 474. et in 475. et in 476. et in 477. et in 478. et in 479. et in 480. et in 481. et in 482. et in 483. et in 484. et in 485. et in 486. et in 487. et in 488. et in 489. et in 490. et in 491. et in 492. et in 493. et in 494. et in 495. et in 496. et in 497. et in 498. et in 499. et in 500. et in 501. et in 502. et in 503. et in 504. et in 505. et in 506. et in 507. et in 508. et in 509. et in 510. et in 511. et in 512. et in 513. et in 514. et in 515. et in 516. et in 517. et in 518. et in 519. et in 520. et in 521. et in 522. et in 523. et in 524. et in 525. et in 526. et in 527. et in 528. et in 529. et in 530. et in 531. et in 532. et in 533. et in 534. et in 535. et in 536. et in 537. et in 538. et in 539. et in 540. et in 541. et in 542. et in 543. et in 544. et in 545. et in 546. et in 547. et in 548. et in 549. et in 550. et in 551. et in 552. et in 553. et in 554. et in 555. et in 556. et in 557. et in 558. et in 559. et in 560. et in 561. et in 562. et in 563. et in 564. et in 565. et in 566. et in 567. et in 568. et in 569. et in 570. et in 571. et in 572. et in 573. et in 574. et in 575. et in 576. et in 577. et in 578. et in 579. et in 580. et in 581. et in 582. et in 583. et in 584. et in 585. et in 586. et in 587. et in 588. et in 589. et in 590. et in 591. et in 592. et in 593. et in 594. et in 595. et in 596. et in 597. et in 598. et in 599. et in 600. et in 601. et in 602. et in 603. et in 604. et in 605. et in 606. et in 607. et in 608. et in 609. et in 610. et in 611. et in 612. et in 613. et in 614. et in 615. et in 616. et in 617. et in 618. et in 619. et in 620. et in 621. et in 622. et in 623. et in 624. et in 625. et in 626. et in 627. et in 628. et in 629. et in 630. et in 631. et in 632. et in 633. et in 634. et in 635. et in 636. et in 637. et in 638. et in 639. et in 640. et in 641. et in 642. et in 643. et in 644. et in 645. et in 646. et in 647. et in 648. et in 649. et in 650. et in 651. et in 652. et in 653. et in 654. et in 655. et in 656. et in 657. et in 658. et in 659. et in 660. et in 661. et in 662. et in 663. et in 664. et in 665. et in 666. et in 667. et in 668. et in 669. et in 670. et in 671. et in 672. et in 673. et in 674. et in 675. et in 676. et in 677. et in 678. et in 679. et in 680. et in 681. et in 682. et in 683. et in 684. et in 685. et in 686. et in 687. et in 688. et in 689. et in 690. et in 691. et in 692. et in 693. et in 694. et in 695. et in 696. et in 697. et in 698. et in 699. et in 700. et in 701. et in 702. et in 703. et in 704. et in 705. et in 706. et in 707. et in 708. et in 709. et in 710. et in 711. et in 712. et in 713. et in 714. et in 715. et in 716. et in 717. et in 718. et in 719. et in 720. et in 721. et in 722. et in 723. et in 724. et in 725. et in 726. et in 727. et in 728. et in 729. et in 730. et in 731. et in 732. et in 733. et in 734. et in 735. et in 736. et in 737. et in 738. et in 739. et in 740. et in 741. et in 742. et in 743. et in 744. et in 745. et in 746. et in 747. et in 748. et in 749. et in 750. et in 751. et in 752. et in 753. et in 754. et in 755. et in 756. et in 757. et in 758. et in 759. et in 760. et in 761. et in 762. et in 763. et in 764. et in 765. et in 766. et in 767. et in 768. et in 769. et in 770. et in 771. et in 772. et in 773. et in 774. et in 775. et in 776. et in 777. et in 778. et in 779. et in 780. et in 781. et in 782. et in 783. et in 784. et in 785. et in 786. et in 787. et in 788. et in 789. et in 790. et in 791. et in 792. et in 793. et in 794. et in 795. et in 796. et in 797. et in 798. et in 799. et in 800. et in 801. et in 802. et in 803. et in 804. et in 805. et in 806. et in 807. et in 808. et in 809. et in 810. et in 811. et in 812. et in 813. et in 814. et in 815. et in 816. et in 817. et in 818. et in 819. et in 820. et in 821. et in 822. et in 823. et in 824. et in 825. et in 826. et in 827. et in 828. et in 829. et in 830. et in 831. et in 832. et in 833. et in 834. et in 835. et in 836. et in 837. et in 838. et in 839. et in 840. et in 841. et in 842. et in 843. et in 844. et in 845. et in 846. et in 847. et in 848. et in 849. et in 850. et in 851. et in 852. et in 853. et in 854. et in 855. et in 856. et in 857. et in 858. et in 859. et in 860. et in 861. et in 862. et in 863. et in 864. et in 865. et in 866. et in 867. et in 868. et in 869. et in 870. et in 871. et in 872. et in 873. et in 874. et in 875. et in 876. et in 877. et in 878. et in 879. et in 880. et in 881. et in 882. et in 883. et in 884. et in 885. et in 886. et in 887. et in 888. et in 889. et in 890. et in 891. et in 892. et in 893. et in 894. et in 895. et in 896. et in 897. et in 898. et in 899. et in 900. et in 901. et in 902. et in 903. et in 904. et in 905. et in 906. et in 907. et in 908. et in 909. et in 910. et in 911. et in 912. et in 913. et in 914. et in 915. et in 916. et in 917. et in 918. et in 919. et in 920. et in 921. et in 922. et in 923. et in 924. et in 925. et in 926. et in 927. et in 928. et in 929. et in 930. et in 931. et in 932. et in 933. et in 934. et in 935. et in 936. et in 937. et in 938. et in 939. et in 940. et in 941. et in 942. et in 943. et in 944. et in 945. et in 946. et in 947. et in 948. et in 949. et in 950. et in 951. et in 952. et in 953. et in 954. et in 955. et in 956. et in 957. et in 958. et in 959. et in 960. et in 961. et in 962. et in 963. et in 964. et in 965. et in 966. et in 967. et in 968. et in 969. et in 970. et in 971. et in 972. et in 973. et in 974. et in 975. et in 976. et in 977. et in 978. et in 979. et in 980. et in 981. et in 982. et in 983. et in 984. et in 985. et in 986. et in 987. et in 988. et in 989. et in 990. et in 991. et in 992. et in 993. et in 994. et in 995. et in 996. et in 997. et in 998. et in 999. et in 1000.

Particula enim ו addita Adiectiuo facit
 comparationem. et quia interpretes stant pro נָוֶן , vide-
 tur sane praefendum lectioni, quae in margine est, וָנ .
 Aliam interpretationem dedit Cl. Harenbergius. Intelligit
 non de quatuor imperiis, sed ad filios et nepotes Nabucho-
 donolori refert, ut lapis ille magnus sit Cyrus, imperium
 Babylonis euerurus. Per quatuor autem varia metalla intel-
 ligit quatuor diuersas condiciones imperii Babylonici, et h.
 i. venit: *orientis imperium alius terrae ex te h. e. succedet ti-
 bi in imperio Babylonico filius.* Sed bene monet auctor
 non satis firmum esse argumentum Harenbergianum, du-
 ctum ex eo, quod וָנ et וָנ apud Danielem temper si-
 gnificet *terram*, ut Hebraicum וָנ alterum, quod arguet
 auctor, est, quod in interpretatione Harenbergiana membra
 nulla sit paritas, debet enim de filio illo patris in imperio sue-

colore dicit, quale imperium sit habiturus, et haec incon-
 cinnitas maxime subrepsit forentiam Heribergianae, pater
 tunc ad eum ducere de sedentatione, et sola nihil iustitiae
 firmamque. **Cap. VI. v. 16.** **וְהָיָה כְּעֵשֶׂת הַיָּם** bene ven-
 it: tantopere commotus est animo, ut adspiciendus liqui non pos-
 set, natusque auctoritate Theodot. qui habet, ἀπὸ τοῦ Ση-
 λωνίου. **Cap. VI. v. 16.** **וְהָיָה כְּעֵשֶׂת הַיָּם** quod est Syriacum **ܘܚܝܘܢܝܘܬܐ**
 ad interpretandum **וְהָיָה** quod est a vertendo, **ܘܚܝܘܢܝܘܬܐ**
 Eandem notionem bene tenuit Syriacum interpretans, Spa-
 ter ex loco quem auctor adfert, **Act. Di. 7.** **וְהָיָה כְּעֵשֶׂת הַיָּם**
וְהָיָה v. 23. bene illustrat haec verba: **וְהָיָה כְּעֵשֶׂת הַיָּם**
וְהָיָה quae Theodot. vertit *βασιλεία οὐ καὶ μέγιστη* ex Josephi,
αὐτὴ τὴν ἀρχὴν ἀπολυμένη. **V. 24.** **וְהָיָה כְּעֵשֶׂת הַיָּם**
 bene quidem **וְהָיָה** in lingua Chaldaica et Syriaca significare
benignitatem, liberalitatem, beneficia, stipem. Immo et in
 Hebraica lingua, ibi etiam longius patet notio **וְהָיָה** quia
 iustitia, fons est origo omnium virtutum, saepenumero de
 singulis virtutibus dicitur, praecipue quae animi mollis, mis-
 sericordis, benigni, et indulgentis esse existimantur. Hoc ver-
 unus liber Platorum abunde firmare potest. **Cap. VI. 7.** est
 vox **וְהָיָה**, quae recurrit etiam v. 12. et 16. prior loco
 notat auctor, interpretes fere consentire in eo, ut tribuunt
 voci simpliciter notionem *adeundi* s. *conueniendi aliquam, si*
περὶ τὸ εὐσεβεῖν, et Josephus, *ἐλθόντες.* Theodot. *παραίτησιν* et
βασιλεί Syr. **ܘܚܝܘܢܝܘܬܐ** sine notione *strepitus*, v. 12. et
ἐπιτησαν. Theodot. *παραίτησιν*, Vulg. *curiosius inquirentes*; et
 haec notio habere in lingua Syriaca probat aliquot V. T. lo-
 cis. Syr. **ܘܚܝܘܢܝܘܬܐ** **ܘܚܝܘܢܝܘܬܐ** **ܘܚܝܘܢܝܘܬܐ** **ܘܚܝܘܢܝܘܬܐ**, do-
 fuerunt tam de Deo, et Schuleribus; Syriacum **ܘܚܝܘܢܝܘܬܐ** non
 semper significare *voluntatem*, sed responderi Hebraeorum
וְהָיָה, res, negotium, et h. T. vertendum ne quia mutaretur cir-
 ca *Daniellem*. Firmat hanc notionem auctor ex Theodot.
οὐκ ἔστι ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐν τῷ Δανιὴλ, et Vulg. *ne quid fil-*
ret contra Daniellem; non refert tamen **וְהָיָה** interpretati-
 nem,

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Maii Anno MDCCLXXIII.

L. EULERI NOVAE DEMONSTRATIO

nes circa resolutionem numerorum in quadrata.

§ 1. Quam saepes multum in hoc argumento occupatus fuissim, neque tamen ea demonstratio, quam olim dederam circa resolutionem omnium numerorum in quatuor vel pauciora quadrata, mihi ipsi penitus satisfecisset: eo maiore ardore evoki demonstrationem, quam Celebr. D. *Le Grange* super in *Primo Volumine Novorum Actuum Acad. Scient. Boruss.* huius Theorematis tradidit, quam utique negotium perfecisse sum admiratus, etiamsi eius momenta nimis longe reperta, et vehementer operosa viderentur.

§ 2. Lectoribus autem haud ingratum fore arbitror si praecipua momenta, quibus haec demonstratio innitur, hic breuiter et concinne proponere. Postquam Cel. Auctor hoc praemisit Lemma, quod, si duae summae binorum quadratorum $pp + qq$ et $rr + ss$ communem habeant divisorem e , neque tamen singula quadrata per eum dividi queant, tunc non solum ipsam hanc divisorem e , sed etiam ambos quotos $pp + qq$ et $rr + ss$ fore summas

duorum quadratorum: progreditur ad hoc Theorema demon-

B b

stran-

Arandum: quodsi Summa quatuor quadratorum $P^2 + Q^2 + R^2 + S^2$ diuisibilis fuerit per numerum quemcumque A , neque tamen finguli quadrati per eum sint diuisibilia, tum ipsum hunc numerum A fore Summam quatuor quadratorum, cuius demonstratio sequentibus continetur ratiociniis.

I. Posito quoto ex illa diuisione oriundo $= a$, ut sit $Aa = P^2 + Q^2 + R^2 + S^2$, & forte eueniat ut binas formulae $P^2 + Q^2$ et $R^2 + S^2$ habeant communem diuisorem e , quem ergo etiam numerus a continebit, ponit $a = be$, ut fiat $Ab = \frac{P^2 + Q^2}{e} + \frac{R^2 + S^2}{e}$, quae formulae,

cum per Lemma praemissum sint Summae duorum quadratorum, habebitur huiusmodi aequatio: $Ab = pp + qq + rr + ss$, ubi formulae $pp + qq$, $rr + ss$ non amplius habebunt factorem communem.

II. Ponit $pp + qq = t$ & $rr + ss = u$, ut sit $Ab = t + u$, quam aequationem ducit in t , faciendo $Abt = tt + tu$, et quia tu etiam est Summa duorum quadratorum — puta $xx + yy$, sumendo scilicet $x = pr + qs$ et $y = ps - qr$, fiet: $Abt = tt + xx + yy$.

III. Nunc per numeros t & b , quippe qui inter se sunt primi, arabos x & y ita exprimi posse. obseruat, ut sit $x = at + \gamma b$ et $y = \beta b + \delta b$, ubi, cum litterae a , β , γ , δ , infinitis modis accipi queant, sive negative, sive positive, inter earum valores certe tales dabuntur, ut sit $a < \frac{1}{2} b$ et $\beta < \frac{1}{2} b$.

IV. His iam valoribus pro x et y substitutis, resultabit ista aequatio: $Abt = tt(1 + a^2 + \beta^2) + 2bt(a\gamma + \beta\delta) + bb(\gamma\gamma + \delta\delta)$; quae expressio cum diuisibilis esse debeat per b , neque tamen primum membrum hanc diuisionem admittat in tt , necesse est ut ibi formula $1 + a^2 + \beta\beta$ factorem habeat b ; eodem modo etiam in ultimo membro factor $\gamma\gamma + \delta\delta$ diuisibilem per t esse necesse est. Ponatur $1 + a^2 + \beta^2 = b a'$, et quia uterque numerus a et β minor est quam $\frac{1}{2} b$, manifestum est fore, $a' < \frac{1}{2} b + \frac{1}{2}$;
facta

fata ergo divisione per b erit $A t = a' t + 2 t (a y + \beta \delta) + b(x y + \delta \delta)$

V. Multiplicetur haec aequatio per a' , ut prodet $A a' t = a'^2 t + 2 a' t (a y + \beta \delta) + a' b (x y + \delta \delta)$, et in ultimo membro, loco a' describendo $1 + a a + \beta \beta$, fiet $A a' t = a'^2 t + 2 a' t (a y + \beta \delta) + (a a + \beta \beta) (x y + \delta \delta) + x y + \delta \delta$; quae expressio in sequentia quatuor quadrata resolvetur: $A a' t = (a' t + a y + \beta \delta)^2 + (\beta y - a \delta)^2 + x^2 + \delta^2$; ubi, cum summa binorum posteriorum quadratorum $x^2 + \delta^2$ divisibilis sit per numerum t , necesse est ut summa duorum priorum quoque per t sit divisibilis, ita ut hic duae binorum quadratorum Summae occurrant, communem divisio em t habentes: quare, si per t dividatur, ambo illi quoti itidem erunt Summae binarum quadratorum.

VI. Quodsi ergo ponamus. $(a' t + a y + \beta \delta)^2 +$

$$(\beta y - a \delta)^2 = p'^2 + q'^2 \text{ et } x^2 + \delta^2 = r'^2 + s'^2$$

habebimus $A a' = p' p' + q' q' + r' r' + s' s'$; in hac autem formula $A a'$, si cum prima $A a$ comparetur, numerus a' multo minor erit quam a , quandoquidem $b < a$ et $\beta < \frac{1}{2} b$. Simili modo ergo pervenire licebit ad formulam $A a''$, ubi a'' multo minor erit quam a' ; sicque tandem pervenire necesse est ad formulam $A d$, ita ut iam ipse numerus A reperiatu sequatis Summae quatuor quadratorum.

§ 3. Demonstrato hoc theoremate insuper ostendi oportet, proposito quocunque numero primo, semper exhiberi posse Summam quatuor quadratorum per eum divisibilem, quorum tamen singula quadrata divisionem non admittant. Atque hoc etiam *Cel. La Grange* modo maxime ingenioso demonstrat, qui autem tantopere est abstrusus et prolixus, ut eius momenta breuiter et dilucide nequaquam exhiberi possint. Nunc igitur famosum illud Theorema, siue *Bacheti*

si. siue, Fermatii, quod omnis numerus in quadrata quatuor vel pauciora resolui possit, pro perfecte demonstrato est habendum; quia enim pro numero primo quocumque semper dari potest Summa quatuor quadratorum, per illud divisibile, omnes numeri primi Summae erunt quatuor pauciorumque quadratorum; et quia iam datum demonstratum est, producta ex duobus pluribusque numeris, qui singuli sunt summae quatuor pauciorumque quadratorum, etiam in quatuor quadrata dispartiri posse, solidissime iam est evictum, omnes plane numeros esse Summas quatuor quadratorum pauciorumque.

§ 4. Quamvis omnino nefas esset, quicquam contra soliditatem et rigorem harum demonstrationum excipere: tamen nemo negabit, eas nimis longe esse repetitas, neque ipsa fundamenta et rationes singulorum ratiociniorum e quibus haec demonstrationes sunt compositae, haud levi obscuritate esse involutas, ita ut etiam nunc merito elatiores et perceptu faciliores demonstrationes desiderare liceat. Quo quidem desiderio, summae laudi, quam istae demonstrationes merentur, nihil detrahi est censendum.

§ 5. Cum igitur, postquam hoc argumentum de novo perpendissem, in novas et facis planas eorundem theorematum demonstrationes mihi incidere contigerit, iis, qui hoc studio delectantur, communicatio novarum harum demonstrationum certe gratissima fore videtur; quocirca eas hoc loco, quantum potero, dilucide breuiterque sum propositurus. Ac primo quidem a Theoremate illo notissimo simulque plenissime demonstrato, quo omnes divisores cuiusque Summae duorum quadratorum inter se primorum aequales affirmantur ipsi Summae duorum quadratorum, incipiam; cum quod haec nova demonstratio simplicitate se maime commendat tum vero quod iisdem vestigiis insistendo demonstratio facile ad quatuor quadrata extendi potest.

Lem-

Lemmas 1.

§ 6. Productum ex duabus Summis binorum quadratorum
 idem est Summa duorum quadratorum. Nam si illud produ-
 ctum fuerit e. g. $(a a + b b) (a a + b b)$, et capiatur
 $A = a a + b b$ et $B = a b - b a$, utique erit $(a a + b b)$
 $(a a + b b) = A A + B B$.

Theorema 1.

Si numerus N fuerit divisor Summas duorum quadratorum
 $P^2 + Q^2$ inter se primorum, tum ipse ille numerus N erit
 Summa duorum quadratorum.

Demonstratio.

Quo hanc demonstrationem facilius etiam in numeris
 exsequi liceat, cui forte libuerit, observo, quantumvis
 magni fuerint P et Q , ex his semper aliam Summam duo-
 rum quadratorum $p p + q q$ formari posse, quatenus radices
 p et q semissem numeri propositi N non superant. Nam
 si ponatur $P = f N + p$ et $Q = g N + q$, necessarium est,
 meros p et q ita sumi posse, ut semissem $\frac{1}{2} N$ non superen-
 rent; cum igitur iam sit $P^2 + Q^2 = N^2 (ff + gg) +$
 $2 (fp + gq) + p p + q q$, haec quae expressio per M
 sit divisibilis, evidens est etiam hanc binorum quadratorum
 Summam per N divisibilem fore. Hoc praemisso, ipsam
 Demonstrationem sequentibus momentis complectar.

I. Cum ista formula $p p + q q$ divisorem habeat N
 ponendo quotum $= n$ erit $N n = p p + q q$, ubi ergo $n < \frac{1}{2} N$,
 quis $p < \frac{1}{2} N$ et $q < \frac{1}{2} N$.

II. Jam istos numeros p et q per numerum n ita ex-
 primere licebit, ut sit $p = a + a n$ et $q = b + b n$, ubi ad-
 missis etiam numeris negativis pro a et b , eos infra $\frac{1}{2} N$ de-
 primere licebit, uti iam initio observavimus. Tum vero erit
 $N n = a a + b b + 2 n (a a + b b) + n n (a a + b b)$,
 et quia in Lemmate praemisso erat $a a + b b = A$, fiet $N n$
 $= a a + b b + 2 n A + n n (a a + b b)$.

III. Huius ergo expressionis primum membrum $a a +$
 $b b$ factorem habeat necesse est n , quia reliqua membra iam

per se diuisorem n admittant. Statuamus ergo $\delta a + b = n n'$, et quia $a < \frac{1}{2} n$ et $b < \frac{1}{2} n$, adeoque $n n' < \frac{1}{2} n n$, erit utique $n' < \frac{1}{2} n$. Hic autem valore substituto, et diuisione per n facta prodit $N = n' + 2A + n(a^2 + \beta^2)$.

IV. Hanc aequationem ducamus in n' , et quia $n n' = a a + b b$, membrum postremum per Lemma praemissum, reducitur ad $n n' (a a + \beta \beta) = (n a + b b) (a a + \beta \beta) = A A + B B$; ita ut nunc habeamus $N n' = n n'^2 + 2 n' A + A A + B B$, quae expressio manifesta est Summa duorum quadratorum, scilicet $N n' = (n' + A)^2 + B^2$.

V. Cum ergo initio fuisset productum $N n$ Summa duorum quadratorum, indeque elicerimus productum minus $N n'$, etiam aequale Summae duorum quadratorum, eodem modo ad alia producta continuo minora pertingere poterit, scilicet $N n''$, $N n'''$ etc. necesse igitur est, ut tandem ad productum minimum, scilicet N perueniatur, sicque ipse numerus N quoque erit Summa duorum quadratorum.

Corollarium.

Curiam forsitan videbitur, cum peruenitum fuerit ad huiusmodi numerum $n' = 1$, quomodo sequentes operationes similes se sint habiturae; id quod facile patebit sumendo statim $n = 1$, tum enim habebitur $p = a + a.1$ et $q = b + \beta.1$, ubi manifesto sumere licet $a = 0$ et $b = 0$, quippe quo pacto fiant $< \frac{1}{2}$; tum vero ob $a a + b b = 0$, utique erit $n' = 0$, atque hic progressio ulterius nostri ratiocinii sponte sistitur.

Scholion.

Eodem modo demonstrari potest, omnes numeros, vel huius formae $p p + 2 q q$, vel $p p + 3 q q$ alios non admittere diuisores, nisi qui sint eiusdem formae, siquidem numeri p et q fuerint primi inter se. Neque vero hoc ratiocinium ad formas superiores, veluti $p p + 5 q q$, $p p + 6 q q$ extendi potest, quia tum non amplius sequeretur numerum

n' necessario minorem esse quam n . Priorum igitur illorum casuum demonstrationes hic apponamus.

Lemma 2.

§ 7. Productum ex duobus numeris huius formae $p p + 2 q q$ semper est numerus eiusdem formae. Si enim tale productum proponatur $(a a + 2 b b) (a a + 2 \beta \beta)$, et sumatur $A = a a + 2 b b$ et $B = a \beta - b a$, tum utique erit $A A + 2 B B = (a a + 2 b b) (a a + 2 \beta \beta)$

Theoremata.

Si N fuerit divisor numeri $p p + 2 q q$, et p et q sit primi inter se, tum etiam ipse numerus N in tali forma continebitur.

Demonstratio.

Hic iterum numeros p et q infra semissimam numeri N deprimere licebit, et nostra demonstratio sequenti modo procedet.

I. Sit $N n = p p + 2 q q$, et quia $p < \frac{1}{2} N$ erit $n < \frac{1}{2} N$. Jam ponatur ut ante $p = a + a n$ et $q = b + \beta n$, ubi a et b capi poterunt minores quam $\frac{1}{2} n$, hincque habebitur $N n = a a + 2 b b + 2 a n (a a + 2 b \beta) + n n (a a + 2 \beta \beta)$; quae forma per Lemma praemissum reducitur ad $N n = a a + 2 b b + 2 n A + n n (a a + 2 \beta \beta)$.

II. Hic igitur primum membrum $a a + 2 b b$ factorem habebit n : unde posito $a a + 2 b b = n n'$, erit utique $n' < \frac{1}{2} n$: hoc iam valore substituto et per n diuiso prodit $N = n' + 2 A + n (a a + 2 \beta \beta)$.

III. Multiplicetur per n' , atque per praecedens Lemma habebitur $n n' (a a + 2 \beta \beta) = (a a + 2 b b) (a a + 2 \beta \beta) = A A + 2 B B$, ita ut nunc sit $N n' = n' n' + 2 n' A + A A + 2 B B$, quae manifesto ad hanc reducitur forma: $N n' = (n' + A)^2 + 2 B^2$, ideoque eisdem numerus formae $p p + 2 q q$.

IV. Cum ergo sit $n' < n$, simili modo ad producta sequentia peruenire licebit, scilicet $N n''$, $N n'''$ etc. ita ut numeri n , n' , n'' , n''' etc. continuo decrescant; tandem ergo per-

perueniatur necesse est ad formam N , 1, ita ut ipse numerus N quoque in forma eadem $p p + 2 q q$ contineatur.

Lemma 3.

§ 2. Productum ex duobus numeris formae $p p + 3 q q$ semper ad similem formam reduci potest. Sit enim tale productum $(a a + 3 b b) (a a + 3 \beta \beta)$ et capiatur $A = a a + 3 b \beta$ et $B = a \beta - b a$, manifesto habebitur $A A + 3 B B = (a a + 3 b b) (a a + 3 \beta \beta)$.

Theorema 3.

Si N fuerit diuisor numeri $p p + 3 q q$, ubi p et q sint numeri primi inter se, tum ipse numerus N ad eandem formam reduci poterit.

Demonstratio.

Cum iterum spectare liceat $p < \frac{1}{2} N$ et $q < \frac{1}{2} N$, ipsa forma $p p + 3 q q$ minor erit quam N^2 ;posito ergo $p p + 3 q q = N n$, factor n minor erit quam N , quae quidem reductio ad demonstrationem non est necessaria: ea enim aeque procedet, etiamsi fuerit $n > N$, uti sequitur:

I. Posito iam $p = a + a n$ et $q = b + \beta n$, hic numeros a et b minores statuere licet quam $\frac{1}{2} n$; saltem non maiores. Tum autem est $N n = a a + 3 b b + 2 n (a a + 3 b \beta) + n n (a a + 3 \beta \beta)$; quae per Lemma praemissum fit $N n = a a + 3 b b + 2 n A + n n (a a + 3 \beta \beta)$.

II. Necesse igitur est, ut primum membrum $a a + 3 b b$ factorem habeat n ; quare posito $a a + 3 b b = n n'$, hic numerus n' certe minor erit quam n , saltem non maior; cum vero facta diuisione per n prodibit $N = n' + 2 A + n (a a + 3 \beta \beta)$.

III. Multiplicemus iam per n' , et postremum membrum $n n' (a a + 3 \beta \beta) = (a a + 3 b b) (a a + 3 \beta \beta)$ per Lemma praecedens fit $A A + 3 B B$; sicque habebimus $N n' = n' n' + 2 n' A + A A + 3 B B$; quae expressio manifesto reducitur ad hanc: $N n' = (n' + A)^2 + 3 B^2$.

IV.

IV. Cum igitur $N n'$ iterum sit formae $pp + 3qq$ et $n' < n$: eodem modo continuo progredi licet ad continuo minora producta $N n''$, $N n'''$, etc. donec tandem ad ultimum N : 1. pervenitur: atque adeo demonstrationem habemus, ipsum numerum N fore formae $pp + 3qq$.

Corollarium 1.

Fundamentum huius demonstrationis, ut et praecedentium, in hoc consistit, quod a quolibet numero n pervenitur ad alium n' multo minorem, id quod in casibus, quibus n est numerus satis magnus per se est perspicuum. Quin etiam haec ratio eo casu valet, quo $n = 1$; quia enim tum sumi poterit $a = 0$ et $b = 0$, tum ob $n n' = 0$ utique fiet $n' = 0$. Interim tamen pro hoc theoremate singularis plane casus occurrit quando in progressionem numerorum n , n' , n'' etc. tandem ad binarium pervenitur: qui casus eo maiorem attentionem meretur, quod nusquam alibi occurrit.

Corollarium 2.

Pro hoc ergo casu statuamus statim $n = 2$, et manifestum est in formula $pp + 3qq$, utrumque numerum p et q esse debere impari: utrumque enim parem assumere non licet, quia p et q primi inter se statuuntur; quare cum hic fieri debeat $p = a + 2\alpha$ et $q = b + 2\beta$, fiet $a = 1$ et $b = 1$, ideoque $a + 3b = 4 = n n'$; unde patet, etiam n' fore $= 2$, ita ut nulla ulterius diminutio fieri habere possit. Quoties ergo hoc evenit, tum non ipse numerus N , sed eius duplum $2N$, erit numerus formae $pp + 3qq$.

Corollarium 3.

Hoc magis clarum redditur, si perpendamus, formulam $pp + 3qq$, quando ambo numeri p et q sunt impares, non solum esse parem, sed etiam per quatuor divisibilem, neque unquam adeo impariter parem esse posse formae $pp + 3qq$. Quoties ergo, uti in his casibus usu venit, numerus $2N$ in forma $pp + 3qq$ continetur, tum N semper
C c erit

erit numerus par, eiusque semissis $\frac{1}{2}N$, seu pars quarta ipsius $\frac{1}{4}N$ in hac forma $pp + 3qq$ continebitur. Quoties enim uterque numerus p et q est impar, tum etiam $pp + 3qq$ semper quoque est numerus eiusdem formae,

4
idque adeo in integris, quod quidem non tam facile perspicitur; posito enim $p = 2r + 1$ et $q = 2s + 1$ prodit $pp + 3qq = 1 + 2r + 4rr + 3s + 3ss$, quam generatim

4
neutiquam in integris ad quadratum cum triplo quadrato reducere licet. Sequenti autem modo haec resolutio in genere institui poterit: primum scilicet obseruare, omnia quadrata imparia in hac forma $(4m + 1)^2$ contineri, siquidem pro m etiam numeri negatiui admittuntur; namque si m sit positium, quadrata numerorum 1, 5, 9, 13, quorum numerorum 3, 7, 11, 15 etc. quorum forma est $4i - 1$ oriuntur. Jam ponamus $pp = (4r + 1)^2$ et $qq = (4s + 1)^2$ eritque $pp + 3qq = 1 + 2r + 4rr + 6s + 12ss$, quae mani-

facto ad hanc formam redigitur, $(1 + r + 3s)^2 + 3(r - s)^2$

Scholion.

His theorematibus praemissis, id quod nobis maxime est propositum aggrediamur, demonstraturi, quod summae quatuor quadratorum nullos alios divisores admittant, nisi qui ipsae sunt Summae quatuor quadratorum. Ad similitudinem autem praecedentium Theorematum Lemma quoque praemitti oportet.

Lemma 4.

§ 9. Productum ex duobus pleribusque numeris, qui singuli sunt summae quatuor quadratorum, semper quoque per Summam quatuor quadratorum exprimi potest. Sic tale productum $(aa + bb + cc + dd)(aa + \beta\beta + \gamma\gamma + \delta\delta)$ et capiatur $A = a\alpha + b\beta + c\gamma + d\delta$; $B = a\beta - b\alpha - s\delta + d\gamma$; $C = a\gamma + b\delta - c\alpha - d\beta$; $D = a\delta - b\gamma + c\beta$

+ e β = d α , horumque quadratorum Summa erit $A^2 + B^2 + C^2 + D^2 = (a^2 + b^2 + c^2 + d^2)(\alpha^2 + \beta^2 + \gamma^2 + \delta^2)$. manifestum enim est, singula producta ex his partibus se mutuo destrueri, et singula quadrata literarum litterarum in singula graecarum duci.

Theorema 4.

Si N fuerit divisor cuiuspiam Summae quatuor quadratorum, seu formae $p^2 + q^2 + r^2 + s^2$, quae quidem singula per N non sint divisibilia, tum N certis erit Summa quatuor quadratorum.

Demonstratio.

Non parum iuvabit hic quoque notasse, quatuor illas radices p, q, r, s infra semissem numeri propositi N deprimi posse, demonstratio autem sequenti modo procedit.

I. Demonstratio quod ex illa divisione residua ritentur ut sit $Nn = p^2 + q^2 + r^2 + s^2$, ubi literae p, q, r, s ita ad n referantur, ut sit $p = a + na$, $q = b + n\beta$, $r = c + n\gamma$, $s = d + n\delta$, evidens omnino est, literas a, b, c, d ita sumi posse, ut n non superent, quandoquidem valores negativi hinc non excluduntur. Si quoque formam $Nn = a^2 + b^2 + c^2 + d^2 + 2na + 2nb + 2nc + 2nd$ certe minor erit quam n^2 .

II. His autem valoribus substitutis aequationem adaptaremur sequentem: $Nn = a^2 + b^2 + c^2 + d^2 + 2na + 2nb + 2nc + 2nd$ quae ex Lemmate praemisso, ubi posuerimus $N = a^2 + b^2 + c^2 + d^2$, contrahitur in $Nn = a^2 + b^2 + c^2 + d^2 + 2na + 2nb + 2nc + 2nd$. Quia ergo hic pars prima $a^2 + b^2 + c^2 + d^2$ factorem habere debet n, statuatur $a^2 + b^2 + c^2 + d^2 = n^2$, eritque summa $n + n^2$ siue $n^2 + n$ uti modo ostendimus. Facta ergo divisione per n obtinebimus $N = a^2 + 2a + n(a^2 + b^2 + c^2 + d^2)$.

III. Multiplicemus nunc per n' , et quia $a n = a a + b b + c c + d d$, habebimus ex Lemmate $n n'$ $(a a + b b + c c + d d) = A^2 + B^2 + C^2 + D^2$, qua forma introducta nostra aequatio fiet $N n' = n' n' + 2 n' A + A^2 + B^2 + C^2 + D^2$; quae ad haec quatuor quadrata manifesto reducitur $(n' + A)^2 + B^2 + C^2 + D^2 = N n'$

IV. Quatenus igitur hic $n' < n$, eodem modo ad formas continuo minores $N n'$, $N n''$ etc. pertingere licebit, donec tandem ad formam N . i. perueniatur, ideoque numerus propositus N quatuor quadratis aequetur.

Coroll. 1.

Hoc ratiocinium iterum leui exceptioni est obnoxium quando $n = 2$, omnesque numeri p, q, r, s impares: tum enim fiet $a = 1, b = 1, c = 1, d = 1$, hincque $n n' = 4$, ita ut quoque fiat $n' = 2$, sicque non minor quam n . Verum cum hinc numerus $2 N$ aequetur summae quatuor quadratorum, aliunde perspicuum est, etiam semissem N fore Summam quatuor quadratorum, ita ut haec exceptio nihil plane turbare sit censenda.

Coroll. 2.

Quo hoc clarius perspicatur, sint numeri p, q, r, s impares, et n numerus par; tum quia $N n = p p + q q + r r + s s$, erit $\frac{1}{2} N n = \frac{(p+q)^2}{2} + \frac{(p-q)^2}{2}$

$$\frac{(r+s)^2}{2} + \frac{(r-s)^2}{2}, \text{ quae quatuor quadrata idem erunt}$$

integra; qua reductione uti licebit, quamdiu omnes radices quatuor quadratorum fuerint impares, tum autem exceptio ante memorata sponte concidit.

Scholion.

Hac demonstratione potissimum Theorema illud *Fermatianum* conficitur, quandoquidem altera pars, quae adhuc superest, quod scilicet propositio quocunque numero primo, semper Summae quatuor quadratorum exhiberi queant per

per illum diuisibiles, a me jam dudum satis clare est expedita, atque adeo nuper a Celeberr. la Grange subtilissima demonstratione est firmata. Ut tamen hoc argumentum penitus conficiam, sequentem demonstrationem admodum facilem hic subjungam.

Theorema 4.

§ 10. *Proposito quocunque numero primo N, non solum quaterna, verum adeo ternae quadrata infinitis modis exhiberi possunt, quorum Summa sit diuisibilis per. iustum numerum N, nequaquam singula per eum diuidi queant.*

Demonstratio.

Respectu numeri N omnes plane numeri in aliquas sequentium formarum continentur λN ; $\lambda N + 1$, $\lambda N + 2$; $\lambda N + 3$ $\lambda N + N - 1$ quorum numerus est N; seposita autem prima forma quas multipla ipsius λN continet, circa reliquas, quarum numerus est $N - 1$, notandum est, quadrata primae $\lambda N + 1$, et ultimae formae $\lambda N + N - 1$ ad eandem formam $\lambda N + 1$ reduci; quadrata vero secundae formae $\lambda N + 2$ et penultimae $\lambda N + N - 2$ ad formam $\lambda N + 4$; tertiae vero et antepenultimae ad $\lambda N + 9$ redigi, et ita porro, ita ut hae tantum formae $\lambda N + 1$; $\lambda N + 4$; $\lambda N + 9$ etc. quarum numerus est $\frac{1}{2}(N - 1)$, quadrata in se complecti queant, quas formas primae classis appellemus, et ita designemus, $\lambda N + a$; $\lambda N + b$; $\lambda N + c$; $\lambda N + d$ etc. ita ut litteras a, b, c, d etc. vel ipsa quadrata 1, 4, 9, 16 denotent, vel si numerum N excedant, residua ex diuisione restantia; reliquae vero formae, quarum numerus itidem erit $\frac{1}{2}(N - 1)$ hoc modo designentur: $\lambda N + \alpha$; $\lambda N + \beta$, $\lambda N + \gamma$ etc. quas formas posterioris classis vocabimus. De his autem geminis classibus tres sequentes proprietates notentur, quas quidem facile demonstrare licet.

I. Productum ex bis numeris primae classis itidem in prima classe continetur, scil. forma $\lambda N + a b$ in prima classe reperitur; si enim a b maius fuerit quam N, eius

loco residuum ex divisione per N facta relictum capi est intelligendum.

II. Numeri primae classis a, b, c, d etc. in quacunque numerum classis posterioris $\alpha, \beta, \gamma, \delta$ etc. ducti in classem posteriorem incident.

III. Denique producta ex binis numeris posterioris classis, veluti α, β , in classem primam transferuntur. His praemissis demonstrabo. Si non darentur terna quadrata, quorum Summa divisibilis esset per N , multo minus ergo duo talia quadrata dabuntur; hinc statim sequitur, formam $\lambda N + a$, siue, quod eodem redit, $\lambda N + (N - a)$, non in prima classe occurrere. Si enim daretur quadratura formae $\lambda N - a$, hoc ad quadratum formae $\lambda N + a$ praerberet Summam per N divisibilem, contra hypothesis; forma igitur $\lambda N - a$ in posterioris classe contineatur necesse est, sicque inter literas $\alpha, \beta, \gamma, \delta$ etc. reperiantur numeri $-1, -4, -9$ etc. Sic f numerus quicumque primae classis, ita ut dentur quadrata formae $\lambda N + f$, ad quae si addantur quadrata formae $\lambda N + 1$, Summa binorum habebit formam $\lambda N + f + 1$. Jam si daretur quadratum Summae $\lambda N - f - 1$, haberetur Summa trium quadratorum per N divisibilis; quod cum negetur, forma $\lambda N - f - 1$ non in prima classe, ideoque in posteriori continebitur, in qua ergo cum reperiantur numeri -1 , et $-f - 1$ eorum productum $+ f + 1$ in priori classe occurrere necesse est. Simili modo ostenderetur, in prima classe quoque occurrere debere numeros $f + 2, f + 3, f + 4$ etc. quare si tantum $f = 1$, in prima classe occurrerent omnes plane formae $\lambda N + 1, \lambda N + 2, \lambda N + 3$ etc. nullaeque penitus pro classe posteriore relinquerentur. Interim tamen eodem ratiocinio vidimus, in classe posteriore occurrere numeros $-1, -f - 1, -f - 2$ etc. ideoque etiam omnes plane formas; quod cum maxime sit absurdum, falsum esse sequitur, non dari terna quadrata, quorum Summa sit divisibilis per numerum N . Dantur ergo omnino terna multo-
que

que magis quaterna huiusmodi quadrata, quorum Summa per N fit divisibilis.

Corollarium.

Ex hoc Theoremate cum praecedente coniuncto manifeste sequetur, omnes plane numeros primos esse Summam quatuor pauciorumve quadratorum; et cum producta ex binis pluribusve huiusmodi numeris eandem naturam sequantur, solidissime evictum est, omnes plane numeros esse Summas, quatuor quadratorum vel adeo pauciorum.

Scholion.

Loco huius propositionis Cel. *La Grange* Theorema multo lacius patens in medium attulit et demonstratione munivit ingeniosissima quidem, sed abstrusa tantopere intellectuque difficili, ut non nisi summa adhibita attentione percipi possit. Demonstravit scilicet, quocumque proposito numero primo A , semper bina quadrata $p p$ et $q q$ ad illam prima dari posse, ita, ut formula $p p - B q q - C$ per eam numerum primum A fiat divisibilis, quocumque numeri pro litteris B et C accipiantur, dummodo fuerint primi respectu ipsius A . Idem igitur Theorema aliquanto lacius extensum, cum demonstratione longe faciliori et placentiori, hic subiungam.

Theorema 6.

§ 11. Proposito quocumque numero primo N , semper ternaria quadrata $x x$, $y y$, et $z z$, ad eum prima exhibere licet, ut formula $\lambda x x + \mu y y + \nu z z$ per numerum illum primum N fiat divisibilis; dummodo isti coefficientes λ , μ et ν ad ipsam N fuerint primi, hoc est, nullus eorum evanescat, neque ipsi N , neque eius multiplo cuipiam, fuerit aequalis.

Demonstratio.

Denotent litterae a , b , c , d etc. omnia residua quae ex divisione quadratorum per numerum primum propositum N facta relinquuntur, quos numeros ante ad classem priorum retulimus, quorum multitudo est $\frac{1}{2} (N - 1)$; in iis scilicet omnes occurrunt numeri quadrati 1, 4, 9, 16 etc.

minores quam N , maiorum autem residua illa ex diuisione per N resultantia accedunt. Ad eandem classem vero iidem numeri a, b, c, d etc. etiam quouis multiplo numeri N aucti sunt referendi. Omnes autem reliqui numeri, minores quam N , quorum numerus itidem est $\frac{1}{2}(N-1)$, quos non residua appellare licet, ad classem posteriorem sunt relati, et litteris Graecis $\alpha, \beta, \gamma, \delta$ etc. designentur. Circa hos duplicis generis numeros iam ante notauimus, producta ex binis residuis seu classis prioris iterum in eandem cadere classem, veluti $a b, a c, b c$ etc. quatenus scilicet per diuisionem infra N deprimuntur; ac productum ex residuo in non residuum in classe posteriore non residuorum recipi; ac denique producta ex binis non residuis iterum fore residua. His notatis demonstrationem ita ornabimus, ut ostendamus, ingens absurdum esse secuturum, si nulla daretur formula $\lambda x x + \mu y y + \nu z z$ per numerum N diuisibilis. Demonstratio autem sequenti modo procedet.

I. Cum omnia quadrata aequentur cuiusdam residuo a vel b vel c multiplo quodam numeri N aucto, si daretur talis formula $\lambda x x + \mu y y + \nu z z$ per numerum N diuisibilis, ob $x x = \xi N + a, y y = \eta N + b, z z = \vartheta N + c$ foret utique formula $\lambda a + \mu b + \nu c$ per N diuisibilis; quare, qui nostrum Theorema negauerit, statuere debet nullam dari huiusmodi formulam $\lambda a + \mu b + \nu c$ per N diuisibilem.

II. Cum igitur nulla detur huiusmodi formula per N diuisibilis, multo minus fieri poterit $= 0$, ideoque ista aequatio $\lambda a = \mu b + \nu c$ erit impossibilis, pariterque ac talis aequatio $\lambda a = (\xi N - \mu) b + (\eta N - \nu) c$. Verum quia λ, μ et ν sunt primi ad N , semper coefficientes ξ et η ita accipere licet, ut formulae $\xi N - \mu$ et $\eta N - \nu$ fiant per λ diuisibiles. Ponamus ergo $\xi N - \mu = \lambda m$ et $\eta N - \nu = \lambda n$, atque impossibilis quoque erit aequatio $a = m b + n c$.

III.

III. Cum igitur ista formula $m b + n$ non sit aequiva-
 lens a , adeoque in classe residuorum non reperiat, (Secun-
 dum mentem scilicet aduersarii, qui nostrum Theorema ne-
 gat,) necessario in altera classe non residuorum reperietur,
 ibidem ergo etiam, quia c unitatem denotare potest, occur-
 ret $m b + n$; hincque adeo omnes istae formulae $m a + n$,
 $m b + n$, $m c + n$, $m d + n$, $m e + n$ etc. quae cum omnes
 a se invicem sint diversae numero $\frac{1}{2}(N - 1)$, his tota clas-
 sis non residuorum exhaustietur, quatenus scilicet diuisae per
 N infra N deprimuntur.

IV. In eadem vero etiam classe occurrere debent om-
 nia producta horum numerorum in quemlibet classis primae
 numerum, veluti d ducta, quae ergo erunt: $m a d + n d$,
 $m b d + n d$; $m c d + n d$; $m d d + n d$ etc. Verum pro-
 ducta $a d$, $b d$, $c d$ etc. in priorem classem cadunt, ac reper-
 untur inter ipsos numeros a , b , c , d etc. sicque in altera
 classe inter non residua occurrent quoque omnes hae formu-
 lae $m a + n d$; $m b + n d$; $m c + n d$ etc. quae praecedentes
 singulas superant quantitate $n(d - 1)$, quod discrimen po-
 namus breuitatis gratia $= w$, quod utique ad ipsum diuisio-
 rem N erit primum, si modo pro d non assumatur unitas,
 quia $d - 1$ est $< N$, atque etiam numerus n primus ad N .

V. Quodsi igitur in classe non residuorum contineat-
 ur numerus a , quoque ibidem occurret $a + w$, atque ob
 eandem rationem hic numerus iterum incrementum w ac-
 cipiens (scilicet $a + 2w$), ibi reperiat, necesse est atque ob
 eandem rationem etiam numeri $a + 3w$, $a + 4w$ etc. ideo-
 que omnes termini huius progressionis arithmeticae: a ,
 $a + w$; $a + 2w$; $a + 3w$; $a + 4w$ etc. quatenus scilicet
 per N diuisae infra N deprimuntur, inter non residua
 occurrere debent.

VI. Quia differentia huius progressionis est w , nume-
 rus scilicet ad N primus, in hac progressionem occurrunt ter-
 mina non solum per N diuisibiles, sed qui per N diuisi pro
 residuis praebent omnes plane numeros 1, 2, 3, 4 etc.

D d

nullo

nullo excepto; quocirca, secundum mentem aduersarij, in classe non residuorum omnes plane occurrerent numeri 1, 2, 3, 4 etc. quod cum sit absurdum, opinio aduersarij certis est falsa; fallum scilicet est, nullos dari numeros formas $\lambda x x + \mu y y + \nu z z$, qui diuisibiles sint per N . Utique igitur tales dabuntur numeri, atque hoc ipsam est quod praestare suscepimus.

Coroll. 1.

Non solum autem semper tria huiusmodi quadrata $x x$, $y y$, et $z z$, reperire licet, sed etiam unum eorum veluti $z z$ pro lubitu assumere licebit, dum non sit per N diuisibile. Ita si f denotet numerum pro lubitu datum, non diuisibilem per N , semper assignare licebit hinc quadrata $x x$ et $y y$, ut formula $\lambda x x + \mu y y + \nu z z$ sit per N diuisibilis. Ad hoc demonstrandum, quaeque fuerit numerus z , semper dabitur eiusmodi numerus u , ut productum $u z = 9 N + f$ relinquat datum residuum f . Si enim $u z = 9 N + f$, ut formula nostra per u multiplicata, quae utique adhuc diuisibilis erit per N , sit $\lambda x x + \mu y y + \nu u z + \nu (9 N + f)$ ubi, quia membra $9 N + f$ et $2 9 N + f$ per N sumpsit sunt diuisibilia, etiam reliqua forma $\lambda u u x x + \mu u y y + \nu f f$ per N diuisibilis erit.

Coroll. 2.

Quicumque fuerint numeri λ , μ , ν pro uno eorum semper unitatem aliamue numerum pro lubitu assumere licet. Quia enim per 9 multiplicando haec formula $9 \lambda x x + 9 \mu y y + 9 \nu z z$ diuisionem per N admittit, loco 9 eiusmodi numerum assumere licebit, ut productum $9 x$ per N diuisum relinquat unitatem; tum autem haec formula $x x + 9 \mu y y + 9 \nu z z$ etiam nunc per N erit diuisibilis, quia etiam hic loco 9 μ et 9 ν residua ex diuisione per N facta originanda scribere licet; hocque modo formulam, illi, quam *Cet. La Grange* est contempletur, omnino similem assequemur.

Scho-

Scholium.

Ecce ergo demonstrationem omnibus numeris absoluta
 quod omnes plane numeri sint Summae *quatuor vel sex* *quadratorum*, quatenus quidem iam olim *Fermatius* se invenisse
 est professus, invidiam tamen temporum interdidit etiam nunc
 maxime est dolendum, nullum enim plane est dubium, quia
Fermati demonstratio multo simplicior fuerit et generalior
 quam istae, quae nunc deum lucem aspexerunt. Quantum
 enim ex eius monumentis suspicari licet, ex principis longe
 diversis demonstrationem suam petivisse videtur: quandoquidem
 iam asseruerat, se ex eodem fonte demonstrasse, quod omnes
 plane numeri sint Summae numerorum vel trium trigonali-
 um, vel pauciorum, tum etiam Summae quinque pentagona-
 lium aut pauciorum; nec non Summae sex hexagonalium, et
 ita porro: a qua generalitate nostra determinatio longissime
 abest, atque etiam nunc demonstrationem ignoramus, quod
 omnis numerus sit summa trium trigonalium pauciorumve.
 Interim tamen circa hoc Theorema observari convenit, id
 tantum in numeris integris esse verum, dum alterum, quod
 hic demonstravimus, etiam numeros fractos complectitur,
 omnes enim istae fractiones $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{6}$ etc. nullo modo in
 ternis numeris trigonales resolvi se patiuntur, siue, nullos
 valores rationales locis x , y , z invenire licet, ut fiat $\frac{1}{2} =$
 $\frac{x^2 + x + y^2 + y + z^2 + z}{2}$, quare, quod maxime mi-
 randum videtur, haec aequatio $1 = x^2 + x + y^2 + y + z^2 + z$
 est impossibilis quicumque etiam numeri fra-
 cti pro x , y , z accipiantur.

Sequens Theorema attentione Geometrarum haud in-
 dignum, et Analysis prorsus singularem postulare videtur:

Theorema demonstrandum.

Si formula differentialis $(x - 1) dx$ ita integratur, ut sub $x = 0$ integrale evanescat, tunc verum x statuetur $x = 1$, eius valor aequalis est logarithmo binarii, ubi quidem logarithmi hyperbolici sensu intelligendi.

THE HISTORY AND PRESENT STATE
of Discoveries, sine Historia Optices etc. Auctore JOSEPHO
PRIESTLEIO LL. D. et Soc. Reg. Soc. Londini 1772.

4 Alph. 8 pl. cum 24 tab. aen. in 4.

Consilium, quod Cl. Priestleius de conscribenda philosophiae physicae historia, multis abhinc annis cepit, eo laudabilius, et ad promovendam scientiae naturalis cognitionem aptius esse videtur, quo facilius deinceps omnes, quid verum falsumque sit in tanta sententiarum opinionumque copia, vel quid cognitum recte, obscurumve adhuc, in explanationibus causarum effectorumque naturalium prolatum habendum sit, uno quasi intuitu perspicere ac diiudicare possint. Ingens quidem ac difficile propositum isthoc esse, viresque animi hominis paene superare ipse, praevidit, doctissimus Auctor. At enim, neque difficultas rei ipsius, neque immensus, qui ad hoc opus perficiendum requiritur, labor, eum commovere potuit, quo minus viam, quam summa aelacritate ingressus est, strenue prosequeretur. Neque est omnino, cur virum hunc celeberrimum suscepti operis poenitere debeat. Maxima enim cum voluptate perspeximus, A. nostrum et necessariis ad scribendam eiusmodi historiam praesidiis ac monumentis litterarum instructum esse, et tantis ingenii eruditionisque dotibus excellere, ut perfectum aliquod in hoc doctrinae genere opus ab eo imprimis

CAT

F. A.

spe-

ferre quantum. Cum autem in hac remodam eum atque or-
 dinem obseruat, ut ad definiendum totius physices ambitum,
 singula eius capita ac partes precipuas separatim tractet, at-
 que has ratione historiarum eorum, quae ab antiquissimis
 temporibus usque ad aetatem nostram, ex una quaque parte
 disputata sunt, variis voluminibus concludat. Sic iam ante
 aliquot annos primo loco in describenda *Electricitatis* historia
 ita elaborauit, ut mirificam ex ea laudem ac famae gloriam
 sibi compararit. Tanto enim opus illud omnium plausu,
 quo dignum erat, excipiebatur, ut altera mox ampliorque
 eius editio parari posset. Sed mittamus nunc de hoc libro
 praestantissime dicere, quem in linguam theoticam con-
 uersum satis cognitum lectumque esse opinamur, et potius
 ad eam, quam supra indicauimus, historiam Optices lacu-
 bratissimam properemus. Pergit Cl. *Priestlius* eodem fin-
 dio, quo coepit, laudabili, in recensenda eorum historia,
 quae visum, lumen, et colores spectant, et nouas doctissimo-
 rum virorum sententias super his rebus in medium prolatas,
 habita temporis ratione, curate enarrat. Atque hic ean-
 dem, quam in priori *Electricitatis* historia admirati sumus,
 diligentiam, assiduae lectionis varietatem, et acumen ingenii
 deprehendimus, quo cl. A. omnia fere, quae hucusque in
 illa physices parte inuenta prima atque emendata deinceps
 sunt, collegit, et in ordinem redacta diiudicauit. Desunt
 quidem in hac sententiarum multitudine nonnulla, quae ab
 externis praesertim inuenta, vel melius proposita, in tali historia
 recenseri debuissent; sed quod ipse dolet *Priestlius*, vel plura
 caruit nonnullis eruditorum libris ad hanc materiam parti-
 nentibus, vel iis, quod theotisce scripti essent, uti hand po-
 tuit, ideoque aliis, quae addi adhuc possint, relinquit. Prae-
 serea hinc historiae statim ab initio reperitur charta quaedam
 hieroglyphica, ab auctore ipso formata, in qua nomina virorum
 celeberrimorum, qui inuentis suis scientiam opticeam prae-
 ceteris amplificauerunt, ita inscripta sunt ac certis punctis li-
 neisque distincta, ut, quo tempore vixerint, aut quam dis-

floruerint, perspicua facili possit. Ipsum vero opus sex periodis siue epochis ab auctore ita diuisum est, ut secundum hanc distinctionem incrementa opticae scientiae successu temporis facta statim adparant. *Prima*, ac longissima periodus, omnes illas sententias complectitur, quas philosophi ab antiquissimis temporibus, usque ad instaurationem bonarum litterarum in Europa susceptam, ad explicandam luminis ac visus naturam protulerunt. In quibus etsi plurima adhuc incerta et obscura sint, emittunt tamen ea praecipue, quae Aristoteli, Euclidi, ac Ptolemaeo, de refractione et reflexione luminis visa sunt, donec circa finem huius saeculi Alhazen, celeberrimus saeculi duodecimi philosophus Arabs, in tractatu suo *de Optica*, et Vitellius commentator eius, e Polonia oriundus, itemque Petrus Archiepiscopus Cantuariensis, et Rogerius Bacon, doctrinam luminis raris usque probabili-
lioribus explicationibus illustrarent. Sed creuit mox, quae pertot saecula nimis obscura relicta fuerat, scientia optica, in sequenti periodo *secunda*, quae historiam inuentorum opti-
corum ab instauratione litterarum usque ad Cartesii aetatem exhibet, et luminis natura ab eruditissimis viris melius pers-
pecta, et ope telescopiorum rectius cognita atque explicata apparuit. Primam autem ac praecipuum locum in hac epo-
cha meretur Maurolycus, Professor Mathematicus Messinensis, qui in libro *de lumine et umbra*, 2. 1575. edito, naturam oculi et visus acutius contemplatus est, et usum humoris crystallini in videndo verum inuenit. Eodem ferè tempore prodit etiam Ioannes Baptista Porta, Neapolitanus, et in-
uenta camera obscura, cuius structuram in libro super *magis naturam* descripsit, doctrinam de lumine et umbra mirifice amplificauit. At enim, quae us tantum inuentis, ex oculi humani natura et vi seruitatis huiusque aucta fuerat scientia optica, nunc ope instrumentorum, ad augendam minuendam-
que obiectorum distantium visionem formarum, noua illi luce illustrata est. Diu quidem multumque super vero
telescopii inuentore disputatum est, et honos inuuenti huius

ad-

admirabilis vel Halo, vel Batano, aut Germano etiam tribu-
tus. Sed Priuilegius noster, expositis aliorum opinionibus,
Borrelli sententiam, quam in tract. de *u. ra telescopii inventore*
defendit, probabiliorē existimat et inuestum isthoc Zacha-
rie Ianseno, opifici Middelburgensi, adscribit, qui a 1590
telescopium primum composuerit, quo id effectum est, ut
magis adhibitis Galilei et Kepleri emendationibus, ope huius in-
strumenti nihil iam mirum in modum augeretur inventa
optica, et ope horum noua quasi facies huius scientiæ for-
maretur. Hinc periodo *tertia*, qua optices historiam pro-
sequitur, A. multa, Cartesio aliisque eodem tempore florum
libus et viderique viris vel detest. primum, vel rebus definit,
proponit. Eminent autem in his, qui ea ætate magnam
nominis famam nacti sunt, Snellius, Scheinerus, du Hauesel,
Agnolomus, Athanas. Kircherus, atque, quorum opere in
primis leges refractionis dilucidius perspectas et plane stabili-
tas esse nouimus. *Quarta* porro sectione huius operis,
quæ periodum ab ætate Cartesii usque ad Isaac Newtoni
tempora continet, historia inuentorum ad scientiam optices
spectantia continetur, ad quibus et quæ super delectatis
magis luminis celeritate miris veritatis specie prolata sunt,
memoratu digna esse inprimis videntur. Ex his autem vi-
ris vtriusque, quæ hac periodo optice inuentis dantur,
nominari potissimum merentur, Boylius, Gregorius, Isaac,
Barrowius, Hooekius, Grimaldi, de la Hire, Mariotte, Fer-
nault, et Huygenius. *Quinta* periodus in hac optice hi-
storia Isaac Newtono tota dicata est. Ita vero vir ille pla-
ne diuinus de scientia optice bene meruit, ut ab ætate eius
nomen huius historiæ epocha merito ponatur. Ea enim
que ad naturam luminis ac visionis, colorumque doctrinam
recte stabilendam spectant, ita explicauit, et experientis
confirmavit, ut ad summum perducta esse videntur. *Sexta*
denique etque ultima periodus, qua historia isthoc circums-
cripta est, inuenta huius sæculi recentissima continet, qui-
bus partim vni luminis indoles atque efficiens uberius
eruta,

edita, et experimentis nodis illustrata est, partim etiam instrumenta optica perfectiora reddita sunt. In his autem vel inveniendis, vel emendandis, viri vetatis nostrae celeberrimi inter quos ill. Eulerus, Liberkingius, Shortius, Smithius, Bradleyus, et Dollondus eminent singularem plane operam ac diligentiam posuere. Sic igitur ex ratione ac via, quam hinc loco indicavimus, arduum illud opus, quod incredibile studio susceperat, feliciter perfectum Pristellius, V. Cl. ut in defenda opticae historia ita se omnibus, qui huius scientiae amore ducuntur, probaret, ut reliquarum Physicae partium historiam, eodem modo elaboratam, ab eo summiopere exoptent. Quam ob rem publice rogamus virum humanissimum, ut desiderio eruditorum plane satisfacias, et in beneficentiam cognoscendam veri naturam spectantium, quorum in praefatione meministi, editionem matures, sibique persuadeat, historiam illam Aerometriae gratissimam omnibus Physicae intelligentibus futuram esse.

INSTITUTIONES AD FUNDAMENTA LINGUAE

Hebraeae: in usum studiosae iuventutis editae NICOL. GÜTL.

SCHROEDER, Linguae Oriental. et Ant. Hebr. in Acad.

Groeningana Prof. Ord.

Groeningae, apud Jacobum Boli MDCCLXVI, in octavo

pag. 440.

Ita quidem Institutionum ad linguam Hebraicam, atque Grammaticarum, tantus numerus, qui multitudine sua obtundere possit videri, sed si omnes eas perquiris, vitamque alteramque reperies, quae ita sit instituta, ut ea magistra fidei usus et diligenti, ita instructus discedas, ut facti tunc via ad interiorum linguae Hebraeae cognitionem contendere

pos-

possit. Ut nihil dicamus de duobus vitis, quibus omnes
 fere Grammaticae Hebraicae sunt deformatae, magnitudine
 aliae, aucta illa infinitis et inanibus saepe exceptionibus et
 anomalis, aliae breuitate nimia, in quam compressae, ve-
 luti steriles agri, animis et impetu discipulorum nihil monstrant,
 quo possint exsultari cum voluptate. Et pleraeque, in pri-
 oribus antiquiores, pendent ab Rabbidorum insulsissimis saepe
 praeceptis, nihilque tradunt, nisi quod ab his plerumque
 ineptis magistris acceperunt. Nonnulli recentiorum non
 caeco quidem illi Rabbino secuti impetu, amplius quid prae-
 stiterunt, sed tamen argutia linguam inuoluentes, longissi-
 me ab eo absunt, quod ad perfectionis quamdam imaginem
 accedere censeri possit. Laudanda quidem horum industria,
 sed excusandi, quod post futuri largam et fere integram
 messem reliquerunt. Destituti enim iusta reliquarum orientis lin-
 guarum, sine potius dialectorum, scientia, ea tantum collegerunt,
 quae obtusa essent in Hebraica, ceteris, quae raro, interdum
 semel, occurrerent, ad anomalias, alius alias, pro arbitrio
 relatis. Et inde non potuit non fieri, quin multi, viden-
 tes et sentientes hanc anomaliam inextricabiles diffi-
 cultates, aut ipsam linguam addiscere se posse desperarent,
 aut potius vix digitis attingerant. Unus reliquos post se
 longo intervallo reliquit Schultensius, homo non linguarum
 solum Orientalium callentissimus, sed et ab omni liberali
 doctrina maxime instructus. Is enim, quod vere videtur
 affirmandum, auctor est talis in lingua Hebraea grammaticae
 disciplinae, quae, rebus et argutias eiecerat, et omnia eius
 usque et idole ipsius linguae orientalis firmata, traderet.
 Idem laudem suo quodam iure vindicant sibi, et ab peri-
 tibus ferunt, eius Institutiones, etsi negari non debet, nec
 potest, ad usum tyranni commode eas non posse adhiberi.
 Pauca quidem sunt, quae tradit subactissimi ingenii ille ipse
 cuiusque elegantissimi vir, non exquisita, sed modum non
 nunquam excedit, et ex doctrinae reconditionis copiis ea
 propinat, quae commode, licet sint egregia, possunt abesse.

E o

Quod

Quod ut in ceteris eius scriptis et Commentariis videtur observasse, ita de Institutionibus hebraicae linguae non possumus, quin idem sentiamus. Sunt copiosiores ambitu, quam ut tirones possint exsequi, et saepe tradunt ea, quae non nisi perfectior cognitio concoquere valeat. Quas non exiguas difficultates cum intelligeret *Cel. Schroederus*, et ipse animi adduxit ad conficiendam Grammaticam, quae quidem Schultensii bonis uestitur, vestigiisque eius insisteret, sed quae omitteret nimis, emendares adhuc depravata, et quae labare adhuc viderentur, confirmaret. Multae sunt, utiam diximus, in vulgaribus Grammaticorum libellis Anomaliae, quae, quia non proprie sunt, inter anomalias numerandae, sed, ut rationis usus, et vestigia linguae olim communis, ex dialectis cognatis explicari debent, suis quoque sunt inserta locis, ut facilius cum regulis ex Hebraicae proprie sic dictae linguae usu deductis, disci memoriaeque mandari possint. In vulgaribus Grammaticis doctrina de nomine, huiusque variis affectionibus praecedit, loquuntur Verba, quod plane est contrarium genio linguae Orientalis. Factum hoc est ad imitationem Graecae aliarumque linguarum, sed multae discensibus inde oratae sunt difficultates. At cum in lingua Orientali Verbum semper est radix, unde nomina et particulae nascuntur, necesse est, a verbo incipere, probantibus peritis, *Michaelis* e. c. patre, in Grammatica Syriaca, et filio in Chaldaica, anno huius saeculi LXXV. Goettingae editae. Eandem ordinem ipse Schultensius praebuit, sed, quia in Aetnae Grammaticam, alio modo scriptam, habebat praefationes, consuevit servare non potuit. Eandem rationem veteres Iudaeorum Grammatici sunt secuti. Quorum, ipsos Arabes praecipuos suos, imitatorum, exemplum non debuit insuper habere Christianorum Grammatici.

Meliores paullo sunt, quae de Hebraeorum syntaxi praeeperunt viri docti in libellis Grammaticis, pauca illa quidem et vulgaria, in scriptis philologicis sparsim et hinc inde

inde in Commentariis plura et exquisitiora. Unus fortasse e nostratibus Glassius in Philologia facta videtur aliquid praestitisse, quod commemoratione dignum existimari possit. Quamquam non est negandum, in opere hoc praecelare multa esse adhuc addenda, emendanda, firmanda, quaedam rescandanda, concedenda nonnulla viri temporibus. Quae orantia, quin a Viro harum litterarum peritissimo, qui apud nos operis huius novam editionem auspiciatus est, diligentissime perficiantur, non est, quod dubitemus, praesertim cum habeat, quae cum alii, tum Schulzeus et Cel. Schroederus aut neglecta aliis aut ignorata, obscurarunt, at et ipse Schroederus aliorum inventis usum se fatetur, et ipsi intelleximus. Jam ex ipso libro pauca tantum ex multis, quae notatu digna videntur, delibabimus. Commemorant Grammatici Dagesch quoddam sic dictum Euphonium, quod litterae primae vocis inscribitur, praecedente syllaba vel in vocalem vel litteram quiescentem exeunte. Notum hoc vulgo, sed illud non ita observatum, istud Dagesch Euphonicum nonnunquam significare graviorem quamdam animi commotionem. Neque hanc observationem sterile esse sine fundamento inventum, docebunt exempla ab Auctore subiecta, quorum duo tantum adscribamus Gen. XIX. 14. *וַיִּשְׂרָף וַיֵּצֵא* surgite exite, in urgente periculo. Malach. 1, 17. *וַיִּשְׂרָף וַיֵּצֵא* (pro *וַיִּשְׂרָף וַיֵּצֵא*) quae fatigatio! Sess. III. Regula XXX. et id bene notat, quod vulgares Grammatici ignorant, de temporis spatio ad proferendam vel litteram vel vocalem necessario (moram dicunt) nempe debere quidem quamque syllabam habere saltem duotalia tempora siue moras, posse autem habere tres, quatuor, immo quinque, quod ex *וַיִּשְׂרָף* exempli causa adposito plane est certum. Non ignoramus, quae super hac re Danzius in Grammatica exercendis terminum defatigandisque ingenis futilia commentus est, et ante eum, ipsumque secuti grex praeceptorum magnus. In doctrina de punctorum vocalium permutatione nihil quidem occurrit, quod analogia linguae non sit consentaneum, vide.

detur tamen intricata ista res et studiosis, semper difficilis nondum ita esse pertractata, siue potius ad eam breuitatem, quae tamen perspicuitatis laudem haberet, reducta, ut nihil inde caedii tironi subnasci posses. Diligenter quidem, quaecumque fere occurrunt, concessit Auctor, sed toto illo in tot micutas partes et sectiones diducto, non potest non, qui primus rem adgreditur, subinde haesitare, et lasso veluti pede subsistere. In Sectione de Verbis hoc primo nobis perquam placuit, quod significationes coniugationum quas dicunt, diligenter vidimus definitas v. c. vulgares Grammatici praecipunt Niphal significare passiuum, est id quidem verum, sed bene obseruat Auctor, habere saepius et significationem intransitivam, etiam reciprocam, quarum hanc Grammatici vulgo tribuunt tantum *תּוּ* Hithpahal. Alterum quod bene factum videtur, est in eo, ut demonstratum sit, formas verborum illas rariores, quas vulgus anomalias aut formas mixtas stulte vocare consueverunt, non esse tales, sed vestigia coniugationum seu flectendi Modorum, quibus Hebraea lingua adhuc vix usa sit, non ita quidem frequenter, neque tamen pro lubricine quisque, sed ad certam quamdam inflectendi normam. Est quidem magnus talium formarum numerus, nam ad XXV. indicat Auctor, sed addit bene, singulorum verborum usum non obtinuisse per singulas flectendi formas. Neque id statuere, ineptum mirumque debet videri, cum etiam Latinae Linguae in nonnullis verbis tantum quibusdam temporibus, personis et modis usa sit, et multo magis Graecae, in qua nullum fere verbum reperitur, cuius omnes personae, tempora, modi et coniugationes occurrant, cum singulis utendi vel millies fuerit opportunitas. Verborum Imperfectorum tres constituit Classes, plurilitera, quae aut quatuor aut quinque radicales habent. Haec non sunt simplicis originis, sed conflata ex duobus verbis, habentque notionem duplicem e. c. ex *שָׁרַף* expendit, et *יָרַד* sedit fit *שָׁרַף יָרַד* expandit findendo, ex *אָרַךְ* succosus fuit, et *שָׁרַף* crassus fuit, factum *שָׁרַף אָרַךְ* succo ad crassitiam usque repletus fuit, Harum

Harum formarum quadrilaterarum duae occurrunt species, actiua altera, ut *Pihlel*, altera passiuua, ut *Puhlal* inflexo. Verba quinquelittera reperiuntur pauciora. *Disfectiua*, quae altera est Classis *Imperfectorum* Verborum, in quibusdam formis radicalium unam amittunt. Non tamen id ita est necesse, ut semper facilitatum fuerit. Nonnulla enim verba huius generis Imperfecta, in quibusdam personis et modis ad normam perfectorum formantur. Recte et hoc obseruauit Auctor, esse huc referenda verba primae ו et ו quae vulga perperam et contorte explicantur. De hoc dubitare non sinit multa exempla, quae Auctor colligit. In verbis, quorum prima radicalis ו est, bene notauit, fuisse et quendam in usu ו ; et, si praecedat, litera seruilis, adhuc obtinere locum, si ipsum in syllabae initio esse debeat, permutatum in ו . Remansit ו in nonnullis, ut ו descendens, 1. Sam. XXX, 24. ו proies Gen. XI, 30. ו 2 Sam. VI, 29. ו grauis, Prou. XVII, 27. ו onustus, Prou. XXI, 8. in Infinitiuo, Imperatiuo et Futuro Niphal ו itam remansit, ibique rarissime inuenitur, in quibusdam etiam in Hiphil et in Hithpael. Grammatici vulgo praecipiant in tertia radicali quiescere N et ו , de quiescente ו et ו aliam silentium. Notat Auctor, idque recte, verba quiescentia tertiae *He* plerumque esse quiescentia *Vau* et *Jod*, quae nonnumquam seruantur, ut ו tranquillus *fui*, Job. III, 26; a ו vidit, ו videre Ezech. XXVIII, 17. ו tranquilli erunt a ו Job. XII, 26. ו assimilabitur a ו Jes. XL, 18. et alia. In Sectione de nominibus dedit magnum Catalogum, ex quo appareret, quae ratione nomina variarum formarum ex sua quaque coniugatione ex verbo emanent. ו et ו bene, petiit ad nomina pluralis numeri, cum vulgo dualis existimetur. In doctrina, qua ratione puncta vocales in nominibus substantiuis mutari soleant, etiam copiosior est Auctor, quam vulgares Grammatici, videturque ad perlegendam eius praeccepta requiri non parua assiduitas, et ad

dix libri versatur in eo, ut explicet Syntaxin Hebraeae lin-
 guae, absolviturque quatuor sectionibus, quarum prima tra-
 ctat *Nomina*, altera *Pronomina*, tertia *Verba*, ultima *Particu-*
las, ex singulis quaedam commentorabimus. In explican-
 da ratione, quae numeralia Cardinalia adiunguntur Nomi-
 nibus, varie se torquent Grammatici, aliusque aliam statuit fi-
 guram, qui si attendissent ipsi, quod dudum nos observaui-
 mus, et quod accurate docet Auctor, Numeralia Cardinalia
 omnia esse substantiva, si in statu absoluto cum nomine per
 oppositionem coniunguntur, multa loca non ridiculis lapsis
 figuris deformassent, ut כָּל־שְׁלֹשֵׁי בָנִים proprio est *trias filii*,
 i. e. *trias*, quam constituunt filii, substantivo his posito
 notatur plerumque 1) *uniuersitas*, singula eiusdem generis
 continens, ut כָּל־עָרֵי יִשְׂרָאֵל *omnes et singulas urbes* Esr. X, 14. 2)
multitudo et continuitas ut כָּל־מַדְרֵגֵי הַמַּדְרֵגִים *putet, putet* i. e.
stubi: es continui putet. Genes. XIV, 10. de notione *conti-*
nitudo tametsi videtur posse dubitari: 3) *distributio*, ut, *dabit*
seruis suis כָּל־רֶגֶל גֵּרֵגֶר *gregem, gregem* i. e. *singulis gregem*.
 Genes. XXXII, 17. 4) *duplicitas et diuersitas rei*, ut כָּל־
 כֶּבֶד לֶפֶן לֶפֶן *lapis et lapis* i. e. *diuersi ponderis lapis*. Deut. XXV, 13.
 Solet nominumquam praedicatum subiecto suo ita adiungi,
 ut praemittatur particula ו in. Non manent esse haec ve-
 ri additionem docet Auctor, sed indicare interiorum rei aut
 personae naturam et conditionem v. c. *nostrum hunc populum*
 כִּי בָרַע הוּא *quod in malo est* i. e. *malus*, vel in conditione
 mali, כִּי בָרַע הוּא יְהוָה *in reuerentia Jehouae est recedens*
a malo i. e. *recedere a malo est ipsa reuerentia Jehouae*.
 Et hoc bene observatum, Hebraeos habere similem Grae-
 cis, in Genitiuis absolutis, et Latinis, in Ablatiuis, con-
 structionem, in eo, ut duos Nominatiuos ponant, absolute,
 quorum aliter exprimit subiectum, alter praedicatum כָּל־
 מַדְרֵגֵי הַמַּדְרֵגִים *Dauidem venientem* 2 Sam. XV, 32. כָּל־
 עָרֵי יִשְׂרָאֵל *ad hoc loquens* Job. I, 16. כָּל־עַלְמֵי הָאָרֶץ *illis adstendentibus*, de
 Nominatiuo uno absolute posito, integramque propositionem
 efficiente, diuersum sentimus ab Auctore. Putat hunc inuenire
 posse

posse explicari, non quod attinet, sed cum talis versio, neque in Latina, neque, ut arbitramur, in ulla alia lingua genio lingue condentat, nihil videtur, hunc Hebraicum in versione plane consistere et Nominatum sententiam accommodare. Syntaxis pronomina diligentissime est exposita, variusque pronominum usus et significatus, non raro etiam doctiores praepediens, accurate indicatus.

In Syntaxi de Verbo praecipue est spectandus usus temporum, quae Hebraeis in Verbo finito tantum duo sunt: Praesens et Praeteritum praeteritum perfectum, et plusquam perfectum. Quis generis sunt multa, in ipso praeterito significanti praesens et futurum, saepius etiam optativus. Subiunctivus indicatur, adiectis plerumque particula aliqua, ut $\text{אִם, אֲנִי, אֲנִי, אֲנִי}$ et aliis, quae tamen non raro orationi solentur inprimis conditionem et eventum significantes, e. g. $\text{אִם הָיִיתִי הָיִיתָ}$ *si impolleret ea*. Gen. XXX, 13. $\text{אִם הָיִיתָ הָיִיתָ}$ *si numerum es, benefac seruo tuo*, אִם הָיִיתָ ut *tuam* Psalm CXIX, 140. Optativum exprimunt. 1) per particulam אִם 2) per interrogationem, quae votum includat v. c. $\text{מָה הָיִיתָ הָיִיתָ}$ *quis me constitueret iudicem?* iam utinam iudex constituerer, 3) per formulam אִם הָיִיתָ *Inchoitio vel Futuro praepositam* 4) per Futurum absolute positum, 5) per Imperativum. Plura non vacat adnotare; non possumus tamen hanc maxime meritam Auctori laudem negare, totam hanc Grammaticam Institutionem, et inprimis partem eam, quae de Syntaxi praecipit, ita diligenter enucleateque esse confectam, ut ad commendationem eius nihil desiderari posse videatur. Optamus, ut non modo tirones ea studiose urantur, sed etiam eruditiores assidue eam tractavisse affirmamus futuram, ut temporis hos lectionisque non poeniteat.

DE

DE SIGNIFICATIONE PRAEPOSITIONUM

Graecarum in compositis, et generalis quaedam de ratione compositionis verborum graecorum, scriptis CASPAR

FRID. HACHENBERG.

Trajecti ad Rhenum apud Abcchannum a Paderburg in
Bibopatum 1771. plagg. 11, in 3.

Omnis huius libelli conferendi auctori se utilitatem quam de multiplici Praepositionum Graecarum notionem cogitaret, iam ut ex primaria et propria earum significatione, reliquis casibus deducendas, eandemque etiam nominibus verbisque quae cum his compositae sint, illatas esse decerneret. De utilitate indagandas haec quidem via praepositionum notitia, et earum in compositione potestatis iudicanda, hoc minus dubitandum censet, quo firmiter ista iam distincte cognita vis memoriae imprimatur, et ad compositorum curam, quae in lexis fore eundem esse cum simplicibus valoris videtur, e contextu orationis non facile erudiam significationem certam constituendam commodius transferant. Sed quomodo in opera peragenda versatus sit videamus. Ergo posita unius cuiusque praepositionis notione, ut vocare libet, primaria, cum reliquarum multitudinem ad eam accommodat, lectorem per Logicas et Metaphysicas antea circumductum, cum ad compositorum significationem determinandam conuertitur ad superiores loculos recurrere, et inde potestatem, quam verbo composito praepositio addat, intelligere iussit, tandem multiplicis eiusdem verbi cum aliqua praepositione iuncti significationis ex varia praepositionis notione rationem reddere docet. Neque vero in ista praepositionis cuiusque notione recensenda, ad variam cum diversis casibus normam constructionem attenditur, nec exempla verborum et nominum compositorum

a floribus mutatur, quas confulto se exercitationis
 causa omittendas putasse scribit; quod quale genus exercita-
 tionis sit, non satis nos intelligere faciemur. Illud apparet,
 hoc tantum esse, quod a vulgari signo lexico ad matrem loca-
 to, indicatas significaciones enotaret, atque eas ad usum,
 quem constituere placuisset, ordinem cogeret. Ergo nec
 a vitis, quae habet hoc philosophandi genus in rebus gram-
 maticis; haec opera intacta mansit, ut dum singulari cum a-
 cumine et subtilitate disputare videtur, ab eis sicut iisdem ar-
 gumentis a vero defleat: quod cum alia, tum quae de notio-
 ne *αὐθιγῆς*; quod ad rem vel institutum non pertinet,
 quae praepositioni *πρὸ* insit, p. 100. arguantur, facile
 confirmant; tum etiam a vulgari lexico pendens, ad eandem
 quasi illo, in verborum partem accurata, quia etiam, *καθὼς*
 quandoque et a loquendi consuetudine aberrante notione
 procedenda, debetur. Etiam facile intelligitur, nimis dis-
 trahendis et distinguendis notionum partibus, eorum ipso-
 rum numerum multiplicari plus quam par est, et intelligendi
 modum impeditiorem reddi. Neque vero illud probari
 potest, per amplioris quam quae laetitia acquiescat peritiae
 speciem, miore quam usus loquendi admittit vitium ali-
 quod praepositionis compositae tribuenda, quod vitium in Le-
 xico Hedericino Vir S. R. Ernestius sustulisset, ab aliis a-
 lii, et potissimum a Lexico N. T. Fischerus V. Cl. super
 remouendum docuisset, id cum sibi remouendum fa-
 cere.

Sed quae posuimus, ne sine idoneo argumento protu-
 lisse dicamur, exempla quaedam subieciamus. Ad falsa igitur
 verborum significaciones commentariis ista pertinent.
Ἀρβάνη esse intueri sic ut te auertas ab aliis: quis vero
 hodie paullo in veterum scriptis legendis versatior, post Jen-
 sii Lect. Lucian. p. 112. Trilleri Obseru. Crit. p. 448. et
 Kypkii in Obs. S. p. 404. T. 2. disputata dobitat, esse *ἀ-
 mirari vel cupere*. *Ἀρτίδα* non esse, ut rector libelli vult,
frater figere, inueneri maximo Pectarum loci confirmant,
 in

in his Gallinachi lib. in Del. n. 129. ubi fitus dicitur ap-
 me. Ergo est posse simpliciter. Dicam potius alii, si
 vim habeat, in hunc separationem, non esse augere vel in-
 tendere. Quomodo autem in potestate propositionis
 dei demonstranda valde laborat, quam imprimis relinquo
 non, vel laborem perire, verbis simplicibus maiorem ali-
 quam vim conciliare, viri docti scite intelligentesq; de-
 cant: *ita dicitur: u. dicitur sup. eam, sup. quod, non capi-*
endum eo, quod dicitur significat, quod, ut arbitramur, de-
beri non potest, sed quod superare tum idem est quod trans-
ire, ut ad ea dicitur exponi possit transire. Ac parum ab-
 est, quia *fructus, autem istum in quantum propositionis istius*
significationem non tantum esse susceptum, putamus. No-
 que *verba dicitur nisi accipiat per distinguit, vel ipse ubi*
legatur pro dicitur, respondens; illud autem, ista fre-
quenter poni pro simplicibus. *Itaque autem valde album*
est significat, candens et perpetuum non videtur, ut exponi
debe perperam addi in locum, nisi ut, nisi perperam pericli-
vibus; atqui si quod quod exponi debet; non potest
autem quia ita perperam exponatur, non potest sic dicitur,
perperam: ut male, ut, ignoramus, ubi scilicet facta
est, ut reddunt perperam, perperam, cum potest significat
est perperam, ut dicitur, non potest non esse diligenter
inspicere; ut hic habetur, ex usu loquendi, quod quod alii,
tum dicitur in lib. N. T. p. 339. Tom. I. dicitur, est
hunc est. Ceterum ista error conuenit est multis, impri-
mis M. F. interpretibus, non ab eo sibi. cuius Grotius ad
Marcum Antonium p. 92.

Quod autem *perperam* reddunt, *in dicitur, fructus ab u-*
fructu dicitur dicitur est, qui docet, esse, ut dicitur, vel
distinguit, vel circumagere, quod ad alia, quam ad dicitur, hoc
est, abiecta et opposita, pertinere potest. Tum potest, quod
idem valere quod est, exempla p. 111. commemoratis ne-
mo facile sibi passus fuerit persuaderi. Nam in dicitur,
exponitur, et similibus, praepositio praefata denotat pro, non-

explicationem ex ipsa fontibus haurire sciam, qui tam lesisq[ue]
 auctorum eius, et observationibus Grammaticorum veterum,
 ac optimorum quorumcumq[ue] e recentioribus dactis, nihil
 tribuerit.

Præterea quoque illud offendit fact, quod suspensum
 incertum verborum. Sæculo V. C. editum erat. Et in
 hisce libris nisi prorsus vicissim est, ut voluit potius dicitur
 esse: hoc signum, quod dicitur magis, quam dicitur, nihil
 autem, et dicitur, et dicitur, et dicitur, et dicitur, et dicitur.
 T. II. p. cum dicitur ad librum III. 104. 107. Encliticus. Ita
 us generis est in multis, gravius paulatim fabricato p. 64.
 et ceteris, frango, p. 129. commemoratum. Nam neque
 quale sit p. 109. et qualis interpretatio, alius ante vel post
 alium, non extricamus. Alia adhuc reprehensionem incur
 rant, v. g. Media et Activa interdum promiscue posita, ut
 p. 23. ἀπειράτω, reprobo, quod est ἀπειράτω, quantum
 nec illam interpretationem satis probamus, ad possibili
 tatem significandi magis, quam veritatem referendam: por
 ro latinitatis parum emendata, et tunc deponentia, vetiti
 verbum interpretari, aliquoties pro Activis utitur, non
 obscuritatis vitio in Graecis vertendis laborans. Sic
 ἀπειράτω venit dicitur, cum planius et magis perspicue
 reddendum sit, stupere, sensu carere, desperare, quae om
 nia eo pertinent, ut hanc in isto libello scribendo operam,
 admodum exigiam, et fortasse adhuc minorem quam spera
 set Auctor utilitatis allaturam esse accuratae doctrinae ex
 quis, affirmare non dubitemus.

CA

CAROLI ANDREAE BELII D. P. OBS.

Prof. Ord. Lipsiæ.

COLLATIO LEGUM POLITICARUM ET PHILOSOPHICARUM DE OTIO.

Flagrat hodie studium legum attendendarum inter cele-
 bras contentiones, quibus hæc ætas palmam præcipere
 superioribus, (quo successu, dicet posteritas,) conatur.
 Neo istud quidem temere arripuerunt ingeniosi quidam scri-
 ptores. Etsi enim multa maiores nostri, de corrigendis
 institutis antiquis, quæ sola fore vetustate commendantur,
 deque novis faciendis, prudenter monuerant: tamen,
 quam longe a præposita meta abint coram nepotes, res ip-
 sa fatetur. Ne de causis dicam, quæ saluberrimis consiliis
 plurimis vim omnem atque usum in arduas potentium vi-
 vorum auferunt, satis facis vel hæc verum commemorasse,
 nihil videri difficile, quam sepe leges eiusmodi, quæ pri-
 mariam mali labem, ipsi peccandi semina, profligare que-
 ant; felicitati publicæ mancipandæ viam brevissimam et ter-
 rillimam ingrediantur; non annis aliquot, aut vicæ huma-
 næ circulo, aptæ sint, sed seculis; quæ unius gentis inge-
 nio, moribus; gubernandi formæ, solo denique ipsi, et be-
 nignis malique physici accommodatas, ferunt; nec mixta di-
 versorum populorum sensu, aut utilitate, coalescant; quæ,
 ubi mutandarum necessitas aliqua ostenditur, mutationis
 illius modum verissimum ipsæ demonstrant, neque omnino
 tollendæ sint. Quæ omnia si vel maxime adsequatur legum
 condendarum sapiens magister, superest quod in primis
 optabile iudicet, ut ratio reperiat aptissima instillandi eas
 civium animis, ne post cognitæ leges desint deinceps ob-
 servandarum adiumenta et auctoramenta, liberali natura di-
 gnissima; ne summæ auctoritatis mandata solum censean-
 tur, quæ bene beateque vivendi præcepta merito haben-
 tur,

tor; ne vel malignior interpretatio, vel aperta latebra, vel peccandi impunitas illa, doceant leges fallere. Amare bonas leges, libenter iis adhaerere, et alio imperium earum non detestare; ut, his si careas, optimo te et amicissimo duce priuatum existimes; mores denique sponte et constanter attemperare iis ipsis, quae leges praestare iubeant. Hanc istarum reuerentiam, huic in eas animum stabilire, si quis legislator didicerit, vincet sine dubio clarissimos ex eo genere viros; quos sanctiones longe pulcherrimas promulgant, nec item modum, quo cum vita civium arctissime copulentur. Nam, quae acuta est *Aristotelis* a) observatio, *ὁ νόμος ἔχει ἀνάγκη τὴν ἐξουσίαν, καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἕκαστου, οὐκ ἔστιν ἄλλοτερον τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς ἀρετῆς οὐκ ἔστιν ἄλλοτερον τοῦ νόμου*, *omnis legibus ad persuadendum vis a consuetudine nascitur*. Et in eadem sententiam poeta b) queritur:

Quid leges sine moribus

Vanae proficiunt?

Sed in hac curarum parte, subest inuitatis a praesente te scribendi opportunitate, ex infinita illa fida, in qua habendum est, et iam cultura, iam securis adhibenda legibus, particulam frondis decerpere, in qua literis sacra inuentus, et quicumque bene rebus suis cupiat, nunquam satis oculos et cogitationes sine desigore possit. Quis enim vel magis noxium, in hac palaestra decurrentibus, otio reputetur? vel eodem amabilius, si quis recte accipiet. Nimirum, otiosos infectantur leges caecos; Otio rite profui philosophia docet.

Interest sane republicae, ut magis homines, semper autem pars longe numerosissima civium, seuera laborandi disciplina constringantur. Cuius postulationis causas nemo fere desiderauerit. Hi profecto, quos dixi, nec in officio certius continebuntur, nec sapientiae, virtutis, religionis ipsius

a) *Aristoteli. Politic. L. II. c. 8.*

b) *Horat. Carm. L. III. Od. XLV. v. 35. 36.*

ipsum amore imbuatur cibus, quam ubi laboris et necessitudinem, et sanitatem, sentire coeperint. Quod elegantius et concinnius, ut alia multa, expressit his versibus *Hesiodus*: c)

*Tis ἢ θεοῖς θεῶν ὄσσε ἀποδοῦναι ἔμμεν
 Ἀδύνατον μάρτυς ἴδ' ἡσὶ θεῶν ἔμμεν ἔν' ἔμμεν
 Καὶ ἔμμεν τὸ ἀποδοῦναι ἔμμεν ἴδ' ἡσὶ θεῶν ἔμμεν
 Πῦλιν δ' ἔμμεν ἔμμεν, ἔμμεν ἡσὶ θεῶν.*

Ante virtutum sudorem perfecerant dii
 Immortales. Longa vero et ardua via ad ipsam est,
 Primumque aspera; ubi vero ad summum ventum fuerit,
 Facilis deinceps est, licet antea molesta fuerit.

Quam in rem cum multa dici possint, de primis laboris
 apud animum vi, et foedissimis contra ignavi otii fructibus,
 sciens ea volensque, non quod nimis vulgata putem, praeter-
 tereo, contentus ad iocillam lepidam imaginem, quam *Seneca* d)
 efficit:

Quo qui nescit uti, plus negotii habet.

Quam quam est negotium in negotio.

Etiam cui quod agat institutum est, nullo negotio

Id agit, studet. At, mentem atque animum delectat suam.

Quo, inquit, animus nescit quid velit.

Hoc idem est; neque domi nunc nos, nec militiae sumus.

Imus huc, hinc illuc, quum illuc vestum est, ire illinc lubet.

Incerte errat animum, praeter propter vitam vivitur.

Mi-

c) *Hesiodi Opera et Dies*, v. 283—292. quem locum commen-
 dat *Cicero*, Ep. ad divers. VI. 8.

d) *Apud Gellium*, Noct. Attic. l. XII. c. 10.

Miseram vero sortem istorum hominum, et vel propter cauendam, quod vitandi causas, ut ille ait, quotidie praeterunt. Sed cum eosdem etiam, per hunc ipsum vitae somnum, praecipites in scelera, et turbas ruere videas, aliis graues esse, sibi adferre exitium, non iam contemtu puniendi sunt, sed velut perpetuas, quaedam ciuitatum pestes detestandi.

At his terrores et minae oppositae sunt acerbissimae. Audio. Nulla est res publica bene constituta, quin rigidiorum se praebeat in proterue otiosos, et inane desidiae maculam cum offensa aliorum circumferentes. Postquam in prius saepius iocundatus hanc abas nostrae scriptores minime mali, (ut nuper Francogallis suis, *Mistellus* *) in libro quem *Philadelphos* †) dici voluit, qui etiam sermone iam nostro legitur,) summas reipublicae et paratissimas opes in copia et industria ciuium collocandas esse: multo etiam accuratius hoc agitur passim, ut hae vires gentis in publica cedant commoda. Proscribuntur mendicij, festorum dierum numerus coercetur, proponuntur pensa laboraturis, alia otiosis aduersa edicuntur. In quo si quis nihil laudandum putet, iniquior fuerit; plura tamen facienda restant, ac, nisi prorsus fallor, maiora. Veniet in omni malo, quod altiores radices erit: extirpandum obsequium astructio- ni poeclat. ‡)

Summi materiam mali.

Mittamus. Scelerum si bene possint.

Eradenda cupidinis

Praui sunt elementa;

Re.

- e) Marquis de Mirabeau.
- f) *L'Ami des Hommes*.
- g) *Horat.* l. c. v. 49. seq.

G

Rescindenda igitur primum sunt turpis otii irritamenta omnia: nimis faciles victus consequendi aditus, vivendi genera, nomumquam et munera publica, quibus nihil aut parum agendo fungi queas. Porro diligentiae incolarum alimenta perpetua praebenda sunt. Male stipem et panem accipiunt ut Monachi, qui hoc ipsum laborando parare possunt. Nec unquam carebit respublica operibus in communi utilibus, quibus exsequendis admoveri tot manus negligentiores debeant. Maxime vero subtilis illa otii forma eorum, qui multum agendo nihil agunt, non hoc certe quod agendum erat, indaganda venit, et castiganda. Nullum fere genus isto perniciosius videtur. Tutum enim divitiis, dignitate, amicitia suis, latius in dies serpit, labore aliorum inter risus et voluptates perfruitur, ipsam nec industriam, nec praemia illius, colit, imitatores nanciscitur bene multos, pluribusque cupidinem similis otii adipiscendi instillat. Accedit, quod tanto gravius in rempublicam peccant, quo sunt lautioribus bene de ea merendi subsidia parati. *Hanc ardentissimam nationem, ut appellat Phaedrus, occupatam in otio, gratis anhelandem, et trepide concursantem, si compellerent, et ad meliorem frugem redire cogerent leges, tum vero insignis facinus ab iis patratum iudicaretur.* Utinam nulla beatæ pigritiæ exempla cernereptur! mendicantes quidem in vicis publicis levi opera magistratus abiget. Neque illud negligendum est, sumtuarias quoque leges otio fraenum quodammodo iniicere, et generi potissimum, quod luxum malis artibus, labore nullo, sustentat. E pluribus veterum legibus eximis, quae in otiosos animaduverterent, placet unam admodum repetere, cuius memoriam e *Diphilo* servavit *Athenaeus* ^{b)}:

Τοῦτο νόμιμον ἐστὶ βέλτιον ἐνθάδε

Κορινθίαι, ἢ ἐάν τιν' ὀλιγώνη' ἐσ'

Δαιμονίως δρῶσαν, τῶτον ἐπιτιμῶσαν πένον

b) *Athenaeus* Deipnosophist. L. VI. p. 227. 228. ed. Dalecampii, Lugd. 1612. fol. Z^h

Ζῆ, καὶ τί ποιεῖς κἄν μὴ βίαν ἔχῃ.
 Ἦς αἱ πρόσδοι λύσει τ' ἀποφάσματα,
 Ἐὰν ἠπολάσειν ἤδη τῶτον τὸν βίον
 Ἐάν δ' ὑπὲρ τὴν βίαν δακνῆται τύχη,
 Ἀπῦκον κενὸν τῶτο μὴ ποιεῖν ἔτι.
 Ὅς ἂν ἀδ' μὴ πείθῃτ', ἠέβαλον ζῆμιαν.
 Ἐάν δ' ἀ μὴδ' ὄστιν ἔχον ζῆ ποδὸν τλαῖς
 Τῷ δ' αὖτις παρέδωκεν ἑαυτὸν. — —
 Οὐκ ἠδέχεται γὰρ ζῆν ἄνευ κακῆς τύχης
 Τῶτον συνίης; ἀλλ' ἀναγκάως ἔχει.
 Ἦ λαποδῶτων τὰς νύκτας, ἢ τοιχομερῶν,
 Ἦ τῶν ποικίλων τὰ πάντα κοινῶν τίσι,
 Ἦ σκεφανῶν κατ' ἄγροισι, ἢ μαρτυρῶν
 Ψευδῶν, τοιοῦτων ἀκαθάρτου γένους.

Talis-istic lex est, o vir optime,
 Corinthiis; si quem obsonantem semper
 Splendidius adspexerint, illum ut interrogent
 Unde viuat; quidnam agat: quod si facultates illi sunt,
 Quarum ad eum sumtum reditus sufficiat,
 Eo vitæ luxu permittunt frui:
 Sin amplius impendat quam pro te sua.
 Ne id porro faciat interdicitur:
 Si non pareat, multa quidem plebitur.
 Si sumtuose viuit, qui nihil prorsus habet,
 Traditur puniendus carnifici. — —
 Nec enim licet vitam absque ullo malo degere
 Talem, scias: itaque necessum
 Vel noctu grassantem spoliare alios, vel parietes suffodere,
 Vel talia patrantibus adiungere se socium,

Vel in foro delatorem esse, aut testem

Falsum: a talium hominum genere purgamus urbem.

Denique et hoc expectandum est a praeclaris legibus, ut manifesti dedecoris notam, turpi otio inurendam, quavis ratione animis ingerant, praesentque communem labis illius horrorem, ac tanto feruentiora in laborandi assiduitatem studia.

Magna petimus a legum auctoritate; sed quis minora tantum illa et vulgata, parum ad mores et sentiendi veritatem valitura, animo complectatur? praesertim cum nulla sublimior legum ferendarum peritia, non iustum et utile earum temperamentum, sine philosophia proveniat. Huius igitur unius ope, ne diutius in alienam messem immittere falcem videat, de otio aestimando et utendo lubet disquirere.

Ac mihi quidem vehementer omni tempore placuit sententia *Senecae*, i) quam, praeteriectus villam *Servilii Vatiae*, de otio, quod philosophicum plerique putant, ex vero tulit. „In hac (villa), inquit, ille praetorius dives, „nulla alia re quam otio notus, consenuit, et ob hoc unum „felix habebatur. Nam quoties aliquos amicitia *Astii* „*Galli*, quoties *Seiani* odium, deinde amor, merferat, — — „e clamabant homines: O *Vatia*, solus scis vivere. At il- „le latere sciebat, non vivere; multum autem interest, u- „trum vita tua otiosa sit, an ignava. Numquam aliter hanc „villam, *Vatia* vivo, praeteribam, quam ut dicerem: *Va- „tia hic situs est!* Sed adeo, mi *Lucili*, philosophia sacrum quid- „dam est, et venerabile, ut etiam, si quid illi simile est, menda- „cio placeat. Otiosum enim hominem seductum existimat vul- „gus, et securum, et se contentum, sibi que viventem, quorum „nihil ulli contingere nisi sapienti potest. Ille quidem, nulla „re sollicitus, scit sibi vivere; ille eniam, (quod est primum,) „scit vivere. Nam qui res et homines fugit, quem capi- „ditatum suarum infelicitas relegavit, qui alios feliciores vi- „de.

i) *Seneca* Epist. LV.

„dere non potuit, qui velut timidum atque iners animal me-
 „tu oblituit, ille sibi non vivit; sed, (quod est turpissi-
 „mum,) ventri, Tomno, libidini. Non continuo sibi vi-
 „vit, qui nemini. Adeo tamen magna res est constantia,
 „et in proposito suo perseverantia, ut habeat auctoritatem
 „inertia quoque pertinax. “ Idem scriptor ingeniosissimus
 iuxta et animi humani callentissimus, non modo librum sin-
 gularem reliquit *d. otio aut secessu sapientis*, e quo paucae
 velut e naufragio extremae tabellae ad nos emerferunt; *)
 sed etiam plurimis aliorum librorum et epistolarum locis,
 quamquam brevius, idem quod libro illo docuit, philoso-
 fophum suo in otio esse occupatissimum; fere ut *Scipio Afric-
 -anus* de se profiteri solebat, †) *numquam se minus otiosum ef-
 -se, quam cum otiosus esset.*

Hoc nimirum imprimis agit *Seneca*, ut ostendat, ‡)
solos omnium otiosus esse, qui sapientiae vacent. Ceteris quidem
 mortalibus negotia, munia, labores omnis generis, attributa
 sunt, ut in iis, quid ferre humeri possint, experiantur.
 Deintis autem illis, nesciunt protinus, cui bono ingentes il-
 las animi corporisque vires acceperint. Adeo non generoso
 impetu ad nobilissima facta audenda feruntur; sed compellendi
 sunt quaedam officiorum, aut commodorum velut iugo
 imposito. Sapiens contra, sibi redditus, et a strepitu quo-
 tidianorum munerum otium nactus, plus etiam, et suavius
 peragit, quam definiti aliorum discursus et sudores. Tum
 demum non alienis regitur legibus, sed suis, hoc est, illo
 alte insito boni verique amore, cui iam cursum expedire per
 infinita licet spatia. Atque haec princeps causa subest, cur
 otium et quietem, vel statae laborum agitationi, quandoque
 succedere optet, vel sibi per omnem vitam contingere.
 Nempe, cum liber spiritus in omnia diuina humanae, et
 sua imprimis, penitus noscenda euagatur, optime fruitur

G g 3

otio,

*) Vid. *Senecae* utriusque Opera, Paris. 1613, fol. p. 961. seq.†) Apud *Ciceronem*, L. III. de Offic. c. 1.‡) *Seneca* de Breuitate Vitae, c. 14.

otio, non otatur. Et apposite idem ille *sententiarum magister*, ut enim vocat *Pentur*, *otium sine litteris mortem esse, et hominis vixi sepulturam,* *) non dixit modo, sed etiam oculis quasi iussit cernere.

Est igitur otium, quod probat et iubet philosophia, sine quo ne possit quidem satis explicare vim tuam intra mentes conclusam. Et tamen ipsa quoque admonet iuos, ne nimium sibi ad populum placeant illa laborum vulgariam fuga velintque videri contemnerè et abicere, a quibus propter animi tranquillitatem subinde abstinent. Rursus haec optime amici sui vocibus praecepit: „Abconde te in otio; sed et otium tuum abconde. Non est quod inseribas tibi philosophiam. Atque etiam aliud proposito tuo nomen impone: valetudinem et imbecillitatem vocato, et desidia. Glorjari otio, iners ambitio est. Animalia quaedam, ne inueniri possint, vestigia sua circa cubile ipsum confundunt: idem tibi faciendum est, alioqui non deerunt qui persequantur. Multi aperta transeunt, condita et obstrusa rimantur. Furem signata sollicitant. Vile videtur, quidquid patet: aperta effractarius praeterit. Hos mores habet populus, hos imperitissimus quisque: in secreta irrumpere cupit. Optimum itaque est, non iactare otium suum: iactandi autem genus est nimis latere, et a conspectu hominum secedere. Ille Tarentum se abdidit; ille Neapoli inclusus est; ille multis annis non transit domus suae limen. Conuocat turbam, quisquis otio suo fabulam aliquam imposuit. Cum secesseris, non est agendum hoc, ut de te homines loquantur, sed ut ipse tecum loquaris.“ †)

Nihil addam his magni viri consiliis; imò vero omnis reliquus locus legendus est. Coerceantur igitur otiosi ciuilibus legibus; melioris disciplinae alumni a philosophia, eaque comite, otari discant.

NOVA

n) *Idem Epist. LXXXII.*

o) *Idem Epist. LXVIII.*

NOVA GLOTTICA.

Ex litteris R. P. AUGUSTINI ANTONII GEORGII,
 Procuratoris Generalis Ord. S. Augustini etc. datis
 ad C. T. de MURR.

De Lexico *Tibetano* edendo, iam diu est, quum me haec cura et sollicitudo tenet. Habent illud P.P. Capucini in domestico *Fabulario* suo assertatum; sed nuda vocabula in eo conspiciuntur, latinis tantum litteris orarata. Nam *Tibeticæ*, siue *Tanguticæ* scripta desiderantur, quodque grauius est, quid ea significant sciri nequit; quippe quæ explicata non sint, neque in *latiuam*, aut *italicam*, aliamque linguam Europæicæ cognitam translata. Unum constat in *Nepallensi* eorundem P.P. Capucinatorum domo, quod voces *Tibeticas* habet, ipsius generis litteris descriptas, easque in *italicam* linguam conuersas. Huius egraphum promissum saepe est, sed necdum venit, et quando venturum sit, ignoratur. — Parua, quam optas, *Congensium Grammaticam*, ab *Hysintho Brusciotto* editam, una cum meis hinc litteris, ut spero, accipies. Vide et Tu, Vir praestantissime, num et alii sint in hac typographica S. Congregationis de propaganda fide officina impressi libri, quos velis. Hos enim mittam, ut iubes, Venetias, ad mercatorem *Schalkhauserym*. At vero *Grammaticam Indostanicam* mittere non poterò. Est ea quidem secundis veluti curis adornata a P. Cassiano, Capucino *Maceratensi*, ex MSS. P. Horatii *Pinnabillensis*, et iam diem expectat, quo tandem in lucem prodeat. Vereor ego tamen, ne optata dies multo remotior futura sit, quam ego velleam. Non ita diu ante e sacris nostris praelis prodire Christianæ Institutiones, *Malabaricis* characteribus curæ; modo vero *Armenicum* missale imprimitur. Ageudum quoque esset de *Grammatica Coptica* aucti *Guillelmi Boniouii*

cludenda. Sed huius negotii expediendi tempus, nescio qua de causa, in longum nimis protrahitur. Interea celebris *Schulzsius Copticum Lexicon* imprimi Oxonii, ut quibus ab hinc mensibus ad me scripsit eruditissimus *Wirthius*. Fortasse ille idem Schulzsius erit, quem typis arabicis edidisse significas Grammaticam Indostanicam. Hanc, oro te, Muri Clarissime, quam cito poteris, ad me mitte, et quanti eam nomine meo emeris, scribe, rem enim facies mihi summo-
pere gratam.

Ceterum non possum non tibi vehementer postremo loco gratulari de *Bibliotheca* tua *Polyglotta*, siue secundum *systema Glotticum*, tam sapienti consilio, tamque immarcescibile, et eruditionis copia, abs te composita. Tu unus, qui totos ferme viginti annos in hac plane ardua et difficillima peregrinarum linguarum studia impendisti, tantae molis opus suscipere et absolvere poteras. — Romae, post. Id. Jun. 1774.

Ex litteris Dom. *Michaelis Casiri*, S. T. D. et Bibliothecarii regii Scorialensis.

Cetera mea quod attinet scripta, in Catalogum: *Bibliotheca Arabico-Hispana Escorialensis*, in duos tomos distributa, prior agit de scientiis, alter de historia Hispana; uterque lucem aspexit.

Opera vero, praeo parata, sunt: Collectio Canonum Ecclesiae Hispanae, ex antiquo Codice *Arabico-Escorialensi*, cum *latina* interpretatione et notis.

Numismata *Arabica*, nec non variae Inscriptiones, ex Museo nostrae regiae Academiae Historiae etc.

Arabicae Inscriptiones, quae spectantur in Templo *Cordubensi*, ac in aede vulgo *Alhambra*, olim Sede Arabum Granatae Regum, cum notis.

Arabicae item Inscriptiones, quae in aede regia Hispaniae existant, cum notis. Omnes cum tabulis, et litteris Asiaticis descriptae. Interim vale et iube. Mattiti, d. 25. Maii anno Salutis 1769.

NOVA ACTA ERUDITORUM

• *publicata Lipsiæ*

Calendis Junii Anno MDCCLXXIII

Beschreibung von Arabien, aus eignen Beobach-
tungen und in Lande selbst-gesammelten
Nachrichten

*DESCRIPTIO ARABIAE, EX IIS, QUAE IN EA
terra viderat ipse audiveratque, adornata a CARSTENIO
NIEBUHR.*

Mafnus, 1772. quadrupl. f. pp. 432. Praef. XLVIII.
cum tabb. ex aere expr. XXIV, et terrae Je-
men mappâ geogr.

Quanto cum commodo litterarum omnium a viris doctis
in diffitas longe terras peregrinationes instituantur,
ab Herodoti aetate inde ad haec nostra tempora multis exem-
plis ita cognitum et perspectum est, ut mirandum non sit,
esse quam plurimos, qui, ut incognitae nobis aut parum di-
lucide explicatae terrae eiusmodi peregrinationibus aperian-
tur, et illustrentur, vehementer optent. Erat in numero

H h

ho-

harum terrarum Arabia, parum adhuc cognita, et, si quae alia, dignissima, quae cognosceretur, siue geographiae et historiae scientiam, siue philologiae orientalis doctrinam et litterarum SS. interpretandarum peritiam, siue rerum naturalium cognitionem, siue denique mercaturae utilitatem spectares, quae omnia, dubitatio non erat, quin incrementa largissima inde essent captura. Itaque auctoribus viris eruditis, et incitatore atque adiutore *Bernstorffo*, immortaliter de litteris merito effectum est, ut auspiciis summiusque *FridERICI V. Danorum Regis*, ut erat ille in litterarum studia liberalissimus, mitterentur, qui Arabiam, interiorem maxime, quam Felicem dicunt, viserent, et nostris terris cognoscendam traderent; idque institutum, mortuo Rege, filius eius *CHRISTIANUS VII.* qui nunc Daniam regit, amplius fouit et ornauit praesidio suo. Nec desuerunt ei eruditi in nostris terris, qui admonitionibus, quaestionibus, institutione, peregrinatos varie rexerunt, inprimis *Michaelis Goettingensis*, qui C. quaestionibus propositis, quid maxime investigatione dignum videretur, docuit. Profectis autem principio anni 1761. ad eam *ISEGLAV IV.* viris doctis, *Havniæ*, qui Philologiae et historiae, *Forskallio*, qui historiae naturalis; *Nieburio*, qui Geographiae; *Cramero*, medico, qui Medicinae augendae causa missus, cum pictore *Baurenseind*, qui ad descriptiones et imagines rerum memorabilium conficiendas additus erat, ex illis omnibus solus *Nieburius* rediit a. 1769. sociis in itinere mortuis. Sed attulit idem socum reliquorum aliquot schodas et aduersaria, quorum ope spes est fore, ut fructu operae, quam illi impenderant peregrinationi, litterae non careant: ipse vero, quaecumque per omnia itinera vidit, animaduertit, audiuit, cognouit, ut erat in inuestigando curiosus, et sedulus in annotando, ea nunc in ordinem digesta, copiosius, breuius, pro rei cuiusque natura et studiorum suorum ratione, cum litteratis omnibus communicat et amplius communicabit.

Habemus igitur eius Arabiam, diuisam in partes duas quarum prima de Arabia eiusque incolis in uniuersum exponit continua oratione a. p. i. ad 180. altera singulas Arabiae partes sigillatim enarrat; ex his excerpemus, quae nobis prae aliis scitu digna videbuntur, cum iis aut certiora reddi, quae dubia, aut nota, quae plane incognita erant, aut veterum narrationes refelli vel comprobari, aut, de quibus III. Michaelis quaesiuerat, ea explicari et dilucidari, cognouerimus. Sed antea breuibus, quid praefationis contineatur, commemorabimus

Itaque postquam paucis de consilio et apparatu itineris, de temporibus, de morte sociorum exposuit, et hunc reliquorum casum, et Arabiae naturam Arabumque indolem eo valere debere negat, ut quis iter per Arabiam sum magno periculo et ingenti molestia fieri arbitretur; et, si qui post haec illam terram visurifint, his monita dat utilia de opportunitate itineris, de ratione victus, de necessitate linguae arabicae addiscendae. — Quod ad quaestiones Michaelis attinet, eas ad se peruenisse docet per partes variis temporibus, omnes denum in India, integro post mortem reliquorum anno; itaque responderi accurate non potuisse, quia, quae ad philologiam, ad hist. nat. ad vitam communem resque ciuiles spectant, ea a se antea, superstibus sociis, non adeo accurate perscripta sunt, omninoque quod difficillimum reperitur, quaerendo, quae scire velis, cognoscere. Sed de geographia, quam potuerit, diligentissime omnia se egisse; non omnia loca a se commemorata, quae in Abulfeda, in Geogr. Nubiensi, in Anuillana tabula reperiuntur, sed multas urbes et regiones plane ignotas haec suae opera innotuisse, et nihil positum esse, nisi quod ipse vidisset aut ex idoneis auctoribus cognouisset; nomina locorum, quae nunc in usu sunt, edita esse, pro ratione vulgari Arabum pronunciandi germanicis litteris scripta (additis tamen plerumque arabicis) ut quomodo ea ab Arabibus ipsa dicerentur, posset ab omnibus intelli-

gi; ad consiciendas denique tabulas geogr. omnibus se, quibus poterit, praesidiis usum esse. Adhibuit autem cum summa diligentia observationes latitudinis astronomicas, (Loheiae etiam longitudinem reperit ex observationis Jovis satellibus) dimensiones viarum et agalotum in hac re fide dignorum narrationes. Addidit his appendicem variam, quae continet. 1) scripturae antiquae arab. in variis lapidibus, nummis, membranis, explicationem traditam a h. Reiskio nostro, cui eam legendam et evolvendam miserat, 2) varia de usu et significato hodierno verborum nonnullorum hebr. et arab. de quibus Michaelis interrogauerat, prout ex Arabibus, Judaeis, Christianis, acceperat, 3) explicationem aliorum verborum ad hist. nat. maxime pertinentium, ex Forfkalii schedis excerptam.

Priori operis parte Cl. Nieburius Arabiam Arabasque describit in universum, traditque deinceps de talibus argumentis: *De finibus, situ, coelo, et natura Arabiae* p. 1—10. Cum fluvii terra non sit irrigua, non habet nisi riuos, qui ex pluvia in montibus collecti per arenas fluunt (haud facile enim in conuallibus aquae stagnant) et plerumque ab arenis sorbentur, raro in mare exeunt; itaque riuus qui Musam praeterlapsus propter Mocham in mare exit, magnus fluuius vocatur in tabula Jemenae geogr. (Wadi el kbir, nomine communi cum Baeti, Hispaniae fl.) qui vix quemquam ex tenuissimis Germaniae fluviiis aequauerit. — In montanis Ar. partibus temperatus aer, et certo tempore pluvia, in campestribus (Tehama) quia semper sudum et serenum est, aestus vix ferendus; quod pertinet ad Michaelis qu. 88. — Ventus *Simus* s. Samum (ita vocant etiam calidissimum anni tempus) spirat maxime in Deserta Ar. quae Meccam, Basram, Bagdadum et Halebon interiacet; noscitur rubenti aeris colore et odore sulphureo, hominesque et pecudes, nisi in terram prosternantur, ut alii venti feruentes, adempto et oppresso spiritu suffocat. (Michaelis qu. 24) — In multis regionibus ad sinum Persicum, noctu, cum gramina rore stillant, sub dio sine noxa dormiunt. (Mich

qu. 89. not.) — *De nobilitate et dignitatibus Arabum* p. 10. ff. Quicumque ex antiqua gente originem ducunt, quae nunquam aliis subiecta paruit, Nobiles censentur, ipsorum lingua *Schech* appellati, siue illi suam familiam solam, siue plures, siue integram gentem regant (hinc dominorum et dynastarum immensus numerus, quamobrem iam dudum Strabo *αἱ πάλαι δυναστείας ἀποτετραμμένον τὸ τῶν Ἀραβῶν ἔθνος* tradidit); horum nobilissimi sunt *Scherif*, qui a Mohammedo ortum trahunt, inprimis ii, qui Hegsam incolunt, (terram Hegas vel Hedshas) et ab aliis *Seid* aut *Emir* vocantur, et quorum ingens ubique est numerus, quia qui a Scherifi filia, quocunque ex patre, natus est, inter Scherifos habetur: sed horum nominum non est constans ubique ratio: cum et Schech Arabes ipsi, et Emir Turci saltem admodum vage utantur. — Profapiam accurate numerant et genealogias accurate conficiunt Nobiles, non facile plebeii Arabes, ut qui maiores suos parum curent, praeter paucos Meccae incolae, quorum interest Koraitthicarum genti, cui munera certa et officia destinata sunt, accenseri. — *De religione Arabum* p. 18. ff. Praeter Sunnitas et Schiitas, quorum illi in plerisque Arabiae regionibus, hi ad finem Pers. vivunt, multae aliae sectae Mohammedanorum minores et ignobiliores reperiunturque, sed duae inprimis in Ar. celebrantur: *Zeiditae* (زيدى) a Zeide, nepote Alis, qui Mohammedis gener erat, orti dicuntur praecipuamque sedem in Jemena habent; *Beiditae* vero s. *Abaditae* (بياضى vel ابيضى) qui in Omana degunt, ab hostibus Alidarum, qui ex ingenti clade reliqui huc confugerant, originem habere existimantur. Harum sectarum, etsi commixtae inter se degunt, tamen altera alteram contemnit veratque quantum potest, sed *Zeiditae*, reliquis humaniores, Sunnitas patiuntur secum tranquille vivere. Peregrinas religiones Mohammedani neque

H h 3

con-

*) Cl. Nieburius nomen huius terrae scribit *Hedshas* et sic in reliquis, ubi et arabicum solet exprimere per *dij*; nos vulgari ratione per *G* expressimus.

contumeliis malisue afficiunt admodum, neque ut ab iis ad sua sacra homines pelliciant, multis artibus utuntur; si qui tamen sponte ad ea accedere volunt hos tuerentur et alunt, sed parce, nec valde fouent. — Viunt autem inter Arabes Judaeorum non modo singulae familiae, sed passim integrae gentes, Praefectis suis subiectae, quos Arabes ipsi Schech appellant, Christiani, olim quam nunc numerosiores, sed sine templis, et Baniani, s. pagani ex India, qui in Jemena, Omiana et Iraca reperiuntur. His omnibus Mascatae, quae est Omanae urbs primaria, ex legibus placitisque religionis suae vivere conceditur, Banianis etiam imagines colere; atque adeo ipsi Mohammedani non ita, ut vulgo putatur, imagines auersantur, sed et in India iis delectantur, et inter Turcos sunt, qui clam aliis imagines habeant pictas caelatasque. *De indole, et moribus* p. 27. ff. Cum pueri statim a V. vel VI. aetatis anno ex gynaeceo (Harem) ad patres ducauntur, in quorum conspectu vivant, aut praceptoribus erudiendi tradantur, remoti a consuetudine pularum aliorumue puerorum, sine lusu et ioco, max, ubi adolefcere incipiunt, ubiolla eius aetatis hilaritate seueritatem morum induunt, quae omnibus Arabibus communis reperitur. Ceterum virtutibus vitisue nec praestantiores alius populis nec deteriores Arabes famae inprimis student et bonam apud alios existimationem quouis modo tuentur, unde haud raro vel leuissima contumeliae suspicione ad summam saeuitiam irae et ulfiscendi cupiditatem incitantur (p. 31.) Per hanc occasionem, cum Cl. Auct. ad qv. 58. Mich. respondit p. 30. notam adiecit de fide *Aruiusii* (d' Arvieux) in iis narrationibus quae ad mores et consuetudines arab. pertinent.

Jam inde a p. 32. incipit A. *de pecuniaribus moribus ritibusque Ar. in causis vitae communis et civilis exponere, de quibus haec maxime visum est annotare: Homicidia non ubique extremo supplicio puniuntur; saepe occisorum propinquis liberum relinquitur velintne ignoscere homicidae satisfaciendi, an ipsi eum punire: et saepe ita caedem cognato-*

rum

rum nascuntur, ut integram gentem eius qui caedem commisit gens integra hostili modo persequatur, per multos interdum annos, usque dum utrinque par capitum numerus caesus sit. — *Signum virginitatis*, cruentum linteum, (Mich. qv. 56.) diligentissime requiritur in deserta Ar. et montanis Jemenae; itaque si quae sunt, qui aut a natura id non habeant (nam in quibusdam gentibus hoc omnibus foeminis commune est) aut casu perdidierint, id scriptis testimoniis solet confirmari; homines de plebe, si vitiatas sponas repere sint, statim repudiant, interdum et clam occidunt: in oppidis vero, qui sunt cultiores moribus, aliquo post nuptias tempore silentio ad parentes remittunt. Ceterum cordatiores his signis fidem non habent, quod aut artem norunt ea imitari, (licet imitationem a natura discerni succorum quorundam ope, Judaei nonnulli in Oriente velint) aut, ut non appareant, multis modis, pravis, ianoxiis, effici posse sciunt. Lintea vero cruentata neque a Mohammedanis, certe in Ar. Felice et India, neque a Judaeis condita seruantur, maribus ne ostendantur quidem, tantum a foeminis sponso propinquis inuestigantur et perspiciuntur. — *Immundities* omnis generis meris lotionibus tollitur, quae in nonnullis causis septies repetuntur; menstrua mulieres a precibus arceant, pure castaeque faciendis; nihil amplius. — *Alienis saceris auditores* Mohammedani, Sunnitae certe et Zeiditae, non habent immundos, nec eorum consuetudinem fugiunt, humaniter potius et comiter tractant. Longiori digressionem, quam par erat in enarrandis Arabum, non Turcorum moribus, de insolentia et impudentia Turcorum eorumque in Christianos et Judaeos contumeliis A. narrat: sed postea, quod ad rem facit, p. 46. laudatam prae eorum Arabum *liberalitatem et hospitalitatem* etiam nunc inter eos manere ostendit. Non modo in desertis regionibus iter facientes a Nobilibus libenter hospitio excipiuntur, et ubique, qui Arabas accumbentes viderint, ad mensam adhibentur, vocantur saltem, cuiuscunque conditionis religionisue fuerint: sed et in villis et vicis passim publicae tabernae habentur a Nobilibus in quibus iter

iter facientes gratis alantur; ea *Mansale* vocant (منزله). — De cibo et potu, de pane confecto ex *Durra*, (milii id genus est, quod simile videtur Indico milio *Pünii* XVIII. 7.) de potu ex *Cassae fabis* (*Kähwe* Arabes vocant) et viliori ex putaminibus cocto, quem *Kischer* dicunt, varia tradit non iniucunda lectu, sed quae tradita reperias etiam *Ruffelio* in hist. natur. Alepeni.

De domiciliis Ar. p. 59. ff. Aedes Ar. quae quidem a viris habitantur, nec structae sunt nec ornatae magnifice, aliter in foeminarum cubiculis habere dicitur; videre enim *Cl. Nieb.* ea non licuit nisi in Persia, cum tale aedificium strueretur et pararetur. Solum ubique tectum est vestibus pictis aut cratibus; interdum in mediis oecis aquae salientes aerem refrigerant. — Tecta aedium plana esse, satis constat; sed viliores casae curvata et rotunda tecta habent ex juncto aut stramine: ea *mapalibus* Afrorum *Cl. A.* similia putat: recte quidem, ut nobis videtur, nam cum *Sallustius* Jugurth. 18. *mapalia* dicit casas oblongas, incurvis lateribus tectas in formam carinae, et *Plinius* XVI. 37. ad tecta scirpos scribit adhiberi, plane videntur ante oculos habuisse talem casalam, qualem depictam exhibet *Auct. tab. 1*; et poterat fortasse res, si tanti esset, plane confici, si nomen Arab. harum casarum addidisset. P. 62. de vestitu, ornatu; mitrae; soleae, sandalia, calcei nobiliorum; plebeiorum et rusticorum hominum vestitus, qui tantum duplici panno utuntur interdum ad humeros et femora tegenda, noctu ad stragulam et tegumentum; telum Arabum omnium, *Jumbea*, latum, insipuum, acutum, quod in cingulo gestatur; mulieres pleraeque ungues rubro colore, pedes manusque rufo, s. inter flavum et fuscum medio ex foliis *Hennae* confusis (quam ex *Celsi* opinione Hebraei חֶמְדָּ , κωνίον Graeci dixerunt, cf. *Plin.* XXIII. 4) cilia nigro inficiunt, faciemque nigris lineolis et punctis distinguunt; etiam ex viris, qui fere nudi incedunt, integrum corpus *Henna* tingunt. Barbam omnes intonsam habent, praeterquam in superiore labro, quae non

omnibus abraditur; idem *Plinio* videtur traditum VI. 38. (non 32.): *et si enim ibi nunc legitur: barba abraditur, praeterquam in superiori labro; alii et haec intonsum nobis etiam certum videtur, legendum esse cum negat: barbandam abraditur; quorum enim illud addidisset: alii et haec (in sup. labo) intonsa?*

De matrimonii Ar. p. 69. Jus viduarum orbarum, *lovi conubio* petendi, etiam si uxorem habeat, inter *Judaeos* manet; etiam cum ritu expuendi, sed in terram; (nam *Deut. XXV. 9.* *Judaei* interpretabantur *ידבד*, *torum eo*; cf. Praef. p. XLV.) apud *Mohammedanos* nullum est: sed his duas sorores simul in matrimonio habere non licet. — Ad *polygyniam* quod attinet, cum in Oriente quoque par fore puellarum puerorumque numerus nascatur, natura viris plures uxores ducere vix suaserit. Sed *Mohammedani* hoc suo iure non utuntur omnes; haud paucis ex ditissimis nobilissimisque, mediae fortis fere omnibus uxor una sufficit. At quamquam reliqui plures ducunt, tamen multarum quae in uxores duci possunt nusquam apparet *inopia*, quod non modo puellae maritare solent, vix 12 aut 13, atque saepe 10 annos natae, sed etiam viduae iuniores, et mulieres divorcio missae, alias et semper alias nuptias studiose appetunt; *sterilitas* enim mulieribus *Mohammed.* summo dedecori habetur. Ceterum uxores *Mohammed.* satis commodè vivunt, nam illatam dotem propriam sibi servant, et, cum male a maritis habentur, possunt et ipsae divorcium facere. *Circumcisionem pudendorum* p. 76. si. negat quidem *Cl. N.* absolutae in Oriente necessitatis esse ad valetudinem tuendam, sed permagnae tamen utilitatis esse foretur partim ad lotiones, quibus ibi quam maxime opus est, quod, qui raro lavantur, mox humores sub praepucio in ulcera colligi sentiunt (forte *Andreas Philonis*, cf. *Mich. qu. 52.*) partim ad concubitus facultatem; alterum exemplo *Christianorum Orientalium* qui circumcisi non erant, confirmatur, alterum ad compendendam *Mohammed.* mundiciem facit et

egregie illustras locum *Herodoticeissimum* II. 37. (non 34. ut est in not. p. 78.) τα αἰδοία νεγρομυρταί καὶ δακρυγῆτες Ἰωνεῖς, quem nemo adhuc recte explicavit. Pueri interdum sine praepatio nascuntur, eamque rem animaduorsant A. suspiciatur circumcissioni occasionem dedisse. — In Aegypto tam Copti quam Mahomedani, Arabes Omanenses et Habassini omnes, non item Judaei, etiam puellas circumcidiunt, cum puritatis causa, tum ne chloria inter eosum et tollatur, quod turpe foeminis habetur. *De castratione* p. 81. In Ar viri non facile castrantur, raro castrati; peccatum e. sectarum carnibus vesci, Judaeis ibi religioni non est, licet ipsi non audeant partes genitales eis eximere. (Deverbia arab. quibus ea res appellatur, deque sensu hebraeorum et arab. quae in SS. litteris eam indicant, qu. Mich. 94. respondit Cl. Nieb. et Forskalinus Praef. p. XXXVIII. XLII.) P. 83. ff. Cl. A. incipit *de lingua arab.* alisque rebus exponere, quae cum litterarum studiis magis sunt coniuncta. — Inven Arabas varias dialectos antiquitus usitatas fuisse, satis constat, et Mohammedis tempore dialectus Montanae, alia Jemenensis erat. Id genus sermonis, quo Corani conscriptus est, religionis causa, nunc ab omnibus iudicatur praestantissimum, sed quod nunc in Ar. auditur, non topere ubique ab illo differt, ut linguam Corani opus habet aut in scholis, tanquam peregrinam addiscere; proximo tempore ad eam accedere fertur dialectus montanorum Arabum in confinis Hegalae et Jemenae, magis differt, quae incolis Hegalae usitata est, propius et ipsum quam reliquae dialecti Arabum in partibus quae extra Ar. audiuntur, peregrinae linguis mixtae: ut si cum veteri lingua Latina Italiae sermonem qui fere. X. XI. XII. in usu fuit, cum hoc hodiernam Italorum linguam, tum Provinciale, ut dicitur, Hispanicam, Lusitanicam, Francogallicam comparaveris, cuius rei intelligentia adjuvatur copioso catalogo verborum in Aegypto et Jemena idem declarantium sed admodum diuersorum, ex Forskali *adversariis* inserto p. 85. In reliquis terris, quae

ab

abstrahibus unquam occupatae sunt; et si eorum lingua intelligitur, et adhibetur ab omnibus, supersunt tamen veterum et quasi indigenarum linguarum vestigia. In praefata Syria quidem Damascus villarum quarundam insulae syriacae caespitibus loquuntur (Mich. qu. 80.) in Mesulana Christiani nonnulli Chaldaei sermonis usum habent sed valde mutati et depravati. Graeci Anatoliones et Armeni suam linguam in sermone communi adhibent, in sacris utraque utuntur; Arabes vero linguam omnes illae gentes suo litterarum charactere scribunt. At in Aegypto veterem linguam paucissimi sciant, et quantum inter sacra Christianorum Evangelia et preces coepice leguntur, sacerdotes tamen vix ipsi ea intelligunt; sed libros habent coepice scriptos haud paucos; in his eorum qui antiquissimae linguae aegyptiacae, qualis Pharaonum tempore fuit (لسان فرعون) vestigia seruant; in primis in monasteriis quibusdam, quae recensentur a Gorfalio p. 89. not. quo loco varia de Copris atque etiam Catalogum Episcopatum Copt. congeffit. De genere scripturae arab. antiquo et recentiori p. 94. ff. Cum constet tria genera scripturae et litterarum distingui, hamaricum, quo antiquissimi aethiopicum, quo post tempora Mohammedis, et ex eo et quae dicitur hoc ex minutum, quo nunc omnes utuntur: hamaricae quidem scripturae vestigia nulla Noeperit, sed ex montanae regni Jemenensis partibus; ubi multas inscriptiones superesse dicitur: inter litteras aegyptiacas et insensibiles; allatum titulum Mothae vidit, cuius litterae deorsum posita in eodem modo fuisse ipsi vixisse sanis; graeci autem modo deorsum transcribere eum non curavit. Aegyptiacae scripturae multa exempla supersunt in libris, titulis et nominibus. In libris suis eo genere Arabes interdum utuntur ad inscriptiones, at nos ucialibus, sed Kahizae in Aegypto inter libros scholae cui nomen est Gahica et alchar, scriptus integer Coranus his litteris inuenta; hanc ex arabico sequens antiquissimus, ex quo paginam integram descriptam est. Sur. xxi. p. 117. ad incidi curavit tab. IV. V. Inscriptiones varias exhibet tab. VI. VII. VIII. de monu-

mentis sepulcralibus, quarum, qui inter Arabes doctiores
essent, partem aliquam aegre legabant, integras fore b.
Reiskius explicavit Praef. p. XXVII. ff. Idem et nummorum
titulos legere nos docuit, qui sequuntur tab. X. & XII.
In his sunt arabici, tum cubici litteris, tum aliis, quae magis
ad recentiorum formam accedunt inscripti, numero XV,
una persica, et Parthici XV. Inter arabicos memorabiles
sunt qui in aversa parte caput hirsutum aut integram formam
hominis habent, quales figuras a Mohammedanis vulgo
negantur in nummis exprimi, et unus n. 4. magis etiam
memorandus, quod in averso lateris habet figuram Sancti
cuiusdam in averso imaginem crucis, sed in hac parte inscriptionem
Mohammedanis solentem $\text{الله لا اله الا الله محمد رسول الله}$
in altera nomen Caliphae cuiusdam
sed temporis iniuria deletum, cum nomine dignitatis
 امير المؤمنين . Tales nammi plures reperuntur temporum
expeditionum cruciarum a Christianis solum imperio Sara-
cenorum degentibus cunctis eo consilio, ut nec Christiani, cum
imagines religiosas viderent, nec Mohammedani, cum inscrip-
tionem legerent ea sepebarent. (P. et haec occasiones
A. p. 98. monet de *Dinaris* et *Dyhemis*, antiquis Arabum
nummis, illo ex auro, hoc ex argento, et de eorum pretio
inter Ar. nunc quidem non constare docet, nisi quid erump
Dinarium X. Dyhemis aequasse patentur, ipse vero se aut
nescire. utunt inter nummos suos Dinaris sit, nec ne, quod
scripturis non erat. V. Ob si potius, quam haec typis expressi
berentur, licuisset recognoscere, explanationem manibus aq
Reiskio traditam, quam exhibet Praef. p. XXX. nam in eo
diserte legitur: $\text{محمد بن عبد الله الدينار}$. Hoc Dinar
excusus est. Apparet autem ex diligentissima inve-
stigatione pretii, hunc nummum aequiparari *Dyhemis*, Dardicis
45, adeoque plus quam 3 *Dyhemis*, siquidem verum esse
est. Dyhemis efficitur quartam partem libras (nunc Sccl.)
Recentioris scripturae Arab. variis specimen exhibet tab.
XIII. variis nominibus. *Nesh* dicitur quo Arabes et Turci
libros conscribunt, partem abhorrens ab litterarum forma

inter nos usitata, quod cum crassius pingitur, ut in titulis librorum, *Ditt* vocatur, et *Tahh* Persae utuntur; utrumque genus vocalibus punctis caret, habet diacritica; sed ad celeritatem scribendi, ut in epistolis, adhibent aliud genus, *Rohai*, sine punctis, contortum et complicatum miserrime, ut legi, nisi a peritissimo, non possit.

De litterarum studiis in A. haec fors sunt quae A. tradidit p. 103. ff. — *Eae litterae non valde coluntur, suntque admodum pauci, quibus doctorum virorum nomen iure tribui possit, tamen non omnes Arabes rerum omnium plane ignari sunt, sed in oppidis certe, plerique de plebe scribendi artem et litterarum elementa in scholis, quae apud Moquas (Mouquas) et in foro (Suk,) habentur, (eae scholae ^{سك} vocant, ut saas olim Judaei ^{בית} didicerunt, et inter Nomadas eadem callent nonnulli; locupletiorum filii a praeceptoribus domesticis, puellae a foeminis erudiuntur. In urbibus nonnullis maiores scholae aperiuntur iuuenibus, in quibus historiam religionis gentisque suae et Calipharum, ex Corano eiusque commentatoribus, quorum ingens numerus est, haustam tam Astronomiam Philosophiam Medicinam, pro temporum ratione et captu gentis addiscant. — Sunt et in Ar. poetae, si diis placet atque oratores, et circumferuntur illorum carmina, sed; si ex specimine aliquo, quod A. p. 106 edidit, iudicanda sunt, veterum poetarum spiritum non spirant. Sed plerumque fabulas illi scribunt, quas in tabernis recitent; scilicet noctu in urbibus maioribus Arabes frequentes conveniunt in tabernas et calidam ibi sumunt, ceterum quieti sedent audiuntque aliquem vel libro historicos praesegentem, vel declamantem praecipientemve de moribus, vel carmina sua recitantem; (his enim Arabibus *Mullae*, i. e. litterati homines, inopiam lenant) similes in hac re maioribus, in quorum conventibus v. c. *Harriri* orationes sic recitatae sunt. — *Astronomiam* sunt adhuc qui colant, maxime quidem propterea, quod in ea futurorum praedicendorum praesidia contineri putantur, ex*

Commemorantur etiam arcanæ artes Arabum, quas non licet exercere, nisi quis ab artis magistro eius rei veniam nactus sit. In his primum locum tenet *Isim Allah* quam volunt vi nominis divini evocantibus familiaritate cum daemonibus conciliare sanctorum, ut, quodcumque illi iusserint, daemones efficiant, nuncient, quæ in difficilis levis fiant, tempestates excitent, ægros sanent etc. Eam exercere ne studiosissimis quidem probitatis religioni est; sed 2) *Siniam* qui colunt, commemorantur a prudentioribus, quod eos norunt homines pecunia emungere per malas fraudes. Eius pars est quæ docet præstigias facere, ignem comedere, vulnera infligere sine noxa; in quo genere statim temporibus integer ordo Deruisorum Bagdadensium homines innumeros soles deludere; quod qui cupit cognoscere, copiose descripsum inveniet p. 123. Huc refertur et *Kurra* s. ars schedulas scribendi ad omnia malorum generum despellendam idoneas, et *Ummle* s. vaticinatio ex nominibus hominum; utraq; solet a miseris scribis et librariis exerceri. At qui operantur ea quæ 3) *Sihir* appellatur, improbi et scelerati habentur; hæc enim veneficia magicæque artes complectitur et *Ummle* dicitur ab Omanensibus timeri.

De statu medicinarum et medicorum inter Arabes parva honorifice exponit. Cum in summa temperantia victus Arabes raro in morbos graves incidant, medicos non admodum curant, et si quando eos adhibere coguntur, honorem us non libenter habent; itaque hæc ars non admodum studiosè dicitur, et pauci sunt, qui ultra medicorum suorum Ita Sinæ, (Aucsam is est,) Pelsæret David, aliorum, Græcorumque libros et verba artis sapiant. Sed vulgus Arabum ut apud nos homines tepes, ipsi remedia morborum tenent: expedita ad comparandam, et ad medendum efficaciam: multum etiam roboris et virium ab olei visæ sibi accedere, imprimis in australi Ar. autumant, quo plerique caput, nonnulli corpus integrum inuncti, aduersus aestum solis muniuntur, licet in gravibus morbis nulla olei vis reperi-

riatur. (Mich. qv. 17.) — Morborum malorumque generis quae Cl. A. monitus ab Ill. Michaelle et aliis observavit, haec fere sunt: *Odontalgia*, et *وجع الخرس*, inter Mohammedanos, qui a sumto quocumque cibo os eluunt, minus quam apud nos frequens, sed tamen accidit, interdum a vermibus dentrinnatis, quos fumo incensae herbae Kurrad (*كران*) expelli aliquis dixit. (Mich. qv. 68.) — *Vermis Me. mensis* (Mich. qv. 50.) in Ar. Felici admodum frequens, Aerk (*عرق*) Aerk el insil vocatur. Vermis est, fili linei crassitudine, ad suorum triumque partem longitudinam crescens qui ex oculis in aqua stagnante latentibus, ut putant, natus, non ante sentitur, quam per cutem incipit procrepere. Serpit admodum lente et nunquam post 20. aut 30. dies, vix integer exiit, et sine noxa ille quidem, modo ne antequam exierit, abrumpatur, quod interdum mortem affert *Cramerus*, medicus societatis paulo ante obitum V. vermes simul ex corpore vidit eminere, sed *Nieburius* ipse, fortasse quod curam semper adhibuit ut puram aquam hiberet, ab hoc malo immunis fuit. — Vulnere a serpentibus inflictum interdum profusum, (Mich. qv. 25.) non reperit, sed iis medicinam afferri vidit alio, *conf. de la Caille* Journal histor. p. 274. Serpentes etiam multae in caedis navibusque vidit non venenatas — *Leprae* tria genera ab ipso et *Forskallio* observata sunt 1) *Bohak*, quae est ipsa *פית* *Mosis* *Lev. XIII.* cum maculae et pustulae albicantes, interdum et subrufae, primum in facie et collo, tum etiam in aliis partibus corporis apparent, quae tamen nec dolores afferunt, nec cum aliis contagio, nec cum liberis generatione communicantur, interdum sanantur sulphure, plerumque annuo aut bienni spatio ipsae per se evanescent; 2) *Barras* vocatur (*برص*) cum totum corpus maculis albicantibus tegitur, quod genus per se non semper habetur periculosum, et cum in cuti maculosa pili albicant et decidunt, nullam medicinam admittit. *Pessimum* vero genus est quod *Gülden-*

K k

dam,

dam, (جدلم) Magirdam a vulgo, dicitur, cuiusque symptomata omnia conveniunt cum iis, quae Hillarius (vid. Mich. qu. 28.) in lepra Arabum et articulorum notatis. [Hoc genus ex opinione Judaeorum doctiorum in Arabia dicitur esse quod Moses descripsit Leu. XIII. 10. 11. veterum ad totum hoc Caput illustrandum et verba melius intelligenda partim praesidii affertur. Nobis quidem tertium genus, ex Aethiopia forte allatum, inter Judaeos domesticum fuisse haud videtur, sed quaecumque Moses tradit, putamus pertinere ad secundum genus, quod tunc modo periculo careat, modo ledum afferat, tanta cautione a Mose tractatum est, ut, quia malum vel a maculis impeter obsecutionibus, non nitentibus (פדל מוס; cf. Perikaliob. p. 137. not. et Mich. qu. 28. n. 3.) vel a passulis ut antheralls (פדל, cf. Mich. ib.), utriusque symptomati accommodata praescepta scriberet, quantum ope discerneret, utrum lepra immedicabilis hinc ventura esset, an sanabilis (v. 13. primum genus r̄ Barras) an mera Bolus r̄ r̄. Jam vero leprosi apud Persas et hic illic inter Arabas separantur a consuetudine hominum et in peculiari domo huc vicis urbium concluduntur, in quibus cum reliquis locis malorum manent, usque dum morbo liberati sunt. Pestilentia in Ar. Felice non soles dominat, in Aegyptu et Syria indigetis magis, quam Christianos ex Europi advenas, vexat, quod earum terrarum Turci minus sibi cavent. moribus, sed morborum genera esse, quibus pestilentia non frangatur, nemo in illis terris cognitum habet. (Mich. qu. 28.) Postremum illius partis argumentum est, ab naturalibus Ar. Bolis ex triplici regno p. 136. ff. Quod ad metallum attinet, aurum in Ar. Felice non reperitur, quandois ea regio diu auri a veteribus habita sit, sed ex aliis terris facis magna eius via adhaec. Rursus enim summam ibi ferri inopiam esse Graeci scriptores tradunt, aliter res habet cum in terra Jemidanae ex metallis ferrata foditur, sed non in

copia ut unguerae Arabiae sufficiat; unguis ergo peregrino ex Danis inuesto, quod et melius est, et viliori constat quam ipsum arabicum. In Omana plumbi metalla tantam copiam suppeditant, ut inde in alias terras nauibus deportentur. — Ex gemmis Jemena habet onychas (Plin. XXXVII. 7.) et alias rubro subnigrescente colore, quas عقيق يبنى vocant. Alias in Ar. nasci, A. non audiuit (Plinius tamen adamantes arab. commemorat XXXVII. 4. fortasse quod ex India per Arabiam aduehebantur); nec nomina earum habet lingua arab. sed omnes gemmas communi nomine appellat ياقوت, et coloribus genera distinguit. Itaque nec nomina gemmarum apud Mosen norant Arabes, sed tamen ex iis, quae N. cognouit, certius fit, quod ante ex Josepho probabile cognoscebatur, טופס esse, qui topazius ab antiquis, a recentioribus Chrysolithus dicitur, colore inter flauum et viridem medio; nam زبرجد et اخضر quibus uerbis Ar. interpres illud reddidit, utrumque gemmas eius coloris significat.

De arboribus, fruticibus, herbis Ar. haec uisum est annotare: Thura nunc quoque fert Arabia, imprimis in partibus maritimis uersus ortum hibernum, sed uiliora, (البان seu لبان vocant, طيب, olibanum) praestantissimum genus ex Habbesinia et India affertur. — Caffaeae arbores, quae ex Habbesinia allatae dicuntur, in montibus Jemenae felicissime proueniunt. — Nasctur in Jemena etiam balsamus Meccana (Abu scham) sed incolae ignari bonorum suorum balsamum Mecca et Medina arcessunt. — Manna frequens in Oriente, in Diarbecria ex quercuum aliquo genere, in Persia australi, et, ut uidetur, in deserto Sinaitico ex fruticibus spinosis prouenit certis mensibus, plerumque Iulio et Augusto, estque triplex omnino. Quae mane ante ortum solis decucitur arboribus, praestantissima est omnium, ubi colitur, et hic illic minutis conuadiis micis, uelut gran-

lis, constat, ut a Mose describitur; eam Tarangubin vel Tarangubil vocant. Cum ab aestu solis liquefacta et denuo indurata; veluti cortex, foliis inducta est, aut aquae calidae iniecta liquefit, enatat, colligitur, aut una cum foliis contra fa in usum conuertitur quae est omnium vilissima. In Diarbecchia, Mosulia; Curdia, manna pro saccharo utuntur ad cibos, eaque, cum recens est, sine alui relaxatione, saepe copiose velcuntur. — Arabes etfi vino non utuntur, vitem tamen studiose colunt, nam et vias passas comedunt et merum concoquant in mellis genus s. omphacomeli, quod ipsis Dûba dicitur (دبس). Frequens etiam est in Iamena vitis, cuius acini pro nucleo semen mollius habent, unde genus est optimum vuarum passarum, quod nomine Zebib in aliis terris enchitur. — Ricini genus, quod Palaena Christi nomen habet, arabi الشروع, imprimis in Iraq et Arabia deserta reperitur et in irrigua solo intra 4, aut 5 menses ad 8 pedum altitudinem ascendit; eius ex fructu oleum exprimunt. — Arak vel Erak, quod semli deley flantur, frutex baccifer, ab Indico Araco valde diuersus, cuius fructus ar. Fauselidop dicitur. — In Syria ex populis, abietibus, cedris, roncariam sedificiorum sumunt, sed ex abietibus firmissimam; abietes ar. أرز cedros شردون vocant, et Marantas Aera suam putant esse eandem ac ar. أرز لبنان, nec genere has arborea, sed magnitudine differet.

Ad fruges quod attinet, feritur et colitur triticum, frumentum Indicum s. Turcicum, (Mais maius) holcus s. Durra. (Mais minus) hordeum, pisa ciceris, fabae, lentis etc. proueniuntque omnia felicissime, sed pro soli et frumenti et agriculturae varietate variis modis. Triticum quidem in Aegypto, in terris syriacis et babyloniis et in orientali Arabia, plerumque decies, duodecies, aut quindicies, eius lactissime calicis vicis, raro tricies semina reddit eodem

denique modo hordeum vulgare; sed circa Alexandriam con-
firmant tamen, quod veteres tradunt, 70. aut, adeo, 100.
modios tritici ex singulis modis seminis nasci, et cultissimam
semenae montanae agri 50. modios ferunt. In babylonica
regione gertus est hordeum nigrum, quod quinquagesima gra-
na reddit. Sed omnium maxime augetur, Darya, quae sal-
tem 50. modios pro uno saepe 100. reddit, et in Jemena,
quia bis quotannis, interdum ter metitur, nocturnam eug-
nit, ut ad 500. vel 400. modios quotannis augetur. Cl.
Nubiarum igitur verissimile putat, si quando deo incredibili a-
grorum in Oriente fertilitate apud antiquos mentio inicitur,
ut Genes. XXVI. 12. Herodot. I. 162. na loca de hoc
frumentis genere innotescenda esse. Sed modus agrorum
hinc in regionibus N. peragrans valde incertus est. Cum
in ceteris terris plerumque magis generis arvensis, serantur, co-
lanturque agri, in Arabia felix, et in instrumenta rustica pe-
rum scilicet fabricata habent, magno tamen studio opus rusti-
cum agunt. In Jemena montanae agros arvensibus, aragi,
vel fodiant, agere videntur lapideo, ingesta terra, et cum
natura arida sint, aquarum subterranis indigent, quae ex pu-
bris haustam verbis (دلو) immittant, et ex uno in aliorum
dulceps derivant, tunc operose eos, sed curiose et utiliter
conferunt, sic ut omnia fere grana tunc cogantur, et minor
seminis copia, quam apud nostrates, sufficiat, ceterum adeo
singula grana sigillatim terrae mandant, aut progerminantem
herbarum ordine et ratione in agris plantant. Semina autem,
quibus aliquid commixtum est alieni generis, non modo Arabes,
non secernunt in serendo, sed ne Judaei quidem, si qui sunt,
qui agros colant, licet his praescriptum sit Lev. XIX. 19.
Cum fruges maturuerint (sunt autem tempora maturita-
tis pro ebulli et folii varietate varia, nam Durae v. d. prima
mensis inter Septembri et Novembri solum incidit, hordeum
a Martio exente ad Maium medium hic illic metunt,
adfectus euelluntur, non secuntur falce, et virides herbae,

K. 103.

deinde tritūrantur, lapide per arcem, in qua binæ series fer-
rum aduersis arillis positæ sunt, a loubus tracto.

Tandem ut de animalibus quædam commemoremus,
inter iumenta Arabes, et maxime qui in Deserta viuunt, ma-
ximi faciunt genus equorum quos Kachlanos vocant, adspe-
ctū tenues et inuenulos, sed velocissimos robustissimosque,
quorum genus et velut profapiam a longissimo retro tem-
pore numerare sciunt; alterum genus, Kadichorum, con-
tremittit. De afinorum duplici genere, minori altero et
tardo, altero maiori et generosiori, de camelis, et bouibus,
nihil admodum memorabile traditur, nisi quod carnibus bu-
balorum, qui in regionibus aquosis et paludosis, non in Ar.
reperiuntur frequentes, omnis conditionis homines vesci so-
lent. Breuiter de feris nonnullis, *Schakal*, quod lupi, et
feri canis genus est, Ar. *Wauī*, *Benat el wauī*, et *Huana*,
utraque carnium humanarum cupida, de mure Aegypcio,
seu *Jarboā*, de simiis, aubus, piscibus uniuerse, copiosius
de locustis. Vidit A. in Aegypto et Arabia locustarum in-
gentia agmina, quæ illoc o. Lybiae desertis huc ex Aethio-
pia trans mare aduolarent; eae omnes arida et sticulosa loca
amant et cum pluuia copiosior cadit, abeunt: sed locorum
inhabitant, adfatis quippe arenis suis, non parum perunt,
ut saepe in caelis aërum, ut in mare, insidant, frequentes et
periclitant. Quædam autem locustarum, vixit inter Ar. nomina,
quæ non formæ in eodem genere possit varias mutationes va-
rietatem, sed generis diuersitatem indicant. In his, quæ
Basbe vocantur (L. 1), minor est, reliquis, et in orientalibus
partibus Arabiæ saepe tertia abscondita tres, quatuorue an-
nos demerentibus; eo genere nec rescipiunt Arabes, sed
et reliquis inprimis amant, quæ *Muhher* vocant, (L. 2)
C. 10, nam Gerard. comitante nomen est omnibus locustis,
eas vel aqua coctas conditasque sibi, vel in carbonibus tostas
edunt; vel in fumo siccatas ad futuros usus seruant. Om-
nes autem locustæ inimicissimæ sibi habent Seleucidæ aues.

as Plinius vocat R. 27. quae *Sommar* arab. dicitur, nigro colore, passeris magnitudinem patillo superantes, et Chersania, Persici regni promissa; advenat, quae innumeram horum animalium multitudinem quotidie vorat, concicere falsens, feruntur. — His addidit novissima de animalibus, de quibus Cl. Michaelis interrogaverat. Esse in *Assam* et *Salsam* aues, (qu. 5.); cerni etiam pisces volantes in *Siam* *Arabia* (qu. 4.); sed serpentes volantes (qu. 85.) nunquam videri esse; si qui tamen inter veteres tales commemorant, id videri intelligendum de iis, quae sepe ad arborum applicatas secessant, corpus magne impetu in aliam arborem concidant, unde salient, potius quam volantes dicenda; sint. De *Uria* (qu. 81. 87.) nihil certi A. cognovit, nisi quod *Pesce* vocant, delphinum quibus vocant. Animalia tempesta a *Mohammedanis* habentur, et quae illi (qu. 93.) quatenus carnis humanae appetentia sunt, tam quae ab aliis animalibus lanata aut adneria, aut quae affectu alicui modo notati fuerint ita, ut sanguinem non fuderint; sed sunt etiam genera quaedam animalium quorum carnis pars non comedunt, et quae singula ab A. Cl. commemorantur.

Haec forte sunt, quae in prioribus libris parte memorata pro ceteris digna nobis videbantur. In quibus, si qui forte sint qui mirentur, haec adeo male esse quae plane non sunt, nonnulla etiam, quae non sunt, diligenter enarrata videantur, aut si qui doleant, non omnia, quae animalium verti et narrari potuerint, a Cl. Niebuero enarrata esse, tum ex his, quae viri docti maxime voluerunt investigari, paucis se contentum dicant, ut si eorum cognitione tantum possit acquiescere, si qui denique omnia huius itineris eventuum consilio et voluntati Regis non satis querantur respondisse: hoc iubemus recordari, primum non hoc mandatum fuisse Cl. Auctori, ut omnia observaret et scriberet promissae, sed ut

scum

flum. et loca Arabiae, quam peragraffet, nobis demonstraret, neque expluisse solum hoc officium, sed multis modis superasse; deinde fieri non potuisse, ut ab uno exingeretur omnia quae ipsi illi viri nobis, quos suas totus itineris extulisse diximus; subnumerare fore, ut a quatuor viris perhorreretur; eosdemque volumus scire, nondum omnem enumerationem eorum, quae A. in Arabia vidit audivique, hoc uno libro absoluta, sed partim totius itineris descriptionem, (cuius priorem totam iam recitum mox indicabimus, alteram cupitis expectamus) partem nobis suppeditaturam, quae si huius libri comitibus commode non poterat, partem sperari esse, fore, ut dispersae per schedulas reliquorum sociorum itineris animadversiones, maxime Forkkalianae rerum naturalium descriptiones collectae et in ordinem digestae posthac separatim edantur. Quae quidem autem sit, mirari nobiscum et colere omnes debet diligentiam insignem et fidem Cl. Auctoris certissimam, qui in narratione sua non modo semper accurate distinguit, quae ipse viderat, animaduenerat, et quae ab aliis acciperat, sed etiam auctores commemorare solet, ex quibus ea cognovit, eorumque vel fidem vel scientiam ipse sic aestimat, ut quale quoque narrationi pretium statuendum sit, facillime possit dignosci. Ceterum in his tantis libri bonis, faceretur tamen et ipsi, priorem eius partem expectationi nostrae, quam de hoc itinere conceperamus, non omnino satisfecisse, cuius rei causae a nobis dictae sunt: sed tanto maiorem laudem alteri parti, quae, quod geographica comitibus, proprie ad Cl. A. pertinebat, tribuendam censemus, propterea quod uniuersae Arabiae geographiae, tumbis adhuc et tenebris tectae, plurimam inde lucis accessit. Verum ne diutius lectores, legendo iam fatigati fosses, senemus, huius partis argumentum proxime enarrabimus.

AL

ALGEMEINE THEORIE DER SCHÖ-
nen Künste.

i. e.

UNIVERSALIS CONTEMPLATIO AC DELI-
neatio artium elegantiarum, in articulos ex ordine litterarum
verba artis indicantium descripta, a JOANNE GEORGIO
SULZERO, Regiae Societatis Scientiarum Berolinensis So-
cio etc. PARS ALTERA. K—Z.Lipsiae 1774. Apud M. G. Weidmani heredes et Rei-
chjum: in 4.

Quas prior huius descriptionis artium pars, peritiorum
tulit laudes, omnibus enim ut probaretur, nec ipse
Sulzerus efficere voluit, vel potuit, quippe qui, haud ex ali-
orum cupidorum inprimis hominum sententiis pendere, sed
veritatem ducem sequi solitus, in praefatione huic parti
praemissa, ne refutandos quidem existimavit eos, qui vel te-
mere, vel sinistre, de priori parte iudicassent; eandem com-
mendationem et hanc alteram partem habituram esse, non
est quod dubitandum existimemus, cum et Cel. auctor le-
ctoribus persuasum hoc cupiat, et res ipsa ostendat, nihil
scriptum esse sine diligenti cura, et accurata rerum contem-
platione, et earum inprimis artium ratio sit habita, quae
oculos auresque sua pulcritudine ac suavitate alliciunt, veluti
ars est pingendi, fidibus canendi; quibus corporis vitaeque
commodis consulitur, veluti architectonica; quaeque non tam
oculorum, aurium, manuumque operas desiderant, quam
potius mentem acuunt, animum oblectant a vitiis auocant,
ad virtutem incendunt, veluti poesis atque eloquentia. Musi-
cae inprimis artis peritis, ac studiosis, gratissima erit in per-
multis vocibus artis explicandis illustrandisque a cel. Sulze-
ro adhibita opera; nec forsitan quisquam erit, qui non laudan-
dum putet eius ipsius consilium, peritos probatosque artis
Musicae magistros, Kirnbergerum Berolinensem, Schulzium Lu-
neburgensem, consulendi, cum quisque de ea re arteque,
quam proficetur, et quacum antiquam contraxit familiarita-
tem,

tem, melius atque facilius aliis differere posse existimetur. Inter alias vero huius libri dotas atque virtutes haec praeter ceteris se commendare videtur, quod voces artis, *terminos technicus* vocant, explicantur non huic modo illius arti propriae sed multis artibus commune, ita tamen, ut in quavis arte aliam viam, alium usum habeant: quo referenda sunt ea, quae de *frigida* ratione poetae et oratoris, respectu artificum differuntur, quibus vis et ratio *perspicuitatis* ostenditur. Hoc numero sunt disputationes de *minutiis*, de *vi aesthetica*, de *audaci*, de *artibus*, de *artificioso*, de *ridiculo*, de *visu rerum imaginibus* (*Lebendiger Ausdruck*), de *praecipitiis* (*lehrende Red.*), de *facili*, de *affectibus*, de *amore*, de *negligentia*, de *novi*, ut alia taceamus, quae legisse neminem poenitebit, cuiuscunque sit artis peritum, cum musici modo voces musicae arti proprias curent, pictores architectique modo ea lectu digna existiment, quae in arte pingendi aedificandius aliquid momenti habeant, et vocabula artis, quae uni arti sunt propria, in iis libris iam enucleata reperiantur, qui data opera de hac vel illa arte sunt scripti. Ut exemplo res illustretur, quid intelligatur per *scalam*, quae sit *diuisio*, ratio et *compositio sonorum*, qua ratione discantur *figura musica*, quod *Solfeggiren* et *Solmisiren* vocant, et similia, artis musicae periti petant ex iis qui initia artis canendi continent; quamvis non negemus, multa a Cel. Sulzero adferri, quae in aliis libris de arte musica scriptis frustra quaerantur. De *recitatione* verbi causa quam Musici *recitativ* vocant, sic agitur, ut primo definiatur et a cantu et declamatione distinguatur; dein qua ratione poetae versandum sit in recitatione elaboranda doceatur; denique quindecim praecipia tradantur Musurgis observanda, eaque exemplis multis, et observationibus criticis ex interiori arte petitis, illustrentur. A recitationibus iubet abesse Cel. Sulzerus rhythmum melodicum, sonum principem, et modulationem semper sibi similem, ornamenta denique atque figuras (*Manieren, melodische Verzierungen*), modulationis. Eleuatio vel fractio vocis affectui modo vehementiori, modo leniori, ut sis conue-

mens, et harmonia accurate respondeat argumento textus, praecipitur; ut alia non commemoremus, quae artis musicae peritus legat, atque si placet comparet cum iis, quae de eodem argumento disputantur a Scheibio, Musico haud ignobili, in commentatione quae inserta reperitur XI. et XII. in parte Bibliothecae artium pulcrarum. Ea quae de figuris rhetoricis, Metalepsi, Metaphora, eius viaesthetica, eius vitijs ab Aristotele notatis, de metonymiae varijs generibus, quae de vita et carminibus Pindari, de scriptoribus comicis, Plauto atque Terentio, ut alia non commemoremus, in hoc Volumine accurate atque perspicue traduntur, ita comparatae sunt, ut forsitan non desiderarentur, cum hoc praeclarum opus non modo iis, qui in graecis latinisque scriptoribus explicandis illustrandisque versantur, sed eorum quoque usui imprimis destinatum esse videatur, qui, vel cum manuum agilitate ac facilitate, ingenij quoque acumen atque solertiam coniungunt; vel sensum quendam boni pulcri affectantes, ex consilio eius generis libros legunt, ut ipsi sapere, et de qua vis arte acute iudicare posse existimentur. At a quo, et quo consilio haec artium contemplatio legatur, nihil refert: cum non negari possit, lectione huius libri acui ingenium, ali ange ique vim iudicandi. Cuius rei fidem facient ea, quae Gel. Sulzerus de *peritis artium*, ab *amicis artium*, et ab *ipsis artificibus* discernendis differuit sub voce *Kenner*, ostendens, quisnam aptus atque idoneus censor operum artis ingenij manuumque, existimari queat, docensque, non modo spectandum esse num opus ingenij praecipis artis exacte conveniat, sed et quid efficiat in animo peritorum, vel placens, vel displicens, considerandum. At quoniam ipsum opus totum in contemplanda pulcritudine ac venustate artium versatur, age breuiter, quid de his ipsis artibus in genere dictum sit videamus. Ipsa natura artium in coniunctione iucunditatis atque utilitatis, atque in exoliendis iis rebus conitur, quarum usum necessitas homines docuit. Pastor, qui primus baculum ac poculum suum figuris exornauit, artem statuarii reperisse; et agrestis, qui felicitate ingenij curaret, ut casae li-

gneae vel stramineae non deesset partium singularum ratio ac proportio, princeps architectus fuisse videtur. Ingenium humanum imitatur naturam diuinam, quae in creando hoc uniuerso id potissimum spectauit, ut oculi, omnesque sensus oblectarentur, et homines innata pulcritudine rerum honestarum atque utilium, ad eas eligendas sequendasque allicerentur, et insita deformitate rerum turpium atque noxiarum, ab earum amore curaque absterrentur. Quae ratione oratio formam carminis, et iter hominis formam saltationis induit? Quando descriptio meretur nomen picturae, sonus instrumenti nomen Musicae? et quando aedes referuntur inter architecturae opera? Si opera artificis istas res expolire studet, et sensus quadam suauitate afficit. At hac pulcritudine, qua artes elegantiores animo hominum blandiuntur, non sensus modo titillant, sed mentem animumque virtutis amore incendunt, ad honestatis studium incitant, admiratione rerum salutem publicam cum adiuuantium, tum augmentium, abripiunt, hisque de causis merentur attentionem diligentiamque sapientum, et curam atque tutelam Principum. Isto autem pulcritudinis sensu non modo fugatur sensum stupiditas, atque barbaries, sed etiam felicitati cum publicae, tum priuatae, optime consulitur, quae continetur sapientia legum, et ciuium studio legibus satisfaciendi, quod studium excitatur atque fouetur sapienti usu artium elegantiorum. Nulli igitur artificii liceat suam exereare artem, nisi praeter documenta artis, sapientiae quoque atque virtutis ediderit, atque summa sit magistratus cura, ut cum publica monumenta et aedificia, et quaeuis artificum opera, publici et priuati ritus, usu atque influxu artium pulchrarum vim habeant animos ciuium sapientiae probitatisque amore studioque imbuendum etiam lingua sermoque ciuium, procul absit a barbarie, et ita expoliatur, ut apta sit atque idonea ad sententiam mentis acute animique probi exprimendam.

Inuentionem artium Graeci sibi vindicarunt: sed instinctus hominum, atque cupiditas innata, res quae

quae in sensus nostros incurrunt gratia atque pulcritudine quadam exornandis, effecit, ut nulla gens sit fueritque, quae Musicam, saltationem, eloquentiam, poësin, plane ignorasse putetur: Chaldaei tamen atque Aegyptii, ut et Etrusci, primi fuisse videntur qui artes studiosius excolerent. Graeciam proprie sic dictam, artes, per colonos Ioniam atque Italiam deductos, accepisse, Ioniam vero a finitimis Chaldaeis, et Graeciam magnam ab Etruscis, maxime probabile est. Romani magis opum augendarum, et tyrannidis exercendae, quam ingenii colendi cum studiosi esse viderentur, Musae haud Romani vocatae, sed ibi potius hospicio exceptae, vix antiquum honorem venustatemque tueri potuerunt, ita ut ad seculi decimi sexti iuuenis in officinis artificum latere iuberentur, ac si non essent magistræ morum, atque felicitatis publicae. Hanc diuinam vim artium pulcrarum nec nostrae aetatis homines satis agnoscere videntur, cum vix alium exrum velint esse usum, quam ut pompae, luxuriae, prodigalitati inferuiant, et propterea artifex personam hominis agere cogitur, qui principes ciuesque oblectet, et ditioribus atque ignavis hominibus tempus fallat. Natura, usu, pretio, satisque artium descriptis, Sulzerus, animi humani indagator felicissimus, soluit quaestionem propositam, quis ratione quis per sensus aurium oculorumque ita affici possit, ut mens animusque emendentur, impellaturque, ut suo officio prompto satisfaciendum putet? cuius quaestionis soluendae rationem si quis cognoscere velit, ipsum Sulzeri librum consulat quia iam diutius, quam pro patientia lectorum, uni loco immorati sumus, nec multa alia plane intacta relinquere velimus. Tribus hinc modo verbis, et veluti alia agentes, quae a doctis hominibus et peritis artium legantur digna, nobis quidem videri monemus et, quae differuntur de affectibus mouendis, sedandisque, quid huius rei respectu artifice sciendum agendumque sit, quomodo natura, vis, et effectus cuiusuis vehementioris animi motus, sculpendo, pingendo, canendo, oratione demique et carminibus, commode ac viuis coloribus exprimi possit. Nec minus attentius legi merentur, quae Cel. Sulzerus de canticis scripsit, eorum dis-

etiam ab Odis, eorum argumenta, cum poeta vel exprimat,
 laetitiae, gaudii, amoris: grati animi sensus, vel recitet ea,
 quae possint in suo vel aliorum animis sensum, quandoq; mo-
 vere ac excitare, vel doceat: tradatque placita, quae vim ha-
 beant in animum humanum, de stylo canticorum, de eo-
 rum usu in sacris, in negotiis publicis et privatis, veluti ad
 excitandam fortitudinem, omniumque virtutum studium mo-
 vendum, alendum. Recte iudicatur, cantica, quae doctrinam ali-
 quam contineant, non esse recitanda: quamvis non probentur
 poetæ celebri Klopstokio, cum et memoriae inseruiant, et
 facilius in animum influant, eumque suaviter afficiant. Poeta stri-
 nostræ aetatis, quorum non exiguus est numerus, sibi di-
 sta putent, quae Gell. Sulzerus monet voce sapienterque,
 scilicet difficile esse cantica scribere iocosa ac ludicra, quae
 laudem sapientum, prudentumque mereantur. Multi enim
 huius generis poetas nil nisi pueriles iugas protulerunt, alii
 sibi notam luxuriosam libidinoseque vitae generis inusserunt,
 cum hominis personam dignam hilaritatem excitare velent.
 Carmina si isti velint scribere digna logi, ducem sequantur
 Hagedornium, qui hilaritate qua ratione utendum non abu-
 tendum sit, canticis iocosis praeclare ostendit. Quae Mu-
 surgus in canticis canari, accommodandis spectare debeat,
 quàmvis haud vulgaris sint praecepta Sulzeri, ea tamen hoc
 loco laudare nolimus: cum nobis persuasum sit, Musicos, qui
 attentam suam non ut sellularium exercent, nec voce modo
 digitisque, sed et organia utuntur, ipsam librum sibi com-
 paraturos, diligenterque lecturos esse. Hac ipsa de causa
 non commemoramus ea quae de architecto observandis, sub
 vocibus *Kaempfer*, vel in muro eminente lapide, vel ligno,
 cui quid immititur *Karnis Coronik*, *Kalatsche* subscudis spe-
 cies, *Kirche* templum, *Kranz* fastigium columnae, *Kragstein* la-
 pis fulciens, *Kranz* coronis, *Krinne* plicae columnarum, *Man-
 sërde* tectum fractum, *Ochsenaugen* parvae fenestras, *Palast* pa-
 latium, multisque aliis differit. doctissimus Autor; nec ea
 quae ad artem aeri incidendi sculptandique pertinent, cuius
 artis origo, fata, atque pretium describitur, quae sculptori-
 bus, pictoribus sunt communia veluti, *lux et umbra*, his pro-
 pria

ita, e.g. sub vocibus *Lust*, et *Lust perspicit*, *Mazzantina* coloris specie, *Delfarben* coloribus ex oleo paratis, Pictores ipsi egant, quae de hac potentissima arte sub voce *Mabler-kunst* commemorantur. An verendum profecto videtur, ne patientia lectorum abuti, aut illorum cupiditati impulsus Operis, nomine Sulzeri dignissimi, dissidere possent, ea modo paucis addere liceat, quae pluribus exponuntur de *arte theatri*, quae multas contemtoras, sed multo plures amatores quovis saepe tempore invenit. Quod nec mirandum, cum homines nec semper negotiis, seriisque rebus, vacare possint, nec in otio ac solitudine segnes, stupidi, morosi vivere velint, commodamque utilem tempus fallendi rationem desiderare videantur, quae non arbitrio lucri cupidum, insipientum, et abiectionum hominum relinquenda, sed legibus ita coercenda est, ut ciues assidui atque laboriosi habeant aliquid, quo corpus animusque labore confecti, recreantur, oculi auresque voluptatem capiant, quae virtuti animoque haud noceat. His praemissis, facile intelligitur, ludos scenicos haud plane contemendos esse, cum maximam vim habeant in animum vacuam, videndo audiendoque res, mirandas incognitasque, percipiendi cupidum, quam effusa multitudo spectantium, ornamenta theatri, vestitus, vultus, ipsa denique vox personarum scenicarum, ipsa illi festiuitas ita afficiant animum, ut dicta factaque hominum, quos virtutis studiosos, vel vitio inquinatos videas, audias, diutius memoriae inhaereant, aliasque in animo agant radices. Quum vero haud possit negari, eam esse ludorum scenicorum rationem, ut iis facile multi possint abuti, imo abutantur: necessarium esse videtur, ut magistratus curam ludorum suscipiat, caueatque legibus, ne in theatris ea spectanda exponantur, quae obsint honestati atque virtuti, vitiorum latentia scintillas excitant, sed quae potius vim habeant ad animum movendum, impellendumque ad quaevis honesta et praeclara, ut officio satisfaciant ciues, et recreati otio iucundo et utili, negotia molesta facilius subeant. Prudentes, et salutis publicae studiosi amantesque viri, si vel nullis praemiis adducti, iussu Principis, patriae amore commoti, leges

theatrales custodiant, haud verendat esse videtur, ne respublica quid detrimenti inde capiat. Nullum drama dignum theatro denique iudicetur, nisi peritorum proborumque virorum probetur iudicio; et comoediarum tragoediarumque scriptores praemiis excitati, de laude non plebis, sed prudentum censorum solliciti; omnem, haud dubitandum est, quin daturi sint operam, ut fabulis cum profint, tum oblectent. Quidquid in scena proponitur, perspicuum necesse est ut sit, et tale, quod a multitudine capiatur. Perspicuitati vero hoc accedat, ut argumentum non sit paucis hominibus alicuius ordinis et conditionis proprium, sed ita comparatum, ut rationibus multitudinis sit commune, et sensibus quoque mouendis, excitandisque rerum imaginibus claris, aptum atque idoneum. Theatrum est locus, quo tempus suauiter fallitur, non vero schola virtutum; ne tamen virtuti damnum inferat cauendum, semperque seruanda lex esse videtur, quam dedit Horatius, *Omnis tui prodest, qui miscuit utile dulci*. Hac vero in re multa prudentia, cognitione exacta animi humani, longa experientia, opus esse, quis est qui non sentiat? Atria vero comode ludorum scenicorum genera conseruari posse videntur, quarum primum nihil aliud spectat, quam ut tempus suauiter et utili ratione fallatur, alterius consilium est, ut animus humanus erudiat, et virtutum exemplis conformetur; tertium vero solennitati alicuius festi proprium addicitur, de quibus singulis in sequentibus fusius disputatur. Optat Cael. Suetrius, ut quis reperiri, qui historiam theatrali veteris et recentioris aetatis conscribat: sed iure quoque huic voto atque consilio quem satisfacturum esse debitare videtur. At patronus quoque haud imperitus causam eorum egit, qui in scenam prodire solent, et propterea contemptui multorum sunt, exposci, cum personis comicis opus sit multis virtutibus, optime descriptis in libro qui Londini a 1790. 8vo. prodit, *The Actor*, et eius generis homines, qui cum voce, tum vultu probeantur, non fiant, sed nascantur. Quod formandae vocis ratio non sit leuis res momenti, intelligitur ex Cicerone de Orat. libr. I. c. 5. *quam omnes histriones in oris et vocis et motus mo-*

stultitiae laborant, quis ignorat, quam pauci sint (suntque), quos aequo animo spectare possimus. Nihil dicamus de actione, quae iubet inter alia, ut auctor eo sit ipse animo affectus, quem spectatoribus inesse capit. Dignum hinc est quod commemoretur exemplum Poli, qui in theatro partes ageret Electrae, mortem fratris lugentis, eiusque cinerem in urna circumferentis, de quo Gellius N. A. libr. VII. c. 5. Polus lugubri habitu Electrae indutus, urnam e sepolcro tulit filii, et quasi Orestis complexus, implevit omnia non simulacris, neque incitamenti, sed luctu atque lamentis uoris. Uniuersae disputationis de spectaculis finem faciamus, uerbis Donati in in Virg. Aen. I. V. v. 24. haec obseruatis. Non edicuntur mimi, qui salis inhonestis et adulteris placent: per illos enim dicitur, quemadmodum illicita fiunt, et facta noscuntur. Non edicuntur saltationes fluxae, in quibus saltator ille est melior, qui perditorum iudicio membrorum virilium, robur in saltationem uertit. Non edicuntur finis futura temeritas, cuius angustum iter ac pendulum in periculum magis, quam salutis securitatem, deuscum est. Omittit haec vir fortis et grauis, nihil eum iuuat illorum quae scitis illis exhiberi, quibus possunt placere cum fiunt.

Si forsitan diuinius in argumento huius libri laudando quibusdam versati esse videamur, id nullo alio fecisse putemur consilio, quam ut quamplurimi ad ipsum Opus euoluendum alliciantur, videantque, quid acutissimus Sulzerus de hac vel illa artium elegantiorum parte, specieue senserit ac iudicarie; quam ista iudicia sententiaeque, ex ingenio, multorum amorum diligentia, librorumque et veterum ac recentiorum imprimis, Anglicorum Gallicorumque librorum lectione, subactis, perfectos facile appareat, etsi praeguideamus fore, ut non omnia omnibus probentur, cum sua quiuis sentiendi libertate fruatur, imprimis in iis rebus, quae oculorum potissimum auriumque iudicio niti videntur. Laetamur de hoc opere egregio, amplexuque, ad finem perducto, nihilque magis optamus, quam ut Celeb. Sulzerus laudibus elegantioris doctrinae studio partis fruatur, et de cruda vegetaque senectute lactetur.

M. M.

JOH.

JOH. DAVID. HAHNII ORATIO DE USU VE-
nenorum in medicina.

Traiecti ad Rhenum ex offic. Abrah. van Paddenburg.
1773. 4to, plagg. 16.

Secutum quod vivimus, ob singulare in venenorum virtute medica exploranda studium, toxicophilum, adficiente quoque Cl. Auctore, dicendum, eo in primis eandem deduxisse videtur, ut suam de usu venenorum medico mentem exponeret oratione publica, dum magistratu academico abiret, cui ea inest eruditionis supellex et elegantia, ut totius perlegendae desiderium avidissime excitet. Quod verò duo potissimum venenorum genera constituit, unum, ut vocat, corporale; alterum corporis expers, utrumque eadem pertractat *arsibus* et facundia. Prioris generis, etsi numerus ingens est, quatuor species et formas facit: alia nempe volatilia, spiritu attracta, ad caput et pulmones; alia, per poros resorpta, ad interiora; alia cum alimentis ad stomachum; alia tandem, in venas immissa, ad sanguinem deferuntur, et nocent. Posterius genus corporis expers adpellat, quod a mente perturbata proficiscitur, cuius pathemata aut velocissime, venenorum modo, agunt, aut lente; ut ira et metus, quorum affectuum animi mutationes, etiam in corpore productas, aëdo graphice depingit, ut eas te coram intueri arbitreris, qui tamen, si moderati fuerint, non raro corporis integritatem iuvent, vehementiori vero actione toxica evadunt. Est enim incredibilis in morbis animo commoto medendi facultas; qua sola agitatione non raro pertinaces morborum causae e corpore excutiuntur, tum illae quae cerebrum, ut in desipientibus, occupant, tum aliae, quae huic visceri non insident, qua scilicet arte usu periti tanquam arcano utuntur, ubi alia opis ferendae via non patet. Refert huc Cl. Auctor consilium Celsi, qui hominem comitiali morbo laborantem, calidum iubeat gladiatoris iugulati sanguinem bibere; hoc etiam consilio olim sacerdotes, utpote medici, aegros in fanis incubantes per ceremonias sacro religiois affectu implebant, Marfi et Psylli venenis medendi facultatem superstitione fulciebant, alii arcana, sympatheticas curationes, et talia iactabant.

Sunt

Sunt autem prioris generis venena, quae vulgo hoc nomine distinguuntur, eadem, quorum inter veteres utique frequentior quam penes nos usus erat. Etenim illi occasione non destituebantur, in hominibus aequae ac in bestiis effectus eorum videndi: inde opinio nata est, valentiores illas res moderato usu praestantiores esse futuras, inde quoque magna medicamentum cohors ad materiam medicam transit, cicutae inter alia, mandragora, solanum, eiusque variae species, psyllium denique atque hyoscyamus, et aconitum. Sic autem perniciosissimae res olim in usum medicinae tractae sunt, non apud Graecos solum et Romanos, sed apud Arabes quoque, quibus tamen laus prudentioris usus debetur. Veneficiorum deinde frequentia effecit, ut maxima antidotis inveniendis diligentia adhiberetur, quum toxica se invicem destruere, et suscepta ab homine venena aliis venenis felicissime vinci crederetur. Disquirunt itaque Cl. Auctor erudite, varia illa antidotorum genera, veteribus usitata, atque simul curatius opinionem, qua contraria contrariis tolli adseritur, perpendit, nec non chemicorum sententiam, quae mixtionis efficacia duo venena in salutare medicamentum coalescere posse adstruit, egregie diiudicat, superstructam scilicet lapidae fabulae, otiosam esse naturam, confictum venenorum intra corpus tranquille spectantem. Inter hos Basilium Valencium, ante Paracellum, stibium commendantem; ipsum Paracellum, mercurium omnibus morbis oppositum, Helmontiumque potissimum excitat, tanquam viros, venenis magnam adscribentes praestantiam. Praeter chemicos deinde alii, de materia medica post Arabes Scriptores adducuntur, inter quos Petrus de Crescentiis eminet, qui iam seculo decimo quarto venenatas plantas adhibitas fuisse monstrat; torpore vero et barbarie, seculo decimo quinto regnante, inconsulta natura stirpes quaedam virulentae usurpabantur. Sub huius autem saeculi exitum, excussa ignavia, et repuiscens litteris, natura studiosius peruestigata, botanica doctrina venenatarum plantarum nomina antiqua plantis adfinxit, virtute tali non instructis, sequenti demum saeculo, cura Boeckii s. Tragi et Cordi emendata. Post hunc Gesneri summopere laudanda sunt illustra de re

herbaria merita, quippe qui de venenis, temerarius quandoque, pericula sumens, gravissimos et incurabiles, tanquam hercules medicus morbos sustulit. Renatae etiam in Italia artes veneficae; antidotorum cognitionem necessariam reddiderunt, virtute eorum a principibus potissimum visis, quibus venena timenda sunt magis ac plebi, experimentis comprobata, quibus nimirum variorum corporum vis antitoxica confirmaretur. Seculum deinde nostrum antecedens abundabat viris, prae cae doctrinae de venenorum praestantia additis; tentamina iterum cum venenis in brutis instituta sunt, et historia eorum egregie illustrata, per Wepfferum praecipus. Porro hoc seculo exente, opinio de vermibus, multorum morborum et omnino exanthematicorum causis, audaciam addidit usui venenorum; quibus pellantur et euentur insecta, uti pluribus illustratur adductis exemplis, quibus simul, audaciam priorum temporum, ambitiosa nostri aevi sedulitate superari docetur. Steuigitur enim, arsenicum in variis morbis adhibere suadet, ita ut cortici Peruviano anteferendum esse audacissime asseueraretur; quem imitatus Friedas, omnium venenorum, interne sumendum, patrocinium suscepit; solum variolarum virus aggressum non ausus. Inanem tamen hunc metum excussit Timonius, variolarum facta inoculatione, quam Britanni primum, de fide alii adoptarunt liberrime, quae mansuetiores ille redunduntur. Idem hinc tentatum est cum morbillis; huc pecorum, immo, qui excellenter de venenis exposuit, Steph. Wepfferi Vir doct. pestis hominibus inoculandae consilium cepit; scabiei veto inficionem ad stuporem curandum suavit Muzelius. Nostra tandem aetas suspectas herbas, et virulentas alias res in usum protravit copiosiores, quarum magna est celebratio, quae simul, ut ignorantes imprudens eas adhibent, multorum malorum causa est, siquidem hoc sit irridere, non consulere humano generi. Judicat itaque cel. Auctor, serio potius inquirendum esse, num ars medica venenis carere queat? eaque his destituta infirmior sit, quam iisdem affluens? Cum vero venenis magna utique insit agendi facultas, iis carere medicus in facienda medicina omnino nequit; familiaris tamen eorum administratio vehementer auctori dis-

pli-

sp̄h̄et, non suscipienda vel concedenda medico, donec diffi-
cilem *resse periclitandi artem* didicerit. Naturam sequi opus
est, et vires homini inditas, metiri has simul quando-
que, etiam non vulgari; excitare, hinc venena exhibere;
sed usus ille setupulorum, suspicionum, et discriminis plenus
est, qui praeter ea variis adhuc caute observandis momen-
tis limitatur, quae, num tyro, et in morborum disquisitio-
ne nondum exercitatus, rite valeat diiudicare; penes aequos
iudices sit arbitrium. Igitur omnibus gentium medici dotibus
instruētissimus concludit Auctor: Satis esse venenis omnino
abstinere, quam frequenter iis et promiscue uti.

M. JO. CHRIST. GOTTLIEBER, ILL. AFRANEE
Rectoris, *Animadversionum Historico-criticarum ad Philo-
nis Legationem Continuatio.*

Quod nomen nuper, promittendis animadversionibus hi-
storicis ad Legationem Philonis, proxime edendis,
contraximus; id nunc, ne, rem diutius differentes, mali de-
bitores videamur, dissoluamus. Nuper disputabamus de sta-
tu, qui Judaeis sub Augusti imperio fuit: in hac autem Ti-
berii mores; eiusque erga hanc gentem animum, auctore
Philone, comparatione simul cum aliis scriptoribus institu-
enda, adumbrabimus, et, corollarii quasi loco, *χρησιμὰς*,
observationibus utcumque illustratas, et Legatione, adiu-
gemus.

II. *De statu atque conditione Judaeorum sub Tiberii imperio.*

Commemorata Augusti erga Judaeos liberalitate, Phi-
lo Tiberii indulgentiam erga hanc gentem summis laudibus
effert. Sed antequam rem ipsam explicemus; primum de
Tiberii moribus dicendum, ut, quae sequuntur, eo melius
possint intelligi. Principem eum dicit Philo acutissima ac
perspicaci natura praeditum; (*Φρονήσει βαδίνει χρησιμῶν*, p.
997.) qui in animorum imos recessus fere potuerit pene-
trare; atque inde sensus cogitationesque eruere. Augustus
quidem prudentiam sollertiamque Tiberii laudat, apud Suet-
onium, (Tib. c. 21.) et Tacitus (A. L. I, 11.) modesti-
am, animumque minime ambitiosum; sed hi bini scriptores

quoque eum simulatorem fuisse tradiderunt, cuius verbis plus dignitatis, quam fidei inesset, quod semper obscura atque suspensa fuerint, quibus sensus suos abderet: quae omnia eius lentam atque saeuam naturam, quam dicit Suetonius, (Tib. 57.) satis demonstrant. Cum iis facit et Josephus (L. XVI, 8.) qui eum iracundum, implacabilem, odio crudeli plurimorum temere flagrantem, et, pro innata saeuitia, mortem leuissimam poenam existimantem, describit. Qui non cupide Tiberii mores expresserunt, de eo idem, quod hi scriptores, sentiunt, et scelera flagitiaeque, in quibus notandis Suetonius Tacitusque ad nauseam usque multi, et, ut dicam quod sentio, iusto diligentiores fuerunt, plane moribus eius fuit consentanea. Ita quoque Dio (L. LVII. 691. 724.) Sed non opus est in re clara scriptoram testimoniis; nisi Velleius (L. II. 94. sq.) momenti aliquantum in hac re decernenda faciat, qui eum iactat coelestem praceptorum disciplinis fuisse inuolutum, genere, forma, corporis celsitudine, optimis studiis, maximoque ingenio instructissimum, ducem maximum, fama fortunaque celeberrimum, vere alteram rei publicae lumen et caput et inenarrabili pietate principem. Quemnam autem Philo nosse modum in laudando Tiberio tenuit? Imitari hac quidem in re, Velleium, mancipium illud Tiberianum, mihi videtur. Prudentiorem enim et disertorem eo dicit fuisse neminem: eum felicissime consensisse, iuuenemque, propter solertiae eximiae reuerentiam, dictum esse senioem: tali tantoque principi, qui, per viginti tres annos, terrae marisque potitus imperio, nullum semen belli, in tota Graecia et barbaris gentibus reliquerit, sed pacem et pacis commoda, usque ad vitae finem, constantissime iustus sit; tamen non eosdem, ac Caio, decretos esse honores. Insunt his quaedam vero consentanea; sed tamen Legationis Auctor peccasse mihi videtur cum plurimis, omnium fere temporum, oratoribus graecis latinisque, in eo, ut speciem simulacrae virtutis laudaret, et omnino hic Tiberio tribueret, quod, ut ex eius facinoribus elucet, ei nunquam tribui potest. Sed volebat Philo Caium, capitalem humani generis hostem, omnibus

1792

* Legat. 1012, 1016. sq.

modis eleuare; quo efficacior igitur res fieret, scelestissimum hominem; cum Augusto Tiberioque comparabat. Tiberius, quamuis illaudatus princeps; ad Caium quidem factis bonus videri poterat; attamen, quod eius morte laetaretur populus Romanus, re vera non fuit. Jam prudentem Philo vocat Tiberium, quum fuerit callidus et cunctator, (μελαγχρής,) ut eum quoque dicit Josephus (XVIII, p. 631.) moderatum, cum se non ambitiosum esse simularet: in oculis hominum cogitationibus sagacissimum, cum fuerit versutus et versipellis; saeuæ lentæque naturæ, sub cuius lentis maxillis populus Romanus miser fuit. Sed incidunt plerumque; qui alium in alterius ignominiam laudant; in illud vitium; quod præclare notauit Plutarchus, (de discip. amici et adul. T. II. p. 56.) e Thucydide; (L. III. 82.) "eos, qui mores laudare velint vitiosos, nomina rerum peruertere." Ipse Philo ** pulchre vidit hos vitiosos adulatorum mores; qui non modò res; sed et vocabula, et vim eis subiectam; permutant atque adulterant: sed boni etiam scriptores non semper verum; quoniam tempore; loco; et coram quolibet; quicumque is deum sit, dicere valent. Ex his autem quæ de moribus Tiberij, a Philone adumbratis, diximus, eo melius, opinor, iudicari poterit, an, quæ in gratiam Iudæorum a Tiberio facta esse scripsit, ita sint accipienda, ut eum fecisse prædicat. In primis autem ab Agrippa rege; apud Philonem, (p. 1033.) laudatur Tiberius, quod ad clauum rei publicæ Romanæ tenuerit, templi Hierosolymitani sanctitatem seruasse, integram. Quam clementiam ut exemplo aliquo illustri demonstraret, Pilati, Procuratoris illius iniusti, impium factum, quo clypeos aureos, imagine imperatoris insignes, in regia Herodis dedicauit, in medium profert. Tiberium; hoc facto audito; audaciaque castigata, iussisse, clypeos confestim Caesaream transferri. Sed de tota hac re deinceps videbimus, quam omnino nolimus in dubitationem vocare. Qua ratione autem Tiberius, in tantis virtutibus, quibus secundum Philonem

or.

* τὰμα μὲν ἑλθόντας, ἐνδὲς φίλτατος ἵναμίζη, μέλλοις δὲ προμηδῆς, δακτύλιον ἐπιπέσει, τὸ δὲ σφραγῆς, τὴν ἐνδὲς περὶ τὴν αἰχμήν, —

** Legat. p. 1002.

ornatus fuit, Judæos nullorum criminum capitalium reos, Urbe expulerit, et per speciem sacramenti, in provincias grauioris coeli distribuerit, haud satis congruere dictis Philonis videtur. Attamen habet Legationis auctor, quo Tiberium excuset. Culpam nempe in Seianum transfert, qui, ut post eius necem planum factum sit, Judæos criminum grauissimorum postulauerit, ut eos Urbe submoueret. Tiberium autem, his cauillationibus cognitis, iniunxisse provinciarum praesidibus, ut, exceptis paucis conscis, in singulis ciuitatibus, Judæis parcerent, eorumque ritus interneratos esse sinerent. Calaubono quidem ad Suetonium, (c. XXXVI p. 217.) haec ratio Philonis probabilis videtur, nec Judæos natione, sed ciues Romanos, Iudaicae religionis remulos, expulsos Urbe, putat: Tiberium enim Judæis religionem non iuisse ereptum. Qua in re sequitur Tacitum, (L. II A. 85.) qui libertinos, et superstitione infectos, Urbe pulsos auctor est, contra Josephum, (XVIII. 7.) qui, cum Philone, Judæos fuisse dolet, cui potius fides est habenda. Quod autem ad alterum attinet, haud scio an Philo declamatorio iactauerit, Tiberium hoc de pellendis Urbe Judæis decretum reuocasse: ut eo magis pateret, Caicum, ad Augustum et Tiberium, Iudaicarum rerum statores ac defensores summos, crudelissimum hominem fuisse. Josephus quidem et Romani scriptores tacent, Tiberium huius decreti poenituisse: quod si factum esset, certe hi auctores diligentes rerum a Tiberio gestarum, non praetermississent. Etsi scilicet, in facili illud argumentum non omnino et simpliciter valere aliquid ad diiudicandam scriptoris fidem, hic tamen, si in priuata Tiberii naturam, laeuam, animumque spurcissimis libidinibus contaminatum, nihil, quod re-liquum esset, unquam pensi habentem, intueri velimus, longe grauius videtur. Caeterum exposuit Josephus uberius causam, quare Judæi Urbe fuerint eieci. Aufugisse pessimum quendam Judæum, metu poenae, Romam, ibique legis diuinae interpretandae rationem iactasse. Sceleratum hunc hominem perduxisse nobilem matronam, Fuluiam, eo, ut, quod sectaretur sacra Iudaica aurum purpuramque Deo consecraret: hunc veteratorem autem, tibi in socie-

tatem

tatem sceleris adstantis, aurum Deo deuotum sibi arrogasse. Quod scelus impium nefariumque quam Tiberius a matris Fulviae audiisset, hoc aduersus Iudaeos decretum factum esse. Haec narratio ut mihi videtur, supplet, quae Philo modo breuiter attigit. Etsi Iosephus nullam in Seianum culpam huius rei confert; hic pessimus homo tamen, exasperasse Tiberii animum, odiumque in Iudaeos concitasse videtur. Quippe Seianus, cognita Imperatoris natura factus, conuoluerat, ut ait Tacitus (L. I. 69,) iacere odia in longum: quo facilius efficere potuit, ut Iudaei, quos Caesar iam acerbis et penitus oderat, Urbe submouerentur.

Mentionem supra faciebamus clypeorum, a Pilato in Herodis regia consecratorum, Tiberii vero iussu, Caesarem, in templum, Augusto conditum, translatorum. Hic iterum Philo, cum Iosepho collatus, (L. XVIII. Ant. 4. et L. II. de B. I. 8. p. 789.) in alia omnia discedit. Philo quidem ita: Pilatum, auctor est, (1033.) Procuratorem constitutum, clypeos aureos nulla imagine, sed nomine tantum eius qui dedicauit eos, tum cui dedicati essent, insignes, in regia Herodis consecrasse. * Qua re apud omnes cognita, quatuor regis filios aliosque dignitate conspicuos, exoratos esse, ut Pilatum eo adducerent, ne rem, et legibus et ritibus repugnantem, faceret: hunc autem, acrem et inexorabilem, principes rei publicae Iudaeae re infecta remissis: nullas enim rationes, ne exempla quidem clementiae Caesareae aliquid apud eum valuisse. Principes igitur, quam facta de mittendis legatis mentione, animaduertissent, praesidem facti poenitere, Tiberium, epistola, de re ipsa certiore fecisse. Caesaremque, atrocitate et iniuriis cognitis, non modo grauissime excanduisse, sed et illico imperasse, ut clypei Caesarem, in templum Augusti, transferretur. Ha-

N n Eto.

* *ἱερὸν* — *ἱερὸν* *ἱερὸν* — sollemne est in hoc genere *ἱερὸν*, item *ἱερὸν*, veluti apud Eurip. in Phoeniss. v. 579. *ἱερὸν* *ἱερὸν*. Huiusmodi clypeis vel inscripta erat inscriptio, quales clypei a Pilato consecrati, secundum Philonem sperunt; vel iis imagines, veluti principum virorum, aut Caesarem, adpictae erant. Illud dicitur *ἱερὸν* *ἱερὸν*, hoc autem *ἱερὸν* *ἱερὸν*. v. Valken. ad l. c. p. 218. Inscriptiones scutorum, in templis dedicatarum, commemorat Pausanias I, p. 31. V. 425. X. 849.

Genus Philo. Josephus autem (l. c.) eandem rem ita tradit. * Pilatum, quamprimum Procurator in Judaeam venisset, ** imagines, in clypeis umbilico tenus expressas. Caesaremque referentes: (προτομας Καίσαρος***, αἱ εἰδὲς συμείκταις προσήται,) noctu in urbem sanctam, operas intulisse. Qua re cognita, Judaeos magno numero Caesaream petiisse, supplicibusque precibus Pilatum orasse, ut illas imagines alio transferret: sed eum hoc pernegasse; laedi Caesaris maiestatem. Judaeos autem, quum Praefidis animum atrocem expugnare cōtati essent, sexto post die, a militibus circumventos esse; eum sedisse pro tribunali, mortemque, nisi quiescerent, iis imminatum: sed Judaeos supplices se morti obtulisse, manifesto prae se ferentes, legis divinae observationem vita sibi cariorem esse. Pilatum demum admiratum hanc legis ritendae constantiam, eiusque observandae studium, imagines Hierosolymis Caesaream transtulisse. Ex hac utriusque scriptoris narratione, invicem comparata, liquet, Philonem negare, clypeos imagine Caesaris ornatos fuisse: Josephum autem hoc affirmare. Ille quidem tradit, Pilatum clypeos reginae Herodis intulisse nec a filiis regis, nec ab aliis populi Judaici principibus commotum esse, ut, quod vellent, faceret: rem adeo delatam esse ad Tiberium, et hunc, non sine vehementi obiurgatione, Pilato imperasse, ut imagines veherentur Caesaream: hic autem contendit, imagines Hierosolymis collocatas, a Pilato, Judaeorum constantia; legibus suis sanctissime obtemperandi, precibusque eorum tandem victo, reportatas esse Caesaream. Mangeius quidem (p. 589.) hanc scriptorum Judaicorum dissensionem sic conciliari posse arbitratur, si dicamus, Pilatum bis laesisse Judaeos; primo imaginibus Caesaris, deinde cum id non ferrent, clypeis, cum inscriptione in urbem inductis: alterum tentamen a Philone, alterum autem a Josepho descriptum: hoc et colligi posse e Josephi loco, (L. II, 8 p. 789.) e quo appareat, Pilatum initio praefecturae de Caesaris

* cf. Euseb. H. E. L. II, 6. p. 35. qui et locum e L. II. de B. I. c. 8. laudat.

** Intelligitur e Josepho, cum Philone collato, Pilatum, initio procuratoriam provinciae, hoc haud dubie in gratiam Tiberii fecisse.

*** v. Wessel. ad Diod. Sic I, 18. ubi λέγουσιν προτομας, et eundem ad I, 96. pag. 108.

faria imaginibus dedicandis cogitasse, cum quo conferri vult L. I. Maccabaeorum, S. IV, 57. Mihi quidem haec ratio, fundamento historico, quod aiunt, destituta, non probatur. Locus Josephi, quem Mangeius, ad opinionem suam probandam, laudat, eandemque rem, quam in Antiquitatibus (XVIII, 8.) narrat, continet, nihil hic efficit. Facit potius ad tempus, quo hoc factum est, constituendum, ut et monet Scaliger ille magnus, in animaduersionibus ad Eusebium (p. 172.) qui hanc rem e Josepho repetit; (Chron. L. II. p. 158. in fragm. gr. p. 188.) „Scribit autem supra dictus vir, (Josephus,) quod eodem anno Pilatus, Praeses, secreto tolli, imagines Caesaris in templo statuerit. Haec prima seditionis et turbationis Iudaeis causa existit.“ De temporum confusione apud Eusebium, quam notauit Scaliger, (in Animaduersis p. 172.) item de Pilato, qui, secundum Josephum, imagines in ipso templo collocasse dicitur, post tanti viri admonitiones, non est quod dicamus. Quam itaque nec e Josepho, nec ex Eusebio, aliove scriptore euinci possit, Pilatum iterasse hoc impium facinus; alia ratione in explicanda hac re, diuersa a Philone et Josepho commemorata, utendum est. Primum quidem idem est facinus Pilati, uno tempore patratum, non duplex, ut e comparatione horum scriptorum facile eluces, licet in quibusdam rebus discrepent. De dissensu quidem horum binorum scriptorum, Josepho haud dubie plus, hic tribuendum, quam Philoni, qui, ut in aliis, rem declamatorie elouat.* Philo argumentatur fere ita: „si Iudaei clypeos, pictura uarentes,** nullo modo tolerare possunt; quanto minus statuas colossas.“ Quae omnia produnt declamatorem, non sibi constantem, sed rem impiam callide extenuantem. Clypei enim ἀρχαῖοι Iudaei aspectum violare non poterant. Alexandriae quidem, ut ipse Philo ait, (Leg. 1011.) in Proseuchis, inter cetera ornamenta Imperatorum, existerunt clypei,

N n 2

coro-

* Simili modo Cicero Tib. Grachi scelera minuit, quem me diocriter rem publicam labefactasse dixit. (Cat. I, 1.)

** Ἀσπίδας μήτε μορφὴν ἔχουσας — paulo post: διὰ τὸν ἐπιζυγῶ-
σαντο μίμημα (scil. φυσικῶς, quod verbum p. 1035. iungit
μυμήματα. Posses etiam interpretari has ἀσπίδας imagines, in
forma clypei expressas, vid. Salm. ad Scriptt. H. A. p. 355.
Καίτοι οὗτοι ἀκόντες σημαῖαι καλῶνται, (L. II. de B. I. p. 789.) aut
ἀσπίδοις καὶ ἀκόντες αἱ τοῖς ἐπιζυγῶσι προσήσαντο. (Antt. XVIII, p. 621.)

coronae, statuaeque auratae cum titulis. Quidni Judaei Hierosolymis tulerint clypeos aureos cum *επιγραφῆς*? cum templum Hierosolymitanum ornatum fuisse constet a regibus barbaris, clypeis, coronis, arboribus aureis? (v. Joseph. XV, c. 14. p. 543) Legati saltem Judaeorum, veluti Alexander Jafonis, Numenius Antiochi, et Alexander Dorothei, in signum societatis cum Romanis initae, clypeum aureum attulerunt, ut refert Josephus (XIV. 8.) Simon, Pontifex et princeps Judaeorum, legatos quoque Romanam misit, qui clypeum aureum, mille minarum pretio, offerrent, ut auctor L. F. Maccabeorum S. XIV. 24 tradit. (cf. Scalig. anim. ad Euseb. p. 172.) Quid? Herodes spolia barbarica circa templum iussit affigi cum recentibus Arabis: (Jof. p. 544) qui mos ductus est a Romanis, apud quos spolia, templis suspensa, consecrabantur, ut pluribus explicavit Perronius, in animadvers. historicis (p. 248. Ed. Altenb.) Haec factis demonstrans, opinor, Philonem, haec in re, non audendum esse. Maior sane res esse debebat, quae animos Judaeorum exacerbaret. Clypei erant, ut verissime Josephus scripsit, imaginibus Caesaris Tiberti picti ornatique, quae simulacra poterant irritare Judaeos: haec pro religionis sanctitate adorare aut venerari nequibant. Hoc profanum erat spectaculum, quod offenderet oculos animosque Judaeorum, severitati disciplinae studentium: * aliud autem minime poterat, quod quotidie oculis usurparent. Causam Josephi, qui rem, ut erat, simpliciter narrat, non autem, ut Philo, picto orationis genere nititur, iure egit magnus ille Scaliger ad Eusebium (l. c.); pluribus Wesselingius, * in Obsf. (I, 17 p. 64) qui haec conjungit, Philonem Josepho haec in re praeferebant, reprehendit, cum magno Casaubono (Exercit. XII.) quorum sententiam suo assensu contra Lipsium (Excurs. ad Tac. A. l. II. 83.) comprobavit fumate venerandus ERNESTI, ad locum Taciti laudatum: (cf. Cl.

* Jof. L. II. de B. J. 8. p. 789. *ἡνὶ ἐπιγραφῆς (Τυβίου) ἐν τῷ αὐτῷ ἀναγραφῆς ἡδὲ καὶ*

* Cur Josephus rem, aliter, ac gesta est, narasset? In Josepho quidem nihil causae inuenio. Rex Agrippa rem extenuasse videri potest, ut hoc modo gentis suae odium, quo in simulacra flagrabat, estenderet, vinceretque, sine religionis patriae intertrimento, statuam Gaii, in templo Hierosolymitano, non posse collocari.

El. Krebs, ad Decr. p. 130.) Philonem et illud exagge-
rasse putem, rem a Judaeis, in quorum ignominiam facta e-
rat, Tiberio esse delatam, qui, quamvis irac alias modera-
retur, tamen Pilato audaciam vehementer exprobrauerit,
ut eum confestim elypeos Caesaream deportare iuberet. Jo-
sephus de hac re plane filer: sponte sua enim Pilatum, sine
iussu Caesaris, hoc fecisse commemorat.

Expositis utcumque his rebus, *χρῆσιμα γὰρ*, h. e. locos
maxime illustres et memorabiles, quos facere vel ad partem
aliquam antiquitatis firmandam, vel illustrandam arbitramur,
excerpere, et observationibus breuibus explicare conati sumus.

I) Philo quinque libros Legationis scripsisse fertur, ut
intelligi potest ex Eusebio, (H. E. L. II, 5. p. 31. Gen.)
ubi etiam de eius genere et doctrina strictim et accurate agi-
tur. Unde in Chronico, (p. 158.) librum secundum Le-
gationis laudat, item H. E. L. II, 6. v. Scalig. ad Euseb. p.
173. Memorabilia de hoc libro narrat H. E. L. II, 17. p. 63.

II) Tiberius, Imperatoris Tiberii nepos, eiusque successor
designatus, (v. orat. in Flacc. p. 966. Leg. 996. Joseph XVIII,
8.) Caiique patruelis, latinis, veluti Suetonio, (Cai. 23.) usu lo-
quendi satis noto, vocatur frater Caii. (v. Periz. Anth. H. p. 406.)
Miror Fabricium *τὸν πᾶν*, ad Dionem, (T. II. p. 902. 909.) Sue-
topium parum accurate sic locutum putasse: Tiberium enim re-
ctius fratrualem, vel, propter adoptionem, filium dicendum fuisse.
Sed res satis hodie nota, ut monuit Ven. Ernesti ad Suetoni-
um (Cai. 23.) Hanc rationem loquendi latinorum imitatus est
Philo, (Leg. p. 1044. (558. M.) et Dio, (L. LVII. p. 909 Reim.)
græcis veteribus, quod equidem sciam, minime solemnem Hi-
enim *ἀδελφὸν* non patrualem dicunt (v. Periz. A. H. p. 109.) Cae-
terum patet ex Cassio Dione, (L. LVII. p. 895. Reim.) cum quo
Suetonius est conferendus, (Tib. 62.) hunc Tiberium, ab Impe-
ratore Tiberio primo neglectum esse, non modo propter acrit-
tem, Caius enim eum vocat apud Philonem (p. 996. 549. M.)
πᾶν, et alio loco, (p. 1004.) *ὁ ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς Ἰαννῆς*, quam-
quam septendecim circiter annorum fuit, Cassius Dio, *παιδὸν*, (p.
895. et 901. (mox tamen (L. LVIII. 909.) principem inuentum
is, quo honore, ephelus factus, dignus est habitus; sed et in-
primis propter matrem Livillam, Drusi coniugem perfidam, adul-
terii cum Seiano commissi compertam. Dio quidem de hoc Ti-
berio: (p. 901.) *ὁ γὰρ ἀδελφὸν τῷ Δρόσῳ τῶν Ἰαννῶν*.

III) Patris in filium potestas, romanis legibus, est infinita,
(*ἐξουσία πανταλῆς*) item Imperatoris, a quo nemo rationem postere
audet, nec valet. (Leg. p. 996.) Prior lex iuriter instituta Romu-
li, ut satis notum e Dionysio (L. I. p. 96. Syll.) qui hanc pa-
tris potestatem describit. Illustre exemplum est Manlii Torquati.
Dio.

Dionys. VIII. 546. „Si pater filium ter, venundavit, filius a patre, liber esto. (v. Lips. Legg. reg. apud Dionys. Sylb. p. 781.)

IV. Aui apud Romanos; nepotes, post parentum obitum, pro filiis habent. (Leg. p. 996)

V) Patres primati, filiis ad magistratum dignitatem euectis, cedunt ultro primatu, secundis partibus contenti. (Leg. 1002.)

VI) Philo, Cui factum, quo se Deum coli voluit, eleganter *ἐκθεμεν* vocat, (Leg. 1003.) quem furorem paulo ante sic exprimit: *ἐκπράξαν θεός νομιζέσθαι*, item (p. 1004.) *ἐδοξας γυγνέσθαι θεός*, et (p. 1023.) *ἐν θεοῖς γράφει εαυτὸν*. Quae commutata dicendi ratio factis declarat, quae vis voci *ἐκθεμεν* sit subiicienda. Eusebius ita quo (Chron. p. 189.) parum subtiliter de eadem re voce *ἐκθεμεν* utitur; *Γαίης εαυτὸν ἐκθεμεν ἐκθεμεν* enim, quae est consecratio, ad mortuos pertinet. v. Scalig. p. 173.

VII) Alexandrinorum vulgus, auctore Philone, (p. 1009. 1012. 1015.) fuit mixtum et confusum, (*μυγὰς* et *ἀμικροθημιτῶν* *ἕχλος*, et ad tumultus ciendos proclive. In primis notatur Alexandrini religionibus deditissimi, quod cum reliquis Aegypti incolis, bestias aquatiles et terrestres inter numina retulerunt, ibesque et venenatas aspides, ferasque immanissimas, diuino cultu profecti fuerint. Gemina his profert Philo in Tr. de decem oraculis, (p. 755. l. 93. Mang.) et Poeta, satis noto loco:

Quis nescit — quaha demens

Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat

Pars haec, illa pauet saturam serpentibus ibin,

Effigies sacri niter aurea cercopithecī. —

Carpit Aegyptios hoc nomine Cicero, (de Nat. Deor. III, 19. cf. L. I, 36.) et, si quis plura desideret, dabunt Interpretes ad Minucium Felicem Ouzelianum (p. 262.) Philo quidem omnino Alexandrinorum mores ponit in praestigiarum, assentionum, et simulationum artificio, qui soluto atque effrenato ore ad omnia turbanda fuerint faciles. (cf. Dion. L. LI. p. 648. Reim.) Quae omnia consentiunt cum aliis scriptoribus, qui Aegyptiorum aut Alexandrinorum mentionem faciunt, quorum loca repetere superse-demus.

VIII) Sebastion fuit templum Alexandriae magnificentissimum, Caesari Augusto, nauigantium praesidi (*ἐπιβατηρίον*) dicatum, et e regione stationis portuosissimae situm. Fuisse autem dicitur sublime, ingens, atque conspicuum, quale nusquam alibi, plenum donariis, pictis tabulis et statuis, nec non auro argentoque circumquaque ornatum, spatiosum porticibus, bibliothecis, conclauibus, lucis, vestibulis, atriis, ambulacris, omnibus ad sumtuosissimum ornatum compositis, spes salutaris soluentium et appellentium. (Leg. 1014.) Suetonius quidem (c. 52. Aug.) Augustum dicit in nulla prouincia, nisi communi suo Romaeque nomine, templa recepit: veluti hoc fieri passus est in Bithynia, Nicomediae, et Pergami, in Asia; (Dio, L. LI. p. 652.) sed ex hoc Philonis loco, ut et ex aliis, intelligitur, Augusto soli quoque templa consecrata esse. (v. Torrent. ad Suer. Aug. 52.) Quin, ut Tacitus tradit, (L. I. A. 10. Augustus templis coli maluit. IX)

IX) Capito, quaestor Judaeae, exigendis tributis praefectus, (Καπίτων ἐκλογαίης) calumnias adversus Judaeos fingendis. Cui animus exasperavit, in societatem sceleris assumit, Heliconem Aegyptio; Apelle scaenita; profectae iudaeicae hominibus, quorum consiliis pessimis Caius obsequabatur. (Leg. 1020.) Apellem fuisse ea aetate tragoediarum principem, intelligitur ex Diono (L. LIX. p. 906. R.) et Suetonio (Cai. c. 33.)

X) Jamnia, urbs Judaeae celebris et copiosa, alio nomine Jabné dicta, et postea illa schola illustrior fama, (v. Cellar. G. A. T. II. p. 605.) a multis iniquis habitata fuit; qui quod Judaicos ritus atque caerimoniae omni modo turbarent, indigne multa negotia facebant. Hi sordidi homines, ac vitillimi adulatores, Caio, de consilio et auctoritate Capitonis, aram lateritiam extruxerant, quam a Judaeis, legis divinae aemulis, eversum iri, facile coniectura consequi poterant. Itaque Judaei fecerunt. Quae re cognita, Caus; auctoribus Apelle et Helicones colossum inauratum, in templo Urbis, in Judaeorum contumeliam, poni collocarique iussit. Haec fuit causa prima, qua Caius animus erga Judaeos ira inflammatus est; qui facile, ob faenitiam et fastum naturalem, irritari poterat. Sed hi scelerati Judaeorum adversarii mox iustas poenas dederunt: alter enim, Apelles, ferreis compedibus vinculus, propter alia crimina, alternis contortus et in rotam actus est; Helicon autem a Claudio interfecit. (Leg. 1022.) Apellem quidem Suetonius, (Cai. 33.) flagellis discissum scripsit; quod cunctatus esset pronunciaré, uter, Causne an Jupiter, illi maior videretur: sed Philo, aequalis Apellis, quod accuratius rem scire poterat, potius audiendus videtur; nisi rem more declamatorum exaggeravit. Difficile videtur ad iudicandum, in talium scriptorum dissensu, quales sunt Philo atque Suetonius; quis alteri sit praefereendus. Hic quidem parum refert, hic nebulo sic an aliter supplicio affectus sit; in eo certe consentiunt ambo scriptores, Apellem male mortuum esse.

XI) Judaei nihil religiosius colunt quam templum, quod et inde patet, quod, qui septa interiora ingressi sunt, (ὡς τὰς εἰσόδους τοῦ ἱεροῦ) praeter gentiles, (ἑθνογενῆς) certissimam mortem subierunt. Inter ora septa haud dubie sunt tria illa atria in *leg.*, (quod, ut notum est, differt a *vañ*, adyto,) mulierum, Israelitarum, et sacerdotum. (v. Wolf. Cur. T. I. p. 302.) Huc praeter Judaeos, nempe accedere poterat; sacra enim ibi fiebant. Unde arcebantur profani, et omnino ii, qui sacris Judaeorum non initiati erant. Hic locus Philonis (p. 1023.) illustrat locum Lucae, in Actis Apostolorum, (XXI, 28.) ubi Paullus intronissillo Graecos in *leg.* inculatur.

XII) (Leg. p. 1031.) Hierosolyma non modo urbs primaria Judaeae fuit, sed et multarum regionum, propter colonias inde in alias regiones deductas, veluti in Aegyptum, Thoenicem, Syriam omnem; et eam, quae Coele nominatur, Pamphiliam, Ciliiciam, plurimasque Asiae partes, ad Bithyniam usque, et Pontum usque intimos. Abiisse quoque colonos, Philo auctor est, in Europae provincias, Thessaliam, Boeotiam, Macedoniam, Aetoliam,

Atticam, Argos, Corinthum, partesque Peloponnesi praecipuas, Insulas Euboeae, Cyprum, Cretam. Excepta parva parte Babylonis aliarumque praefecturaarum, omnes urbes, libertatis soli clamas, Judaeis impletas fuisse. Unde efficitur Philo, Judaeos plurimis in civitatibus, in Asia, Africa, et Europa sitis, versari. Sed, quae de Hierosolyma, tanquam alma matre, e qua tot coloniae exierint in peregrinas regiones, praedicat, non ad vitium refecanda esse arbitror. Fuit enim contra instituta Judaeorum, vel potius praecepta divini, ut in barbaras regiones deduxerint suos populares. Primum omnium Judaei, qui extra terram sanctam in urbibus peregrinis habitabant, poenis obnoxii meritis, extorres et eieci patriae, Salmanassar et Nebucadnezaris iussu, in provincias, horum regum imperio subiectas, erant distributi. Postea migraverunt in alias urbes, ubi in primis rei suae faciendae causa, quae opera et hodie Judaeos exercet, tutius ac commodius versari poterant. Quod graeca Christi temporibus, et postea in omnibus fere gentibus, legebantur, plurimi Judaei, *ἡ ἑβραϊκή* quos Jacobus atque Petrus vocant, *ἡ ἑβραϊκή* in Novi Foederis libris dicti, hac lingua utebantur. Ex quibus intelligitur, Agrippam apud Philonem improprie magis *ἑβραϊκός* dicere, quam vere. Hos Judaeos quidem non exiles dicam, quod valde impugnat Salmasius, (de L. Hell. p. 207. sed tamen exulim posteros: *ἑβραϊκός* certe non fuerunt. Ceterum est hanc Philonis locum laudavit Salmasius, in elegantissimo de lingua hellenistica libro (p. 207.) Mangeius movet hic scrupulum contra verba Agrippae, dicentis: urbes felicitatis soli celebres, excepta parva parte Babylonis, et reliquarum praefecturaarum, a Judaeis incolti, quasi repugnantibus superioribus, (p. 102.) ubi Philo Babylonem, et multas regiones circa, a Judaeis teneri dixit. Vult itaque legi pro *Βαβυλωνίαι, Βαβυλωνίαι*, e MSS. Med. Ang. Coll. N. Equidem, si recte capio locum, nullam repugnantiam mihi animadvertere videor. Non enim rex excipit urbem Babylonem, sed partem tantam vastae urbis, et quarundam praefecturaarum, quae vacuae fuerint Judaeis. Forte respexit Agrippa ad Judaeos, Babylone circa illa tempora, propter seditionem, expulsos, et, ne extrema paterentur, Seleuciam fugere coactos, ut tradit Josephus (L. XVIII, 12.) Praeterea Mangeius pro *ἡ ἑβραϊκή* legit *τὴν ἑβραϊκὴν* sed nulla ratione addita, haud dubie quod nullam in promptu habebat.

XIII) Male Baronius, in Annalibus, (A. C. I, 2. 15. p. 59.) contendit, Augustum Judaeis, ante Christum natum, in senium, cognito autem eius adventu, faciliorem fuisse, eosque summis beneficiis orasse. Traxit huc locum Philonis in Legatione (p. 104.) et in primis laudat Augusti clementiam, qua Judaeis permiserit, ut transfuerinam urbis partem incolerent. Quae observatio si vera est, Judaei, post Christum natum demum trans Liberim Romae habitantur necesse est. Quam crassus sit error Baronii et hac in re, facili negotio demonstrari posset, nisi eum iam dudum magrus Casaubonus castigasset, Exerc. II. ad A. E. Bar. p. 130, 31.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Julii Anno MDCCLXXIII

NOVAE TABULAE BAROMETRI AESTUSQUE

maris, a JOSEPHO TOALDO, in Patavina Universitate

Astron. Geograph. ac Meteorol. Professore, digestas.

Patavii MDCCCLXXIII, 7 plagg. cum 1. tab. aenea in quarto majore.

Telluris atmosphaeram a Luna commoueri non minus, quam Oceani aquas in introductione ad tabulas, auctor quidem ostendit, sed ambiguum esse monet, utrum istae atmosphaerae motiones a Luna inductae eiusmodi sint, ut Barometrum afficere possint. Quod si demonstrari deberet, certe ex recte instituta obseruatione atque experientia, quae procul dubio vera est ratio quascunque quaeestiones physicas dirimendi, istud deduceretur. Verum in hoc negotio non facile est idoneas obseruationes paratas habere, easque ita quodammodo interrogare, ut ipsarum testimonium legitimum, clarum, ac certum sit. Primum enim ponderis variatio a Luna in atmosphaeram inducta, quaecunque sit, valde exigua est, ita ut ei respondens variatio in Barometro facile sensus fugere possit. Deinde tot aliae causae oculiores, et incertae, ad Barometrum turbandum concurrunt, ut difficile sit discernere, num mutatio aliqua Barometri actioni Lunae sit tribuenda. In tanta subtilitate atque obscu-

ritate rerum; necessaria imprimis diurna observationum series videtur, ut causa perpetua ac generalis effectum suum, licet exiguum, tempore tamen quasi cumulatum, manifestare possit. Deinde observationum ipsarum circumstantiarum ejusmodi eligendae, quae ad hanc Lunae in atmosphaeram vim atque actionem, si qua sit, prodendam atque detegendam aptae sint. Praesto auctori erat series insignis duodequingaginta annorum, quibus fidere satis tutum videbatur. Methodum vero, qua observationes easdem ipse discussit atque contulit, sequentia, una cum tabulis inde concinnatis, docebunt. Antequam vero de Barometro observata profert, futurum credit non ingratum, cognoscere observata quaedam similia ad aestum maris pertinentia, quae ad observationes Barometricas viam sternerent, et ad Tabulas hinc elicitas rectius intelligendas lumen quasi ac fundamentum praebuerunt.

Tabula prima exhibet mensuras quasdam aestus maris Venetis ab anno 1751. ad annum 1755. observati; quibus in observationibus duo desiderantur: numerus annorum amplior, ut saltem quinquennalem Apogaei lunaris revolutionem integram complecteretur, et utriusque accessus diurni observatio; notum quippe, duos aestus diurnos plerumque inter se esse inaequales. Tabula prima exhibet summas aestuum, Lunae Apices, Syzigas, et quadraturas obeunte, quinque diebus circa singulos hosce situs, in pedibus ac pollicibus mensurae Venetae, quae ad Parisiensem se habet ut 154. ad 144. Tabula haec duabus partibus constat, prima exponit peculiare summas singulorum mensium anni 1751, a quibus numerus eius anni medius elicitus est; quem in modum etiam quatuor sequentium annorum numeri collecti, atque ad extremum medii mediorum expressi,

Aestus Maris in quinque Annis.

	Luna in Perigaeo	In Apo- gaeo	In No- uil.	In Pr. Quadr.	In Ple- nil.	In Ult. Quadr.
	Ped. Poll.	Ped. Poll.	Ped. Poll.	Ped. Poll.	Ped. Poll.	Ped. Poll.
Aestus	1751 2. 1, 5	1. 10, 0	2. 4, 5	1. 5, 4	2. 3, 1	1. 6, 4
	1752 1. 8, 5	1. 7, 1	2. 3, 6	1. 4, 2	2. 5, 8	1. 3, 5
	1753 2. 4, 1	2. 0, 0	2. 7, 6	1. 5, 9	2. 5, 8	1. 4, 2
Mes	1754 2. 5, 5	2. 1, 5	2. 4, 2	1. 1, 3	2. 3, 8	1. 4, 2
	1755 2. 0, 9	1. 10, 8	2. 0, 6	1. 5, 8	2. 4, 0	1. 4, 2
Aest. med. 5. annor.	2. 1, 2	1. 10, 1	2. 4, 1	1. 4, 1	2. 4, 5	1. 4, 5

Circa Perigaeum, ob accessum Lunae ad Terram, ceteris paribus, maiores maris aestus fiunt, quam circa Apogaeum, nisi si Apogaeum coierit cum aliqua Syzigia, vel sit prope alterutrum Aequinoctium. In Syzigiis, ob coniunctas Lunae Solisque vires, accessus fieri maiores debent quam in quadraturis. Aestus quadrantum mensibus aestiuis Syzigiarum aestibus aequales, aliquando etiam maiores reperiuntur. Aestiuo enim tempore Luna circa plenilunium percurrit arcus breviores supra horizontem parallelorum australium; atque ita aestus plenilunii minimos iis mensibus tabella ostendit. Ex tabula patet, aestum Perigaeum esse digitorum 25, 2, Apogaeum 23, 1, ideoque excessum Perigaei esse tantum digitorum 3, 1, quae est octava pars totius, quanta fere est differentia apparentis diametri lunaris a Perigaeo in Apogaeum; aestus vero Syzigiarum esse digitorum 28, 3, quadrantum 16, 3; ita illi elatiores sint digitis 12, et ad hos se se habent ut 7 ad 4; in quo tamen excessu partem sibi vindicat aestio Solis.

Tabula prima aliam tabellam aestus maris secundum XII. signa Zodiaci, quatenus refertur ad Lunam, exhibet. Differentia declinationis Lunae differentiam aestuum inducit, ratione simul habita latitudinis geographicae; quare ceteris paribus maiores fieri debent aestus in climatibus bo-

realibus, dum Luna percurrit signa borealia. Maioris evidentiae causa expressit Auctor numeros Tabellae per curvam quandam regularem, conchadi similem, in qua aestus singulis signis respondentes per ordinatas, progressus Lunae in signis per axem expressi sunt.

Aestus maris medii secundum XII. signa Zodiaci, numeri quinque annorum medii sunt sequentes:

	Aries	Taurus	Gemini	Cancer	Leo	Virgo	Libra
	Ped. poll.	Ped. poll.	Ped. poll.	Ped. Poll.	Ped. Poll.	Ped. Poll.	Ped. Poll.
Aest. med.	1. 11, 27	1. 11, 30	1. 10, 70	1. 11, 49	2. 0, 12	2. 1, 03	2. 0, 14
	Scorp.	Sagitt.	Capric.	Aquar.	Pisces	Aestus	
	Ped. poll.	Ped. poll.	Ped. poll.	Ped. poll.	Ped. poll.	annus	
Aest. med.	1. 11, 04	1. 10, 73	1. 9, 55	1. 11, 15	1. 11, 20	1. 11, 07	
Locus Apog. Lunae	1751	1752	1753	1754	1755		
	Scorp.	Sagitt.	Capric.	Pisces	Aries		
	Sagitt.	Capric.	Aquar.	Aries	Taurus		

Ex his sequitur: 1, ut minimus aestus existat Luna Capricornum obeunte; 2, ut signorum australium aestus minores sint, quam borealium; 3, ut aestum Cancrī, et australium omnium, excepta Libra, et Borealium quoque ascendentium, maximus sit; sed 4. superetur ab aestu trium signorum descendentium, Leonis, Virginis, ac Librae. Indicat Auctor, adnotato Apogaei loco singulis annis, oppositum Perigaeum motu suo altiores aestus secum quasi trahere a signo in signum: e. gr. a Tauro ac Geminis (1751.) ad Cancrum (1752.); ad Leonem (1753.); ad Virginem ac Libram (1754.); ad Scorpionem.) Simile quid videbimus accidere in Barometro. Ex observationibus Dni Temanzis pro annis aliis, aestum tantum annuum adfert, quique inquit, aestus, si observationibus fidendum sit, confirmaret
ho

hominum querelam, aestus hinc annis proximis aliquan-
 tant Veretis decreverit.

Aestus Annuus

Anno 1760.	ped.	2	dig.	1, 11.
— 1764.	—	2	—	3, 32.
— 1765.	—	2	—	0, 57.
— 1766. Jun.	—	2	—	0, 16.
— 1769.	—	2	—	1, 13.

Sequitur similis tabella pro Sole, quatenus referuntur
 aestus ad stationem solis in signis; quae tabula ostendit, ae-
 stus hyemales maiores esse aestivis, quod ex alia causa repe-
 tit nequit, quam a vicinia maiore solis in Perigeo constituti,
 fortasse etiam ab incitatione motus Telluris cum illa coniun-
 cta, ex quibus etiam in Atmosphaeram impressiones ac tur-
 bationes quaedam maiores fieri verosimile est.

	Aries	Taurus	Gemini	Cancer	Leo	Virgo	Libra
Aest. med.	1. 9, 2	1. 9, 5	1. 10, 7	1. 10, 3	1. 8, 7	1. 8, 7	1. 10, 4
	Scorp.	Sagitt.	Capric.	Aquan.	Pisces	Aestus annuus	
Aestus med.	2. 1, 6	2. 1, 9	2. 1, 7	2. 5, 7	1. 11, 9	1. 11, 1	

Tabula secunda.

Haec et duae sequentes tabulae numeros continent pro
 Barometro, similes his, quos prima pro aestu maris, sed ad
 tempus multo magis longinquum, nempe ab anno 1725. ad
 1772. Scala Barometri est in digitis atque centesimis digi-
 ti partibus mensurae Londinensis. Sumpsit vero Auctor
 tantum excessum supra pollices 28, quantitatem omnium

communem, et quo nunquam Patavii Barometrum descendit decimales vero in divisionibus extendit ad millesimas, imo ad decemillesimas usque.

Tabula secundæ exhibet altitudines Barometri medias circa transitum Lunæ per Apfides, Syzигias, Quadraturas. Cl. Lambertus iam (*Ast. Helvet. T. II.*) tabellam confecerat altitudinum Barometricarum circa Apogæum ac Perigæum Lunæ, ex observationibus undecim annorum Norimbergæ habitis; Auctor vero insuper e longioribus observationibus collationem similem suscepit pro Syzигiis et Quadraturis. Si Lunæ atmosphæram nostram afficit, eiusque pondus impeat, si mutatio hæc sensibilis est, differentia aliqua notari debet in Barometro diebus circa transitum Lunæ per Apogæum, 2 diebus circa Perigæum. In Perigæo, ob Lunæ accessum ad Tellurem, Mercurius in Barometro descendere, circa Apogæum vero ascendere debet. In Syzигiis atmosphæra a Luna atque Sôle simul affecta, Mercurium minus premit, quam in Quadraturis. Quam vero mutationem nec in ipsis articulis, vel diebus, quibus Luna hæc puncta transit, nec singulis vicibus constanter redieram, expectare oportet; nam atmosphærae impressiones paulatim ac sensim disponuntur, et plurimæ paulæ ætionem, præfertim modicam, sæpe turbant. Itaque et dies aliquot circa singula puncta sumere oportet ad observationem, Lambertus septem, Auctor vero quinque tantum sumit, et multorum annorum adhibendæ observationes sunt; ut tandem efficaciam causæ generalis, quamvis exigua, et sæpe a causis particularibus turbata, satis euidens emergat. Hac occasiones illorum Physicorum obiectiones, qui conatum hunc, ad mutationem quatenus a Luna producitur in aère explorandam, inanem iudicant, refutare A. studet.

Cl. Lambertus in tabula sua, Apfidibus ac paucioribus annis circumscripta, deprehendit, pluribus quidem annis altitudines Barometri apogæas maiores quam perigæas extitisse; sed summam excessum fuisse minorem defectuum summa.

na, id quod negotium turbabat. Contra in tabula secunda Autoris nostri omnia mire consentiunt: nam et anni plures exhibent altitudines majores apogaeas quam perigaeas, (neutrope 31 supra 17) et summa excessuum summam defectuum longe superat. Altitudo Apogaei media est 1, 659; Perigaei 1, 612; ergo excessus pro simplici die est $\frac{47}{1000}$ digiti = $\frac{2}{5}$ lineae, quae augeri potest per dies saltim octo, ad quos apsidum actio extendi debet. Idem ferme obtinet inter Syzigijs et Quadraturis, ut in Tabula videre est. Altitudo media in Syzigijs = 1, 773; in quadraturis 1, 788: differentia diurna paulo minor quam Apfidum (longeque minor quam aestuum maris) = $\frac{15}{1000}$ = $\frac{1}{2}$ Lineae.

Hac in tabula secunda, caeterisque, in peculiari columna; singulis annis focus in Zodiaco Apogaei lunaris est adnotatus. In tabula praesenti, quoad altitudines Barometri apogaeas ac perigaeas, patet, annos a lege generali aberrantes copulari cum aliquo ex quatuor signis, Piscium; Arietis, Virginis, ac Librae, atque hunc Apogaei situm anomalias solitum inducere: cuius anomaliae causa in ista apsidum habitudine haec esse videtur, quod Luna agit non solum gravitando, sed etiam quasi per motum, quatenus, ob vim inertiae in atmosphaera, aerem super aereis cumulat, accessus ac recessus confundendo, quod idem contingere observavit autor antea in aestu maris. Eandem ab causam in Tabula sequente et altitudines Barometri sunt majores in annis, quibus apfides tenent aequinoctia; et prope autumnale altitudines sunt maximae, ob cumulum scilicet aeris ratione situs ipsius, et a signis aestivis quasi congesti.

Defectus vero quadrantum, qui in secunda Tabulae parte paulo plures occurrunt, ubi quoque comperiuntur plerumque cum apogaeo obeunte signa aequinoctialia, aliquando etiam solstitialia, praecipue Cancrī. De primis idem dicendum, quod de anomalia observata ratione apfidum. De his vero

terro annis, qui aberrationem coniunctam habent cum signi apsidum prope signa solstitialia, animadvertendum, Syzigijs celebrari in quatuor signis aequinoctialibus, quae ad altitudinem Barometri augendam conferunt: quatuor aliis mensibus Syzigijs quidem occupant signa solstitialia; sed ipsarum alterutra, quoad vim prementem, quodammodo corrigitur ab Apogaeo, quicum coit, idque validius si circa Cancrum situm illud sit, ut vult observatio. Quaecumque vero sit laudatus ille vir inquit, harum aberrationum causa, fluit ex his tamen hoc, tanquam corollarium, Apsidibus Lunae, signis aequinoctialia ac solstitialia obeuntibus, his annis anomalias accidere in aestibus atmosphaerae, ex quo anomalias quoque in anni ac tempestatum constitutione expectandas sunt; quod reuera contingere, saltem in annis intemperantia pluviarum laborantibus, longa exemplorum inductione probari potest.

Tabula tertia altitudinum Barometricarum Summarum singulis Zodiaci signis respondentium, pro numero dierum, quibus in iisdem morata est luna A. 1725, profert. Quum apsidum lunarium vis ad atmosphaeram afficiendam a situ ipsarum in Zodiaco quadratenus pendere videatur, ipsa Zodiaci signa aliquo sensu in Barometrum influere posse videntur, quatenus scilicet magis vel minus obliquam reddunt actionem Lunae, praesertim quoad peculiaris climata. Itaque Auctor altitudines Barometri singulis Zodiaci signis respondentes exploravit, et tabulam hanc condidit. Methodum eius conficiendae, ab Viro hoc celeberrimo descriptam, in aliorum usum uberius explicare studemus. Specimen laboris praebet annus primus 1725, cuius tabella expansa haec est:

Menses	1725		Aries		Taurus		Gemini		Cancer		Leo		Virgo	
	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.
Januar.	2.	423	2.	408	2.	375	2.	295	2.	432	3.	670		
Februar.	3.	422	2.	428	3.	631	2.	410	2.	420	3.	636		
Martius	2.	541	2.	345	2.	348	2.	396	2.	340	2.	338		
Aprilis	2.	341	2.	340	2.	328	2.	284	2.	310	3.	450		
Maius	2.	350	2.	359	2.	375	2.	375	3.	488	2.	320		
Junius	2.	298	2.	350	2.	347	2.	347	2.	355	2.	376		
Julius	2.	350	2.	316	2.	326	2.	326	2.	370	2.	360		
August	3.	334	2.	322	3.	498	2.	336	2.	326	2.	370		
September	3.	472	2.	352	2.	346	2.	336	2.	290	2.	294		
October	2.	363	2.	364	2.	370	2.	342	2.	250	3.	440		
November	2.	336	2.	344	2.	418	2.	380	3.	543	2.	285		
December.	2.	405	2.	343	2.	325	2.	350	2.	350	2.	359		
	3.	528	2.	263	2.	265	2.	142	2.	315	2.	305		
	2.	294												
Summae	31	5460	26	4534	28	4952	26	4385	28	4789	30	5203		
Mediae	1,	761	1,	744	1,	769	1,	683	1,	710	1,	732		

Ex tabula tertia hic in medium proferimus singulas annorum medias Barometri altitudines annuas, una cum loco Apogaei lunaris, atque medias octo annorum altitudines Barometri pro XII. signis Zodiaci, relatas ad Lunam. Qua ex Epitome explorari potest, an Luna in atmosphaeram, simulque in Barometrum agat. Nam si agit, Barometri variationes ordinem quendam iuxta Zodiaci signa ser-
 pp uare

nare debere videntur, quae cum Lunae declinatione obliquitatem ac directionem virium, et cum directione efficaciam moderantur ac regunt.

Libra		Scorp.		Sagitt.		Capric		Aquat.		Pisces	
Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.	Di- es	Sum- mae Alt. Bar.
2.	450	3.	662	2.	438	2.	405	3.	504	2.	418
2.	400	2.	413	3.	577	3.	634	2.	428	2.	438
3.	488	2.	309	3.	400	2.	310	2.	352	2.	396
2.	290	3.	408	2.	335	2.	334	3.	572	2.	370
2.	312	3.	464	2.	298	3.	468	2.	284	2.	288
3.	522	2.	325	3.	498	3.	465	2.	357	3.	481
3.	510	3.	532	2.	324	2.	328	3.	491	2.	336
2.	342	3.	404	2.	338	2.	302	3.	453	2.	335
3.	550	2.	362	3.	545	3.	470	2.	314	2.	305
2.	316	2.	390	3.	595	2.	348	3.	558	2.	361
2.	296	3.	546	2.	335	2.	405	3.	619	2.	345
2.	365	3.	512	2.	280	3.	561	2.	428	3.	621
3.	574	2.	352	3.	595	3.	420	2.	334	2.	348
						2.	293	3.	452	2.	343
31.	5413	33.	5672	32.	5598	34.	5741	35.	6196	30.	5388
1,746		1,719		1,737		1,689		1,689		1,738	

Anni	Media Annua	Locus Apogaei Lun.	Anni	Media Annua	Locus Apogaei Lun.
1725	1. 7374	Sagitt.	1749	1. 8064	Leo, Virgo
1726	1. 6805	Capr. Aqu.	1750	1. 8491	Libra
1727	1. 6833	Aqu. Pisc.	1751	1. 7767	Scorp. Sagitt.
1728	1. 6887	Aries	1752	1. 8337	Sagitt. Capr.
1729	1. 7006	Taur. Gem.	1753	1. 8163	Aquarius
1730	1. 7368	Gem. Canc.	1754	1. 8493	Pisces
1731	1. 7223	Leo	1755	1. 7798	Aries, Taur.
1732	1. 7237	Virgo, Libr.	1756	1. 8166	Gemini
1733	1. 8027	Libr. Scorp.	1757	1. 7650	Canc. Leo
1734	1. 7186	Sagittar.	1758	1. 7890	Virgo
1735	1. 7531	Capr. Aqu.	1759	1. 8432	Libra
1736	1. 6937	Pisces	1760	1. 7850	Scorp. Sag.
1737	1. 7645	Aries	1761	1. 8230	Capric.
1738	1. 7912	Taur. Gem.	1762	1. 7913	Aquar.
1739	1. 7282	Cancer	1763	1. 7678	Pisc. Aries
1740	1. 6981	Leo	1764	1. 7561	Aries, Taur.
1741	1. 8022	Virg. Libr.	1765	1. 7685	Gemini
1742	1. 7656	Scorp.	1766	1. 8440	Canc. Leo
1743	1. 8286	Sagitt. Capr.	1767	1. 7687	Virgo
1744	1. 7721	Aquarius	1768	1. 8220	Libra
1745	1. 7846	Pisces	1769	1. 7896	Scorp. Sag.
1746	1. 7987	Aries, Taur.	1770	1. 7991	Capric.
1747	1. 8086	Gemini	1771	1. 8623	Aquar. Pisc.
1748	1. 7781	Cancer.	1772	1. 8179	Aries.

Mediæ Barometri altitudines pro XII. signis Zo-
diaci.

Anni	Aries	Taurus	Gemini	Cancer	Leo	Virgo
Med. 8 An- nor. a 1725 ad 1732.	I. 705	I. 712	I. 738	I. 707	I. 743	I. 745
Med. 8 An- nor. a 1733 ad 1740.	I. 753	I. 758	I. 707	I. 718	I. 737	I. 767
Med. 8 An- nor. a 1741 ad 1748.	I. 781	I. 767	I. 784	I. 807	I. 785	I. 779
Med. 8 An- nor. a 1749 ad 1756.	I. 812	I. 832	I. 828	I. 786	I. 793	I. 822
Med. 8 An- nor. a 1757 ad 1764.	I. 798	I. 784	I. 754	I. 774	I. 784	I. 793
Med. 8 An- nor. a 1765 ad 1772.	I. 842	I. 818	I. 809	I. 764	I. 786	I. 776
Summae	85511	85371	84961	84457	85027	85467
Med. Med.	I. 7814	I. 7785	I. 7700	I. 7578	I. 7723	I. 7805

MENSIS JULIUS A. MDCCCLXXIII. 301

Anni	Libra	Scorpius	Sagittar.	Capric.	Aquar.	Pisces	Media Annua
Med. 8 An- nor. a 1725 ad 1732.	l. 741	l. 785	l. 662	l. 682	l. 698	l. 691	l. 7092
Med. 8 An- nor. a 1733 ad 1740.	l. 755	l. 785	l. 757	l. 741	l. 721	l. 728	l. 7438
Med. 8 An- nor. a 1741 ad 1748.	l. 782	l. 790	l. 805	l. 831	l. 799	l. 797	l. 7914
Med. 8 An- nor. a 1749 ad 1756.	l. 809	l. 822	l. 844	l. 832	l. 800	l. 811	l. 8160
Med. 8 An- nor. a 1757 ad 1764.	l. 792	l. 806	l. 815	l. 806	l. 795	l. 796	l. 7900
Med. 8 An- nor. a 1765 ad 1772.	l. 871	l. 786	l. 779	l. 786	l. 837	l. 847	l. 8090
Summae	85991	85345	85292	85416	85192	85363	
Med. Me- diarum,	l. 7890	l. 7780	l. 7770	l. 7795	l. 7749	l. 7784	l. 7767

Finitis tabellis, melius methodus illas conficiendi expli-
catur. Cum Luna biduo vel triduo moretur in signis sin-
gulis, cum unumquodque saltem tredecim vicibus, quaedam
etiam quatuordecim, intra anni spatium, pertranseat: colli-
gendi erant dies, quibus in quolibet signo morata est, integri,
et Barometri altitudines diebus isdem adnotatae: summae
dierum ex una parte, et altitudinum Barometri ex altera par-
te, addendae, atque his per illas diuisis obtinebantur altitu-
dines

lines mediae pro eo anno, respondentes Zodiaci signis. Sic altitudo Barometri signo arietis respondens anno 1725. digitum unum et millesimas 761. supra digitos 28. mensurae Londinensis officiebat. Collectis duodecim huiusce mediae, Summa per 12 diuisa, habetur media Barometri altitudo huius anni: 1, 7374 = 29 dig. $\frac{7174}{10000}$ lin. eodemque pacto reliqua signa reliquorum 47. annorum parata sunt. Tabulae similis pro sole constructae exemplum profert et auctor, et altitudines Barometri medias ex omnibus, Zodiaci signis respondentes, subiecit, pro Sole

Aries = 1, 7031.	Libra = 1, 7934
Taurus = 1, 7045.	Scorpius = 1, 7789
Gemini = 1, 7143.	Sagittar. = 1, 8061
Cancer = 1, 7501.	Capricor. = 1, 8296
Leo = 1, 7370.	Aquar. = 1, 8337
Virgo = 1, 8109.	Pisces = 1, 7584
Summae = 1052, 98	Summae = 1080, 01
Med. aestiua 1, 7549	— hyberna 1, 8000

Excessum altitudinum Barometri pro signis australibus multo maiorem quam pro signis borealibus, vel aetiuis, tribuit frigidae tempestati; experientia enim docet, atmosphaerae densitatem ac pondus a frigore augeri, adeoque Mercurium altius surgere in Barometro, qua de causa etiam matutinae Barometri altitudines vespertinis maiores in Summa deprehenduntur. Altitudo Barometri media secundum tabulam solarem est 1, 7776 = 29 Lond. poll. 7776, quae = 27 poll. Paris. 11 $\frac{1}{2}$ lin. pro mensura media, Patauii.

Quum maxime erecta atque imminens in atmosphaeram agat Luna sita prope Cancrum, eleuatio aeris, ceteris paribus, ideoque minima Barometri altitudo, maxima con-

tra in Capricorno esse debet; atque crescunt altitudines in signis *descendentibus*, et decrescunt in *ascendentibus*, iuxta ordinatas cœlurae figuræ quant' autor, præcunte Cl. Lambertio, construxit. In Axe exprimentur signorum progressus; in ordinatis altitudines Barometri ex Tabulae numeris desumptæ.

Jam de causis anomalie barometricarum altitudinum A. differit. Non enim mirari illas debemus, cum tot causæ peculiare ad Barometrum turbandum tam sæpe concurrant, ut minores altitudines sint aliquando in Capricorno, ubi debent esse maximæ; et maximæ contra in cœtero aliisque signis borealibus: quod forte indicare videtur, vim quandam peculiarem veluti affixam cuique signo esse. Ad cœteras anomalias quod attinet, eas autor non inepte comparari posse putat cum inaequalitatibus graduum Meridianorum terrestrium; ut de Barometro dici possit, quod de figura terræ, regulam quidem sequi, sed non exactam. Si longior annorum series præsto esset, fortasse anomalia omnis evanesceret. Indicia vero notæ præbet Tabula sequens.

Nempe Tabula quarta, ex præcedente composita, atque divisa est, ut secunda, in duas Partes. Prima pars comparisonem continet altitudinum Barometri in signis australibus in Summas collectarum, cum Summis signorum borealium. Pars altera comparisonem Summarum altitudinum barometricarum respondentium in signis circa locum Apogæi quolibet anno, cum Summis totidem ac similibus circa Perigæum. Prima hæc pars comprobat, Summam ultimam australium superare Summam ultimam borealium; ac licet excessus diurnus $= \frac{3}{1000}$ pollicis $= \frac{1}{12}$ lin. sit exiguus, tamen et respondet theoriæ, nec casu inductus videtur, cum inter tot annorum ambages ac discrimina verum emergerit. Numerus annorum etiam, quibus altitudines australes excedunt, separat numerum annorum, quibus deficient;

omnia igitur satis belle consentiunt. Idem simili modo ex tabella secunda colligitur, Nam et Summa trium signorum circa Apogaeum superat Summam ultimam trium signorum circa Perigaeum, et numerus annorum, quibus Apogaei summae excedunt, maior est numero annorum quibus deficient, us 29: 19. Ex hac Tabula fluit veluti corollarium, circuitum quemdam fieri in constitutionibus annorum atque tempestatum, quod fusius auctor in dissertatione sua de *recursu annorum* probavit.

Differentiae altitudinum barometricarum parvae sunt, et quidem primum constantes, deinde diurnae, quae per aliquot dies iterari, multiplicari, et quasi cumulari debent. E. g. vis Apogaei = $\frac{1}{4}$ Lin. extendi saltem debet ad dies 8, quibus proinde Barometrum saltem linea integra attolletur. Integra item linea habebitur intervallo 15 dierum, quibus luna signa australia percurrit. Si aberrationes in hac ultima tabula occurrentes comparentur cum loco Apogaei, reperies, Apogaeum ex annis 22 duodecies fuisse in signis australibus, octies in borealibus; et rursus ex annis 19 aberrantibus a regula undecies, fuisse in signis iisdem australibus, octies in borealibus, ut dicendum sit, obliquitatem Apogaei ipsius vim atque actionem in atmosphaeram nostram imminuere; cuius rei causa non est obscura, ex superioribus ab Auctore enarratis.

Sub finem in Tabula tertia adhuc nonnulla animadvertenda auctor proponit. I. Media Barometri altitudo Patavi est = 1, 7767, quae minus quam $\frac{1}{1000}$ differt ab ea, quam Tabula Solis supra praebuit; quae = 27 poll. 11; lineae mensurae Pariensis. II. Altitudines fere aequales, etiam si annuae, non parum inter se differunt, exactis 8 vel 9 annis (secundum Apsidum revolutionem) redeunt, velut annis 1733, 1741, 1750, 1759, 1768; item 1732, 1739; 1757, 1765; 1738, 1746; 1762, 1769, etc. citius adhuc

anno quarto, vel quinto, ut 1736, 1740, 1750, 1754; 1763, 1766 etc. III. Huiusmodi Barometri altitudines annuae, ordine recurrentes, respondent eidem fere vel aequivalenti habitudini Apogaei lunaris. IV. Altitudines Barometri mediae ab anno 1725, usque ad annum 1756, ab octennio in octennium, semper et gradatim crescunt; incrementum maximum ab anno 1740 ad 1748 deprehenditur; sed crescunt postea usque ad 1756, ubi quasi ad *maximum* pertingunt. Annis octo sequentibus amittunt paruum proximi octenni incrementum; sed ultimo octennio rursus crescunt, ut anno 1751. altitudo omnium maxima notata sit. In Summa priorum 24 annorum altitudo media est = 1, 7481; 24 posteriorum = 1, 8052. Horum ergo excessus est $\frac{571}{10000}$ digiti = $\frac{7}{13}$ lineae pro diurna altitudine, quae differentia pro rei conditione certe ingens est habenda. Superpositis huius mutationis causis aliis, auctori pondus aeris ipsius auctum fuisse videtur, cuius aucti ponderis causam frigus increescens esse statuit; quam hypothese observationibus Domini de Lue, Scheuchzeri, atque suis meteorologicis corroborat. Effectus alii grauissimi simul observati reticere non possunt: videlicet, dies turbidi ac pluvii, quotannis multiplicati, venti frigidiores ac turbulentiores; et morbi vel noui, vel maligniores atque frequentiores; terrae sterilitas aucta; frigus ab anno in annum auctum, etc. Illud tandem cum Auctore celeberrimo, observationibus persuasum, credimus ac opinamur, et frigus, et quae ab eo progignuntur incommoda, omnemque intemperiem, periodos quasdam, legis participes vel expertes, longiores aut breviores, habere.

Q9

PLU.

PLUTARCHI CHAERONENSIS, QUAE

superfunt, omnia, Graece et Latine, principibus ex Editionibus castigant, virorumque doctorum suisque annotationibus instruit, JO. JACOBUS REISKIUS.

Lipsiae, impensis Gotth. Theoph. Georgi, MDCCCLXXIV.

8. 2 Alph, 8 pll.

Quod votis optaret nuper cheu! noster Reiskius, ut sibi liceret heros, hoc est scriptores veteris aevi colere, ingenii eorum monumenta, vix a quoquam assequenda aut aequando, aemulari, in sinu gestare, infensescere his suavis ac immo denique amicis; id ei contigisse, si negemus, iniqui sumus. Nam quem sponte sua ab omni tempore acerrimum istius studii, quod in legendis interpretandisque Graecis et Latinis scriptoribus versatur, amorem suscepisset, et prodendis scriptis plurimis et eximiis declarasset, admodum muneri, quo ingenio adolescentibus utriusque linguae Auctores antiquos explicare iuberetur, recentem quotidie occasionem eius alendi acuendique nactus est. Accessit ad studia doctrinae facilius persequenda auxilium rarum et singulare, oblata ipsi thori vitaeque pariter ac studiorum societas, uxore, quam a se Graecis litteris imbutam fidam ac comitandam in legendo commentandoque adiutricem omni tempore habuit. Extremam votorum partem utique destitutam evenit merito querimus. Nam vix ultra mediam aetatem progressum, valetudine, nimia contentione assiduitate contracta, ac corpusculo misere affecto fractoque, exinctum lugemus. Industrias tamen pertinacissimas monumentis tot ac tantis, quot quantaque vel longissimi aevi homines, nec rudes illi aut segnes, vix prodes solent, ab ipso quantum

*) vid. Carmen Annotationibus in Sophoclem praemissam.

tamvis breui aetate confectis, vivit ac viget in eruditiorum quorumcunque locorum ac temporum memoria et ore; nobis hoc unum optantibus, ut aequi mortuo contingant et ~~demeritis~~ meritorum aemulique virtutis quamplurimi.

Plutarchi nomen et fama semper tanta fuit apud omnes antiquae graecusque doctrinae cupidos, ut quidam sine quod est, siue quod ita putabat, ad ingenium alendum, ad variarum rerum scientiam augendam, ad animum emendandum, vel ceteris libris destitutus, hoc sibi relicto se satis instructum esse diceret. Hunc integritati restitutum, sibi que redditum, ab negligentiae inscitiaeque maculis purgatum, curiose diligenterque cultum et expositum, morti proximus nobis obtulit tradiditque Reiskius. Eximium vero donum, ambabus ulnis accipiendum! Utinam modo tota quatuor vel quinque volumina, vitas a Plutarcho conscriptas complexa, non unum tantum ipso superstite e prelo existent!

Etenim sunt qui fatius esse dicant, telam non pertexamdam non attingisse, nihil promississe, quam nunc hiantes repente desinere. Neque nos ita sumus qui Reiskii curam ita speramus, ut non cum hoc Opere aequae ac cum reliquis, quibus Apparatu Demosthenico propemodum perfecta adorgandis incumbere, cum Dionysio Halicarnassensi, et cum ceterorumque spe ac votis melius actum fuisse largiamur, si suis laboribus superesse, ac ultimam manum scriptis accommodare ipsi licuisset. At, qui Reiskium hoc in genere bene novimus, tanto eum candore tantaque simplicitate fuisse confirmamus, ut sibi religioni duceret, opus aliquod molendam condicere, quod non absolutum iam penes se ac repositum servasset diu ante, quam intelligendum daret. Ergo sine ulla vel librarii, vel emtorum fraude atque damno, non solum institutorum operum alterum semper alteri Volumen sine mora succedet; sed adhuc alia nova, inprimis Libanium, quippe iam, ut superiora, prelo paratum, consequemur.

Erunt fortasse alii, qui sibi suspectam dicant operam, festinanter et turbulenter susceptam. Demus horum aliquid sollicitudini, dum causam edoceri rectius iudicent. Largimur id, quod bene editor ipse fatetur, spontaneum ac subitum consilium Plutarchi edendi intercessisse sibi aliis laboribus distracto: neque tamen id sponte captum, sed librarii, quem Reiskium librorum per se recudendorum potissimum moderatorem habere iuaret, precibus et flagitatione denique obiectum et expressum. Destitutum se sua culpa ab apparatu critico in Plutarchi scriptis recensendis fuisse, ingenti cum dolore oueritur, codicem manuscripto Demosthenis orationes, adiunctis Plutarchi Vitis, complexo, Monachiam, unde facente fortuna ad aliquot annorum usum acciperat, ut tædio dominorum, suam rem diutius abesse aegre ferentium, occurreret, sine ulla huic quidem labori profutura usura remisso. Nec dissimulamus, quod ipse prodit, quæ Plutarchi scripta moralia crebro nec perfunctioris iam dudum legere coepisset, Vitæ tamen ad lectionem adhuc neglectam, nunc decem tradito sibi editionis earum gubernaculo accessisse. Arduum hinc etiam ei, qui hoc unum agit, est, omnem numerum bonorum scriptorum legendis percurrere: aliquanto diffusius, omnia eorum se legere, in tractus illius lectionis tamen tibi constet, tuam altiore ad utilitatem exuberet. Nec ullos unquam ea res contentiores habuit nisi eos; quos alieniores ab omni humanitate vel hacura formasset; vel institutis vitæ tenor effacisset.

Quidquid est cauti et recti amantis utilitatisque rei literariæ publicæ cupidi, in hoc toto negotio is laudem tueretur. Primum quidem nefas illud prohibendum, quo minus alius quisquam ad quiduis audendum paratus et proiectus, ad id quod ad laudem suam et ad utilitatem communem valiturum sit, tardus et ineptus, lucro inhians, condita subito opera, Plutarchi scripta nihilo quam olim meliora ornatioraque, quin etiam turpiora deterioraque, in publicum protruderet, eaque vanitate leuitateque doctiorum in hoc scriptore per-

perpoliando conatus ad longum tempus retardaret et sufflaminaret. Deinde paratis opibus, pro temporis et consilii ratione, ita utendo, ut eum decebat, qui in angustias quatuor artibus compulsus, tamen, utpote nec rudis, nec inexercitatus, quid res, quid ratio exigeret, observare meminisset.

Quaerat igitur aliquis, quibus demum opibus ad ista paranda sis usus, quidue iis effectum sit. Paucis utique, quis negot, iis nimirum quae Bryanus et Solanus coegissent: tum vero etiam Juntinae et Aldinae editionis collatione: ingenii denique felicitate et acumine, quo paratissimum eum fuisse nemo dubitet. His effectum est id quod sibi proposuerat, ut Plutarchi scripta, aberrationibus depravationibusque per annorum centurias aliquot obsita, hinc vice correctiora integrioraque haberemus: quod et in Praefatione exposita quaedam specimina ostendens, et adnotationes ad calcem cuiusque Voluminis collocandas demonstrant.

Nimicuo, quarta haec est Plutarchi Vitarum editio, quae tribus antiquis, Juntinae, Aldinae, Stephanaeque successit: cum earum omnes, quae tantum imitantibus sunt alicuius superioris, nec quidquam novae laudis ad propriae afferunt, aditionum nomen tueri vix possint.

Juntinus princeps, anno aerae christianae 1517. Florentiae excelsi, praefationem sibi habes praemissam Jutarum, gratias agens, Maresilo Vergilio, quod eius auctoritate ista editio prodita sit et ex optimo exemplo ducta; unde intelligitur, istum virum omnia Latina Diacoridae interpretatio nota est, suam codicem Juntinis operis exprimendum obtulisse. Inter alia has verbis utuntur: „hoc tamen ausim affirmare, qui has Plutarchi Vitae nuper excelsiegerit, scatebant enim ante plurimis mendis, et ideo multis locis non poterat verus sensus elici, propter infinita tot illustrium romanorum graecorumque virorum exempla, quae in illis passim irrueniuntur, optimum vitae suae institutum esse acquiraturum.“ Haec, quamquam hiulca fere in ceteris, et parum latina, tamen sententiam non prorsus imperuam fundere

nobis quidem videbantur, si *super excusas* Plutarchi Vitas accipiamus pro nunc demum excusis, ut adeo modo curata ista Juntina editio intelligatur. Nam V. Cl. referebat ad editiones paullo ante editum Juntinum exemplar curatas. Quamquam, eum Graeca editio hac prior non esset, reliqua, in quibus de mendis est, quae superiores occupent, ad latinas interpretationes commode applicantur.

Aldina, cui praefuit M. Mufurus, biennio post Venetiis expressa successit. Qui, quamquam in Codd. Venetis, quos ad illud opus castigandum adhibuit, tractandis, satis accuratus ac diligens fuisse videatur, tamen, quas lectiones e codicum auctoritate, quas ex ingenii labieitate proferat, qualia eum multa inseruisse suspicione non caret, obscurum est; consuetudine istorum temporum sic ferente, ut absque longiori indagationse securos haec alios latere vellent. Haec igitur, quamquam emendatio ac plenior, tamen, deficiente nonnumquam recto iudicio, multo minoris quam Juntina, pretii lectiones exhibet. In ordine vitarum digerenda ab altera harum editionum altera differt. Juntina ordinem temporum negligit. Aldina servat, nisi quod vitiose cum Aristide Catonem Uticensem, cum Phocione Minores, Catonem iungit; nam in verso ordine cum Aristidis Vita Catonis Majoris, cum Phacionis, Catonis Minoris seu Uliensis comparanda erat, ut in Juntina factum est. In Praefatione. Aulianus Eurgoram et Agesileum omittendum fuisse scribit, quod ille Isocratis sit, hic Xenophontis; in quo altero falsus est, nam Agesileus Plutarchi sensu genuinus est sensus, et diversus ab Xenophontis. Quod vero in Demosthenae factum est, ut ex eadem officina Aldina, eodem anno, quo duarum eiusdem libri praedirent editiones, idem, ne in Plutarcho factam esset, iam dudum suspicabatur V. Cl. donec tandem in eos Bryani adnotationum locos inciderebat, in quibus utraque Aldina diserte laudaretur. Post certis indicibus cognovit, penes se iuniorum Aldinam esse; discrimen, autem, quo utraque

quæ ab Juntina differt, in iuniore maius quam in vetere videri.

Hanc sequitur Basileensis, quæ præterquam quod illud Aldinae in digerendis Vitis memoratum vitium correxit, loculela etiam quaedam eiusdem operarum errata emendata reddit. Sed eius tantum in partibus et obiter inspectæ certum se laudatorem præbere non sustinet V. Cl. qui etiam, posteriorne Basileensis 1560. prodita, quæ priorius caruit, utrum quaedam novavit, an priori fideliter conformata sit, in metho relinquit.

Stephanus, cuius editio a. 1472. per tredecim minoris formæ volumina distributa Genevæ prodire obtinuit, ut quæm Plutarcho formam dedisset, ea ipsi adhuc semper integra maneret, editoribus, qui ei succederent, quasi ex parte, ab indolita per eam lectione ne latum quidem unguem discedentibus. Atqui is nonnumquam antiquas et probas lectiones sub arbitrato mutavit, v. c. T. V. ed. Lond. p. 309. 3. pro *Smithis uditores*, quod verum et probam, *Smithis uditores* est commentus; et in his, quæ vel ex Codd. adiciuntur, vel ex se protulisset, iudicandis, non fides satis et candidus fuerat. Nam, quod satis constat, et a Bryano quoque adnotatum est, sicut mutavit, quæ aliter rectius haberent. Quæ in re inter reliquas laudes iustissimas, parum laudabiliter egit. Suspicio est, eum parum vel nunquam Juntinam et Aldinam editionem inspexisse. Mirandum tamen, cur ab Aldina ad Juntinam, a nescire eo tempore visam, defleat. Quoniam autem Stephanum, exemplar Basileense a se castigatum operis suis recedendum dedisse levis, intelligitur, Aldinam, e qua exemplar Basileense ductum, nostrarum esse editionum fontem.

Sed, ut, unde degressi sumus, revertamur, habentur in hac Lipsiensi editione Aemulæ versiones, sicut ex Parisina, Knaledi, in quibus si quid a Plutarcho vel in historicis, vel in antiquitate, vel in alio quo genere gravis esset peccatum, id cum aliorum Scriptorum auctoritate comparatum, ne re-

mese arripiatur, ostenditur; ita ex Londinensi Bryani Vite-
 grae, cui editioni et ipsi sua vitia non defunt. Praeterea
 quoniam quod Passinum exemplar ante quam operis suis tradi-
 set exprimendum, perustrare, et, quibus scilicet, intendis
 eliminare non curavit. Variarum quoque Lectionum con-
 riam ex eiusdem editionis instrumentis, non solum integram
 servavit, sed etiam eadem, ut his praeter necessitatem legen-
 da essent quae illic legantur, in notis quoque interdum re-
 sultit. Id ut emendaretur cura fuit, simul Codicis Sanger-
 manensis lectiones paullo serius Britannici Transmissi sui lo-
 culis inseri coepit. Opus quoque dicitur est, ut inconstan-
 tibus Vulcobianarum lectionum, editioni Francofurtanae
 primum ex Aldinae editionis exemplo, cui Vulcobius adpin-
 xerat, annexa, aut prorsus eliminaretur, aut valde pauca e-
 ius remanerent. Nam quod in hoc primo Volumine huic
 consilio nonandum plane satisfactum est, cum quam parum
 bonae frugis ista merx praebere minus adhuc esset cogni-
 tum, id ut in ceteris fieret prouisum est. Arguta sunt,
 quibus Cel. Editor suum de his lectionibus iudicium decla-
 rat. » Cum non mirer, scribit, bestiam fuisse humana forma
 » inditam, quae mendarum ista monstra in chartas euome-
 » ret, tum miror Vulcobium, seu quisquis alius fuit, ita fuisse
 » stomachi validum, ut ista lamberet, et editores miror, qui
 » a Francofurtanis accepta, per Parisios, per Londinum cir-
 » cumgestata, tandem tantos post circuitus et orbe ducento-
 » rum pene annorum peracto, Lipsiam quoque pertulerunt. —
 » Solent Graeci Romana praenomina nominibus postponere,
 » E. c. pro M. Lucullo dicunt Λεύκελλον Μάρκον. Ex hoc no-
 » mine librarius ille, cuius calamis codicem exaravit, unde
 » tot mendarum plaustra Vulcobiana sedulitas, male quidem
 » illa ferriata, conuexit, Λεύκελλον μάρτυρα effecit. Habeto
 » vobis, vos Bollandistae, nouum hunc Sanctum, nouum mar-
 » tyrem Lucullum, ἀγαθὴ τόχη adscribe chore vestro, in
 » Acta eius inquirete. « Porro in variarum lectionum indi-
 cibus saepe recursum. A litera, Annoti ne, an Aurati, an

Auo-

Anonymi interpretationem habeat, incertum est. Cum Anonymi quidem verbo saepe est in hac editione iussu editoris ab operis permutata. Sunt autem hae nonnullae plerumque, nam aliae quoque diuersi generis. An ex Mss. quaedam sint illuc relata, dubium; at multae insunt coniecturae, ut videntur Anrati in praefationibus suis in optimos quosque Auctores Graecos Parisiis publice habitis, praepositas; e quibus Scaliger, Muretus, Cantorus, Stephani, alii profecisse dicuntur. Sive, ut scire V. Cal. scribit, Anrati pallium dilatale. Quae ex exemplo Plutarchi litera A signato, referuntur lectiones, eadem esse cum iis perhibentur, quas Domullius reperit in exemplari, quod olim p. 100. M. Muretum fuerat, nunc in Bibliotheca Leidana publice scriptas.

Codices Britannici, quibus Bryanus usus est, reliquosque, quos VV. DD. inspexisse, scimus, parum Editor adiumenti ad elucinationem Plutarchi tribuit, ueteres quoque ut plures bonae notae codd. praeter nos, quos Jura et Aldina usurparunt, plane non existant.

Alium etiam illud est, ut Antiquitates Stephani, Crusarii, Xylandri, Palmerii, non sic ut a Bryanis mutilatae, sed integrae et plenae redderentur. Placuit quoque in interiore quaque pagina numeros, paginarum editionis Londinensis seruare, ut quos Bryanus et Solinus laudant numeros, qui mutari non poterant paginarum, non essent inutiles hac sola editione utentibus.

Adnotationum, conscribendarum prima quidem lex fuit haec, si quid a vulgata hoc est ab exemplo Londinensi, collectum esset, causa facti indicaretur, sive illa in Iustinae Aldinae quoque editionis auctoritate posita, sive ad coniecturam referenda. Altera, ut coniecturae quidem euidentioris cer-

... cum invocatione atque obsecratione...
... illa salua et innoxiosa servanda...
... Nobis, in duobus non plus indicato vide-
batur; quatinus in domino, merito, in se deum...
... Grammatici veteres in-
tentur ad explicandam, quae eandem vim habet, formam
... ibidem mox sequitur...

Neue gesellschaftliche Erzählungen

... Quae leguntur in Roma...
NOVAE RELATIONES AB AMICIS ROMANIS
de re publica, de scientiis naturalibus, oeconomicis, medicis
et moribus civitatis Romanae.
... Alph. 8. plagg. cum 27 tabb.
... 4 Voll. Lipsiae apud Ad. Henr.
... Halle, A. 1766.

Bamburgi quatuor Voluminibus ante plures annos confe-
... Haec relationes socias, novarum sub quidem titulo prode-
... nihil tamen continent, nisi quod illarum fuit summa, hoc
... ac iucundum in physice, in oeconomia, in arte sa-
... At earum tamen editori, JO.
DAN. TITIO, apud Wuebergenes primum Mathematicum,

iam vero Physicae Professori placuit. huius instituti fines
 aliquo modo emendare, ita ut, quae ad physicam pertinent,
 principum locum obtineant; ut, quaecumque proponuntur,
 ac tractantur archetypi sint, et peregrinorum praecipue
 quae inventa in linguam patriam non quidem conversa, sed
 potius strictim et in compendio; et si quis commentarius
 ad oecomeniam pertinet, locum necessarius atque utilis, in libri
 theotifis, si idemque obolevis reperitur, exhibeantur; demum
 ut narrationes siue ex historia, siue ex ethice depraevae
 parententur atque interdum inferantur. Secundum has regula
 las quatuor composita sunt Volumina, quorum argumenta
 breviter strictimque commemorare, lubet. Primum narra
 rales causas deprecatur, quae impediunt, quo minus reco
 lancia flumina sine hominum ope extra ripas diffuant. Hoc
 periturum autem et initio progressuque gelu, et dum glacies
 dissolvuntur. Illud fit, quando frigus incipit et nix simul ca
 dit, quando una cum frigore sensibilis indurget ventus, qui
 per aliquod saltim temporis spatium impedit, quo minus flu
 vialia stagnent, quando auster atque continui squallones
 itemque aridi venti, debent, quando rarerer nixem, et
 terra nix cadit. Hoc fit, quando temperante vento non
 leniter et per aliquod continuum temporis intervallum
 glacies solvantur, quando fluvius ipse non stagnat, quando ven
 torum flatus ipse fluvio non adversus est, quando regelatio
 procella non eritur, quando fluvius ipse nec sicus est, nec
 quibusdam in locis angustus, nec labulo obrutus. Gedano
 fia Philoophus, super sic defunctus, *Fluvius*, in elurno
 cui globulus aeneus infixus haesit, naturam in
 Pluviam raram, at spissam, at lentam, at continuam, et
 rem prae imbre adferre utilitatem, partim ex fecunditate
 ius, id quod ex gutturnii atque fontis salientis manualis
 evidentiis fit, partim ex observationibus demonstrat,
 quas declarant, pluvias raras maiorem gutturum multum

tem ac magnitudinem in se continere. Varias Sacchari in
 horu Theae soluti mutationes, itemque quid in evaporatione
 aquae eiusdem potus observatum fuerit, commemorat
 Quid scientiae achiuae in arte tormentaria excolenda
 et demonstranda praestent, variis exemplis, uti ab plantulis
 plumbeis, pillsis ferreis pulvere farts nitreo, de promelia
 ab ill. **KAESYNERO**, Consiliario aulico et Professore Goet-
 tingensium celeberrimo, docetur. Similia variarum her-
 barum, ut atriusque filicis, adiantis, fenchididis, callitricis,
 piperis ac quarundam arundinum, earumque cuminum in
 machinacibus impressorum, itemque frustula morum ac Pa-
 nicum transmutatorum in lapides, quae in pago Reinsdorfii,
 propter Zwicauiam, olim reperta fuerunt. Cf. **Schulzii**,
 med. practicus Dresdensis, facti iam functionis, de
 lapidum atque arenae characteribus iuxta ac origine accur-
 tius agitur, methodus, qua lapides percipi et dignosci pos-
 sunt, sensibus commendatur, arenam seu argillam lapidam
 originem esse negatur, probatur potius quoddam terrae ge-
 gnatur. Quaedam de vento paschali praedicata opinio impu-
 gnatur. Amilum sub libero caelo in vere non grauius fieri
 asseritur. In ventre, in extis, in intestino recto bestiarum
 quarundam, ut vitulorum, vaccarum, equorum, pilas crinif-
 tas, seu aegagropilos, reperiri esse, quae lambendo oriuntur,
 commemoratur. Anatemi quaedam, quae Linnae voca-
 tur, describit Cl. Hanouius. Natura atque indoles iniquae
 dulcis exponitur. Clarissimi olim **ALLEINI**, Secretarii Go-
 danensis, stemmata auium edenda inuicantur, atque accipit
 tres exempli loco proponuntur, ex quibus aqua in tabula as-
 sistitur. Varias ad physicen remique oeconomiam per-
 tinentes observationes, interferunt. Qua ratione prius
 leuen maiorifructu, quam Anglus Trowellius fuit, semina
 docetur. Supra laudatus Schulzius quasdam lapi-
 dis Bononiensis attributiones detegit. Lutuuum ex fermen-

... omnia recens, et si haec desiderantur, quodlibet huiusmodi, aut fortasse urina, tanquam remedium contra ...
 ... laudatur. Item laudatissimus Schultzius in ...
 ... vulnus in sinistro lacerto, quod ex bombardie ...
 ... ista oritur erat, describit, atque in tabula aenea ...
 ... pago Cotochata, prope Wittebergam, stramineum ...
 ... curia thibialia, atque genitalia rubra sericea, inconfusa ...
 ... no ante in sepulchro fuisse reperta, refertur. ...
 ... igne confirmis contra communem opinionem, demonstretur. ...
 ... lapides, vocibus similes, quos Robertus Plot, Anglus, ...
 ... scribit, recenset, eorumque originem exponit Schultzius. ...
 ... Secundum Linnaei Systema Naturae nullum verum naturae ...
 ... unum artificium, condit, ex scriptis, FISCHER, Professoris ...
 ... agnomitari, ostenditur. Quaedam in lagenis ...
 ... phaenomena explicantur, et nonnulla ...
 ... cum lixivio cinerum clavellatorum, atque ...
 ... in frigore mibentis, commemorantur. ...
 ... in capite gerentem, describit Flaccus. ...
 ... que hieme possint conservari, remedia ...
 ... Basaltem, eius columnas, quas in ...
 ... repetuntur, describit Schultzius. ...
 ... rubra penae marina, Sepingum. ...
 ... ex chamaepytide, itemque ...
 ... remedia contra podagram commendantur. ...
 ... atque optima terra ad ...
 ... Lunae lumen calefacere, ...
 ... praesertim in multis, ...
 ... regionis Dresdensis nonnulla naturae ...
 ... Platonis describit. Ex radice ...
 ... farinam parari salutarem, panemque ...
 ... a Tito docetur. Schultzius observat, ...
 ... brachiis similes, seu brachiis multis instructos. ...
 ... existentiae Dei ex perfectissimi entis notione ...
 ... stols, in ...

aminatur, et reicitur. Venena sensim necantia indicantur. Saliatio, ut remedium contra hydropem ventris, laudatur. Individua naturae qui augeantur, qui oriantur, docentur. Catalogus, Lipsiae ab anno 1717. ad 1757, Leucopetrae ab anno 1700 ad 1757. matrimonio iunctorum, natorum, mortuorumque, producitur. Rationes, cur in physice cognitio distincta acquiri debeat, et qui possit fieri, proponitur. Quantum Thalerus Lipsiae, atque Halae, ab anno 1617 ad 1622. ac Magdeburgi ab anno 1606 ad 1612. valuerit, ex Michaelis Strauchii scheda profertur. Corpora statum suum mutandi vim habere, contra Eulerum, aliosque demonstratur. Petri Borrere, Soc. reg. Scient. Monspel. Socii, Ornithologiae specimen novum censetur, quidue in eo emendandum restet ostenditur. Sed satis de Volumine primo.

Volumine secundo quid contineatur, brevibus, dictur sumus. Motiones corporis, ut ambulare, equitare, venari, pugillare, saltare, canere, et talia ad conservandam et restituendam saepe sanitatem, medicamentis, anteponuntur. Jo. Heuchii, Astronomi quondam, Gedanensis, epistola ad Aegidium Strauchium publicatur. Cuiusdam Hamburgensis Oeconomici, boni civis, consilium, de exterminandis medicis periodontis, examinatur, et emendatur. Interiorem erucarum adolem, si in vulgari aqua coquantur, cognosci posse ostenditur. Supplementum quoddam, de terrae motibus datur. Quaedam Rhinocerotis singularia explicantur. Regionis Dubensis, in circulo Saxoniae electorali, memorabilia naturae enarrantur, atque ad Kirchmayeri disp. de saltu Dubensi addita leguntur. Stellarum marinarum, genera commemorantur. Chamelcontra Hanovius describit, item caprimulgum, s. noctuam sylvaticam Jamaicensem. Lapis in creta repertus, durus, examinatur. Manna, anno 1757. Torturiae repta, examinatur. De gemmarum valore atque

3)

S s

ms

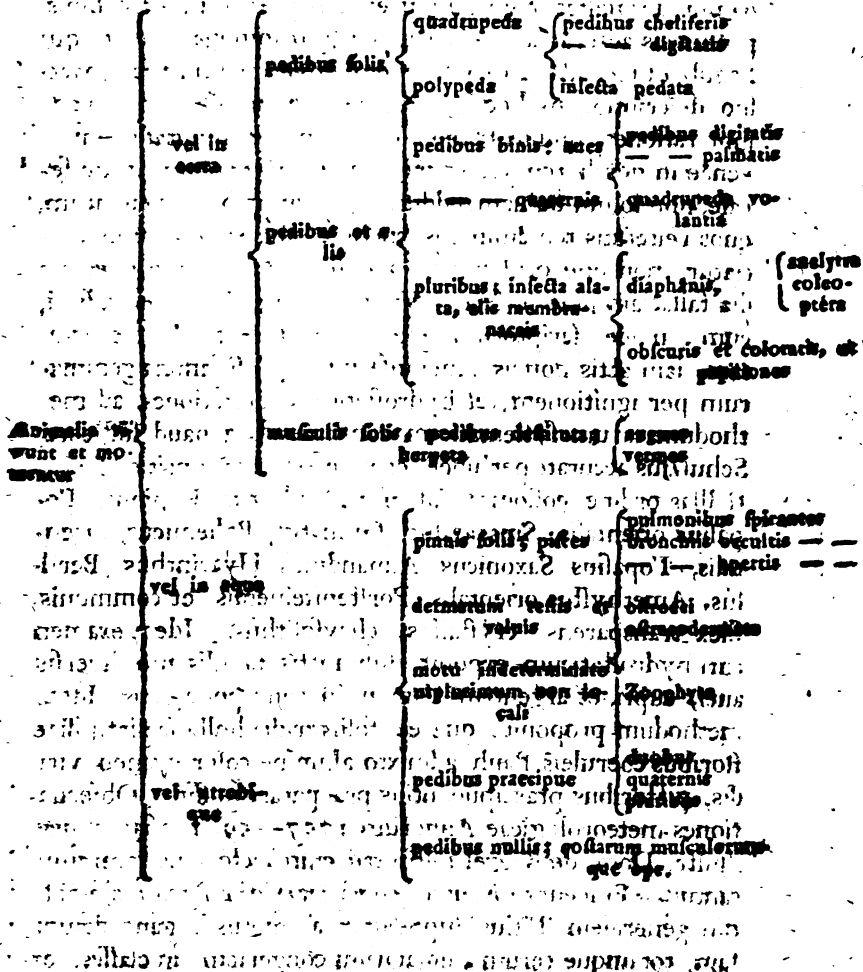
usu differitur. Quot ab anno 1650. ad 1757. Lübbenæ et-
 que ab anno 1568. ad 1699. Leucopetræ matrimonio iun-
 di, nati, ac mortui sint, enarratur. Index mercium Elbin-
 gæ, in Borussia; anno 1758. adportatarum atque ab-
 sportatarum indicatur. *Can. Brit. de Kragel*, viri generosi,
 et naturæ scrutandæ peritissimi, observationes meteorologi-
 cæ Lipsiæ a. 1758. institutæ, exhibentur; quibus *Fæius*
 sua Wittebergæ subiungit observata nonnulla. Unde fiat, quod
 fur febribus hæat, inquiratur. Febrem quandam furorum au-
 richæ; atque luminis borealis naturam, peruestigat *Cl. Schul-*
zius. Microscopii solaris, commoda exponuntur. Alogen præ-
 tiosum remedium contra teredines esse, perhibetur. *Beati*
Hebenstriti, Prof. med. Lipsiensis, ad illustriss. Comitum *de*
Stritt de multorum infœcunditate epistola, et *G. Kleinii* ob-
 servationes in illam, huiusque aviarium proficua, itemque
 excoluntissimam quendam *Wittenbergi* ad Titium epistolâ de
 dentibus extraxis, in quibus globuli aceti representantur, sa-
 factæ sunt. De glutinis romani specie, asphaltica; agit *Han-*
noius; ut qualem usilitatem in allinendis nasibus præstet, at-
 que quomodo præparetur, doceat. Qualis ordo petrarum recte sit
 constituendus, docetur. De electrica inflammatione pulve-
 ris pyri. *Hæritum*. Singulares cogitationes ex physico; atque
 Oeconómico proponuntur. *Kleinii* illustrationes variae ad
 universam et singularem naturæ historiam pertinentes, ex
 epistolis eius publicantur. Quomodo Indicum, atque ex ce-
 rebro phosphorus præparetur, *Cl. Schulzius* docet. Acce-
 ratione definita atque distinctio minerarum, itemque generalis
 terminum dodo proponitur. Sententia contra *Galileum*, qui
Copernicium sybætra ab iuræ coactus fuit, item ipsa *Gali-*
lei ab iuræ, in vernaculam translata editur. Astroiten de
 fontibus *Hannovius*; *Schulzius* autem de laesione singulari membri
 virilis differit, qui alia in dissertatione valorem argenti atque mo-
 netarium, optime ex ponderis amissione in aqua cognosci posse,
 et

et quomodo id fieri debeat, tabulis nonnullis per computum
erutis, eleganter docet.

In *summo tertio* triginta tres commentationes occurrunt,
in quibus sequentes notatu dignissimas iudicamus. Vestigia
fluxus et refluxus maris in mari Baltico, experientia veterum
argumentis solidis reteguntur, auctore Tizio, *Vir. Gel.* con-
notatas in portu Dantiscano maris altitudines quotidianas per
decem annos adfert, easque cum palmaris de aestu maris
positionibus, ipsaque lunae vicissitudinibus comparat, atque
sic certissimis rationibus, aestuariorum ibi, pro varietate por-
tus lunaris, accessiones atque recessus fieri, convincit. Hinc
excellente Newtoni reflexu alternantis doctrinam, experi-
mentis confirmatam, et rationibus completant reddit. audu-
bis, eo quidem in loco, quem Newtonus ipse vacuum reli-
quit, ut qui maribus amicis et clausis, Caspio, Baltico,
et similibus, aësum propter observationum defectum per-
sus denegavit. Lapidem fistulosum, pumice spaciens, Bla-
nouiis describit, refertata illorum, quae fatigorum percol-
lione Fingit, atque Spongoides calosi aurumque, opinionis.
Idem balneae robiori, quam unicorne, omnium vocat,
duplicem mentem, asserit, *et Cl. Eulenburgius* *et M. L. L. L.*
pectoralis *res densa* *et critica*, quodam inspecto, *et quo-*
nas *et* *diademata* *serpentum* *nulla* *et* *capitis* *no* *tu-*
beratione *esse*, *et* *qualem* *Anglorum* *nonnulli* *in* *visco-*
rum *et* *congelatione* *quasi* *substantiam* *in* *fronte* *capitis*
serpentini *generati* *putant*, *sed* *inter* *artefacta*, *et* *modo* *ex*
dentibus *pisicis*, *praesertim* *Carchariae*, *modo* *et* *cochli-*
dum *marinatum* *specie* *quodam*, *modo* *ex* *ochinibus* *marinis*
parati, *pertinet*, *modo* *partes* *quasdam* *equilae* *arenosae*
externas *videri*, *et* *certissimis* *argumentis* *conficit*, *et* *cuius*
et *exempla* *apud* *Sebam* *in* *thes. Rex. Nat. T. II. p. 61.*
Rumphium *in* *Mus. Amb.* *apud* *Valeatinum* *et* *Kleinium*,
prostant. Silio, cornei sum igniaci generis, auctore Schul-
tio, petrefactioni ex regno animali tribuitur, simili modo,

quae chonorum nuclei ex interiori animali petrefacti substantia derivantur; inde, cur tanta illorum copia in venis et montibus cretaceis reperitur, facile patescit. Quantum damni dermestes niger, Linnaei coleopteris punctis binis, pannibus adferat ac vestimentis, nemo amplius negabit, qui Scholzii super illa re expositionem, et verhis cum scarabaeo suo descriptionem, hoc loco legerit. Naturales omnino adfunt rationes, quibus et Lanovius adductus, commutationem a venae in nobiliorem frumenti speciem, in triticum atque secale, non solum dubiam reddit, sed rem ipsam, ac eventum, quos reiteratis tentaminibus corrigi, successus peritus inficiatur, non sine oculatorum assensu. Tota enim operatio illa fallaciam praese fert. Vitam Kleinii, Viri eruditissimi, eum indice scriptorum eius, ab Cl. Titio heit enarrata, iam actis nostris nuper inseruimus. Examina gemmarum per ignitionem, et hydrostaticas explorationes, ad methodum systematicam constituendam haud sufficere, Schulzii acurate perhibet, et praesertim ex daris sequenti illas ordine collocat: Adamas, Saphyrus, Rubrus, Topolus orientalis, Smaragdus, Granatus, Bohemicus, orientalis, Topolus Saxonicus, Almandinus, Hyacinthus, Berillus, Amethystus orientalis, Porstensteinis, et communis, Silesiaca, Bohemica, crystallus, chrysolithus. Idem examen sari hydrostaticum exponit, subiunctis tabulis pro diversis sari capri, et argenti mulsionibus in aqua ponderatis. Idem methodum proponit, qua ex foliis iridis bulbosae latifoliae floribus caeruleis Bauh admixto alumine color cyaneo viridis, pulcherrimus praecipue, utilis preparari possit. Observationes meteorologicae Annonum 1757—59, Lipsiae a perillustri Doct. de Kregel institutae, cum lectoribus communi-cantur. Praeunte Kleinio concinnam divisionem animalium generalium Titius suppeditat a motus organo defunctum, totamque rerum animatarum congeriem, in classes, or-

classis generis et species distribuenda, sequenti schemate uniuersali includit.

quam induit, lapidem videtur exhibere; ab Islandis propter vires, quas ei tribuunt arcanas, singulari cultum honore. Haec omnia Auctor fufe excussit. Lunae actionem in tempestatum mutationes Schulzitis contemplatur; et illi de Kregel observationes meteorologicas Anni 1760. cum eruditus communicat. Index natórum et mortuorum in Urbe Electorali Dresdensi, ab anno inde 1617. usque ad Annum 1760. De lapide veterum Bactyló seu Bactulo, Hannonius agit, eumque magnetem fuisse statuit. Consensus circuitus aquarum in globo nostro terraqueo cum circulo sanguinis in corpore humano eleganter depingitur. In alia dissertatione veterum lucernae, perpetuam alentes flammam, examinantur, et ex causis physicis earum existentia, sub quadam restrictione, ad loca scriptorum intelligenda, comprobatur. Hannoni periplum, in germanam linguam versum, necis illi scribit Cl. Crusius, Professor quondam Eloqui Mittenbergensis; eumque proscripto Graecis cuiusdam hominis recentioris supposito habet. Controversia de viribus visis earumque mensura, inter Mathematicos feruide agitatam, allata eius historia, insigni cum perspicuitate hoc loco diiudicatur et compositam legimus. Sequuntur tres dissertationes, seu Titio conscripse, quarum prima hypothesis de lapidibus dicitur quinquies testibus, persequitur; secunda vanitates astrologiae declarat; et tertia argumentorum seriem astronomie atque chronologicorum exponit, quibus reuelationis certitudo emittitur. Quod reliquum est, si quae in his voluminibus occurrunt observationes, elaborationes et schedasmata nullo subscripto nomine, nec literis initialibus notatae has sciat benevolus lector tantum non omnes Titio auctori deberi.

*P. TERENTII CARTHAGINENSIS AFRI CO-
moediae sex, ex recensione FRID. LINDENBROGII, cum
eiusdem Historum Lectionibus et Observationibus, atque Ae-
lii Donati, Eugraphii, et Calpurnii Commentariis integris.
His accesserunt Bentleii et Faerni Lectiones ac Coniecturae
omnes, sed in compendium redactae, item Westerhomi in
Scholiastas Lectiones ac Coniecturae, quibus et suae adspersit.*

M. JO. CAR. ZEUNIVS, adiecto indice

in Donatum et Terentium locupletis-

mo Tom. I. II.

Lipsiae impensis G. Theophili Georgi MDCCLXIV, 8.

Vehementer illi saluantur, qui eam arbitrantur scriptorum antiquorum factam iam conditionem, ut nihil postea sic relictum, quod vel intelligendis illis melius, inseruat, vel ad veram pristinamque nitorem et restituendum et vindicandam conducatur. Agnovit id, saepiusque est professus eruditissimi cuiusque modestia, sed tamen nonnunquam gravissimis his pronuntiatis oblatrare videmus semidoctos quosdam, et quasi minorum gentium deos, qui satis superciliosaeque canorie iubeat, decernuntque, nullam hunc illius scriptorem amplius cuiusdam operam desiderare, cum omnia satis bene iam sint constituta. Quam rem, ut valde periculofam, immo perniciosissimam, oderunt, et odisse debent, qui in eo litterarum positum esse sciunt incrementum, ubi bonae indolis iuvenes, et corporis et ingenii viribus valentes, subinde excitentur, ut, ulterius progredi audeant, neque

patrum auctorumque potentibus, stultis saepe, oraculis ad-
 quiescentes, contenti sint, si horum quam simillima euasisse
 videantur. Prava haec consilia, si modo hoc nomine non
 sunt indignissima, imperant ignauiam, auctorumque anti-
 quorum vulnera, quae passi sunt plurima, artificiosè atque
 augentque. Quod si, quos patrum memoria tulit in litteris
 heroes, et hi tam male creduli fuissent, prioribusque editori-
 bus, recensiones suas auctorum quam emendatissimas, et ne-
 scio quo alio modo ornatas, iactantibus, brutam habuis-
 sent fidem profecto pro frugibus, etiamnum nos glandibus
 cum delectatione vesceremur. Sed licet primi qui sunt
 doctores litterarum, interpretesque et editores probabiles bo-
 norum librorum, iure quodam suo magnam sibi laudem, quod
 inceperunt, imo quod ausi sunt, deposcant: tamen, neque il-
 li, qui horum vestigia insequuti, idem opus tractauerunt, ab
 laudis parte videntur excludendi, cum, quam apertam ab a-
 liis, interdum leuiter tantum signatam, plerumque spinis et
 ferribus abstratis, inuenerint, iam ingressi, multo et im-
 probo saepe labore emententur. In Terentio, etiam post
 magnorum virorum diligentes curas, satis largam restare se-
 getem, ii norunt, qui mente et oculis paulo attentioribus
 hunc scriptorem tractare consueuerunt. In qua colligenda
 dum doctissimi Zeunii industria se exercuit, omnibus id fu-
 turum arbitramur gratissimum, qui ipsum Terentium dignam
 aliquo numero atque honore censent. Videamus, age, qua
 ratione nouam Terentii editionem instituerit vir humanio-
 rum literarum peritissimus, prioribusque editionibus hanc ef-
 ficere stultuerit praestantiorum. Lindenbrogium inter pau-
 cos bene meritum de Terentio, et agnoscunt alii, et fatetur
 Cl. Zeunius. Nihil itaque, quod boni ille habet, in hac de-
 sideratur editione. Quia autem Lindenbrogiana a Correcto-
 ribus pessime habita, et imprimis Observationes corruptas,
 atque mutilatas deprehendisset, huic vitio vt moderetur, ad-

T

hi

hibita editione Westerhouiana, studiose adlaborauit. Loca auctorum, cum more saeculi Lindenbrogiani vage essent indicata, diligenter notauit, et quae falsa erant, certius designauit. Qui labor quam sit iucundus, senserunt profecto, qui aliquando subierunt. Distinctiones et interpunctiones, rerum periculis exigua quidem illa impedimenta, tirones tamen horumque similes non raro retardant, pertubantue male inconstanterque collocatae; a quo vitio, Lindenbrogianam insidente plurimis locis, nouam editionem ita reperimus purgatam, ut constantia quaedam fixusque ordo studiose seruaretur. Eandem in scribendi ratione, archaismis exceptis, deprehendimus stabilitatem. In contextu Terentiano a corruptelis scribarum emaculando, multum, et forte soli, aliquid memorandum praestiterunt Faërnus et Bentleius. Et huius quidem emendationes, siue emendandi tentationes, etsi sane multae sunt, quae videntur audaciores minimeque probandae, ita tamen fere omnes ingeniose sunt inuentae excogitataeque, ut contextui optime conueniant, ita docte illustratae, ut placeant, ita scite acuteque adstructae, ut in eis excutiendis examinandisque egregia ad iudicii vim acuetam atque poliendam sit exercitatio. Haec Bentleiana in compendium redacta, adiunxit suae editioni Cl. Zeunius. *Donati* Scholia, cum antiquitate, tum doctrina excellentia, duplici laborant vitio, interpolationis et corruptionis. In indagandis refecandisque spuris, cum vix fieri possit ut non in alterutram partem interdum leue, interdum grauius committatur peccatum, hanc emendandi rationem, lubricam maxime, plane non attigit Zeunius; de constituendis corruptis tanto studiosius sollicitus. In Westerhouiana quidem editione multis locis medela est adlata, nonnulla tamen intacta relicta. Haec Zeunius vel corrigere, vel supplere tentauit, modeste tamen, et ad analogiam linguae. Quae ipse praestitit, suo nomine distinxit, Westerhouianis in parenthesis inclusis.

Post

Post Donatum, longo tamen intervallo, sequitur EUGRAPHIUS. Huius Commentarios in Terentium, cum apud Lindenbrogium corruptos admodum, et mutilos deprehenderet Zeunius, vitia studuit tollere, et deficientia explere, partim ex editione Westerhouii, partim coniecturas suas sequutus. Quibus licet non omnibus subscribamus, id enim nullus unquam coniectator sibi depoposcit: nonnullis tamen suffragandum videtur. etsi de veritate contendere nolimus. In Comœdiam Heautontimorumenon, scholia Donati existimantur periisse. Resarcire videtur id detrimentum Calpurnius Brixienfis, recentior ille quidem, sed Donati tamen non omnino dissimilis. Visum itaque Cl. Editori etiam hunc adiungere, ut omnes Fabulae adiumenti quiddam ad intelligendum interpretandumque haberent. Ne autem operis magnitudo in nimium excreceret, loca aperta corrupta, et ad emendandum facilia, tacite, sine verborum multa disputatione, sunt correctâ, ut plurimum tamen ratione habita et veterum editionum, et linguae legum, et contexti. Tomus primus etiam habet praefixas Diatribas virorum eruditorum, quae sunt in editione Westerhouiana, variae ad veteris comœdiae intelligentiam spectantia capita continentes. Observationes et notas, quae ad ipsum Terentium proprie pertinerent, paucas addendas existimavit Cl. Zeunius praeterquam in Phormione, inde ab Actu tertio. Per paucis autem ex Donati scholiis in hanc Fabulam superstitis, adiecit de suis Zeunius maiorem copiam, sed tantum in locis difficilioribus, et ubi ab aliis nihil notatum inuenit. Versatur maxime in materia critica, neque tamen emendandi prurigne abripitur. Bentleii aliorumque coniecturas sub examen interdum vocat, et si nonnullis potest reiecit. In fine operis triplex adiectus est Index. Primus, qui res et verborum explicat, tunc in Donati scholiis obuias continet, repetitus est ex

ditione Westerbouiana. Alter desumptus est ex editione Bentleyi, quae in Batauis prodiit, cum aliqua tamen mutatione. Classes enim et loca, quae inutilia et superuacanea videbantur, omissa sunt. Seruata etiam est in hoc indice scribendi ratio Bentleyana. Tertius, ab ipso Zeunio confectus, habet auctores, quorum loca vel a Scholiastis vel a Lindembrogio adferuntur. In animo etiam habuit Zeunius, idque ab initio promisit, addere Diatriben, in qua breuiter et summam enarraret, quidquid a viris doctis super metris Terentianis subinde scriptum fuit. Quod laudabile consilium, ob oculi defectum Bibliopolaeque rationes, ad effectum non potuisse adduci, est quod valde doleamus. Ut autem et in hoc genere cupientiam voluntati aliquo modo satisfaceret Zeunius, adiunxit Diatriben Bentleyi, in qua metri rationem perspicue, breuiter, ac satis probabiliter tractatam videret.

NOVA LITTERARIA.

Antiquitatum studiosis non potamus ingrattam futuram eruditissimi Cortonensis Academici, Matthiae Zarilli, scriptam ad illustrissimum Alfanium, Epistolam, quae potest esse commentarii loco in Inscriptionem antiquam, repertam in canali plumbeo, qui erat in Bibliotheca Nouitiorum Jesuitarum Romae. Inscriptio ita habet:

IMP CAES TRAIAN HADRIANI AUG
SUB CURA RESTITUTI AUG LIB PROE.

Tenor Epistolae super his verbis hic est. , Hadriani titulus, de quo nuperas litteras tuas accepi, longo certe non indiget commentario, sua enim se satis per-

perspicuitate commendat, et ipsissimus est, qui inter Sicilienses inscriptiones prostat Cl. IV. n.º 9. et apud Cl. *Marinum* ad Balerii epigraphien pag. 54. Jam vero ex plumbei, in quo scriptus est, tubi fragmento, per se cuique loquitur, ex his epigraphis esse, quae de subiectis aquaeductuum canalibus lectores monebunt. In re autem tritissima, eas e trivio quisquiliis colligere pudet, quae in omnium vulgo officinis prostant. Satis sit innuisse, aquariam eam fistulam, Hadriano imperante confectam, eius vero conficiendae curam Restituto Augusti Liberto procuratori permissam. De Hadriano ita Spart. 20. Aquarum etiam ductus infinitos hoc nominis nuncupavit. Ac si Marinio praestanda fides, nosser tubus Tibure effossus est anno 1756, ut pateat, aquis in Tiburtinas Hadriani delicias deducendis inseruisse. Sed quando hæc delapsi sumus, advertas, non uno semper verborum ambitu veteres aquaeductibus inscribere consuevisse. Nam saepe unum Imperatoris nomen adnotabant. *Maff. Mus. Var. 25. 2. 20.* T. Caesaris Aug. Nonnumquam et eum addebant, cuius id curae fuerat permissum. *Fabr. 543. 348.* Imp. Domitiani Caes. Aug. Sub. Cura. M. Arrieni. Clementis: siue suppresso Caesaris nomine: *Fabr. 543. 404.* Sex. Julii Frontini, (hic ille egregius de aquaeductibus scriptor, et Aquarum sub Nerua Curator;) cui non raro plumbi etiam longitudo adiciebatur; *Grut. 182. 9.* Plumb. Ped. CCIX. Aliquando Caesaris aut Curatoris nomini eius quoque nomen accedebat, qui tubum fecerat. *Grut. 18. 3. 6.* Imp. Caes. Trai. Hadriani Aug. Sub. Cura. Trebelli. Marini. Proc. Martialis; Ser. Fecit. Nonnumquam unos Consules adnotabant; in *Maff. Ver. 257. 15.* Maximo. Et. Paterno. Cos; quibus et aquae nomen addebatur, ut Aqua Traiana; Aqua Marcia. Verum quandoquidem ad formas aquaeductuum struendas, multos pro sua

virili. aut sponte, aut coactos concurrisse, ait *Murat.* p. 433. I. hinc et aliquando eius, cuius pecunia fierent, adiciebatur expressa significatio. *Murat.* 16, Imp. Antonini. Aug. Pii. Stationis Patrimonii Sub. Cura. Dioscuri; ubi sic ille: Ad eam aquaeductus portionem fabricandam suo quoque aere adificasse videtur Statio Patrimonii, h. e. Officiales rei privatae, siue Patrimonio Principis praefecti, qui in publica aliqua statione, siue officina, suo munere fungebantur. Saepo etiam suppresso et Caesaris et Curatoris nomine; *Fabr.* 453. 400. Municipi Falisei; et n 18 pag. 544. Reipublicae Veient. Nonnumquam denique, omissis ceteris, unus inscribatur Faber, qui Fistulam confecerat *Fabr.* 543. 409. Fronimus fecit, et *Maff.* 257. 13. Ex officina Aurelii Apsi. Ad summam aliquando simpliciter, Aquae Corneliae Ductus p. XX. *Murat.* 489. 2. Haec in *reperio* de aquaeductuum inscriptionibus. Traiani praenomen ad priora Hadriani tempora nostram Epigraphen asfurgere iubet. Primis enim imperii annis, siue quod adhuc beneficii memoria vigeret, siue quod ad signandum sibi imperium ea grati animi significatio apprime facere videretur; eius, a quo fuerat adoptatus, nomen, pronominis loco usurpavit. Sed eam animi obseruantiam aetas corrasit, et a quo imperium acceperat, dein vel nominis secretatem est dedignatus; qua in re Hadriani numismata ac lapides amice coniurant. Illud, sub cura, ruentem iam Romani sermonis elegantiam prodit; quod puriore latinitatis saeculo, curante Restitaco dixissent. Ceterum ea scribendi formula innumeri fecerunt synchroni lapides, a quibus, ne sim longus, abstinco. Restitutum, proprium nomen esse, vetusta marmora dubitare nos vetant; cuius fursuris ea item apud Romanos erant, Finitus, Status, Auctus, Optatus, Impetratus, Du-

Du-

Dubitatus, ac millena alia nomina. Ad aquae vero procurationem quod spectat, quam supremis litteris innuit Epigraphae, primis temporibus ius dandae aut vendendae aquae penes Aediles aut Censores erat. Ab M. Agrippae aetate instituti Curatores aquarum, quibus binae datae familiae, altera publica, priuata altera; idque *σύμμα* Augustus ac ceteri deinceps Imperatores probarunt. Procuratores vero primus T. Claudius instituit, h. e. ut ait Polenus ad Front. 105. aliquos ex suis seruis elegit, ut quasi adiutores Curatorum aquae essent; nimirum, ut, ubi a Curatoribus scripto mandato essent delecti, atque iussa accepissent, praesent perficiendis rebus ut iubebantur. Horum erat, teste Frontino 16. calcem eius moduli, qui ab Imperatoribus fuerat decretus, adhibitis Libratoribus, signare, ac diligenter intendere mensurarum modum; ne esset in arbitrio Libratorum interdum maioris fluminis, interdum minoris, pro gratia personarum, calcem probare. Atque hic, meo iudicio, est ille Aquarum Procurator apud *Grut. 479. 7. et Fabr. 209. 5. 17.* Talis et poster Restitutus. At vero Cl. Marini exemplar habet in Epigrammatis latere, grandioribus litteris, VX. h. e. ut ille argumentis propriis necessariis euincit, Quinundenum, quod ad moduli speciem pertinet; sed de ea re videndus Marinius ipse, ne alienas merces pro meis extrudere videar. Denique, quod secundis tuis litteris apposite mones, in altero Traiani elemento infernam *τὸ* R dextro sam lineolam quadrataro excidisse, ea de re amicissimo doctissimoque Viro. Cajerano Migliore, gratulor, qui in nuperis suis ad inscriptionem M. Junii Pudentis aduersus Anonymi conuicia Curis posterioribus pag. 27. P et R lapidiarum nonnumquam oscitantia alternasse coniecerat; ex quo ille pro Pepsiano Pénianum omnino legendum adfir-

ma-

mabat. Nunc ei coniecturae nostrae commode subsidio venit Epigraphe, ut tandem acquiescat nescio quis, qui pro Pistoro Persiano, quasi pro aris et focus pugnare non desinit. Atque haec habui de Hadriani titulo. Si quid porro est, in quo mea tibi quantulumcumque opera usui esse potest, scias me omnia lubentissime facturum causa tua. Tu vero me, ut facis, amare perge. Vale.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Augusti Anno MDCCLXXIII

DE POLYGONORUM REGULARIUM CIRCULO

inscriptorum proprietatibus,

DISQUISITIO GEOMETRICA

Auctore Archidiacono JO. FRANCISCO de TUSCHIS

a FAGNANO ex S. Honorii Marchionibus, Patrio Romano, et Senogallienſi.

Theorema I. Fig. I.

Inſcripto in circulo quouis Polygono regulari, ſed laterum imparium, ſumptoque in peripheria ad libitum puncto, a quo ad Polygoni angulos cordae ducantur: Dico, Cordas impares ſimul iunctas aequari Summae Cordarum imparium ſimul iunctarum.

Sit e. gr. in Circulo A E D C B inſcriptum Heptagonum regulare A E 2 E 2 C C B, ſumpto in peripheria quocunq; puncto P, ſi ab eodem ad Heptagoni angulos ducantur rectae P A, P E, P 2 E, P D, P 2 C, P C, P B, ſequens ſubſiſtet Aequatio:

$$1) P A + P 2 E + P 2 C + P B = P E + P D + P C$$

Monitum.

Supponimus in circulo Heptagonum mechanicè ſaltem inſcriptum.

V v

De

Demonstratio.

I.

Ex puncto P ducatur Diameter P F, et ex puncto F ducatur F H, parallela ad P A; F 2 M ad P E; F M ad P 2 E; F 2 G ad P D; F 2 I ad P 2 O, F G ad P C, et F L ad P B. Hoc facto, cum sit F H parallela ad P A, et F M ad P 2 E; erit Ang. H F M = Ang. A P 2 E = Arc. A 2 E = circumf.

Similiter cum sit F M ad P 2 E parallela, et F H ad P 2 C, erit Ang. M F 2 I = Ang. 2 E P 2 C = Arc. 2 E 2 C =

Circumf.

Pariter cum sint Parallele rectae F 2 I, P 2 C, nec non rectae F L, P B, erit Ang. 2 I F L = Ang. 2 C P B = Arc. 2 C B = Circumf. Producat P B in V;

Cum fiat similiter inter se Parallele rectae F L, P B; P F, F 2 M, erit Ang. L F 2 M = Ang. E P V = duobus Ang. rectis minus. Ang. E P B, id est erit Ang. L F 2 M = Circumf. — 5 Circumf. = 1 Circumf.

Uterius cum sit F 2 M parallela ad P E, et F 2 G ad P D erit Ang. 2 M F 2 G = Ang. E P D = Arc. E D =

Circumf.

Non secus, cum sit F 2 G parallela ad P D, et F G ad P C, erit Ang. 2 G F G = Ang. D P C = Arc. D C = Circumf.

Cum ergo quisque Angulorum. H F M; M F 2 I; C I F L; L F

L F 2 M; 2 M F 2 G; 2 G F G sit aequalis septimae parti Circumf.

Reliquus etiam Ang. H F G circa punctum F aequabitur septimae parti Circumferentiae.

II.

Cum sint igitur omnes Anguli circa punctum F inter se aequales, patet, quod semper ex eodem puncto F, tanquam centro, describi poterit Heptagonum aequilaterum, et aequi-angulum nedchik, cuius latera a rectis FH, FM, F 2 I, FL, F 2 M, F 2 G, FG, bifariam, et normaliter secantur.

III.

Patet etiam ex constructione, quod si producantur Cordae PA, PE, P 2 E, PD, P 2 C, PC, PB, hae perpendiculariter cadent in respectiva Heptagoni latera cd, nk, ch, en, hi, de, ik; ideoque sequentes locum habebunt Aequationes:

$$\text{Heptag. nedchik} = \frac{ed}{2} (FH + FM + F 2 I + FL$$

$$+ F 2 M + F 2 G + FG) \text{ Heptag. nedchik} = \frac{ed}{2}$$

$$(P 1 + P q = P m + P 2 i + P 2 m + P f + P u)$$

Ideoque

$$2) \begin{cases} FH + FM + F 2 I + F 2 M + F 2 G + FG = \\ P 1 + P q + P m + P 2 i + P 2 m + P f + P u \\ + FL, \end{cases}$$

IV.

Demum ducantur Cordae FA, FE, F 2 E, FD, F 2 C, FC, FR. Cum sit PF Circuli-Diameter, erunt singula Quadri latera FA 1 H; FE q 2 M; F 2 E m M; FD 2 I 2 G; F 2 I 2 m 2 C; F G f c; FL u B rectangula; ideoque P 1 = FH + PA; P q = F 2 M - PE; P m = FM + P 2 E; P 2 i = F 2 G - PD; F 2 m = F 2 I + P 2 C; P f = FG - PC; P u = FL + PB. Et

V x 2

His igitur in secunda parte Aequationis (2) debitis substitutionibus, erit

$$\left[\begin{array}{l} FH + FM + F_2 I + F_2 M \\ + F_2 G + FG + FL \end{array} \right] = \left[\begin{array}{l} FH + F_2 M + FM + F \\ 2 G + F_2 I + PA - PE \\ + P_2 E - PD + p_2 C + \\ FG - PC + FL + PB. \end{array} \right]$$

Ideoque utrinque auferendo quod commune est, remanebit
 $PA - PE + P_2 B - PD + P_2 C - PC + PB = 0$,
 Consequenter $PA + P_2 C + P_2 O + PB = PE + PD + PC$. Quae est Aequatio (2) Q. E. D.

Corollarium.

Si punctum F incidit in D, id est si Corda P. D fuerit Diameter, liquet, quod tunc Corda P. A aequalis erit Cordae P. B; P. E aequalis P. C, et P. 2. C aequabitur P. 2. E, etc. ideoque per praecedentem aequationem

$$2 P. A. + 2 P. 2. E - 2 P. E = P. D$$

Aequatio, quae sequens exhibet

Theorema.

Si Circuli semiperipheria P. A. D. in partes diuidatur numero impari, quarum Prima sit P. A., Secunda A. E. = 2 P. A., Tertia A. 2. E. = 4 P. A., et quarta A. D. = 6 P. A., et sic de ceteris et ducantur Cordae P. A., P. E., 2 P. E., P. D., etc. Erit harum prima, minus secunda, plus tertia, minus quarta, usque ad ultimam exclusus, aequalis radio.

Per 2 praecedens diuidatur Aequatio, et demonstrabitur Theorema.

Theorema II. Fig. II.

Posito, ut in praecedenti, quod Polygonum regulare Circulo inscriptum sit laterum numero impari, si ex quovis puncto in peripheria sumpto, veluti A, ducantur ad Polygoni angulos Cordae. Dico, Productum, quod harum binae faciunt, aequaliter a maiori sine media distantes, et simul iunctae ductae in ceteras, quae pariter binas sumantur, atque aequaliter distent a media, et inter se iungantur, aequari

P.

Potentiae Cordae maioris, siue mediae, quae pro exponente habet $n-c$, denotante n Angulorum Polygoni numerum,

Sit ex. g. in Circulo $A B F G$ inscriptum Heptagonum regulare $B E F G H D C$, sumptoque in peripheria quouis puncto A , si ad Angulos Heptagoni ducantur Cordae, $A B$, $A C$, $A E$, $A D$, $A F$, $A H$, $A G$, dico sequentem subsistere aequationem.

$$2) (A B + A C) \times (A E + A D) \times (A F + A H) = A G^3$$

Demonstratio.

Ducantur Cordae $F H$, $E G$, $D C$, $E D$, $G B$, $G C$. Patet, harum tres primas inter se aequari, et pariter tres postremas esse aequales inter se.

Per notam Almagesti Propositionem.

$$(B A + A C) \times G C = A G^2 \times B C = A G \times F G;$$

ideoque

$$2) (A B + A C) \times \frac{G C}{F G} = A G$$

$$(A E + A D) \times G E = A G \times E D = A G \times G C;$$

consequenter

$$4) (A E + A D) \times \frac{G E}{G C} = A G$$

$$(A F + A H) \times F G = A G \times F H = A G \times E G;$$

ergo

$$(A F + A H) \times \frac{F G}{E G} = A G;$$

ductisque inter se

aequationibus (3) (4) (5)

$$5) \text{erit } (A B + A C) \times (A E + A D) \times (A F + A H) \times \frac{G C \times G E \times F G}{F G \times G C \times E G} = A G^3$$

hoc est, $(A B + A C) \times (A E + A D) \times (A F + A H) = A G^3$,

quae est ipsa aequatio (2). Q. E. D.

Corollarium.

Si fuerit $G A$ Diameter Circuli; patet, quod $A B = A C$; $A E = A D$; $A F = A H$; ideoque per Theorema erit $2 A B \times 2 A E \times 2 A D = A G^3$, et sequens oritur

Theorema.

In Polygonis regularibus Laterum numero imparium, n denotante Angulorum numero, Productum omnium Cordarum aequatur Potentiae radii elevatae ad $\frac{n-1}{2}$.

Sua sponse fuit Demonstratio ex praecedenti Demonstratione, quae diuisa per 8 exhibet $A B \times A E \times A D =$

$$\text{Rad. } \frac{n-1}{2}.$$

Scholium Fig. III.

I.

Sit in Circulo $E D C P$, cuius Centrum O inscriptum Pentagonum regulare $P A E F C B$, atque Corda $P F$ Diameter,

Per Theorema I $P E - P A = P O$, ergo $P E^2 - 2 P E \times P O + P A^2 = P O^2$.

Per praesens Theorema $2 A P \times P E = 3 P O^2$. Iunctis ergo duabus hisce aequationibus,

$$P E^2 + P A^2 = 3 P O^2.$$

II.

Notum est, quod Quadratum Lateris Trianguli aequilateri Circulo $E D C P$ inscripti $= 3 P O^2$, per praecedentem ergo aequationem Quadratum Cordae, quae simul sustinet Pentagoni et Decagoni Latus, iunctum Quadrato Lateris Decagoni, erit aequale Quadrato Lateris Trianguli Aequilateri, eidem Circulo inscripti.

III.

Aequationi Artic. I. rursus addatur Aequatio $2 P A \times P E = 2 P O^2$ eritque $P A^2 + 2 P A \times P E + P E^2 = 3 P O^2$, atque extrahendo $P A + P E = \sqrt{3} \times P O$.

IV.

IV.

Aequationi $3 PO^2 = PE^2 + PA^2$, loco PE^2 substituatur $4PO^2 - FE^2$, eritque $3PO^2 = 4PO^2 - FE^2 + PA^2$; ideoque transponendo $FE^2 = PO^2 + PA^2$, atque extrahendo radicem quadratam $FE = \sqrt{PO^2 + PA^2}$.

Hoc est, (cum sit Latus Hexagoni Circulo inscripti aequalis radio,) Pentagoni Latus potest et Latus Hexagoni, et Latus Decagoni in eodem Circulo descriptorum. Quae est Propositio X. Euclidis XIII.

Lemma I.

Sit Arc. $A = \text{Arc. } B + \text{Arc. } b$, sitque Arc. B maior Arc. b , dico quod

$$\text{Cof. } (A + b) - \text{Cof. } (A + B) = (2 \text{Cof. } A + 1) \times (\text{Cof. } b - \text{Cof. } B)$$

Demonstratio.

Per Elementa Trigonometriae posita pro radio unitate,

1) $\text{Cof. } (A - B) = \text{Cof. } b = \text{Cof. } A \times \text{Cof. } B + \text{fin. } A \times \text{fin. } B$

2) $\text{Cof. } (A - b) = \text{Cof. } B = \text{Cof. } A \times \text{Cof. } b + \text{fin. } A \times \text{fin. } b$

3) $\text{Cof. } (A^2 + b) = \text{Cof. } A \times \text{Cof. } b - \text{fin. } A \times \text{fin. } b$

4) $\text{Cof. } (A + B) = \text{Cof. } A \times \text{Cof. } B - \text{fin. } A \times \text{fin. } B$

Sed per aequationem (1) $-\text{fin. } A \times \text{fin. } B = \text{Cof. } A \times \text{Cof. } B - \text{Cof. } b$, et per aequationem (2) $-\text{fin. } A \times \text{fin. } b = \text{Cof. } A \times \text{Cof. } b - \text{Cof. } B$. Factis ergo debitis substitutionibus in aequationibus (3) et (4), erit.

5) $\text{Cof. } (A + b) = 2 \text{Cof. } A \times \text{Cof. } b - \text{Cof. } B$

6) $\text{Cof. } (A + B) = 2 \text{Cof. } A \times \text{Cof. } B - \text{Cof. } b$

Consequenter

$$\text{Cof. } (A + b) - \text{Cof. } (A + B) = (2 \text{Cof. } A + 1) \times (\text{Cof. } b - \text{Cof. } B). \text{ Q. E. D.}$$

Corollarium I.

Si ergo fuerit Arc: A = $\frac{\text{Circumf. cum sit in hoc casu}}{6}$

Cof. A = $\frac{r}{2}$, erit Cof. (A + b) — Cof. (A + B) = (2 Cof b — Cof. B)

Corollarium II.

Coniungantur aequationes (5) et (6), et proveniet Cof. (A + b) + Cof. (A + B) = 2 Cof. A X (Cof. b + Cof. B) — (Cof. b + Cof. B) Ergo ubi Cof. A = $\frac{1}{2}$ erit

Cof. (A + b) + Cof. (A + B) = 0.

Lemma II.

Positis, quae in praecedenti Lemmate, et R pro Radio, dico quod R (R² Cof. A²) = R (Cof. b² + Cof. B²) — 2 Cof. A X Cof. b X Cof. B.

Demonstratio.

R X Cof. (B + b) = R X Cof. A = Cof. b X Cof. B — sin. b X sin. B, hoc est, R X Cof. A = Cof. b X Cof. B — $\frac{R^2 - \text{Cof. b}^2 \times \sqrt{R^2 - \text{Cof. B}^2}}{\sqrt{R^2 - \text{Cof. b}^2} \times \sqrt{R^2 - \text{Cof. B}^2}}$ Ideoque

R X Cof. A, et quadrando = Cof. b X Cof. B²

R⁴ — R² (Cof. b² + Cof. B²) = $\begin{cases} \text{Cof. b}^2 \times \text{Cof. B}^2 + R^4 \\ \text{X Cof. A}^2 - 2 R \text{ X Cof. B} \\ \text{A X Cof. b X Cof. B.} \end{cases}$

Consequenter

R⁴ — R² (Cof. b² + Cof. B²) = — 2 R X Cof. A X Cof. b X Cof. B + R² X Cof. A², et tandem R (R² — Cof. A²) = R (Cof. b² + Cof. B²) — 2 Cof. A X Cof. b X Cof. B. Q. E. D.

Corollarium I.

Ideoque, ubi Cof. A = R, erit

$\frac{3 R^2}{4} = \text{Cof. b}^2 + \text{Cof. B}^2 - \text{Cof. b X Cof. B}$

4

Co.

Corollarium II.

Et si fuerit Cof. A = R

$$\frac{R^2}{2} = \text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2 - \sqrt{2} \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B$$

Theorema III. Fig. IV.

Sit in Circulo A D G H, inscriptum quodcunque Polygonum regulare parium Laterum, quorum numerus sit n, sumptoque in Peripheria quouis Puncto B, si ex eodem ad singulos Polygoni Angulos Cordae ducantur, dico:

Productum Quadratorum Cordarum Imparium, una cum Producto Quadratorum Cordarum parium, esse aequale Potentiae radii, cuius Exponens est n, quatuor sumptae.

Demonstratio.

I. Sit ex: gr. in Circulo A D G H inscriptum Hexagonum Regulare K A D E G H K, ductis ex quouis Puncto B Cordis B A, B D, B E, B G, B H, B K, sitque radius C B. Probandum nobis est, hanc subsistere aequationem

$$B A^2 \times B E^2 \times B H^2 + B D^2 \times B G^2 \times B K^2 = 4 C B^2$$

Sit, ut superius, Arc. A K = A; Arc. B A = B; Arc. B K = b, et Arcus B sit maior Arcu b, ducaturque Diameter B F. Hisce politis, quae iam sequuntur locum habebunt Aequationes.

$$B A^2 = 2 B C (B C - \text{Cof. } B)$$

$$B E^2 = 2 B C (B C + \text{Cof. } b)$$

$$B H^2 = 2 B C (B C - \text{Cof. } (A + b))$$

$$\begin{aligned} \text{Ideoque } B A^2 \times B E^2 \times B H^2 &= 8 B C^3 \left\{ \begin{array}{l} B C^3 + B C^2 (\text{Cof. } b - \text{Cof. } B) \\ - B C \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B \\ + \text{Cof. } (A + b) \left\{ \begin{array}{l} - B C^2 \\ - B C (\text{Cof. } b - \text{Cof. } B) + \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B \end{array} \right. \end{array} \right. \end{aligned}$$

X x

Si

Similiter BK = 2 BC (BC — Col. b)

BG² = 2 BC (BC + Col. B)

BD² = 2 BC (BC — Col. (A + B)).

Consequenter BK² X BE² X BD² = 8 BC³ { BC² — BC² (Col. b — Col. B) — BC X Col. b X Col. B + Col. (A + B) } { — BC² + BC (Col. b — Col. B) + Col. b X Col. B }

Et coniunctis Aequationibus

{ BA² X BE² X BH² + BK² X BG² X BD² } = 8 BC³ { 2 BC² — 2 BC X Col. b X Col. B — C (Col. b — Col. B) (Col. (A + b) — Col. (A + B) (Col. (A + b) + Col. (A + B)) } { — BC² + Col. b X Col. B }

Sed per Corollarium II. Lemmatis I.

(Col. (A + b) + Col. (A + B)) = 0

Ergo { BA² X BE² X BH² + BK² X BG² X BD² } = 8 BC³ { 2 BC² — 2 BC X Col. b X Col. B — BC (Col. b — Col. B) X (Col. (A + b) — Col. (A + B)) }

Sed per Corollarium I. Lemmatis I.

Col. (A + b) — Col. (A + B) = 2 (Col. b — Col. B);

ergo { BA² X BE² X BH² + BK² X BG² X BD² } = 8 BC³ { 2 BC² + 2 BC X Col. b X Col. B — 2 BC (Col. b + Col. B) }

Sed

Sed per Corollarium I. Lemmatis II.

$$3 \parallel C^2 = 2 \times (\text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2 - \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B)$$

$$B.C. \text{ Ideoque } BA^2 \times BE^2 \times BH^2 + BK^2 \times BF^2 \times BD^2 = 8 B C^2 (2 B C^2 - 3 B C^2) = 4 B C^2$$

Q.E.D.

II. Sit modo in Circulo A D G K (Fig. V.) inscriptum Octagonum regulare K A D E F G H I K, ductaque sint ex quovis puncto B Cordae BA, BD, BE, BF, BG, BH, BI, BK, quae sequuntur orientur aequationes:

$$BA^2 = 2 B C (B C - \text{Cof. } B) \quad BE^2 = 2 B C (B C + \text{Cof. } (A + b))$$

$$BG^2 = 2 B C (B C + \text{Cof. } B) \quad BI^2 = 2 B C (B C - \text{Cof. } (A + b))$$

Ut patet ductis Diametris B O, K F.

Multiplicentur inter se praecedentes aequationes, riteque instituto Calculo obtinebitur

$$BA^2 \times BE^2 \times BG^2 \times BI^2 = 16 B C^4 \times \left\{ \begin{array}{l} B O^2 - B C^2 \times \text{Cof. } B^2 + \\ \text{Cof. } B^2 \times \text{Cof. } (A + b)^2 - \\ B E^2 \times \text{Cof. } (A + b)^2 \end{array} \right.$$

Similiter erit

$$BD^2 \times BF^2 \times BH^2 \times BK^2 = 16 B C^4 \times \left\{ \begin{array}{l} B C^2 - B C^2 \times \text{Cof. } b^2 + \\ \text{Cof. } b^2 \times \text{Cof. } (A + B)^2 - \\ C^2 \times \text{Cof. } (A + B)^2 \end{array} \right.$$

Quae aequationes

$$\left\{ \begin{array}{l} BA^2 \times BE^2 \times BG^2 \times BI^2 \\ + BD^2 \times BF^2 \times BH^2 \times BK^2 \end{array} \right. = 16 B C^4 \times \left\{ \begin{array}{l} 2 B O^2 - B C^2 \\ \times (\text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2) - B C^2 \times \\ (\text{Cof. } (A + b)^2 + \\ \text{Cof. } (A + B)^2 + \text{Cof. } B^2 \\ \times \text{Cof. } (A + b)^2 \\ + \text{Cof. } b^2 \times \text{Cof. } (A + B)^2 \end{array} \right.$$

X 2

Sed

Sed per Hypothesin, cum sit $\text{Cof. } A = \frac{B}{r} C$, erit per aequa-

$$\begin{aligned} & \frac{r^2}{2} \\ \text{tionem (5) et (6) Lemmatis I. Cof. } (A+b)^2 &= 2 \text{ Cof. } b^2 \\ \rightarrow 2 r^2 \text{ Cof. } b \times \text{Cof. } B + \text{Cof. } (B^2 \text{ Cof. } (A+B)^2) &= 2 \\ \text{Cof. } B^2 + 2 r^2 \text{ Cof. } b \times \text{Cof. } B + \text{Cof. } b^2 & \end{aligned}$$

Ideo que $\text{Cof. } (A+b)^2 + \text{Cof. } (A+B)^2 = 3 \frac{1}{2} (\text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2) - 4 r^2 \text{ Cof. } b \times \text{Cof. } B$; factisque interro-

$$\begin{aligned} & \text{tionibus in secunda parte precedentiis aequationis } \\ & \text{(BA}^2 \times \text{BE}^2 \times \text{BG}^2 \times \text{BI}^2 + \text{BC}^2 - 4 \text{BC}^2 (\text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2) - 2 \\ & + \text{BD}^2 \times \text{BF}^2 \times \text{BH}^2 \times \text{BK}^2 = 16 \text{BC}^2 r^2 \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B \\ & \text{Cof. } B \times (\text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2 + 4 r^2 \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B) \\ & \text{Cof. } B^2 \times \text{Cof. } b^2 \\ & \text{Cof. } B^2 \times \text{Cof. } b^2 \\ & \text{Cof. } B^2 \times \text{Cof. } b^2 \\ & \text{Cof. } B^2 \times \text{Cof. } b^2 \end{aligned}$$

Sed per Corollarium II Lemmatis II. $\text{BC}^2 + r^2 \text{Cof. } b^2 =$

$$\begin{aligned} & \text{Cof. } B^2 = \text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2; \text{ Ergo rursus substituendo } \\ & \text{(BA}^2 \times \text{BE}^2 \times \text{BG}^2 \times \text{BI}^2 + \text{BC}^2 - 4 \text{BC}^2 (\text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2) - 2 \\ & + \text{BD}^2 \times \text{BF}^2 \times \text{BH}^2 \times \text{BK}^2 = 16 \text{BC}^2 r^2 \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B \\ & - 2 \text{BC}^2 - 2 \text{BC}^2 - 4 r^2 \times \text{BC}^2 \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B \\ & - r^2 \times \text{BC}^2 \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B + 4 r^2 \times \text{BC}^2 \times \\ & \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B + 4 \text{Cof. } b^2 \times \text{Cof. } B^2 + \text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2 \\ & \text{B}^2 - 4 \text{Cof. } b^2 \times \text{Cof. } B^2 \end{aligned}$$

Hoc est

$$\begin{aligned} & \text{(BA}^2 \times \text{BE}^2 \times \text{BG}^2 \times \text{BI}^2 + \text{BC}^2 - 4 \text{BC}^2 (\text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2) - 2 \\ & + \text{BD}^2 \times \text{BF}^2 \times \text{BH}^2 \times \text{BK}^2 = 16 \text{BC}^2 r^2 \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B \\ & (- r^2 \times \text{BC}^2 \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B + \text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2) \end{aligned}$$

Sed per Corollarium II. Lemmatis I. $\text{Cof. } b^2 + \text{Cof. } B^2 = \text{BC}^2$

$$\frac{BC^4 + r^2 \times BC^2 \times \text{Cof. } b \times \text{Cof. } B, \text{ ergo } BA^2 \times$$

$$BE^2 \times BF^2 \times BG^2 \times BH^2 \times BI^2 + BD^2 \times BE^2 \times BF^2 \times BG^2 \times BH^2 \times BI^2$$

$$K^2 = 16 BC^4 \times BC^2 = 4 BC^6 \quad \text{Q. E. D.}$$

Corollarium.

Si ergo punctum B ceciderit medium inter punctum A, et K, liquet, quod Cordae impares aequales erunt Cordis imparibus; consequenter in Hexagono $BA^2 \times BD^2 \times BF^2 = 2 BC^6$, et extrahendo $BA \times BD \times BF = r^2 \times BC^3$ In Octagono $BA^2 \times BD^2 \times BE^2 \times BF^2 = 2 BC^8$; atque extrahendo $BA \times BD \times BE \times BF = r^2 \times BC^4$. Ideoque sequens habebitur

Theorema.

Si Circuli semiperipheria B A D O diuidatur, in quasuis partes aequales, sed numero pares, quarum prima sit Arc. BA, tres primae Arc. BD, quinque primae Arc. BE, septem primae Arc. BF, et in hac arithmetica progressionem procedatur, et ductae sint Cordae BA, BD, BE, BF, sitque Cordarum numerus n:

Cordarum Productum aequabitur potentiae Radii, cuius Exponens est n ductae in r². Hoc est $BA \times BD \times$

$$BE \times BF \dots = r^2 \times BC^n$$

Theorema II.

Si in Circulo A B G H inscriptum Polygonum regulare parium laterum, ca. 2. Fig. IV. Hexagonum K A D B G H, sumptis que in Peripheria quouis puncto B, ad Hexagoni Angulos ductis, Cordae BA, BD, BE, B G, B H, BK, dico:

Quadrata Cordarum imparium simul sumpta Cordarum parium Quadratis simul iunctis aequalia esse,

Demonstratio.

Demittatur ex puncto B Diameter BF, et ex puncto K Diameter KE. Patet, quod Arcus BK = Arcus EF; Arc. AB = Arc. FG,

Sit Arc AK = A; Arc. AB = B; Arc. BK = b; sicque Arcus AB maior Arcu BK.

Demittantur ab Hexagoni Angulis ad Diametrum BF normales Aa, Dd, Ee, Gg, Hh, Kb,

Eritque ca sine cg = Cos. B. Et per hypothefin, cum fit Arcus B maior Arcu b, hoc est maior dimidio Arc. Ak sine Arc. A; erit Arc. (A + B) maior quadrante, id est, C d = Cos. (A + B); C b sine C e = Cos. b; C h = Cos. (A + b). Sed per Lemma I. Cos. (A + b) = Cos. (A + B) = 2 (Cos. b - Cos. B) ergo C h + C d = 2 (C e - C a) = C e + C b - C a - C f.

Huic aequationi addatur aequatio identica, CB + CB + CB = CB + CB + CB, eritque Bg + bB + Bd = Be + Ba + Bh, sine bB + Bg + Bd = Ba + Be + Bh, ergo BE (bB + Bg + Bd) = BF (Ba + Be + Bh). Hoc est, BK² + BG² + BD² = BA² + BE² + BH².

Sit modo in Circulo ADGH inscriptum Octagonum regulare KADEFGHL, et ex puncto B ad arbitrium sumpto ductis ad Angulos Octagoni Cordis BA, BD, BE, BF, BG, BH, BI, BK, ducantur etiam Diametri BCO, KCF. Patet, Arc. BK = Arc. FO; Arc. AB = Arc. GO.

Demittantur ad Diametrum BO normales Aa; Dd; Ee; Ff; Gg; Hh; Ii; Kb, eritque BA² + BE² + BG² + BI² = BO² X (Ba + Og) + Be + Bg + Bi (Oe). Id est, BA² + BE² + BG² + BI² = BO (BO + BO). Similiter erit BK² + BH² + BF² + BG² = BO (Ab + Of) + Bh + Bf + Bd (H e). Hoc est, BK² + BH² + BF² + BG² = BO (BO + BO); erit ergo BA² + BE² + BG² + BI² = BK² + BH² + BF² + BG². Q. E. D.

MI

E x K

C.

Corollarium I.

$$BK^2 + BG^2 + BD^2 - (BA^2 + BE^2 + BH^2) = 0$$

$$BK^2 + BH^2 + BF^2 + BD^2 - (BA^2 + BE^2 + BG^2 + BI^2) = 0.$$

Corollarium II.

In Demonstratione adnotauimus, quod Arc. BA = Arc. FG; Arc. BK = Arc. EF, erit ergo Corda AF parallela Cordae BG, et cum sint aequaliter a Centro distantes, erunt etiam aequales. Similiter demonstrabitur, quod Corda BE sit aequalis Cordae FK: consequenter

$$BA^2 + AF^2 = BG^2 + 4CB^2$$

$$BK^2 + KF^2 = BE^2 + 4CB^2$$

$$BD^2 + BH^2 = 4DH^2 + 4CB^2$$

Hoc est, $BA^2 + BE^2 + BH^2 + BK^2 + BG^2 + BD^2 = 12CB^2$. Similiter in Octagono, ductis Cordis A O, E O, O H, demonstrabitur $AO = BG$, $EO = BI$, $DO = OH$; ideoque

$$BA^2 + BG^2 = 4BC^2$$

$$BE^2 + BI^2 = 4BC^2$$

$$BK^2 + BF^2 = 4BC^2$$

$$BH^2 + BD^2 = 4BC^2 + 4BC^2$$

$$BA^2 + BE^2 + BG^2 + BI^2 + BH^2 + BD^2 + BF^2 + BD^2 = 16BC^2$$

$$= 16BD^2$$

Corollarium III.

Per Theorema $BA^2 + BE^2 + BH^2 = BK^2 + BG^2 + BD^2 + BA^2 + BE^2 + BG^2 + BI^2 = BK^2 + BH^2 + BF^2 + BD^2$

Ergo, tam Summa Quadratorum Cordarum imparium, quam Summa Quadratorum Cordarum parium, aequabitur radii Quadrato ducto in numerum Angulorum Polygoni.

*MAXIMI TYRII DISSERTATIONES, EX RECEN-
sione JOANNIS DAVISSII, Colleg. Regii Cantabr. Prae-
sdis. Editio altera, ad duos codd. Mss. emendata notisque
locupletioribus aucta. Cui accesserunt JER. MARKLANDI
Coll. d. Patri Cantabrig. Sæii Annotationes. Recenti cura
edit, et annotationibus de suo addidit JO. JA-
COBUS REISKE.*

*Parti Prima, Lipsiæ impensis Gotth. Theoph. Georgi 1774
Alph. 1. 8^æ plagg. Parti Secunda plagg. 21. ibid.*

Maximianus Tyrianus, Scriptorem græcæ, Platonice disci-
plinæ scolarum, orationisque eiusdem æmulum
magnis eruditione et ingenio hominibus, H. Stephano, D.
Heinsio, probatum, et tandem Davissii et Marklandi curis,
prodita eius Dissertationum splendida editione, Londini, an-
no huius seculi quadragesimo luculenter illustratum, et Geo-
rgius Bibliopola Lipsiensis, de Græcis literis, quod eius in
brogando ad præstantissimas præclarorum aliquot Græcæ-
rum Scriptorum editiones mitiori pretio divulgandas, quod
adhuc in Latinis fecerat, sumptu, laudabile studium desce-
rat, bene mereri cupiens, ad id, quod communi omnium,
Londinense excepit, exactissime recudendum curavit. De
modo autem, quo novam libro commendationem conjiçere,
solicitus, Reiskium, cuius et nominis præscriptioni, et ope-
ræ præstantiæ plurimum in hoc genere confidebat, adiit, et
cum eo egit, ut tam præfandi officio fungi vellet, quam
praeter plagularum iam typis descriptarum recognitionem,
aliquid suæ adnotationis utriusque Tomi calcibus addi præ-
setur. Is, quamvis Plutarcheam boiam terendo, siue, ut
ipse scribit, ergastulo Plutarchæ per totam hiemem veluti
catenæ illigatus, satis defatigatus et fractus, tamen precibus

ne.

necessariis viri honesti vinci se passus, tum errata, se incieia priore Tomo excudendo commissa, ut ad finem emendata proponerentur, inuestigauit; tum etiam schedas conscriptarum ante viginti annos in hunc Auctorem annotatiuncularum protraxit, excussit, digessit, et, quantum per ingenii, quod eo tempore obtusum atque a meditationis contentione abhorrens queritur, vires licebat, retractauit.

Ista quidem professus, et tumultuarii schediasmatis lectores censoresque veniam precatus, simul, quod tantum nec otii nec vigoris sibi fuerit, ut, quod in Plutarcho fecisset, sic huius quoque Scriptoris graecam orationem ad suam sententiam castigare posset, pauca conquestus, ad destituti laudandorum Maximi Tyrii scriptorum officii excusationem conuertitur. Nam quod minus promptum se praecone ei praebeat, causam esse nimis affectam illam in Homeri Platonisque ostentatione insolentiam, olim iuueni minus quam nunc seni displicitam; modum disputandi parum probatum; omnem denique argumentandi conatum ad sophisticam aliquam foueam detrudentem. Contra laudibus ferens Dionem Chrysofostomum, fortis iniquitatem caecitatemque Seculi queritur, quae ei vix quosquam praeter Valesium, sed hunc tamen multorum instar, amicos conciliauerit, et post Morellum incultum adhuc iacere patiatur. Cui, inter tot hominum studia, Graeculorum quorundam nugas vernacula lingua recoquendi, ne quidem interpretes contigerit, qui germanicam orationum eius versionem confecisset; quem tamen nactus sit Maximus Tyrius, Dammium, prodita eius Berolini anno huius Seculi sexagesimi quarti vernacula interpretatione, quae modum differendi, sententiamque Scriptoris omnino quidem cognoscere cupientibus satisfaciat, sed eorum, quos iuuet graecam M. T. orationem critica cum diligentia inuestigare, studiis minus inferuiat. Vitia, cum a

Y y

Da

Dauisio, tum etiam a Marklando et Vuardo, nam repetendae illius editionis negotio uterque interfuit, commissa non dissimulat: illius quidem, quod pro arbitratu suo deteriores Codicum suorum lectiones vetustis melioribus praetulerit; quod versionem, lectionibus a se repudiatis accommodatam, ad lectiones a se praelatas non refinxerit, sed talem, qualis fuisset, reliquerit: horum, quod renouatae editionis curam gerentes illam labem non sustulerint.

Adnotationes quidem ipsae, plurimas passim veterum lectionum vindicationes continent, nonnumquam cum acerba Dauisiana sapientiae, acuminis, et iactantiae exprobratione: vid. p. 486. Tom. I. p. 298. 302. Tom. II: sed vel prolatis sententiarum rationibus, vel excitatis Scriptorum idoneis verbis destituuntur; quo incommodo fere laborat in usum receptum a Viro Clarissimo commentandi genus, qui sibi placebat, notis inelaboratis, nudis, omni propemodum doctrinae ornatu, tanquam veste, detracto, quid de Scriptoris cuiusque explicandi verbis sentiret, breuiter significans.—

In Diff. 23, 5. ἀρετὴν ἀποσχονισμένην τῶν Ὁμηρῶν ἐπῶν, virtutem ex Homeri Carminibus non receptam, quasi seclusam, veterem et elegantem lectionem, cur a Dauisio sit in ἀποσχονισμένην mutata, miratur. Quod quam vere assertum sit, magis patuerit, vel ipsius Dauisii ad Diff. 39. Sect. 1. nota, qua quid σχολῆς denotet illustratur, laudata, cui addatur Meursius Exercitatt. Critt. P. 2, c. 4. vel alicuius veteris Scriptoris verbi usurpandi exemplo excitato. Sic autem v, c. Philo, Lib. quod det. pot. inf. p. 168. ἀρετῆς — ἀποσχονισθεῖς, ἐκείνῳ, remotus a virtute.

Πόλις — δυσανάλητον ἐν συμφρασίῳ, Diff. 33, 6. bene habet, nec opus erat vel Dauisium, aut δυσανάλητον conicere aut δυσπερικλήτον, vel Marklandum δυσανάκτητον. Cf. Diff. 36, c. 3. ἐν τῶν δυσπραγίαις ἀνάκλητοι — explicata autem de populo acceptus ma-

gnis

gnis cladibus non solum ad desperationem redigi, sed etiam in auctores malorum ingenti odio exardescere solito. Nam verborum ἀνακαλιῆσθαι et ἀνακταῖσθαι, et inde deriuatorum, eandem potestatem ac vim esse, veterum Grammaticorum interpretationes docent, interque eos Suidae, apud quem sic reperitur:

* Ἀνακαλίματος — ἀνακταίματος, πρὸς τὴν πρώτην διάθεσιν ἰπαναίγῳ.

Ἄδελφιατα 38, c. 4. vox, notante Marklando, rarior, bene explicatur, liberae, apertae, ingenuae, verarum sententiarum, planis verbis et factis haud ambiguis professiones. Simul verbi ἀνδελφίζεσθαι significatio attingitur et traditur ista: more boni viri fortisque, neminem metuentis, bona fide verbis veros animi sensus expromere. Conferatur Gatakerus ad Marc. Anton. IV, 3.

Diff. 3, init. pro *διάλογοι τε θηρίων καὶ ζωνσίων*, ab Dauisio profectum, reuocandam censet antiquam lectionem, *λόγοι διὰ τῶν θηρίων τῆς ζωνσίων*.

Προσδράπτεισθαι τινά Diff. 8, 5. Dauisius explicauerat, alicui se ferocem superbumque praebere, eamque sententiam a focosito alienam esse obseruarat, propositis interea coniecturis; *προσείπτον*, et *προσεντύσσοντο*, se expedire conatus fuerat. Sed verbum bene habere monemur, et significare blandiri exquisitis lenociniis.

Λογοποιός πολὺς 28, 6. bene explicatur: historicus qui memoriam rerum multis libris perscripsit; cui *παλαιός* comiocturam, nemo praeferat. Qui locus etiam, ut putamus, valeat ad intelligendum *πολὺν διδάσκαλον* in Epist. d. Jacobi 3, 1. ex mente Heinii, *doctorem eximium*, vel potius *crebrum et frequentem*; cf. Abresch. Lect. Aristtaenett, p. 165, seq. Ho-mer, Il. H, 156. *πολλὸς ἐκεῖτο παγήροος*.

Υ γ :

At

At in hac frequenti veterarum lectionum vindicatione, tamen etiam meminimus locorum, in quibus vetus lectio immerito sollicitetur. Diff. 22, c. 3. *πρὸς τῷ καὶ βαῦνος καὶ τῷ πυρὶ διαμετρύοντας.* Hic e vetusta lectione effici debuisse scribit *πρὸς τῷ κλιβαίνῃ.* In quo duo necessario monenda sunt. Alterum, quod sine causa καὶ tollitur, quo nomine notandus est etiam Marklandus, cui idem videbatur, quamquam is Alistorum auctoritate se tuetur; cum tamen crebra huius copulae repetitio sit familiaris Atticis, et inter eorum sermoni propria referatur a Gregorio, de dialectis libello, cuius ad verba comparandus Koenius p. 44. cum praesertim hic non plane redundet, sed per *cum* exponi possit, cui respondeat proximum καὶ, per *tum* exponendum; alterum vero, quod pro exquisita et Platonica vocabuli forma, parum probata, nec Attica, substituitur. Nam βαῦνος est caminus. Etymol. M. v. *βαίνυσος* — βαῦνος γὰρ ἡ κάμνος λέγεται, cui consentit Suidas cum ceteris. Ergo βαῦνος bene habet. Deinde si κλιβανος ὀρτες, praecipit de eo Thomas Magister sic: *Κλιβανος Ἀττικῶν, ἔχει κλιβανος διὰ τῷ λ, — ἀπὸ τοῦ κρι, τὸ κριθάριον, καὶ τῷ βαῦνος τὸ πῦρ.*

Diff. 17, c. 1. ad verba: *ὁποῖόν φασὶ τὴν γλαῦκα πάσχειν, πρὸς μὲν τὸν ἥλιον ἀμαυρωμένην, θηρέυσαν δὲ ἐν νυκτὶ ἐκπυρον φῶς,* ista adnotantur „*ἐκπυρον φῶς*, quid sit haud intelligo.“ Suspicio videtur fuisse V. D. necessariae alicuius emendationis, non succurrentis statim, aut commodae. Nobis vero persuasum est, ista recte habere. Satis patet ex oppositione lucis a sole venientis, *ἐκπυρον φῶς* esse splendorem candelae vel lucernae, in quibus ignis. De verbo *ἐκπυρῆν*, igne succendere, et *ἐκπυρῆσθαι*, igniri, *in ignem abire*, nemo dubitet, unde nec de *ἐκπυρος*, voce inde ducta. *Ἐκπυρῶς calide, feruide, ardentem*, aliud quaerentibus nobis obuium fuit apud Philonem, Animalium historia c. 22, 12.

Diff.

Diff. 40, 4. καὶ πῶς recte defenditur, et καὶ nec redun-
dare aut defendum esse monetur; sed latinismum tamen di-
cere nolimus. Habet Euripid. Phoen. 1357. Xenoph.
Cyrop. IV. p. 72. Plato Theaet. f. 31. Arrian. Exp. Alex-
s, 2. Cf. Elsner. Obs. N. T. p. 154. Tom. I. Kypkius Obs.
p. 263. Tom. I. Wetstenius et Krebsius ad Marc. 10, 26-
et ad Lucae 1, 43. Heinsius Exercitatio. ad Philip. 1, 22.
Sane Latini quoque *et quis*, et *et quid*, pro quis tandem, quid
tandem, solent usurpare. Vid. Burmannus ad Virgil. Ecl.
1, 27, et 10, 28.

Diff. 7, f. 6. συγκονιόμενος καὶ συμπονῶν. Jubemur legere
συγκονιόμενος in praef. ob insequens συμπονῶν. Atqui συγκονιόμενος
quid nisi praesens est? Forma enim verbi haec aequae ac al-
tera usu recepta. Plutarch. de discr. amici et adul. eo loco,
ubi adulator imitatione morum institutorumque dicitur cap-
tare benevolentiam hominum, τῷ μὲν συνορχόμενος καὶ σημάδων,
τῷ δὲ συμπαλαίων καὶ συγκονιόμενος, nempe ab συγκονιῶσθαι. Caeter-
rum κοῖσθαι est apud Philonem de Temul. p. 248. τίς δὲ πρὸς
δύζων κοῖσται.

Eadem Diff. c. 4. εὐδρομώτερον δὲ τῷ λέγοντι. — Miratur,
ad hanc mirificam et pene abhorrentem, ut appellat, dictio-
nem, ab interpretum nullo quioquam esse annotatum, cui si
qua insit sententia, non posse aliam esse praeter hanc, *in quo
planior et expeditior sit dicenti cursus*. — Ita sane et nobis
videtur. Εὐδρομώτερον autem nihil aliud quam εὐτροχώτερον, in
quo réfringendo rationibus fortasse non destituamur. Philo-
I. vit. Mos. p. 615. — ὡς μηδενός ἐστι ἐμποδίζοντος ἔστιν εὐτροχόν καὶ
λείον ἀπὸ καθαρᾶς πηγῆς τὸ τῶν λογισμῶν νᾶμα. Idem de Somniis
libro extremo: ἵνα μὴ μόνον λέγῃς εὐτροχῶς ἀλλὰ καὶ ἄθῃς μοσικῶς
ταῖς τῷ ὅτιος ἀρεταῖς.

Diff. 5, f. 5. ἀπέπατο Πολυκράτην, in quo adeo Marklandus offendit, est sane, repudians Polycratem, nihil sibi cum eo commune esse voluit. Si quis tamen disertius de constructione significationeque verbi traditum legere velit, is adeat Dresigium de Verbis Mediis N. T. I, 16. et Interpp. ad Thomam Mag. p. 87. Kypkium Obs. N. T. p. 247. T. 2.

Diff. 1, f. 5. pro καὶ ὄνον ἀπομισγομένους tentat κ. ο. ἀπικρατῆρος μισγομένους, vel ἀφασσόμενους, vel ἀπαρτομένους, quod illud Homericum, quale tamen locus postulet, verbum non sit. — Quid si ad formam Homerici verbi ἀπομηνίσαι, Il. B. 772. cum dilectu, ad continuitatem exprimendam, usurpatur?

Diff. 39. f. 1, pro πολὺ γεωργικότεροι legere iubemur πολυγεωργότεροι uno vocabulo, quod in compositis γεωργός non γεωργικός usurpetur, et illud demum, quod sententiarum postulat, significet: qui multo latius arant. Desiderent fortasse nobiscum alii auctoritatem vocabuli demonstratam.

Eadem Diff. c. 4, τὶ σελήνης εὐτροφέτερον; hic malit εὐτροχότερον rotundius: sed nihil mutandum: Significat hoc ipsum, id quod sententia postulat, plenius, teretius; unde etiam homines oris bene patti, ampli et luctenti, plenae Iunae vulgo comparantur: opponitur ἀτροφος. Vid. Interpr. ad Petronium c. 127.

Diff. 35. f. 2. — ἀλλ' ἐξανάστησεν αὐτὸν ἢ εὐδαιμονία. Hanc lectionem amplectimur, non, expulit eum fortuna exponendam, sed, excitavit eum, Philippum, felicitas, hac sententia, quiescere eum non finit felicitas: opinio captandae felicitatis effecit, ut excitatus sedibus suis, terras peteret longinquas, et tantos posset perferre labores. Sic dici ἐξαναστήσαι τινα nemo dubitet. Vid. v. c. Dresigium de V. M. N. T. I, 11. qui utitur

tur loco simillimo Aeliani V. H. 13, 21. ἡ Φήμη Φίλιππον ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἀνέστησεν. Propositae coniecturae, ἐξίση d. ἡ. ἰ. de-
 uitruit si cuncta fortuna et fors beata Philippum, non adstipu-
 lamur, nam ἐξίση requirit casum secundum, non quartum: sic
 Philo de Spec. Legg. p. 775. ὦν ἐξίση de Jos. p. 543. τῆς ἐν
 ἔργοις ἡγεμονίας ἐκαστὸς ἐπέλω. de Leg. ad Cai. p. 1025. ἐξισάμεθα
 τῶν πόλεων, παραχορῶμεν τῶν οἰκιστῶν. de Nobil. p. 907. ἀνεπίσθη καὶ
 πρεσβύτιον ἐξίστασθαι τῷ μετ' αὐτὸν καὶ μετανοεῖν εὐθὺς ἐφ' οὓς ἐξίση.
 Lib. 1. Vit. Mos. p. 640. μικρὸν ὑστερον ἂν ἐξίση, μεταποσειτο. Aelian.
 V. H. 4, 24. εἰάν ταῖς ἀλλήλων ἔργαῖς ἐξίστασθε, ut Philo 2.
 Alleg. p. 88. ἔργῃς καταξανασιώταις.

Diff. 36. 4. ῥυπότων καὶ ἀγομένων καὶ ῥυττομένων. - Ultimam
 verbum est coniectura Davisii, quae non satisfacit Marklan-
 do, qui nihilo melius tentat πτυρομένων, nec Cel. Reiskio adeo
 emendanti κρηττομένων vel ῥηγυμένων. Quomodo verò homi-
 nes, de quibus hic sermo est, se mutuo arietent, vel cornu
 petant? nec alterum aptius. Immo amplectenda erat vetu-
 sta lectio ῥηττομένων. Adeone ignotum verbum ῥήσω, Attica
 vero forma ῥήτω, quod in Glossis antiquis Graecolatinitis ex-
 plicatur *allido*, ut vertit quoque Vulgatus interpres Marc.
 9, 18. Casaubonis in Casaubomanis p. 76. et Salmasius ad
 Achillem Tat. p. 657. scribunt, esse verbum palaestrae, et si-
 gnificare *desicere et solo allidere*, idemque quod *καταβάλλειν*, quo
 etiam verbo in glossa apud Hesychium explicatur. Nec
 multum differt ab *ἐπιβάττειν*, de quo ipse Reiskius egit in
 Animaduersis ad Auctores Graecos Vol. 4. p. 104. Add.
 Marklandus ad M. T. 14, 7.

Jam quia in veteribus Scriptoribus inprimis singularia
 cuique animaduertere commentatorem et obseruare decet,
 huius generis ista notantur. Θάττερον pro τὸν ἕτερον, Diff. 2, 1.
 ἡχεν pro ἡχεται, eadem, c. 4. utrumque ex idiotismo illius so-
 latur.

tatis. Sed fortasse tamen hic, ut ipse sentit, *ἡχαιδα* legendum est: in altero quod inest vitium auctoribus antiquis Grammaticis, qui *θάτερον* tantum pro τὸ ἕτερον, non pro τὸν ἕτερον recte dici tradunt, id quoque a superioris aetatis scriptoribus non prorsus alienum esse docent Valkenar. ad Euripid. Hippol. p. 201. add. vers. 894. Interpr. ad Thomam Mag. p. 120. seq.

Δῦρο, pro *ἰκῆ* vel *ἰτᾶνθα*, ibi vel hic, Diff. 20, 8. Vocabulum *ὑποτροφή* solus usurpat Maximus, pro simplici *τροφή* Diff. 27, 5. 28, 3. 29, 1. *ἀπολογία*, non pro defensione solum, sed etiam pro accusatione, omninoque pro causae actione, Diff. 22, init. *ἀπολογίζεσθαι* pro *ἀπολογεῖσθαι* 22, 4.

Caeterum hanc editionem etiam paullo copiosioris re-
rum indicis confectio commendat.

*TENTAMINA EXPERIMENTORUM AD COM-
positum perficiendum, et unicuique usui, tam nautico, quam ter-
restri, accommodandum; ut et ad virium magneticarum quan-
tatem explorandam et aestimandam spectantium,*

• CHR. CARL LOUS.

Hafniae, sumt. Soc. typogr. 1773. in 4to, 130. pag.
cum tabb. aen. 8.

C. Auctor in descriptione machinarum, quibus declinatio
acus magneticae mari et terra observari possit, 1) de
declinatione acus magneticae agit; 2) ipsarum machinarum
structuram et partes, excepto versorio, explicat; 3) tenta-
mina

mina describit, quae acubus et virgis magneticis hunc in finem instituit, ut ex his regulas deduceret, secundum quas verforium construi posset; et 4) exponit, quomodo verforium ad usum vel nauticum, vel terrestrem, conformandum sit.

Clariff. Lous declinationem acus magneticae, quam rerum naturalium indagatores non tantum in locis diuersis diuersam, verum etiam in iisdem variabilem cognouerant, describit, simulque addit obseruationes ex libris physicorum desumptas, quae hanc variationem manifestant

Varia iam inuenta sunt *instrumenta declinatoria*, in usum terrestrem accommodata. Ex his Cl. Auctor duo recenset et diiudicat, quorum unum a Gallo Sully, in tractatu, cui titulus: *Description abrégée d'un horologe etc.* 1726. descriptum est; alterum vero in *Commentariis Soc. Sc. Suecicae* ad annum 1763. reperitur. Tum sequitur explicatio instrumenti declinatorii ab Auctore inuenti.

Instrumentum hoc constat basi A B C ex marmore albo $\frac{1}{2}$ poll. crasso confecta, quae ope trium cochlearum E, F et F in situ horizontali tenetur. Ad describendam lineam in plano baseos meridianam, columna tribus articulis, G, H, I composita, erigitur, cuius longitudo pro diuersa altitudine solis meridianae mutari potest. Extremitati columnae superiori annulus aeneus m affigitur. Intra hunc annulum orbis, in centro σ perforatus, haeret, qui circum apices cochlearum o, o, e diametro oppositos circumagi, et ope cochleae p pro lubitu firmari potest. Pendulum M. adhibetur ad foramen σ supra centrum P, circum quod capsula o₁ movetur, perpendiculariter dirigendum, ut radius solis per

Z z

fo.

foramen transiens lineae meridianae inferiat ducendae. Capsulae annectitur limbus eburneus U V, qui 20 gradus continet, quorum singuli in quadrantes diuisi sunt. Filum sericum in capsula extensum lateri P V parallelum, et stylus, cui acus imposta est, ita dirigi possunt, ut et filum et styli cuspis, et linea in fundo capsulae ducta idem planum occupent verticale. Hoc modo parallelismus acus et lateris capsulae P V optime cognoscitur. Acus magnetica longitudinem $7\frac{1}{2}$ pol. et pondus 25. gr. habet; alia eius forma praestantior in sequentibus traditur. Capsula ita constructa vitro obtegatur.

Ulus huius instrumenti est facilis. Describitur nempe methodo consueta in plano baseos linea meridiana B β . Deinde capsula in hunc situm dirigitur, ut acus lateri P V parallela sit, et notatur quantitas declinationis, quam limbus U V indicat. Ut observationes eo accuratiores et minus molestae fiant, Cl. Auctor duas commendat tabulas, unam pro correctione lineae meridianae per altitudines solis correspondentes inuentae, et alteram pro iusta eleuatione foraminis supra basin A B C, ut hoc situm altitudini solis meridianae convenientem nanciscatur.

Mari declinatio acus magneticae *Compasso*, (*pixide nautica*) inuestigatur, cuius structura, pro ratione usus diuersi, varia est.

Sole oriente vel occidente *Compassum dioptris instrumentum*, quod *collineatorium* vocant, adhibetur, quo amplitudo solis magnetica obseruatur. Cum vero sol supra horizontem ascendit, *Compasso*, quod dicitur *azimuthale*, azimuthum solis magneticum dimetiuntur.

Cl.

Cl. Auctor structuram Compassi azimuthalis, quo inde a longo tempore nautae usi sunt, explicat, eiusque defectus enarrat, quorum praecipue duo sunt: 1) Acus magnetica, siue versorium, Compasso inclusum, quod ab Auctore *rosa* vocatur, vibrationes adeo lentas absoluit, ut distingui nequeat, utrum a viribus magneticis, an potius a navis motu oriatur: 2) requiruntur duo observatores; id quod observationes reddit incertas atque molestas.

Angli, et Dnus Condamine, hos et reliquos defectus tolleré conati sunt, quorum emendationes a Cl. Auctore referuntur, et examinantur. Deinde Compassum, quod alteri, a Dno Bouguer invento, simile est, describitur.

In capsula exteriori A B capsula interior modo consueto suspensa haeret. Fundo huius capsulae G G, qui in medio foramen ouale habet, affixum est receptaculum cylindricum I I, plumbo repletum, quod simul machinamentum includit, cuius ope stylus k dirigitur. Ad latus receptaculi foramen reperitur, ut quando stylus corrigendi causa movendus sit, accessus ad machinamentum pateat. Capsulae internae latera supra cylindros F et E, quibus capsula est suspensa, fenestellas habent, quarum altera vitro clauditur, cuius pars inferior lamellae eburneae L, cui filum adumbrans affigitur, insistit; in altera vero fenestella speculum iacet, quod ope cochleae infinitae pro quacumque solis altitudine inclinari potest. Speculi basis lamellae eburneae I imposita est, in qua linea notatur, quae indicis vicem gerit, et motu ipsius lamellae ad idem planum verticale redigitur, in quo styli cuspis k, et filum adumbrans versantur. Brachia N, N, in extremitatibus transversorio iuncta, inseruiunt, ut non solum filum adumbrans, cochleae femellae P af-

Axium, extendatur, et a cochlea mare dirigatur, sed ut etiam duo canaliculi incuruati Q, Q, intra quos vitrum colore tinctum R ducitur, figantur. Praeterea in capsula prope angulos oppositos duae cochleae verticales S, S, sunt applicatae, quae femellis suis in brachia abeuntibus rosam, quotiescunque placuerit, eleuando a cuspe remouent: tota vero capsula orbiculo ligneo V sustentari potest. Hoc modo, finita obseruatione, omnes machinae partes immobiles redduntur, et sic per tempus conseruantur longius, quam quum semper motu cientur.

Haec machina ad declinationes acus magneticæ inueniendas idonea est, quaecunque adsint conditiones. Si enim sol ita splendet, ut umbra fili P L distincte appareat, unicus obseruator, oculo supra indicem posito, cum Compassi situm quaerit, ut umbra fili cum indice congruat, et simul ad gradum, vel gradus quadrantem attendit, quem index in rosa denotat, cuius contrarium declinatio erit. Cum vero umbra, ob lumen solis debile haud dignoscitur, Compassum una cum speculo et vitro solari hunc in modum disponitur, ut obseruator imaginem solis per vitrum transeuntem, a filo bissectum, in Speculo videat; reliqua sunt ut ante.

Dnus Lous duo praeterea alia Compassa commendat, quorum unum itidem azimuthale, ab eo, quod modo descriptum est, inprimis in hoc differt, quod structura quodammodo simplicior est. Caeterum prope speculum et dioptram, collineandi causa applicatam, duo vitra solaria, quae circa axes mouentur, applicata sunt. Unum eorum in situ horizontali speculum, et alterum verticaliter erectum dioptram obtegit. Filum adumbrans inter duas extensum est regulas
horis

horizontales, quae suis extremitatibus ex altera parte cum capsula interiori, ex altera vero cum lamina transuersa, cui filum annectitur, coniunctae sunt. Sustentaculum capsulae internae inter duo parallelepipeda haeret, quae in crenis capsulae exteriori incisus, sursum et deorsum moueri, et cochleis figi possunt.

Compassum alterum, quod collineatorium est, dioptras habet ita formatas, ut vitro solari interposito ad solem collinari queat, quamdiu altitudo eius 20° non superat.

In nauibus maioribus nautae Compassum sellae *collineatoriae* imponunt. Cl. Auct. hanc eius structuram, quam Fig. 4. exhibet, imprimis commendat. Media huius sellae pars, quae mensulam sustinet, cum reliquis ita cohaeret, ut mobilis sit, atque semper a ponderibus appensis in verticalem redigatur situm.

Jam sequitur pertractatio de virtute magnetica in acibus et virgis ex chalybe confectis. Cl. Auctor rationes yrium istarum ex theoria pendulorum atque vectis determinare studet. Methodo prima cel. Mulchenbroeck iam usus est.

In experimentis hoc consilio institutis, acus siue virgas adhibuit, quae ex chalybe ad duritiem elateris temperato, ad formam parallelepipedi conformatae, et magnete artificiali, methodo consueta, quantum fieri potuit impraegnatae erant.

Dnus Lous ostendit, acum magneticam pendulo esse similem, cuius punctum suspensionis in capitulo sit, centrum

vero oscillationis per $\frac{2}{3}$ partes semi longitudinis acus a capitulo distet, si scilicet acus formam parallelepipedo habeat. Ut enim pendulum a grauitate actum in plano verticali oscillat, ita acus magnetica, a viribus magneticis mota, in plano horizontali vibratur.

Interim tamen pendula magnetica, ut appellari possunt, a reliquis in hoc differunt, quod duo pendula, quae a vi grauitatis in medio non resistente per arcus aequales mouentur, et aequae longa sunt, in loco terrae eodem aequalibus temporibus unam vibrationem absoluant, quamquam massis differant; duo autem pendula magnetica, aequae longa et massis diuersa, unam vibrationem inaequalibus temporibus efficiunt. Tenuiores enim et crassiores acus, diuersis celeritatibus vibrare deprehenduntur.

Itaque Cl. Auct. in comparatione virium magneticarum, primum acus et virgas adhibuit eiusdem longitudinis et ponderis, ad quas regulam, quae de pendulis aequae longis valet: *quadrata temporum singularum oscillationum esse in ratione virium reciproca*, applicauit; deinde explorauit etiam rationes virium magneticarum in acubus et virgis, quae eandem longitudinem, diuersum vero pondus habent.

His praemissis Dns Lous virgas magneticas varias e filo serico suspendit, easque in plano horizontali a Meridiano magnetico per arcum 90° deduxit, quae in hoc situ sibi committae a vi magnetica mouebantur, et ab initio usque ad finem motus certum vibrationum numerum absoluebant. Ex his vibrationibus Cl. Auctor eam vocauit *mediam*, quae tum obseruabatur, quum virgae motus adeo erat diminutus, ut haec solummodo arcum 45° a Meridiano magnetico utriusque

que percurreret. Tempus eiusmodi vibrationis mediae aequale est tempoti omnium, quas virga peragit, vibrationum, diuiso per eandem numerum.

Itaque in omnibus vibrationibus mediis, virgae et acus magneticae per arcus aequales mouentur. Hoc modo Cl. Aucl. expertus est, virgam magneticam A, quae longitudinem 7. 85 poll. et pondus 400 gr. haberet, e filo serico suspensam, 6 minutis secundis vibrationem absoluisse mediam; aliam virgam magneticam B, eiusdem cum priori materiae et longitudinis, ponderis vero, 45 gr. intra tempus 4 $\frac{1}{2}$ vibrationem mediam confecisse. Cum vero virgae B alia aenea C, aequae longa, alligaretur ita, ut virga composita B + C virgae A pondere aequalis fieret, illa in media vibratione tempus 7 $\frac{1}{2}$ consumsit.

Cum igitur A et B + C eandem longitudinem idemque pondus haberet, et aequales arcus in vibratione media percurrerent, Cl. Aucl. colligit, quadrata temporum vibrationum mediarum in virgis A. et B + C esse in ratione virium reciproca, siue $(7\frac{1}{2})^2$ esse ad 6, ² uti vim magneticam in A, ad vim magneticam in B + C. Sublata virga aenea C eadem manebit ratio virium magneticarum in A. et B; ita, ut vis magnetica in A ad vim magneticam in B fit ut $(7\frac{1}{2})^2$ ad 6, ² siue ut 1521. ad 900. Nam in C virtus magnetica est nulla.

Porro Cl. Aucl. offendit, quadrata temporum vibrationum mediarum in virgis aequae longis, pondere vero diuersis, esse in ratione composita ex massis, siue ponderibus, directa, et ex viribus magneticis inuersa. Nam quadratum temporis vibrationis in A ad quadratum temporis in B, est ut 6² ad $(4\frac{1}{2})^2$, siue

sive ut 900 ad 576, et massa in A se habet ad massam in B, uti 80 ad 29; quoniam $4^{\circ} : 1^{\circ} = 80 : 29$; vis magnetica vero in A ad vim magneticam in B, erat ut 1521 ad 900. Si igitur 80 per 900. multiplicatur, et 29 in 1521. ducitur, erit proxime $6^2 : (4^2)^2 = 80 \times 900 : 29 \times 1521$, sive $900 : 576 = 72000 : 44109$. Hanc proportionem Cl. Auctor in omnibus huius generis tentaminibus inuenit constantem.

Si igitur tempora vibrationum mediarum in virgis aequae longis, earumque pondera per experientiam inuenta sunt, facile erit vires magneticas in his virgis comparare, quae erunt in ratione composita ex massis directa et ex quadratis temporum vibrationum mediarum inuersa.

Dnus Lous versorium ex duabus virgis, quarum quaevis virgae B aequalis erat, composuit, ita tamen, ut virgae ubique aequaliter inter se distarent; et hoc versorium e filo serico hunc in modum suspendit, ut ambae virgae in plano horizontali essent eodem, mediamque obseruauit vibrationem, quam cum vibratione media virgae simplicis B inuenit isochronam.

Itaque in hoc versorio, secundum regulas supra traditas, virtus magnetica duplo maior fuit quam in B, quoniam in hoc casu vis magnetica in versorio composito ad vim in B, est uti 2×145 ad 145, i. e. ut 2 ad 1; et superauit etiam una quinta parte vim magneticam in A, quamquam haec pondus haberet maius.

Eapropter aliquot virgae in versoriis parallelae praeforendae sunt simplici crassiori. Versorium enim eo praestant-

stantius est, quo fortius a magnetica vi ad meridianum pel-
litur.

Cl. Auctor iam ad alteram acus magneticae disquisitionem
progreditur, dum eam ut vectem considerat, cuius hypo-
mochlium in capitulo sit, potentia vero magnetica per
 $\frac{2}{3}$ partes semilongitudinis acus ab hypomochlio distet, onus
denique in centro grauitatis communi utriusque partis acus
dimidiatae versetur.

Quae quum ita sint, acui 400 gr. ex filo serico suspensae
applicuit pondera duo plumbea, singula 188 gr. eiusque vi-
brationes obseruauit medias, quae pro ratione distantiae pon-
derum a capitulo variae erant; tardiores nempe in distan-
tia ponderum maiori, et celeriores in minori. Ex quo colligit,
vim magneticam ad acum mouendam varie proficere, pro
ponderis propiori vel remotiori situ ab hypomochlio.

Deinde Dominus Lous duas virgas magneticas A et B,
quarum et longitudes et pondera erant ut 2 ad 1. e filo
serico suspendit, atque tempus vibrationis mediae in A
4 $\frac{1}{2}$ " in B vero 3 $\frac{1}{2}$ " inuenit. Extremitatibus virgae B ad-
iunxit duas virgas stanneas, ut virga sic composita E eandem
longitudinem, idemque pondus et volumen haberet cum A.
Quod fieri potuit, quia stannum et chalybs eiusdem fere sunt
grauitatis specificae. Tempus, quod virga composita E in
vibratione media consumebar, erat 9".

Si vis magnetica in A eandem distantiam ab hypo-
mochlio haberet, quam in E, hae virgae ut duo pendula ma-
gnetica eiusdem longitudinis et ponderis spectari possent,
quorum vires forent ut 9 $\frac{1}{2}$ ad (4 $\frac{1}{2}$) $\frac{2}{3}$, siue ut 81. ad 23.

A a a

04.

04. Cum vero distantiae virium magneticarum ab hypomochlio in A et D sint uti 2 ad 1; quoniam A duplo maiorem longitudinem habet quam D, et distantia in D non mutatur, quanquam adiungantur virgæ stannæ: erunt etiam distantiae virium magneticarum in A et E uti 2 ad 1. Ergo vis magnetica in E duplo maior fit necesse est, quam quæ in proportione modo dicta reperitur; et vis magnetica in A ad vim in E erit ut 81, ad 23. 04 \times 2, i. e. ut 81. ad 46. 08.

Haec ratio virium magneticarum non mutatur, etsi virgæ stannæ remoueantur. Itaque vis magnetica in A ad vim in D erit, ut 81, ad 46. 08.

Porro Cl. Auctor ostendit, quadrata temporum vibrationum mediarum in virgis longitudine et pondere diuisis esse in ratione composita ex directa massarum, directa longitudinum, et inuersa virium magneticarum. Quadrata enim temporum vibrationum mediarum in A et D inter se sunt ut $(4\frac{1}{2})^2$ ad $(3\frac{1}{2})^2$; siue ut 576. ad 256. massæ vero eandem quam longitudines rationem habent, scil. ut 2 ad 1; et vires magneticæ supra erant ut 81. ad 46. 08.

Jam vero, si 2×2 in 46. 08, et 1×1 in 81. ducuntur, erit proxime $(4\frac{1}{2})^2 : (3\frac{1}{2})^2 = 2 \times 2 \times 46. 08 : 1 \times 1 \times 81$, siue 576: 256 = 184. 23: 81.

Haec proportionem Cl. Auctor in multis, quæ instituit, tentaminibus, immutabilem cognouit.

Ex

Exinde porro concludit, rationem virium magneticarum in virgis, quarum longitudines; pondera, et vibrationes mediae cogitatae sint, facili negotio posse inueniri.

In experimentis, quibus Deus Lous rationes virium magneticarum inuestigare studuit, virgae et acus magneticae a nulla frictione fuerant impeditae. Jam restat tentare, num regulae supra inuentae tum quoque valeant, cum frictio addit. Quapropter easdem virgas et acus, quibus antea usus fuerat, capitulo applicuit achateo, et quum vibrationes de nouo explorasset, expertus est, frictionem in singulis vibrationibus nihil mutare, earum veronumerum valde diminueri. Hinc colligit, quantitatem virtutis magneticae ex numero vibrationum, quas acus vel virgae usque ad quietem absolunt, haud posse diiudicari; quippe qui crescente frictione decrescit; durationem contra vibrationis mediae pro certo ligari posse; haec enim a frictionis varietate non afficitur.

In antecedentibus vidimus, vim magneticam augeri, si duae vel plures virgae parallelae adhibeantur: iam Cl. Auz. iustam distantiam determinare studet, quam eiusmodi virgae inter se habere debent. Hunc in finem experimenta in auxilium vocauit, et hoc modo cognouit, inter virgas 6 poll. longas iustum interuallum termines 9 et 10 lin. non excedere; in longioribus autem hoc a 10 usque ad 16. lin. esse ad augendum.

Porro vidit, 1) virgas ita iunctas eo celerius moueri, quo minus a partibus, quae vi magnetica earent, onerentur; 2) diminutionem celeritatis ante ortam eo magis accrescere;

re, quo longius partes istae a capitulo distent, 3) pondus ipsarum virgarum celeritatem non diminuere.

In construendis rosis Cl. Auſt. dicit, partim ad vires magneticas; partim ad nauium motus respiciendum esse. Hinc rosae, ut usum praestent, quem nautae desiderant; 1) ita mobiles sint necesse est; ut a concussibus nauis parum afficiantur; 2) tanta vigeant magnetica vi, ut se ad Meridianum magneticum bene dirigant, in quiete haud facile perturbentur, et tanta vibrentur celeritate, quanta opus est ad distinguendos motus, qui a viribus magneticis et nauium gyrationibus efficiuntur.

Deinde rosas, quae proprietates modo dictas habent, describit. A. Praecipue vero commendat eas; quae diametrum 6 vel 6½ poll. longam, pondus ¼ unc. capitulum achateum, cuspidi chalybeae impositum, et quatuor virgas magneticas habent, quibus orbis ex vitro Moscomitico confectus, et charta subtili obductus imponitur.

Cl. Auſt. cum rosis tentamina suscepit, ut cognosceret, quomodo in vicinia ferri perturbarentur, et obseruauit: 1) rosas unica, vel quatuor virgis magneticis instructas, siue versentur in capsulis, siue extra eas, in eademra ferro distantia aequaliter perturbari; 2) Ferrum, pro vario suo volumine, in eandem rosam varie agere, ita ut ferrea moles 32. libr. per 2 ped. a rosa distans nullum exerat effectum; adauſta vero massa eius ad 1000 libr. sphaera adiuuitatis ad 9½ ped. extendatur.

Jam A. rosas pro varie usu quodammodo diuersas describit. In Compassis azimuthalibus singulis quatuor virga-

garum magneticarum assignat pondus 30. gr. reliquis vero partibus 180. gr. Diametrum rosae facit 6. poll. longam, et marginem eius in gradus, gradusque in quadrantes diuidit. In Compassis collineatoriis pondus rosae aliquantulum minuit, ut virgae simul sumtae 100. gr. ac reliquae partes 160. gr. ponderent; et praeter gradus in margine notatos, rhombos etiam adumbrat, quod in rosae Compassorum, uti nuthalium omiserat, ut umbra fili melius cognoscatur. In Compassis gubernatoriis rosae aequilibrij causa duas aut quatuor laminas orichalceas adiungit, quae et cum virgis quatuor magneticis, et cum reliquis partibus idem habent pondus, scil. 180. gr. ut pondus totius rosae 360. gr. constet. In plano huius rosae rhombi et semirhombi delineantur.

Dnus Lous annotat, Compassa rosae eiusmodi instructa in nauibus tantum maioribus adhiberi posse; ad alia vero Compassa, quae in usum nauium minorum, imprimis scapharum construuntur, leuiore rosae parandae sunt, ita ut totum earum pondus 156. gr. habeat. Hoc enim modo concussus vehementiores in rosae ab eiusmodi nauibus excitati mitigantur. Reliqua talium Compassorum structura, quam Cl. Auct. explicat, ab aliis non differt, nisi in hoc, ut capsula interna sit cylindrica, atque intra artuculum oualem suspensa haereat.

Structura Compassi gubernatorii, cuius descriptionem Cl. Auctor dedit, cum collineatorii forma conuenit, excepta rosa, cum iis partibus quae collineando inferuiant.

Cl. Auctor attractionem mutuum duarum rofarum vario modo explorare studuit, atque inuenit: 1) duo Compassa, quae rosas cum quatuor virgis magneticis habent, per 5 ped. a se inuicem remota esse debere, ne unum perturbetur ab altero; 2) duas rosas, quae eadem vibrantur oleritate, et 18 poll. inter se distant, si una circum alteram la circolo mouetur, nonnunquam a Meridiano magnetico deuiare, et quidem in utrisque deuiationem deprehendi eandem. Ex his sequitur, Compassa gubernatoria, si eorum duo in theca eadem includantur, non satis accurate nautam cursum indicare.

Subinde A. Compassum telescopicum instructum describit, eiusque usum geometricis commendare vult. Caeterum hoc Compassum Colineatorio simile est, cuius in antecedentibus mentionem iam fecimus.

Mox deinceps de acu desinatoria eadem diligentia egit, quam in describenda rosa nautica adhibuit. Eas acus ad declinationem obseruandam prae aliis idoneas esse censet, in quibus *quantitas magnetismi, ad impediementa, quae obiciuntur, maximam habet rationem.*

Unum ex his impediementis est frictio, quae oritur, si acus capitulo instructa super cuspidem mouetur. Cl. Auct. multa instituit tentamina, ut detegeret virgas, in quibus vis magnetica ad frictionem marisnam haberet rationem.

In hac disquisitione supposuit, frictionem cum pondere virgarum aequaliter crescere vel decrescere; et virgas ex chalybe eiusdem generis paratas, eodemque modo vi magnetica

tica imprægnatas, capitulo æthereo super cuspide malybæam mobili applicuit, easque sub examen vocavit,

Virga A, quæ habebat longitudinem 9 poll. et pondus 450. gr. intra tempus 36^{''} mediam confecit vibrationem. Virga B, eiusdem cum priori crassitie, longitudinis vero 8 poll. et ponderis 400. gr. in media vibratione tempus 33^{''} consumit. Virga L tenuior quam A, longitudine 6 poll. ac pondere 108. gr. intervallo temporis 23^{''} vibrationem mediam absoluit.

In his virgis Cl. Auſt. rationes virium magneticarum determinavit, easque invenit in A et B. ut 454 ad 415, atque in A et L, ut 454 ad 178. Frictiones vero erant in A et B ut 450 ad 400; in A et L vero, ut 450 ad 108. Deinde in quavis virga B et L eam partem virtutis magneticæ quaesivit, quæ frictionem eadem facilitate vinceret, quæ tota vis magnetica in A frictionem superabat. Hæc pars erat in B 403, et in L 109. Quod fieri potuit, quia frictio in A ad frictionem virgæ alterius, est ut vis magnetica in A ad partem quaesitam. Cum igitur 178 : 107 = 415 : 403; erit etiam ratio magnetismi ad frictionem in L maior quam in B. Hinc vis magnetica, quæ virgam L movet, plus valet, quam quæ virgam B motu ciet.

In aliis virgis, quæ cum L crassitiæ habebant æqualem, diversam vero longitudinem, ratio magnetismi ad frictionem minor est deprehensa.

Quum igitur virga L a vi magnetica fortius agitur quam reliquæ, illa præferendam esse Cl. Auſt. censet. Licet enim in acibus tenuissimis rationem magnetismi ad fr-

frictionem adhuc maiorem cognoverit, quam in L: tamen quantitas virtutis magneticæ in his acubus non est tanta, ut obstacula, quæ nonnunquam obiciuntur, e. g. vitium quoddam cuspidis, cui acus imposita est, et alia eiusmodi, vincere valeat.

Alterum impedimentum est aeris resistentia, quæ motum acus magneticæ retardat. Dnus Lous in æstimanda aeris resistentia, et retardatione inde orta, sequitur methodum ab Equite de Borda in Mem. de l'Acad. Roi. de Sc. 1763. traditam.

Retardationes, quas hoc modo calculò determinavit, in duabus virgis erant semper in ratione reciproca cum numero vibrationum, quas singulae virgæ ab initio motus usque ad quietem peragebant. Quo maior itaque vibrationum est numerus, eo minor erit retardatio.

In versorio ex duabus virgis parallelis composito 450. vibrationes, in virga vero simplici earum 350. numerabantur. Ex quo sequitur, virgas ita iunctas retardationi esse obnoxias minori, quam simplices.

Cl. Auct. versorium cum duabus virgis parallelis ita describit. Duæ virgæ magneticæ, quarum quævis pondus 145. gr. et longitudinem 7. 85. poll. habet, ita coniunguntur, ut ubique 5 lin. a se invicem distent. Hoc efficitur, si quinque parallelepipeda inter virgas ponuntur, quorum unum ex ligno, cui capitulum achateum infixum est, reliqua vero ex subere confecta sunt. Virgæ parallelepipedo ligneo duobus loris circumplicaræ affiguntur. Versorium ita constructum, charta subtili agglutinata obte-

gi-

gitur, in qua linea virgis parallela, et per centrum capituli transiens ducitur. Hoc versorium stylo in capsula erecto deinceps imponitur,

Cl. Auct. huic pertractioni de acu declinatoria disquisitionem inseruit, in qua leges, secundum quas acus magnetica in motu acceleratur, explorare, et quatenus vis magnetica cum gravitate comparari queat, ostendere studuit.

Acuminclinatoriam, studio summi Euleri aliorumque doctorum virorum, hunc perfectionis gradum iam nactam esse, ut vix aliquid addi posse videatur, Cl. Auct. profitetur, Itaque quasdam eiusmodi acuum, quae in usu sunt, modumque suspensionis, describit atque diiudicat.

Inprimis verò acus tenuiores, nec nimis longas, commendat, quoniam in iis vis magnetica ad frictionem rationem habeat maiorem, quam in crassioribus, ideoque illas eo facilius motu cedere possit.

In additamento Cl. Auct. ait, rosas, quas descripsisset a nautis, in mari Baltico et in Oceano Atlantico, varia tempestate usu fuisse probatas.

Quod ad summam huius tractationis attinet, multa tentamina accurate instituta bene enarrantur, quae ad cognitionem actionis virtutis magneticae in versoriis amplificandam pertinent. Praecipue vero utilitatem et praestantiam verseriorum ex aliquot virgis compositorum Cl. Auct. demonstrare fategit.

CALCULUS ASTRONOMICUS, SEU EPHEME-

*rides pro Anno 1777. cui adnexa est collectio relationum
et observationum nouissimarum ad rem astronomicam
pertinentium.*

Berolini apud Haude et Spenerum 1775. in 8.

Satis iam rerum mathematicarum periti, de laudibus et
praestantia huius operis, non ita pridem coepti, norunt;
e re itaque a laudando nos abstinemus, contenti breuem
solummodo rerum pertractatarum indicem exhibuisse.

Computus, qui pro duodecim mensibus institutus est,
nititur totus tabulis Solaribus ex lunaribus Mayerianis, cum
Caillianae ante in hunc usum adhibitae fuerint. Planeta um
autem theoria condita est ad ductum tabularum Halleriana-
rum, quemadmodum Satellitum Iouis ratio et notus ex Var-
gentinis repetita fuit. Ortus Solis et occasus in dies singu-
los designatus est conuenienter altitudini polari 52° , $32'$,
 $30''$ affixaque est arcuum tabula, ut eius beneficio etiam pro
aliis locis, eiusdem ortus et occasus, tempus determinari
possit.

In Solutione problematis, quod de permutandis tem-
poribus praecipit, fieri quandoque solet, ut conclusioni sese
insinuet error inde veniens, quod adhibita esset methodus,
quae differentias tantum primas spectat; in quo quidem ca-
su ad maiorem adcuracionem ad differentias secundas cal-
culus reuocandus est.

Ad

Ad motum horarum, diametrum Solis, et durationem transitus eiusdem per meridianum, atque distantiam a terra, spectant columnae, quae numerantur a secunda ad sextam. Ipse videlicet hic motus solis, non tantum in eclipsium rationibus suum usum insignem praestat, verum etiam conducit loco eiusdem assignando extra meridianum.

In primis diametri rationes necessario cognoscendae sunt, in observandis et redigendis eclipsibus, (quod hic factum est.) tam in transitu solis per meridianum, altitudinis, maculis solaribus, in transitu denique Mercurii, aut Veneris per discum praeterea.

In calculo Planetarum occurrunt eorum geocentrica longitudo et latitudo, recta ascensio, apprensus distantia a Sole, atque transitus per meridianum, et sic porro. Helio-centrica item et geocentrica longitudo et latitudo Saturni, atque Veneris, duplici tabella exhibentur, atque Stellae, cum quibus conferri possint, simul notantur. Ratio axis maioris ad minorem, scilicet annuli Saturni oppositionis tempore, constituitur numerus 1000: 319.

Catalogus Stellarum his ephemeridibus exhibitus 280. profert, et fere totus exactus est ad observationes Bradleianas, et Caillianas. Quatuordecim columnis constat, in quibus est nomen, situs, magnitudo apprensus, ascensio recta, e. q. r. Praecipue vero seruiunt inveniendi temporis transitus fixae cuiusdam per meridianum; cuius rei methodus satis conveniens traditur. Et quandoquidem Doppelmayerus, (cuius per Germaniam, et fere ultra, sparsus Atlas coelestis, satis celebris est,) et nomina fixarum, et ordinem, quem tenuit Bayerus, incommode valde ausu mutavit; sep-

tima columna docet instituendam utroque nomine Stellarum comparisonem. Quae de refractione radiorum, eademque vera assignanda traduntur, nutatione axis terrae, aberratione planetarum, ac cometarum, quo spectat 15. tabula, praecipiantur, omnem attentionem merentur, ut et reliquorum phaenomenorum theoriae, qualis est de fixarum, et planetarum, per lunam facta obscuratione, annuli Saturni phasium, itemque Veneris, non minoris certe iucunditatis sunt, atque utilitatis.

ENVMERATIO.

EDITIONVM COMMENT. JO. SLEIDANI DE

*Statu Relig. et Reip. Carolo V. Caes. quae
desiderantur*

A

JO. GÖTTLOB BOEHMIO Pr. Lips.

Lectoribus Beneuolis.

Quamquam in colligendis editionibus Commentariorum Jo. Sleidani, de Statu Religionis et Reipublicae Carolo V. Caesare, sui huc usque tam felix fortunatusque, ut in manus meas quamplurimae, etiam rarissimae, venirent, numero admodum centum: tamen in illa paene incredibili copia editionum talium, quae in Germania praesertim, et in Gallia factae sunt superioribus Saeculis, deesse mihi haud paucas tum equidem ipse exquirendo animaduerti, tum monitu virorum doctorum comperi. Ex his igitur, quibus aegre careo, si quae lateant in bibliothecis ac bibliopoliis, eas sane vehementer cupio vel permutatione aliarum edi-

editionum bonarum, vel pretio iusto et aequo, redimere, ac mihi habere. Hac animo, atque hac de causa, istarum editionum indicationem hanc in medium proferre, ac secundum ordinem anteriorum, quibus prodere, ante oculos ponere eo minus dubito, quo certius spero, non defuturos esse viros doctos bonosque desideris nostris. Valere. Scr. Lipsiae, a. d. XV. Jul. An. MDCCLXX.

A. edit.

1556. Io. Sleidani Commentarii — Argent. apud Rihelios fratres, — f. (sine tabulis.)
 Histoire de l'estat de la Religion et Republique — par Jean Sleidan, nouvellement traduite, f. l. — 8.
1558. Trois Livres des IV. Empires Souverains, avec l'Histoire de l'estat — à Strasb. — 8.
 Histoire de l'estat de la Rel. — à Anvers, — 8.
 Sommaire de l'Histoire de l'estat — disposé par tables, — à Strasb. — 8.
1559. Joh. Sleidans Beschreibung aller Handel — Straßb. — 8.
 Wahrhafte Besch. was sich von dem 1517. Jar hat zugetragen, — durch Valentin Merg verteutsch. Pforzheim. — 8.
1560. Hist. entière de l'estat de la Rel. — chez Jean Bonne Foy, — f. l. — 8.

1561. *Hist. de l'estat de la Rel.* — chez L. Crispin —
f. l. — £.
- *Joh. Sleidans Besch. aller Händel* — Straßb.
- *Joh. Sleidans Besch. aller Händel* — Ref. am
— Wagn — £.
1561. *Joh. Sleidans wahrhafte Besch.* — durch
Pantalon, —
1564. *Io. Sleidani Beschryvinge van de Religie* — 4.
1565. *Io. Sleidani Commentarii* — Basil. f.
1566. *Io. Sleidani Commentarii* — Basil. f.
1568. *Io. Sleidani Comm.* — per Delium, — Argent.
— £.
1569. *Io. Sleidani Comm.* — apud Badium, — f. I.
— 8.
1571. *Io. Sleidani Commentarii* — — — — 8.
1573. *Joh. Sleidans Chronika* — durch Neutthern,
Ref. am W. — f.
1577. *Io. Sleidani Comm.* — apud Theod. Rihelium,
— Argent. — 8.
1580. *Io. Sleidani Comm. per Delium, Argent.* — f.
- *Io. Sleidani Commentarii* — Argent. — 8.
- *Joh. Sleidans Besch.* — durch Neutthern, —
Straßb. — f.
1584. *Waerachtige Beschrybinghe Io. Sleidani*, — Antw.
— 4.
1592. *Joh. Sleidans Beschreibung* — Straßb. — £.
1592. *An Epitomy of Eccl. History by J. S.* — Lond.
— 8.
1593. *Io. Sleidani Commentarii* — Argent. — 8.
1599. *Les Histoires de Sleidan*, — f.

Io.

1601. *Io. Sleidani Commentarii* — Frf. ad M. — 8.
 1608. *Job. Sleidans Verzeichniß aller Händel, —*
Strassb. — f.
 1609. *Io. Sleidani Commentarii* — Frf. ad M. — f.
 1612. *Job. Sleidans Beschreibung — Strassb. — f.*
 1622. *Erneuerte Sleidanus, — Frf. am M. — f.*
 1614. *De Werken van Sleidans, — Rotterd. et Delft*
Io. Sleidani Comm. Verbie Hispanica.

S. Fontains Histoire catholique de notre tems, —
contrel'Hist. de Ioan Sleidan, à Anvers 1558.
8. — Par. 1558. 8. — 1588. 8.

Roveri Fontani Hist. Eccl. nostri temporis, — Co-
lon. 1558. 8.

Historia catholica de tempi nostri, del S. Fontana,
tradotta per Giuseppe Morozzi, in Venet.
1563. 8.

Cyriac Spangenberg's Antwort und Bericht
auf das Buch Casp. Bennets Epitome —
über des Sleidani Commentarios Leben,
1560. 8.

Ein Ernsthaftig Gespräch zwischen Casp. Bennet
und Cyriac. Spangenberg über die Beschrei-
bung Io. Sleidani, — Eblm 1561. 8.

I. F.

J. F. Matenesi Historia, in qua de statu Rel. et Reip. mendacia et imposturae *Io. Sleidani* refelluntur, Col. 1622.

R. B. W. S. I. Chronica von Auf- und Untergange des lutherischen Evangelii, 1730. 8.

Z. Brückners wiederholte gründliche Vorstellung, daß die Ephemerides — eine Schmähschrift sind, Weinungen, 1681. 4.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCLXXIII,

CONTINUATA ENARRATIO RERUM PRÆ-
cipuarum, quæ in Cl. NIEBUHRII Descriptione Arabiæ
continentur.

Cum priori parte libri, cuius recensionem rerum nuper copia abrumpere nos coëgit, Cl. eius Auctor uniuersæ Arabiæ notitiam nobis tradidisset, iam a pag. 180. maiores eius partes singulas describit, et de terris Jemen, Hadramant, Oman, Lachsa, Hegas, Neged, et interiectis Nomadum Arabum regionibus deinceps exponit. Ex his Jemenensem cum Hadramotide eam partem efficere docet p. 283. quam veteres Felicem nominauerint, Hegasam Petraeæ Negedam Desertæ accenseri posse. Situs, quantum ex descriptione et tabulis intelligitur, talis est, ut si a Sinu Arab. haud procul Gunfuda (latit. 19. gr.) lineam versus orientem duxeris, australi orae Arabiæ parallelam, quæ in Sinus Persici angustiis terminetur, ea linea versus meridiem separet Jemenam, Hadramotidem, Omanam, cum interiacente inter-utramque solitudine, a reliquis regionibus magis versus septentriones remotis, ex quibus Hegasa ad Sinum Ar. in longitudinem porrigitur, Lachsa, s. Hagar, sinum Pers. occupat, quidquid medium est, Neged vocatur. — Aliter Geographi Arabum; Nubiensis et Aethiops: hic omnia ex Haucalide (ibn Haukal) Arabiam, ratione situs in Su-

Ccc

pe-

periolem s. montanam (*Nagd*,) Mediam et Inferiorem (Te-
hama,) diuidit, Felicem vero Ar. et *Jemen* vocat, terram-
que Jemenensem proprie dictam cum parte Tehamae, Ha-
dramotidem cum Seer et Mahra, Omanensem et Negeda-
nam complecti tradit. Cum his si A. nostrum comparau-
ris, *Superior* illius Arabia Lachsam Omanamque, cum adia-
centi solitudine; *Media* Negedam, Hadramotidem et Jeme-
nae Hegasaeque plurimam partem; *Tehama* vtriusque huius
regionis planas et campestres partes continere intelligetur.
Quod ad tripartitam Graecorum diuisionem attinet, eadem
nostra, quae *Nieburis*, sententia est, modo ad Felicem Ar.
Omanensis regio, ad Desertam Lachsa adiungatur; Nega-
dam, quae veteribus parum cognita fuit, cuiusque parti
accenseri quis velit, perinde esse iudicamus. — Jam vero
non omnes illas partes pari diligentia A. descripsit, sed prae
ceteris Jemenam accuratius nobis exposuit, cuius ipse pluri-
mam partem peragrauerat; de reliquis sere, quod audire
cognouerat, tradidit.

1. *TERRA JEMENENSIS*, quae nunc dicitur,
(أرض اليمن) in australi Arabiae parte ad sinum Ar. et
mare Erythraeum sita, Hegasae, Hegedae, et Hadramotidi
contermina, et ab ipsa natura in duas distributa partes,
campestre, seu Tehamam, quae ad mare porrigitur, et
montanam, seu Gebbal, quae versus ortum a mari recessit, Je-
mena igitur in multas discerpta est ditiones multisque dominis
paret, quorum nullus subiectus est alii. Sunt autem partes,
quae ab A. deinceps enumerantur, quatuordecim numero:

1. *Jemena* sensu angustiori, quae Imamo Sanaensi subest;
2. Principatus *Aden*;
3. Principatus *Kaukeban*; de his, quia prae ceteris
memorabiles sunt, mox copiosius dicemus, praemissa cetera-
rum breui descriptione.

4. Regio *Hafchid* u. *Bekil*, vel *Bellad el Kobail*, i. e.
Terra Foederatorum, (p. 288. ff.) inter Desertum Amaso-
num, terrasque Gof, Kaukeban, Jemen, et Abuzarisch, al-
cerum

tertio nomen habet a ratione civitatis, alterum a duobus fratribus *شهر و بکر*, conditoribus gentis, ex qua Dynastia huius regionis ortum trahere contendunt. Complebitur oppida et vicos quamplurimos, habitatos a variis gentibus tribusque, quae a principibus singularum gentium ita reguntur, ut ab imperio nullius pendeant, exceptis paucis, qui Regi Sanaënsi se subiocerunt. Sunt autem hi Phylarchi (Schech) perpetuo foedere iuncti, ut, cum bellum a finitimis ingruat, vi coniuncta fortius possint resistere. Ipsi autem incolae huius regionis ceteros Arabes fortitudine superant, itaque etiam alii principes libenter eorum auxilium ad bellum utuntur, et reperiuntur semper aliquot eorum milia, quae aut in Jemenensi exercitu, aut in Meccano, stipendia faciunt. Ceterum in hoc tractu A. pagos 33. recensuit, et multa oppidorum et vicorum posuit nomina, sed memorabilia nulla. Una notabilis est *Cheivan* in pago cognomine, nunc exiguum oppidum, olim regum Homeritarum sedes, cum reliquiis antiquissimorum aedificiorum. Idem pagus Abulfedae memoratur, qui dicit, a gente Tababah habitari; et hodie in eo est Beit el Toba, sedes et domicilium ducis cuiusdam ex gente Toba. *)

5. *Abu Arifch* ditio, iuxta sinum Ar. in longitudinem porrecta a borealibus regni Jemenensis finibus, versus ortum habet terram Foederatorum et deserta Amasiae, ipsa in Tebama sita, arida et sterilis, nisi qua e montibus vicinis aqua

C c c 2

ir

*) Quid, si hic *Chonos* Plinii quaeramus? qui, quantum ex eius narratione intelligitur, in eo tractu coluerunt, in quo Aelius Gallus oppida quaedam cepit, inter Negram et Mariabam, i. e. Negeran et Mareb. Sed in hac parte cum Plinius recenset *Cauraranos*, *Coramitas*, *Caesanos*, *Chonos*, nonne similia nomina videntur *Chonos* regionis, Haran al *Korain*, oppidi secundum Abulfedam, et pagorum *Beni Kais*, et *Cheivan*, quae omnia in eo tractu reperiuntur? et quoniam in eadem regione legitur nomen oppidi *Aram* in pago *Maribba*, in mentem alicui venire possint *Choramaci* Plinii, cum opp. *Marriba*, s. Mariba dinotato a celebri illa Mariaba Sabaeorum, omnium metropoli.

irrigatur, haud ita pridem Imamo Sennesi paruit, nunc Scherifo cuidam, qui ex Praefecto Imami dominum se huius regionis fecit, et ab Europaeis vulgo Scherifus Gesanensis vocatur propterea, quod hi ex tota regione haud facile alium locum cognitum habent, quam *Gesan*, oppidum antiquum cum porta idoneo, unde magna vis foliorum Sennae et aliquantum Caffaeae euehitur. Praeter hoc oppidum, et primariam urbem *Abu arisch*, opp. *Attuje* est in extremis finibus ad mare, quod fuerit fortasse *Adids* Ptolemaei, nam latitudo satis convenit; et quae apud eundem dicitur *Σάβρα*, et a Stephano *πόλις με πλησίον θαλάσσης καὶ φρυγίων* vocatur, plane est *Sabba*, quam in eadem latitud. 16° 50' videmus in tabula Nieburiana. Idem Nieburio videtur, qui amplius conicit p. 293. hanc fuisse *Sebam* Chusitarum Genes. X. sed cum addit, *Cassanitas*, quos ibi Ptolemaeus ponit, distos videri ob opp. *Gesan*, s. *Ghasan*, ut Geogr. Nub. scribit, nescio an sibi multos habiturus sit consentientes.

6. p. 269. Inter T. *Abu arisch* et *Hegafae* fines, maritimam incolit gens nomadica (*Bedui*), libera, per dynastias singulas diuisa, latrociniiis et rapinis dedita. Contemnitur a reliquis Arabibus et odio habetur, quod in religione, etsi Mohammedem se sequi profitetur, ab omnibus dissentit, et peculiari genere circumcissionis utitur. Cl. Nieburio occasionem hoc dedit suspicandi, a Mohammede eos tantum in suas partes perductos esse, qui oppida incoluerat, reliquos *Scenitas* et liberos veterem gentilismum seruasse, admixtis ex Mohammedismo nonnullis. Ceterum sectae genus a nonnullis traditur vocari *Musafich*. (مسافح), gentem ipsam *Beni Haldi*, commemoratam etiam Geogr. Nub. Chim. 2. p. 5. quos Bochartus Phal. II. 19. *Alilaeos* et *Jerachaeos* putabat.

7. *Chaulan* (p. 270.) exigua terra est, de qua nihil A. compertum habet, praeterquam quod ab ocaſu Saadae urbis eodem situ posita est, quo a Geogr. Nub. describitur. Nominis autem similitudine inductus, haud male suspicatur, hanc

hanc חבטת esse חבטת Chabitarum, Gen. X, 7. ibidemque fines australes Ismaelitarum quaerendos, Gen. XXV, 18.

8. Terra *Sahán*, p. 271. inter Foederatorum T. et Hegalam interiecta, montana est, aspera, sed fertilis, vitibus laeta, et metallis ferri praedita. Incolitur a gente, quae morum similitudine magis ad Scenitas Ar. Desertae, quam ad oppidanos Arabes Jemenae accedit, dialecto vero uti dicitur puriori, quae a sermone Corani proxime absit. Regitur a Phylarchis, quorum princeps est qui in urbe *Saada* sedem habet, et, licet exigua eius ditio sit, tamen Imami nomine utitur, quod ab Imamo Hadi, conditore domus Sanaensis et Kaukebanensis originem ducit. — Inter hanc terram et Foederatorum regionem desertum est, quod *Amafá* vel *Amerfchiah* vocatur, (أبو الفدا Abulfedae parvus est in ea regione vicus) cum hospicio et fonte. *)

9. *Nagrán* (p. 272.) parva ditio est, Sahanae ab ortu aestivo finitima, irriguo solo et fertili, palmetis et pascuis abundans, equorum et camelorum genere per omnem Arabiam celebris; pars fuit regni-Sanaensis, sed nunc a Dynasta regitur, qui, cum ab Imamo huic regioni praefectus fuisset, non modo eam sibi subiecit, sed etiam irruptione in ejus terras facta, quaedam in suam potestatem redegit, et nunc virtutis causa per totam Ar. metuitur. Primarium oppidum est *Negrán*, idque antiquissimum, quippe Ptolemaeo commemoratum nomine *Nayaga*, et antea ab Aelio Gallo captum *Strabo* l. XVI. p. 537. *Casaub.* I. *Plin.* H. N. VI. 28. — Haud major ei a septentrione iungitur

10. Ditio *Kachán*, cum oppido cognomine; (quod videtur esse *Baisat Jaktan*, *Geogr. Nub.*) ea vestigia et memoriam servare videtur Joctanidarum, *Genes. X, 26.* nam Joctanem Arabes *Kachtan* vocant, p. 275.

C C C 3

*) Posset alicui in mentem venire fons *Emfchabul* apud *Plin.* in regione montana, nisi ille discrete interpretaretur *emfchabul* oppidum, unde hoc nomen (عمشابل) *Em edschamely*, nihil cum *Amaschis* commune habere intelligitur.

11. Terra *Gof* vasta latitudinè versus ortum a Terra Foeder. in desertas inter Jemenam Omanaque regiones, versus meridiem a Negeda ad Hadramotenen protenditur, campestris plerumque, hic illic arida et arenosa, sed in nonnullis partibus satis fertilis. Pro triplici incolarum genere trifariam dividitur, nam Bellad el Beduia Nomadibus habitatur, admodum bellicosus, qui soli Arabum lorica et galea utuntur, Bellad es Saladin (بلان السلطين) liberis Nobilium dynastiis in montibus continet, et Bellad es Scheraf oppida et vicus habet, qui a Mohammedis posteris reguntur. In his nullum celebrius est oppido *Mareb*, quod cum nunc exiguum sit et tenue, olim principatum totius regionis Sabaeorum tenuit; ipsa enim Mariaba est Graecorum et Romanorum auctorum, quam Arabes olim Sabam dictam volant, caput regni et populi Sabaei. Ei adiacet conuallis ampla, siccata illa nunc quidem, antiquissimis autem temporibus, quamdiu agger integer erat, quo angustus eius aditus inter montes claudebatur, lacu plena ex confluentibus riuorum aquis, quae cum per aggerem erumperent, celebrem illam inundationem Sabaeam regioni induxerunt. Cum similes lacus, arte collecti, etiam Constantinopoli aquam suppedient, hunc quoque restitui et instaurari posse A. putat, nisi inopia et difficultas incolarum prohiberent: (conf. Mich. qu. 94.)

12. *Nechm*, p. 280., ditio parua inter terras *Gof*, et *Maschid* u *Bekil*, dynastiam suam habet, liberam, *αυτοκρατορία*. Eam a meridie attingit

13. *Chaulan* altera, diuersa ab illa superiori (n. 7.) sed eadem forte cum יחילן Jositanidarum apud *Mosen*, Gen. X, 29. In ea est oppidum *Tanaim*, antiquum et valde celebre in primis inter Iudaeos arabicos, qui olim praecipuam ibi sedem multasque synagogas habuerunt, nunc rari et tennes ibi degunt. Ibidem vicus est *Beit el Kibf*, cuius incolae omnes Schetifi sunt; ex his sumuntur, qui quotannis agmen Sanaa Meccam peregrinantium ducant.

14. Terra *Jafa* (يافع) p. 281. satis ampla, ab occidente Gophenem et montanam regni Jemenici, a meridie Ader-

Adenam et partem Hadramotidis, ab ortu eandem Hadramotidem attingit; pars olim regni Jemenensis, nunc avulsa et in tres Principatus diuisa, quorum domini etiam de maritima Hadramotidis parte prouinciam Schechr sibi subiecerunt.

Sed redeamus ad praecipuam partem Jemenae, quae ab occasu sinu Arabico, a meridie principatu Adenensi, ab ortu terris Hadramaut, Jafa, Chaulan orientali, ab ortu aestiuo Terra Foederatorum, ab occasu aestiuo terra Abūarisch continetur, in longitudinem ad 48 mill. gerin. porrecta, lata vero plus minusue viginti. Naturā duplicem fecit: nam versus occasum, qua mare attingit, campestris et arida, unius, ad summum duorum dierum itinere lata; altera pars aspera est altis montium ingis, sed fertilissima, habetque riuos quamplurimos, qui, cum copiosior pluuia cadit, etiam cum Tehama aquas communicant, sed ex numero suo duos omnino in mare perpetuis aquis emittunt, Wadi Zebid, qui in sinum arabicum, et Wadi Meidam, qui in mare Erythraeum exit. Habitat in montanis plerumque a Mohammedanis sectae Zeidenae, in Tehama a Sunnitis, quibus omnibus Baniani ex India aduenae, Iudaeorum familiae fere 5000, Christiani vero, licet olim numerosi fuerint, et Episcopatus ibi habuerint, nulli, nisi forte in maritimis urbibus Habessini quidam, immixti degunt. Regitur a Principe vel Rege, qui, quod idem summi sacerdotis officio fungitur, *Imam* vocari solet, idemque Chalipha, et Emir et mumenin. Regnum autem ipsum latius olim patuit: non modo enim intra 50, qui proxime effluxerunt, annos, variae partes avulsae sunt, quod in singulis supra monuimus; sed antiquissimis temporibus integrae Jemenae viros, atque adeo Hadramotidis copiae, in unius regis potestate fuere. Haec felicitas regum Hamiariorum fuit, s. Jostanidarum, ante Mohammedis tempora. Sed de rebus illo tempore gestis nihil A. cognouit propterea, quod eam partem historiae parum Arabes curant; nec libros reperit ad eam pertinentes, licet tales

superesse ex fama perceperit. In his, (titulos enim posuit p. 186.) inprimis memorabilis videtur كتاب ملوك حدير, quem Forkalius viderat; quem vero A. Bark el Jemen vocat, is in bibliotheca Parisiensi servatur, siquidem idem est qui ab *H. Belotio* bibl. or. p. 185. في فته العتبان دیرق الیمن dicitur. Ex alio, cui titulus est Kurrad el aijun, Forkalius excerptis nonnulla, quae ad historiam Jemenensem a Mohammedis aetate ad an. Heg. 569. sive 1173; aerae Dion. pertinent. Hinc Jemenam apparet Chaliphis Bagdadensis, primum Omiadis, deinde Abbasidis paruisse ad a. H. 239, quo tempore prima initia facta sunt singularum partium occupandarum per Jemenenses; hinc distractis in varios Principatus terris, modo Chaliphis, modo Jemenensibus, has illasque partes subiectas fuisse. — Sed post a. 1173. satis constat, Jemenam per Aegyptiorum Sultanum Salah ed din occupatam esse, atque inde in Aijubitarum venisse ditionem; nihilominus multi eorum, qui principes inter Arabes erant, libertatem et ius regni in montanis regionibus, quo confugerant, obtinuerunt, quoad reliqua pars in Sultanorum Aegyptiorum potestate fuit, ex qua liberata est Sec. XVI. fineunte. Mox cum Turci Jemenam invaderent, maximam eius partem regia potestate tenebat, familia Imami Hadi ex gente Mohammedis, quae victoribus coacta cedere, partim circa Kaukeban, partim circa Saadam montes occupavit, easque regiones ad haec nostra tempora obtinuit. Et de Imamo quidem Saadensi iam dictum est: *Kaukebanensis* vero Principatus angustum tractum complectitur, qui medius inter Imami Saanaeni terras interiacet, et diuiditur in 7 vel 8 pagos, quorum unus thermas habet acidularum aquarum; est in eadem regione oppidum *Schibam*, diversum ab alio celebriori in Hadramotena, et *Kaukeban*, sedes Principum; horum genealogiam A. exhibuit p. 256. — Kaukebanenses igitur, quamdiu Turci rerum summam tenuerunt, Imamorum ius et nomen sibi seruarunt: sed postea, cum Seiid Kassef ibn Mohammed, cognationis cum eorum familia coniunctus, (quem Ara-

Ara

suae sectae subiecti sunt, qui Sanaae vivit, et Imamo parat. Ceterum non omnia ex arbitrio administrat, ut plerique orientali-um reges, sed adiunctum sibi habet Senatum aliquem regium, siue collegium Kadiorum, cui ipse praesert, et cuius consensu ad res grauiore gerendas carere non potest; quae ratio ad Britannicae ciuitatis naturam, aut ad Concilii perpetui, quod in Polonia nuper institutum est, formam, similitudine accedere videtur. Ceteri magistratus, et honorati in urbe xiji, quia Arabes non multa dignitatum nomina habent, communi nomine *Fakih* appellantur. — Terra ipsa in praefecturas descripta est, quarum singulae a ternis magistratibus reguntur, a Praefecto, qui *Dola* et *Emir*, si ex regia gente ortus est, *Wali* vocatur, summamque potestatem habet in provincia, ut Paschae Turcorum; ab alio, quem *Bas Kateb* vocant, curatore vectigalium et legato regis, qui Praefecti ipsius ceterorumque magistratuum provincialium administrationem circumspiciat et speculetur; et a Iudice rerum civilium et herarum, qui *Kadi* nominatur: ut, si cum Romanorum ratione hanc comparare liceat, *Dola* imperium, *Kadi* iurisdictionem habere, *Bas Kateb* quaestoris vel potius procuratoris regii officio fungi censendus sit. Ex omnibus vero praefecturis regni ad Imamum quotannis redire dicitur 640. 000 Imp. monetae nostrae, qui quomodo, quibus nominibus a quibus exigantur, Auctori compertum non est: hoc tamen constat, maximam reddituum partem venire ex portorio, pro Cassea exportanda soluto, quod quartam fere pretii partem perhibetur aequare. Nec magis A. cognouit, quantum inde, et in quasnam necessitates, quotannis impendatur; hoc unum comperit, exercitum 4000 fere pedum, equitumque 1000, ab Imamo perpetuo ali. Redites sclopetis ferreis ad globulos ignitos iaciendos, et in itinere scuto, hasta, et pso. equites sola lancea vtuntur; utrique vestes pro lubitu ipsi sumunt; pacis tempore nihil nisi Veneris quoque die Praefectum provincialem, Sanaae vero Imamum ipsum, ad sacra publica comitantur, et ubi redierint, armorum usum, artemne equitandi meditantur; in itinere cum

cantu et sonis musicis incedunt, nonnullis praesultantibus potius quam praecuneibus; fundae et arcus usum dimiserunt; sclopetis maioribus seu tormentis ad ferreas pilas iaciendas in acie non utuntur, pauca habent in munimentis disposita, quae mala reguntur. — Longarum navium ad bellum nullus usus est, ceterae naves vela ex stramine et iunco habent. Artes omnes in Jemenico regno contemptae et neglectae iacent; typographicum artificium ignorant Arabes, nec addiscunt unquam, ut Cl. A. suspicatur, quia scriptas ab Arabibus litterae gratiorum sui adfectum praebent, quam typis expressae; eadem causa fuit, quae typographiam Cplitanam Ibrahimi mox plane dissipavit. Pictores et statuarii nulli sunt, quoniam qui sanctiores videri volunt imagines auerfantur, ceteri paucas habent, et occultant. Aurum vero argentumque factum cernitur non ineleganter, sed per Judaeos aut Baniatos artifices. Musicam artem plane negligunt, nec praeter tibias et tympana quidquam instrumenti habent. — Opifices omnes oppus, faciunt solum, hinc tornatores laeva manu arcum regunt, dextra et sinistro pede tornam admovent; quod ne cui mirum videatur, addit A. Arabes, qui calcos pedes non comprimant, eorum digitos non minus agiles flexilesque habere quam manus. — Monetas in Jemena paucas videntur, aureas nullas; utuntur itaque aureis Venetis, et argenteis uncialibus Imperatoris; domesticae autem sunt argenteae et aeneae, quarum quae maximi moduli est, unum florenum, minima quintam grossi misini partem pretio aequat. — De ponderibus Jemenicis A. tradidit p. 219. et seqq. pp. ex Forkalii schedis catalogum mercium apposuit, quae per portum Mochanum intuebantur et exportantur.

Progreditur A. p. 221. ad enarrandas singulas regni provincias, et cum campestris regio in sex praefecturas, montana in 24 descripta sit, singularum urbes, oppida, et vicos, doinceps recenset; quarum ex ministerio nob, quae praeceteris memorabilia videntur, excerptus. De *Mocha* urbe, eiusque portu, qui satis inter omnes cognitus est, nihil di-

simus, nisi quod ante 400 annos condita est, unde mirum non est in Abulfeda eam non reperiri; sed legitur eius nomen in catalogo oppidorum Jemenensium scripto A. Chr. 342. apud *Asseman. Bibl. Medic. p. 302.* Haud procul inde *Musa* est (موزع) castellum, in quo plerique Muzam, portum Geographorum antiquorum, et *Mesam* Mosis Gen. X. (NWD) reperisse sibi visi sunt. De utraque dubitamus, quod scriptura nominis arab. cum hebraica non convenit, et oppidum ipsum plus quam 4 mill. germ. a mari remotum est, et longe minori latitudine quam 14° ; quae *Muzae* a *Ptolemaeo* tribuitur: at non displicet coniectura *Cl. A.* qui vicum mari imminentem, *Mausig* vel *Manfchi* (موششي) latit. $13^{\circ} 43'$ magis huc convenire suspicatur. — *Zebid* emporium olim fuit celeberrimum, et totius *Tehamae* princeps, quoad haud procul inde remotus portus, cum oppida tum nobili, nunc exiguo yico *Ghalefa* (غلافاد) tutam nauibus stationem praebuit, qui cum propter cohaerentes in solo caliorum scopulos nunc inutilia sit, manet oppidum incultum, nec memorandum esset, nisi ibi *Sunnitas* scholam sine *Universtatem* litterariam instituisent, unde doctores ab omnibus per *Jemenam* *Sunnitis* peterentur. *Bpit* et *Fakih* ex casu oppidi *Zebid* hoc commodum tulit, ut *mercatus* *Cassae* amplissimus huc conferretur; nam ex vicinis montibus congestas fabas mercatores *Asiae* *Africae*que, interdum et *Europaei* nonnulli, hic coeunt, et *Mochae* vel *Hodeidae* nauibus imponunt; *Hodeida* propius adest, oppidum magnum, sed ut pleraque *Tehamica* male aedificatum, cum porta amplo, in quo ex illa ipsa merce ingens portorium redit. *Lohia*, opp. cum portu in finibus regni, latit. $15^{\circ} 42'$, longit. a Merid. *Parisiensi* (secundum observationes *Njeburii* et *P. Helli* computationem) $2^{\text{h}} 39' 14''$ orientali, dimittit et ipsa in varias partes *Cassae* ex vicinis montibus, sed *Beitelfakihen* viliozem; in praefectura *Loheiana* *Mahgam*, celebre omni oppidum, nunc plane dirutum iacet; ex sabula vero apparet, interuallorum numeros, quos in hoc opp.

opp. Abulfeda et Geogr. Nub. habent, valde corruptos esse.

In montana regni parte caput regni est *Sana* (سنة), urbs antiqua, celebris, culta, situ amoeno inter radices montis et fluvii ripas, benigno coelo, et soli tanta fertilitate, ut a Scriptoribus orientalibus Damascenae regioni equiparetur; muro, seu potius aggere lato cincta est, et ex altera parte ostellum habet in colle *Gamdân*; ex altera hortos amplissimos *Imami Metwokkel* operibus ornatos; intus templa, balnea, aedificia maiora haud pauca continet, sed structurae parum elegantis; circumdatur hortis et villis Nobilium quaquaersum structis, quae faciem regionis grata varietate ornant. Vicinus ei est magnus vicus *Oiser* (عيس) non nisi a Judaeis habitatus, qui olim 14, nunc duas omnino Synagogas ibi celebrant. (In hoc nomine nescio quo iure A. suspicetur vestigia nominis *Ufal* reperiri, quo Judaei *Sanaam* solent appellare.) *Rabda* (رأبدا) in eadem regione eadem est, quam *Abulfeda* et *Geogr. Nub.* *Rabda* vocant. — Versus occidentem 6 mill. germ. a *Sana* distat *Doran* opp. magnum et antiquum, muro cinctum, caput alicuius praefecturae; hinc eodem intervallo versus meridiem ad ortum declinantibus *Damar* et *Madh:l* (Mahwahib,) ad montem *Hiram*, ex quo carneoli petuntur, de quibus supra dictum est: haec omnes dominiceps regum sedes suere; *Damar* vero etiam nunc celebratur per Academiam sanctae *Zeidenae*, quae in ea sedem antiquitus videtur fixisse: regio adiacens frumento fertilissima est, et praeter ceteris regni partibus copiosius alit equorum greges. — Oppidum *Jerim* nulla alia re magis memorabile est, quam quod in praefectura; cuius illud caput est, ad montem *Sumaram*, latit. 14° 10' cernuntur rudera paucarum urbis *Dhafar*, seu *Saphar*, utriusque Geographo Ar. memoratae, olim temporibus hamitaricis celeberrimae, quae, nisi omnia nos fallant, *MO* *Mosis* est *Gen. X, 19*, et *Σαφάρ* *Πτολ.* lat. 14° 3'. *Sumara* mons *Jemenis* omnium altissimus est, idemque *Cl. Auctori* videtur,

tur, qui a veteribus Climax dictus est; *conf. Buchart. Phab. c. 30.* (Obiter A. errare eos monet, qui vias per Jemenam lapidibus stratas putent; tantum in montibus arduis, super quos viae publicae ducant, id reperiri.) Ab oppido *Kataba* in finibus occidentis regni probabiliter A. suspicatur, olim *Catabaniam* dictam esse. Scilicet *Strabo*, *Plinius*, alique *Catabanos* ad fretum et utrumque mare iuxta *Chatramotras*, eoque quorum caput *Mariaba* erat, ponunt; atque ille a *Sabaeis* eos distinguit, hic iis accenset; qui si hoc oppidum tenuerunt, haud mediocrem tractum, et campestem et montanum, incoluisse intelliguntur. — A *Kataba* versus occidentem hibernum urbs munita est *Taas* (تأس) cum castello, eique vicinae reliquiae opp. antiqui *Oeddene*, in quo nomine iam *Buschingio* videbatur latere *Aden Laah Abulfedae*; nos autem addimus, cum fere 5 mill. germ. haud multum diversa latitudine, hinc distet aliud oppidum *Üdden*, quaeri fortasse hic posse *Adans duos Ptolemaei*. Adiacet mons seu montium tractus, quorum alius super alium eminent, nomine *Sabber*, cuius naturae magis quam illi priori *Κλιμαξος* nomen nobis quidem videtur convenire. — Hinc versus ortum euntibus in finibus occidentalibus regni occurrit arx montana munitissima *Dimlu*, *Abulfedae* memorata; ubi, haud scimus an probabiliter coniecerit, qui *Tomalam* *Plinii* dixerit fuisse, inquam *Sabaei*, *Atramotenis* vicini, ii scilicet qui *Mariabam* tenebant, merces odorum deferebant, ut inde amplius ad mare deueherentur. — Post ista in meridionali parte, quae terrae *Adenensi* vicina est, nihil admodum memorabile occurrit: nam quod in oppido *Dorebat*, capite tractus alicuius, *caucæis* sivo incisi *tristitia* ab *Arabibus* memoratur, id ad nos non magnopere pertinet. Sed postquam inde ad septentriones versus fueris, in ea parte montium, quae *Tehannam* attingunt, per quosdam oppida ignobilia, et regionem *Onfab et alabi*, herbae narcoticae feracem, peruenies, in praefecturam *Kurna*, a praecipuo oppido dictam, in qua alti, ardui, praeruptique montes magnam copiam *Cassiae* ferunt, quae

quae de montibus in vicos *Hadie* et *Alluge* deferretur, atque inde ad vicinam urbem *Beitelfakih* venam it, vel ad portum *Hodeidanum* vehitur. In iisdem montibus exiguus tractus vocatur *Bani Chaf* quod nomen fecerit fortasse ad *Gen. X. 7.* illustrandum. Haud procul oppidum antiquum est *Gebi*, in cuius vicinia si quis *Gebanitas* quaesierit, quos *Plinius* *Caesabantis* finitimos ponit, non videatur pessime haerolatus, imprimis cum huic opp. vicinum sit castellum *Dinma*, quod, si litterarum similitudinem spectes, videri possit vestigia servare *Tamoe*, *Gebanitarum* metropolis; saltem probabilius, quam in eadem etussa *Cl. A.* qui hoc nomen convenire putat *p. 281.* cum nomine oppidi *Tenaim* (تنعيم) plane diverfo. *Gebanensem* cum *Kusmano* tractu coniunctam, antiquo nomine Arabes *Rama* vocant (راما), quod nomen conveniat cum (רמא) *Ezech. XXVII, 22.* *Genes. X. 7. A.* inactura relinquit, nec nos pronunciamus, etsi ad dubitandum procliviores sumus. — Ex his regionibus versus orientem aestivum reditur ad sedem regni *Sanaam*, unde versus occidentem aestivum proficiscens occurrit regio *Hamada*, cuius dominus, *Imamo* subiectus, dicitur ex antiquissima inter omnes *Jemenenses* gente ortus esse; de cuius gentis historia quaedam habet *Sab Prelim. Disc. p. 56.*) tandem post alia quaedam, in extremis regni finibus versus septentrionem mons *Sihakara*, propterèa notabilis, quod in eo monte *Kassem Magnus*, *Imamæ* gentis conditor, *Tarcis*, qui tum rerum potiebatur, primam coepit molestus esse.

II. De *Hadramotide* *p. 283.* ut et de reliquis maioribus partibus *Arabiae*, quod eas ipse non peragravit, brevius *A.* exposuit. Est autem *TERRA HADRAMAUT*, cuius nomen a *Mose* designatum (הדרמות *Genes. X.*) a *Græcis* *Latinisque* scriptoribus in *Chadramotitarum*, seu *Atramosinorum* commemoratione usurpatum, hodiernum superstes est, (صنم صون) ea parte *Felicis Ar.* quae mare *Erythraeum* a meridie attingit, ab occidente *Jamena*, ab ortu

ortu et septentrione desertis regionibus et Omnia continetur, in magnam latitudinem protensa, cum ei non modo *Terra Schechr* in occidentali parte sita, sed etiam maior regio in orientali latere, *Mahra*, eodem modo ut *Tehaina Jemenae*, accenseri soleat. Terra ipsa partim fertilibus montibus aspera colitur, partim campis arenosa habitatur: partim desertis locis inculta iacet; montes imprimis aloën et thura ferunt, (unde thuriferae regionis nomen a veteribus ei inditum est,) quae cum aliis mercibus ex aliquot satis idoneis portibus evehuntur. Mercatura, quae antiquissimo tempore, testibus libris sacris V. T. culta, postea quoque, dum Indicae merces per Arabiam in Aegyptum, atque hinc in Europam transportarentur, tantam terrae ubertatem et copiam rerum omnium intulit, ut Felicis cognomen mereretur: haec igitur mercatura colitur illa quidem etiam nunc, sed ex quo tempore Europaei ex India merces ipsi nauibus petere ceperunt, paulatim imminuta cecidit, atque priori illa felicitate terram priuauit. Nihilominus adhuc celebratur in oppidis vicisque magna hominum frequentia, qui in ceteris a Jemenensibus non diuersi, in religione Sunnitarum placita sequuntur, lingua vero utuntur a Jemenensi dialecto valde discrepante, et in multas dynastias diuisa principibus reguntur, quos *Schech* et *Sultan* appellant, sed quorum nulli in reliquos aliquid praecipui iuris esse videtur. — Huius provinciae pars est *Terra Schechr* (شحر) cum oppido et portu cognomine, unde thura exportantur; exigua ceteroquin regio, terris Aden et Jafa adiacens. Sed olim nobis quidem haec terra latius extensa fuisse videtur, sic ut integram Gophenem in Jemena complecteretur: nam Marebam, quae nunc in Gophene est, veteres in Schechria fuisse dicunt. — Ex praecipuis Hadramotidis oppidis est, quia eius dominus prae ceteris potentia pollet, *Schibân*, 8 dierum itinere a Sanaa, 10. a Mareba; cuius nomen infeliciter, ut nobis videtur, licet idem Bochartus fecerit, A. comparat cum Sabota Plinii, et Sabbatha Aeziani, quas Atramotinorum primaria fuisse.

fuisse dicitur; *) sed in Geogr. Nub. et Catalogo oppid. Jemen. apud Asseman. occurrit oppidum Sabtan in Hadramotide, quod magis videtur huc conuenire. Portus *Keschin* (Kesen, Cafem, Kifin in tabulis vocatur,) cum oppido eiusdem nominis, a mercatoribus celebratur, eiusque domino subiecta etiam est insula *Scotora* in Erythraeo mari, quam Itinerariorum auctores narrarunt partem esse regni Fartace- ni; quod sane potest ita esse, si portus *Fartac*, haud procul a Keschinenfi situs, eidem domino patet. Ceterum in his oris, et fortasse in ipsa Keschina, A. arbitratur fuisse celeberrimum apud Graecos Romanosque portum Canam, ibidemque sinum Sachalitem; quod non videtur: nam hunc sinum magis versus orientem remotum fuisse oportet, et fortasse is est, qui a Fartaco, vel potius ab alio vicino portu et promontorio *Merbat*, ad promontorium quod *Ras el hat* vocatur, magno ambitu patet. Est etiam in maritima parte terrae locus, quem *Kubr et Haud* incolae appellant, quoniam ibi sepulchrum et monumentum *Hoheris*, (quem ipsi *Haud* vocant,) reperiri contendunt, cuius memoriam, quia ipse pater *Jostanis*, Arabum conditoris, fuit, magna omnes veneratione prosequuntur. — Jam cum multa audiantur in Hadramotide et Jemena oppidorum antiquissimorum regionumue nomina, admodum similia iis, quae *Moses* Gen. X. commemorauit ad extremum eorum comparisonem A. instituit, atque inde *Jostanidarum* *Chufitarumque* antiquas sedes definire conatur; de quibus nos supra locis suis monuimus. Tantum hoc addimus, in Hadramotide esse etiam opp. aliquod *Kachtan* nomine, ibidemque opp. et portum *Dafar* respondere fortasse nomini *Sephar* apud *Mosen*, nisi hoc potius in antiqua *Homeritarum* sede *Dhafar* latere quis putet. — Hoc vnum probare non possumus, quod *Cl. A.* illa ipsa nar-

*) Huius populi metropolis a *Strabone* *Kastaravoc* vocatur; sed corruptum nomen videtur; pro quo si *Σαβταρβωκ* legitur, eadem erit vrbs, de qua *Plinius* et *Arrianus* tradunt.

narratione Moſis, non genealogias et gentium atque familia-
rum origines, ſed urbium catalogum, et veluti geographiam
Arabiae in regiones et oppida deſcriptae, contineri opinatur.

III. Omana, ſeu *TERRA OMAN* (p. 295. ff.) a duo-
bus lateribus mari Erythraeo et Perſico, a reliquis cingitur
regionibus deſertis; latus orientale duobus maximis promon-
torijs clauditur, quorum quod in meridiem vergit, *Ras el*
had (راس الحد) quod ſeptentrionem adſpicit, nunc
Ras Muſſendom, ab Arriano Maceta, a Strabone et Plinio Ma-
surum, a Ptolemaeo Affaborum, promont. vocatur. Terra
tota aſpera eſt montibus ad littora pertinentibus, nullis are-
nis interiectis, hinc tria flumina perennes aquas mari infe-
runt; ceteroquin fertilis, magnam copiam profert tritici,
hordei, Durrae, lentium, vuarum, pomorum, inprimis
caryotarum, quarum magna vis a mercatoribus quotannis
hinc petitur; plumbi et aeris metalla habet, et in littore
tantam copiam piſcium, ut non modo pecudibus vorandi
obiiciantur, ſed etiam putreſcentes ſtercorandis agris infer-
uiant. — Haec tota regio, ut Jemena, principibus variis
diuiſa ſubest, quorum nouem A. enumeravit; ſed inter has
eminet is, qui Maſcatam tenet, et cum reliqui Schech ap-
pellentur, ipſe Imami nomine et iure gaudet. Is ſedem
ſuam in urbe *Raſtak* habet, regnumque ſuum per Praefectos
adminiſtrat, qui *Wali kbir* dicuntur, ſimiles iis, qui Paſchae
inter Turcos, a Jemenenſibus Dolae appellari ſolent. Qui
nunc rebus praeeſt, ex Praefecto Rex partim virtute, partim
aſtu factus eſt, cum antea Princeps ex gente Aerrabica,
quae a Koraiſchitis originem ſe ducere confirmat, diu re-
gnum obtinuiffent; ſed translati regni tempora et cauſas
late A. expoſuit. Pecuniae haud parum Regi ex portorio
mercium redit, et Maſcatas quotannis ad 1000, 000 ſlar.
dicitur ſolui; dactylorum vero magna copia, quae pariter ex
portorio ſex centeſimarum redit, ab ipſo inter alias merces
venditur: nam adeo maibus Rex ipſe mercaturam facit,
quae ex Africae aliqua regione ſibi ſubiecta ſeruos Aethiopes,
ele-

elephantinos dentes, atque alia quotannis afferunt. (Nates Omanenses vela lintea habent, fecus quam Jemenenses; minoribus hoc peculiare est, quod latera non clavis iuncta, sed velut consuta habent. quod quale sit, A. non discrete explicat.) — Post sedem regni Rostacam celeberrima omaniana est *Marhat*, urbs antiqua; (nam Arrianus etiam Moscam descripsit,) idoneo situ, a natura et arte munitissima, cuius portus maximis nauibus tutum receptaculum praebet, et a mercatoribus quanta plurimis, etiam Europaeis haud paucis, celebratur. Et Europaei quidem hanc fere solam urbem ex toto regno cognitam habent, unde Imamum solent Mascatae regem appellare. Ea urbs cum semper ab Imamis in potestate habita esset, A. Chr. 1508, a Lusitanis capta, tandem post 150. annos ad dominum suum rediit. — *Sâr*, *Kahhat*, *Kurias*, *Burka*, *Sohâr*, exigua oppida sunt in littore posita, sed antiquitus culta, inprimis Kahhat et Sohar, quae omnium in Omana antiquissima habentur. — Ex reliquorum Principum ditioribus inprimis memorabilis est ea, quae regnum Imami a septentrione attingit, ad utrumque mare et angustias sinus Persici porrecta, quam Arabes *Terram Sâr* dicunt, ab oppido *Sâr* (سار, Ser. Oman apud Abulf.) quod sedem principis portuque idoneum habet, Persiae vero *Terram Gûlfar* appellant, a promontorio eius nominis (مراس غلفار).

IV. Quia Omana sinu Persico alluitur, vicinitas huius maris Auctori suavit, de via instituta digredi, et a p. 308. de liberis Arabum gentibus in Sinu Persico tradere, quae licet Arabiam ipsam non incolant, nationis tamen arabicae partem non contemnendam efficiant, quod non modo insulas omnes in hoc sinu positas in potestate habent, sed etiam littoralem tractum, portasque omnes Persici lateris, occuparunt, nec adhuc a Persiae regibus, ne a potentissimo quidem illo Nadir Schach, expelli aut imperio suo adiici potuerunt. Sunt autem praecipua locorum et gentium nomina haec: *Gambron*, s. *Bender-Abbas*, satis notum opp. in prouincia persica

Laristania, ad angustias maris Perfici commodum portum habet, olim a negotiatoribus variarum gentium Europaeorum, qui ibi sedem habebant, frequentatum, nunc propter intestinas turbas desertum. Inde ab hoc oppido versus meridiem maritimam oram occolit gens arab. *Belluge*; versus occidentem usque ad promont. Berdistan, longo tractu maritima loca portusque tenet gens cui nomen est *Hulr*, ex multis familiis composita, quarum singulae a singulis principibus (*Sehech*) reguntur, plerumque inter se discordibus; et circa promontor. Nabond familia *Horram* sedem habet, quae pariter isti genti accensetur. A promontorio *Berdistanico* Persae habitant littora; ultra sita est urbs *Abuschoehbr*, colonia Arabum a tribus familiis habitata, quarum dominus nunc quidem etiam insulam Bahrein iuxta lictus arabicam in ditione habet, sed quia Persarum benevolentiae captanda causa Schiitarum placita secutus est, cum suis omnibus reliquis Arabibus contemnitur. Hinc in septentrionem vergit *Benderrig* cum regione circumiacente, familiae *Bemi-Saab* ex Omana huc profectae, cuius dominus monstrum et portentum crudelitatis ab A. copiose describitur. Sequitur tractus *Hindian*, arabicae ditionis; claudit autem hoc latus gens *Kiab*, quae intimam recessum sinus et ostia Euphratis accollit; admodum celebris per illas regiones, ex quo Soliman, vir fortis et bellicosus, eam regere cepit; eamque a septentrione attingit tractus *Hauisa*, qui ab aliquo ex posteris Mohammedis, quem Maula vocant, (مو) tenetur. (In tabula Anvillana Ahuaz est ipsa Hauisa; Chusistania vero, quae ibi indicatur, ita non dicitur, sed Laristania recte notata est.) — Insulae persico lateri obiectae sunt quamplurimae, sed pleraeque exiguae et steriles, paucae habitatae. Quae maxime memorabiles videntur, haec sunt: *Chareg* (خارج) quam Karek Europaei appellant, haud procul oppido *Benderrig*, huius domino dudum paruerat, sed a. 1754. a societate Batavica mercaturae Indicae faciendae occupata, et ad a. 1766, quo ab Arabe denuo expellebatur, obtenta est; cuius rei occasionem, (non sine reprehensione Batavorum, tecta quidem,

dem, sed acerba,) cum historia sequentium XI. annorum, et IV. praefectorum, qui insulam eo tempore tenuerunt, A. perspicue narravit. *Belior*, seu *Pollior*, (Palora in tabula Anvill.) videtur esse *Pylora* Arriani. *Hormus*, siue *Ormuz*, in angustiis sinus Persici, satis nota est; (sed *Harmozia* veterum videtur in vicina continente posita fuisse:) ei proxime adiacet, angusto freto a continenti diremta, satis magna insula *Kishm* seu *Left*, (ita Europaei a duobus oppidis, *جشم* et *لشت*, insulam vocarunt,) *Dris* ab Arabibus, *Gefret tawile* a Persis dicta, inter dominium arabicae terrae *Sêr Oman*, et dynastiam persicam *Ormuziae*, diuisa. Hanc insulam, locorum situ et natura indictas, A. putat esse *Oaractam* veterum, in qua *Nearehps* apud *Arrianum* narrat monumentum *Erythrae* regis sibi visum esse; de quo *Erythra*, ut et de nomine et finibus *Erythraei* maris, A. quaedam congeffit ex Graecis Latinisque auctoribus, haud incognita. — In arabico latere *Sinus*, a piscatu concharum margaritarum, quem ibi Arabes maxime ex gente *Hule* faciunt, celebrantur plures insulae, communi nomine *Bahreindictae*, quarum quae maxima est *Aual*, ex reliquis una *Arad* appellatur. Cum veteres hic ponant insulas *Tylum* (ita enim ex *Plinio* scribendum putamus, non *Tyrum*;) et *Aradum*: alteram hic reperimus, alteram haud scimus an nomen traxisse dicamus ex corrupta scriptura, cum facile potuerit *Tules* ex *Αυλας* oriri. — Omnes Arabes, qui vel has insulas, vel portus in continente tenent, similes *Nomadibus* in Arabia, agros non colunt, ex piscatu margaritarum, venatu, et mercatura victum quaerunt, vitam in nauibus magis, quam in continente degunt, saepe pro victu et quaestu inter se, saepe pro libertate cum Persis et Europaeis pugnant; hinc fortitudinis et virtutis naualis laudem sibi propriam fecerunt, communem reliquis humanitatis et hospitalitatis laudem ipsi quoque auentur. — Addit ad extremum A. duplicem catalogum locorum, insularum, interuallorum, latitudinum geogr. in Persico mari, ab Anglorum gubernatoribus confectum; ex

quo, iunctis suis observationibus, accuratam et elegantem finis Persici descriptionem in tabulam redegit, ad p. 310. insertam.

V. *LACHSA* (L. Elhassa, لَحْصَا) sive *HAGAR* (olim et Bahrein dicta, quod nomen nunc insulis adiacentibus proprium manet,) ea terra est, (p. 339. ff.) quae Omanae a septentrione finitima, longo tractu iuxta sinum Persicum ad ostia Euphratis extensa, ab altera parte terra Neged finitur. Ex incolis, qui in littore oppida colunt, plerumque Schiitae, qui in mediterraneis aut oppida vicosque incolunt, aut in agris *nomadibus* degunt, Sunnitae sunt; hi camelos asinosque copiose alunt et vendunt; illi vel agros et palmeti colunt, vel vestibus conficiendis, quas Abba vocant, victum quaerunt; isti piscatu unionum et mercatura quaestum faciunt. Ceterum haec regio maxima ex parte parit numerosissimae et potentissimae genti *Chaled*, quae reliquas minores sibi subiecit, et praefectum seu dominum agnoscit eum, qui in urbe *Lachsa* sedem habet; (quae urbs, num *Hagar* etiam vocetur, A. dubitat.) — De ipsa regione, quam non perlustravit, pauca A. tradit, quae non apud alios Geographos, et ex his collecta apud *Bulchingium* reperimus. — Num a portu et oppido *Kattar* Cataraci dicti sint, quos *Plinius* in his oris haud procul a *Gerraeis* ponit, alii quaerant. — Tandem in hac regione praeter *Chaledenam* gentem duae aliae, *Musillim* et *Beni Ass* terras possident Omanae propiores

VI. *TERRAM NEGEDA* A. dicit (p. 342. ff.) quae inter *Eracam arabicam*, *Lachsam*, *Jemenam*, et *Hogafam* interiecta, vasto ambitu patet, et hic montium iugis elata est, quam partem *Neged angustiori sensu* vocat, illic ad campestrum planitiem magis accedit: illa sicca quidem, et ad coleptum difficilis, sed tamen fertilis est, et multis oppidis vicisque a liberis gentibus, quas singuli domini regunt, habitatur; haec a *Nomadum* numerosa gente peragratur. In montana parte, quae proprie *Neged* dicitur, duae provinciae memorabiles sunt, *Ared* et *Chergs* (العراض et البخرج) quarum illa

illa ab ortu Hagarenam, haec Jemenam a meridie, ab occa-
 fu Hegalam, longo tractu stringit: utraque magnum nume-
 rum minoram regionum et oppidorum complectitur, quo-
 rum multa A. recenset. In priori sita est *Gebrin*, (apud A-
 bulf. *Jabrin* يهرين, fortasse *Ἰαβρον* Ptol.) in posteriori
Imama (الممامة); *Jemama*, الجمامة apud Abulf.)
 urbs caede Mosaicanae celebris, *Salemis* (forte *Salma* Ptol.)
 aliaeque multae. — In reliquis partibus, quae iunctae
 integram terram Neged conſtituunt, est inter alia oppidum
Aniſi (عنبزة) 10 dierum itinere Basra diſtans, quod no-
 mine non male conuenit cum Anasto vel Anello, quod in
 his regionibus Aſius Gallus cepiſſe a Plinio narratur; et ma-
 gis verſus ſeptentrionem 10 dierum itinere a Bagdado remo-
 ta montana regio *Shamer* (جليل شمر) cum oppido *Ha-
 ail* (حائل) quae propter ſitus diuerſitatem vix poterit eſ-
 ſe Chitalla Strabonis ab eodem Aelio capta, ſed fuerit for-
 taſſe ſedes Achealorum, quos Plinius commemorat; et alia
 edita regio, *Gof al Sirhan*, Syriam verſus, cum opp. *Duma*.
 (Dumetha Ptol.) appellata fortaiſſe ab Innaclis filio Genef.
 XXV, 14. — Longe quidem aliter habere videntur, quae
 Abulfeda de terra Neged tradit, qui multo anguſtioribus
 limitibus eam circumſcribit, ab ea ſeparat Jemameum tra-
 ctum, et inter Negedam Hagarenamque aliam regionem
 interiicit: ſed tamen bene ei conuenit cum Niebahrio.
 Nam *Neged* (نجد) proprie omnem editam regionem ſi-
 gnificat, itaque ea pars, quam auctor ſenſu peculiari Neged-
 dam dicit, cum ſit omnium in Arabia regionum editiſſima,
κατ' ἐξοχὴν dicta eſt عرب نجد, eoque ſenſu Abulfeda ver-
 bum uſurpat. (Huius pars eſt *Ayed*, quam Abulf. dicit
 eſſe montanam regionem ab ortu montium Aga et Salamina
 ſitam, quos montes Cl. Nieb. non commemorauit.) Sed
 cum hoc nomen ſemel proprium eſſe cepiſſet huic regioni,
 mox, ut ſit cum circumiacentibus communicatum eſt, at-
 que ita ſit, ut ſenſu latiori Neged alias regiones complecta-
 tur; quas a Negeda Abulfeda diſtinguit. — Ceterum in-

colae huius terrae, licet nec fauiores nec rapaciores sint ceteris Arabibus, tamen, cum inter se perpetua bella habeant, profecto nec tutam satis nec fidam apud se peregrinis commorationem praebent. Religiosa genus quod attinet, olim omnes Suanitae fuere, sed nuper in ea regione per aliquem *Abd ul wahel* noua secta exorta est ab omnibus Mohammedanorum sectis diuersa, quae persuasione, dolo, armis propagata, nunc sub eius filio Mohammede lace dominatur; quatenam autem eius placita sint, A. certo compere non potuit, nisi quod, si vera sunt quae traduntur, repudiata omni reuelatione diuina, cum honorifica mentione rerum a Christo, Mohammede aliisque magnis viris actuum merum Naturalismum coniungere videtur.

VII. *TERRA HEGAS* (p. 349. fl.) a borealibus finibus Jemenae iuxta sinum Arab. usque ad occidentalem eius recessum, qui olim sinus Aelaniticus, nunc Acabenus dicitur, et ad Desertum Syriae extenditur, ab oriente Negeda terminatur. A. cum praeter oram maritimam nihil huius terrae ipse viderit, plenam eius descriptionem dare non potuit, sed ex aliorum fide tradit, natura similem Jemenae esse, h. e. campestram et aridam iuxta mare, in mediterraneis vero montanam, irriguam, et fertilem. Totius terrae principatum penes se esse Turci praedicant quidem, sed vane: quamquam enim Praefectus Turcicus in oppido Gidda sedet, eiusque milites partem Meccae, Medinae, et Janboae tenent, in ipsam tamen terram Turcis nihil iuris conceditur, nisi quod per paucos illos dies, quibus religionis causa peregrinantes Turci Meccae commorantur, eorum Domino licet Scherifum Meccanum principatu deicere, aliumque ex eadem gente in eius locum substituere; ceterum ex hac dominationis specie tantum abest ut summus Turcorum Sultanus aliquid lucri capiat, ut potius magnam auri frumentique vim quotannis cogatur Arabum gentibus, quae has regiones tenent, et Meccae incolis largiri, quo tutius ciues sui iter religiosum facere possint. Summum in
haec

haec terra ius et imperium est penes Scherifum Meccanum ex Mohammedis posteris, familiae al Bunemi, (de cuius historia nonnulla p. 367.) qui principum Arab. omnium facile potentissimus est, quod non solum amplam regionem tenet, verum etiam ex Turcici imperii terris, itemque ex India, magnos reditus habet, religionis causa ei attributos. In Arabia ipsa praeter *Meccam*, urbem sanctam, amplam, antiquam, ditam, emporiumque celeberrimum, et *Medinam*, minorem quidem, sed tamen non contemnendam, (quamquam haec interdum peculiare dominos habet,) patet ei *Ys. do* oppidum magnum cum portu, quo Medinenses ad mercataram suam utuntur; (*Jambia* Ptol. haec est, latit. 24, ut in tab. Niebuhr.) *Taif* mediterraneum opp. in montibus, amoenissimo situ *Sanaae* et *Damasco* non cedens; *Cunfuda* opp. maritimum cum portu, unde multum portoria redit; *Hali* oppidum mari imminens, in Hegafae et Jemenae confiniis, et 12 vel 13 oppida minora; et praeterea quae Giddae portoria Turcis solvuntur, eorum ipse dimidiam partem capit. Haec de principatu Meccano; de Mecca ipsa et Medina parum novi A. tradidit, quod eas urbes Christiano homini ne procul quidem adspicere licet: hoc notabile videtur, quod inter eos, qui Meccam peregrinantur, paucos esse ait, qui Medinam quoque inuisit, et quod utriusque templi tum Meccani, tum Medinensis, faciem in tabulis proponit, prioris quidem paullo aliter, quam a *Relando* de religione Moh. p. 128 exhibita est. — Praeter Scherifum Meccanum multi alii Principes has terras tenent, inter quos maxime eminent qui genti *Harb* (حرب) imperat in oppido *Chasf* (حاشف), et amplum tractum, inter Meccam Medinamque situm, cum multis oppidis vicisque regit. Montanae Hegafae regiones pariter in multas dynastias distractae sunt, et ab oppidanis Arabibus incoluntur defendunturque castellis. In his partibus admodum memorabile videtur, quod magna gens Judaeorum, *Beni Chetbar*, libera vivit, suae nationis Principi (Schoch) subiecta, et ex

multis composita familiis, quarum aliqua iam Mohammedis tempore floruisse, et Beniamino Tudelensi cognita fuisse videtur; ceterum hi Judaei popularibus suis extra Arabiam plane ignoti latent, unde non improbabili coniectura A. Karaitas esse existimat; quam suspicionem loco aliquo Geogr. Nub. confirmare conatur. — Sunt quidem praeter illa commemorata alia multa loca per Hegalam, quorum aliquot A. recensuit, sed obscuri nominis, et situs plerumque incerti; in ora maritima vero oppida pauca, praeter ea quae dicta sunt, naualia vero et stationes naurum innumerae; horum catalogum copiosum A. contexuit et totius orae περιήγησιν accuratam non modo oratione perfecutus est, verum etiam oculis subiecit in *tabula Sinus Arabici* egregia, summa hinc et diligentia confecta, qua Geographiae copias liberaliter auxit p. 358.

VIII. Quas terras haecenus A. descripsit, eae incoluntur quidem a vario genere hominum, qui in oppidis mercaturam et opificia, in agris opus rusticum et pecuariam faciunt; sed praeterea his partim immixti degunt, partim extra Arabiam Peninsulam magno numero in desertis regionibus vagantur, copiosae *Nomadum et Scenitarum gentes*, (p. 379. ff.) quae antiquum morem, et consuetudines antiquas Arabum omnium seruant; hi se solos dignos Arabico nomine, reliquos, qui in oppidis agrisque vel diuitias vel cetera vitae commoda quaerant, ab antiqua virtute, degenerasse putant, eos quoque, qui non camelorum sed armentorum pecudumque greges alunt, medios quasi inter Scenitas et oppidanos rusticolae Arabas, minori pretio habent. Hos Nomades, vel Beduinos, ita describit A. ut plane in eos hodiernum conueniat, quod de Arabibus omnibus Strabonem scripsit: Σκηῖται Ἄραβες — δυναστίας ἀπαιτητοὶ μικρὰς λυπρὰς κατέχουσιν χωρῆς διὰ τὰ ἀνυδατοῦ γινώσκοντες ἢ ἢ δὲν εἰ μικρὰ, νομάς δὲ ἐξ ἄλλων — μάλιτα καμήλων. A. — familia cum se

entur. Sunt autem celeberrimae gentes in tractu Alopontis *Mauri*, *Sobaed* et *Hamiar* in regione Damascena, et in deserto Syriae gens *Anase* maxima et potentissima, quae solet etiam in Negeda Arabiae commorari, ubi dirivus oppidum esse eodem nomine appellatum. In eadem Negeda praeter alias haud ignobiles est etiam gens *Beni Tinim*, quae olim Abuboccare regnante fertur inclausisse. In Hozala gens *Harbena* (*Harb*) quae supra commemorata est, maxime opibus pollet, sed tamen etiam celebrantur gentes antiquae *Ottasba*, *Hodeih*, *Jah*, atque alias quaedam, omninoque copiosae sunt per has terras Nomadum gentes, quas A. recenset.

IX. Ita per partes singulae descripta Arabia, veluti eorollarum loco de *Deserto, montis Sinaitici*, tradit p. 399. Et ita enim ab Arabibus appellari putat (*Bar* et *tur. Sina*) montanarum regionem, quae inter utrumque sinus Arabici recessum interiecta, Peninsulae Arabum versus septentrionem determinata, olim Petrae Arabiae accensebatur. Haec regio cum itineribus Israelitarum in SS. libris celebretur, poterat sane curiosa eius enarratio expectari; sed quia Auctori tantum obiter eam lustrare licuit, et angusto temporis spatio, breuem et perfunctoriam descriptionem exhibuit; et tamen vel sic lectoribus grata erit, cum ei comites additae sint duae tabulae p. 408. 410. quibus extremae linguae Sinus Arab. accuratius, quam a quoquam hactenus factum est, exhibentur, et totius regionis situs egregie illustratur. Regionem totam desertam esse docet, ad littora raras vicos habitari, montes et campos a Nomadibus teneri: de monte ipso Sinaitico, s. Catharinae monte, qui ex vasto montium iugo, velut apex, eminet; de monasterio ad eius radices aedificato, pauca tradit; montem inscriptum litteris, (*Gabbel Mokatteb*), qui ex aliquo tempore multorum cupiditatem exercuit, non vidit, sed alium reperit magis memorabilem, plenum monumentis sepulcralibus cum figuris hieroglyphicis, quorum adspectus, hanc regionem olim

fa.

facis custam fuisse, docere videatur. Tradidit etiam breuiter de oppido *Surs*, de vestigiis antiqui opp. *Kalsum*, (quod *Clysna* Graecorum esse putat) de portu oppidoque *Tor* *) itemque de duabus vallibus angustis, *Giroudi* et *Faram*, (id nomen a Mose usurpatum etiam nunc locus seruat,) quae pluuiae tempore in modum aluei totae aquis replentur. Sed hanc breuitatem compensauit ubertate appendicis, qua inde a p. 404. quaestionem illam celeberrimam tractauit: qua parte verisimile sit mare Idumaeum ab Israelitis traiectum esse? Postquam igitur aliorum sententias examinauit, imprimis etenim, quae ex valle *Bede*a, (id nomen inter Arabes non audiuit,) transitum factum putat, suam ipse proponit hunc in modum, ut postquam ab *Heliopoli* totius itineris rationem, quaedam natura locorum suadet, profectus esset, et vestigia locorum a Mose commemoratorum **) quaesiuisset, tandem colligat, Israelitis per extremam linguam maris, ubi nunc *Kalsum* est, transeundum fuisse. Neque potest negari, multa veri specie hanc sententiam commendabilem videri, imprimis cum ea iam dudum viris doctissimis placuerit, quos ipse A. ut est veritatis studiosissimus, et alienus a vana observatione, sub finem recensuit.

Appendicis loco liber finitur p. 420—429. in Observationibus fluxus et refluxus maris Idumaei, quas variis in locis a. 1762. et 1763. A. fecit, et aliis Observationibus declinationis acus magneticae, ope pyxidis Londinensis institutis.

Fff 3

ACTA

*) Obiter attingitur quaestio, an in hoc opp. *Tor* vestigia sint nominis *NY*, quod huius regionis parti Moses tribuit? de qua amplius videndus est *Chr. Müller* Sat. Obseru. c. 4.

**) Egregia est et perutilis admonitio A. si in his regionibus antiquorum oppidorum situm inuestigare quis velit, imprimis ea loca circumspectenda esse, in quibus aquae copia reperitur, et fontes idonei ad manus esse potuerint.

ACTA SANCTORVM OCTOBRIS, EX LATINIS

et graecis aliarumque gentium monumentis, servata primigenia veterum scriptorum phrasi, collecta, digesta, Commentariisque et Observationibus illustrata, a Constantino SUYSKENO, CORNELIO BYEO, JACOBO BUEO, JOSEPHO GUESQUIERO, e Societate Jesu, Presbyteris Theologis

Tomus III. quo dies quintus, sextus, et septimus

continentur.

Antwerpiae apud Joannem Nicolaum van der Bekea,

MDCLXX. in Fol.

Acerbis tristibusque, quae Societas Jesu aliquot abhinc annis experta est fatis, forsan tribuendum videtur, quod spei desiderioque eorum tardius satisfieri solet, qui huius amplissimi ac preciosissimi Operis, cuius tomum quadragesimum nonum laudamus, telam pertexi, et confici cupiunt; et ne quidem promittendo, fore ut sanctorum mensis Octobris fata brevi describantur, spes emtorum alitur ac sustentatur. His de causis huius tertij mensis Octobrem spectantis tomi mentionem facere haud prius volumus, quam sequentis tomi videndi facta nobis esset copia: at quum ille iusto diutius moretur, quorum sanctorum vitam, fata, atque miracula tertius tomus contineat, lectores morae impatientes ulterius latere nolumus. Quum vero laboriosa industria, et accurata diligentia scriptorum, qui hunc tomum in lucem emisserunt, haud dispar esse videatur illi, quae in prioribus tomis multorum suffragia tulit, et auctores huius tomi ratione narrandi diudicandique facta et facta sanctorum, eorum qui priores tomos edidit premere putentur vestigia; superuacua nostris lectoribus

iura

vare videretur opera, quam in utilitate ac praestantia huius
 Tomi demonstranda collocarem, expectantibus potius, ut,
 quinam sancti singulis his supra commemoratis diebus in
 Ecclesia Romana colantur, breuiter dicamus, tum quoque af-
 feramus ea, quae in Commentariis praecius alicuius monen-
 ti esse videantur. Commemorantur vero primo loco san-
 cti, quorum memoriae diem quintam Octobris sacram esse
 voluerunt. In istorum numero sunt *Thraseas* Episcopus Eume-
 niacini Phrygiae, vel potius, ut Cornelio Byaero videtur, Smit-
 nae, cuius mentionem faciunt Eusebius H. E. libro V. c.
 24. et Nicephorus Callistus libro IV. c. 37. *Peregrina*,
 cuius exuuiæ e Romano Priscillae coemeterio, Alexandri
 VII. R. P. iussu, in Labaconsem discalceatorum Eremitarum
 domum anno sexagesimo superioris seculi translatae sunt:
Charitina, quae temporibus Diocletiani fide constanti doctri-
 nam Christi professa, tandem euulsis dentibus, praecisisque
 pedum digitis, vitam finisse dicitur: *Marcellinus*, decimus
 inter Episcopos Rauennae, cuius Galefinius in Martyrolo-
 gio a. 1578. et Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum
 Italiae a. 1613. honorificam fecere mentionem, Hieronymi
 Rubei historiam Ravennatem laudantes: *Tullia*, filia Eu-
 cherii et Gallae, anno 425. vel 433. mortua: *Apollinaris*,
 episcopus vrbis Valentinae, qui a Sigismundo Burgundionum
 rege, quod nuptias Stephani, qui filio regis praecesset, cum
 defunctae uxoris suae sorore non probaret, in exilium mis-
 sus, sed ab eodem breui post reddita ei vi cucullae suae sa-
 nitate, reuocatus, sub annum Christi DXX. mortuus est. De
 miraculis ab eo, cum viuo; tum mortuo, factis, multa lega-
 tur in Vita Apollinaris ab auctore coaeuo, forsitan Eladio
 diacono, descripta, et hic ex veteri Mss. S. Claudii, cum edi-
 tionibus Labbei Tom. I. Biblioth. MSS. p. 689. et Edmun-
 di Martene Tom. VI. amplissimae Collectionis p. 779.
 collato, excerpta legitur. Hac ipsa quoque die ab anno se-
 culi decimi sexti octogesimo octauo renouatur memoria *Pla-
 cidi*, et fratrum eius *Eustachii*, *Victorini*, ac *Flauiae* sororis,

nec

nec non *Donati Firmati* diaconi, et aliorum triginta Monachorum, qui, teste Mabillonio Actorum num. 83. sub saevissimo rege Abdala et duce Mamucha, tertio decimo anno Justiniani Imperatoris, in Messana Siciliae ciuitate, quod Christum negare nolent, a barbaris crudelissimis supplicis affecti occubuerunt. Acta horum martyrum, auctore Pseudo Gordiano, ex Actis Sanctorum Bequedictinorum Tomo I. huc translata, a pagina 114. ad paginam 147. leguntur: his vero praemittitur longior disputatio, qua inter alia aduersus Basnagium histor. Eccles. libr. XXI. c. 4. Placidum discipulum Benedicti vere aliquando vixisse, et seculo iam septimo innotuisse, quamuis Acta Placidi seculo demum duodecimo prodierint in lucem, demonstratur, et num barbari inuadentes fuerint Saraceni ex Arabia et Africa, an Gothi sub rege Totila, vel Ariani Hispaniam incolentes, vel Sclauini, vel Mauri, excutitur; quod posterius videtur veritati proxime accedere: tum quod Abdala et Mamucha Arabica videntur nomina, tum quod dux Mamucha iussit, unicuique sanctorum dari pugillum unum hordei crudi ad manducandum, is vero sibus Mauris eo tempore familiaris fuit teste Procopio Libro II. de bello Vandalico c. 6. *Panis, vino, ceterisque mitioris victus commodis caruit: far autem, olyram, atque hordeum, nec mitigata igni nec commolita mandunt iumentorum ritu.* De S. Galla vidua, deim moniali Romae, cuius Gregorius M. libro IV. Dialogorum c. 14. honorificam mentionem fecit, et ad quam Fulgentius Epistolam de Consolatione super morte mariti, et de statu viduarum, scripsisse videtur, laudasse sufficet elogium Ferrarii in Catalogo Sanctorum Italiae p. 630. haecce scribentis: *Galla, nobilissima (Q. Aurelii Memmii) Symmachi consulis filia, mortua viro, cui miserat, intra annum, nunquam, ut alii uerberet, persuaderi potuit; tametsi post propinquos medici quoque illam ad secundas nuptias hortabantur, ne prae uinicia eius castitate barbari ut uiri emitteret; sed in ecclesia et coenobio apud S. Petrum cum aliquot virginibus degens, orationibus, elemo-*

fyris, jejuniis, aliisque sanctis operibus vacavit. Quae in max-
illis sacro morbo exorta, cum dolore foetoreque uteris, in lecto
diutius decumbens maxime affligeretur, a Principe Apostolorum,
quodam nocte eam in somnis consolante, visitata est, deque obi-
tu admoquito, cum autem illa ex virginibus Benedictam praeci-
pue diligeret, oravit Apostolum, ut illa secum ex hac vita dis-
cederet, cui Apostulus, aliam monacham secum migraturam, Be-
nedictam vero post dies triginta et ipsam in caelum evoluturam,
dixit. Quae cum Abbatissae narrasset, triduo, sacris munita
cessit e vita III. Non. Octobris. Laudatae sanctorum socie-
tati adscribuntur quoque Firmato diaconus, eiusque soror
Flavia Antissiodori in Gallia, Hieronymus episcopus Niverni
in Gallia, Meinulphus diaconus Rudicae, Fulcula virgo in
Antissiodorensi regione, in Gallia, Frailanus episcopus Legio-
ne in Hispania, eiusque discipulus Attilanus episcopus Za-
morensis, Petrus de Inola eques S. Ioannis Hierosolymitani,
Florentiae in Hetruria, Mathaeus denique Mantuanus Con-
fessor Ordinis fratrum Praedicatorum; de quibus singulis
quaedam proferte, et consilio et tempore prohibentur, visu-
ri potius, quoniam Sanctorum memoriae dies sexta Octobris
sacrata, dicataque putetur. Sunt vero eo, quo commemo-
rantur, ordine hi: Sagaris episcopus Laodicensis, qui flo-
ruit Seculo post Christum natum altero fere profligato, quo
tempore controuersia de festo Paschali nennisi die Domini-
ca celebrando agitata est, quemque Eusebius H. E. IV. 26,
et V. 24. laudauit. Fides, ciuitate Aquitanae Aegano ori-
unda, a Daciano praefide, imperante Diocleziano, capita
truncata, quod diis immolare nolle, commemoratur,
de eius reliquiis in Conchense coenobium illatae, testantur
narratio cum rhythmica, tam quoque soluta, sed incertis au-
toribus, nec tamen longior Commentarius de miraculis Sae-
etae Vidis, ex antiquo Ms. reginae Sueciae, collato cum edi-
tione Labbeana Tom. II: Nouae bibliothecae p. 537. seq.
excerptis, inserta leguntur, sed ita comparata, ut pro narra-
tionis fide spondere non audeamus. Ad, age, primum modo

commemorabimus miraculum, ut ceterorum legendorum excitetur desiderium. Wiherto cuidam, a festiuitate S. Fidis redenti, ab hieo suo inato utriusque oculi erant effossi, atque in viam proiecti. *Tum ninea columba vel pica ocellas recentis errore illas in ipsa hora susceptis humo, supraque montuosa teluris nitidine eluata, ad Conchas deferre visa est.* Vulneribus curatis, euoluto anno dum pridie ante vigiliam somno se dedisset, apparuit ei virgo mirabilis forma, atque inter alia ei restitutam se oculos has ei promisit verbis: *si crastina luce, quae erit martiri mei vigilia, Conchas perreueris, expetrasque duas candelas, unam quidem ante aram S. Saluatoris, alteram vero ante aram ubi gisba corporis mei condita est, apposueris, oculorum de integro reformatorum decore meraberis gaudere, si quidem pro illata tibi iniuria coelestis Iudicis pietatem ingenti clamore ad misericordiam promoueri, Deumque pro salute tui seculi precis instantia tandem fatigari, quando ipsa impetrata optationis effectum facilem exorabundum redderet.* Wihertus volentati S. Fidis satisfecisse, illa vero promissis stetit, dicitur. Sanctorum *Marcelli, Casti, Acmilii, Saturnini*, ut et *Rogati, Paulini, et Martialis* memoria, incertis modo coniecturis nititur, nec certiora sunt quae de *Prudentio*, qui Narbonae archidiaconus huius ciuitatis passus est, et cuius reliquias Geilo Lingonensis anno circiter 880. Bosuani deferendas curauit, ex quo tempore Prudentiam ciues Burgundiae religiose coluerant, traduntur, nec non de *Drotardo*, ac *S. Probi* Episcopo, Caietae in Campania Romanae narrantur. Ut lectorum patientiae subueniamus, commemoratis modo nominibus Sanctorum, *Rogati* Episcopi Surrentini, *Romani* Episcopi Antiffiodori in Gallia, *Bartuli* seu *Bartii* Episc. Vassonensis, *Toti* Diaconi Wintoniae in Anglia, *Binnias* Abbatissae in Diocesi Munitensi in Occitania, *Apollinaris* Episcopi Bituricensis, *Moyti* Episcopi Heraclensis in ditione Veneta, *Pardulphi* Abbatissae Waractensis in Gallia Anno 737. *Epiphaniae* virginis sanctimonialis Ticinensis in Insabria, *Aluatae*, Imperatricis Irenes propinqui, ab

esse ad Nicaenam Synodum secundam legati missi, cumque Leo Armenus imperio peteretur, in exilium, quod vitam monasticam elegeret, pulsus, *Adalberonis* Episcopi Herbipolensis: solum de *Brunone* auctore Ordinis Cartusianorum nonnulla distari fas est. Brunonem, urbe Colonia Agrippina oriundum in schola Parisiensi litteris operam dantem, Remisque Philosophiam acque, ac Theologiam docentem, fato doctoris quidam Parisiensis, qui se divino iudicio accidatum, iudicatum, damnatum, capite de elevato professus sit ex foretro, remmotum esse, ut societatem consortiumque hominum fugeret, et cum paucis quibusdam in silvam Cartusiam secederet. Quum multi sint qui tradant, nec pauci qui hanc traditionem inter fabulas referant reperiantur, Cornelius Byzaeus, in describenda historia vitae Brunonis, omnem adhibet operam, ut Scripsorum Seculo XVI. antiquiorum, quos excitas, silentium Brunonis, Guigonis, Guiberti de Nouigento, aliorumque, ad fidem huius rei debilitandam nihil valere ostendat, et ut in primis rei narratae veritatem aduersus Joannem Laucolium, quem peculiari libro narrationem de doctore Parisiensi anilis quod fabula sit demonstrasse constat, defenderet. Huius Brunonis doctrinae tribuuntur Commentarii in Psalmos, et in omnes epistolas Pauli, quos una cum nonnullis Opusculis et Sermonibus publici iuris fecit Jodocus Ascensius, Parisiis a 1724. sed illa ipsa Opera Coloniae Agrippinae a. 1611. edita, iterumque a. 1640. reuulsa fuerunt. Quum ab a. 1040. usque ad annum 1123. tres floruerint Brunones, qui omnes Psalmis explicandis operam darent: doctissimus Byzaeus id agit, ut Commentarium in Psalmos, ab Ascensio primum euulgatum, non Brunoni Herbipolitano, nec Brunoni Signiensi, sed Cartusiano, argumentis cum suis, tum e Historiae litterariae Francicae Tom. IX. p. 243. monstrat. Brunonem denique in Erensi Turritanae Ecclesiae S. Stephani sepultum esse, atque Leonem X. Ordini Cartusienso monasterium Turritanum restitui iussisse, Byzaeus commemorat, ita tamen, ut Leonem X. inter sanctos

Brunonem retulisse negare videtur, contradicens. Baronius ad Martyrologium Romanum hæc annotanti: *Vita sancti est anno Domini MLI, relatusque est inter Sanctos a Leone X. R. P.*

Vitæ Brunonis, ab Auctore primorum quinque Cartusiae Priorum chronologo anonymo descriptæ, e Cod. Bibliothecæ Cartusianorum Coloniensium deponitæ, summa hæc est: Bruno, tristi fato doctoris Parisiensis torrens, solitudinem petere quum vellet, nonnullosque sui consilii haberet participes, in Cartusias desertum fecedit, ad Pontificem Urbanum Romam se confert, ab eoque data venia in Eremum, quæ dicitur Turris, in finibus Calabriae se abdit, gratia comitis Rogerii fruitor, ibique quum pie mortuus esset, Leo X. edixit, ut memoria eius ætatis singulis die sexta Octobris celebraretur, et domum sancti Stephani, in qua corpus Brunonis conditum iacet, Ordini Cartusianorum restituit. At in vita Brunonis describenda operam quoque collocavit Franciscus a Pateo, Cartusiae maioris Prior, nec non Pateanum et Bloeménvennam secutus Stritus, quam utramque vitam hic excerptam legere si cui placeat, subiungas quoque reperiet litteras encyclicas, quibus Brunonis obitum quaquaversum nuntiarunt eius in Turrinam eremo discipuli, solitaque pro illius anima expetierunt sibi suffragia, quibus litteris patres Ecclesiarum permulti, cum soluta, tum ligata oratione, ut ex titulis funebribus apparet, perhumaniter responderunt. Utriusque, et solutæ et ligatæ orationis exempla dabimus. *S. Vigoris Cerasiaci Coenobii titulus: Humilis grex coenobii Cerasiensis beati Vigoris, praemonitus oraculo divino, pro anima religiosi ac Deo dilecti Brunonis generale officium persolvit, orans, ut ei parcat summa Dei pietas: et S. Mariae Lucionensis: Fratres qui estis in eremo, quæ dicitur Turris, notum sit omnibus vobis, quod pro domino Brunonis agamus charitativè septem vigilas et septem Missas, et panem et vinum domino Reginaldo abbate imperanti. S. Joannis Archiepiscopi Beueriacensis ecclesiae:*

Bruno

*Bruno quod speravit vivere in morte reliquit,
Nam mundum fugit, mendacique vilis dixit,
Christo servivit, quare coelum penetravit.
Ipfus tales transmittere sed quia fratres
Chartam fecerunt, nostri domini voluerunt
Pro famulo tanto postremo tempore fuisse
Officium serdis gratum persolvere cunctis.*

Addamus versus Scholae Constantinensis:

*Bruno multorum praecipitor Grammaticorum
Cunctis corporeum nunciat interitum.
Grammaticus, rhetor, dialecticus, astrologusque
Effugerent mortem, si fugienda foret.
Sed quia mors nulla nequit auferri medicina,
Semper quisque suum cogitet interitum.*

Agmen sanctorum claudit *Arsaldus* Carthusianus Bellicensis ecclesias, qui cum anno MCLXXXIV. praeficeretur, aliquot annis post renunciauit muneris, et ad solitudinem d'Arvieres rediit, ibique mortuus est. Huius modo Castellanus in martyrologio Gallico ad diem VI. Octobris mentionem fecit, meruit tamen coli ab Ordine Carthusiano sub beati titulo.

Mens nunc atque calamus festinanit ad commemoranda sanctorum nomina, qui Nonis Octobris coluntur, ex quorum princeps est *Justina* virgo, monialis Patavii in Italia, cuius Acta Mombricitus edidit Tomo II. de vitis sanctissimum, sed ita comparata, ut seculo X. vel serius scripta esse videatur, quod ex ieiuno scribendi genere, ex parte versus tendensque ad *fideri palmas*, ex usu vocis *Legenda*, colligitur. Unus modo e veteribus Fortunatus seculo VI. Justinæ mentionem fecit apud Browerum p. 190. hoc versu:

*Justinam Patavium, Euphemiam huc Calchedon offert,
Eulalia Emerita tollit ab urba caput.*

Altum de Justina apud veteres martyrologos observatur silentium, sed multis eam ornauit ludibus Ferrarius in

Catalogo Sanctorum Italiae, atque longe celeberrimum est Paduanum Justinæ templum, et Ordinis Benedictini coenobium, ubi et saxum ostenditur, quod genuum Justinæ precantis seruet vestigia, de quibus omnibus consulendus est Flaminius Cœcilius Tomo XI. *Ecclesias Venetas antiquis monumentis illustratas* p. 199. Justinam excipiunt *Marcellus* et *Apuleius*, de quibus Martyrologium Romanum, quocum consentiunt veteres æque ac recentiores martyrologi, hæc habent: *Roma sanctorum martyrum Marcelli et Apulei, qui primo quidem Simoni Mago adhaeserunt, sed videntes mirabilia, quae per Apostolum Petrum dominus operabatur, relicto Simone, Apostolicæ doctrinæ se tradiderunt, ac post passionem Apostolicam sub Aureliano consulari coronam martyrii reportarunt, sepulti non longe ab Urbe, (in via Appia, ut ex Leonensi Codice apud Florentinum apparet.) Eumenius patriarcha Alexandrinus, anno 143. a viuis qui excessit, ob quæ inuenerit inter Sanctos referri latet, sed in Hæbæino Hagiologio, et Aethiopum Calendario apud Jobum Ludolphum, commemoratur. Nonis quoque Octobris renouatur memoria *Sirgi et Bachi*, quos Maximiani imperatoris iussu, in Syria Comagene, (quæ in Aëtiis *Augusta Euphratesia*, *Augusta* a Cæsare Augusto, *Euphratesia* ab Euphratis vicinia dicitur) et *Bachum* quidem *Barbalissi*, *Sergium* vero *Sergio-poli*, quæ tum *Rosapha* dicebatur, (vide Procopium libro II. de bello Persico p. 99.) quod fidem Christianam constanter sequerentur, oculos esse, Acta graeca Auctore Symeone Metaphraste, latine versa a Lipomano Tom. VI. p. 317. et latina auctore Anonymo, quæ hic p. 863. et seq. excerpta leguntur, summo consensu tradunt. *Sergius* vero fuisse narratur περιουσιος τῆς τῆς παντιλίου, vel potius γεντιλίου, (quæ legendi ratio hic recte defenditur) χολης, *Bachus* vero σεκουδιμαχης fuisse traditur. *Gentilis* vero constat dici eos, qui militiam facerent, Romanorumque essent foederati, eorumque legibus vel ultro, vel deditione facta, parerent. *Sergium* igitur principem turmae militaris, quæ custodiret palatium,*

Ba-

Bachum vero secundum obtinuisse locum, facile intelligitur. Sergio et Bacho iungitur *Julia*, quae in eadem provincia sub Marciano praeside martyrium passa esse narratur. In sanctorum, quorum memoriae Nonae Octobris sacratas dicataeque sunt, denique commemorantur numero *Quartus et Marcellinus* Capuae in Campania, *Morus*, quem temporibus Constantini M. Nepotiano et Faucundo confubus, in Romana sede sedisse Rufinus Hist. Eccl. K, 27. Augustinus Tom. II. Operum Epist. 53. alique tradunt, et cuius in via Appia sepulci epitaphium reperitur in Appendice antiquarum Inscriptionum Gruteri p. 1173. *Hilanus* Presbyter in pago Remensi in Gallia Seculo VI. *Leopardinus* monachus, martyr Albiniaci in pago Borbonico, qui vixisse fertur tempore Clotarii regis Francorum, cuius vitae descriptionem dedit ex Ms. codice Siliniacensis coenobii, et ex Lictionario Abbatiae S. Sulpitii, Labbeus Tom. II. Bibliothecae Ms. librorum p. 415, quae utraque vita et haec Actorum Commentario inserta p. 914. et seq. legitur. Sub finem tandem commemorantur atque laudantur: *Augustus* presbyter Bituricensis in Gallia, laudatus a Gregorio Turonensi libro de gloria confessorum cap. 30. *Palladius* Episcopus Mediolani, quem Santonenſe Breuiarium, et varii Ecclesiastici Fasti, Sanctis annumerant, de eoque consulendus Gregorius Turonensis l. laudato p. 60. Tum *Ostha* vel *Osgitha*, in sui nominis oppidulo Comitatus Essexiae in Anglia, de qua Camdenus in descriptione comitatus Essexiae p. 329. haec habet: Ubi Coln fluvius mari immiscetur S. *Ostha* erat oppidulum, cuius antiquum nomen *Chic* abolevit regia illa virgo *Ostha*, quae tota Deo defixa, a Danicis peritis ibidem confossa, sanctae honores apud maiores obtinuit, et in eius memoriam aedem sacram posuit Richardus episcopus Londinensis, circa annum MCKK. quam Canonicis regularibus implevit. Si vitam huius *Osgithae* cognoscere cupias, eam ex Laurentii Suri collectione de vitis Sanctorum Mensis Octobris excerptam pag. 942. huius Commentarii

tari haud frustra quaeres. Tandem laudatur *Martinus*, primus Abbas Bellifontis, nunc vallis Paradisi in Legionensi regno Hispaniae, cuius loci noticiam, nec non fatorem primi Abbatis anno Christi 1137. florentis, hausit doctissimus *Suyskenus* ex Angeli *Manrique* Pacensis episcopi annalibus Ordinis Cisterciensis, ad annum Christi 1137. c. 5. Commemoratur denique *Geraldus*, Colonienfis, qui in agro Cremonensi apud Insubres, circa medium seculum XII. a latronibus trucidatus est, cultuque martyris magis, quam aertis gestis innotuit, quemque primus e martyrologis *Philippus Ferrarius* utrique suo Sanctorum Catalogo, ad diem VII. Octobris inseruit. Vita ejus Cremonae MDLXXI, typis excusa, a Romano *Borgo* in Italicum sermonem translata, atque Colonienfi Elethori 1581, dedicata esse dicitur. At anno 1652. vitam *Geroldi* quoque descripsit germanice *Herminus Crombachius*, Societatis Jesu presbyter, cuius Opusculi compendium p. 956. huius Commentarii exhibetur. Hoc ipso quoque loco p. 963. cernitur sculpta imago *Geroldi*, quae etiam refert dimidio corpore et viatoris specie, caput petaso et dexera scipione instructa, laeva tenet pugillares, intra praecordia defixus haeret pugio, atque e pectore per crystallum reliquiae tralucet. Ista imago *Geroldi*, una cum vitae synopsi, et hac precum formula fuit distributa: *Præsta, quasumus, Omnipotens Deus, ut intercedente b. Geroldo martyre tuo, et q. cunctis aduersitatibus liberemur in corpore, et a pravis cogitationibus mundemur in mente. Per Dominum etc.* Ultimum demum huius Commentarii locum occupat *Pipio*, Diaconus Belnae in Vastinenfi Galliae tractu, qui in Officii sui lectionibus, circa annum Domini trecentissimum requieuisse dicitur: nec tamen venerationis illius indicium reperitur ante annum 1462. quo anno reliquiae eius a Senensi Archiepiscopo Ludouico Meledunenfi ecclesiae Belnensi illatae feruntur.

Quamquam iniis, quae Viri doctissimi, quorum nomina huius Actorum Tomo praefixa leguntur, ad illustrandas Sancto.

eorum Vitas attulerunt, quaeque potissimum historiam atque chronologiam spectant, hinc inde nonnulla occupant, de quorum fide multum disputari posse videatur: his tamen, quoniam in laudando hoc libro diutius morati sumus, praetermissis, confitio nostro satisfecisse videmur, omnia omnium, quarum memoria hoc libro reuocatur, sanctorum nomina commemorantes, forsitan etiam desiderio beneuoli lectoris, quoniam res haec volumine continerentur scire cupientis, non vero ut nostro qualicumque iudicio pretium huius per se pretiosi Operis augeamus, postulantia.

*CHRISTOPHORI SAXII EPISTOLA AD VIRVM
Amplissimum Eruditissimumque, HENRICVM van WTN.
Istum, de veteris Medici Ocularis Gemma Sphragide, prope Traiectum ad Mosam nuper eruta. Alii simul duodeviginti eius generis lapilli, quotquot adhuc in notitiam hominum venerunt, recensentur et illustrantur.*

Traiecti ad Rhodan, apud Joh. van Schoonhoven
MDCCLXXIV. 3. pagg. 70.

Magnam in eunt ab orbis erudito gratiam, quotquot in hoc elaborant, ut, quae opera antiquitatis temporis iniuria nobis reliquit, ea diligenter excutiant. Ex quo genere quin ceteris longe sint praeferrenda illa monumenta, quae literata vocantur, id est, inscriptiones, numi, et id genus alia; nemo dubitare potest. Certissima enim sunt et rerum gestarum testimonia, et chronologicas rationes certo dirigunt atque confirmant. Quae sola si essent, satis dignum videretur istud studium, quod plures excitaret; sed sunt etiam alia plura, licet non tanti momenti, ad varia tamen antiquitatis eruditae capita, et artem varii generis exquisitiorum cognoscendam spectantia. In qua, quum ii fere proferuntur, qui ad veterum operum perfectam pulchritudinem imitando proxime accedunt, cupide sunt accipienda, quaecumque antiquitatis opera deteguntur, licet illa interdum sequioris aevi, et pristinam elegantiam non aequantia.

H h h

Quo

Quo nomine etiam *Sanii Viri* eruditiss. labor videtur commenda-
 ndus, quem in illa stranda et explicanda *veteris Medici Ocularii*
Gemma Sphragidis collocavit. Repertus est huius lapis in
 fluvio Valkenburgensi; non procul ab urbe Traiectina ad Mo-
 fam. Est quadrangularis lapis, cum inscriptione, (si haec
 inscriptio dicenda est,) literis inuersis, in singulis lateribus,
 cuius forma in tabula aeri incisa exhibetur. Ut lector fa-
 cilis eam cognoscere possit, recto ordine, versibus sermatis,
 a Cel. Saxio sic est constituta:

CLUCCI ALEXANDRI. DIAL EPIDOS. AD ASPRITUDINE
CLUCCI ALEXANDRI LENE AD OMNEM LIPPITUDINE
CLUCCI ALEXANDRI AD CALI CINES ED SCABRITIAS OMNES
CLUCCI ALEXANDRI CROCO DES AT ASPRITUDINES

Statim apparet, in his non omnia ad intelligendum esse fa-
 cilia, nonnulla deesse, quaedam etiam esse corrupta. Qui-
 bus rebus quum impediri soleat, qui non ex multorum ta-
 lium monumentorum tractatione usum quendam sibi com-
 parauit, Cel. Saxius facilitatem verba sic constituendo inscri-
 ptioni conciliare studuit:

Primo latere: *Caii Lucci Alexandri Dialepidos ad Aspri-
 tudinem* supple: oculorum emendandam.

Altero latere: *Caii Lucci Alexandri Lens ad omnem Lippi-
 tudinem* supple: sanandam.

Tertio latere: *Caii Lucci Alexandri ad calicines* (pro cali-
 gines) *ed* (pro et) *Scabritias omnes*, subintellige:
 dispellendas et emolliendas.

Quarto latere: *Caii Lucci Alexandri Crocodes at* (pro ad)
Aspritudines i. e. leniendas.

Obseruat Auctor, has literas non videri habendas
 pro operculo thecae unguentariae, sed, quia inuerso modo
 ef-

officiae sunt, potius annuli, gemmae, aliusque instrumenti, quo vascula, cistulae, thecae, pyxides obsignari solebant. Quo nomine insigniendum talis supellectilis genus, deinde inquit: *Sigillum* vocari posse, non censet, quia *Sigilli* vox maxime retentioris sit aetatis. Neque *Signum* convenire, quantum nonnulli hac sensu comparata veterum loca acciperant; quia *Signum* non tam instrumentum, quod exprimit, sed id, quod exprimitur signeturae, indicet. Etiam alioquin esse *Signaculum*, quod sit non idem qui annulus vel gemma, sed imago annuli, vel gemmae titulus, figura, nota, quae efficit *Signum*. At vero, quia monumentum hoc lapidare abhorret a figura annuli vel gemmae annularis, maluit Cl. Saxius, voce a Plinio usurpata, *Gemmae Sphragidem* appellare, cuius dominus fuerit, idemque medicamentorum opifex, *Caius Lucius Alexander*, Medicus *ophthalmicus*, de quo hominum genere ad libros Inscriptionum, aliosque huc pertinentes, Auctor amittit Lectorem. Ipsam *Lucium* censet loco non ita illustri editum, sed libertinae fuisse conditionis, a *Lucio* quodam manumissum, cuius nomen cum Graeco *Alexandri*, quod habebat, coniunxit. Et quis Medici fere legionibus comites ibant, suspicatur, nostrum fuisse inter cohortes *Claudii Labronis*, (Tacit. IV. Hist. 66.) ipsam rationem collyriorum in hoc monumento adlatorum explicare praetermisit Cl. Saxius, quia in sequenti tractatuiacula de duodeviginti similibus lapillis multa occurrunt, quae primas inseruiant. Hoc vellemus ab Auctore non praetermissum, quae sit scribendi ratio in isto monumento, cum failli forte negotio potuerit ab illis accipere, qui lapidem ipsum oculis subiecerunt. Quod si cum Cl. Saxio referendus est lapis ad illius Claudii tempus, quod adfert ex Tacito, venerandae profecto esset antiquitatis; quod si Cl. Saxio excutere ulterius placuisset, magna inde forte possit derivari utilitas, in definienda scriptorum librorum antiquitate, difficili illa ad diiudicandum, etiam post tot summorum virorum labores.

Reliqui lapides, de quibus in sequentibus inde a pagina 23. agitur, diversis locis illi reperti, editi quidem iam

subinde, et a viris doctis illustrati sunt, sed non felici omnes successu. Partim enim, ut fit, in sigillis, quae vulgo in talibus lapidibus reperiuntur, et alias erratur, et hic erratum est, partim in ipsis verbis sensuque horum exponendo. Quae cum videret Cl. Saxius, de nouo omnes, quotquot reperti sunt, huius generis lapides, ad examen vocauit, priorum interpretum sententias ponderauit, et ubi a vero viderentur abhorreere, suam, sed modeste quidem, et sine acerba cuiusquam reprehensione, proposuit, ut nobis videretur, felici successu.

Prima et secunda istarum gemmarum, est reperta in agro Nouiomagensi. Primam Gisbertus Cuperus cupit explicare non posset, misit ad N. Heinsium, qui et ipse auxilium nihil tulit. Neque Smetius quidquam profecit. Sic autem cum Saxio est legenda inscriptio et explicanda: **STRATIO-RUM**, a στρατός, στρατιά, exercitus, et στρατηγός, militaris. **TALASSE ROSA**: videtur probare Saxius **THALASSE-ROS**, Θαλασσορός, ut litera *a* residua indicetur Graecorum *αρός*, quod medici adhibent, ubi remedium inferuire debet siue ad malum expellendum, siue ad bonum conciliandum. **CYCRARIUM AD IMP.** videtur Saxius cum aliis pro eodem habere cum *cygnarium*; **AD IMPetum** explicat, vel de principio, vel de celeri humorum incurfione, quo sensu et alios medicos usos esse voce impetus, exemplis docet. **DIARODON AD IMPetum**: *diarodon*, siue *darrhodon* deducit a *ρόδο*, rosa. Vox utroque modo est scripta; ut apparet ex locis medicorum Graecorum adductis.

II. Primum a Smetio edita, et subinde ab aliis illustrata, huius est argumenti: **MEDINUM**, aluminis genus ex insula Melo, quod optimum fuisse Cl. Saxius docet ex Plinii loco, a prioribus interpretibus neglecto. **DIAMY-SUS**, siue ut vult Saxius, *diamisus* vel *diamisus* ex Graeco *μίσος*. **DIARICES AD**: accipit Trilleri emendationem *diarices*, *διερισ*; priores interpretes nihil sani viderunt. **TI-PINUM**: et in hac voce fluctuant interpretes, ipse Saxius coniicit *Lirinum*, vel *pyxinum*, vel cum Trillero *psitium*.

III.

III. *Genuensis* C. CAPÜ (sic vult cum Sponio Saxius, non cum aliis Capitonis,) SABINIANI, hæc habet: **CHLORON AD CLARITATEM**, siue claritatis oculorum causa. **NARDINUM AD IMPETUM**. **CHELEDON AD CLA.** i. e. *Chelidonium ad claritatem*. Unde dictum sit Chelidonium non definit auctor, utrum ab herba, an a Medico; hoc tamen non probat, ob locum Sereni Sammonici v. 209. ubi est herba *Chelidonia*: **DIABSORICUM AD CALIG.** legit, *diapsoricum ad caliginem*, i. e. ad dispellendas nubes et tenebras, quæ oculis offunduntur, ubi sane non apte conset voluisse quosdam **DIA PASINA PSORICUM**.

IV. *Colcestriensis* Q. JULI MURRANI, edita ab Chishullio, et sæpius repetita, talis est: **MELINUM AD CLARITATEM**: **STAGIUM OPOBALSAMAT AD CAP.** probat Saxius Falconeti emendationem *Stadium* vel *Stafion opobalsamatum*; pro *ad cap.* coniecit incisum fuisse *ad tal.* i. e. caliginem.

V. *Divionensis*, M. JULI CHARITONIS, edidit primus Scribo Maffæus, et post eum alii; quatuor lateribus habet sequentia collyria: **DIASNYRN. DE.** Probat Saxius, quod Maffæus vult, *Diasmyrnum*, ἀπό τῆς Μύρρης, Jonice Σμύρνας, Myrrha, præcipua collyrii parte. Lacunas sic, Wesselingii comesturam probans, supplet, *ad Epiphoras ISOCHRYS AD CLAR.* h. e. *ISOCHRYSON AD CLARITATEM*. Quidam sic dictum putant ab excellentia, neque medici sic dicti nomen agnoscunt; quibus non plane subscribit Saxius. **DIAPSA.** . . alia aliter, quæ deficiunt, suppleat. Proponit Saxius **DIAPSA Aronium**, quia ψαζώνιον inter oculorum medicamenta a Plinio refertur. **DIARHOD AD FERU.** cum Maffæo et Wesselingio legit Saxius, *diarhod a ad feruorem*, ut *feruor* sit φλεγμονή Græcorum.

VI. *Senensis*, P. AELII THEOPHILETIS, a Gorio edita, qui tamen Saxio, qualis sit Epigraphæ, ignorasse videtur, mutato etiam Medici nomine in femininum, habet duo collyria. **COENONA AD CLAR.** quæ Saxius legit *coenon ad claritatem*, ut ultimum a in *coenona* vitiose red-

videt, a *σύν* Græcorum, commune, vulgare **STACTUM**
AEL. Saxius legit *Stactum*, siue *Stacton* **AD Lippitudinem.**

VII. *Normannica* siue *Martuffana*. Q. **CAER. QUINC-**
TILIANI, reperta iuxta adem *S. Marculfi de Insula*, edita
primum in Mespurio Francico a. 1729. et postea saepius.
CAER. cum quibusdam putat Saxius significare *Cacellum*,
siue cum aliis **CAEREALEM**. Habet quatuor remedia,
STACT AD CLA. i. e. *Stacton*. **DIALEPID.** legit cum
Wesselingio Saxius *dialepidum*. **DIASMYRN.** quod cum
Wesselingio legit noster *diasmyrion* vel *diasmyrnes*. **CRO-**
COD. rursus sequitur Wesselingium, qui legit *crocodet*,
quod ex Galeno, assert Saxius.

VIII. *Epamudorensis* siue *Srquancensis*, C. **SVL-**
PICII HTPNI, primum edita a Muratorio, habet
quatuor remedia. **LISIPONUM AD SUPPU-**
RATION. post alios emendat prius Wesselingius
Lysiponum; sed quia apud Galenum existat *Ασπίνον*, idem
h. i. vult Saxius. **COENON AD CLAMTATEM STA-**
CTUM OPOB AD CV. priora facile ducunt eo, **ST. ope-**
balsamatum, ultima Saxius cum Wesselingio legit, *ad cl-*
atricies veteres, aut cum Schoepffino *ad Caliginem*, hocque
praefert. **CROCOD DIALEPID AD ASPRI.** facilia
haec sunt ex antecedentibus.

IX. *Vesontina*, G. **STATI SABINIANI** a Joh. Duns-
do, Antecessore Juris in Academia Vesontina, edita, unum ha-
bet medicamentum, **DIACHERALE.** Post varios in has
litteras et desperatos conatus quorundam, Saxius coniicit
DIACHER, corrupte pro *diacher*, i. e. *δια νεφροσ* collyrium;
reliquas litteras sic interpretatur: *Ad Lippitudinem Ex-*
tenuandam: sed videtur nimis artificiosa coniectura.

X. *Veronensis*. C. IVLII **DIONYSODORI**, prolata a Mas-
seio. Exhibemus emendationes Saxii, siue litterarum compen-
diis. **DLAMISUS AD VETERES Clatricies**: alii aliter
constituerunt, sed Saxiana lectio ad ductum litterarum pro-
xime accedit. **PACCIN AD DIAT**: his duabus vocibus
ad diat, quas Maffei de medicamento explicavit, notari
recte monet Saxius morbi genus, Græcorum *διάρρην*, af-
fectionem.

XI. Alia *Vesontina*, L. SACCI MENANDRI, edita primum a Caylusio Comite, quatuor habet medicamentas. CHELIDONIVM AD CA. probat post Schoepflium Saxius CHELIDONIUM AD CALIGINEM. MELINUM DE LACR. vulg. Saxius *delacrymatorium*, non cum Schoepflino *delacrymatum*, quia hoc apud Medicos Latinos non inuenitur. THALASSEROS DELAC. i. e. *delacrymatorius*, aptus ad delacrymationem. DIASPHORIC (pro *diopforicum*) AD SC. i. e. SCARRITHEM.

XII. Fragmentum *Parisiensis* regiae, DECIMI FLAVIANI, a Caylusio editum, duo habet remedia: M. LENEM AD... VDINEM CCVLO: *lenem* Saxius legit *lene* medicamentum; sed forte non adeo inepta est Walchii lectio *lenamentum* pro *lenimentum*, quia plane ineptum videtur, scribere *lenem*, pro *lene* medicamentum, nullo prorsus spatio inter utramque vocem relicto: COLL. .. MIXTUM, i. e. *collyrium mixtum*.

XIII. *Parisiensis adiectores*, edita a Caylusio, sequentia habet:

LENEM AD IMPETUM
AD CALIGINEM
POST IMPETUM
AD ASPRITUDINEM

prima Saxius explicat *lene* medicamentum ad impetum.

XIV. Lugdunensis G. CINTVSMINI BLANDI, ex Museo Beraldi, Jesuitae Lugdunensis, quatuor habet medicamenta: EUODES AD ASPR. quae nihil habent difficultatis: DIAPSOROPO. legit Saxius DIAPSORICUM OPObalsamatum. DIASMYRNE i. e. *tiassmyrnes*: SPONGELEN. Probat Saxius, quod Trillerus dedit, SPONGIUM LENIENS.

XV. JENENSIS, a Walchio singulari libello, edita et illustrata, habet sequentia quatuor: DIAPSOROPOBALSAD CLAR. i. e. DIAPSORICUM OPOBALSAMATUM, (ut explicat Saxius) ad CLARitatem: DIASMYRN POSTIMPETLIP EX V. i. e. DIASMYRNES, vel *diassmyrnon*,
POST

POST IMPETUM LIPPOUDINIS EX Oculo Ucerato: EVODES AD ASPRIT. ET. CIK. ultima legit Saxius *ci-
catrices recentes*, ut rō K occupauerit locum rō R: *PEN-
CILLUM AD OMNEM IAPPITUDINEM*, quod seruari soli-
tum in arculis ab istiusmodi hominibus, Saxius monet.

XVI. *Auenionensis C. DVRONI.* Eam Saxius habet
non pro gemma sparagide, sed pro vasculo figulino medici
ocularii. Hunc titulum habet:

CDURONETET

chelidoadal.

et sic legit: *Cai DVRONI TETII CHELIDonium AD
CALiginem.* Sed nihil definit. Alii aliter legerunt.

XVII. *Nemausensis*, a Seguierio ad Cl. Walchium mis-
sa, ab hoc et edita et illustrata. In quatuor lateribus haec
habet. *PSORICUM: CROCODEM: AROMATI-
CA: MELINU,* pro *Melano.*

XVIII. *Nemausensis CLAUDIORum*, accepit a Seguie-
rio Walchius, et explicat *CLAUDIi CROCodei GALBane-
um*; sed istud *crocodes* nimium recedit a figura Monogramma-
tis, quod post vocem *Claud.* reperitur. Propius accedit
quod vult illustris Trillerus, *Chiron*, sed tamen acu rem
tenigisse videtur Cl. Saxius, qui sic legit *Claudiorum Galba-
neum*, sc. Collyrium *ad cicatrices.*

Haec in compendio exhibuimus, quoniam tales libri,
exigui mole, facile intercidunt, et tamen gratum est anti-
quitatis studiosis, quaecumque occurrant antiquitatis moni-
menta cognoscere, etiam quae leuioris argumenti videan-
tur. Ceterum etiam ex hoc libello apparet, quam latus et
amplus illis, qui humanitatis professores et esse et haberi
cupiunt, pateat campus, in qua, exemplo Cel. Saxii, etiam
in ea quae Medicorum propria putantur inquirenda et ex-
currenda excurrant.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Octobris Anno MDCCCLXXIII.

**STORIA DELLE VITE DE PONTEFICI, DI
BARTOLOMEO PLATINA, e d'altri Autori, dal
Salvator nostro Gesu Christo, fino à Clemente XIII. Edi-
zione nonissima, corretta, ampliata di copiosissime note, In-
dici, e Cronologia, e adornata de Ritratti de
Pontefici.**

TOMO I. Venezia 1760. **TOMO II.** 1761. **Tomo
III.** 1763. **TOMO IV.** 1765. 4.

Quamquam iam pridem de hac Vitarum Pontificum Col-
lectione; quae vulgo magnis laudibus afficitur, mul-
tam audiimus et legimus; tamen eam adhuc, quoniam in
his nostris regionibus difficilis est comparatu, ipsi legere
non potuimus. Accedit, quod scriptis Italorum ex hoc ge-
nere parum delectamur; causam quis ignoret? Sed for-
tasse sunt, qui non minori cupiditate, quam nos nuper,
huius Operis noticiam et descriptionem accuratiorem expe-
ctent. Auctor quis fuerit, nos fugit, nec nomen eius plane
et discrete est indicatum, sed haud dubie sub illis tribus litte-
D. G. P. quas post dedicationem legimus, latet. Quod ad
Opus ipsam attinet, Auctor sua sponte fatetur, notas adie-
ctas aliam habuisse auctorem, qui, quantum nobis constat,
P. Leonius, Theologiae doctor Patavii, fuit, quae quidem

ei pretium tribuunt; sed tantum ad *Vitas* a Platina descriptas pertinent. Praefationes, et Tomi primi et secundi, pro instituto Auctoris nobis plane non satisfecerunt, scilicet ut inde quisque omnium huius rei Collectionum notitiam acciperet. Sciendum enim est, multos Italorum iam superiore Saeculo Platinae *Vitas Pontificum* in linguam suam vernaculam transtulisse, quas alii postea continuarunt. Talis fuit continuator *Panvinus*, a Sixto IV. usque ad Pium IV. *Cicarella* ab hoc usque ad Innocentium IX, quem statim in hac nostra Collectione sequitur *Vita Clementis VIII*, et Leonis IX, cuius auctor fuit *Giovanius Stringa*. Porro inter continuatores numeratur *Brouin*, cui debemus *Vitam Pauli V*, quam italice vertit *Luccheseus*, deinde *Gregorii XV*, et *Urbani VIII*, quas *Tommasucius*, denique *Innocentii VIII* et *Alexandri VII*, *Vitas*, quas *Antonius Bagatta* vertit. *Brufonius* quoque aliquo modo huc pertinet, qui *Vitam Clementis IX*, et *XI*, ex *Historia Italiae* collegit atque descripsit. Reliquae varios habuerunt auctores, qui quidem non sunt nominati.

Veniens iam ad *Vitarum* descriptiones ipsas in fronte descriptionis cuiusvis Pontificis, sicut in Platinae editione non modo originali, sed etiam in versione, depicta est eius imago. Nova igitur editio, de qua nobis est sermo, tantum in eo continet inter priores, primum quod plures *Vitas* continet, deinde quod is, scilicet a Platina descriptis, annotationes Leonis sunt adiectae. Sed et eas non eximia pretii esse, exceptis iis, quae *Pagium*, *Muratorium* et *Natalem Alexandrum* habent auctores, fatendum est. De earum scopo ipse Auctor huius Collectionis in Praefatione prima exposuit, ubi ait, magna profecto insolentiae specie, adhuc bona et mala, vera et falsa, utilia et inutilia, his Pontificum *Vitae* descriptionibus fuisse immixta, quae *P. Leonius* fecernere atque emendare est ausus. Sed eius notae tantum pertinent ad Platinae *Vitas*; an igitur in reliquis nihil mali, nihil falsi, nihil inutilis reperitur? Sed revertamur

ad

ad propositum. Coepit igitur Leonius in Tomo primo criticum ab omni parte liberum agere, hinc factum est ut interdum a recepta apud Pontificios sententia recederet; quod cum clerus videret, et in eum animaduertret, coeptum consilium in Tomo secundo deposuit. Denique hoc quoque est tenendum, cum non satis feliciter et diligenter Natalem Alexandrum, reliquosque, quibus est usus, excerptisse. Eius vero annotationes, quales sint, optime ab exemplis discerni possumus, afferemus igitur quaedam. Pag. XI. illam explosam iam diu sententiam, Marcum Evangelium suam latine scripsisse, acriter defendit; inprimis hoc argumento plus: illud directum fuisse ad Romanos, ibique tantum homines elegantiores linguae Graecae notitiam tenuisse. Sed hoc argumentum, nisi vehementer fallimur, tantum Pontificio, profecto non nobis, satisfacere potest, siquidem Marcus hanc Servatoris Historiam non solum ad usum Romanorum, sed etiam aliorum Christianorum composuisse, certe scimus. Porro ex eodem genere est illa notula, in qua, si ne omni virorum artis criticae peritorum auctoritate et assensu, secundam illam Epistolam, quae sub nomine Clementis I. errat, genuinam esse dicit. Haec quidem iam sufficere possunt; sed unum adhuc succurrit exemplum, quod silentio praeterire non possumus, nempe hoc: Platina in Aniceti Vita, rerum gestarum Antoninorum cum Marcomannis, Sarmatis, aliisque populis, mentionem fecit, hinc statim Leonius, praeter omnem expectationem, de Legionis fulminatrice notam aspersit, in qua non modo rei veritatem affirmavit, sed etiam distinxit inter Legionem *fulmineam* et *fulminatricem*, illam iam ante Antoninorum tempora fuisse concedit, hanc vero his demum temporibus ita fuisse appellatam, firmiter credit. Scilicet hac distinctione procul dubio utitur propterea, quoniam satis certum, est, et inter omnes huius rei peritos constat, hoc nomen fulminatricis Antoninorum aetatem longe praecedere, atque adeo neminem doctorum hanc fabulam amplius credere, multo minus defendere. Sic et-

iam discrimen posuit inter Jouem *fulmineum* et *fulminatorem* in hunc modum: Jupiter, inquit, fulmineus dicitur, quando leniter fulmen manutinet, fulminator contra, quando fulmen magno tonitru mittit, ita ut ab omni parte coeli fulgura emicent. Haec exempla, quae antea diximus, satis confirmant et illustant. Quod reliquum est, Leonius, sui propositi immemor, saepissime locis clarissimis non modo notas plane inutiles, sed etiam alienas adscripsit. Unum tantum exemplum excitabimus. Platina in Vita Sixti I. narrat, eum, si Episcopus alicuius loci, Romam vocatus, sine Epistola Papae ad suam Ecclesiam redierit, decreuisse, ne a sua Ecclesia agnosceretur aut reciperetur. Ad hunc locum, verbo *Epistolae* adductus, multa de illis litteris disputat: appellantur, inquit, Epistolae formatae, litterae ecclesiasticae, pacificae, canonicæ, communicatoriae etc. At, bone, hanc notam male ex Cangio (du Cange) repetisti; haec res demum in Concilio Nicaeno sic est instituta et decreta, saltem temporibus Sixti I, illae Epistolae non ita sunt appellatae.

Fauca adhuc dicenda restant de Onuphr. Panuini ad Vitae a Platina compositas animaduersionibus. Ad illo, Platina, inde a Leonis IX. Vita, maiorem quam antea diligentiam adhibuisse, ita ut ei in reliquis maior fides sit habenda; praeterea tamen obseruauimus, eum inde ab eodem Leone numerum animaduersionum suarum nimium augete, quod sane inter se pugnat. Caeterum tamen hoc opus non omnino est spernendum, aut plane reiiciendum, multa habet bona, quamuis parum noui. Inprimis autem ex eo apparet, quid Leonius de hac vel illa re statuerit, quae indicat, et sic porro.

DIA

DIATRIBE ACADEMICA DE EMENDANDIS
plurimis veterum Scriptorum locis, usq; et de Hecatombis, Ho-
mericæ Oecano: quam auspicijs Dei O. M. Praeside CA-
ROLO SEGAAR, viro clarissimo, Linguae Graecae
Professore Ordinario, publice defendit HERMANNVS
ROTAARDS, Bomelia Gelrus, Auctor.

Traiecti Bataworum 1775. 13 pl.

Gratulampr Cl. Auctori egregium doctrinae specimen, et insignis industriae monumentum, libenterque venimus in societatem laetitiae, quam viri summi, quorum disciplina Cl. Royaards usus est, e laudibus et honore doctissimi discipuli capiunt, qui tanto maioris faciendus est, quanto modestius de hoc conatu suo, deque aetate sua statuit, in qua plus profecto praestitit, quam vulgus illi aetate expectari solet.

Non continet haec diatribe praecepta, et veluti normam emendandi scriptores; sed loca scriptorum singula tractantur et constituuntur. Ac primo quidem verlatius in Doricis Pythagoreorum fragmentis, quae sunt in opusculis myth. Galei p. 659. sqq, cuius operae tanto minus quempiam poenitere debet, quanto est utilius illorum fragmentorum argumentum: profecto enim carere possemus libellis quibusdam, ex antiquitate etiamnum supersticibus, modo plura istius generis ad aetatem nostram tradita fuissent. Sed ut ad rem veniamus, p. 666. homo dicitur rerum vocabula invenisse, *χαεαντης αυτων γενομενος*, pro quo Vir Cl. malit *χαεαντης*, veluti *signator et monetarius*, firmatque haec Manethionis loco, VI, 389, ut Ms. habet, *αμοιβαίοιο χαεαντας σηματος*, *pecuniae signatores*. Pag. 675. post verba *παγαπλησας* — — — *αιετον* locum mutilum ita sanat, *το μεν γαρ τι αυτων περι φυλαίν εστι, το δε περι σωμα, το δε τι*
ιντις.

ἐκτός. περί ψυχῶν μὲν τὸ πρῶτον. — Haec ipsa etiam scriptor antea de rebus per se expetendis posuerat. Excidisse aliquid adparet; suffecerit fortasse, haec verba, τὸ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ περί ψυχῶν ἐστίν, repetere, non omnem illam triplicem diuisionem, quam Archytas iam ante proposuerat. P. 680, τοῖς φυχῶν τὸ τυχόν· ποτιδοτέον ita corrigit; τὸ τυχόν, ut sit inchoitum Doricus: ideoque verit: existimandum esse, malos nonnumquam scriptura adsequi. De loco, varie corrupto, P. 682. ita statuit, legendum esse, προσέειπε γὰρ ἂ μὲν φρονασί τῆς τέχνης, ἂ δὲ κακίᾳ τῆς κακοτεχνίας ἐξὸς εἶναι (pro ἐξὸς,) μαχαλαίαις γὰρ ποδευρίσκει τὸ ἄδικον (nam dolor quorundam adiuuenit iniustitia.) Etiam τῷ ἐπιθυμητικῷ casu secundo legendum est. P. 729. suadet hanc lectionem: ἀνδραγαθῶν κατὰ τὰς α. τ. ν. κ. β. τε δύνασθαι καὶ ἀποκρίσθαι, καὶ ἀλάθ. — confertque Cornuti locum c. 15. ubi aliquis τῆς περὶ τὸ ἔρεσθαι καὶ ἀποκρίσθαι δυνάμει ἐπίσημος dicitur. P. 731. locum haud dubie corruptum ita corrigit: ἐστὶ δὲ τῶν, ἰὼν προσέτις τὸν ὕν. διὰ τῶν γὰρ ἰδῶσθαι ἂ γνώμα. Sed nobis quidem hoc modo non omnia satis perspicua sunt, videturque multo maior esse huius loci lacuna, quas omnes explere velle audacius fuerit. Verum plura persequi non licet, nec alia loca commemorare, quae per hanc occasionem tractata et emendata sunt. Progredimur potius ad secundum caput, quo menda quaedam Etymologici magni et Harpocratonis, mutua quam sibi adferunt ope, tolluntur.

“ In voce γευκαίμων in Etym. M. legendum est γευκῶσθαι pro γευκῶσθαι, ita enim Harpocratio, in γευκαίμων. Similiter in γευκαίμων legendum est γευκῶσθαι pro γευκῶσθαι. In γευκῶσθαι malit ῥεθὼν ex Ms etymologico, pro ῥαιβὼν, quod habet editio Sylburgiana: cum illud ῥεθὼν propius ad verbum ῥεπειν accedat, de cuius etymologia paulo post dicitur. In voce ἐκφυλλοφρεῖσθαι pro τῆς τῶν πολιτῶν legendum est cum Harpocratonem τ. τ. βελοντῶν: nam sermo omnis est de Senatoribus. In ἐμπύσθαι pro τοῖς δυσυχῶσι restituitur τοῖς σουχῶσι. In ἐμπύσθαι legatur cum Suida et Etymol. M. ὁ εὐκασθῆσθαι, pro

pro, ὁ καὶ ἔφαρον. Harpocration in *φωτισμῶν* habet ἄντ' τῆ
καταστάσεως φάσειν. Scribatur ex Etymol. M. *εὐδαίμων* pro
φάσειν. Ingressus igitur est Vir Cl. in hac glossariorum o-
 mmendatione viam certam, cum constet, aliud ex alio, multa
 idem e communi fonte fluxisse, adeoque innotum emen-
 dandi operam esse tutissimam, nisi ipsa illa Scriptorum loca,
 ad quae glossariorum auctores respexerint, investigari pos-
 sint.

Sequitur tertium caput, quod in Isocrate versatur.
 Is igitur in oratione *περὶ ἀντιδόσεως* repetierat loca e Panegy-
 rico et oratione de pace, his ipsis verbis, quibus in orationi-
 bus illis exstant. In quo accidit, ut quaedam diversitates
 irreperant, eaeque interdum admodum minutae. Verissimus
 ergo censet Cl. Roysards, non expectandum esse, ut omnia
 plane sibi inuicem respondeant: maxime enim sensum pul-
 cri venustique, in seno praesertim, qui facile quaedam, ab
 se imane scripta, improbet: in quibusdam negligentius ver-
 satum videri Isocratem, nec tam curasse ut verba, quam ne
 res repereret. Ceterum verissime monet, ea non videri
 ab Isocrate profecta, quae in alterutro loco ita posita sint,
 ut huius scriptoris consuetudini aduersentur. Cum igitur
 plura ex hoc genere iam attigisset Morus V. Cl. in editione Panegy-
 gyrici, Cl. Roysards horum numerum auxit, et quaedam,
 a Moro proposita, aut confirmavit, aut alia ratione diuidi-
 auit. P. 81. edit. Wolf. legitur, *δὲν εἰ μὴ ἐν μίαν πόλιν*
στρατεύσασθε ἐκ δὲνα διέρελαιν, in quibusdam redd. *περὶ ἐν*
 Praefert V. Cl. *ἐν*, cum *στρατεύσασθε ἐκ δὲνα* sit notissimum. Sed
 si quis *ἐκ* malit, is fortasse iuxerit haec: *διέρελαιν περὶ*
πόλιν, στρατεύσασθε. Verum *ἐν* melius est. P. 84. *ταύτην*
τὸν βίον praefert alteri *τῶν*, cum Isocrates *διεταίη τὸν βίον*
 dicat, non *τῶν*. Paulo post *προσπαύεσθε ἐκ τῆς διακομι-*
χῆς praefert varietati illi, *προσπαύ. ἐ. τῶ. διαν*. Sed in alio
 loco p. 88. tribuit Moro sententiam plane contrariam ei,
 quam ille in notis defenderat, nam et ille voluerat casum
 dictium praeferrī, *δοῦλαι ἐφθῆναι γαρμῆναι*, quod iura ex-
 sam

iam Cl. Royards praefert. Emendatur etiam locus Theophrasti in charact. c. 25. $\eta\mu$. $\omega\varsigma$ $\kappa\alpha\tau\alpha\delta\iota\kappa\alpha\tau\alpha\varsigma$ (pro $\kappa\alpha\tau\alpha\delta\iota\kappa\alpha\varsigma$ $\omega\varsigma$) $\sigma\tau\epsilon\upsilon\alpha\varsigma$ $\tau\omega\upsilon\tau\omega\upsilon$ $\phi\iota\lambda\alpha\iota$; ita intelligitur $\tau\omega\upsilon\tau\omega\upsilon$ $\tau\omega\upsilon\tau\omega\upsilon$ $\phi\iota\lambda\alpha\iota$. In Demosth. orat. de cor. (T. 2. p. 288. ed. Tayl.) $\alpha\iota\tau\epsilon\sigma\tau\alpha\iota$ $\alpha\iota\tau\epsilon\sigma\tau\alpha\iota$ $\alpha\iota\tau\epsilon\sigma\tau\alpha\iota$ $\epsilon\gamma\gamma\alpha\sigma\iota\alpha\varsigma$ legitur, nobisque videtur defendi posse: sed V. Cl. emendat $\alpha\iota\tau\epsilon\sigma\tau\alpha\iota$, laudatque Abreschi Lect. Ariffaen. p. 22. In Aeliani V. H. 3, 1. ubi legitur, $\alpha\phi'$ $\eta\sigma\pi\epsilon\tau$ $\epsilon\gamma\omega\upsilon$ $\kappa\alpha\iota$ $\tau\acute{o}\tau\epsilon$ δ $\theta\epsilon\omicron\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon\phi\alpha\upsilon\sigma\alpha\tau\epsilon$, negat aptum esse $\epsilon\gamma\omega\upsilon$; cum Aelianus nullam fecerit amoris mentionem, sed rem alicunde repetierit: itaque corrigit $\alpha\phi'$ $\eta\sigma\pi\epsilon\tau$ $\epsilon\gamma\omega\upsilon$. Jam Schofferus suspicatus fuerat vitium huius vocabuli.

In disputatione de hecatombis, quae capite quarta continetur, primo negat, vocabulum $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\beta\eta$ ex $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\beta\eta$ contractam esse, cum ex $\beta\acute{\epsilon}\eta$ nequeat formari $\beta\eta$. Nec fuit numerus victimarum certus, cum hecatombe oblata est, sed interdum 8 n. tauri (Hom. Od. 3, 5,) interdum duodecim boues (Il. 6, 93.) quae et ipsa (w. 125.) $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\beta\eta$ dicuntur. Neque singuli (saepe autem a singulis oblata dicitur hecatombe) videntur tam sumtuosa sacra facere potuisse. His de causis, ceterisque, quae de hecatombis ex antiquitate nobis innotuerunt, statuit Cl. Royards, $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\beta\eta$ esse $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\mu$ $\delta\upsilon\sigma\iota\alpha\upsilon$, sacrificium oblatum Apollini: hic enim est $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\mu$, aut, quod eodem retinere putat, $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\mu\omicron\varsigma$, terminatione verbi producta, ut in $\eta\lambda\alpha\mu\omicron\varsigma$ ex $\eta\lambda\alpha\mu$, $\kappa\lambda\epsilon\iota\mu\omicron\varsigma$ ex $\kappa\lambda\epsilon\iota\mu$: iam $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\mu\omicron\varsigma$ inserto β fiet $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\beta\omicron\varsigma$. Atque haec inde firmat, quod hecatombas ab Homero plerumque Apollini oblatas dicuntur, quamquam interdum et aliis: (nomen enim, uni rei proprium, pluribus, ut sit, commune factum esse, et de toto genere usurpatum:) quod consulentes oracula hecatombas obtulerunt: quod denique Apollo Athenis dictus est $\eta\kappa\alpha\tau\omicron\mu\beta\omicron\varsigma$, unde et mensis Hecatombaeon. Ceterum de splendore horum sacrorum, quibus lautae epulae adiunctae fuerunt, quaedam differit. Ac nobis quidem, etiam si non propositum est res dubias argumentis dubiis infirmare; neque enim in alterutram partem certi

terti quid efficitur: tamen id, quo haec omnis sententia nititur, *κατον* et *κατομον* et *κατομβαν*, similia vocabula esse, profecto videbatur aliquo munimine indigere, cum veteres etymologos in originibus vocabulorum inveniendum potissimum nimios fuisse constat, cum mutandis, inferendis, eximendisque literis, illustrare rem soliti sunt.

Ultimo capite exponit V. Cl. de Oceano Homeri, statuitque, intelligendum esse mare terram ambiens. Nam quod Strabo, alique plures opinati sunt, Nilum intelligi, id V. Cl. improbat: primo, quia veteres non existimant, terram ambi Nilo, cum tamen Oceanum circumfluum dixerint; secundo, quia Homerus Od. 4; 477. Nilum aliter adpellavit; tertio, quia Hesiodus (Theog. 338°) Nilum esse voluit Oceani filium. Redit etiam cosmogonicam rationem, quasi Oceanus esset illud elementum, e quo omnia orta fuerint. In alio nominatim Homeri loco (Il. 14, 244) *πάρρσσι* ad deos refert, quorum mentio antea facta fuerat.

P. VIRGILII MARONIS OPERA, VARIETATE

lectionis, et perpetua annotatione illustrata, a CHR.

GOTTL. HEYNE. Accedit Index uberrimus.

TOMUS III. An. Libr. VII—XII.

Lipsiae, sumtibus Caspari Fritsch, 1775. octonis

Doctissimus et laboriosissimus Heynius, V. Ill. adhuc illustrando Virgiliano Carmine occupatus, post aliquam temporis moram tertium Virgilii Operum Tomum nunc prodire iussit, ultimos sex Aeneidos libros complexum. Eadem igitur, qua superiores, hos quoque industria expolivit, et constantia subeandos labores pertulit. Ac illam quidem

K k k

loco

loco posuit in his libris, quibus explicandis et illustrandis maior propemodum, quam in superioribus, doctrinae apparatus, amplior Italiae veteris locorum eorumque situs, antiquitatum denique notitia requiritur; a qua destituti quidam, et ad luculentam elegantemque interpretationem afferendam parum idonei, culpam in se residentem ad librorum potius contemptum referre maluerunt, vanis quibusdam querelis et reprehensionibus mouendis, quibus nihil effectum est, nisi ut periti et sapientes hoc quoque exemplo cognoscerent, et alios discere iuberent, quam sit, etiam in re critica, difficile in se descendere, et vana de se suaeque virtute opinione abiecta, causam omnem incorrupto severoque iudicio submittere.

Fecit hoc Vir illustris, nec sine ingrato molestiae, ab operis suscepti gravitate ortae, sensu. Cum enim iam datum multa fuissent super Virgilio scripta, eius autem scriptoris, qui variis multorum interpretum ingenijs et consilijs tractatus sit, recensio, semper impeditior quam eius, qui adhuc pauciorum studia expertus sit, a peritis habeatur; quin operis cupide suscepti, tractando demum ingrauescentis mole sustinenda, non parum taedii haulerit, ipso etiam fatente, dubitare non licet. Cuius taedii abstergendi si cogitamus non aliud ipsi nisi variando ad idem opus expoliendum labore leuamen fuisse, et omnino in his omnia cum ad fidei datae seruandae curam, ad eorum quae in se recepisset officium, et ad tuendae existimationis sollicitudinem retulisse; quam multae grauesque cogitationes animum commentandi studio intentum, et insuper aliis rebus agendis implicitum circumfuderint, facile poterit existimari.

Igitur textum, ad recensionem Heinsianam vel Burmannianam formatum, criticis pariter rationibus, et explicationi inseruientibus notis illustravit. Illis varietatem lectionis, et virorum doctorum emendationes coniecturasque persequitur; his verborum formularumque vim et necessitatem, originem causasque elegantiae, tradit. Quae vero ex hi-

Storia

flora antiqua, ritibus vetustis, oraculisque olim editis, locorum denique descriptione repetenda essent, vel alio quo nomine longiorem disputationem desiderarent, sub finem cuiusque libri excursibus peregit; quae, quoniam eximia cum cura perscripta sunt, multaque recondita et insignes antiquae graecaeque doctrinae opes seruant, quin magno cum lectorum, cum omnium, tum eorum qui Virgiliani carminis luculentam et exactam intelligentiam desiderant, legantur, dubitari non debet. Nam cum superiorum interpretum alii quidem criticas res tantum rationesque exponerent, alii toti fere interpretandi negotio addicti, cumulatim similitum locorum acervis, tamen origini et rationi illustriorum dicendi formarum declarandae non satisfecissent, in geographia vero, in historia antiqua, in re fabulari, ad Poetae commodam interpretationem referenda, parum accurati diligentesque fuissent, verbo, cum inter tot specie magis quam usu magnas opes tamen adhuc esset inopia eius editionis, in qua criticae accuratae, et diligentis doctaeque interpretationis partes, quas, qui superiori tempore huic carmini illustrando manus admonissent, fere distraxissent, consociatas reperirentur; nunc demum Interpretem nactus est Poeta, qui congestis superiorum diligentia et industria opibus ita scienter uteretur, ut iustae tandem interpretationis legibus, et quorumcumque lectorum necessitatibus satisfactum et profutum esse appareret. Ac tam prooemia quidem singulis libris praemissa, quam insignioribus librorum locis adscriptae observationes, multa bona continent, vel in totius orationis complexu comprehendendo, vel in poetae artificio commendando et demonstrando, vel in admonendis iuuentutis magistris, ut si quid pie, si quid liberaliter, si magno animo, si quid cum virtute gestum legatur, eo in explorandis formandisque adolescentum ingeniis ac moribus sibi utendum putent, vel denique in reprehensionum iniquitate refellenda. Aliquoties enim stupor sapientiam affectantium quorundam corripendus fuit, qui, quod Romanis moribus

accommodate apteque scriptum fuisset, ad recentiorum horumque temporum consuetudinem exigendum non esse parum perspectum haberent, et quod summam doctrinae laudem Poetae ferret, id in ipsius inscientiae vituperationem verterent. Quid? nihil crebrius et frequentius iactatur, quam Poetae quidlibet fingendi et audendi amplissimam esse potestatem; sed quae ista ingenio suggerant, quo iure ista potestas nitarur vel niti debeat, si eius usus sit legitimus et sobrius, non cogitatur. Quare nec quam apte, quam docte quodque fictum, quanto artificio totius carminis inferum sit textis, cognoscitur. At nulla fere Maronis fictio, si *HEFNI* auctoritatem sequimur, arbitrio concitati ingenii et sponte nata, omnes vero ex antiqua quadam narratione ductae putandae; nec putandae solum, sed etiam eo ducere in antiquarum narrationum latebris, ad quas non nisi doctrinae variae et multae lectionis praesidio aditus paratur, deprehendendae. Quo in genere nihil temere effusum, nihil quod ad rem pertineat omissum, aut perperam traditum, sine adulatione vereque affirmamus. Adeo doctrina, diligentia, sagacitate, Viri in hoc litterarum genere summi, effectum est, ut, in quibus explicandis plurimi haesissent, is felicissime expediret, quae vero dissimulata difficultate intacta praetermississent, is ostensa difficultate, eiusque remouendae et vincendae via demonstrata, ab eorum, qui, ubi in promptu habent notam adscribunt magis, quam ubi lector desideret, more, se alienissimum probaret. Cuius quidem sententiae cum magnopere faueremus, nihil quae contra diceremus nobis in mentem venire, facile passisumus. Ne tamen prorsus intactam hanc nostrarum recensioneum partem reliquisse videamur, hoc unum monere liceat, de Maronis iudicio et gustu sculpturae ac picturae antiquae, ad Lib. VIII, 625. seqq. qui locus clypei Achillis descriptionem habet, frustra dubitari. Nam etiam Eclog. VII, 30. 31. Diana memoratur marmorea, cothurnis puniceis, verba enim sunt:

Lui

— — *leui de marmore tota
Purpureo stabit surae cuncta colurno*

es Catalect. 6, 9. 10.

*Marmoreusque tibi, Dea, versicoloribus alis
In morem picta stabit Amor pharetra*

Quare etiam elyper textum, variis coloribus distinctum, suspectum esse non debet. Caetera autem continent Ernesti nostris et Ruhnkenii V. Cel. aliorumque adnotationes, quas secum communicatas, quarti voluminis prope diem exituri addendis, nouaeque prioris tomi recensione se inferendum esse, liberalissime humanissimeque promisit.

30. FRIDER. FISCHERI PROLUSIONES DE
Versionibus graecis Librorum V. T. litterarum hebraicarum
magistris. Accessit alia, qua loci nonnulli Vers. Gr. Mala-
chiae illustrantur, aut emendantur.

Lipsiae, MDCCCLXIII. octonis

Cum viri litterarum hebraicarum doctissimi, Lexicon
hebraica esse vitiosa, nec quemquam facile ex his
veram accuratamque linguae hebraicae scientiam sibi com-
parare posse animaduertent, non modo linguas, uti
Grammatici vocant, cognatas, in auxilium vocarunt, sed et-
iam Versiones Graecas adierunt, quarum usum singularem
et utilitatem eximiam in interpretatione, Noster, litterarum
Orientalium, Graecarum et Latinarum doctissimus, nec non
rei criticae peritissimus, in his V. Prolusionibus satis per-

spicue demonstrat. In prima igitur docuit, quomodo adhibitis Versionibus Graecis V. T. singulorum verborum significationes ex iis discere possimus. Sed quoniam dubitare non licet, quia etiam illi Interpretes Graeci saepissimis aliam a nostra recepta plane diversam lectionem in suis Codicibus habuerint, propterea Auctor scite regulas quasdam praescripsit, quas omni studio adhibere et observare debeat, nisi velis ea in re labi aut decipi. Nam illi litterarum Hebraicarum magistri non modo interdum lectionem plane alienam habuerunt aut receperunt, sed etiam nonnumquam verbaliterque singulas transposuerunt, et puncta mutarunt: quomodo igitur in talibus rebus sit procedendum, Auctor viam ita planam praecivit, ut vix errare possis. Adiectum denique est in fine huius prolusionis specimen Scripturae Codicis, qui in hac urbe hodiernum in Bibliotheca Collegii Paulini aservatur. Ex eo peritus huius rei quisque de tempore, quo sit scriptus, iudicare potest. De eius conditione et bonitate Fischerus ipse in Libello, qui has Versionis Alexandrinae particulas complectitur, egit pluribus.

In secunda deinde Prolusione, quomodo, earundem Versionum auxilio, verborum singulorum veram et suo loco aptam significationem, (etiamsi orationis series non fua-deat,) eorumque originem et formam cognoscere atque percipere possimus, Auctor demonstrat. Exemplum petit e loco 1 Sam. XVII, 4, 23, in quo Israelitarum res gestae temporibus Sauli cum Philistaeis enarrantur: ibi occurrit inter alia verbum, multifarias habens significationes, וַיִּבְרַח iunctum cum וְאֵן . Sed quo sensu hoc loco וַיִּבְרַח וְאֵן dicitur? Fischerus, adiuuantibus illis Versionibus clare demonstrat, nil nisi *provocatorem* significare posse. Nam in Aquilae Fragmentis eius loco $\delta \mu\sigma\alpha\lambda\lambda\omega\upsilon$ (i. e. *provocans, provocans dno provocans*) legimus, quod plane illud exprimit. Per hanc occasionem Auctor alium locum Versionis Alexandrinae 1 Sam. XVII. 17. ubi in Libro Complutensi, Al-

Aldino, et Alexandrino, *ἀντὶς Ἀλεξανδρῶν ἀντίβανος*, haud dubie pro: *ἀντὶς ὁ μωσαϊκὸς ἀντίβανος*, legitur, ex Aquilae reliquiis emendavit. Sic Græbius iam, reiecta illa alterz lectione in marginem, ex coniectura hanc *ὁ μωσαϊκὸς* in textum receperat. Sed utilitas Versionum Graecarum tam late patet, ut etiam earundem ductu et indicio, verba et nominibus, nomina a verbis, et unde ducta sint, dignoscere liceat. Utriusque generis e empla ibi sunt proposita. Ad primum v. c. *וַיִּצְרַף*, 1 Sam. XVII. 18. ad alterum *וַיִּצְרַף* Ps. X. 27. pertinet. Primum Auctor varias verbi *וַיִּצְרַף* sententias aliorum interpretum commemoravit, deinde etiam suam protulit, qui putet *וַיִּצְרַף כִּלְתָן* dici *cofeas*, quod sint *segmenta lactis pressa*, quod sint *particulae lactis coacti concisae undique et orbiculares*. Nam ab Alexandrinis Judæis *וַיִּצְרַף* nominantur *τροφαλίδες*. Quod vero ad *וַיִּצְרַף* attinet, Interpretes in loco paulo ante laudato mirabiliter titubant atque fluctuant; plerique vertunt et explicant tamquam sit verbi *וַיִּצְרַף* Futurum, quod vero, duce et suavis contextu, esse nullo modo potest; Substantivum esse, discimus a Versionibus Graecis; Interpres Alexandrinus *τὴν ἰσομακίαν τῆς καρδίας αὐτῶν*, et Aquila *τὴν πρῶτον τῆς καρδίας αὐτῶν* reddidit. Eadem haec phrasia etiam in N. T. Act. XI, 23. XXVII, 13, et Tim. III, 10, occurrit, et ab hebraica lumen accipit. Nam *וַיִּצְרַף* in hoc Psalmi loco manifeste respondet *וַיִּצְרַף* etque hinc notionem *desiderandi, concupiscendi, splendidi etc.* accipit. Jam Filsoberus in Professione tertia alteram partem disputationis, de utilitate Versionum Graecarum V. T. quae est de verbis iunctis et contextis, persequitur. Hanc vero disputationem ita instituit, ut primo intelligas, quot quantisque fructus e lectione Versionum illarum capere possis, si iunctorum omnino verborum naturam et sententiam indagare velis: deinde, quomodo ex iisdem fontibus integrarum formularum intelligentiam, vel omnino, vel certe hoc illone loco, haurire recte possis: subinde locos aliquot laudavit, ab iisdem interpre-

tibus

tibus Graecis ita conuersos, ut inde rationem veram, liberalique doctrina dignam, interpretandi libros diuinos cognoscere plane liceat. Rectissime Noster credit, nullam figuram, regulam, obseruationem, nullumque praeceptum reperiri in parte hebraicae Grammatices ea, quae est de verbis contextis, quod non e thesauris Graecarum Versionum multo certius et melius deponi possit, quam ex recentiorum Grammaticorum libellis: haec autem vera esse, exemplis illustratur, et probatur. Primo loco quaedam apposuit V. Cl. ex genere eo, ubi duo Substantiua, uti vocantur a Grammaticis, ita coniunguntur, ut alterutrum vim Adiectiui habeat. Sic, liceat unam modo exemplum commemorare, Esth. 1. 6. et Cant. V, 15. $\text{שׁוֹשַׁן וְיַסְמִין}$ occurrit. Sed שׁוֹשַׁן et יַסְמִין cuius potestas praeterea etiam vaga, nec satis certa putatur, ex linguae analogia nihil aliud quam Substantiuum, uti רֶמֶס , esse potest. Sed quis est qui non statim videat, שׁוֹשַׁן adiectiui loco posui? Videamus Versiones: Vulgatus vertit: *columnae marmoreae*, Alexandrini $\text{שׁוֹשַׁן וְיַסְמִין}$ in loco Cant. vocant *κύλινδροι μαρμαίρει*; sed quia verbum שׁוֹשַׁן , a quo nomina שׁוֹשַׁן et שׁוֹשַׁן ducta sunt, de iis rebus dicitur, quas tritae et perfrictae, veluti dentes, cadunt, propterea illi Alexandrini Iudaei 1 Chron. XXIX. 2 verba $\text{שׁוֹשַׁן וְיַסְמִין}$ adhibuerunt. Aeque frequens est et illa forma loquendi apud Hebraeos, qua nomina pro Aduerbijs, vel nuda, vel particulis ב et ל ornata, ponant. Sic, e. g. רַחֵם רַחֵם , pro quo Alexandrini Iudaei Aduerbio *ἐπιτενός* usi sunt; porro רַחֵם , cui etiam non raro particula ב praefigitur, ab iisdem Interpretibus per *εὐφραίνω*, atque ab alio ignoto interprete per *προκαίδομαι* explicatur. Jam formam loquendi longe difficiliorem et elegantiorum A. explicare incipit, quae saepissime interpretes ita decepit, ut multi e verbis Scripturarum Sacrarum sententias ineptissimas et stultissimas proferrent. Haec omnino nominum quorundam hebraicorum, veluti שׁוֹשַׁן , יַסְמִין , רֶמֶס , רַחֵם etc. periphraeses spectat: et huius circuitiois sensum optime ab interpretibus

tibus

tibus Graecis discere possumus. Pro more nostro exemplum commemorabimus, esto hoc ex Gen. XXXVII, 19. הַחֲלוּמוֹתָ בְצֶלְ הַחֲלוּמוֹתָ quod Alexandrini Judaei per *ἰνυπνοσῆν* eleganter verterunt. Per hanc occasionem Auctor vocabuli בְּלִיעַל originem est interpretatus. Igitur בְּלִיעַל a particula בְּלִי et nomine עַל deducit, quod proprie *contumacitiam, legum impatientiam, rebellionem* significare, sed etiam interdum de ipsis *rebellatoribus* dici arbitratur. In hanc sententiam Aquilae reliquiis est adductus, qui verbis ἀποστασία et ἀποστάτης utitur. Symmachus autem eleganter, ubi occurrit בְּנֵי בְּלִיעַל reddidit ἀνυπέτακτοι I Sam. II. 12. et ἀπειθευτοί Judd. XIX, 22. Alexandrini denique Judaei בְּנֵי בְּלִיעַל dixerunt υἱὸς λοιμῶς I Sam. II, 14. λοιμῶς autem ab optimis Scriptoribus Graecis, uti latinorum *pestis*, de *homine scelesto* dicitur. Transcamus nunc ad circuitiois genus, longe frequentissimum, et interdum perquam obscurum, a pleni modo Hebraeorum loquendi desumptum, qui, cum quis fecisse aliquid, aut quid factum esse ab aliquo, dicitur, nominibus, personarum rerumque adiacere solent vocabula facultatis animi, partiumque et membrorum corporis illorum, ad quae illae res et actiones maxime pertinent. Exempli loco A. utitur vocabulis לֵב, יָד, לֶרֶג, עֵד, מַעַם, de singulis satis perspicua laudat. Unum modo ad laudem Auctoris augendam, et rei veritatem confirmandam, exemplum nos allegabimus. Deutr. IV. 11. loquimus עַל־לֵב הַשְׂמִימִים hoc interpretes Alexandrinus, idiotismum עַל לֵב animaduerrens rectissime per εἰς τὴν ἕραν̄ expressit. Hac observatione neglecta, nascitur incommodum maxime, vulgare ut homines in talibus verbis Emphasin quaerant, quod iam per se, quoniam nullum verbum, neque proprium neque tropicum, per se Emphasin habere potest, stultum est et absurdum. Ultima huius Prolusionis pars versatur in cognoscenda verborum natura, quae ita cum aliis verbis componuntur, ut propemodum indolem et ingenium suum mutasse videantur. In hoc quoque genere Graecarum Versionum

lectio magnam praebet utilitatem iis. qui in verborum Infinitivis, particulis ב et כ iunctis, quibus Hebraei pro Graecorum Genitiuis et Latinorum Ablatiuis consequentiae solent uti, haerent. Hanc vero partem Auctor leuiter tantum, quia non opus habet longa explanatione, attigit. Copiosius multo et accuratius differit de alio eiusdem compositionis usu, ob quem verba hoc modo cum aliis constructa saepe Aduerborum partes suscipiunt, velut מָהַר, מָבֵב, מָמָס, הָטִיב, הָלֵךְ, et complura alia. Inter alia exempla ab Auctore apposita, reperies etiam, Lector doctissime, locum Genes. XXVII, 20. לְמַצָּן מֵהָיָה טוֹהַרַת quem Alexandrini Judaei ἢ τὸ οὐρανὸν εὐφραίνουσι reddiderunt. Porro locum in Oraculis Jonae II, 5. אֵל־יִזְכֵּר קִדְשׁוֹ אֵת אֱלֹהֵי הַיָּם, quem Symmachus in linguam Graecam sic transtulit: ἵσως πάλιν προσβλέψας πρὸς ναὸν ἁγίον σα. Sic idem ille Symmachus cap. IV, 9. huius Prophetiae, Infinitivum הָטִיב, verbo הָלַךְ iunctum, per δίκαιος est interpretatus.

Accedamus nunc ad IV. Prolusionem de Versionibus Graecis V. T. quarum lectio etiam multum prodest, in investiganda formularum dicendi potestate, et in cognoscenda ratione legitima conuertendi libros Hebraicos V. T. in linguas alias. Cum autem multi sint qui hoc negent, inprimis propterea, quod illi Interpretes saepenumero, et Aquila fere semper, vocabula Hebraica ad verbum in sermonem Graecum transtulerunt; verissime igitur Vir doctissimus, non unum eorum, sed omnes quos tenemus esse inspiciendos, censet. Nam quae alius ad rationem loquendi Hebraicam, alius ad bene Graecam vertit, ex quibus optime diiudicare poterimus, quinam sensus sub verbis Hebraicis lateat. Sic formulae saepissime obuiaae, מַחֲלֵי שָׁלֵם et מַחֲלֵי שָׁלֵם secundum litteras significant, uti Aquila etiam est interpretatus, ἰσθῆς ῥεῖθου. Symmachus contra, elegantiae studiosus, Exod. V. 7. כַּחֲלֵי שָׁלֵם reddidit καδάπερ και πρότερον. Eodem modo Alexandrini Judaei vim for-

formularum דָּמַן בְּרֵאשִׁיטוֹ et דָּמַן בְּרֵאשִׁיטוֹ per ἔρχας ἑαυτῶν
 εἶαι et ἡμεῖς ἔρχασί ἰσομεθα, et similia, plane expresserunt.
 Multo vero clariorem lucem eadem Versiones accendunt
 locis iis, in quibus formulae loquendi exquisitiores et obscu-
 riores occurrunt. Statim exempla quaedam apponemus,
 Primo loco Auctor posuit Jos. IX, 5. de Gabaonitarum cal-
 ceis, qui מַלְאֲכֵי מַלְאֲכֵי בְּעֵלֹתָּהּ vocantur. De sensu autem ver-
 bi מַלְאֲכֵי מַלְאֲכֵי h. l. magna est inter Interpretes dissensio, qua-
 propter Noster veram eius significationem in Versionibus
 Graecis se inuenisse censet. Alexandrini Judaei ὑποδήματα
 καταπεπλεγμένα habent, h. e. ex sententia Auctoris, cal-
 ceamenta multiplicibus soleis munita; sed pro καταπεπλεγμε-
 μένα, ob Glossam Hesychii καταπεπολωμένα (a nomine πολωτός)
 legendum esse iudicat. Ceterum Symmachi interpretationem
 ὑποδήματα ἐπιβλήματα ἔχοντα non improbat, putatque
 talceos fuisse variis coris particulis confectos; calceamenta quibus
 variae corii particulae assutae sint. Quamquam autem hic
 locus satis diligenter quidem est tractatus; maiorem tamen
 utilitatem praestat ille Deut. I, 36. ubi legimus אֲשֶׁר מְלֵא
 יַעַר אֶתְּחַרְיִיהוּהָ h. e. ob constantiam, uti vertit, pietatis
 aduersus Deum. Hanc מְלֵא אֶתְּחַרְיִיהוּהָ phrasin Ale-
 xandrina Versio προσκισθῆναι τὰ πρὸς κύριον reddidit. προσκισ-
 θῆναι autem eleganter de iis, qui aediti alicui sunt inprimis et
 additi, dicitur. Porro similem formulam legimus Deut.
 IV, 4. בֵּיתְהוּהָ דְבָקִים ibi etiam Alexandrini Judaei προσκί-
 μενοι τῷ κυρίῳ habent, h. e. constantiter pii in D. u. n.

Sequitur iam quinta Prolusio, quae tota spectat rem
 criticam, propterea scienter pro more, Auctor loco communi
 de necessitate artis criticae in V. T. est praefatus. Quoniam
 vero facile fieri non potest, ut particulam aliquam decerpa-
 mus, amatores et huius rei studiosos, inprimis eos, qui o
 libris profanis iam aliquam scientiam sibi compararunt ad ie-
 Etionem huius Libelli ipsam amandamus. Summa totius
 fere redit eo, ut Auctor textum Hebraicum, Versionibus
 Graecis adhibitis, emendari posse demonstrat, exemplisque
 L l l z rei

rei veritatem illustret. Haec iamiam Capelli, qui hac de causa acerbissimis calumniis petitus est, fuit sententia in Opere peculiari de Critica Sacra. Apud Fischerum autem res facilior et breuior legitur, ita ut simul regulas quasdam diligenter determinatas atque exemplis illustratas habeas. Ex huius Prolusionis quoque lectione, quia magnam voluptatem et utilitatem capere possit is, qui ab omni partium studio liber est, non dubitamus.

Quod denique ad sextam et ultimam Prolusionem atinet, ea plane quidem alius est argumenti, tamen appendicis loco commode annexa videtur, nec ulla de causa est spernenda, cum Malachiam Prophetam, e quo loca quaedam explicantur, multis difficultatibus laborare sciamus. Exempla igitur sunt producenda, ut, qui nos legat, hoc sibi persuadere possit. Statim ab initio verbum apud Prophetas saepissime obuium ΝΩΩ explicatur, quod semper Interpretes vexavit, iidemque frustra ab Alexandrino Interprete et, Aquila auxilium petierunt: ille per *λήμμα*, hic per *αμμα* reddidit, utrumque sapit Etymologiam et qui eam sequuntur latinum verbum onus adhibent, alii, inprimis recentiores, verbum *προφητείας*. Haec interpretatio, ait V. Cl. sane non displicet quoniam apud Suidam in *λέμματα* Glosfam *προφητεία* habemus: tamen, notionem *praedicendi* nomine ΝΩΩ contineri, nobis non satis certum videtur. At, quaelibet, *προφητεία* non solum notionem *praedicendi*, sed etiam *pronunciandi* habet, ergo ΝΩΩ qualemcunque promissionem rerum futurarum, tam bonarum quam malarum, significare potest. Denique Auctor, quin verbum ΝΩΩ significet *dicere*, et de iudiciis singulatim cum diceretur, *decernere*, *sententiam ferre*, *sententiam dicere*, atque nomen ΝΩΩ *sententiam*, *decretum*, etiam in utramque partem notet, non dubitat. Recte quidem, sed quia interdum verbo *נבא* iungitur, haud dubie simul decreti publicatio subintelligitur. In altera quasi parte huius Prolusionis, Auctor, Interpretes Graecos loca huius Prophetae nonnulla longe aliter

alter quam nos legiſſe, atque eos propterea magnum in re critica habere uſum, demonſtrat. Talem locum ſtatim cap. I. 3. eſſe putat, cuius uerba ita ſonant: **וְיָרִיבֵנּוּ בְּלִבָּם** **וְיִשְׁמְעוּ** Verſio Alexandrina habet: καὶ ἐταξὸν τὰ ὄψια αὐτῶν *is ἀφανισμῶν*, hinc ſuſpicatur, irſuis libris **וְיִשְׁמְעוּ** habuiſſe. Nam fere ſemper **וְ** in hac forma dicendi additur, ut Jer. XII 17: Negate tamen non poſſumus, quin etiam Interpres ubi addit, omitti, et ubi deſit addi poſſit. Similiter res ſe habet in uerbis quae ſequuntur. Denique locos Verſionum Graecarum huius Prophetae nonnullos, quos uel librariorum incuria, uel correctorum inepta ſedulitas deprauauit, corrigere, et in priſtinam integritatem reſtituere anniuſus eſt. Exempla quae attulit, quorum numerum etiam lector diligens ex omnibus fere libris Sacri Codicis augere et cumulare facile poteſt, Lectoribus noſtris legenda reliquimus. Nam hoc Opus, quod non multis plagulis abſoluitur, atque leui pretio comparatur, neminem poenitere legiſſe certiffime ſcimus. Sane nihil magis optamus et precamur, quam ut huic viro, tam ſui ipſius, quam reipublicae litterariae cauſa, conſtans ualētudo ac robuſta ſemper adſit,

*ELOGIUM IO. DANIELIS RITTERI, SERENISSIMO Principi Electori Saxoniae olim a Conſiliis auſar, Philoſophiae et I. V. Doctōris, Hiſtoriarum ac Moru-
rum in Academia Vitembergenſi Profeſſoris P. O. Bi-
bliothecae Praeſecti, Ordinis ſui Senioris ac Decani.*

Placet Hector ille Naeuianus, qui non tantum laudari ſe laetatur, ſed addit etiam, a laudato uirō. Ita, qui cupit ornari, longe maiorem animo concipit ſaetitiā, ſperata ſi ornamenta poſſit habere a tali uirō, qui ſit ipſe hono-

ribus, virtute ac doctrina comparatis, ornatissimus. Hic enim, quum omnium optime iustum honoris pretium aestinare didicerit, esse parcior in tribuendo solet, neque cum vulgo designatorum prodiga manu effundit praemia, merentioribus diligentissimis custodienda.

Talis vir haec semestri ordinem Philos. Vitemb. ducere iussus, collega, splendidissimis honoribus muneribusque summo suo merito impetratis, prae multis egregie instructus; talis erat magistratus, dignissimus omnium habitus, qui candidatis liberalium artium praestantioribus, more maiorum celeberrimoque ritu, supremos in philosophia et arte poetica honores tribueret; talis spem faciebat frequentioris ad nostra solemnia confluxus.

Haec autem spes nuper crepta est. casu tristissimo. Fuit, heu! fuit spectatior ille philosophorum decurio. Fuit RITTERVS, intoto, qua patet, litterarum orbe, fama exquisitioris doctrinae celebratissimus. Quantum moeror erat, quem cepimus e duplici plaga, quae anno elapso reipublicae huic litteratae inflicta fuerat, tantus, tantus, quum vix superiora vulnera reconcinata videantur, incusso nouo, priorẽm memoriam refricat, ut ei ordo noster habeat, de quo peculiari iure contristetur. At si consilium ciuitatis, praecipiente Floro, in primis est penes senes, qui patres ex auctoritate, ob aetatem senatus vocabantur; si cum Ciceronis Catone maximas respublicas ab adolescentibus labefactatas, a senibus sustentatas et restitutas, animadvertimus: nihil, nisi triste, cogitandum iis, a quibus intra temporis exigui spatium tertius collegii sui Senior elatus fit. Hoc nempe restabat ad acerbiora fata huius litterarum universitatis, ut summum etiam praesidium ornamentumque eriperetur. Illud enim peculiare RITTERI fuit, quod et paucos habuit, qui, quoad vixit, tantas virtutes aemularentur, nec plures, qui praeclarius illud vitae lumen, quod praetulit aliis, sequantur, habebit mortuus. Omnibus tamen, qui ad veram gloriam adspirent, ipse exemplo est, quan-

quantum profuit ab incunabulis virtuti ac litteris ornam operam nauasse. Quam ob rem Candidatis capeffendorum honorum emortui Decani nomen, tamquam signum, erigo, quod erectis animis oculisque suspiciant. Videtur laus mortui quoddam esse quasi semen, ex quo superstitum virtus habeat vel succum, quo vigeat, vel vitu, qua viuat aeternum. Proinde hoc praecipue argumentum delegi. Maior enim elogio nostro, ipse vir, scriptis longe celebrior, quam cuiusquam oratione, aequo cognitus exteris gentibus, atque inter pomocria ciuitatis, ubi vixit honeste, praecellaque docuit.

Visum est imagini IO. DANIELIS RITTERI adponere, quod in *T. Saluo Ariflons*, qui Traiani aetate vixit, miratus olim fuit Plinius Caccilius, amico grauiter aegrotanti parentans, tamquam mortuo. Nihil hoc dicitur *grauius, sanctius, doctius* fuisse. Qualibus praesertim virtutibus noster etiam clarum ac nobile nomen effecit suum.

Si grauitas maiorum non nihil ponderis transmittit in eos, quos procrearunt, maxime hi si non modo se dignos parentibus praestitere, sed ipsi ad veterem stirpis amplitudinem plurimum dignitatis adiecerunt; nobilissimae gentis auctoritas auctoritati RITTERI omnino fauatrix adiutrixque fuit. Stirps enim illa, cum primis vetus ac nobilis habit, multos praecellosos viros edidit, qui domi forisque armorum ac litterarum gloria non parum dignitatis obtinerent. Floruit inter Belgas gens Kroumbergia, quam sua quidem olim virtus nobilitauerat, in primis autem posteris claram reddidit magnitudo animi. Hanc autem tristissima ista tempestate, qua multa crudeliter agebantur ab Hispanis, satis satisque fecit testatam. Etenim inconcussa infractaque mente vicit aduersam fortunam, imo de ipso hoste triumphum deportauit; fatius ducens, opes honoresque contemnere, suaque omnia portare secum, quam, abiecto animo, feruere tyrannidi. Igitur in Silesiam commigrauit, in duas diuisa familias, quarum altera, retento nomine gentilitio

ho.

hodiernum dicitur Krobergera, positis inter Polonos, Silesiae vicines, sedibus; altera, Ritterorum adoptato nomine, stirps facta est nobilissima, unde celeberrimus ille noster IOANNES DANIEL, tamquam planta emergens, patulos longe lateque ramos effunderet. Pater fuit IOANNES, domi clarus militiaeque, qui, quam ordines duceret inter equites imperatoris Romani, hunc ex matre, ANNA ROSINA, de nobili gente Huiafchutensium oriunda, Schlantii, quod nomen est pagi propter Vratislauiam, IX. huius Saeculi anno XVII. Kalend. Nouembres, progeniuit. Nolim tamen, magna illa nomina, tamquam externa pigmenta illita putetis, vel adpicta, sed ab eiusmodi genere nihil humile, nihil leue, prodire potuisse existimetis.

Sicut enim filius a patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus, grauitatem etiam, quam hereditario quasi iure videbatur obtinuisse, factus adultior magis magisque extulit. Hanc, quia fons saepe numero index animi solet haberi, statim eius vultus prodebat, mores, consilia prouinciaeque amplius reddebant conspicuam.

Haud sedebat tantae dignitatis eminentia in ore tetrico, supercilioso, et austero, velut paedagogi et Orbili, sed in vultu ingenuo ac heroico, serio quidem, sed ad patrum morem composito, qui Lutheri similitudinem referre videretur. Huic gesturam maiestas, et reliquus corporis cultus respondit adeo, ut omnis habitus RITTERI externus animum grauem, eumque in se tamquam ad consilia seductum, manifestaret. Qui quam simul vicina vitia, in quae plerique homines grauitatis opinione inducuntur, a se quam longissime remoueret, laus Q. Fabii in ipsum cadebat, cuius comitate condita grauitas a Catone Ciceroniano laudatur. Hanc declarat oratio, iucundis conspersa floribus, ad aures audientium suauitate deliniendas, vineta simul neruis, ad animos eorum pondere perfringendum. Quemadmodum autem, quidquid illiberale sit ac petulans, a sermonis aberrat gratia, nihil etiam tale in consiliis eius rebusque gerenda

dia

dis offenditur. Ob consultissimam mentem iamiam in ipso flore aetatis, XXXIII. abhinc annis, iudicatus est dignus, cui cum munere Professoris Ordinarii dignitas Consiliarii regii mandaretur. Neque solo gauisus est officii titulo, sed ipse in causis ad ius publicum pertinentibus saluberrima dedit consilia, atque honorem sibi delatum benemerendo, magni sui reliquit desiderium. Delectus ob gravitatem prudentiamque a collegis, ad obeundas congregationes Ordinum prouincialium, haud parum habuit consilii, quod vel in commune conferret, vel ad tuendas augendasque Academicarum utilitates adhiberet. Idem, quum severitatem morum coleret omni vita, maxima gravitate usus est ad felicem discipulorum prouentum, tum in moribus studiisque nobilium iuuenum regendis, quorum sat multi olim crediti essent Lipsiae commoranti, tum in clauo huius academiae gubernando, quem non leui brachio teneres, sed Rectoris personam semper insigni cum dignitate gereret. Et quoties iuuenes ipsum de aliqua re, potissimum de inenda studiorum ratione, consultum adirent, tam graviter respondit, ut, vocem diuinam audire visi, quidquid suaderetur vel dissuaderetur, id omne fideliter exequerentur. Cuius auctoritas quum tantum haberet ponderis apud litterarum studiosos, nihil reliqui factum ab amicis Augusti III. Poloniarum regis, qui graue munus, doctrinam morum publice docendi, Valteri morte vacuatum, huic nostro, quo nemo incorruptior, conferrent, et quod rarissime factum, duplicem spartam tanti ponderis unius imponerent humeris.

Cui vero prius illa prouincia fuisset decernenda, quam viro, integritate vitae, quae soror est grauitatis, maxime suspiciendo, tali, inquam, doctori, qui sui exempli beneficio, quia longius iter est per regulas, a quo saepe resiliunt homines, praeterentes difficultatem sequendi, breuiorem viam, magisque apertam directamque, discendis virtutibus

M m m . mon-

monstraret? Nihil enim RITTERO sanctius erat, ut in hoc etiam capite possit cum Aristone comparari.

Inleuerat quidem alma parens, natura, bonam indolem, sed diuinarum humanarumque rerum scientia, quae non sinit esse feros, reddiderat in dies meliorem. Cultum religionis ratus esse quasi apicem sanctitatis, a puero diuinioribus litteris operam nauauerat, Graeca didicerat et Hebraica, ut, ex ipsis fontibus hauriendo, quomodo Numen recte velit coli, posset cognoscere; nec minus, tractatis sanctioris historiae studiis, cuius etiam praecepta quondam de cathedra tradidisset, probe sciebat a dogmatis veris falsa discernere. Ita, quid in religione verum, simplex, sincerumque esset, non callebat modo, sed studiis etiam ac moribus exprimebat, ut vitae lumen, quid mens de deo sentiret, omnibus, qui non oculis excoecati, vel maleuolentia inuidiaeque praepediti essent, radius quasi diuinis faceret adprimum manifestum.

Mimime sunt ferendi, qui, quod extrema aetate parcius templa frequentauerit, contemptae pietatis accusent, in externo cultu rem omnem diuinam ponentes. Injuriam isti faciunt sanctissimae boni Christiani memoriae, ac, tamquam lepores, insultant mortuo leoni. Habeo, quibus deprimam insultus hominum maledicentissimorum. Quis vestrum negat, scelesti, RITTERI animum litterarum amantio-rem, plura sciendi cupiditate ad extremum usque diem flagrasse? Quando autem vidistis senem, in conuentibus eruditorum publicis confidentem? Et quoties officium partes dicentis inter solemnia publica ipsi demandaret, legibus ordinis ita iubentibus, ad perbreue tempus aroaterium ingredi, nec tum quidem locum Senioris sibi honestissimum in collegarum subelliis capere, sed inferiore loco sedere in popularibus, memineritis. Equis sanus ex eo, quod admodum raro dicentium, vel disputantium, eruditorum coetibus adfuit, viro longe doctissimo ipsum studium litterarum abiudicat? Id nemo sane fecerit. At iste ipse cari capitis

morbus, quo sibi potissimum in locis editioribus adfecto circummagi omnia, aut tenebrae oboriri videbantur, iste ipse sanguinis ictus, quem dudum praesenserat, factus sibi tandem fatalis, prohibuere, quo minus edita loca, concamerata et humida, suae noxia valetudini, quoties quidem vellet visiteret. Quippe aras Deus iubet ab iis peti, qui capitis periculum effugere cupiant, minime autem vult, ut homines hic loci suapte sponte irruant in vitae discrimen. Longe aliter iudicabunt de pietate RITTERI, qui ab domesticis ac ciuibus, eius usis hospitio, audiuerint, museum, e quo deo etiam redderet animam, fuisse sacrarium, templis augustissimis religiosius. Hic ille stare defixus altissima meditatione, animo oculisque erectis contemplari coelum, cogitare diuina, saepenumero intimo adfectu pectoris ad religionem composui, matutino in primis vespertinoque tempore, hymnos in laudem numinis submissa voce inter ambulandum cantillare. Quid? quod breui ante mortem conceptum animo consilium, cum coetu piorum proximis diebus ad opus diuinius redeundi, suis patefecerat, quo tamen supremo viatico ut reficeretur, vis fatalis, seu potius numen, prohibuit; cuius misericordiam eum satis refectum inter caelites rectpi posse iuberet, qui mentem quotidie fatiasset pabulo coelesti. Maxime vero pro doctore suo dicant discipuli, quibus in praecceptis iuris naturae dei reuerentiam ita commendare solebat, ut nihil supra. Et haec pietas fuit regina pluziam virtutum.

Innumera sunt huius viri spectataque decora, quae oculis etiamnum inhaerent, neque unquam animis nostris elabentur. Amantior suorum, humanus in alios, certus amicus in re incerta, propensus ad misericordiam, liberalior in egentes, non appetens alieni, diuitiarum, quarum in belli fluctibus magnam iacturam fecisset, tamquam fluxae ac fragilis rei, contemtor, nimium fere sententiae Platonicis confusus, ullo modo fieri posse negantis, ut valde bonus sit idem et locuples. Haud igitur mirum, philosophum, qui

animi bona fortunis omnibus antecellere existimaret, diu-
tem non esse mortuum. Rariuscule enim opes cum bona
mente creuisse nouimus. Suum cuique tribuens, coitio-
num, contra alios faciendarum, olor, potius omnes iis vias
intercludens, illatas iniurias numquam ulciscens, sed delens
memoria, maleuolorum facta infecta esse iubens, dicta in-
dicta inscribens obliuioni, et quae uirus acerbitalis, quod
modo cumque in se euomeretur, quemadmodum deest
magnum recti ultoris animum, frangens uirtute.

Vnde uero, dixeris, in tantis uirtutibus odia? Haec,
inquam, ueritas pariebat, quam nostri homines, proh dolor!
ferunt aegerrime. Est huius seculi labe quaedam et ma-
cula, bonis litteris inuidere, uelle barbariei tormentis muni-
menta uerae doctrinae diruere, profestum ac profanum
vulgus hominum, in quibus parum sit communium littera-
rum, nihil quidquam politioris humanitatis, in grauissima
se munia inferre atque intrudere. Isthis ille in salutem rei-
publicae fuit aduersissimus, eorumque conatibus se, tam
quam molem, semper obiecit, unde partim obcuras, par-
tim apertas similitudines susciperet. Deinde, ut dixi, in
RITTERO uigebant studia aequi bonique, eratque tenax iusti
rectique propositum. Si quis igitur contra ius fasque ni-
sus esset, pectus apertum, quod animi cogitata clausa tene-
re non poterat, indignationem statim efferebat, nec tem-
pori, nec uoluntati malorum, obediens; quare mirum non
est, ob ingenitatem, bonis propriam, si nonnumquam ca-
deret in aliorum offensionem. Difficile tamen adducoba-
tur, ut male sentiret de aliis, praeceptum Ciceronis ante
oculos habens: ut quisque est uir optimus, ita difficillime
esse alios improbos suspicatur. Qui si uero malum quem
deprehendisset, scapham scapham dicebat. Non enim ob-
scurus ulla simulatione, sed candidus, simplex, uerax, ut,
quidquid loqueretur, iuratum putaueris, ipsum uero simi-
lem Epaminondae, qui ne ioco quidem mentiretur. Quae
quum

quom ita fiet, nemo RITUALI innocenciam in dubium vocabit, nisi qui sanctitatem in terris umquam fuisse negaverit.

Cuiusmodi virtutibus sicut excelluit, ut nihil prius, ita quoque in artibus ingenius versatus est, ut nihil doctius. Celerrimos litterarum progressus fecerat in scholis, quas magistri e societate Iesu, ad ingenia tractanda, docendasque litteras humanitatis existimati idonei pueris aperuerant. Nihil autem sibi salutarius obtigisse praedicabat, quam sollicitam institutionem Lanterbachii, Rectoris Fraustadiensis, cuius e disciplina Vrasislauiam se contulit in gymnasium, Elisabethae dedicatum, ac per sexennium ibi praecipis abundavit doctissimorum hominum, apud quos nihil intermisit industriae. Uberrimos fructus cepit ex institutione Hoffmanni in elegantioribus litteris, ad quem etiam referebat auctorem, hunc quem tenuit ad ultimam vitae habitum politioris humanitatis amorem. Audiuit Gierschium, mathematica profitemem, Deichselium in philosophia morum et politica, Polium in graecis et hebraicis, Kranzi-um in historia, tam sacra, quam profana et litteraria. Instructior enim, quam solet vulgus, volebat ad Theologiam accedere, cuius oracula magistri ingenio scientiaque florentissimi, Hanceni, Teubneri, et, qui primo locum nominandi erant, Burgii, docerent.

Auocabatur tamen a sanctioribus studiis acerbissimae contentiones, iam sum inter ipsos purioris coetus doctores offeruescentes, imbellem adolescentis animum, omnia quaerentis inter Musas iungendas Gratia et concordiam, quandoquidem ipse, nominis auri immunem, non nisi ob amabilem pacis studium militiae nominis detractauerat. E-luctatus per varias calamitates anno huius Seculi XXX. Lipsiam venit, animum ad legem scientiam adiecturus, ita tamen, ut alia, quae ad elegantiore[m] doctrinam referantur, adiungenda existimaret, praereliquis Cortii usus institutione, quo mysiagoge in adyta Musarum penetraret.

Tantis eruditionis opibus praeditus, quum in academiam commigrasset, quantis pauci nunc redeunt, breui tempore mire profecit, ut, facta studiorum fide, post biennium maximi philosophorum honores, ac, triennio post, Professoris extraordinarii sibi munus deferrentur. Aderat hic noni doctoris pulpitis spes iuuenem, ex humanissimis politissimisque populis delibatus. Nam frequentissimos commilitonum aemulantiæ studia coetus iam tum habuisse constat. Quo factum est, ut, quum in hoc magistro tam excellentes et singulares animi doctes conspicerentur, Vitebergam ille exercitus XXXIII. ætatis anno in locum magni Hoffmanni, cuius memoriam Historici in hac litterarum Uniuersitate nulla umquam delebit obliuio, sufficeretur. Et hic etiam multitudo discipulorum optimæ spei, in quibus essent summo loco nati adprimeque nobiles, ad eius cathedram confluxere, e quibus AINSIDELIOS, VERBERNOSQUE ac FLEMINGIOS, præ ceteris nominare liceat, eademque cupiditate extremo etiam tempore tot iuuenes, senem, qua senes olim iuuenem, audierunt. Multam quippe laboris in docendo sustinuit, numquam ingressus scholam animo minus præparato, ne qua negligentia doctrinæ contraheretur aliquid vitii, quod deinceps non possit emendari. Solebat unius sæpe horæ momento in auditorum sinum effundere, quod longissimo plurius annorum studio coaceruauerat. Tantum vero si breuitati vir exactissimus ubique haud inferuisset, quantum optaretur, copiae id eruditionis adscribendum; minime vero inani verbositate, sed laetæ ubertati orationis, ad quam accessit memoriæ felicitas, quæ perceptas res custodia sepe serat tam fideli, ut nunquam elabi eas pateretur, commodissimeque submisisset narranti. Omitto, quod in breuissimi labore uolebat obscurus fieri, quo vitio præceptor eloquentiæ nescit esse maius. Mihi dumtaxat, per quatuor annos præcepta eius historica anide imbibenti, nihil, quidquid commemoraret, visum est inutile, diffusum, vel supra modum exultans et luxurians. Ex hi.

Historicis multa etiam utiliter ad ius privatum publicumque attulit, nec minus ad morum doctrinam concinnis et completa adhibuit, quibus praecepta aequae declararet et illustrasset, ac probaret.

Quibus non contigit esse tam felicibus, et auscultarent dicentem, tum ex fama doctrinam eius hauriebatur, qua morti exteri largissimis conditionibus eum ad se allicere studerent, tum, quia fama interdum mendax est et fallax, et scriptis, quorum multa vel ad iuris elegantioris capita, vel ad historiarum emendationem, a se edita sunt, nonnulla de schedis adhuc in publicum evulgabuntur. In his omnia, cum rebus, tum personis, accommodata, nihil infucati, nullis ingenii luminibus distincta rerum narratio, sed nuda, quales Caesaris commentarii laudantur in Bruto, recta et venusta, omni ornatu orationis, tamquam veste detracta. Multis curis et vigiliis ab eo libri maiores minoresque elaborati sunt. Numquam enim cum iis fecit, qui sua effundere malint, quam scribere. Potius, quae cum Minerva saepe in marmoribus antiquis conspicitur, testudo, in huius etiam museo ad pedes videbatur colloca, quae lento quasi gressu procedendum in componendis litterarum monumentis quotidie moneret. Nam scribentis officio, cum laude satisfactorius, ipse difficultatem sibi comitem adiungere, indefesso studio prius, quam arriperet calamus, adire fontes, mira solertia necessaria ad scribendum subsidia conquirere, incredibili diligentia genuina monumenta discernere a spuris, omnia secum attente cogitare ac meditari, aliorum etiam subicere examini. Dicat pro testimonio epistolum, quod recens scriptum in pluteo moriens reliquerat. Hoc vero Dürrio nostrati, ad nudinas Bipfenses proficiscenti, mandauerat, qui se maiorem in modum excusaret Reichio, sibi amicissimo, quod sudantibus prelis nihil historiae, quam sub manibus haberet, hac occasione potuisset committere. Legitimis autem fontibusque collectis causis, quibus purget cunctationem, concludit his verbis: *ich wollte gern in teutschen*

sehen Dingen ein Hauptwerk vor die Welt liefern, damit mit Ehren sterben könnte. Quam omnium caeteris partibus aetatis pleusam tulisset, nolebat, excessum actum, tamquam ab inertii poeta, neglectum videri. Cuiusmodi cunctationem, historico non indignam, recte C. Plinius decoram nominat, eandem referens inter Aristonis virtutes, cuius fere omnes in nostro singulariter admirari solebamus. Ita vero Secundus de antiocho: *Quam peritus ille privati iuris et politici! quantum rerum, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenet! Nihil est, quod discere velis, quod ille docere non possit. Mihi certe, quoties aliquid abditum quaero, ille thesaurus est. Jam quanta sermonibus eius fides! quanta auctoritas! quam pressa et decora cunctatio! Quid est, quod non statim fiat? et tamen plerumque haesitat, dubitat: diversitate rationum, quas accei magnoque iudicio ab origine causisque primis repetit, discernit, expendit.*

Scripta praecipua doctissimi Viri haec sunt:

- 1) Diff. de foetalibus populi Romani, Lipsiae, 1732. inserta thesauro: dissertationum maximam partem rarissimarum, edito a M. Io. Christoph. Martini T. II. P. H. p. 188. seqq.
- 2) Comment. Epistol. de Marcio Primo Pontifice M. et famil. Marc. ibid. 1733.
- 3) Diff. observationes criticas complectens, ibid. 1735.
- 4) Progr. inaug. de cognitaribus, ibid. 1735.
- 5) Diff. de Amalasuenta Ostro-Gothorum Regina, ibid. 1735.
- 6) Codex Theodosianus cum perpetuis commentariis Gothofredi et observationibus Risteri, Lipsiae, 1736—1743. Tomi VI. Vol. VII.
- 7) Progr. inaug. observationes historicas continens, Viteb. 1742.

8) Dif

- 8) Differt. de Galla Placidia Augusta; auctore Ruhnkenio, praeside Rittero, Viteberg. 1743.
- 9) Differt. de falsis barbaricae philosophiae fontibus; auctore Wernero, praeside Rittero. Vitetnb. 1745.
- 10) Progr. de historia Praefecturae Praetorianae ab origine dignitatis ad Constantinum M. ibid. 1745.
- 11) Disputatt. IV. de Hypatia, Philosopha Alexandrina, speciatim de eius caede, de eius causis, de Cyrillo, episc. in causa tumultus alexandrini caedisque Hypatiae defenso, contra Arnoldum et Tolandum, auctore M. Io. Christ. Wernsdorf 1747. 1748.
- 12) Heineccii historia iuris emendata, observationibusque aucta studio Ritleri, Lugduni Batavi. 1748.
- 13) Progr. de pago Steding et Stedingis, Seculi XIII, haereticis 1751.
- 14) Diff. de electione Henrici VII. in regem romanorum, resp. Car. Ben. Acolutho. Vit. 1752.
- 15) Diff. de Cerycibus mysticis, resp. M. Henr. Aug. Zeibich. ib. 1752.
- 16) Diff. de ethnarcha Aretae Arabum regis Paulo Apost. infidante, ib. 1755.
- 17) Progr. ad solemnia magisterialia, de bello a Carolo Gustavo, Suecorum rege, in Polonia et Dania gestis, ib. 1757.
- 18) Progr. quo errores circa captiuitates Wenceslai Romanorum Bohemiaeque regis, ab historicis admissi ostenduntur, 1763.
- 19) Diff. de usu scriptorum veteris ecclesiae, diff. I—III. resp. M. Sam. Godofr. Geysero, 1765.
- 20) Progr. de foro antiquo Gothor. reg. Hispaniae, hodie Fuero Iuzgo, 1770.
- 21) Diff. de Polonorum maioribus, in actis Societatis Iablouianae, de Slauis caet. 4to. Lips. 1771. p. 203. seqq.

- 22) Allgemeine Weltgeschichte, ausgefertigt von Guehrig und Gray, aus den Originalschreiftstellern berichtet und verbessert von Johann Dan. Ritter, Tomi V. P. I—III. Leipzig, 1768—1774.

Hic autem, qui, siue morum grauitatem spectemus, in maxime venerandis; siue animi sanctitatem, in probatissimis; siue doctrinam, in maximis habendus erat, vitam adeo laudabilem, valens corpore, animo ingenioque alacrior, annum agens LXVI. cum nimis repentina morte iam commutauit. Vix dum apricatus in hortulo redit in museum, de more ientaculum sumit, Decani fungitur officio, dictam in rebus academicis sententiam confirmat adiecto nomine, acta tradit Rectori perferenda, pergit ad munus Censoris, catalogum librorum, typis excudendorum, examinat, calamum atingit, nomen adpositurus, corripitur apoplexia, moritur in puncto temporis, quemadmodum Platonem inter scribendum mortuum esse ferunt. Sit ei terra leuis!

D. JO. AVG. ERNESTI THEOL. IN ACAD.

Lipf. Prof. Primarii etc. De Paschate

Disputatiuncula.

Literis Ratisbonensibus nuper cognouimus, Regem Potentissimum Borussiae, admonitum ab Academia Berolinensi, detulisse ad Consilium Principum Germaniae Evangelicorum, anno huius Seculi duodecimesimo fore, ut Pascha nostrum incideret in eum diem, quo Iudaei Pascha suum agerent, ut de ea re, id est, de Paschate nostro in alium diem differendo ac definiendo deliberaretur, et de more, lege Nicena instituto, decerneretur. Socii illustres il-

lips

lius Academiae, siue Mathematicorum eius aliquis, utrum id suis rationibus reperirit, an e *Io. Bernullii* Epistola ad Senatam Tigurinum didicerit, qua ei, de die Paschatis anni 1724. in comitiis Ratisbonensibus constituto consultus, respondit, et obiter monuit, eandem rationem causae Paschatis a 1778 fore, quae tum fuerit, et quid sibi de tota illa re videretur declaravit, T. IV. Opp. p. 474. nec possumus decernere, nec refert scire. Vero simile autem nobis videtur, si eam Vir ille doctus legisset, taciturnum potius, quam ad Principem delaturum rem fuisse. Nobis autem non alienum visum est a persona nostra, super hac Paschali, quae iam agitur publice, causa, sententiam et consilia dicere, cuius rei nobis etiam quidam eruditissimi Theologi, quibuscum de ea re locuti sumus, auctores fuerunt. *Bernullius* quidem ille, rem hanc non modo Astro-nomici iudicii esse, dicit, sed etiam Theologos audiendos esse atque Politicos p. 494. Et ille quidem Theologorum iudicium omne ad religionis rationem refert; ex qua nos tam referre, qua die sacra Paschalia fiant, quam quomodo fiant: in quo ille angustius conclusit theologiam in hac causa rationem. Nam et in hanc partem erant consulendi Theologi, quae ad historiam totius rei pertinet; sed ii, qui eam per iustam literarum graecarum latinarumque scientiam, ex ipsis fontibus Ecclesiasticorum monumentorum hau-fissent. - Sed ii, qui tunc erant, cum adhuc libri de historia Ecclesiae multos haberent errores, ab inscitia linguarum natos, in his hunc ipsum de Paschali causa? Etenim, cum se-rioribus saeculis Clerici illud decretum Nicenum, de Pascha-te Christianorum non agendo eodem cum Judaeis die, ex vocabulariis puerilibus intelligerent sic, *dasi die Christen das Osterfest nicht an dem Tage feyern sollten, an dem die Juden Ostern halten*, et causam illius decreti veram ignorantes, in odio Christianorum erga Judaeos quaererent, inde omnes libros haec opinio peruagata est, ut Christianis non licere putaretur, Pascha suum eodem cum Judaeis die agere. At-

N n a 2

que

que hinc orta est ea, quae ad hanc diem mansit consuetudo, ut in definiendo Paschatis Christiani die, si deprehensura esset rationibus astronomicis, eum incidere in diem Paschalem Iudeorum, solemnia nostra Paschalia differrentur in proximam Dominicam diem. Sed illam interpretationem decreti Niceni esse falsam atque ridiculam, hoc nostro seculo demum a nonnullis viris doctis est animadversum, atque etiam ita demonstratum, ut nihil contra dici possit. Superiori quidem iam seculo errorem videtur vidisse *J. Ach. Heidebrandus*, Helmstadiensis Theologus, rerum ille historicarum studiosissimus, et notasse in *Enchiridio de priscae Ecclesiae sacris publicis etc.* sed sine effectu. Diligentius rem explicavit et demonstravit *Daniel, Francogallus*, Vir Celeb. in libello de disciplina *Quartodecimanorum in celebrando Paschate* T. III. opp. 473. s. cuius rei notitia ad Germanos quosdam venit, *Heumannum* et *Moshemium*, ex Ephemeridibus, opinor, literariis, nam ille quidem non ipsum a se lectum libellum fatetur, sed ita, ut rem diligentius excuterent, et *Daniilem* verum vidisse agnoscerent, ille in Programmate Paschali super hac re scripto, hic in Comment. de rebus Christ. ante Constantini M. tempora p. 439. quos deinde et alii secuti sunt, *Walchius* V. S. R. in historia Controversiarum, P. I. et nuperrime *Schroekius*, V. C. in Hist. Eccles. P. III. p. 51. Sed age totam rem breviter et ad consilium nostrum accommodate exponamus.

Pascha proprie dictum est beneficium a Deo Israelitis in Aegypto tributum, cum ille perdens una nocte omnes Aegyptiorum primogenitos, Israeliticos intactos reliquit, et sedes Israelitarum, in quibus, ex eius praeccepto, agnus mactatus et consumtus coena esset, et quarum ianuae sanguine illius agni essent resperasae, veluti *transisset*. Usus deinde loquendi, ut sit, mutavit primam illam significationem, et id verbum de ipso agno, et conuiuio ex eius carne facta, denique die, quo agnus mactaretur et comederetur, dictum est; dum fierent formae loquendi ad exprimenda

ea,

ea, quæ in memoriam illius tanti benefici fierent, ut *facere pascha, mactare pascha*, in quibus similibusque formis intelligebant propter, ut Graeci cum dicant v. c. *ἡνὶ γάμου, sacrificium facere nuptiarum causa*. Nec alio sensu verbum *pascha* in libris sacris dicitur, aut, quod nos quidem animadverterimus, in libris graecorum et latinorum Ecclesiae scriptorum ante Nicenum Concilium. Postea, serius quidem, coepit etiam dici, nostro more, de die memoriae reuersi in vitam Jesu Christi sacro; non, ut vulgo existimarunt, quod reditu Christi in vitam nobis securitas a pernicie parata esset, sed quod eo die, ut apud Judaeos, agnus coena consumeretur. Etenim, etsi Christiani non ignorabant, ritum illum Judaeorum, sicut alios, circumcisionem, victimas animalium, non necessario seruari, sed sine noxa omitti posse: tamen putarunt eum commode et utiliter seruari posse ad colendam memoriam ultimi illius conuiuii paschalis, quod Jesus cum discipulis suis amantissime fecisset, instituto etiam saluberrimo Eucharistiae sacramento, et illud ipsum sacramentum usurpandum: unde illa ipsa *coena* a latinis *dominica* coepit dici; cuius generis exempla nos reperimus; inque mos etiam diu post Nicenum Concilium durauit. Et quia Jesus illam coenam tempore Judaeis praefinito sumferat, eandem illi diem seruandam in hac coena putabant, quod id ad acuendum memoriae illius sensum valere posset. Post de die quidem, quo illa coena agenda esset, coeperunt variare Christiani, aliis illum diem seruantibus, aliis deserentibus, et rem ad sequentes dies, imprimisque diem Dominicam proximam transferentibus: unde controuersia orta, leniter illa primum, post vehementer agitata; cum essent, qui nullo modo probari posse dicerent, eam coenam cum Judaeis, siue eo, quo Judaei solent, die fieri. Causa autem illius dissidii non erat in odio Judaeorum, ut vulgo existimauere recentiores, sed in ieiunio solemni, quod eo die et proximis ante diem Dominicam agebatur ex instituto ecclesiastico, et illa coena tolli, nefas putabant, eiusque

que seruandi causa eam in diem Dominicam, lætam illam ex reditu Jesu Christi in vitam, transferri debere. Atque in hanc partem decreuit Nicenium Concilium. Ex quo etiam factum est, ut Graeci post *πάσχα* duplex facerent, *σαυωτήριον*, quod esset idem Judaicum, die quo Christi passio coeperit, alterum *ἀναστάσιμον*, quod die tertio post fieret, quo Christus in vitam redisset. Atque hinc omnis illa confusio orta est, postquam mos conuiuii prisco more faciendi sublatus, diesque ille uni Jesu in vitam reuerſi memoriae celebrandae destinatus esset: estque perspicuum, illam Nicenam legem de Paschate Christianorum non celebrando ea die qua Judaicum fit, ad nos nihil pertinere, frustra in hoc laborari, ut rationibus astronomicis accurate subducendis reperiatur, an Pascha nostrum, quod proxima a primo post aequinoctium vernam plenilunio die Solis agere solemus, incidat in diem Paschatis Judaici: qui labor, si mos receptus manserit, hoc seculo repetendus erit, anno 94. praesertim cum omni illo labore raro aut nunquam aliquid certi reperiatur, atque adeo, ut bene isquem supra laudauimus, *Bernullius* demonstrauit, incommoda quaedam non parua oriri possint.

Quid igitur ex his sit, quid faciendum videtur? Scilicet optandum est atque suadendum, ut Principes Ecclesiarum Protestantium in Germania, hac re cogita, superiorum temporum morem in Paschali causa decernendi relinquunt, et consilium *Bernullii* sequantur, qui auctor fuit, ut potius aliqua dies Dominica vernalis definiretur, qua semper Pascha fieret, atque inde totus annus ecclesiasticus ordinaretur: quam ego quidem quartam aut quintam decimam esse v^olim. Huius consilii plures causas probabiles videor mihi habere. Nam primam, quis non videt, esse dignitatis tum Principum, tum Ecclesiae nostrae, eam libem, quam Ecclesia nostra ex illa consuetudine Paschates nostri differendi, ubi cum Judaico concurrat, suscepit, deleri atque elai. Neque enim ullo modo dignum atque honestum est Ecclesiae

nostrae, seruari ab ea, quod totum ab ignorantia graui ac prope ridicula natum est. Aliquoties accidit mihi, ut eum, in historia Ecclesiastica tradenda, illam causam explicarem, et unde consuetudo nostra Paschatos differendi, cum in Pascha Iudaicum incidere, orta esset, docerem, iuuenes riderent.

Quod si dignitatis ratio non valet, quae vel maxime debet valere: at utilitatis variae ratio valeat. Nam illud nostram vel *Berouillii* consilium, tum mercaturae exercendae rationibus opportunum est, tum etiam ipsarum, quae nobis maxime curae sunt, literarum studiis. Et mercaturae quidem opportunitas existet ex eo, quod ita mercatus plures et illustres, quorum tempora definiuntur Paschate, facilius et commodius poterunt a mercatoribus adiri, et amoenius tum itinera fieri, tum ipsi mercatus dies transigi. Quid verò? Academicis rationibus non admodum opportuna res erit? Etenim, quoniam annus Academicus fere a Paschate initium capit, et cum eo in orbem redit, eoque tempore maxime iuuenes vel petunt Academias, vel exacto studiorum cursu relinquunt; facile intelligitur, itinera iis commodiora fore, et deinde cum his, qui in Academiis discunt, tum doctoribus, commodiorem anni descriptionem futuram, ad lectionum modum, ne ille quadrans anni, qui Paschate finitur, aut breuior iusto sit, aut longior: quorum illud solet festinationem in docendo afferre iis, qui disciplinam, quam tradunt, abfoluere cum Paschate volunt, aut ex legibus debent: quod est sane malum academicum non leue, et vel sic valde hodie in Academiis usitatum: hoc autem aestiuum curriculum breuius facit, unde eadem incommoda nascuntur.

Ceterum haec disputatiuncula cum doceat, quam necessaria sit Theologis accurata scientia linguarum, ne in errores ridiculos incidant, et controuersias inanes, et tamen noxias, moueant, utque his iudicandis et accuratè discutiendis ido-

idonei sunt, non aliena nobis a tempore praesenti visa est.

MEMOIRES CRITIQUES ET HISTORIQUES
sur plusieurs points d'Antiquités militaires, par CHARLES
GUICHARD, nommé QUINTVS ICILIVS, Colonel
d'Infanterie aux Service du Roi de Prusse etc. enrichi de
beaucoup de figures.

A Berlin chez Haude et Spener; MDCCCLXXV.

Quamquam inter omnes, qui artem militarem callent, nec vulgari modo didicerunt, probe constat, multos fortiter pugnasse, et res maximas gessisse, qui plane antiquam rationem ignorassent: tamen experientia edoctissimus, notitiam rei militaris antiquae multum hodiernae profuisse, idoque hoc studium ab omnibus, qui longius ea in re velint progredi, libentissime et diligentissime tractari debere et solere. Sed relinquamus paululum utilitatem, spectemusque potius suavitatem, quam largiter suppeditat omnibus qui quaerunt; quorum multi inprimis in Gallia reperiuntur, ubi nomen Caesaris, Hannibalis, et talium, ubique resonat, et ubi de rebus gestis pugnae Pharsalicae tempore plus loquuntur, quam de actatis nostrae factis. In his enarrandis comparandisque veterum et recentiorum armis, eorumque modo ea gestandi et tractandi, summam capiunt voluptatem ac suavitatem. Hinc prodire scriptores, qui in eo elaborant, ut huius studii et utilitatis et suavitatis concentum demonstrarent. Horum numero merito *Quintum Icilium* adscribinus, eumque fortasse primo loco collocare fas est. Nam eum rei militaris methodum antiquiorem a quaec recentiorum perspectam habuisse, ex toto Libro patet. De eo valet dictum Ciceronis:

Nulla

Nulla est res in usu militari posita, quae huius viri scientiam fugiat.

Statim ab initio huius Operis, in Praefatione, Auctor demonstrat, artem militarem, ut ita dicamus, nouam, haud dubie respexisse veterem rationem. Sed sapienter Auctor huius rei peritissimus simul monet, Europaeos in hoc genere longius progressos esse, saepius de emendatione cogitasse, sensim aptiorem reddidisse, donec inuenirent modum illum, quem Graeci vocant *τακτική*. Haec autem longe discrepat ab illa Graecorum, quam Arrianus, Aelianus, et alii, nobis reliquerunt, ob nostram longe diuersam armaturam. Frustra igitur Folardus, eiusque affectae, nimis extollunt adhuc illam antiquam rationem. Vnusquisque enim, qui non plane huius rei imperitus est, fatetur, et fateri debet, multo maiorem cautionem hodie, quam antiquioribus illis temporibus, adhibendam esse, si quis alicui exercitui bene praesse velit.

Traactatio ipsa absolvitur IV. partibus: his, in minores Sectiones diuisis, adiecit Auctor peritissimus observationes quasdam, quae omnino, ob earum nouitatem, et *αξιοβειαν* sunt memorabiles. Plerique huius rei scriptores fere semper nimis amant antiquitatem, et inde quicquid eam sapit summis laudibus, saepissime sine causa, extollunt. Sed Auctor noster, ab omni partium studio liber, omnia, quae profert, grauissimis argumentis firmare, et in coniecturis proferendis omnem adhibere modestiam solet.

In prioribus duabus huius Operis partibus de expeditione Jul. Caesaris contra Afranem et Petreium, qui a parte Pompeii militabant, disserit, eamque bene explicat, atque notis lectu dignissimis illustrat. Afferemus quasdam, pae tua Lector doctissime, observationes. Ponimus primo loco

O o o

quin-

quintam sectionis secundae, quae est de veterum pontibus eorum-
 rumque extruptione. Nec tamen, ait Auctor, in ipsis Le-
 gionibus tot erant fabri, ut haec omnia perficere possent, sed
 milites ipsi longo usu hoc opus didicerant, licet aliqui tamen fa-
 bri admixti iis fuerint, quibus fabricorum Praefectus prae-
 rat. Quod vero ad materiam attinet, eam ex finitinis locis
 aduehebant. Vegetius quidem mentionem facit nauticula-
 rum, quas secum portarint; quod quidem ex parte concedi
 potest; sed tamen hoc non semper factum esse, certo scimus.
 Uti quidem iis sunt tam Graeci quam Romani, sed eas Ita-
 lim suo loco extruebant. Rem vero sic se apud veteres ha-
 buisse, peritissimus Auctor, locis e Scriptoribus antiquis, in-
 primis e Suida et Arriano, allatis, quae hanc sententiam pla-
 ne confirmant, probat. Nimirum in hunc modum usos fuisse
 nauticulis, ut in prora corbem e viminibus factam, lapidi-
 busque oppletam, affigerent, quae instar anchorae esset. Na-
 uiculis hoc modo comparatis, eas inuicem tignis connectere,
 hisque (trabibus) tabulata iniicere, atque ab utroque latero
 sustentum erigere, solebant.

Jam accedimus ad observationem X. huius Sectionis,
 in qua explicatur, quae fuerit ratio agminis militaris (apud
 milites) instituendi atque itineris faciendi. Haec antiquitatis rei
 militaris pars fere semper negligitur, saltem non satis
 accurate tractatur ab huius generis scriptoribus. Nam haec
 res magnis laborat difficultatibus, requiritque multum iudi-
 cii et cognitionis. Habemus quidem superstites Polybii huius
 argumenti Libros, reliqui tamen prope omnes periere. Au-
 ctore Polybio, agmine in unam aut tres partes diuiso iter
 faciebant. Hinc auctor non inepte iudicat, illum modum
 respexisse aciem eam, in qua Legiones secundum cohortes;
 hunc vero illam, in qua Legiones pro diuersis classibus, ad
 quas pertinebant, secundum manipulos in acie triplici collo-
 carentur. Sic primum ordinem constituit agmen
 Fla-

Hastariorum, secundum autem agmen Primpilorum, tertium Triariorum.

Equitatus vero, quod Reipublicae temporibus minus esset numerosus, non singulare agmen in itinere constituebat. Sed equites partim in prima et nouissima erant parte, partim impedimenta defendebant. Restant adhuc dicti Velites, quibus haud dubie apud veteres non fuit certus locus. Auctor arbitratur, eos in itineribus aut frontem agminis custodiuisse, aut a latere fuisse. Porro istos extra castrorum fines habitasse, dubio caret. Haec tamen in re libenter nos subscribimus Auctoris sententiae. Circa Reipublicae Rom. finem, Legiones non amplius in varias classes diuidebantur, exercitus tantum secundum cohortes collocabantur, ita ut Legiones, ex opinione Auctoris, in hunc modum educerentur: Hastarii, Principes et Triarii sese inuicem excipientes in ordines ibant. Per hanc occasionem Auctor demonstrat, quantum militum numerum singulis ordinibus Romani assignauerint. Cohors constabat tribus manipulis; in manipulo autem Hastariorum aut Principum quocunque CXX. Triariorum contra non nisi LX. numerabantur. Haec tamen exercitus constitutio nullo modo regulas Tacticae, usu tritas, et experientia spectatas, sustulit. Imo Jul. Caesaris temporibus castra, quoad interna et externa, cum figura et situ, tum disciplina, tantum in rebus minutis a tempore Polybii differebant. Tandem Auctor in hac obseruatione phrasas quasdam, e re militari ductas, v. c. triplicem aciem ducere, triplici acie instructa ad locum venire, quadratum agmen, et talia, explicauit atque egregie illustrauit.

In obseruatione IV. Sectionis tertiae Auctor loquitur de exercitus ducibus, modoque, quo ad altiores dignitatis gradus escenderent, donec peruenirent ad summum fastigium in militia.

Ab initio Reipublicae, ait A. erant Centuriae LX. in una Legione, quarum vero numerus non semper fuit certus. His igitur Centuriis sexaginta praecerant Centuriones, qui omnes eo tendebant ut ad Primipilatum eueherentur, qui summus gradus esset. Antequam vero illius eo perueniret, per LX. gradus ascendendum nec esse erat. Nam paucis tantum, ei extra ordinem Primipilatum acciperent, contigit. Igitur Auctor, afferendis ex Caesare aliisque Scriptoribus exemplis, demonstrat, hanc ascensionem ita factam, ut Centuriae II. Manipuli X. Hastariorum Centurio, qui erat ultimi gradus, in gradu Centurionis X. Centuriae Primipilorum tunc in gradu Centurionis X. Centuriae Triariorum collocaretur. Postea IX. Centuriae Hastariorum, Primipilorum, Triariorum adscribebantur: sic reliquis gradibus omnibus superatis, perueniebant tandem ad summum honorem in militia.

Quod ad Centurias vero attinet, II. faciunt Manipulum, qui sic collocari solebant: Manipuli Hastariorum tenere primum locum, Primipilorum secundum, Triariorum denique tertium. Sic Manipuli, qui starent a dextra ala Legionis principatum tenebant, atque adeo eorum Centuriones dicebantur primi, et tunc descendere usque ad X Manipuli Centurionem. Hinc communi nomine Manipuli appellati sunt Ordines. Propterea primus Manipulus Hastariorum, Primipilorum, Triariorum, dicebatur primus Ordo Hastariorum etc. hinc etiam venit Centurio primi Hastati, seu primus Hastatus; primus Princeps. Porro Manipuli secundi duces dicebantur Centuriones secundi, tertii etc. Hastati, Principis etc. Centuriones in primis Triariorum primi Manipuli nominabantur Centuriones primipili, vel simpliciter Primipili.

Hic ordo modusque ad altiores honoris gradus semper est seruatus, etiam tunc, cum milites in Cohortes dividerentur.

tur. Nam Cohortes succedebant in locum Manipulorum; (Cohors enim e. III Manipulis eiusdem generis, addito nempe Manipulo Velitum componebatur.) Igitur Centuriones decimae Cohortis, gradibus in hac omnibus superatis, transiebant ad reliquas Cohortes antequam primae Cohortis Centuriones fierent.

In Obseruatione XIV. Sectionis VI. agitur de Tribunis. Probe Auctor animaduertit, hunc honorem proprie non ad Legionem, sed potius, in primis quoad disciplinam, ad VI. illos Centuriones primae Cohortis pertinere, qui erant illi II. Primi pili, II. Primi principes, et II. Primi hastati, hi omnes omnino disciplinae partes curabant. Tempore quidem Reipublicae non singulis Cohortibus, sed toti Legioni praeerant. Munus autem eorum erat: Jus dicere, militum lites componere, a militibus recens conscriptis iusiurandum accipere, signum excubiis ab imperatore acceptum reliquis tradere, castrorum securitatem atque disciplinam curare, curam aegrotorum gerere et sic porro.

Temporibus Polybii hoc munere non nisi viri peritissimi, qui et ipsi exercitum aliquoties in expeditionem eduxerant, fungebantur. Postea vero ea res, in gratiam iuuentutis Romanae, est mutata. Quia scilicet nullus ad dignitatem Senatus aspirare poterat, nisi antea quibusdam expeditionibus interfuisset, constituerunt ordinem quendam, in quo iuuenes artem militarem ediscere possent, atque adeo semper felices aut infelices exitus participes fierent. Nam Romani ad Consules imperium deferre solebant. In numero autem Tribunorum erant partim qui Consulem aut Praetorem comitabantur, partim qui populi uniuersi aut Imperatorum gratia eligerentur. Hi Rutili, et postea Rufuli, illi Comitati dicebantur.

Hac re sibi viam ad cuiusvis generis honores munierunt, atque ea spe freti, summa cum voluptate alacritateque rebus bellicis operam dederunt, ad magnam usque perfectionem, indefessum studium, et ingentem placendi cupiditatem, breui tempore perduxerunt. Hac ratione plerique Imperatores romani usi sunt. Eos enim vulgaris militis officium quidem calluisse, minus tamen de eo sollicitos fuisse, imo ad rei militaris scientiam pertinere res longe grauiores putasse, valde probabile videtur.

Lectioe obseruationis I. Sectionis IV. de impedimentis exercitus romani magnopere delectati sumus. Exercitus enim ille demum dicitur bene comparatus et instructus, qui caret rebus omnibus, quae ad bellum non sunt usui. Hoc vel maxime militum romanorum leges spectabant, quamquam non raro eas violarent proptereaue poenas luerent. Attamen tenendum est, exercitum Romanorum non omnibus omnino curribus caruisse. Nam Imperatorum temporibus instrumenta bellica seu machinae bellicae adhibebantur, quae etsi suo demum loco aedificarentur, tamen opus erat materia, v. c. ferro, ligno, fimbis, et similibus; ad haec adhaenda haud dubie adhibuerunt currus. Istorum vero numerum non nimis auctum fuisse patet inde, quia, quod ad alimenta attinet, miles romanus suam portionem, plerumque dimidiati mensis, ipse portabat, quod vero ad arma, ea sibi ipse comparabat, his vero amissis aut fractis alia ex armamentario accipiebat. Eo consilio quacuis Legio quosdam a tergo habebat currus, ad quos miles, simulac sine periculo ab honeste fieri posset, teli petendi causa, cursitabat.

Pergimus ad partem alteram huius Operis, quae res gestas Caesaris in Hispania aduersus Lusita nos aliosque populos spectat. Dionem Cassium, Plutarchum, Appianum, et alios, Auctor fundamenti loco posuit, indeque historiam huius

hujus belli valde accuratam et perfectam nobis tradidit. Jure meritoque institutum Auctoris magni facimus, quia bellum hoc, quamvis iniustum, ratione Caesaris maxime memorabile est.

Ad hanc quoque partem observationes magni sunt pretii, atque Auctoris laudem augment. Omissis aliis valde delectati sumus Xma, quae de veterum Tabulis geographicis, earumque usu agit. Auctor, locis quibusdam Scriptorum veterum admonitus, hanc artem iam Graecos et Romanos, quamquam imperfectiorem, tenuisse putat. Fortasse plures eius hac in re sententiae fauent.

In parte tertia, et quidem ab initio, quasdam de Caesaris exercitu, eiusque Legionibus, observationes criticas et historicas legimus. Quae Sectio VIII. segmentis, quibus A. observationes adspersit non inutiles, constat. Hanc partem quam diligentissime Auctor elaboravit, ita ut non dubitemus, quin claram afferat lucem locis non paucis Scriptorum antiquorum obscurissimis.

Has observationes excipit Tractatio quaedam chronologica Calendarii Romani, cui annexa est tabula, quae res maxime memorabiles per IV. annos ante Calendarii emendationem continet. Circa finem partis tertiae Auctor loca quaedam e Julii Africani Libro, qui Κεσοί (Cesti) inscribitur, in linguam suam vernaculam transtulit.

Pars tandem ultima aduersus Dom. de Lo-Looz scripta est, qui in Libro suo, gallice, sub titulo *Recherches d'Antiquités militaires* scripto, Auctorem nostrum vitia quaedam commisisse putat, in Libro illo qui titulum habet *Memoires militaires sur les Grecs et Romains etc.* Loca illa, quae Lo-Looz excitat, recognouit noster, et nouis grauissimisque argu-

argumentis suam sententiam contra aduersarium stabilivit ac defendit. Per eam occasionem acerbitatem hominis, atque ignorantiam paene puerilem in rebus iis, quas oppugnat, multo sale perfricuit; poteruntque ex hac libri parte sapere omnes ii, qui, quod laudibus alienis inuident, suis, per calumnias aliorum, consultum eunt. Profecto verum est vetus verbum, summum esse in ignorantia, opinionem scientiae. Haec sufficiant de Opere egregio *Guiscardi*, quem cito nimis litterariae reipublicae ereptum, ex animo lugemus.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiae

Calendis Novembris Anno MDCCLXXIII.

REDUCTIO QUARVNDAM AEQVATIONVM

Differentialium Secundi Gradus, Auctore Archiducano JO-

HANNE FRANCISCO de TVSCHIS a FAGNANO,

ex S. Honorii Marchionibus, Patritio Romano et

Senogallensi.

Problema I.

Quaeritur Integrale Aequationis (1), ubi z Functionem y , vel x , cum Constantibus denotat; Littera c quemcunque Coefficientem positivum, vel negativum; Litterae k , m , et n , quemcunque Exponentem, atque etiam zero; exceptan, quae ulterius nunquam esse potest unitati positivae aequalis.

$$(1) \quad \frac{z^k y^m dy^n}{dx^n} = \frac{c dx}{dx^2} - \frac{c dy}{dy dx} + \frac{c dy}{y dx}$$

Solutio.

Fingatur, quod sequens aequatio, in qua quantitas h est coefficientis constans, sed indeterminatus, Litterae vero l , r , t , u denotant exponentes similiter indeterminati; C constans addenda,

P P P

(1)

$$(2) \quad S. z^l y^r dy = h \frac{dy^{t+1}}{y^u dx^t} + c$$

Sit Integrale praecedentis,

Haec differentiata exhibet

$$z^l y^r dy = \frac{h t dy^{t-1} ddy}{y^u dx^t} - \frac{h t dy^t ddx}{y^u dx^{t+1}} \\ - \frac{h u dy^{t+1}}{y^{u+1} dx^t}$$

et ducendo in $y^u dx^{t-1}$

$$(3) \quad z^l y^{r+u} dy^{t-1} = \frac{h t ddy}{dx^{t-1}} - \frac{h t ddx}{dx^2} - \frac{h u dy}{y dx}$$

Si huius aequationis Pars prima cum primo aequationis (1) membro conferatur, inuenietur $l = k$; $t = n$; id est, $t - n = r$; $r + u = m$, hoc est, $r = m - u$. Instituaturs modo comparatio inter terminos sibi respondentis secundae Partis utriusque aequationis, eritque $h = -\frac{c}{t}$

$$e; \quad -u = \frac{c}{h} = n - 1; \quad \text{ideoque } r = m - u = m + \frac{c}{h} - 1.$$

Factis igitur substitutionibus in aequatione (3) eadem euadet aequatio (1), consequenter eius Integrale erit aequatio (2), hoc est,

$$(4) \quad S. z^k y^{m+t-1} dy = \frac{c}{n-1} \frac{dy^{n-1}}{y^{t-1} dx^{n-1}} + c. \quad Q. E. F.$$

Exempla: I.

Sit aequatio

$$(5) \quad dx^2 + dy^2 = y ddy$$

Disponatur hoc pacto

dx

Reducatur ad sequentem formam $A Y^q \frac{dy}{dx} = \frac{y^f dx^p - c}{y^f dx^p - c}$

$\frac{d dy}{dx dy} = y^q - \frac{f dy}{dx}$. Facta, ut superius, Terminorum col-

latione, erit $Z^k = A Y^q$; $f = -m$; $1 - p = n$; $c =$
 -1 , et $f - q = 1$. Ut ergo integrari possit per nostram
 methodum aequatio praecedens, oportet, ut $q = f + 1$,
 et in hoc casu per aequationem (4) illius Integrale erit

$$S. A Y^q \frac{dy}{dx} = \frac{1 dy^p}{p y^p dx^p} + C.$$

IV.

Sit Aequatio

(8) $+ dx^2 + y d dy = dy^2 + 2 y^2 dx^2$ Erit trans-
 ponendo $(4 - 2 y^2) dx^2 = dy^2 - y d dy$, et ducendo
 in $\frac{1}{y}$; $(4 - 2 y^2) dx = \frac{dy}{y} - \frac{d dy}{y dx}$, factaque

de more terminorum comparatione, obtinebitur $Z^k =$
 $(4 - 2 y^2)$; $m = -1$; $n = -1$; $c = 1$; consequen-

ter per aequationem (4) praecedentis aequationis, Integrale
 erit S. $\frac{(4 - 2 y^2) dy}{y^2} = \frac{-1}{2 y^2} \times \frac{dy^2}{dx^2} + c$; sed S.

$\frac{(4 - 2 y^2) dy}{y^2} = \frac{-2}{y^2} + L. 1$; Ideoque $\frac{-2}{y^2} + L$
 $\frac{1}{y^2} = \frac{-1}{2 y^2} \times \frac{dy^2}{dx^2} + C$, et $dx^2 (-4 + 2 y^2 L \frac{1}{y^2}$
 $- 2 y^2 C) = -dy$, et tandem $dx = \frac{dy}{\sqrt{4 - 2 y^2 S. 1 + 2 y^2 C}}$

$$\sqrt{4 - 2 y^2 S. 1 + 2 y^2 C}$$

V.

V.

Sit aequatio $Y = \frac{dx^r y ddy}{y^3 dx^2}$, siue $(Y y^3 - 1) \frac{dx}{y dy}$
 $= - \frac{ddy}{dx dy}$. Haec comparata cum aequatione (1) dabit
 $z^k = Y y^3 - 1$; $m = -1$; $n = -1$; $e = 1$; ideoque
 per aequationem (4) eius Integrale erit $S. \frac{(Y y^3 - 1) dy}{y^3}$
 $= - \frac{dy^2}{2y^2 dx^2} + c$; sed $S. \frac{(Y y^3 - 1) dy}{y^3} = S. Y \frac{dy}{y^3} +$
 $\frac{1}{2y^2} + A$; ideoque $S. Y \frac{dy}{y^3} = - \frac{1}{2y^2} - \frac{1}{2y^2 dx^2} + B$.

Problema II.

Quaeritur Integratio sequentis aequationis (1), ubi Littera X denotat quamcumque Functionem x, et Constantium; Litterae a, c, quaecumque numeri integri, siue fractum, positivi, et negativi, et a etiam zero; m, n, L, significant quemcumque exponentem, et quoque zero, excepta n

(1) $\frac{X y^L dy^n}{x^m dx^n} = \frac{a + c ddx}{x dx^2} - \frac{c ddy}{dy dx} - \frac{cL dy}{ny dx}$

Solutio.

Fingamus, quod praecedentis aequationis Integrale sit Aequatio (2)

(2) $S. X x^r dx = \frac{f x^s dx^u + c}{y^u b y^v}$

In qua quantitas f est coefficientis constans, sed indeterminatus; per litteras vero r, s, u, u, exponentes pariter indeterminati designantur.

Differentietur aequatio (2), eritque $X \cdot x^t \cdot dx =$

$$\frac{f t x^{t-1} dx + f s x^t dx + f r x^{t-1} dx}{y^u dy} = \frac{f s x^t dx + f r x^{t-1} dx}{y^u dy}$$

$$\left\{ \begin{array}{l} - \frac{f u x^t y^u - 1 dx dy + 1}{y^u dy^2} \\ - \frac{s f x^t y^u dx dy - 1 dy}{y^u dy^2} \end{array} \right.$$

et multiplicando per $y^u dy$

$$x^t dx + 1$$

$$(3) \frac{X y^u dy}{x^t dx + 1} = \frac{f s}{x} + \frac{f s dx}{dx^2} - \frac{f s dy}{dy dx} - \frac{f dy}{y dx}$$

Comparetur huius aequationis pars prima, cum aequationis (2) primo membro, eritque $s = n$; $u = L$; $t = r = m$, hoc est $t = m + r$

Nunc instituitur comparatio inter terminos, qui sibi respondent, secundae Partis utriusque aequationis et obtinebitur $t = \frac{a}{f}$; modo vidimus $t = m + r$, ergo $r = \frac{a}{f} - m$;

similiter iuuenietur $f n = c$, ideoque $f = \frac{c}{n}$, et $r = \frac{na - mc}{c}$;

ulterius $u = \frac{c}{n} L = L$. Factis igitur surrogationibus, aequa-

tio (3) immutabitur in aequationem (1), consequenter eius Integrale erit aequatio (2), nempe

$$(4) S. X x \frac{na - mc}{c} dx = \frac{c x c dx^n + c}{n y^L dy^n} \text{ quae disposita}$$

debit L.

$$\frac{1}{y^n} dy = \frac{c}{n} x^{\frac{a}{n}} dx \quad \text{Q. E. I.}$$

$$(S. X x \frac{na - mc}{c} dx - c)^{\frac{1}{n}}$$

Exem-

Exempla I.

Sit Aequatio

$$(5) \quad y^r + dx^2 (1+x^2)^{\frac{r-1}{2}} = 2By \, ddy - 4Bdy$$

in qua B est Coefficientis Constantis. Disponatur sequenti pacto

$$(6) \quad \frac{1}{2} y^{\frac{r-1}{2}} (1+x^2)^{\frac{r-1}{2}} \frac{dx}{dy} = \frac{B \, ddy}{dy} - \frac{2Bdy}{y \, dx}$$

Facta collatione huius aequationis terminorum cum aequationis (1) terminis, inuenietur $m = 0$; $a = 0$; $X = (1+x^2)^{\frac{r-1}{2}}$

$$\frac{r-1}{2} L = r+4; \quad B = -c; \quad n = -1; \quad -2B =$$

$$-\frac{cL}{n} = -BL; \quad \text{ergo } L = 2; \quad \text{sed modo vidimus } L = r$$

+ 4; ergo $2 = r + 4$; hoc est, $r = -2$. Patet igitur, ut per hanc methodum integrari possit aequatio (5), necesse esse, ut $r = -2$; atque aequatio (6) euadat $\frac{1}{2} y^{\frac{r-1}{2}} (1+x^2)^{\frac{r-1}{2}}$

$$-\frac{3}{2} \frac{dx}{dy} = \frac{B \, ddy}{dy} - \frac{2Bdy}{y \, dx}, \quad \text{eiusque Integrale per}$$

$$\text{aequationem (4) erit } \frac{1}{2} S. (1+x^2)^{\frac{r-1}{2}} \frac{dx}{y^2} = -\frac{Bdy+c}{y^2 dx}$$

quae perfecte integratur, nam $S. \frac{dx}{(1+x^2)^{\frac{3}{2}}} = \frac{x}{1+x^2}$; ideo

$$\text{que } \frac{x}{1+x^2} = -\frac{Bdy+c}{y^2 dx}, \quad \text{et ducendo in } dx \, x \, dx = -\frac{Bdy+c}{y^2 dx}$$

$$\frac{Bdy+c}{y^2} dx, \quad \text{et rursus integrando } \frac{1}{2} \int \frac{1}{1+x^2} = \frac{B}{y} + Cx + A.$$

+ A. A. est Constantis addenda.

II.

Sit aequatio $d x^2 + 2 d y^2 + 2 y d d y = 0$. Dis-
ponatur, ut sequitur, $\frac{d x}{2 y d y} = -\frac{d d y}{d y} - \frac{d y}{y d x}$ factaque
comparatione inuenietur $X = \frac{1}{2}$; $m = 0$; $c = 1$; $a = 0$

$n = -1$; $L = -1$; ideoque per aequationem (4) praec-
cedentis aequationis Integrale erit $S. \frac{d x}{2} = -\frac{y \cdot d y}{d x} + c$,

id est $x = -\frac{y d y}{d x} + c$, et multiplicando per $d x$ $x d x = -$
 $y d y + C d x$, et rursus integrando $\frac{x^2}{2} = -\frac{y^2}{2} + C x$

+ B.

III.

Sit aequatio $y^3 d x^2 = 2 A y d d y - 4 A d y^2$, re-
ducatur ad $\frac{y^3 d x^2}{2 A (1+x^2)^{\frac{1}{2}} d y} = \frac{d d y}{d y} - \frac{2 d y}{y d x}$. Factaque
Terminorum comparatione, erit $X = \frac{1}{2 A (1+x^2)^{\frac{1}{2}}}$; $S. = 2$;
 $n = -1$; $c = -1$; $a = 0$; $m = 0$; $-\frac{c L}{n} = -2$,

ergo ut prius $L = 2$, et per aequationem (4) praecedentis
aequationis Integrale erit $S. \frac{d x}{2} = \frac{d y}{y} + c$; sed

$S. d x = \frac{x}{1+x^2}$; ergo $x = \frac{2 A (1+x^2)^{\frac{1}{2}} y^2 d x}{2 A \sqrt{1+x^2} y^2 d x} + C$, et $x d x$
 $= d y$

$$\frac{dy}{y^2} + c \frac{dx}{x}, \text{ et rursus integrando } \sqrt{1+x^2} = 2ACx$$

$$= -\frac{2A}{y} + B.$$

IV.

Sit aequatio $x dx^2 = y^2 ddy + B y dy^2$ (B est
 coefficientis constans.) reducatur ad sequentem $x dx = \frac{ddy}{y^2 dy} + B \frac{dy}{y dx}$,
 et cum aequatione (1) conferatur, eritque $X = 1$;

$o = -1$; $a = 0$, $L = -B$; $m = -1$; $n = -1$; L
 $= -2$; ideoque $B = 2$. Oportet igitur, ut nostra aequatio
 per praesens Problema integretur, ut fit $B = 2$, atque ipsa
 euadet $x dx = \frac{ddy}{y dx} + 2 \frac{dy}{y dx}$, et tunc eius Integrale per

aequationem (4) erit S. $x dx = \frac{y^2 dy + c}{dx}$; Id est $x^2 =$
 $\frac{y^2 dy + c}{dx}$, et ducendo in $2 dx$ $x^2 dx = 2 y^2 dy + 2 c$

dx , et rursus integrando $\frac{x^3}{3} = \frac{2 y^3}{3} + 2 c x + A$

V.

Sit aequatio $y^2 (F + 2 G x + E x^2) \frac{dx^2}{1-r} = B ddy + r B dy^2$. Coefficientes quantitates denotant Con-

stantes. Dividatur per $dy dx$, et convertetur in $y^2 (F +$
 $2 G x + E x^2) \frac{dx}{1-r} = \frac{B ddy}{dy dx} + \frac{r B dy}{y dx}$, factaque ut

in praecedentibus comparatione, invenietur $X = (F + 2 G x +$
 $E x^2) \frac{dx}{1-r}$; $l = r$; $n = -1$, $m = 0$; $a = 0$; $B = c$; $c l$
 $= r B$;

= r B; ideoque rursus l = r; nostraeque Integrale aequationis per aequationem (4) erit S. $(F + 2 G x + E x^2) \frac{2 r dx - B dy + c}{x - r y dx}$

VI.

Sit aequatio $f = dx^m + dy^n - x dx$ (f fit quomocunque data per x; et Constantes,) disponatur, ut sequatur, $(f x^3 - 1) dy^2 = 1 - dx$, factaque huius aequationis comparatione cum aequatione (1), erit X = f x^3 - 1; m = 1; n = 2; a = 1; c = - 1; h = 0; proindeque per aequationem (4) praecedentis aequationis Integrale erit S. $(f x^3 - 1) dx = - dx^2 + c$; sed S. $(f x^3 - 1) \frac{dx}{x^3} = \frac{- dx^2 + c}{2 x^2 dy^2}$

$\frac{dx}{dx} = S. f dx + 1$; ergo debite operando $d \frac{1}{x} = \frac{2 x^2 C - 1 - 2 x^2 S. f dx}{x^3}$

VII.

Sit Aequatio $V dt^2 = 2 A^2 dt^2 - 2 d dr$, in qua

fit V functio r, et constantium; reducatur ad formam $(V - 2 A^2) dt^2 = - 2 d dr$, et cum aequatione (1)

comparetur, erit $d dr = dx$; $dr = dx$; $r = x$, $dt = dy$; X = V - 2 A^2; c = - 2; h = 2; m = 0; l = 0;

Ideoque per aequationem (4) praecedentis aequationis Integrale erit S. $(V - 2 A^2) dr = - \frac{dr^2 + C}{dt^2}$

Sed prima huius aequationis pars aequatur S. $V dx + \frac{A^2}{r^2}$ ergo

ergo $S. V \frac{dr}{r^2} + A^2 = - \frac{dr^2}{dt^2} + c$; ordinataque aequatione $r^2 dr^2 = (r^2 C - A^2 - r^2 S. V dr) dt^2$; et tandem $\frac{r dr}{(r^2 C - A^2 - r^2 S. V dr)} = dt$

VIII.

Si Aequatio integranda effiet $d dr - \frac{A^2 B^2 ds^2}{r^3} +$

$\frac{B^2 ds^2}{r^2} + R ds^2 = 0$, in qua R est quantitas data per r, et

constantes; A, et B quantitates sunt constantes: Diuidatur per dr^2 , et ut sequitur disponatur $(R - \frac{A^2 B^2 + B^3}{r^3})$

$\frac{ds^2}{dr^2} = - \frac{d dr}{dr^2}$ factaque terminorum collatione, aequationis (r) terminis respondentium inuenietur $X = (R - \frac{A^2 B^2 + B^3}{r^3})$; $d dr = d dx$; $dr = dx$; $x = r$; ds

$= dy$; $c = -1$; $n = 2$; $m = 0$; $l = 0$; $a = 0$.

Consequenter, per aequationem (4) Integrale praecedentis aequationis S. $(R - \frac{A^2 B^2 + B^3}{r^3}) dr = \frac{d r^2}{2 ds^2} + c$

Sed primae Partis Integrale S. $R dr + \frac{A^2 B^2}{2 r^2} - \frac{B^3}{r}$; ergo

$S. R dr + \frac{A^2 B^2}{2 r^2} - \frac{B^3}{r} = - \frac{dr^2}{2 ds^2} + c$, et tandem disposita aequatione $\frac{r dr}{2 ds^2} = ds$

$$\sqrt{2 r^2 C + 2 B^3 r - A^2 B^2 - 2 r^2 S. R dr}$$

IX.

Sic Aequatio $F = \frac{dy^3 + dx^2 dy - x dy d dx + x dx d dy}{2 x^3 dy^3}$ (per

(per F significatur vis centralis, per quam corpus ad Centrum impellitur.) Haec transposita, et ducta in $x^2 \frac{dy^2}{dx^2}$

dabit $(F - 1) \frac{dy^2}{2x^2} = 1 - \frac{ddx}{2x} - \frac{ddy}{2dx}$, et comparando

cum aequatione (1) $X = \frac{F-1}{2x}$; $m = -2$; $a = \frac{1}{2}c =$

$-\frac{1}{2}$; $n = 2$; $L = 0$; ideoque per aequationem (4) eius

Integrale erit $S. \frac{(F-1) dx}{2x^2} = -\frac{dx^2}{4x^2} + c$; id est $S. F dx$

$+ \frac{1}{4x^2} = -\frac{dx^2}{4x^2} + c$; dispositaque aequatione inuenitur

$\frac{dx^2}{4x^2} = \frac{dx^2}{4x^2} + c$ $\frac{dx}{dx} = dy$, factoque ut homo-

genea suppleantur $b \sqrt{\frac{cx^2 - 4x^2 S. F dx - 1}{2}} = 1$; $\frac{b^2 dx}{2} = dy$,

et demum posito $dy = x dz$; (7) $\frac{g b^2 dx}{x \sqrt{cx^2 - x^2 S. F dx - b^4}} = dz$

Quae aequatio eadem est ac illa, quam dedit Joh. Bernullius pro omnibus Traiectoriis.

Scholium I.

Sit $F = x$. Tunc $S. F dx = \frac{x^2}{2} + B$, et per sequen-

tionem (7) erit $\frac{g b^2 dx}{x \sqrt{cx^2 - x^2 - B - b^4}} = dz$

hoc

hoc est $\frac{dx}{\sqrt{\frac{c^2 - x^4 - (B + b^4)}{g^2 b^4} - \frac{(B + b^4)}{2g^2 b^4} - \frac{(B + b^4)}{g^2 b^4}}} = dz$

Aequatio ad Ellipsum ad Centrum relata, cuius **Semixis maior**

$$\sqrt{\frac{(B + b^4)C + 1}{2g^4 b^8} - \frac{(B + b^4)^2 C^2 - 4(B - b^4)}{g^{16} b^{12}}}$$

et **Semixis minor**

$$\sqrt{\frac{(B + b^4)C - 1}{2g^4 b^8} - \frac{(B + b^4)^2 C^2 - (B + b^4)}{g^{16} b^{12}}}$$

II.

Si fuerit $F = x$; tunc aequatio (7), cum fit $S. F. dx = -x^2 + B$ euadet $\frac{dx}{\sqrt{-x^2 + B}} = dz$, aequatio

$$\sqrt{\frac{cx^2 \pm x^4 - (b^4 - B)}{g^2 b^4} - \frac{2g^4 b^4}{g^2 b^4}}$$

quatio ad Hyperbolam, relata ad Centrum, cuius **Semixis maior**

$$\sqrt{\frac{(b^4 - B)C + 1}{2g^4 b^8} - \frac{(b^4 - B)^2 C^2 - 4(b^4 - B)}{g^{16} b^{12}}}$$

Semixis minor

$$\sqrt{\frac{(B - b^4)C + 1}{2g^4 b^8} - \frac{(b^4 - B)C^2 - 4(b^4 - B)}{g^{16} b^{12}}}$$

III.

Fiat nunc $F = \frac{1}{x}$, eritque $S. F. dx = -\frac{1}{x} + B$, et aequatio

(3) euadet $\frac{dx}{\sqrt{\frac{(C - B)x^2 + x - 1}{g^2 b^4} - \frac{x}{g^2 b^4} - \frac{1}{g^2 b^4}}} = dz$

$$\sqrt{\frac{(C - B)x^2 + x - 1}{g^2 b^4} - \frac{x}{g^2 b^4} - \frac{1}{g^2 b^4}}$$

quae

quae est ad Coni sectiones ad Polum relatas. Nempè ad Ellipsim si fuerit $B > C$, cuius Axis secundarius $2b^2$;

Axis vero primarius $\frac{1}{\sqrt{B-C}}$; si vero $B = C$ ad Hyperbolam,

cuius Axis secundarius $2b^2$; Axis primarius $\frac{1}{\sqrt{C-B}}$. Tandem

si fuerit $C = B$, ad Parabolam, cuius verticis distantia a foco $\frac{b^4}{1}$

IV.

Si fuerit $F = \frac{1}{x^2}$ tunc $S; F dx = -\frac{1+B}{2x^2}$, et aequatio

(8) euadet

$$\frac{dx}{\sqrt{\frac{(C-B)x^2 + 1 - 1}{g^2 b^4} - \frac{1}{2g^2 b^4} - \frac{1}{g^2}}} = dz$$

Ubi adnotandum, si $C = B$; praecedentem aequationem esse ad logarithmicam spiralem, nam tunc $x dz, dx :: 1. \frac{1}{g b^2}$

si fuerit $C > B$, aequatio (8), ut sequitur disposita, dabit

$$\frac{dx}{\sqrt{\frac{2C-B}{2g^2 b^4} x^2 - \frac{(2b^4-1)}{2C-B}}}$$

Circulum traiectoria describetur.

Si vero $C < B$, aequatio (8) induet hanc formam

$$\frac{dx}{\sqrt{\frac{B-2C}{2g^2 b^4} x^2 - \frac{B-2C}{B-2C}}}$$

Hy-

Hyperbolae aequilaterae Sectorem habebitur, si fuerit $r = 2$
 b^4 ; aequatio (8) convertetur in $\frac{dx}{x^2 \sqrt{\frac{2C-B}{2g^2b^4}}} = dz,$

et loco $d z$ subrogando $g d y$ $\frac{g dy}{x \cdot x^2 \sqrt{\frac{2C-B}{2g^2b^4}}} = \frac{g dy}{x}$

et tandem $\frac{b r^2}{r^2 C - B} = \frac{x dy}{dx}$, aequatio ad logarithmicam

Hyperbolicam si ulterius $C = B$, tunc $\frac{b r^2}{0} = \frac{x dy}{dx}$;

oportet ergo ut dx evanescat, et traectoria erit Circulus, patet, quod B denotat Constantem, addendam in Integratione differentialis $F dx$.

Problema III.

Salvis, quae in praecedenti Problemate supposuimus, excepto, quod in sequenti Aequatione denotat Y quancunque Functionem Y , et Constantium, et nunquam esse potest unitati positivae aequalis

(1) $\frac{Y^l y^k dY dy^{n-1}}{x^m dx^n} = \frac{a + c dx}{x dx^2} - \frac{cdy}{(n-1)y dx}$
 Quaeritur Integrale Aequationis (1)

Solutio.

Fingamus Integrale quaesitum esse.

(2) $S. x^s Y^r dY = f x^t dx^u + c$ Differentiando erit
 $\frac{x^s y^r dY}{y^u dy^s} = \frac{f t x^{t-1} dx^{u-1}}{y^u dy^s} + \frac{f s x^t dx^{u-1}}{y^u dy^s} - r d dx$

— s f

— s f x^t d x^s d d y — f u x^t d x^s et multiplicando

$$\frac{y^u d y^s + r}{y^u r^i d y^{s-i}}$$

 per y^u d y^s

$$(3) \frac{y^u Y^r d y^s d Y}{x^t - s d x^{s+i}} = \frac{f r + f s d d x - f s d d y - f u d y}{x \frac{d x^s}{d x^s} d y d x \frac{y d x}{y d x}}$$

Facta igitur primo exponentium primi Membri utriusque
 aequationis (1) et (3) comparatione, erit s = n - 1; u =
 l, r = k; t - g = m. Deinde collatis inter se secundae Par-
 tis utriusque aequationis Coefficientibus, erit f t = a, et f
 = a = a; ulterius f = o = c; ideoque t = a = a(n-1);

$$\frac{t}{g} = \frac{m+g}{s} = \frac{a(n-1)}{n-1} = m; \text{ similiter } \frac{f u}{c} = \frac{c l}{n-1}$$

 quenter u = $\frac{c l}{n-1} \times \frac{n-1}{c} = l$.

Factis igitur substitutionibus, aequatio (3) immutabi-
 tur in aequationem (1), proindeque Integrale aequationis
 (3) erit quoque Integrale aequationis (1), factisque surrega-
 tionibus in aequatione (2) Integrale quaesitum erit S. Y^k x^a

$$\frac{a n - a - c m}{c} d Y = \frac{c x^a}{c} \frac{d x^{n-1} + c}{(n-1) y^l d y^{n-1}} + c, \text{ hoc est}$$

$$(4) \frac{l}{y^{n-1}} d y = \frac{c^{n-1}}{(n-1)} \times \frac{x^a d x}{(S.Y^k x^{an-a-cm} d Y - c)^{\frac{1}{n-1}}} \quad \text{Q. E. I.}$$

Exempla. I.

Sit Aequatio

$$(5) x y (d x d d y - d y - d d x) = y d y d x^s - y^s d Y d y^s - x d x d y^s, \text{ Disponatur ut sequitur } y^s d Y d y^s = y d$$

$y \, dy \, dx^2 + xy \, dy \, dx - xy \, dx \, dy - x \, dx \, dy^2$
 Postea per $xy \, dy \, dx^2$ diuidatur, eritque $\frac{y \, dy \, dy}{x \, dx^2} =$

$$\frac{x + d \, dx - d \, dy - d \, y}{x \, dx^2 \, dx \, dy \, y \, dx}$$

Comparetur haec aequatio cum aequatione (1), et obtinebitur $l = 1; m = 1; n = 2; a = 1; c = 1; k = 0$; consequenter per aequationem (4) aequationis (5) Integrale erit $y \, dy = \frac{x \, dx}{y}$, hoc est $Y = \frac{x \, dx}{y} + C$.

$$\S. dY - C \qquad y \, dy$$

II.

Sit Aequatio

(6) $x \, dx^2 = y^2 \, d \, dy + y \, dy^2$, siue $\frac{x \, dx}{y^2 \, dy} = \frac{d \, dy}{dy \, dx} +$

$$\frac{dy}{y \, dx}$$

Facta, ut superius, terminorum comparatione, inueniuntur, $k = 0; dY = d \, y; n = -1; l = -2; m = -1; c = -1; a = 0$; Ideoque per aequationem (4) Integrale aequationis (6) $y \, dy = dx \sqrt[2]{S, x \, dy - 2 \, C}$

III.

Non fecus, si fuerit Aequatio

(7) $y^2 \, dy^2 = xy \, d \, dx - x \, dy \, dx$, siue $\frac{y \, dy^2}{x \, dx^2} =$

$$\frac{d \, dx - d \, y}{dx^2 \, y \, dx}$$

obtinebitur; $k = 0; l = 1; dY = d \, y; m = 1; c = 1; n = 2; a = 0$; proindeque per aequationem (4) aequationis (7) Integrale erit $y \, dy = \frac{dx}{x}$

$$\S. \frac{d \, y}{x} - C$$

R r r

IV.

IV.

Sit Aequatio

$$(8) (a + z) dz ddy = dz^2 dy - dy^3$$

Fiat $a + z = x$; ideoque $dz = dx$, et praecedens aequatio conuertetur in

$$x dx ddy = dx^2 dy^3$$

Et transponendo, et postea per $x dx^2 dy$ diuidendo,

$$\frac{dy^3}{x dx^2} = \frac{1}{x} - \frac{ddy}{dx dy}$$

Atque adhibita de more terminorum comparatione, habebitur $K = 0$, $dy = dY$; $n = 2$; $m = 1$; $a = 1$; $c = 1$; $L = 0$; ideoque per aequationem (4) praecedentis aequationis integrale erit $dy = x dx = x dx$ et substituendo

$$S. dy - C \quad y - C$$

$a + z$ loco x , et dz pro $dx dy = \frac{a dz + z dz}{y - C}$ et mul-

tiplicando per $y - C$ $y dy - C dy = a dz + z dz$, et rursus integrando $\frac{y^2}{2} - Cy = a z + \frac{z^2}{2} + B$ (B est con-

stans post secundam Integrationem addenda.)

V.

Sit Aequatio

$$(9) 8 dx^2 + 2y ddy = dy^2 + 4y^2 dx^2 \text{ quae rite disposita exhibet } 2 \frac{(2-y) dx}{y} = -\frac{ddy}{dy} + \frac{dy \times dx}{2y dx}$$

factaque terminorum comparatione inueniuntur $c = 1$; $n = 1$; $L = 1$; $a = 0$; $m = 0$; atque $y^1 Y^k dY = 2$

$$\frac{(2-y) dy}{y}; \text{ ideoque } Y^k dY = 2 \frac{(2-Y) dY}{Y^2}, \text{ et } S. Y^k dY =$$

$$Y =$$

$Y = -\frac{4}{y} \rightarrow 2y$. Factis ergo debitis substitutionibus in

aequatione (4), Integrale aequationis (8) erit $\frac{dy}{\sqrt{Y}} = dx$

$$\sqrt{\frac{8 + 4y^2 + 2Cy}{y}}$$

et faciendo $y = a^2$

$$\frac{dy}{\sqrt{2\sqrt{Cy + 2(y^2 + 2)}}} = dx$$

$$\frac{2a \sqrt{Ca^2z + 2(a^2 + 2z^2)}}{-2a^2 dz}$$

Aequatio quae absolute, vel per Tabulas Sinuum, et Logarithmicorum integrabitur.

Problema IV.

Sit Aequatio.

$$(1) \frac{Z^k dy dV^n}{dx du^n} = \frac{cd dx}{dx^2} = \frac{cd du}{dx du} = \frac{cldy}{ny dx}$$

in qua sit Z data per x, et y; dV denotet differentialem Functionis z, vel x, vel y, siue cuiuscunque alterius variabilis; litterae k, et n, quemcunque Exponentem denotant, et k etiam zero; Litterae c, et L quemcunque Coefficientem, et L etiam zero. Quaeritur huiusce Aequationis Integrale.

Solutio.

Supponamus, quod Integrale quaesitum sit

$$(2) S. \frac{Z^r dV^s dy}{y^m dx^s} = \frac{h du^s}{y^u dx^s} + C$$

Differentietur, eritque $\frac{Z^r dV^s dy}{y^m dx^s} = \frac{hs du^{s-1} ddu}{y^u dx^s}$

R r r a

h s

$$\frac{h s d u^s d d x}{y^u d x^s + 1} - \frac{u h d u^s d y}{y^{u+1} d x^s}$$

$$\frac{y^m d x^s - 1}{d u^s}$$

$$(3) Z^r d y d V^s = \frac{h s d d u}{y^{m-u} d x^s - 1 + d s - d x d u} - \frac{h s d d x}{d x^s} - \frac{u h d y}{y d x}$$

Praesentis aequationis, atque aequationis (1) inter se Termini conferantur, et obtinebitur $r = k$; $g = n$; $s = m$; $h s = -c$; ideoque $h = -\frac{c}{n}$; $u - m = 0$; ergo $u = m$; $-h u = -\frac{c l}{n}$; $\frac{c u}{n} = -\frac{c l}{m}$; ergo $u = -l$;

$m = -l$. Ergo facta surrogatione aequatio (3) euadet aequatio (1); sed aequatio (1) est Integrale aequationis (3), erit ergo etiam Integrale aequationis (1). Hoc est, eius Integrale erit ..

$$(4) S. Z^k y^l d V^n d y = -\frac{c y^l d u^s}{n d x^n} + C. Q. E. I.$$

Exempla: I.

Sic Aequatio

$$(5) d u d y = 2 y d d x + d y d x \text{ diuidatur per } 2 y d x^2,$$

eritque $\frac{d y d u}{2 y d x^2} = \frac{d d x + d y}{d x^2}$, factaque comparatione

$$\text{inuenietur } Z^k = \frac{1}{2 y}; d V = d y; n = 1; l = \frac{1}{1};$$

ideoque per aequationem (4) integrale aequationis (5) erit

$$S. \frac{d y}{2 r y} = r y \times \frac{d x + C}{d u}, \text{ hoc est } r y = r y \times \frac{d x + C}{d u}$$

et $(r y - C) d u = r y \times d x$, et quadrando $d u^2 (y - 2 C r y + C^2) = y d x^2$; et posito quod $d u = r \frac{d x^2 + d y^2}{d x^2 + d y^2}$,

erit

erit transponendo $(y - 2Cry + C^2) dy^2 = dx^2 (2Cry - C^2)$, et demum $\frac{(y - C) dy}{2Cry - C^2} = dx$. Aequatio

quae absolute integrabitur, si fiat $z = \frac{r_2 c r y - C^2}{r_2 c r y - C^2}$

II.

Sit aequatio.

(6) $\frac{(y - a) X dy}{Ra} \times \frac{du}{dx} = \frac{dx}{dx^2}$

factaque collatione cum aequatione (1) erit $Z^k = \frac{(y-a)}{Ra}$

$n = -1$ $dV = dx$; $c = 1$; $l = 0$; proindeque per aequationem (4) praecedentis aequationis Integrale erit $S. \frac{(y - a) X dy}{Ra} = \frac{dx}{du} + C$; id est $y^2 - 2ay = dx + B$,

et tandem $du (2raB - 2ay + y^2) = 2Radx$, Aequatio, si R radius fuerit Osculator ad verticem, ad Curvam, quam Tailorus musicalem appellat.

III.

Sit Aequatio

(7) $Y dy = \frac{2ay ddx}{du} + \frac{ady dx}{du}$ ducatur in $\frac{du}{2ay dx^2}$

eritque $\frac{Y dy du}{2ay dx^2} = \frac{ddx}{dx^2} + \frac{dy}{2y dx}$, quae collata cum aequatione (1) dabit $Z^k = \frac{Y}{2ay}$; $dV = dx$; $n = -1$; $c = 1$;

$l = 1$; ideoque per aequationem (4) Integrale aequationis (7) erit $\frac{1}{2a} S. \frac{Y dy}{y^2} = y^{\frac{1}{2}} dx + C$

IV.

Sit Aequatio

$$(8) \quad y \, dy \, du^2 = F, \text{ siue } \frac{y \, dy \, du^2}{dx \, dy \, du - y \, dx \, du} = dx \, dy \, du - \frac{dx \, dy \, du - y \, dx \, du}{F}$$

et ducendo in $\frac{1}{y \, dx \, du}$ $\frac{dy \, du}{F \, dx} = \frac{dy}{y \, dx} - \frac{dx \, du}{dx \, du} \times \frac{du}{dx}$

quae comparata cum aequatione (1) exhibebit $Z^k = \frac{1}{3}$;

$n = -1$; $dV = dx$; $c = 1$; $l = 1$. Ideoque per aequationem (4) Integrale aequationis (8) S. $\frac{y \, dy}{F} = \frac{y \, dx}{du}$

+ C. Hoc est, si fuerit $du = \sqrt{dx^2 + dy^2}$ S. $\frac{y \, dy}{F} =$

$$\frac{y \, dx}{\sqrt{dx^2 + dy^2}} + C$$

V.

Sit Aequatio

$$(9) \quad \frac{b \, y^m}{p^m} = \frac{2 \, A \, y \, dx + A \, dx \, dy}{du} \times \frac{dy}{p^m}; \text{ siue } \frac{b \, y^m \, dy}{p^m} = \frac{2 \, A \, y \, dx + A \, dx \, dy}{du} \times \frac{dy}{p^m}$$

patet hanc non differre ab aequatione (8): nam quod in illa est Y , hic est $b \, y^m$, et

loco a in hac habetur A , ergo Integrale praecedentis aequationis b S. $y^{\frac{m-1}{2}} \, dy = \frac{y^{\frac{1}{2}} \, dx}{du} + C$; hoc est $\frac{b}{A \, p^m}$

$$\times \frac{y^{\frac{m+1}{2}}}{2 \, m + 1} = \frac{y^{\frac{1}{2}} \, dx}{du} + B.$$

VI.

VI.

Sit Aequatio

$$(10) \quad F = \frac{dx dy du^2 + y du^2 dx - y dx du du}{y dx dy dt^2}$$

immuetur in $F \frac{dy dt^2}{dx du^2} = \frac{dx}{dx^2} - \frac{du}{dx du} + \frac{dy}{y dx}$

factaque huius aequationis collatione cum aequatione (4)

inuenietur $F = Z^k$; $dV = dt$; $n = 2$; $c = 1$; $\frac{-cd}{n}$

$= 1$; ideoque per aequationem (4) Integrataequationis (10)

$$S. \frac{F dy dt^2}{y^2 dx^2} = -\frac{du^2}{2y^2 dx^2} + C$$

VII.

Sit modo Aequatio

$$(11) \quad F = \frac{dx dy du^2 + y du^2 dx - y dx du du}{y^3 dx^3 dy}$$

Haec rite disposita dabit $F \frac{y^2 dy dx^2}{dx du^2} = \frac{dx}{dx^2} - \frac{du}{dx du} + \frac{dy}{y dx}$

quae non differt ab aequatione (10), nisi quod hic $Z = F y^2$, $dV = dx$; ideoque praecedentis aequationis Integrataequationis

$$S. F dy = -\frac{du^2}{2y^2 dx^2} + C$$

VIII.

Sit Aequatio

(12) by^{f-1} du = 2ay dx + a dy dx, patet, praesentem aequationem in aequatione (7) contineri, posita $Y = by^{f-1}$. Ideoq. eius Integrataequationis $S. \frac{y^{af-1} dy}{2a} = \frac{y^2}{2} dx$

$\frac{dx}{du} + c$; sed $S. y^{\frac{2f-1}{2}} = 2 y^{\frac{2f-1}{2}} + \dots$; ergo $b^{\frac{1}{2}} (y^{\frac{2f+1}{2}} + A) = y^{\frac{1}{2}} \frac{dx}{du} + C$; factaque $A - C = B b (y^{\frac{2f+1}{2}} +$

$(2f+1)B) = a (2f+1) y^{\frac{1}{2}} \frac{dx}{d^2}$, et quadrando, posi-

toque $dx^2 + dy^2$ produ $a^2 b^2 (y^{\frac{2f+1}{2}} + (2f+1)B)^2$

$\cdot \chi (dx^2 + dy^2) = a^2 (2f+1)^2 y dx^2$, et transponendo $b^2 (y^{\frac{2f+1}{2}} + (2f+1)B)^2 dy^2 = (a^2 (2f+1)^2$

$\cdot y - b^2 (y^{\frac{2f+1}{2}} + (2f+1)B)^2 dx^2$. Consequenter

$$\frac{b (y^{\frac{2f+1}{2}} + (2f+1)B) dy}{\sqrt{a^2 (2f+1)^2 y - b^2 (y^{\frac{2f+1}{2}} + (2f+1)B)^2}} = dx$$

quae si fuerit $B = 0$, euadet $\frac{b y^{\frac{2f+1}{2}} dy}{\sqrt{a^2 (2f+1)^2 y - b^2 (y^{\frac{2f+1}{2}})^2}}$

$$\text{hoc est } \frac{b y^f dy}{\sqrt{a^2 (2f+1)^2 - b^2 y^{2f}}} = dx$$

Aequatio, quam dedit celeberrimus Varignonius in Actis Academiae Parisiensis ad Annum 1710. Si ergo fuerit $f = 1$, erit $b y dy = dx$; atque integrando — $\frac{r}{b}$

$$\sqrt{a^2 - b^2 y^2}$$

$$\sqrt{a^2 - b^2 y^2} + D = x$$

Aequatio ad Circulum, si in casu, quo x evanescit, evanescat et y .

IX.

Sit Aequatio.

$$(13) \frac{y \, dy \, du^2}{R} = R$$

ad $x \, dy \, du + y \, du \, dx - y \, dx \, du$
 in qua R radius Osculator. Ad sequentem reducat̄ur

$$\frac{d \, dy \, du}{R \, dx} \times \frac{dx}{dx^2} - \frac{d \, du}{dx \, du} + \frac{a \, dy}{y \, dx}$$

Quae collata cum aequatione (1) dabit $n = -1$; $dV = d \, x$; $Z^k = 1$; $c = -1$; $-1 = 1 = a$; ideoque per

aequationem (4) Integrale aequationis (13)

$$\frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R} = \frac{y^a \, X \, dx}{du} = \frac{y^a \, dx}{\sqrt{dx^2 + dy^2}}, \text{ surrogando}$$

$\sqrt{dx^2 + dy^2}$ pro du , et quadrando

$$\frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R} \times \frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R} = \frac{y^{2a} \, dx^2}{dx^2 + dy^2}$$

Ideoquē

$$dy^a \left(\frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R} \times \frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R} \right) = dx^a$$

$(y^{2a} \frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R} \times \frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R})$ atque extrahendo

$$\frac{dy \, S. \, dy \, X \, y^a}{R} = dx$$

$$\sqrt{y^{2a} - \frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R} \times \frac{S. \, dy \, X \, y^a}{R}}$$

Aequatio ad Curvam, cuius Radius Osculator sit datus.

Scholium.

Adnotandum, quod si detur Aequatio, cui aptari non possint nostrorum Problematum formulae, tunc in nostris aequationibus, cum nulla differentialis constans fuerit posita, tentandum, an in aequationibus quae conferuntur inter se, posita differentiali dy , vel dx , aut du , atque etiam

S s s

$y \, dx$

$y \, dx$, vel $x \, dy$ constanti haberi possit, quod intendimus.

Exempla: I.

Sit aequatio $d x^2 - d x d y^2 = y d x d d x + 2 x d y d d y$. Haec reduci non potest per Problema II. Sed $d x$ constantem supponendo, praecedens aequatio dabit $d x^2 - d x d y^2 = 2 x d y d d y$, hoc est $d x^2 = \frac{1 + 2 x d y^2}{2 x}$

$d d y$, quae comparari poterit cum Problematis II. aequatione (1), eritque $X = \frac{1}{2}$; $n = -2$; $m = \frac{1}{2}$; $a = \frac{1}{2}$; c

$= -1$; ideoque per aequationem (4) dicti Problematis praecedentis aequationis Integrale erit $S. \frac{d x}{2} = \frac{d y^2}{2 dx^2} X$

$x + c$; hoc est $\frac{x}{2} + A = \frac{x d y^2}{2 dx^2} + c$, factoque $A - C =$

$\frac{B}{2}$; $d x^2 (x + B) = x d y^2$, proindeque $d x \sqrt{x+B} = d y$.

II.

Sit aequatio $x^m d d x = d d y + d y^2$; haec quoque integrari nequit per Problema II. Fiat ergo $d d y = 0$, supponendo $d y$ Constantem, et praecedens aequatio dabit $d d x = \frac{d y^2}{x^m d x^2}$, quae comparari poterit cum aequatione

(1) Problematis II, atque inuenietur $X = 1$; $c = 1$; $n = 2$; $l = 0$; $a = 0$; ideoque eius Integrale $S. \frac{d x}{x^m} = \frac{d x^2}{2 dy^2} + C$; id est $x^{1-m} + A = \frac{d x^2}{2 dy^2} + C$, factoque $A - C = B d y = \frac{1-m}{2} X \frac{d x}{x^{m+1} + (1-m)B}$

quoque $A - C = B d y = \frac{1-m}{2} X \frac{d x}{x^{m+1} + (1-m)B}$

quae

quae aequatio si fuerit $m = -1$, euadet $dy = dx$

$$\int \frac{dx}{x^2 + 2B}$$

et rursus integrando $y \times \ln(x + \sqrt{x^2 + 2B})$, et
 posito quod a pro suo Logarithmo habeat unitatem $y =$
 $(x + \sqrt{x^2 + 2B})$.

III.

In praecedenti aequatione $x^m dx = d dy + dy^2$,
 loco dy fiat constans dx ; ideoque in hac Hypothesi euadet

$$\frac{dx}{dx} = \frac{d dy}{dx \times dy}$$

quae collata cum aequatione (1) Problematis II. exhibebit
 $X = 1$; $n = 1$; $c = 1$; $am = 0$; $a = 0$; $l = 0$;
 ideoque illius Integrale $x + A = dx + c$, factoque $A - C$

$= B$; $dy(x + B) = dx$, et $dy = \frac{dx}{x + B}$, et rursus inte-

$$\int \frac{dx}{x + B}$$

grando $y \times \ln(x + B)$.

IV.

Supponi quoque potest dy , et dx , esse simul Constans,
 ut in sequenti aequatione $A x dy^3 = y^3 dx^3 - x$
 $y^3 dy dx^3 - A^3 dy^3$, quae reducitur ad $A^3(x + A) dy^3$

$$x y^3 dx^3$$

$= \frac{1}{x} dy$, quae collata cum aequatione canonica Pro-

blematis II. dabit $X = A^3 x + A^3$; $K = 1$; $n = 3$;
 $m = 1$; $l = -3$; $a = 1$; $c l = -1$; id est $c =$

H.

-1 ; ideoque praecedentis aequationis Integrale $dy =$

$$- \frac{dx}{y}$$

; Sed

$$\int \frac{dx}{x^2 (A^3 x + A^3)} = \frac{C}{x^2}$$

S s s 2

S.

$$S. (A^2 x + A^3) \frac{dx}{x^2} = -\frac{A^2}{2x^2} - \frac{A^3 + B}{3x^3}; \text{ ergo } \frac{dy}{y} =$$

$$\frac{-dx \times 2 \frac{1}{3}}{(-3A^2 x - 2A^3 + 6Bx^3)^{\frac{2}{3}}}$$

V.

Sit aequatio $Y y^2 dy dx^2 = du$ data. Haec reducatur ad $Y y^2 dy dx^2 = -\frac{du}{dx}$

Haec ob terminorum deficientiam in secundae Parte, cum aequatione canonica Problematis IV. comparari non potest; sed cum termini deficient, qui respondeant $\frac{c}{dx} - \frac{d}{dy}$, patet, quod Constantis assumpta in praecedenti aequatione fuerit $y dx$, quae differentiatia exhibet $y dx + dx dy$; siue $\frac{d}{dx} x + \frac{d}{dy} y = 0$, quae differentialis

si addantur secundae Parti praecedentis aequationis, patet aequationem non immutari. Sit ergo aequatio

$$Y y^2 dy \times dx^2 = + \frac{du}{dx} - \frac{du}{dx} + \frac{dy}{y dx}$$

aequatione canonica conferri poterit; consequenter $Z^k = Y y^2$; $dV = dx$, $n = 2$; $c = 1$; $-\frac{c}{n} = 1$; ideo-

que $L = -1$; eiusque Integrale erit $S. Y dy = -\frac{du^2}{2} + C$, et surrogando $dx^2 + dy^2$ pro du^2 $S. Y \frac{2y^2 dx^2}{dy} = -dx^2 - dy^2 + 2y^2 C dx^2$. Consequenter

$$dy^2 = (2y^2 C - 1 - 2y^2 S. Y dy) dx^2, \text{ et tandem}$$

$$\frac{dy}{dx} = \sqrt{2y^2 C - 1 - 2y^2 S. Y dy}$$

Non

Non erit inutile, saltem tironibus, sequens Problema pro reductione Aequationum differentialium primi gradus, quae Homogeneae appellantur; proinde lubet hic addere.

Problema elementare Calculi Integralis pro Aequationum differentialium primi Gradus, quae sunt Homogeneae, Reductione, nec indigent Indeterminatarum separatione.

Problema.

Sit Aequatio differentialis

$$(1) \quad a x^{m-1} z^u y dx + b x^m z^u dy + c z^{m-1} x^m y dz = Y dy.$$

In qua per litteras a, b, c, quaevis denotatur Quantitas Constans, per litteras vero m, u, c, n, quisque Exponens, et tandem Y est quaecunque Functio y, et Constantium. Quaeritur Aequationis (1) Integrals.

Solutio.

Figuramus, quod Aequatio (1) sit Integrals quaesitum

$$(2) \quad x^r y^s z^p = K S. Y y^h z^t d y^2 + C$$

Litterae r, s, p, h, t sunt Exponentes indeterminati; K coefficientis indeterminatus; C vero Constans addenda post Integrationem. Differentietur aequatio, eritque $r x^{r-1} y^s z^p dx + s x^r y^{s-1} z^p dy + p x^r y^s z^{p-1} dz = K Y y^h z^t d y$, quae divisa per $K y^{h-1} z^t$ exhibet

$$(3) \quad \frac{r x^{r-1} y^s z^p dx + s x^r y^{s-1} z^p dy + p x^r y^s z^{p-1} dz}{k y^{h-1} z^t} = Y dy$$

Ideoq; cum sit Pars secunda aequationis (1) eadem, quae secunda pars aequationis (3), aequabitur etiam pars prima aequationis (1) primae parti aequationis (3). idemque Integrals Aequationis (3) erit etiam Integrals Aequationis (1), quod determinabitur, facta tam coefficientium, quam exponentium utriusque aequationis inter se comparatione: etenim habebitur

(4) $\frac{r}{k} = a$

(5) $\frac{s}{k} = b$

(6) $\frac{p}{k} = c$

(7) $m - r = r - i$

(8) $s - h = t$

(9) $p - t = u$

Sed per aequationem (7) $m = r$; ergo per aequationem (4) $k = \frac{m}{a}$; per aequationem (5) $s = b k = \frac{b m}{a}$

et per aequationem (6) $p = c k = \frac{c m}{a}$. Per aequationem vero (8), cum sit $s - i = h$, erit $\frac{b m}{a} - a = h$;

tandem per aequationem (9), cum sit $p - t = u$, erit $\frac{c m}{a} - a u = t$.

Factis igitur debitis in aequatione (2) Substitutionibus, eadem euadet

(10) $x^m y^{\frac{b m}{a}} z^{\frac{c m}{a}} = \frac{m}{a} S. Y y^{\frac{b m}{a} - s} z^{\frac{c m}{a} - a u}$

$d y + C$, eritque Integrals quadraticum. Q. E. I.

Scholium F.

I. Ex Analyfi superius exhibita patet, quod si loca aequationis (1) haberetur

(11) $a x^{m-1} z^u et^L y dx - b x^m z^u et^L dy + c x^m z^{u-1} et^L y dz + c x^m z^u y et^{L-1} d et = Y dy$ huiusmodi aequationis Integrals effet

(12) $x^m y^{\frac{b m}{a}} z^{\frac{c m}{a}} et^{\frac{c m}{a}} = \frac{m}{a} S. Y y^{\frac{b m}{a} - s} z^{\frac{c m}{a} - a u} et^{\frac{c m}{a} - s} + C$

II. Similiter, si aequationis (11) priori membro, facta homogeneitate, noui adderentur Termini, pari facilitate nouae huius aequationis Integrale haberetur.

III. Pater, ut aequatio (1) perfecte integretur, oportere ut in aequatione (10) sit $c m - a u = 0$, id est $u = \frac{c m}{a}$. Similiter, ut aequatio (11) integretur, opus esse, ut

in aequatione (12) sit ulterius $I = \frac{c m}{a}$.

Scholium II.

Liquet, in hoc Problemate omnes contineri regulas, quae pro similibus aequationum constructione tradi solent.

**JO. FRIDER. FISCHERI, HUMANIOR. LIT-
ter. in Acad. Lips. Professoris, de Versione Librorum diuini-
orum V. T. Vulgata, verae legitimaeque rationis He-
braicae in Latinum conuertendi magistra, Com-
mentatio.**

Indignari non magis, quam mirari saepenumero soles, quod, in hoc tanto tamque flagranti sacrarum literarum studio, quod quin in maximis aetatis nostrae laudibus et ornamentis recte ponatur quis dubitet? tamen reperiuntur admodum pauci, qui Versionem librorum diuinorum Veteris Testamenti latinam, quae Vulgata appellatur, in legendis libris hebraicis studiose adeant et inspiciant; paucissimi, qui eam in cognoscenda sermonis Hebraei natura et ingenio, et in lectione librorum Hebraeorum, vel indaganda et constituenda, vel adiuuanda et confirmanda, diligenter adhibeant atque consulant. Cuius quidem negligentiae leuitatem et temeritatem proficisci arbitramur maxime ab ignoratione multorum et magnorum illius Versio-

nis bonorum. Nam etsi exemplum eius integrum hodie et purum non habetur, immo valde interpolatum contaminatumque circumfertur; etsi multis locis non tam Hieronymi, qui, vel auctor eius et parens, vel corrector et emendator putatur, quam aliorum potius interpretum verba leguntur; etsi oculi festinantes, et negligentes manus librariorum, corpus eius multis magnisque omnis generis labibus et mendis deformatum: tamen dubitari recte non potest, quin ab idoneis et cautis consultoribus, ex huius v. nius Versionis fonte, possint longe plures maioresque fructus hauriri, quam e ritis omnium aliarum huius generis Versionum. Tanta, tamque excellens est eius praestantia, tam multiplex et varia utilitas!

Nam primo quidem haec Versio multis et certis exquisitae cuiusdam interiorisque Latinitatis scientiae vestigiis impressa cornitur; multa verba vulgo ignota, sed quae non ficta et formata ab ipso interprete, immo iam ante eius aetatem frequentata et trita, appareat, multi multorum verborum eiusdem generis significatus, reconditi hac in Versione, tanquam in quodam thesauro, inveniuntur. Ideo, ut cognitio copiarum linguae Latinae mirifice amplificari egregieque ornari studiosa eius diligentique lectione possit: deinde, quum haec ipsa Versio fere tota fluxerit ex Alexandrina reliquisque Versionibus Graecis, sane in promptu est, auxilio eius et auctoritate, non modo orationi Graecorum interpretum, a librariis aliisque multimodis corruptae et vitiatae, suam restitui integritatem et pulcritudinem; sed etiam ipsas Versionum Aquilae, Symmachi, et caeterorum reliquias multis aliis particulis augeri posse: denique, quum horum ipsorum interpretum Versiones sint praeclarae magistrae potestatis verborum Hebraeorum, et simplicium, et iunctorum; quum multae Hebraicorum vocabulorum significationes amissae, possint indicio earum et ductu investigari et reperiri; quum Graecae Versiones ipsae sint, sine ulla controversia, ex antiquissimis optimisque Codicibus Hebrai-

eis factae, ut lectiones multorum locorum bonae et elegantes possint ex iis conquiri ac colligi; quis dubitet, quin iidem illi fructus repeti recte et conferri queant ex iis Latinae Versionis locis, quibus intercepta Graecorum interpretum verba reddita inueniantur? Sed haec tamen doctrinae Hebraicae auxilia qui arcessere inde sulerter, scienterque iis uti velit, eum, sponte intelligitur, non debere esse rationem linguarum veterum, sed diu iam in earum studio, magnaue diligentia versatum; eum debere accuratae lectionis assiduitate, et usum loquendi Latini interpretis imbibisse, et rationem, quam interpretum Graecorum quisque in conuertendis verbis Hebraicis tenuerit, cognouisse; eum denique debere omni artis Criticae instrumento et apparatu esse ornatum, ut verba interpretis Latini domestica et propria ab alienis et aduentitiis internoscere ac discernere valeat. Et si quis vir doctus, qui instructus esset his subsidiis generibus, institueret, non tantum accuratius exponere has tantas Versionis Latinae utilitates, latiusque explicare, sed etiam ostendere et docere uberius, quomodo percipi illae inde et possent, et deberent: eum sperabamus praecclare meriturum esse de salute, et linguarum veterum, atque adeo omnis doctrinae liberalis, et ipsius iuuentutis bonarum litterarum cupidas. Eo enim futurum esse videbamus; ut adolescentes liberales, et verae laudis siti flagrantes, si discerent, quam utilis et fructuosa esset huius Versionis lectio, cognoscendae eius studio et cupiditate incenderentur eiusmodi, quae noua cotidie nutrimenta caperet, neque unquam extingueretur: et, si accepissent, quibus quantisque adiumentis et auxiliis instructi esse deberent, qui tantos illos fructus petere inde et percipere vellent, serio constituerent subsidia ista persequi omni studio et contentione, neque de industria quidquam prius remittere, quam ea consequuti essent, hoc est, omne tempus, omnem operam, curam omnem, ponere in comparanda litterarum Latinarum et Graecarum et Hebraicarum iusta idoneaque scientia, Quibus quidem inuitamentis, et vero etiam inci-

tamentis iuuenilis diligentiae et assiduitatis, eo magis optus est nostra aetate, quo latius manant cotidie venena blanda illa quidem; sed dira et crudelia, desidia et negligentiae, quibus vernacula multorum stultitia, et famelica leuitas, extinguere audeat atque perdere omnes ingeniorum liberalium virtutes.

Nos vero, relictis his partibus aliorum doctrinae et grauitati, docere paulo diligentius et uberius conabimur, quam utilis et salutaris esse possit lectio Versionis Latinae studiosa tironibus sacrarum litterarum his, qui velint cognoscere et imbibere rationem, qua versandum sit in libris diuinis Hebraice scriptis in Latinum ita conuertendis, ut expectationi et cupiditati lectorum humanorum satisfiat. Nam hanc ipsam disputationem non modo utilem fore speramus disciplinae liberalis alumnis, quorum maxime causa etiam hi a nobis libelli eduntur, quum ad eam intelligendam tantum docilitate quadam ingenii et discendi cupiditate opus sit; quibus virtutibus nec tirones carere debere, quis negat? sed etiam admodum necessariam videmus, quum vulgaris illa ratio, qua utuntur magistri scholarum, et alii, in oratione Hebraica scriptorum diuinorum Latine explicanda, reperiat et religioni Christianae, et discipulorum studiis perniciosissima. Etenim quum verba Hebraica non tam illustrentur verbis Latinis, quam obscurantur etiam magis, ut, quid dixerint scriptores diuini, nemo fere consequi nec coniectura ullo modo valeat: fieri non potest, quin adolescentes, qui elegantia et puritate sermonis Latini affueti sint, a legendis libris Hebraicis, atque adeo a cognoscenda ipsa doctrina diuina, deterreantur. Et profecto si interpretes librorum Graecorum et Latinorum vernaculi eandem rationem sequerentur ac tenerent in scriptis utriusque linguae in sermonem patrium conuertendis, ea neque intelligere quisquam posset neque attingere cuperet. Plerique enim in libris Hebraicis Latine interpretandis ita verfantur, ut primo verba Hebraica singula, fere omnibus lo-

cis

ois, reddant iisdem verbis Latinis, hoc est, iis, quae unam alteramue notionem habeant cum verbis Hebraeis communem, atque adeo verbis Latinis novos tribuant, inusitatosque significatus: deinde in explicandis loquendi formulis, omninoque verbis iunctis, persequuntur eorum naturam et numerum, ordinem et structuram retinent, ut substantia nomina eiusdem generis nominibus reddant, particulas nominibus verbisque iunctas exprimant particulis, usu et consuetudine Latina neglecta, nihil demant, nihil addant, adiuuandae perspicuitatis causa, ita ut iunctura verborum laboret iis vitis, quibus mors Latinae pulcritudinis usu assueti impediatur, ne sententiam orationis Hebraicae reperire et perspicere ullo modo possit: denique, in coniungendis coagmentandisque membris et partibus orationis regulam et normam Hebraicae consuetudinis adhibent, non Latinae, ita ut tota oratio formam referat et faciem peregrinam atque barbaram. Iam quum talis Versio non modo nihil prodesse reperitur tironum studiis, sed etiam multum obesse; periculum enim est, ne obscuritate eius et stultitia deterriti, tanto capiantur Hebraeae linguae fastidio et odio, ut libros Hebraicos omnes abiiciant: sane mirari quis posset, quod plerique hanc interpretandi scilicet rationem amplecterentur tanto et tam acri studio, ut non modo negligerent monita et voces alia omnia suadentium, sed etiam iis obiicerent barbarae profanaeque doctrinae studium; nisi causae tantae istius pertinaciae et iniquitatis essent in promptu posita. Nam primo quidem plurimi eorum, qui litteras Hebraicas tractant, a studio linguae Latinae sunt ita alieni; ut, quum scientia eius idonea careant, ne possint quidem verba Hebraica explicare eiusmodi verbis Latinis, quae vim eorum et potestatem aperiant, multo minus membra orationis ita componere et coagmentare, ut structura Latina existat, et elegans: deinde multi capti tenentur eo opinionis errore, ut credant, in explicandis libris diuini longe aliter versandum esse, quam in vertendis li-

bris humanis; quippe quam in verbo quoque, in particula
 quaque, in quaque syllaba verborum Hebraicorum, lateat
 singularis quaedam et inusitata vis, quae religiose sit verbis
 Latinis diligenterque reddenda. At libri diuini quibus
 tandem scripti sunt et relictis? nonne hominibus? Cur igitur
 negabimus, Deum in iis componendis Prophetas uti
 iussisse eiusmodi oratione, quae intelligi ab omnibus pos-
 set? cur putabimus, sententiam verborum Hebraicorum
 aliter inuestigari et reperiri debere, quam Graecorum Lati-
 norumque verborum potestatem? cur estintabimus, in
 libris Hebraicis in Latinum conuertendis alias leges, alia
 praecepta, sequenda esse, quam quae interpretos librorum
 Graecorum et Latinorum sequantur, in iis alias in lingua
 vertendis? cur persuadebimus nobis et aliis, Versionibus
 Latinis librorum diuinorum his, quae ob verborum ob-
 scuritatem a nemine intelligi queant, ob nouitatem oratio-
 nis et insolentiam ab omnibus contemnantur; summae reli-
 gionis Christianae plus consuli, quam iis, quae ob perspi-
 cuitatem ab omnibus intelligantur, ob puritatem et elegan-
 tiam verborum cupide legantur? cur auctores earum Ver-
 sionum, quae cuius latine docto patefaciant orationis He-
 braicae sententiam, studiis profanae et barbarae doctrinae,
 nescio cuius, accusabimus? cur vindicare audebimus do-
 ctrinae religiosae et sacrae laudem, nescio quam, conditori-
 bus Versionum Latinarum, quae intelligentiam librorum
 diuinorum non adiuuent, sed impediunt? Auctor quidem
 Versionis Vulgatae, qui nemini fuit doctrinae barbarae stu-
 dii nomine unquam suspectus, etsi et ipse fere sequutus re-
 peritur eam rationem, quae nunc tantopere probatur et
 placet multis, pueris et iuuenibus digniorem, quam magi-
 stris et viris: tamen innumeris locis persequutus est, praec-
 euntibus Graecis interpretibus, eam orationis perspicua-
 tem et elegantiam, quam si imitarentur omnes librorum
 Hebraicorum interpretes Latini, praeclare sane consulerent
 studijs et commodis inuenturis ingenuae, et ipsius religio-
 nis

nis Christianae salutis. Neque enim modo verba singula expressit verbis iis, quibus excitarentur in mente lectorum qui Latine scirent, imagines et species earum rerum, quae verbis Hebraicis significantur, sed etiam in formulis dicendi, omninoque verbis iunctis reddendis, ita versatus est, membrarum orationis et partes ita coniunxit inter se et copulavit, ut totum eius corpus formam faciemque Latinam referret. Quae quidem hominis doctrina et diligentia salutaris ut magis pateret omnibus; ut Versionem eius Latinam cuncti viderent esse praeclaram magistram verae legitimaeque rationis Hebraeae in Latinum conuertendi; ut disciplinae liberalis alumni auocarentur a vulgari illa et trita ratione, non tam illustrandae, quam obscurandae orationis Hebraicae, inuitarenturque ad Versionem Vulgatam non minus, quam ad ipsos libros Hebraicos, studiose legendos; visum est nobis, praecepta cuiusque generis quaedam, non omnia, longum enim hoc foret et prope infinitum, libellis nonnullis proponere, quae sequentem esse interpretem illum Latinum appareret, et ad quorum normam dirigi oportet operam eorum, qui vellent Versiones librorum divinarum Latinas componere eiusmodi, quae libenter ab omnibus cupideque legerentur; et legum illarum quamque exemplis aliquot egregiis, vel confirmare, vel illustrare.

In conuertendis igitur verbis Hebraicis singulis, interpretes Latini diligenter videre debent, ut, usus loquendi Latinorum admonitu, deligant loco quoque ea verba, quibus excitentur in mente lectoris Latine docti imagines et formae earum rerum, quas menti scriptorum divinarum obuersatas esse appareat, atque adeo studiose cauere, ne sequantur et imitentur stultitiam eorum, qui Hebraica reddere audent verbis Latinis eiu modi, quae impressas ostendant notas originis eorum, ita ut noua ipsi verba fingant contra omnes saepe analogiae leges, quique eadem verba Hebraica interpretari omnibus locis instituunt iisdem verbis Latinis,

nis, ita, ut oratio existat barbara et contaminata iis verbis, quae, ob nouitatem et insolentiam potestatis, intelligi a nemine ullo modo possint. Quo quidem barbarisani vitio et si interpretis Latini veteris opus laborare reperitur innumeris locis: tamen nec eius rationis exempla, quae perspicuitatem et proprietatem orationis persequitur, rara ibi et infrequentia apparent. Haec igitur exempla conquirere studiosè, et diligenter intueri, et imitari solenter oportet eos, qui verba Hebraica singula velint Latine ita explicare, ut interpretatio eorum probetur et placeat lectoribus doctis et humanis. Cuius elegantiae et munditiei studium ut excite- tur maxime in adolescentum liberalium animis; ut habeant omnes regulam, ad quam dirigant suam hoc in genere in- dustriam et diligentiam: hanc interpretis Latini curam et doctrinam ita demonstrabimus, ut exempla eius nonnulla e- gregia afferamus, quorum excellentia utili cognita, ipsi reliqua indagare instituant. Initium disputationis ducemus a nominibus: inde ad verba et particulas proficiscemur.

Potestas nominis הַיָּד , quod proprie de robore et vi- ribus, ισχυρι , corporis usurpatum videtur, tam late patet, ut complectatur ea omnia, quorum auxilio effici aliquid et parari facile potest; cuius generis res Latini significare *opum* nomine solent, veluti milites, diuitias, virtutem quaecumque. Joabus quidem, filius Seruiae natu maxi- mus, in Commentariis Samuelis ^{a)} vocatur יְהוֹאָבִיב . Jam cum e re ipsa, tum ex aliis locis librorum diuinorum, ^{b)} quibus idem Joabus dicitur יְהוֹאָבִיב , apertum est, no- mine יָרִיב declarari *exercitum, militiam*. Quod quum vide- ret interpres Latinus, vocabulum יָרִיב intelligenter ex- pressit nomine *exercitus*; nam Joabum, qui ab Alexandri- nis Judaeis inepte dicitur $\alpha\epsilon\chi\alpha\upsilon\ \tau\eta\varsigma\ \text{ισχυρος}$, nominat ele- ganter *principem exercitus*, hoc est, *praetorem, imperatorem*, quem ipsum alibi aequè scienter appellauit *principem mili- tiae*.

a) 2 Sam. 24, 2.

b) 1 Regg. I, 19. —

stae, e) ut Sifran, qui copis Iabini, Cananitarum regis, praefuisse legitur, *magistrum militiae*. d) Sed eo loco eorundem Commentariorum, e) quo ciuitas Israelitarum perhibetur, Sauli temporibus, assidua gessisse et grauius bella cum Palaestinae populis, Saulus custodes corporis et satellites legisse dicitur *כל-בן-חיל*. Quae ipsa res quum satis ostendat, nomen *חיל* ibi ad *virtutem bellicam fortitudinemque* referri, praecclare sane Latinus interpret eum, qui *בן-חיל* vocatur, dixit *aptum ad praelium*: quem tamen nescio an *fortem* fuisset dicturus, nisi nomen *בן*, quod, eo quidem loco, haud dubie ad *vires et robur corporis* pertinet, de *fortitudine* accepisset, atque adeo vertisset *fortis*. Nam aliis locis, quibus idem nomen ad fortitudinem refertur, eum, qui *בן-חיל* nominatur, *virum fortem* f) vocat, et eos, qui *בבירי-חיל* dicuntur, appellat *fortes manu* g). Sed locis iis, quibus vocabulo *חיל* significari videret virtutes alias, ea legit verba, quibus monti beatoris afferrentur earundem virtutum imagines. Salomon quidem Adoniae, fratri germano, qui rebus nouis studuisset, sed tandem ad sanitatem rediisset, delictorumque veniam et impunitatem petiisset, hanc ei ita promitti ab amicis, suo nomine, iussisse refertur, h) *אם-יהיה לבן-חיל*. Qua in oratione manifestum est, nomine *חיל* *probitatem et pietatem* indicari, hoc est, eam virtutem, quae in eo posita sit, ut principi ciuitatis tuae atque regi fidem modestamque probes; ut a studio rerum nouarum alienus, otium quietemque sequare; ut rationibus regis, et ciuium commodis, nullo modo obis, modis omnibus profis. Sed quum viri et ciues, hac virtute praediti, a Latinis *vir*, *ciues*, *boni* dicantur, ut a Graecis *ἀγαθοί*, quis non delectetur doctrina et diligentia interpretis

La-

c) I Regg. I, 19.

d) I Sam. 12 9.

e) I Sam. 14, 52.

f) I Sam. 18, 17.

g) Josa 1, 14.

h) I Regg. I, 52.

Laëni, qui eum, qui Hebraice בן-תָּוִיָּל dicitur, *uirum bonum* appellauit? Quae eius interpretatio etiam eo confirmatur, quod interdum ¹⁾ nomini תָּוִיָּל absolute posito opponuntur בְּנֵי בַל-יָעַל, hoc est, *ciues mali et furiosi*, qui res nouas moluntur. Sed eiusdem curae et elegantiæ vestigia comparent in hac ipsa Versione loco historiae Ruthae eo, k) quo Boasus, necessarius eius et propinquus, ostendisse legitur, se paratum esse ipsam in matrimonium ducere, quod virtus ipsius nota esset et spectata omnibus Bethlehemi incolis; inducitur enim ibi cum Rutha ita agens, בְּיָדָע בְּל-שָׁעַר עָמִי כִי אִשָּׁה תָּוִיָּל אָנִי. Hic quum nomen תָּוִיָּל ad mulierem, eamque viduam, referatur, dubitari non potest, quin omnes eo virtutes, quae mulieres viduas ornant, significantur, hoc est, *sanctitas et castitas, pietas in focerum socrumque et maritum mortuum, diligentia et parsimonia, prudens etiam industria, et laboris patientia*. Quae mulierum viduarum ornamenta omnia recte comprehendi uno *virtutis* vocabulo posse, quis nescit? et

quum

1) Vid. 1 Sam. 10, 26. l: quem locum Iosephus Arch. 5, 5. p. 157. Bas. ita explicauit. Σάουλο δ' ἐπερχομένων εἰς Γαφαθὴν, αἱ δὲ ἐπὶ αὐτοῦ συνέρχοντο πολλοί, τὴν προσήκουσαν βασιλῆα τμητὴν ἰδούσας συνέλαβον δὲ πάντας, οἱ καταφρονῶντες αὐτῷ, καὶ τοὺς ἄλλους ἠχλεύαζον, καὶ ὁ δὲ λόγος προσέφερεν, ὅτι ἐν σπουδῇ καὶ λόγῳ τὸ ἀρίστων εἶναι τὸν Σάουλον ἰδόντα. Nam etsi in exemplo Alexandrinae Versionis Alexandrino legitur ὁ αὐτὸς δυνάμενος, in caeteris αὐτοῦ δυνάμενος, ut in libris Hebraicis ex cidisse videri possit nomen בְּנֵי: tamen, ne ita statuamus, impedit, primo reliquorum interpretum auctoritas, qui omnes בְּנֵי simpliciter legerunt; nam Sym. habet δυνάμεις. Aqu. ἀπορία, Vulg. *exercitus pars*: Ionath. תָּוִיָּל תָּוִיָּל: deinde consuetudo interpretum Alexandrinorum, qui solent exprimere duo verba, quae sere coniuncta leguntur, etiam iis locis, quibus alterutrum deest: denique ipsius linguae Hebraicae leges, hae enim, intruso nomine בְּנֵי pro תָּוִיָּל reponi תָּוִיָּל, eiusdem Articuli, iubent. Et quis nescit, nomina virtutum ab Hebraeis saepe poni pro vocabulis eorum, quibus virtutes insunt?

k) C. 3, 11.

quam Boasus spectari in propinqua sanctitatem maxime et castitatem voluerit: quis Versionis Vulgatae auctorem reprehendere coeatur, quod verba Hebraica **בִּי אִשָּׁת נָיִל** verterit, *mulierem te esse virtutis*, hoc est, sanctam et probam? Etsi enim Latini personarum nominibus non solent, quod sciam, simpliciter casus secundos nominum virtutum vitiatorumque ita adiungere, ut vim Adiectivorum habeant; haec enim forma loquendi linguarum Orientis propria est; condonari tamen homini negligentiam istam non ingrati-
 eo facilius posse putamus, quo magis diligentia eius accurata elucet e *virtutis* verbo, quippe quod naturam et vim Hebraei nominis **נָיִל** omnino referat. Sed hoc ipso vocabulo supra diximus etiam *diuitias*, facultatumque et fortunarum copiam atque abundantiam, significari. Atque hoc quidem sensu legitur eo eiusdem libelli loco, quo Rutha dicitur, permisso et auctoritate soerus, abuisse rus ut spicas legeret, et casu venisse in agrum Boasi. Quod ut intelligeretur qui fieri potuisset, Boasus perhibetur ¹⁾ fuisse **אִישׁ גְּבוּר נָיִל**, hoc est, interprete Latino auctore, *homo potens et magnarum opum*: quod eleganter et exquisite dictum est pro *homo dives et opulentus*. Nam etsi nomen **גְּבוּר** cum nomine **נָיִל** cohaerere certum est, ita, ut **נָיִל גְּבוּר** sit *valens, potens, opibus et fortunis*: tamen nec dubitari ullo pacto licet, quin verba illa separari ita, ut a Latino interprete factum est, recte possint. Hominem enim *diuitem* et beatum nemo ignorat a Latinis simpliciter *potentem* appellari: sed Adiectivis iis, quae potestate multiplici gaudeant, quo in numero vocabulum *potens* haberi scimus, addi solere Adiectiva alia, certe alia verba, quibus vis eorum definiatur loco quoque et circumscribatur nisi quidem iam alia eius rei indicia adsint, quem fugit? Sed studium perspicuitatis et elegantiae, quod interpres Latinus probavit in explicanda potestate varia nominis **נָיִל**, idem

1) C. 2. 1.

in reddendis pluribus nominibus aliis declarasse reperitur. Nomen מִלְּךָ usurpant Hebraei, non modo de omni orationis genere, sed etiam de omnis generis rebus, idque propterea, quia rerum et verborum tanta est necessitudo atque coniunctio, ut verba sine rebus nasci et existere nullo modo possint. Itaque ut nomen hoc reddatur, loco librorum diminutorum quoque, verbis Latinis iis, quae ei respondeant, diligenter videre interpretes debent, num de verbis, an de rebus posita legatur; num omnino de oratione crebris, an de certo quodam orationis rerumve genere exponatur. Atque ad huius iudicii normam institui verborum Latinorum delectus debet. Quae in re ut versari posset tironum opera facilius et felicius, efficit ac praestant docta Latini interpretis diligentia. Auctor Historiae Estherae quum narrasset, usque Hamanis et amicos ei auctores iustioresque extitisse, ut patibulum erigi iuberet, cui Mardocheus, ipse adversarius, affigeretur: ipsum hominis consilium complexus est ^{m)} his verbis $\text{וְיִסְבֵּי מִלְּךָ לְיָדָיו}$. Haec vero divini scriptoris verba, quae Josephus, doctissimus Graecusque elegantiae studiosissimus historicus, praecclare vertit ⁿ⁾ *israēlitas tunc rogavit, Vestitionis Latinae auctor acque scienter interpretatus est, phœnigque ei consilium*. Sed eo loco eiusdem libelli, quo Ahasuerus, rex, legitur ^{o)} ab Esthara rogatus esse, ut una cum Hamane apud ipsam coenaret, Hamanicque iussisse statim arcessi, $\text{וְיִסְבֵּי מִלְּךָ לְיָדָיו}$, satis evidens est atque perspicuum, vocabulo מִלְּךָ imperium et voluntatem declarari. Jam vero quis desideret in Latino interprete elegantiae studium, qui orationem illam ita explicavit, *ut Esther obediat voluntati?* Et quum Ahasuerus, eiusdem Hamanis impulsu, edixisset, ut Judaei ad unum omnes, qui ipsius imperio parerent, uno die interficerentur: Judaei dicuntur

^{m)} C. 5, 14.

ⁿ⁾ Archaeol. II, 6. p. 336.

^{o)} C. 5, 5.

tur vehementer incredibiliterque luxisse. **בְּכֵן מְדִינָהּ** (1) **וּמְדִינָתָהּ**. Quae quidem in oratione verbis **מִכֹּחַ אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָחַו מִיָּדָה** unam eandemque rem significari, nempe *litteras regis ad satrapas provinciarumque praefectos missas, de gente et nomine Judaeorum funditus delendo, non solum Alexandrini Judaei atque Josephus* (2) viderunt, qui verba illa Hebraica Graeco *ῥαδιματῶν* expressere, sed etiam interpres Latinus, qui, praesente interprete aliquo Graeco, utrumque nomen reddidit vocabulo *dogma*, hoc est, *edictum*: quo nomine Latino Graecum *δῶμα* ipse interpretatus est alicubi in Lucae Commentariis (3). Sed quum duo satellitum et custodum corporis Ahasueri constitissent regi manus afferre, et Mardochaeus has istorum insidias certis indicibus comperisset: legitur rem statim omnem ad Estheram reginam detulisse. Auctor libelli ipse usus est his verbis (4) **וַיִּבֶן לְאִסְתֵּר הַמֶּלֶכֶת** **וְהַדָּבָר לְמַרְדֳּכָי** et quum Latinus interpres videret, nomen **וְהַדָּבָר** ad rem ante commemoratam pertinere, hoc est, ad insidias, quas satellites vitae regis facere ausi essent: verba **וְהַדָּבָר לְמַרְדֳּכָי** vertit sane pereleganter: *quod Mardochaeum non latuit*. Nam quis est, qui, si legat haec verba, non videat statim, Pronomen *quod* idem valere, quod *quae* *eorum* *insidias*? Sed a libello Estherae rediimus ad Ruthae Historiam. Eodem eo loco, quo Bethlehemita quidam, qui Elimelechum, Naamae maritum, maiore necessitudine attingeret, quam Boas, atque adeo potiori iure gauderet Rutham, filii Elimelech alterius viduam, in matrimonium ducendi, concessisse hoc ius suum Boaso legitur, dicitur apud Judaeos antiquitus viguisse hic mos (5), ut, qui ius istud alteri cederet, is exueret sibi dextram ca-

V v v 2 ceum,

(1) C. 4, 3.
 (2) Archaeol. II, 6. p. 395. Bas.: qui ipse Josephus eodem loco idem regis edictum dixit et *ῥαδιματῶν*, et p. 334. *ῥαδιματῶν*.
 (3) Luc. 2, 1.
 (4) C. 2, 22.
 (5) C. 4, 7.

eum, quem traderet ei, cui ius suum cederet,
 לְקַיִם בְּלִי-דָבָר. Hic quum videret interpres Latinus,
 orationem paulo obscuriorem fore, si verba בְּלִי-דָבָר
 redderentur Pronomine *ei*; ut studio lectoris consuleretur,
 ut omni obscuritati et errori occurreretur, neque tamen in-
 genium linguae Latinae laederetur: legere ei visum est
 formae vocabulum, totumque illum locum ita interpretari,
ut esset firma concessio. Atque hoc ipsam perspicuitatis stu-
 dium probavit eo loco Commentariorum Josuae *y*, quo
 causa commemoratur, quare deus Josuan iusserit praecipua
 omnium Israelitarum cultellis lapideis et siliceis defecare.
 Ibi enim leguntur haec verba, וְהָיָה דָבָר אֲשֶׁר יִסְרָאֵל
 יִדְּשָׁע, quae Latinus interpres, vocem ipsius rei sequutus,
 intelligenter explicavit, *haec autem cussa est secundae vocis*
circumcisionis. Sed de nomine דָבָר satis dictum videtur.
 Ex iis enim, quae a nobis haecenus disputata sunt, non mo-
 do patere arbitramur, quam diligenter interpres Latinus
 versatus sit, supra commemoratis locis, in coueriendo illo
 vocabulo, sed etiam cognosci posse a studiosis speramus,
 quomodo eandem hanc diligentiam imitari ipsi debeant aliis
 locis in eo Latine reddendo. Veniamus ad alia nomina.
 Vocabulo דָבָר, non semper tota *domus*, sed saepenumero,
 ut apud Graecos nominibus οἶκος et οἰκίον, δῶμα et δωμάτων,
 δῆμος et τῆνος, certa quaedam aedium pars, hoc est, *vomitus*
 et cubiculum *ortum*, significari reperitur: quo ipso modo
 nemo ignorat etiam nomen דָבָר usurpari. Jam quum con-
 clauia aedium et cubicula a Latinis suis quaeque vocabulis
 appellentur: interpretes librorum Hebraeorum Latinos o-
 portere hoc agere, ut indagent loco quoque atque inuesti-
 gent genus conclauis, eoque reperto deligant e reliquo nu-
 mero nomen id, quod consuetudo ei Latina attribuisse in-
 ueniatur, quis non intelligit? Vetus quidem interpres La-
 tinus conclauis regiae Dauidis illud, in quo Bethsabe, ma-
 ter Salomonis, legitur cum rege egisse, et quod in Com-
 men-

mentariis regum Judaeorum ^{v)} דרמטור דicitur, eleganter vocat *cubiculum*. Hoc enim vocabulo appellatur proprie *conclauis dormitorium*: sed in conclauis illo cum Dauide versata esse perhibetur Abisace, et ipse rex in lectulo iacuisse ^{x)}, adeo, ut dubitari non possit, quin nomine דרמטור ibi *dormitorium* indicetur. Sequutus autem Hieronymus duces videtur, aut Alexandrinos Judaeos, qui illud ipsum conclauis vocant *ταμειον*, hoc enim vocabulum aliis quoque locis ^{y)} redditum in Versione Latina nomine *cubiculum* extat; aut potius Graecum Interpretem eum, qui nescio an Symmachus fuerit, cuius verba exemplum Complutense Alexandrinae Versionis seruaui. In eo enim pro verbis *εις το ταμειον*, quae in exemplis reliquis leguntur, habentur verba *εις τον κοιτωναν* quae quin ex alia Versione Graeca petita sint, quis dubitet? Etenim, ut taceam, in exemplo Complutensi, multis aliis locis pro verbis Alexandrinorum Judaeorum substituta inueniri aliorum interpretum verba; qua de re iam nuper admonuimus ^{v)} studiosos; non solum alibi ^{* *)} pro *ταμειον*, in Hexaplorum Origenianorum reliquiis, ex alia Versione Graeca, nescio qua, *κοιτωναν* afferri videmus, sed etiam in Hesychiano Glossario extare scimus glossam, haud dubie ex illo ipso loco Alexandrinae Versionis sumtam, hanc: *ταμειον κοιτωναν*. Jam vero in Glossario isto verba interpretum Alexandrinorum, constat ^{z)}, fere verbis aliorum interpretum Veteris Testamenti explicata legi. Porro illo Historiae Estherae loco ^{a)}, quo regina refertur ad Ahasuerum

v) 1 Regg. 1, 15.

x) 1 Regg. 1, 4.

y) Matth. 6, 6.

z) Proluf. de Versf. Græ. Malach. scientiae litt. Hebræ. et Græ. adiutricibus p. 11. f.

* *) Gen. 43. 30. Iudd. 15, 1.

a) Vid. Eroluff. de Versf. Græ. p. 196. et Specim. Clavis Versf. Græ. p. 12. Exemplum ibi laudatum augeri possunt hæc. Hesychiusus *δραμαλλων κοιτωναν*. Glossa sumta est e Versf. Alex. Pl. 76, 6: glossa est e Versf. Alex. Pl. 76, 6: glossa est verbum Symmachi.

a) C. 5, 1.

rum sponte nec vocata adiisse, rex dicitur in solio sedisse
 בְּבֵית הַמַּלְכוּת. Ibi autem res ipsa ostendit, vocabulo
 בֵּית indicari *conclaus*, in quo rex operam dederit petentibus,
 consulentibus, salutantibus: quod interpret Latinus, e mo-
 re loquendi suorum temporum, eleganter *confistorium pala-*
tii *) appellavit. Qui ipse interpret, eodem loco †), no-
 men מַלְכוּת recte accepit de *vestimentis regalibus*; quippe
 quum vel verbum מַלְכוּת doceat quemque, nomen מַלְכוּת
 idem valere, quod verba לְבוּשׁ מַלְכוּת, quae alio eius-
 dem libelli loco †) de *ornatu* et vestitu ipsius Ahasueri le-
 guntur. Aequè eleganter interpretatus est idem homo no-
 men מַלְכוּת in Commentariis Josuas †), ubi exploratores duo,
 Hierichuntem publice missi, devertisse perhibentur domum
 Rachabae copae, sed ab ea seducti esse מַלְכוּת, ibique sub lino-
 salamorum fasciculis occultati. Vocat enim istam aedium
 partem *solarium*. Nam quia testa domuum in civitatibus
 orientalibus aequa erant et plana, sed loriceis cincta et mu-
 nita, adeo, ut soli omnino paterent: nullum sane exquisiti-
 us poterat, nec ad exprimendam illam tectorum formam et
 speciem accommodatius vocabulum legi, quam nomen *so-*
larium. Quae quidem observatione non parum illustrantur
 verba Isidori Hispalensis satis obscura, qui libro *Originum*
 quinto decimo †), *Solarium*, inquit, quod soli et aurae pate-
 at, qualis fuit locus, in quo David Bersabeam loquentem aspexit
 et admoxit. Dauides enim conspexit feminam inambu-
 lans †) מַלְכוּת, hoc est, in *taffis regiae*, quae ab
 interprete Latino *solarium domus regiae*, a Josepho †) *σείρας*
τῶν βασιλείων, appellantur. מַלְכוּת, quae in Deu-
 teronomio †) commemorantur, non *declivitates*, quo

*) Vid. Cangias Gloss; Latin. h. 7.

b) C. 5, 1.

c) C. 6, 2.

d) C. 2, 6.

e) C. 3. p. 1195. Gothofr.

f) 2 Sam. 11, 2.

g) Archaeol. 7; 7. p. 201. Raf.

h) C. 3, 17. 4. 49.

verbo vulgo utuntur, immo *roster*, Phasgas mensis, ut elegantius, et ad intelligendum apposite, dicuntur in Versione Vulgata. Nomen צפצף poni interdum, ut militare vocabulum, constat, ita, ut *agmen novissimum* indicet, non *postremum exercitum*, quibus verbis vertitur a Simonio multisque aliis: Latinus interpres *novissimos* dixit in Josuae Commentariis ¹⁾, præeunte Graeco quodam interprete, quem ego quidem Symmachum esse suspicor, cuius e Versione in Hexaplis Origenianis laudatur *עד ισχαρα*. Et צפצף vocantur, non *militēs levis armaturas*, ut idem ille Simonius in Exico præcipit, sed *militēs, quē nihil, præter arma, gerant*; quorum homerū non præmuntur gravi sarcinarum onere, quī exuti quasi sarcinarum vinculis stant, vel intendunt. Ab Aquila ²⁾, qui ad primam et propriam verbi צפצף notionem, ut solet, respexit, *εχεμῖνοι* dicuntur, ab Alexandrinis Judæis, qui ipsam sibi verbi Hebraici vim reddendam Graecis nominibus censuissent, nunc *εχεμῖνοι* ³⁾, nunc *οπλαῖοι* ⁴⁾, etiam *εὐλαῖοι* ⁵⁾, appellati reperiuntur. Quorum quidam Graecorum interpretum auctoritatem sequutus interpres Latinus, istos milites non modo *armatos* nominat, sed etiam *expeditos* ⁶⁾, idque ad Latinam rationem perquam accommodate. צפצף eo loco libelli Ruthae, quo haec ipsa femina refertur ⁷⁾, socius suae adiunxit, ad Boasum, qui epulatus somno se dedisset in aream

1) C. 8, 13.

2) Deuter. 3, 18.

k) Numer. 32, 30. 32. — Vnde etiam Numer. 32, 17. et Deut. 3, 18. pro *εχεμῖνοι*, quod est in libris editis, reponendum videtur *εχεμῖνοι* ut scriptum legitur in Cod. Coislin. Deut. d. 1. et Numer. d. 1 in Cod. Lips. cuius librarius scripsit *εχεμῖνοι* quae scriptura quodammodo ostendit originem lectionis *εχεμῖνοι*.

l) Numer. 32, 31.

m) Josu. 4, 13. Hesychius: *εὐλαῖοι οπλαῖοι, εχεμῖνοι*.

n) Numer. 32, 30. 32.

o) Deut. 3, 18.

p) C. 3, 9.

q) Vid. omnino Salmasius ad Tertul. Palliamp. 110. 19.

iuxta acervum granorum extritorum, suspensa digitis accessisse, ad pedes dormientis se proiecisse, somnoque excitum rogasse, פָּרְשֵׁה כְּנָפֶיךָ עַל-אֶמְתֶּךָ non sunt orae, extrimitates, vestis, sed ipsum pallium. Nam pro כְּנָפֶיךָ legi haud dubie כְּנָפֶיךָ debet, ut diserte scriptum extat in quatuor Codicibus, Helmstadiensi, utroque Regionomontano, et Vaugenseiliano altero: quam scripturam res sane ipsa confirmat. Nam pallia erant vestes quadratae, non rotundae, atque a deo, a parte aduersa, in medio apertae, ita, ut duas ab utroque latere partes haberent, quae referrent speciem alarum avium. Quam ipsam ob causam partes istas apparet ab Hebraeis כְּנָפֶיךָ, a Graecis πτερυγας et πτερυγας ἴ, dictas esse. Rutha igitur, rogatus Beasum הָאֵשֶׁת הַכַּנְפִּי עַל-אֶמְתֶּךָ, operiri voluisse intellegitur ipso eius pallio; quo nomine nomen Hebraicum כְּנָפֶיךָ scienter expressit Latinus interpres; hoc est, ab eo in matrimonium duci, ut recte interpretatus est locum Chaldaeus Paraphrastes. Vertit enim verba illa Hebraica sic, וַיִּתְקַרֵּי שְׂמֶיךָ עַל-מִאֲחָדֶיךָ לְמִסְכֵּי לְאִמְתֶּךָ. Et quoniam lingua Hebraica admodum referta sit iis nominibus, quae in Singularem numero multitudinem significant; Priscianus reliquique Grammatici *Collectivum* vocant: neque in hoc genere verborum explicando inmemor reperitur fuisse Versionis Latinae auctor praeecepti supra a nobis propositi. Nam בָּקָר nomen, modo *armenta bouum*, modo *vitulos*; אֵיזִם nunc *ovium greges* dicit, nunc *arietes*; שׂוֹר vocat *boves*; עֲרִיבָּ *pinguis* appellat p). Sed de singulis nominibus, pro instituto nostro, satis expositum videtur.

p) Vid. i Regg. I, 9. 19, 25.

NOVA ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCLXXIII.

JACOBI MAKNIIGHTI S. T. D. COMMENTARI-

is Harmonicus in IV. Evangelia, secundum singulorum or-
dinem proprium dispositus. Ex Anglico latinum fecit, no-

tas et alia nonnulla adiecit, A. F. RUCKERSFELDER,

S. Th. D. eiusdem et, LL. OO. P. P. Daventr. TO-

MUS I. continens præcognoscenda et ipsam

Harmoniam.

Bremæ et Daventriæ 1772. octonis.

Celebre Maknighti nomen, et Opus eius præclarum, quoniam ab omnibus, qui veram accuratamque libros divinos interpretandi cognitionem sibi compararunt, iustissimis laudibus iamjam effertur, laudè dubie nostræ non eget commendatione; nostri tamen officii est, ac omnes laudes in doctissimum Ruckersfelderum, qui hoc opus nova atque adeo splendidissima veste exornavit, congeramus. Profecto institutum eius iam admittamur, si Commentarium hunc; quoniam parvi linguam anglicanam callent, latinum modo fecisset; sed in eo non acquiescit, verùm etiam Librum hunc multis in locis meliorem reddere studuit. Sic excerpta prolixiora ex Shawio aliisque, quibus Maknightus in Dissertationibus de Judæorum Antiquitati-

X r x

bus

bus est usus, ita in compendium redegit, ut sensum modo retineret. Quod deinde ad Versionem latinam attinet, eam ex textu authentico elaboravit, ita tamen, ut eam inter varias lectiones eligeret, quam pro optima haberet, de quibus in notis rationem reddere promisit. Porro etiam Pericopas longiores, ubi facti cuiusdam apud unum Evangelistam est mentio, contraxit, earumque initium et finem tantum indicavit. Deinceps ea, quae inter se conveniebant, verba, ex uno tantum Evangelista repetit. Denique ipse II. Tractatus addidit alterum de Affectione daemionica, alterum de Tentatione Jesu, quibus annexit Epitomen ex Salomonis van Till Dissertatione, de anno, mense et die Christi natali.

His de Ruckersfeldero V. Cl. praemissis, ad accuratorem ipsius Operis partitionem et descriptionem nos convertimus. Post Praefationem statim VIII. Observationes, quae quasi praeparationem ad Harmoniam Evangelicam continent, factam eo consilio conscriptae sunt, sequuntur. Quas deinde quaedam Dissertationes de Antiquitatibus Judaicis, aliisque ad rem pertinentibus rebus excipiunt. Denique ipsam Harmoniam habemus.

Primum, si Observationes accuratius consideremus, tres earum non tam ad praeparationem, quam potius ad ipsam Evangeliorum explicationem pertinere videntur: quibus fortasse annumeranda est Observatio V. de Antiquitatum cognitione necessaria, ut Historias sacras intelligere possimus. Porro Observatio VII. quae quatuor capitibus absolvitur: 1. de ordine, 2. de tempore editorum Evangeliorum, 3. de scopo Evangelistarum in ea scriptione, 4. de Auctoribus ipsis. Denique Observatio VIII. Historiam Evangelicam fide dignam esse. Has III. observationes, nisi nostrum iudicium, plane nos fallit, ad finem usque Operis potius servare oportebat. Sed hoc locum est, mittamus igitur, videamusque potius reliquarum summam. Prima inscribitur, de Verbis, Phrasibusque, quibus Scriptores *ἑσπέρως* sunt usi; Secunda, de factis et eventibus quorum Evangelistae faciunt mentionem; Tertia, de ordine quem

quem sequuntur, et ratione, quam Auctores *Strabonem* in connectendis variis partibus obseruant; Quarta de casibus similibus; (probe tenendum est, Maknightum, quod etiam plerique doctorum concedunt, pro certo accipere, Evangelistas in Commentariis suis ordinem temporis seruasse, quem propterea ubique tribus modo locis exceptis, retinuit. Hanc autem hypothesin in hac IV. Obseruat. argumentis satis idoneis firmavit atque stabilivit.) Sexta, de iudicio, quod de opinionibus, nullo, nisi traditionis, fundamento, rixis, ferendum sit. Omnes has obseruationes diligenter elaboratas aduertimus, nec dubitamus, quin ii, qui ad Euangeliorum interpretationem accedant, nihil inde fructum capere possint. Verum enim vero A. non admodum bene huic rei, consuluisse videtur eo, quod thesaurum palmarem ex natura rei atque usu loquendi Scriptorum Graecorum et Latinorum illustrare et firmare omiserit. Etenim, hoc neglecto, Canones harmonici fide digni et utiles non possunt compari. Nos profecto, cur Auctor id neglexerit, vehementer miramur, quum tamen ignorantia accusare eum non possimus. Nam interdum ex scriptoribus profanis exempla attulit, uti Obseru. III. ex Polybio, Liiuo, Tacito, Suetonio, Xiphilino aliisque; sic etiam in Obseruat. V. ubi loquitur de ratione diem diuidendi apud Romanos usitata, ad Plinii H. N. et iunioris Epistolam ad Caluissium, [quae est libr. III. ep. 1.] ad Varronem aliosque prouocat.

His nunc perlustratis, eodem animo ad Dissertationes, quae sequuntur, atque lectu dignissimae sunt, transibimus. Earum numerum Maknightus nuper, quum secundam huius Commentarii harmonici editionem, in lucem ederet, sex nouis auxit atque ornauit. Capita singularum iam breuiter indicabimus. Prima agit de Censu Luc. XI. 1. Secunda, de morte Herodis. Quilibet, qui difficultates chronologicas Euangeliorum cognitas atque perspectas habet, libenter concedet, omnes fere ex incertitudine anni, quo tandem Herodes sit mortuus, exoriri. Nam litterae sacrae simpli-

citer mortem eius, omisso anno, quo sit consecuta, commemorant. Hinc alii quidam Regem hunc A. V. C. 750. breui ante Paschatis solemniam; alii die XXV. Novembris eiusdem anni; alii denique breui ante Pascha sequentis anni, e vita discessisse statuunt. Cuiusque sententiae argumenta, quae partim refutant, partim magis firmavit, A. attulit. Defendit nampe, Herodem breui ante Paschatis solemniam mortuum esse, quoniam apud Iosephum de Bell. Jud. II, 20. et Antiquit. XVII, 11. narratur, Archelaum post patris fata Hierosolymia solemniam haec celebrasse. Hoc autem Pascha anni 750. V. C. fuisse, iterum ex nonnullis Iosephi locis, veluti de Bell. Jud. I, 21. et Antiquit. XVII, 8. probatur. Sequitur iam tertia, de anno Tiberii XV. et aetate Saluatoris, quam Baptismo tingeretur. Magnus est dissensus inter viros eruditos, quo anno Iesus Baptismum suum susceperit. Nam Lucas cap. III, 24. tantum refert, annum XV. imperante Tiberio, hoc factum esse. Constat autem, imperium Tiberii duplex habere principium, alterum, quum Augustus eum imperii socium adsumeret, alterum, quum, Augusto mortuo, solus regnare inciperet. Quam igitur ob causam, nemo, ne noster quidem, alias in rebus chronologicis versatissimus, id tempus certo acque accurate definire ausus est. Quartae deinde Dissertationis argumentum est de initio muneris Joannis, et Praecturae Pilati in Iudaea gestae.

Apud Lucam cap. III. Joannem munus docendi, Portio Pilato Iudaeae Procuratore, iam adfuisse dicitur. Iosephus contra, Antiquit. XVIII, 5. tradit. Pilatum, oracis in Iudaea decem annis, iussu Vitellii, Romam petisse, sed ante eius adventum, Tiberium iam e vita discessisse. Haec *partis quavis* ab Maknigtho fere sic componitur, ut sumat, Pilatum, praeter decem annos, menses quosdam ibi permanfisse, et Praecturam gessisse; concessio hoc, quod magnam veri speciem habet, omnis dissensus tollitur. Videamus iam quintam de tempore Diss. quo templum structum esse Iudaei ad-

adferunt Joann. II, 20. Bene hoc templi exstructionis
sempus conciliatur descriptione ea, quam apud Josephum
legimus. Verum Josephus hanc rem dupliciter enarrare
videtur: nam de Bell. Jud. I, 6. ait Herodem anno regni de-
cimo quinto templum instaurasse, Antiquit. LXV, 14,
autem, decimo octavo demum anno de templo instaurando
consilium cepisse. Auctor igitur putat, Judaeos templi re-
stitutionem, a primo eius instaurandi consilio magis, quam
ab eo tempore, quo reuera manum operi Herodes admo-
uerit, numerasse. In ultima tandem Dissertatione quaeritur,
quo die Christus ultimam Coenam Paschalem celebraverit.
Auctor, ponderatis utriusque sententiae argumentis, statuit,
Jesum epulam ultimam die uno ante, quam Judaeos cum
discipulis suis cemedisse. Disputationem hanc maxima ex par-
te iusta diligentia elaboravit A. quo effectus est, ut is, qui
accurate de hac re se velit erudiri, eam tuto adire, et cum fru-
ctu legere possit.

Perpectis his, nonnum fasciculum Dissertationum, in
quibus, res quaedam ex Judaeorum Antiquitatibus illustran-
tur, evolvantur. In prima statim de Sectis Judaeorum
differit. Totum hoc argumentum in V. capita dividitur,
nec minori, quam in reliquis diligentia ab Auctore est tra-
ctatum. Inprimis autem cap. IV. de Herodianis, aliisque,
omnium est lectu dignissimum, licet quaedam, in quibus
dissentiamus, occurrant. Hanc mox excipit Dissertatio de
urbe Sichar Joann. IV, 5. Sichar igitur olim appellata
est Sichem, quae hodie Naplosa vocatur. Sed illa urbs an-
tiqua, Sichar, postea locum suum mutasse videtur. Nam
Maundrellus, ut Auctor narrat, hunc locum ipse inuisit,
urbemque in angusta valle ita sitam verbis depinxit, ut ab
altera parte mons *Garizim*, versus meridiem, ab altera ve-
ro *Ebal*, versus septentrionalem plagam sit collocatus. Pen
hanc occasionem A. suam de varia lectione Codicis Pentateuchi,
litteris Samaritanis scripti, sententiam explicavit. Nimirum
Deutr. XXVII, 4. locus, in quo ex mandato divino altare
X x x 3 erat

erat erigendum, describitur. Judaei ad hunc locum dicunt Samaritanos textum sacrum, quoniam *Garizim* legunt, in hoc loco corrupisse. Samaritani contra, eodem modo, propter lectionem τῆ *Ebal*, acculant Judaeos. Maknightus lectionem hebraeam, fortasse presso nomine, uti iam Ruckersfelderus animaduertit, contra Kennicottum, pro Samaritanis causam agentem, acriter defendit. Tertia, quae inscribitur, de Samaritanis, nec satis accurata, nec certa videtur. Inprimis quod ad Dei cultum Samaritanorum attinet, noster, sine ullo temporis discrimine, eum plane a vero rectoque instituto alienum fuisse opinatur.

Verum enim vero, in uniuersum hoc dicere non possumus. Nam post Manassis tempora, procul dubio ad meliorem mentem Samaritani redierunt, idololatriam, saltem ex parte, deseruerunt, Prophetarum vaticinia audierunt atque Deo pium verumque cultum praestiterunt. Similiter nos dissentimus ab Auctore dicente: certum est Samaritanos nullum librorum sacrorum accepisse, solo Mosis Pentateucho excepto. At unde, quaeso, de Messia acceperunt? aliisque rebus ad salutem et veram Dei cognitionem necessariis, si solummodo Mosis libros legerunt? — Sed mittamus hoc, reliquasque, quarum sex supersunt, videamus, quae omnes Judaicas Antiquitates spectant; veluti de aedibus Hebraeorum, de Vestibus Orientalium, de solo Palaestinae, de climate Syriae, plantisque in ea obuiis, de moribus et ritibus Orientalium ex itineralio Shawiano, de animalibus quibusdam in Codice sacro memoratis, ex iisdem Shawii itineribus. De his omnibus vix est quod moneamus; de bonitate enim et ἀριβεια, nemo, lectis modo iis quae à nobis antea iamiam sunt dicta de Auctore atque proprolata, dubitare potest, nisi forte reprehendere velis propterea, quod hae Disputationes fere omnes a scopo sint alienae. At forsitan alii, angustiori librorum apparatu instructi, hoc magis laudant quam ut improbant: igitur non est quare eum reprehendamus, sufficit monuisse. Pergimus iam ad aliam longe grauiorem et utiliorem Commentatio-

tionem, cuius lectio in primis nostris temporibus, quibus multum de hac re disputatur, quam maxime est commendanda, scilicet de Daemoniacis, quorum in Euangelio fit mentio. Multum certe, partim ob argumenti grauitatem, partim ob sententiarum a viris eruditis prolatarum diuersitatem interest, ut sciamus, quid noster statuerit. Summa huius disputationis respicit quaestionem: utrum daemniaci, in Euangelio memorati, reuera fuerint a malo daemone obsessi, an vero homines morbo quodam naturali laborantes? Ante omnia Maknightus argumenta, quorum vulgo septem commemorantur, et satis nota sunt, ad priorum sententiam tuendam, protulit; deinde etiam alterius sententiae probationes addidit, ita tamen, ut semper suas dubitationes immanisceret. Sub finem suam ipsius, tanquam mediam, inter duas priores, sententiam protulit. Audiamus, quae huc pertinent, verba: ex iis, quae apud Euangelistas leguntur, patet, omnes obsessos violentiori quodam corporis morbo laborasse, e. g. epilepsia, paralyti, mania, lunatico morbo, aliisque similibus. Clarum etiam est, morbos hos operationi daemones, clarissimis verbis, adscribi: sed, an eos naturalibus causis mediantibus, an minus, produxerit? non additur. Et paulo post, commemoratis interea exemplis, eadem pagina pergit: "nonne haec omnia magnam veri speciem conciliant sententiae, obsessiones daemnonum in Euangelis memoratas morbos fuisse, per praesentiam et operationem daemonis ad gradum quendam altiorum perductos? Haec autem noster nequiquam intellexit ita, ut semper mali spiritus in corpore obsessorum habitarent, aut adeo per influxum in eorum mentes operati sint, sed eos tantummodo aegrotantibus saepius adfuisse, morbos excitasse, interdum etiam, quale Marc. IX, 18. exemplum occurrit, ex iis locutos fuisse, contendit.

Quis autem est, qui, perlectis quidem his, nunc omnes dubitationes plane abiiciat, totamque rem ab omnibus difficultatibus liberatam existimet? Quod si verum esset,
pro-

profecto Ruckersfelderus, Commentatione sua, quam hunc inspicimus, plane inuilem laborem suscepisse videretur. Verum non licet dubitare, quin multi reperiantur qui talia desiderans, alii qui in suam utilitatem haec conuertere possint. Expositio autem ipsa huius Lucubrationis, ut inferibitur ab Auctore doctissimo, ita est comparata, ut nemini sua obtrudere, aut controuersiam omnem dirimere audeat, sed ut viam tantum monstrat, de hac re accurate iudicandi. Primum igitur, morbum hunc longe rarissimum fuisse, nec abibi eiusmodi historias, fide dignas, nisi in Euangeliis et Actis Apostolicis occurrere, probe animaduertit. Loca, quae huc pertinent, omnia collegit, simulque pro ratione et instituto quaedam illustrauit; ubi imprimis notandum est, eum ex locis iis, in quibus daemnum plurimum, a Christo expulsum, fit mentio, nullam, uti non raro fieri solet, pro huius mali frequentia argumentum ducere. Obseruato autem hoc, multae grauesque difficultates tolluntur.

Quod deinde ad naturam huius mali inuestigandam et cognoscendam attinet, eam neque ex nominum huius mali varietate, neque ex morbi descriptionibus ausus est explicare. Nam his omnibus quam diligentissime consideratis et ponderatis, nihil cognoscitur, nisi quod, ut etiam in aliis morbis fit, varia aegrotantibus huius generis fuerint symptomata, quae in alio vehementius, in alio minus redderent malum istud. Verumtamen ex hac Symptomatum diuersitate, Auctor argumentum sumit contra eos, qui morbos naturali modo productos, sub phrasi daemoniacae passionis designari intelligique sibi persuasum habent. Recensuit igitur, ut argumentationis grauitas magis magisque appareret, illa symptomata secundum ordinem locorum, in quibus singulorum sanatorum, indicatis simul quibusdam symptomatibus, narratur. Ex his itaque efficitur quod Vir ille doctissimas etiam in medium protulit, haec symptomata iudicium apertum dirigere, saltem in eo dirigendo multum prod.

prodesse posse. Perlustratis hisse Symptomatibus tandem A. accedit ad quaestionem illam, quae huic prolatae interpretationi magnam speciem conciliat: nisi malum daemoniacum, inquit, aliis signis fuerit distinguendum a morbis reliquis; quam his Symptomatibus, quare non omnes omnino aegrotos dixerunt daemoniacos? — Minime tamen hac Symptomatum diuersitate, ex A. sententia, significatur, omnes morbos, quum tam varii fuerint, in iis, qui a daemone obsiderentur, immediate a daemone esse productos, sed eos interdum naturali modo exoriri potuisse, quamuis iidem a daemone tenerentur, atque actiones peragerent, ad quas a diabolo instigarentur, acute coniicitur. Nam potestas diaboli, licet hodie vehementer extollatur, ut quasi reuiuiscere videatur, semper tamen limitibus et viribus spiritus finiti est adstricta; hinc igitur clare patet, eum immediate, ac sine omni causa secunda, in corpus aut mentem hominum operari nullo modo posse, alias viribus infinitis pollere eum necesse esset: quis autem est, qui diabolum hac potentia praeditum statuatur? Tuto inde noster colligit, diabolum, ea, quae in daemoniacis effectisse dicitur, nec per miracula, nec per influxum immediatum, sed per media naturalia produxisse, atque adeo hanc facultatem ne in lubitu suo quidem et arbitrio fuisse positam. Totum autem de mediis caput nititur coniecturis. Noster suam pag. 301. proposuit, verba eius sic sonant: „quid vetat, quo minus statuamus, diabolum, (cui tamen Deus, in hoc casu, hanc quoque facultatem concessit,) corpora quaedam, in sensus daemoniacorum cadentia, eo affectisse modo, ut Symptomata ad morbum accederent talia, quae ex morbi nullius natura sequerentur, quaeque spectantes, de operatione daemonis conuincerent? vel ut mediantibus eiusmodi corporibus malum auergeretur, conseruaretur, excitaretur quoque? organa loquendi, videndi etc. redderentur inepta, producerentur obstructions vel debilitationes eorum etc. — Qui fortasse obiciant, dici tamen in huius mali descriptionibus, diabolum in corpore obsessorum habitasse, et sic por-

16, iis A. recte respondit, verba: *esse, habitare, sedem habere*. nihil aliud significare, quam in eo *operari*, sicut *rex eo egredi* vel *eiicij nisi nisi operari prohibere*. Imo potius, omisso omnibus alijs, A. summam rei eo redire vult, ut inuestigetur, an mala ista, sub daemoniacae passionis nomine nota, nisi fuerint nisi morbi naturales, ex corruptis corporum humoribus, nervis, musculis orti, ex superstitione daemones malo tributi? an in iis producendis, vel ad tempus aliquod continuandis, aliquae fuerint diaboli partes? Haec profecto iudicium nostrum regere possunt, quae mente etiam ab A. prolata videntur: at tot tantisque difficultatibus talis inquisitio laborat, ut certitudinem plenam exinde expectare vix possimus; noster adeo, rei gravitatem et obscuritatem intelligens, eam instituire recusavit. Circumspecte tandem ad morbos eiusmodi, qui cum illis similitudinem quandam habere videntur, confugit. Huc primo loco exemplum Sauli, Regis, refert, 1 Sam. XVI, 14, 16, 23. ubi morbus ille malo spiritui tribuitur. Caput igitur rei in eo versatur, ut interpres quisque, qui de hac re iudicare velit, quid significant verba: *וַיִּשְׁכַּח אֶת הַדָּבָר וַיִּשְׁכַּח אֶת הַדָּבָר* — *וַיִּשְׁכַּח* ante omnia diligenter exploret. Nam hinc factum est, ut alij, qui diaboli imperium ampliare et propagare contendunt, eum hoc loco statim, pro recepta opinione, huius morbi auctorem constituent, magno strepitu clamantes, verbis clarissimis *וַיִּשְׁכַּח* — *וַיִּשְׁכַּח* dici: alij contra, et quidem multo plures, morbum naturalem, qualis est melancholia, intelligunt. Ruckersfelderus, cuius interpretatio eodem redit, duplicem huius loci explicationem proposuit, aut, ut Spiritus malus Dei, ut saepissime occurrit, pro Superlativo, hoc est, pro spiritu pessimo, ponatur; aut, ut eadem phrasim notet, Deum permisisse, ut affectus malus Saulum regeret, atque ad actiones pravas alliceret. Cum porro morbi huius Symptomata A. inquirat, plane nihil reperit, quod a morbo naturali modo orto sit alienum. Quae cum ita sint, quomodo Saulus cithara tranquillari poterit, intelligimus.

Nam

Nam experientia edocet scintillas, artem multiplicat, animi
 tristem, sollicitum, anxium, quae omnia in melancholiam
 cadunt, omnes exhilarare atque sedare posse. Similiter
 res etiam cum Jobo se habet. Fatetur A. palam, se in
 his exemplis morbum naturalem agnoscere, quamvis for-
 tasse per media naturalia, quae nos fugiunt, in eo produ-
 cendo suas diabolus partes habuerit. Ubiunque igitur dae-
 moniacae passionis exemplum satis certum et evidens in V.
 T. occurrit? quis, quaeso, est, quo obsessorum V. et N. T.
 diversitatem non continuo animadvertat? Nihil igitur ob-
 stat, quin affirmemus, malum hoc tantum in N. T. et Christi
 temporibus, fuisse usitatum: nisi hoc concedimus, mani-
 festo sapientiae divinae iniuriam inferimus. Siquidem nul-
 lam aliam huius mali causam; (Deus autem nihil absque fi-
 ne facit,) cognoscere possumus, nisi ut, his aegrotantibus
 sanandis, gloria Messiae in hoc mundo augeretur et illustra-
 tur, eoque adeo verum esse Messiam appareret; ergo neque
 ante Christi adventum, neque post eius tempora, eiusmodi mi-
 raculorum genus locum habere poterit. Nam sublato Jesu
 in coelum, miraculaque abrogata, potestas quoque diaboli
 ad tempus concessa tollitur. Superfuit in hac Commem-
 oratione adhuc II. observationes, lectu atque observatu di-
 gnissimae: prima contra eos, qui omnia, quae hodie sub
 specie daemoniacae affectionis proferuntur, exempla, sta-
 tim, pro veris accipiunt; secunda, aequa grauis et utilis,
 suadet, ne veritatem huius mali, temporibus Christi, men-
 dacio contaminemus.

Ordine nunc sequitur eiusdem viri doctissimi Oratio,
 de Tentatione Jesu, ad Matth. IV, 1-11. Luc. IV, 2-13.
 quae apud Douentienfes, cum editor Gymnasii illustris
 magistratum caperetur, fuit habita.

Triplicem hanc Jesu tentationem, permittente Deo
 fuisse consecutam, atque saluberrimum finem propositum ha-
 buisse, nullus forsitan negauerit. Atamen si quis cum A.
 putet, hanc narrationem singulari ex ratione unice memo-

riæ fuisse proditam, (nam diabolus iam antea Jesum aliquoties est aggressus,) ab eo nos dissentire non diffitemur. Nam diabolus haud dubie, data opera, donec Jesus vehementiori fame afficeretur, ut eo facilis ad finem sibi propositum perveniret, fraudem suam occultavit atque retieuit. Caeterum et verbum graecum, quod Evangelistae adhibent, *πενῆν*, saepenumero *valde esurire, fame premi, fatigari*, significat: igitur *instans* cum doctissimo A. in hoc libro per *dum esuriit* vertere nollemus. — Si rem deinde ipsam consideremus, Orator non solum generalem omnium, quas Jesus in se suscepit, tentationum scopum, sed praeterea etiam specialem quendam finem assumit. Generatim scilicet, ut ex ea iustitiae morumque sanctitas Messiae appareret: speciatim vero, ut Jesus, triplici vice a diabolo affectus tentatione, demonstraret, se inter omnes mortales, ad tale opus mediatorum, quale inter Deum et homines necessarium esset, esse aptissimum, virtutibusque omnibus, donis et virtutibus, instructum atque praeditum, hoc est, ut inde verus Messiae character elucisceret. In primo itaque tentationis actu finis Dei proximus fuit, ut Jesus docentem edoceret, se omnes huius vitae calamitates, licet gravissimas sint, sustinere posse: in secunda scena, ut maxime prudentiam suam singularem, quae necessario in Messia venturo requireretur, manifestaret: tertia tandem scena, ut declararet, quale eius regnum futurum esset. Omnes enim fere, qui Prophetarum vaticiniis fidem habebant, expectabant, ut Messias regem terrestrem, qui vi et potentia sua Iudaeos a iugo Romanorum liberaret, sese gereret, adeoque regnum visibile sibi stabiliret. At haec sententia plane omni idoneo argumento destituitur. — Auctor tamen interpretationes huius narrationis allegoricas tunc meritoque reiecit. Fuerunt enim, nec hodie desunt, qui v. c. per lapidem illum, paganos suis viribus non posse converteri, et similia, significari dicerent.

Jam.

Jam quod ad Salomonis van Tillii Dissertationem, quae in Epitomen est redacta, attinet, ea in prima quidem editione non erat; verum ob argumenti coniunctionem, praetereaque rei gravitatem, Interpres latinus non dubitavit, eam mutata paululum forma, huic Operi inferre. Praemisso Praefationcula, statim Epitomen illam ipsam, tribus partibus constantem, legimus. Praefatio, nisi equivoce fallit, de singulari Tillii in rebus chronologicis doctrina evidentissimum testimonium tu perhibet: tanta enim diligentia, tanto ingenii acumine, tantaque fide est composita, ut lectorem facile ad suam sententiam, licet sit paradoxa, trahat atque abripiat. Prima parte, vulgaris; de natiuitatis Christi tempore, sententia praescipta declaratur. Secunda deinde propius ad rem accedit, dicitque, hanc rem a difficultatibus, quibus impedita tenetur, non nisi perspectis atque definitis accurate Herodis M. temporibus, absolui atque liberari posse. Cuius igitur mortem, in qua totius rei cardo versari videtur, ad annum Julianum XLII. et d. VII. Calen. h. e. XXV. Nouembris referri. Jam sententia patris suam de tempore natiuitatis Christi sententiam proponit, quae breuiter haec est: mortuo a. d. XXV. Nouembris Herode, Josephus cum Maria et Jesu, diuinitus de reditu monitus, statim die sequente, (non ante, sed exacte a. d. XXVI. Nou.) rediit ex Aegypto per Hierosolyman. Nazarethum suscepit. Jam Hierosolymanis Mariam, Sacra, ex lege praescipta Leu. XII, 2 — 6, statim die celebrasse constat. Nazarethum autem Hierosolyman tridui itinere distat. Si igitur Maria statim die, h. e. die XLIII. sacra fecit, Jesus XLIV. in patriam iterum est reuersus. Inde colligimus, inquit A. si iter ex Aegypto per Hierosolyman Nazarethum decem expleuit dies, Christum decimo ab Herodis morte, seu Archelai initio, die, natum fuisse dies XLIV, seu, quod idem est, natum esse Jesum a. d. XXII. Octobris anni Juliani XLII. Decimus enim Archelai est V. Decembris a XXV. Nouembris numerandus, a quo retrogrado nume-

re, XLIV. est d. XXII. Octobris. Sed etro etiam A. quaedam obidiciones, quibus hanc sententiam magis studeat fulcire, proponit, atque remittet. Quod vero reliquam est, partim quod sine dubio vani Tibii Dissertatio, Lectoribus doctrinis nota dudum est; partim etiam, quosiam nostrum tantum erat indicens, quae essent Maknighti sc. Ruckersfelderi, praetermittenda. Finis igitur Harmoniae Prolegomenis, finem quoque narrationi nostrae ponimus. Sequitur quidem nunc Harmonia ipsa, sed de ea, pace tua, Lector, ad partem secundam rationem reddemus.

ANACREONTIS TEEI CARMINA GRAECE E

recensione Guilielmi Baxteri, cum eiusdem, Henr. item Stephani atque Tomagni Fabri notis; accesserunt duo Sapphus Odiaria, & Theocriti Anacreonticum in mortuum Adonis. Interim etiam Varietate quoque Isthmias, cum suis animadversionibus, et Anacreontis fragmenta, adiecta

JOH. FRID. FISCHERUS.

Lipae, sumtu Joh. Godofredi Mülleri: A. C. MDCCLXXVI.
3. 1. Alph. 4. plugg.

Cum diuenditis fere superioris editionis exemplis, post viginti et unius anni tempus, ab librario redemptore ad repetendam Anacreontis carminum curam vocatus esset vir Celeberrimus, ita sibi hac opportunitate utendum esse putavit, ut quae pollicitus esset se praestituras in ista editione redintegrandas, ea fidefiter liberaliterque perficeret. Etiam non tantum, quibus voluerat illam priorem editionem, si temporis ratio permisisset, ornamentis instructam esse, iis habere nouam carere non passus est; sed etiam alia maiora et ampliora

Y y 3

piora

plura addidit, quae invidiam debueramus, quin elegantiae ac-
curataeque doctrinae cupidis, inagno sint usus emolumenta-
toque futura. Sed dicamus de singulis. Ac primum qui-
dem praefationem accurate scriptam praemisit, in qua de
Anacreontis Carminibus, utrum sint Poetae, an suppositi-
tia; de eorum editoribus, sine de historia istorum carmi-
num; de eorum Interpretibus, quorum alii ex instituto, alii
obiter et explicare conati sunt, ita exponit, ut rerum cor-
ognitione dignissimum gravitas, cum ubertate suavitateque
orationis; ad argumenti propositi naturam mirifice tempera-
tatae, concertare videatur. Profiteatur autem, se non, ut
quondam, ita nunc quoque, sentire de hisce Odariis, quae et-
si non omnia, tamen maximam partem Anacreonti auctori
vindicaret, ratus, non alienum esse ab adolescentis verecun-
di officio, inagnorum quorundam virorum, sententiae addi,
pulari potius, quam obloqui. Nam aetate, et re ali-
quoties cogitata et perpensa, quod inter interpretandi labo-
rem provocissimum erat, eam opinionem obsolevisse affirmat
et prorsus ex animo effluxisse. Neque vero argumenta de-
funt, quibus ista confirmetur; nec numero pauci, nec
pondere contemnenda. Etenim primum H. Stephanus, qui
ea ex vetustissimo Codice, ut scribit, recepta, primus edi-
dit, fides, in suspensionem facillime incurrit, posteaquam
hominis incredibilis arrogantiae et vanitatis, in iactandis, quos
nunquam conspexisset, antiquis Codicibus, animadvertis et
castigata est a viris doctis, nominatim nuper ab ipso Cel-
Fischero, in praefationibus ad Theophrasti de moribus libel-
lum, et ad Platonis dialogos: doctissimoque Reiskio in iis,
quibus de laboribus suis in aliquot Graecorum librorum re-
centi editione prodenda exponit. Unde existimandum
est, nullum fere ex his, quae a Stephano edita sunt, Odariis,
Anacreonti tribuendam esse. Quomodo autem factum esse
dicamus ut ab antiquis Scriptoribus Grammaticisque vete-
ribus, in quibus frequentissimae sunt citationes Poetarum,
vel nominis claritate, vel carminis celebritate multo inferio-

sum

rum Anacreonte, ex istis quidem Odariis præter septimum decimum, et duo versiculos duodequagesimi, nullum laudetur? Nam illud quidem ab Gellio Anacreonti diserte tribuitur N. A. 19, 19; hi ab Hephaestione p. 16. Pau. et Scholiasta Aristophanis ad Plutum 302. eidem vindicantur. At quæ ab illis laudantur, extremum in vulgatis editionibus et fragmentorum locum tenent, et sibi impressam Ionice dialecti, quæ iis ab antiquis tribuitur, et verborum ei præprioram, quas glossas Grammatici vocant, notam servant, quæ ista quidem carmina, quæ nunc feruntur, carent, non profecto ideo, quod vel librariorum culpa, vel recentioris ætatis consuetudo, tantum effecerit in iis ad arbitrium refingendis, quantum in alio nullo Scriptore. (Nam veterum moris, religionisque in tractandis vetustis monumentis ingenii, ignarus sit necesse est, qui, quod nostris temporibus sit a sciolis, in canticis antiqua lingua conceptis, ad recentiorum formam componendis, ad illa referat.) Sed quod hæc Anacreontis sint, illa aliena. Veteres leporem his carminibus singularem tribuunt, a quibus admoniti recitatrices, ipsam admirandam venustatem et suavitatem omnes fere sibi visi sunt deprehendisse, quam nonnulli etiam, hæc de re scriptis libellis collaudare et commendare insisterunt. Neque tamen his effectum est, ut ea propterea Anacreontis esse putaremus. Nisi forte Anacreontis ingenio, venustatis amoenitatisque laudem ita tribuimus, ut cæterorum omnium ingenii tam denegatam creptamque velimus. Quin etiam fatemur necesse est, ab istius tantopere celebratæ et decantatæ numerorum elegantiae, suavitatis, antiquitatisque possessione, procul abesse carmina ea, quæ sunt quæsitis consarcinata verbis Homericis, ad complenda metri hiata, cui tamen necdum ratio plurius in locis constat: v. Od. 41, 14. et 3, 7. *ὄχιος δόξαν ἀπόρον* dixit poeta ex inepta, Homericæ loci Od. φ, 47. imitatione. Nam totum hoc odarium ab Anacreonte profectum parum probabile sit, vel propter usum scilicet pass. *ὄχιος* pro *ὄχιος*, vl. 6. qui

qui recentioris cuiusdam poetæ manum arguere videtur, quemadmodum nimirum *Saunders* de phariseo preces faciente est apud Lucam 18, 11. Quin et *Odor* 8, 9. *de* pro nunc usurpatum nonne recentiorem auctorem prodat? Nisi tamen Moeridis Grammatici aliorumque præcepto non tenetur is, quem Poetam scimus nec Atticæ, sed alterius dialecti Scriptorem fuisse. Odarii autem 15 versicali 11—15. alieni habentur, nec verbo *κυσίω* Anacreo videtur usus fuisse. Igitur in horum, qualia nunc habemus, Carminum repetenda editione, auctor fuit Col. editor, ut exemplum Baxterianum, quod antea exhibitum fuerat, nunc etiam constantiæ causa totum retineretur. A quo tamen iam dudum abesse iusserat versionem latinam, non magis, quam Barnesianam probandam, cum utraque verba potius, quam sententiam sequatur, et oriunda hinc obscuritate laboret. Cum autem sciret, Baxterum multa ex ingenio immutasse, ut optio daretur legentibus, textis verborum subiicit variantes lectiones, cum ex editione principe, hoc est Stephaniãna, receptas, tum ex Moreliãna, Comeliniãna, Barnesianã, etiam e Sylloge poetarum Lyricorum a Stephano tertium edita, nec non e Fabri et Lamii paullo rarioribus exemplis. Item lectiones codicis Vaticanæ, Scaligeri quæ et Heinssii coniecturas, ex editione Barnesii sumptas. Quibus accesserunt etiam coniecturæ Virorum doctorum, tanquam Canteri, Salmassii, Bosii, Davissii, Arnaldi, Schraderi, Lennepii, aliorumque. In notis vero ipsis, quæ post Baxterianam adnotationem collocatæ reperiuntur, cum tradere placuisset non tantum, ea, quæ ad Criticem pertinerent, sed etiam quæ ad verba et formulas dicendi illustrandas valerent, visum est Indicem remouere. Ab inani labore, quem Barnesius et Baxterus hausserunt, in metri legibus constituendis prorsus alienus, id potius spectauit, quod aleret, et corroboraret studium tironum in addiscendis Græcis litteris, augeturque scientiam. Quam qui acquirere velint idoneam, cum nosse debere existimaret subsidia eius comparandæ;

dae; Hefychii aliorumque Grammaticorum veterum Glossaria saepe laudavit. Et, ut eas glossas se non credere ex hisce sumtas probaret, loca, ad quae pertineant, Homerica fere, adscribere non neglexit. In quaestionibus de veritate lectionum, vel librorum auctoritate, vel coniecturae ope constituendarum iudicandis, partes eorum sequitur, a quibus optima, accommodatissima, et maxime probabilia quotquot, proposita et parata fuissent, commemoratisque breviter causis, quae repudianda sint, docet. Ubi omnia deficiunt, quae satisfaciunt, ea loca novis coniecturis emendationibusve non sollicitat: v. Odar. 30, 18 ubi vulgatam scripturam *ἀρπυγῆς* certum esse scribit cetero omni scilicet, nec ullam vulnereis commodam sanationem reperiri. Nobis tamen ea videbatur accipi fortasse posse pro: *ἰμπίστου θάρακος* in libidinibus amoribusque, tanquam in cera liquida, ut esset idem quod *συνδύμης* Odar. 44, 10. Unam proponi meminimus coniecturam, quae Odario 38, 9. pro *μολύχρον εἶνος* legatur *μολύχρον εἶνος*. In his igitur adnotationibus, quae iis, quibus Heynius, Vir Illustris, in Tibulli et Virgilio Carmine Illustrando usus est; ad similes videbatur, multa septe elegantiorque dispensantur et traduntur. Sed tamen existimamus, Virum Celeberrimum, quae forte in Animadversionibus, quae nuper prodierunt in Anacreontem, Schneideri et Zennii, Virorum Graece doctissimorum, legentur, consilio recidisse. Unde etiam, verbi causa, ad rariorem vocem Odarii 10, 11. *παροχέτης*, praeter Trillerianarum Observationum Crit. p. 6. s. citationem, nihil adnotatum reperitur. Odario autem 1, 10. *λαπῆν* explicatur per *iam*, *posthac*, et sic etiam Matth. 26, 45. et Marc. 14, 41. accipiendum esse docetur. Adli poterit Bergius ad Aleiphr. p. 82. et tenori, *iam* valere idem quod *mas*, *quare*, eamque significationem locis commemoratis aequae ac 3, Tim. 4, 8. aptam videri.

Od. 2, 7. *φρόνημα* non de audacia, sed de scientia et fortia tractandi arma explicatur, ob versum 10. Od. 3, 9.

βρῆμα

Ἐπίφορ φέροντα bene defenditur contra Stephanum ex Aristophanus Plut. 297. τίνα καταβαίνεις. Idem confirmat Callimach. Del. 31. τίνας — Ὀδυσσεύς, eademque ratione est etiam I. Petr. 1. 14. τίνα — — μη συναχματιζόμενοι. Eodem Odario versiculo 30. συγχάριδι explicatur gratulari mihi. Est autem verbum sic accipiendum praeter Luc. 15. 6, 9. etiam Luc. 1. 58. et apud Alexandrinos Interpretes Genes. 21. 6. Inprimis clarus est locus Longi Pastor. 4. p. 142. Moll. ubi συγχάριδι et συνίδεθαι permutantur. Od. 4. 16. ῥόδον κόρος μέλιμα, *delicias Veris rosam* interpretatur cum Baxtero, quod huius dei caput corona rosacea cincta esset. Sane μέλιμα τῆος est res ab aliquo amata, ut glossa Hesychii docet, et observatio Roenii ad Gregorii libellum de dialectis p. 78: sed nobis videbatur rosa sic dici posse quoque ideo, quod huic flori praeter ceteris, qui verno tempore prodantur, summae pulchritudinis suavitateque dona inesse putentur, quibus intelligatur Ver ei praecipue favere. Quod scripsisse videtur Baraesius, qui ἀκκίονον exposuit. Odar. 8. 9. δαμάρα λέγειν, *mardere dicitur*, comparatur cum Homericis loco Il. 6. 539. ubi ἄσπεν κίεραμα dicuntur, non κίεραμα. At κίεραμα est Od. 9. 263. ubi Telemachus se proficitur ἀετορίας ἀπέχων, *coniviam prohibiturum* ab Ulyse. Sequenti odario l. 9. Βαθυλλῆα δὲ τῶν ἀπάντων Κρατύστα καὶ τέκωνος, propter insignem formam, qua vincebat tum tocebatque animos, docetur. Non praetermittimus Philonis Alexandrini verba, quae hanc sententiam illustrent, in libro Quod omn. prob. lib. p. 870. ἤδη δὲ τίνας καὶ προσημαθάλκοντες, εἰς τὴν αὐτὴν περὶ γαστρον τὸ κέρας, δεσπόται γινόμενοι τῶν κραιμμένων ἀπὸ δόλων ἰσθὶ ἔχον ἰδιώματα μὴ ἐμπερφα καὶ διπλοῖα, καὶ φύσει συμμίλα, δισσὶ ὀμπερφοῖς, ἀφῆς κάλλι, καὶ τῷ κρηλόγῳ χίερατι, κερδύνηα. Od. 29. 26. ἰχθυὶ λαλῶν docetur dictum pro λαλεῖτο, qua de forma loquendi, praeter laudatas ibi locos, videndas Valkenarius ad Euripid. Phoen. 712. In versu 25. et sequenti eiusdem odarii constituendo, probas coniecturam Salmasii ad Achill. Tat. p. 664. et Baraesii rationem, *Μετὰ δὲ κείωνται, ἔσω*

τὸν Ἀδώνιδος παρελθὼν ἰεροφάντης τραγῆλος; ita ut per πρόσωπον intelligantur partes oris ante commemoratae; et παρέχεισθαι, ut Latinorum *praeterire*, et *praecurrere*, sit *vincere*, *superare*. Caeterum ibidem f. 36. αἰδώςπαφίην θάματα ἦδη sunt *prudenda lanata*: ἔχειν μοχ v. 38. *ferre*, *tenere*; quam verbi vim confirmat istud Platonis Theact. 6. ταύτην ἔχω τήν τέχνην. Vocabulo autem ἡμίλειπος, quod Od. 33, 10. legitur, admonemur carere Thesaurum Stephani: in eodem μελανόχρους, quod est Od. 52, 1, extare, nullius scriptoris auctoritate primum, occurrere quoque apud Theocrit. Id. 3, 35. Odar. 39, 9. λυσικάριμον explicatur *laetitiae dator*, quod verbo λύνει a veteribus *dandi et tribuendi* notio subiecta fuerit, quod intelligatur ex usu vocabuli λυσταλής. Hoc ipsum vocabulum unde dictum sit, disputat Socrates apud Platonem Crat. 30. et quidem ita, ut doceat, verbo λύειν inesse *promouendi sive producendi prouehentisque* notionem, qua ad hoc vocabulum applicata, λυσικάριμον erit *idem laetitiae dator*, nempe quali qui *moueat et concitet* laetitiam. Odar. 46, 4. ἀποτυγχάνειν φιλέοντα eleganter vertitur; *missum esse*. Sic scimus aliquoties dici apud Philonem v. e. de Vit. contempl. p. 898. D, de Special. legg. p. 783. E. Ad Odar. 52, 17. laudatus Lucae locus 9, 32. non recte habet. Nam ibi est ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνου, non εἰς ὕπνον. Ibidem vs. 19. ad fulciendam Fabri opinionem, qui αἰσίν putabat esse *mulierem*, e glossis veteribus profertur *καὶ αἰσίν mulier*. Vel ipso Viro celeb. iudice vincemus, Fabri notas paullo diligentius potuisse scribi; si tamen vocabulo constat auctoritas, duplex eius forma fuerit necesse est. Nam Lexicon Mf. Bibliothecae Coislin. p. 501. habet sic: Ὀαροί, αἰ γυναῖκες, καὶ ὄαρον: cf. Glossaria Gr. Min. 2 Cl. Matthaei edita p. 48. Vol. 1. Od. 53, 23. σοφοί sunt *poetas* addi poterit Anacra Hymn. in Apoll. v. 4. ubi σοφία est *poetica*, et Tibull. I, 4, 55. *Pieridas, pueri, doctos et imitate poetas*. Ibidem versiculo 24. ἀρσάν est *opitulari*, quod glossa apud Hesychium demonstrat. Od. 57, 11. ὑποκρίειν esse simpliciter *bibere*, recte asseritur; tunc tamen comparasse

raste Neronis verba apud Suetonium, Ner. 10. *Si paulum subbibisset aliquid se suffricti tinniturum.* Nam quod Graeco sermone addit promississe, indicare videtur, hoc ipso verbo usum fuisse. Od. 61, 1. *πῶλος* eleganter docetur dici de utriusque sexus hominibus libidinis notae et inexhaustae. Sed videtur tamen hoc nomen aetulae magis, blandiendi causa, quam moribus tributum fuisse. Quod cum Hesychii glossa demonstrat, cum Potterus ad Lycophron. 453. qui praeter eundem Grammaticum, etiam Scholiasta recentiori Aristophanis, sive, Biseto ad Lyfistr. 1310. qui huius Odarii prima commemorat, utitur: cf. Doruillij Crit. Vana, p. 423. Etenim Alexandrini quoque Interpretes Proverb. 5, 19. habent *πῶλος χαίτων*, magis sequuti Graecorum consuetudinem, quam Hebraici nomine פִּיפֹן, quod ibi reperitur, significationem. Nam apud Hebraeos et Arabes solenne esse, adolescentulos et puellas comparare cum fortis aliqua corporis virtute praestantibus, docuit etiam Schulzenf. ad Jobum p. 1114. quem iam laudavit Reiskius ad Taphae Mollakah p. 51. Observatur autem, etiam huiusmodi, cum aliis, nonnunquam sequentem esse usum loquendi Hebraeorum. Dicit enim φιλολοιδόροισ' γλώττης βίλαρως Odar. 42, 12 v. Pf. 57, 9. γόνος ἀμπύλου: Odar. 50, 7: *ῥῆτα τῆς θαλάσσης*: Od. 51, 4: utitur Participio φέροντες Ovario 32, 2. pro φέροντες. Sed haec haec haec. Satis enim his commemorandis desiderii, ad expetendam harum Animadversionum lectionem, lectoribus nostris accendisse credimus. At nondum enumeravimus caetera, quibus Carminum horum editionem instructam esse ostendimus. Nam praeter locos scriptorum quorundam veterum, et nonnullorum recentiorum iudicia de hoc poeta, quibus et eius ex Stadae, Gyraldi, Borrichii, et Fabricii scriptis vita accessit, fragmenta carminum eius, a superioribus collecta, augere, et quae ad lectionem verborum constituendam pertinerent diligenter afferre instituit. At a testimoniis, ut vocantur, illud abest, quod reperitur apud Senecam Ep. 89. *In Di-*

*agni libris de patria Homeri quaeritur, in his de Anacreontis
 vera, in his libidinosior Anacreson anebriolos visceris, in his aut
 Sappho Sibylla fuerit, et alia quae erant dediscenda si scires.*
 Reliquiarum autem numerum ipse Vir. Colch. augeri posse
 potest ex Veterum Grammaticorum et Glossographorum,
 cum editorum, tum ineditorum libris, quippe cum ab in
 glossae Anacreonticae magno studio laudatae atque explicatae
 inveniuntur; quo in numero ponit eum, *quits ανωγογῆ
 λέξιν συλλεγῶν in διαφόροις βιβλῶν, in bibliotheca Coislinia-
 na, ut refert Montefabonius in eiusdem catalogo p. 238.*
 existat. Ex Anacreontici autem epinodum esse acute do-
 cet eum variculum, qui numero 49. ita habet: *Ἐκεί, καί,
 Δίφρα, καί μετ' οὐχ ἔσθ'.* cum ipsius Aristophanis sit; Scho-
 listae autem partem velle indicare vocabulo *Δίφρα*, Ana-
 creontem etiam dicere usum fuisse pro *ἀνεκράδιστος*. Id et-
 iam Ursinum fragment. lyr. p. 143. vidisse monet. Dein-
 ceps leguntur Anacreontis Epigrammata, a Barnesiano ex-
 empla, et quae antiquioribus, recepta, et in Anacreontem E-
 pigrammata poetarum, ex Ursini libro laudantur ducta. Utri-
 que generi subiectae notae, varietatem lectiois, et docto-
 rum coniecturas exhibent; verborum sententiarumque il-
 lustrationem non attingunt. Extremae pagellae continent
 explicationem Anacreontici fragmenti 27, a Sam. Petti Mi-
 scell. Lib. VII, c. 7: Aemilia Porti Annotationes ad haec
 Carmina, ex editione Commandiniana 1698. et ex Taneguidii
 Fabri Epistolarum Criticarum Parte I. p. 169. epistola 49.
 ad Sapphus versus pertinetis interpretandos. Neque ta-
 men Vir. Celeberrimus, qui eximiam hanc et salutarem his-
 ce, quae Anacreontis partim sunt, partim nomen ferunt,
 Carminibus, operam nauasset, fatari voretur, se non per-
 fectam et omnibus numeris absolutam editionem tradere tiro-
 nibus voluisse, sed studiis eorum utiles, atque eam, quae
 perfecta aliquando reddi, vel sua, vel aliorum cura possit.

Δανιὴλ κατὰ τὴν ἑβδομήκοντα ἐν τῶν τετραπλῶν Ὀριγένους,
*Daniel secundum septuaginta ex tetraplis Origenis, nunc
 primus editus e singulari Chifano codice anno-
 rum supra DCCC.*

Romae, typis propagandae fidei MDCLXXIII. Fol.
 3 Alph. 13 plag.

Fortunae cuidam aetatis nostrae debemus, quod hoc opus per plura secula occultatum, tandem in lucem protractum est. Constat enim, in volumine versionis graecae veteris testamenti, qua nunc vulgo utimur, existere quidem versionem Danielis, neque tamen eam, quae ab illis septuaginta interpretibus, sed a Theodotione confecta est, eam, propter dissensum versionis Alexandrinae atque hebraici textus Danielis, haec ipsa versio Alexandrina omissa sit in hexaplis Origenis. Sed ut in tetraplis ab eodem Origene servata fuerat, et ab Hieronymo consultata, ita venit in codicem Chifanum, unde nunc vulgata est: saltem in subscriptione codicis notatur, eum descriptum esse ex alio codice, ducto ex tetraplis.

Quaeritur, an hoc opus, quod nunc e codice promittitur, sit idem illud, quod per plura secula desideratum est. Hic Editor doctissimus, cum in praefatione (p. 17), tam in notis passim docuit, in hac versione reperiri et desiderari, quae veteres in Alexandrina Danielis versione reperiri et desiderari dixerunt. Quod quidem argumentum certum est. Urget etiam hoc, chirologiam huius versionis cum reliquo Alexandrinae versionis calculo conspirare, quem omnino ab hebraico dissidere notum est; quod tamen argumentum aliis quoque ex hoc genere libris graecis et Judaeis Hellenisticis commune foret. Cetera non satis firma nobis quidem videntur, veluti vocabula, versioni Alexandrinae propria aut usitata, hic quoque reperiri, regesque Persiae communi nomine

mine Artaxerxis nuncupari. Sed utamur potius beneficio, quod nacti sumus, cum nulla causa sit, quare genuinum esse dubitemus.

Atque ut ei, quibus nulla est ipsius libri consulendi oportunitas, tamen scirent, qua de re sermo esset, ipsique facilius examinandi periculum facere possent, descripsimus caput secundum fore integrum.

Καὶ ἐν τῷ ἑνὶ τῷ δευτέρῳ τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσου συνέβη, εἰς ὄραματα καὶ ἰσπνια ἔμπεσῖν τὸν βασιλεῦς, καὶ
 2 ταρσυχθῆναι ἐν τῷ ἰσπνίῳ αὐτῷ καὶ ὁ ὕπνος αὐτῷ ἐγένετο ἀπ' αὐτῷ. Καὶ ἐπέταξεν ὁ βασιλεὺς εἰσενεχθῆναι τὸς ἱερανοὺς, καὶ τὸς μάγους, καὶ τὸς φαρμακίους τῶν Χαλδαίων, ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ τὰ ἰσπνια αὐτῷ, καὶ παραγενόμενοι ἔξησαν παρὰ τῷ
 3 βασιλεῖ. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς. Ἐνυπνιον ἰώρακα, καὶ ἐκλήθη με τὸ πνεῦμα ἐπιγνῶναι ἐν θέλῳ τὸ ἰσπνιον. Καὶ ἐλάλησαν οἱ Χαλδαῖοι πρὸς τὸν βασιλεῦς Συριεῖ· Κύριε βασιλεῦ, πόν αἰῶνα ζῆθι. Ἀνάγγηλον τὸ ἰσπνιον, σε τοῖς παισὶ σου,
 4 καὶ ἡμῖς σοὶ φράσομεν τὴν σύγκρισιν αὐτῷ. Ἀπεκρίθεις δὲ ὁ βασιλεὺς εἶπε τοῖς Χαλδαίοις· Ὁ λόγος ἀπ' ἐμῷ ἀπέστη διότι, ἰάν μὴ ἀπαγγεῖλητέ μοι ἐπ' ἀληθείας τὸ ἰσπνιον, καὶ τὴν τῆς σύγκρισιν δηλώσητέ μοι, παραδειγματισθήσεσθε, καὶ ἀναληφ-
 5 θήσεσθε ὑμῶν τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὸ βασιλικόν. Ἐάν δὲ τὸ ἰσπνιον ἀδιασφῆγητέ μοι, καὶ τὴν τῆς σύγκρισιν ἀπαγγεῖλητε, λήψεθε δόματα παντοῖα, καὶ δαξασθήσεσθε ὑπ' ἐμῷ. Δηλώσατέ
 6 μοι τὸ ἰσπνιον καὶ κρινάτε. Ἀπεκρίθησαν δὲ ἐκ δευτέρου λέγοντες· Βασιλεῦ, τὸ ὄραμα εἶπον, καὶ οἱ παῖδες σε κρινῶσι πρὸς ταῦτα.
 7 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς· Ἐπ' ἀληθείας εἶδαί ὅτι καιρὸς ὑμῖς ἐξαγοράζετε, καθάπερ ἰώρακατε, ὅτι ἀπέστη ἀπ' ἐμῷ τὸ
 8 πνεῦμα. Καθάπερ ἂν προστέταχα, ὅτως ἔσαι. Ἐάν μὴ τὸ ἰσπνιον ἀπαγγεῖλητέ μοι ἐπ' ἀληθείας, καὶ τὴν τῆς σύγκρισιν δηλώσητε, θανάτῳ τερπείσεθε· συνείπαθε γὰρ, λόγους ψευδῆς ποιήσεσθαι ἐπ' ἐμῷ, εἰος ἂν ὁ καιρὸς ἀλλοιωθῆ. Νῦν ἂν, ἰάν
 9 τὸ ὄραμα εἰπῆτέ μοι, ὃ τὴν νύκτα ἰώρακα, ἠγνώσαμεν, ὅτι καὶ
 10 τὴν τῆς κρίσιν δηλώσητε. Καὶ ἀπεκρίθησαν οἱ Χαλδαῖοι ἐπὶ τῷ βασιλεῖ· Ὅτι ἴδεις τῶν ἐπὶ τῆς γῆς δυνήσεσθαι εἰπῆ τῷ βασιλεῖ,

Βασιλεῖ, ὁ ἰώρκει, καθάπερ εὐ ἰωταῖν. Καὶ πᾶς βασιλεὺς, καὶ πᾶς δυναστείη, τοῦτο πρῶτον ἐν ἰκατοῖν πάντῃ σοφόν, καὶ μάγον, καὶ Χαλδαίων. Καὶ ὁ λόγος, ἐν ζήτει, βασιλεῦ, βαρὺς ἐστὶ καὶ ἰπιδός, καὶ ἐδέει ἐστὶν, ὅς δηλώσει καὶ αὐτὰ τῷ βασιλεῖ, εἰ μὴ τὸ ἀγγελοῦ, ἢ οὐκ ἐστὶ κατοικητήριον μετὰ πάσης σκεπῆς. ὅθεν ἐκ τῶν δέχεται γένεθαι, καθάπερ οἷσι. Τότε, ὁ βασιλεὺς, συγγῆς γενόμενος καὶ περίλυπος, προσέταξεν ἐξαγαγεῖν πάντας τὸς σοφῆς τῆς Βαβυλωνίας. Καὶ ἰδογματίσθη, πάντας ἀπαλατῆσαι. Ἐηγήθη δὲ ὁ Δαυὶδ καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτῷ, χεῖρον τῷ συναπολέσθαι. Τότε Δαυὶδ εἶπε Βυβλὴν καὶ γνώμην, ἣν εἶχον, Ἀρριώχῃ τῇ ἀρχιμαγιστρῷ τῷ βασιλεὺς, ἢ προσέταξεν ἐξαγαγεῖν τὸς σοφῆς τῆς Βαβυλωνίας. Καὶ ἰκυνθάντο αὐτῷ λέγων. Ἀρριώχῃ τῷ βασιλεῦς, περὶ τίος δογματίζεται περὶ τῷ βασιλεῦς; Τότε τὸ πρῶτον ἰσημανεὶ ὁ Ἀρριώχῃ τῷ Δαυὶδ. Ὁ δὲ Δαυὶδ εἰσηλθε ταχέως πρὸς τὸν βασιλεῦς, καὶ ἤξιωσεν, ἵνα δοθῆ αὐτῷ χρόνος περὶ τῷ βασιλεῦς, καὶ δηλώσῃ πάντα ἐπὶ τῷ βασιλεῦς. Τότε ἀπελθὼν Δαυὶδ εἰς τὸν οἶκον αὐτῷ, τῷ Ἀνανίᾳ καὶ Μισαὴλ καὶ Ἀζαρκά, τοῖς συνεταίροις, ὑπέδειξε πάντας. Καὶ παρήγγειλε τηλαίαν καὶ βήσιν καὶ τιμαρῆν, ζητῆσαι περὶ τῷ κυρίῃ τῷ ὑψίτε περὶ τῷ μυστηρίῳ τῷ; ὅπως μὴ ἐκδοθῆσθαι Δαυὶδ καὶ οἱ μετ' αὐτῷ εἰς ἀπόλασιν ἀπὸ τοῖς σοφῆς τῷ Βαβυλωνίῃ. Τότε τῷ Δαυὶδ ἐν ὄραματι, ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ, τὸ μυστήριον τῷ βασιλεῦς ἐξεφάνθη εὐθύμως. Τότε Δαυὶδ ἐλόγησε τὸν Κύριον τὸν ὑψίτον, καὶ ἰκφανήσας εἶπεν. Ἔσω τὸ ὄνομα τῷ κυρίῃ ἐυλογημένον εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἡ σοφία καὶ ἡ μεγαλειότης αὐτῷ ἐστὶ. Καὶ αὐτὸς ἀλλοιοῖ καιρὸς καὶ χρόνος, μεθιστῶν βασιλεῖς, καὶ καθιστῶν, δίδως σοφῆς σοφίαν, καὶ οὐνεσθ τοῖς ἐν ἐπισήμῃ ἔσθ. ἀνακαλύπτων τὰ βυβλῆα καὶ σκοτεινὰ, καὶ γνώσκων τὰ ἐν τῷ σκότει καὶ τὰ ἐν τῷ φωτὶ, καὶ παρ' αὐτῷ καταλύσας. Σοὶ, κύριε τῶν πατέρων μου, ἐξομολογῆσαι καὶ αἰνῶ, ὅτι σοφίαν καὶ φρόνησιν ἔδωκας μοι, καὶ νῦν ἐσήμανάς μοι, ὅσα ἤξιωσα, τῷ δηλώσαι τῷ βασιλεῖ πρὸς ταῦτα. — — — Τότε τὸ ὄραμα. Καὶ τὴν κρίσιν δὲ ἔρῳμεν ἐπὶ τῷ βασιλεῦς. Συ, βασιλεῦ, βασιλεὺς βασιλεῦς, καὶ σοὶ ὁ κύριος τῷ ὑψίτῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἰχὺν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν ἔδωκεν

ἴδωκεν ἐν πάσῃ τῇ οὐκρινῇ. Ἀπὸ ἀνδρείων, καὶ θηρίων, ἀγγέλων, καὶ πεταπῶν ἕρων, καὶ τῶν ἰχθύων θαλάσσης, παρέδωκεν ὑπὸ τὰς χεῖρας σου, κυριεύει πάντων οὐ εἴ ἢ κεφαλῇ ἢ χρυσῇ. Καὶ μετὰ σὺ ἀναστήσεται βασιλεία ἐλάττων σου, καὶ τρίτη βασιλεία ἄλλη χαλκῇ, ἣ κυριεύσει πάσης τῆς γῆς. Καὶ βασιλεία τετάρτη ἰχυρᾷ ὡς ὁ σίδηρος, ὡσπερ ὁ σίδηρος ὁ δαμάσκειον πάντα, καὶ ὡς ὁ σίδηρος πᾶν ἄλλο ἐκείνων. Καὶ ἐμδήσεται πᾶσα ἡ γῆ. Καὶ ὡς ἰώρακος τῆς πόδας αὐτῆς καὶ τῆς δακτύλου, μέρος μὲν τι ἰσραὴλ καραμικῷ, μέρος δέ τι σιδήρῳ, βασιλεία ἄλλη διμερῆς ἔσται ἐν αὐτῇ, καθάπερ εἶδος τῶν σιδηρῶν ἀναμεμιγμένον ἅμα τῷ πηλίνῳ ἰσραὴλ. Καὶ εἰ δακτύλοι τῶν ποδῶν μέρος μὲν τοῦ σιδηρῶν, μέρος δέ τι ἰσραὴλινόν μέρος δέ τι τῆς βασιλείας ἔσται ἰχυρῶν, καὶ μέρος τι ἔσται σιδηροειδέσων. Καὶ ὡς εἶδος τῶν σιδηρῶν ἀναμεμιγμένον ἅμα τῷ πηλίνῳ ἰσραὴλ, συμμιγνύσονται εἰς γένεσιν ἀνθρώπων, οὐκ ἴσονται δὲ ὁμοιοῦντες, ὅτι ἀνωῦντες ἀλλήλοις, ὡσπερ εἰδὲ ὁ σίδηρος δίνεται συγκαρῆθαι τῷ ἰσραὴλ. Καὶ ἐν τοῖς χρόνοις τῶν βασιλείων τούτων γήσει ὁ θεὸς τῷ ἕρων βασιλείαν ἄλλην, ἣτις ἔσται εἰς τὴν αἰῶνα, καὶ ἡ φθαρήσεται, καὶ αὐτὴ ἡ βασιλεία ἄλλο ἔθνος ἢ μὴ ἴσῃ, πατάξει δὲ καὶ ἀφανίσει τὰς βασιλείας ταύτας, καὶ αὐτὴ ἐστήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Καθάπερ ἰώρακος ἐξ ἔργου τμηθῆναι λῆθον ἀπὸ χερῶν, καὶ ἀντιποιεῖται τὸ ἰσραὴλ, τὸ σίδηρον, καὶ τὸν χαλκόν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ τὸν χρυσόν ὁ θεὸς ὁ μέγας ἐσήμασε τῇ βασιλείᾳ τῶν ἐσόμενων ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. Καὶ ἀκριβῆς τὸ ἔραμα, καὶ πιστὴ ἡ τέτι κείρις. — — —

Satis videtur, cognita hac particula, in uniuersum iudicari posse, quae sit uersionis huius indoles, quid distet a Theodotionica, quid addatur, omittatur, aliter exprimat. Et quamquam nemo quaerit, quam bene graece huiusmodi uersiones factae sint, quas omnes constat hebraismis intertextas esse: in multis tamen Alexandrinam paulo liberioiorem in deserendo hebraismo esse, non frustra quis existimet.

Maiora uero et notabiliora additamenta haec sunt: Afariae hymnus, et alter ille Danielis atque fociorum, infertus uterque capiti tertio (quamquam de hoc additamento, quod quiuvis sponte expectat, vix monendum erat): porro

hi

historia Susannae, quod est caput tertium decimum, et narratio de Belo, quae caput quartum decimum absolvit. Utriusque narrationis textus multum differt a lectione ea, quae vulgo in graecis bibliis reperitur: in notulis adiectis Cef. Editor hos libellos vindicat ab eorum opinione, qui apocryphis eos accensent, eorumque auctoritatem minuunt. Praeter haec additamenta reperimus aliud ineunte capite quarto, cuius versus nonnulli bis positi sunt. Sed quis non videt, duas versiones, quae in Origeniano opere separatae fuerant, aut librariorum incitiae, aut alio casu, in unam esse commistas; cuius generis errores, qui in codices harum versionum irrepserunt, a criticis passim notati sunt. Rursus sub finem quarti capitis, et quinto versus capitis quinti, plura sunt adiecta: Vicissim desunt interdum versioni Alexandrinae, quae Theodotionica habet. Sed singula adscribere longum foret.

In hac igitur versione speramus certatim elaboraturos esse veteris testamenti interpretes. Primum autem omnium videtur hoc agendum, ut additamenta, ex aliis versionibus illata, secerentur, quod in Montefalconiano opere saepius factum est: in quo magnam utilitatem habebunt loca Patrum, maxime graecorum, cum vero etiam Hieronymi. Cf. huius versionis Editor, ut infra narrabimus, iecit quidem huius rei fundamenta; sed res, tot difficultatibus septa, nec ab uno, nec eodem tempore, his omnibus liberari potest. Multum item operae videtur Josepho comparande impendendum esse, ut vel hic ad excusandos Alexandrinos, vel Alexandrini ad Josephum defendendum, conferantur, cum multi soleant ad reprehendum Josephum procliviores esse. Ita demum adparebit, an haec versio ad remouendas difficultates, in Daniele obvias, illustrandamque chronologiam, faciat.

Sed demonstrandum est, quidnam in hac editione praestitum sit a Viro doctissimo, cui eam debemus. Singulis ergo capitibus subiecit animaduersiones, criticas maxi-

me, in quibus diligenter notat discrimen huius versionis a vulgata et Theodotionica; diffensum item numerorum. Explicat etiam quaedam loca, et vocabula: tum colligit loca Patrum ecclesiae, in quibus aliquid tribuitur versioni Alexandrinae, quod in hac ipsa, quae nunc in lucem protracta est, existat. Inseruit porro his animaduersionibus quaedam scholia, codicis Chisiani marginibus adscripta, quae tamen nihil magno opere continent, quod ad illustrandam rem pertineat: nam plerumque loci alicuius summa brevis indicatur. In ipso autem textu expressae sunt omnes notae criticae, obeli, asterisci, aliaeque, ut fuerant in codice reperiae, et ab Origene in illo nobilissimo opere posita, nisi quas ignorantia aut negligentia librariorum perturbavit: de quibus notis Editor Cel. p. 22. praefationis monuit, Graecae versionis adiecta est latina.

Codex ipse p. 21. praefationis breuiter descriptus est, quem Mabillonius annis abhinc octingentis scriptum esse agnouit. Praefationi adiecta sunt celeberrimorum virorum de eo testimonia: Subscriptio eius (p. 74. ipsius operis) aeri incisa exhibetur. Narratur etiam (p. 34. praefat.) praeter alios Leonem Allatum et Josephum Blanchinum edendo codici animum adiecisse, sed res ad hunc usque diem irrita fuit.

Sequitur, ut ad ipsum opus redeamus, ineditum fragmentum commentarii Hippolyti in Daniele (a. p. 95. ad p. 122.), ex eodem codice Chisiano depromptum. Sunt autem homiliae, in quibus etsi satis diligens Hippolytus fuit, tamen arbitrarie sunt explicationes, numeri item vitiosi, et alia, quae non omnia videntur a iusta examinandi diligentia profecta esse. De Hippolyto in praefatione (p. 26.) dictum est, fuisse episcopum portus Romani, cui et ipsi cura Transiberinae Romae atque insulae Tiberinae demandata fuerit, unde Romani episcopi nomen, (sic enim adpellatur in hoc codice,) ei haeserit.

Hunc

Hunc commentarium excipit textus versionis Theodotionicae, cum latina versione, et variis lectionibus codicis Vaticani et vulgatae versionis (a p. 131 — 216). Rursus eadem versio integra expressa est, posita e regione Alexandrina versione (a p. 220 — 305), ut uno oculorum obtutu perpetua utriusque similitudo posset animaduerti. Sed hic mallems, Virum Cel. paucioribus defunctum esse, ut et molis operis, et sumptibus lectorum parceretur. Profecto enim haec omnia, sine molestis istis repetitionibus, accurate potuissent cognosci. Est quidem editor cuius sua libertas relinquenda; neque nos his admonendis iniuriam facere Viro docto volumus; sed veremur, ne hoc modo liber utilissimus, et theologis doctioribus necessarius, in pauciorum manus veniat.

Reliqua pars huius operis, eaque satis prolixa, inscribitur: *Apologia sententiarum patrum de septuaginta virali versione*, et constat quinque dissertationibus (a p. 309 — 632.) In iis ergo ab Auctore doctissimo multa eruditionis atque lectionis documenta exhibita esse, et agnoscimus, et profitemur; sed ipsum earum argumentum declarat, veterem tractari controversiam. Neque adeo in iis reperiuntur quae nondum in utramque partem dicta sint. Quodsi Cel. Auctor nouis argumentis occurrisset Hodio, Usserio, Dalonio, Simoni, aliis, multo plus utilitatis videtur habitura fuisse haec disputatio. Sed nostrum est narrare, quidnam expositum inuenerimus. Dicitur nempe aduersus hos, qui in historia Alexandrinae versionis multa perperam, multa ambigue, multa falso tradita esse statuerunt, differiturque de insigni studio Ptolemaei in augenda bibliotheca, librisque omnis generis, eius iussa in graecam conuersis. Ostenditur porro, scriptores profanos, etiam sacerdotes aegyptios, postquam innotuerat versio Alexandrina, multum ex ea profecisse, et Lycophronem, Simonidem, Menandrum, et alios, quorum loca cum sacrae scripturae locis conferuntur. Num vero aliqua similitudo, in iis praesertim, quae ratio-

ne duce cognosci possunt, efficiat, ut alium ex alio locum expressum dicamus, nobis quidem magnopere dubitandum videtur. Talia enim multo ante, quam facta est Alexandria versio, a multis scriptoribus profanis dicta erant, e quibus Lycophron et Menander sua haurire potuerunt. Sed his adnumerat etiam Cleanthem, cuius hymnus nobilis est, in quo homines *proles Dei* (*γίνοις θεῶν*) dicuntur: quo respexisse putat Paulum in actis apostol. (17, 28.) Hunc hymnum, (de quo Fabricius in bibl. gr. vol. 2. p. 397. dixit,) etiam iam alii ediderunt, tamen Auctor Cel. de novo e cod. MS. edidit. Nos ergo eum contulimus cum ea recensione, quae in Cudworthi System. intell. (p. 515. ed. Mœhem.) obuia est, et varietatem hoc loco notandam esse indicauimus. Versu 3. in cod. deest *καὶ* ante *πάντι*. Sed hoc repugnat metro. V. 5. *μῦθος*, pro *μῦθον*. V. 8. *ἦ* *κεν*, pro *ἦκεν*. V. 9. *ἀνθρώπων*, pro *ἀνθρώπων*. V. 13. in eod. est integer. *Θοῦτ᾽ ἀγγέλιμος μεγάλων μαρτύρων Φάεσσα*. V. 18. Post *ανίαις* insertus est totus hic versus: *Ἄλλ᾽ ἐν καὶ τὰ περισσὰ ἐπίσταται ἀγρία θάλασσα*. V. 23. *δύομεροι*, pro *δύομεροι*. Post. v. 29. inserti sunt duo versus; sed in priore locum est: — — *ἐπ' ἄλλοτε ἄλλα φέροντες Σπειδόντες μάλα παράπαν ἐπιπτόια τῶνδε γενέσθαι*. V. 32. *πάτερ* pro *πατήρ*. Alia dissertatione tractantur ea, quae in versione Alexandrina (Daniel. 11, 9. 30.) de Romanis et Aegyptiis leguntur in hunc modum: *Καὶ ἐνέχθησαν βασιλείαν Αἰγύπτου, ἐτ. v. 30, καὶ ἔζησαν Ῥωμαῖοι, καὶ ἐξέσταν αὐτὸν, καὶ ἐμβρομήσουσιν αὐτῶν*. Ex his colligit Editor, magnam esse debere versionis huius auctoritatem, quae sensum expresserit euenti ipso comprobatum. Praeter alia de opibus Alexandriae, et historia Ptolemaci, delabitur ad hunc sermonem, ut ea, quae leguntur quidem in Alexandrina versione, sed ab hebraico textu absint, olim adfuisse ostendat. Quomodo enim ea, quae in libro de Esther hebraicus textus non habet, tamen ut paraphrasi chaldaica supersunt: ita, si mentem eius recte cepimus, suspicatur in Danielis quoque vaticiniis ea, quae ab Ale-

ram-

Andrinis adfuta existimantur, olim existisse. Demetrius Phalereo, cuius et ipsius quaedam esse solent in hac disputatione partes, vindicat Cl. Editor historiam iudaicam, et libellum *πρὸς ἰεραρχίας*. Per eam occasionem (p. 452.) e codice quodam denuo edidit Cosmae prologum in Psalmos, Alia dissertatione repetuntur ea omnia, quae de Aristeo dudum prodita, refutata, defensa, et multis modis excussa sunt: sed Vir Clarissimus Aristeam acriter defendit. Ab his digreditur ad omnem Musei Alexandrini, et nobilissimae illius bibliothecae historiam, quam uberrime tractat.

Haec est brevis *Apologiae* huius summa, in qua excerpanda non veremur, ne in brevitatis nimiae reprehensionem iustam incurrerimus. Nam contra disputare non est huius loci; ea vero, quae aliunde nota erant, recensere videbatur nimium. Igitur, quae propria sunt huic Editori doctissimo, attingenda putauimus sic, ut, quatenus eius esset mens, quamque rationem sequeretur, adpareret. Adparet enim ex his, quae proposuimus, Patrum hac de re testimonia defendi, ac versionis Alexandrinae auctoritatem muniri.

Unum praeternittere non possumus, quod in extrema disputatione multis ostenditur, Homerum, aliosque, bene multa deriuasse e Judaica religione et Scriptura sacra. Putat igitur, narrationem Homericam de Bellerophonte cum rebus Iosephi Patriarchae tam perspicue consentire, ut nulla dubitatio de similitudine superesse possit. Rursus Ate Homericum est peccatum, aut ipse adeo Satanas. His atque talibus argumentis, quibus et alii veteres ac recentiores usi sunt, demonstrare conatur, iudaicarum rerum notitiam ad paganos venisse. Quod autem Patres ecclesiae eadem ratione usi sunt, partim ut adpareret omnem paganorum sapientiam e libris sacris Iudaeorum fluxisse, partim ut iis, quae sacri scriptores interdum tradunt, fidem
fa

facerent, si in exteris similia occurrere docerent, id profecto non valet ad rem confirmandam, cum talia omnia nobis quidem videantur κατ' ἀνθρώπων esse disputata. Nam quod Clemens Alexandrinus omnem philosophiam e Mosaico fonte haustam dicit, id quam operose, contorte, ambigue, atque ita ingeniose demonstrat, ut saepe numero obscura quaedam similitudo rem omnem in clara veluti luce ipsi videatur collocare. Theodoretus quidem, in iis praesertim libris, qui de Graecorum morbis curandis scripti sunt, quid non agit, ut πίσυρ religionis nostrae cum πίσυρ ea, de qua philosophi dicunt, comparet. Denique Justinus Martyr, qui et ipse fabulas paganas cum euentis quibusdam, in sacra Scriptura traditis, confert, et usque eo progreditur, ut saepe offendat lectores, nonne unice hoc demonstrat, non spernenda esse quae in religione nostra tradantur, quia pagani similia narrent. Egregiam vero Scripturae sacrae ἀξιοπιστίαν, quae hoc fundamento nititur. Sed Justinus, his ita tradendis, prudenter moliebatur animos paganorum reddere ad credendum procliuēs, ut inciperent modo secum reputare, non absonam esse christianam religionem, quae in multis adeo similis sit paganis historiis. Ex hac igitur disputandi ratione nos quidem non audemus concludere, omnia illa, quae in paganorum libris utcumque sint similia libris nostris, ex his in illos deriuata esse, nosque in hac re a sententia Patrum ecclesiae stare debere.

Sed haec omnia non eo pertinent, ut quidquam velimus doctrinae Auctoris V. Cl. atque diligentiae detractum: quin potius ultro et libenter fatemur, rei criticae peritos homines omnes magnam ei gratiam habituros, quod prouiderit, Chisiani codicis accurata editione, ne lectio Danielis multis locis haberet, quae vel omnino non, vel difficulter intelligerentur.

GRA

*GRATII FALISCI CYNEGETICON ET M. AU-
RELII OLYMPII NEMESIANI Cynegeticon cum no-
tis sel. His TITII, BARTHII, VLITII, JOHNSONII,
et PETRI BURMANNI integris.*

Mitauiae apud JAC. FRIDER. HINZIUM MDCCLXXV.
8. pagg. 186.

Paucos protulit erudita antiquitas, qui rem venaticam carmine exponere adgrederentur. Horum ex Latinis vix duo tristissimum illud barbaricorum saeculorum incendium effugerunt, quibus, ut ex mediis flammis ereptis, femiustis, ad nos peruenire contigit. Etsi vero non leuiter dolendum videtur, hos venaticorum carminum auctores, Gratium et Nemesianum, ita esse relictos, ut membris luxatos et priuatos, ipsae hae tamen reliquiae gratiae omnibus acceptaeque esse debent, praesertim quum non ita mala sint habitae, ut integri corporis simile nihil existeret. Gratium praesertim, aureae aetatis poetam, eos non contemtu-ros certum est, quibus Latinitatis purae studium curae est cordique. Et ipsorum carminum haec est ratio atque indoles, ut rerum poetarum studiosus non sine voluptate ab eorum lectione discesserit. Verbis enim et loquendi formulis a rebus bellicis ad venatum traductis, ieiuna ista rerum venatoriarum depressaque materia, vehementer extollitur, ut magnifici quid heroicique non raro sonare videatur. Et prae Gratio nobis quidem Nemesianus, licet deterioris aevi poeta, et hac de causa vehementer se probauit, quod facile quiddam, leniusque fluens, in eius carmine animaduertemus; cum Gratius in hoc praestet, quod castae Latinitatis auctor sit habendus. Eamdem rationem sequutus est editor, qua usus est in Calpurnii et Nemesiani Eclogis. Pariter notas dedit selectas, id est, eas maxime, quae

B b b b

Gram-

Grammaticam interpretationem spectarent. Sunt quidem, etiam post delectum, notae iusto, ut videtur, copiosiores, sed vix fieri aliter potuit, cum Burmannianae notae integrae debebant retineri. Quod si nostri res fuisset arbitrii, etiam de Burmanni notis magnam partem omissemus, praesertim eas, in quibus superiorum interpretum falsas explanationes damnat, siue aliorum scriptorum loca, tentata ab aliis, aut perperam explicata, vindicat, et suo modo interpretatur. In primis hoc bene est factum, quod Ulitii ambages, per quas transcurrit, in arctum sunt redactae. Videtur enim Ulitius non tam commentarium in venaticos hos poetas edere, quam omnem omnino rem venatoriam explicare voluisse; in eo praeterea non ferendus, quod ubique occasionem captat atque venatur, per quam Barthium, interdum quidem a vero aberrantem, acerbissime, et rustico plane more, carpere possit, adeo ut et ipse Burmannus Barthium plus semel defenderit. Verum hoc est, Barthianam crisin non raro esse audaciorum, et interpretationum eam rationem, ut, quae uno loco dicat, ea et ad multa alia possint adhiberi, et ab ipso saepius sint adhibita. Ex his ea deligere, quae scriptori proprie sint apta, perquam est difficile, neque tamen inexcusable, cum Barthius, etiam si peccauerit saepe, tamen inter infimos non sit censendus. Johnsoni notarum magna pars est omissa, et id recte quidem. Taediosam enim est, in notis Johnsoni tum ea, quae alii iam dixerunt, attuleruntque, siue his similia, iterum legere, tum ipsius Johnsoni non nimis magni pretii adnotatiunculam cognovisse, quae nihil te reddat sapientiorum.

HISTORIAE AUGUSTAE SCRIPTORES SEX,

*Aelius Spartianus, Jul. Capitolinus, Ael. Lampridius, Vulc.**Gallicanus, Trebell. Pollio, Flau. Vopiscus.*

Lipsiae, apud Siegfried. Lebrecht Crusium MDCCLXXIV. 8.

Et si multa infunt in hisce historiae Augustae scriptoribus, ita comparata, ut iure reprehendi posse videantur, siue pñrasin spectes, scribendique genus, siue ipsam rationem, qua res gestas Imperatorum enarrauerunt: non pauca tamen habent, quae ipsos vehementer faciant commendabiles. Magna quidem pars eorum, quae de Imperatoribus tradunt, propriae non pertinet ad historiam, sed ad commentarios de rebus priuatis et domesticis: sed primo, cum apud alios scriptores meliora vix reperiantur, necessario his debemus esse contenti; deinde, ea fuisse tempora est tenendum, per quorum turbas, continuasque seditiones per omnes fere Imperii Romani prouincias, vel optimus Princeps, et summa virtute tam ciuili, quam bellica peditus, egregie quid et salutare reipublicae vix instituere possit. Priorum enim Principum vel incuria et negligentia, vel foedissimis vitiis, totum imperii quasi corpus ita plerumque accipiebat luctum laceratumque, ut, cui primum malo occurreret, quodue detrimentum prius resarciret, non facile esset ad decorandum, praesertim militari disciplina plane corrupta, quae bonos Principes paucos annos, interdum aliquot menses, rebus praesse pateretur. Quae tamen ipsa historiae studiosum scire non parum refert; et cum aliunde cognoscere non possit, ipsa haec pauca non contemnit. Quo numero autem iure consultis scriptores isti sint, ut vero etiam esse debent, non est quod moneamus, cum permulta infunt ad historiam antiquorum iuris consultorum, legumque, accurate cognoscendam, plane necessaria. Latinitas denique, qua hi scriptores usi sunt, est illa quidem horrida et barbara, sed

scribendi genus, qui rerum gestarum est studiosus, non ita magni habet, ut scriptorem, etiam pessimo scribendi genere usum, id e eo abiiciendum putet, licet Livium, similesque, etiam cum delectatione legat. Inter ipsam tamen scribendi barbariem interdum, quamquam non nimis saepe, emicat quasi ex insperato flosculus aliquis, unde veterum esse illos quidem voluisse imitatores apparet, sed ingenii forte viribus destitutos, temporum aliisque rationibus praepeditos. Et ipsa haec non optima Latinitas multum erit utilis Theologis, ad cognoscendam Latinitatem oeclesiasticam, ex qua multa habet, Christianorum usu et commercio cum hominibus gentilibus paulatim etiam linguam vulgarem afficiente. Vidimus hoc etiam observatum S. R. *Ernesto* ad *Fabric.* Bibl. Latinam Tom. III. p. 102.

Pauca haec praefati, ipsam novam horum scriptorum editionem describamus. Textus est ille recensiois *Salmasianae*, qualem *Hackii* fratres duobus voluminibus, superiore saeculo dederunt. Melius forte factum fuisset, si ex ipsa editione *Salmasiana* repeteretur, nam illis *Hackiorum* promissis, de textu quam emendatissime excuso, non nimis fidimus. Totum opus instituit *Joannes Petrus Schmidius*. A. M. qui et Latinitatis Indicem confecit. Quam rationem editor sit sequutus, non satis clarum est, cum ipse, incertum ob quas causas, praefationis, quod sane consultum fuisset, nihil addiderit; et in praefatione quam *Cel. Püttmannus* scripsit, editorem esse *Schmidium*, et Indicem confecisse, simpliciter tantum dicatur. *Püttmanniana* praefatio partim in hoc versatur, ut ea commemorentur, quae in his scriptoribus a variis eruditis hominibus sunt reprehensa, et quomodo ab his reprehensionibus utcumque possint liberari; partim ut tradat historiam qualemcumque editionum earum, quas *Cl. Püttmannus* oculis usurpavit, praecipue eius, quae princeps omnium habetur, *Mediolanensis*. Similia his fere tradit S. R. *Ernesti* ad *Fabric.* Bibl. I. c. qui et ipse hanc editionem, titulo orbatam, possidet. Nos, qui antiquissimas editiones inspeximus, et illud ipsum exemplar *Ernestia-*

num

num, tum ex typorum conditione intelleximus, cum ex iis, quas doctissimus Schmidius in Indice attulit, lectionum varietatibus, quae tales sunt, ut ex nulla sequentium editionum potuerint promanare, illud exemplar Ernestianum, quocumque demum loco sit excusum, omnium editionum esse antiquissimum, licet annus definiri nequeat. Illud etiam in hac editione obseruauimus, nescimus an et alii, non modo in singulis uocibus esse insignes varietates, sed etiam bene longas particulas interdum esse constitutas, nonnulla etiam plane alio loco posita. Praefationem *Püttmanni* sequuntur Praefationes *Casauboni* et *Salmasii*, quae sane temere fuerunt ab Hackiis omissae, quam multa in iis continentur, ad intelligendos ipsos scriptores utilia, et ad cognoscendos *Casauboni* et *Salmasii* labores per necessaria. Adiunxit itidem Cl. *Püttmannus* Gottfr. *Mascouii* orationem de scriptoribus Hist. Aug. *Harderouici* 1731. habitam, egregiam illam, et ipsos scriptores multis locis bene illustrantem. Addita sunt deinde nonnulla ex *Dodwelli* Praelect. *Cambden.* ad hos scriptores facientia. Haec praestitit *Püttmannus*. Neque videtur magnopere reprehendendum, quod, quae *Vossius* de his scriptoribus tradidit, addita sint, licet post virum hunc doctissimum multa melius et accuratius ab aliis sint dicta. De textu nihil habemus quod dicamus. In uniuersum arbitramur, bene factum fuisse, si omnis singularum editionum varietas, diligenter notata textui esset subiecta. Optarem, praestitisse id doctissimum Schmidium, qui, ut ex Indice apparet, satis ab antiquis editionibus fuit instructus, ex quibus lectionum diuersitates, etsi non omnes, adnotatas vidimus. Collecta sic esset materia critica, ad textum ipsum, quantum sine codicum scriptorum auctoritate fieri potest, utcumque constituendum, et de cuiusuis editionis indole et bonitate certius posset iudicari. Nam etiam post medicam manum *Casauboni* et *Salmasii*, multae hos scriptores obsident corruptelae, quas hi diuini aut neglexerunt, aut non prehenderunt. *Vossius* quidem est Codicibus uterque, et editionibus antiquis,

sed neuter ita, ut diligenter singula loca ad eas examinaret, sed tantum eas inspicerent, ubi vel locus non statim poterat intelligi, vel emendatio non esset in promptu. Idque cuilibet, modo paucas adnotationes Casauboni et Salmasii critica diligentia pertractanti, statim apparebit. Saepenumero etiam redditur incertum, quam lectionem in Codice inuenerint, cum, ut Schmidius in Indice aliquo loco obseruat, aliam Casaubonus, aliam Gruterus et Salmasius, Codicis Palatinae adferant lectionem. Editionem illam, quae dicitur, Mediolanensem, saltem non accurate et ubiuis a Salmasio inspectam, ipsi eius rei periculum cum facerimus, pro certo possumus affirmare, quod apparet etiam ex Indice Schmidiano, quamquam et hic ipse tantum locis dubiis adhibuisse videtur.

Indicis, quem Schmidius confecit, hanc deprehendimus indolem atque rationem. Latinitas horum Scriptorum diligenter est notata, non ita quidem, ut etiam a viris magnis indices confici videmus, ut tantum verba scriptoris, loquendique formae omnes, nulle ponantur, sed breuibus, et per modum Scholii, addidit Schmidius interpretationem iis, quae ab usu purioris Latinitatis abhorrent. Et hoc obseruauimus, explicationes locorum difficultium, a Casaubono et Salmasio in adnotationibus datas, breuiter esse commemoratas; quod percommodum iis est, qui amplas, et copiosas, inprimis Salmasii notas, nec potest, nec vult perlegere. Continent haec quidem boni permultum, testanturque summam viri eruditionem, sed quam saepe hoc loco non quaesiuenis. Interdum discedit Schmidius ab ueriusque interpretatione, sed cum reuerentia tantorum virorum nominibus debita, praesertim in emendationibus a Salmasio tentatis, quae sane non raro iusto sunt violentiores. Editionum antiquarum lectiones subinde commemorat, quod saepius etiam, ut iam diximus, factum vellemus.

*M. AURELII OLYMPII NEMESIANI ECLOGAE**IV. et T. Calpurnii Sicuti Eclogae VII. ad Nemesianum**Carthaginiensem, cum notis selectis Titii, Martelli, Visitii, et**Petri Burmanni integris.*Mitaniæ apud Jacob. Frider. Hinziûm MDCCLXXIII. 3.
pagg. 226.

Vergente paulatim ad occasum Romanorum imperio, bonarum litterarum elegantiaeque omnis simul ruina consequuta est. Non tantum deerant, qui ipsi in quocumque litteratae elegantiae tale quid praestarent elaborarent, quod ita probatum, omnibusque numeris quasi absolutum esset, ut ad fastigium accederet, aliisque, quod imitarentur, proponi posset. Sed et illi ipsi, qui animum in quocumque eruditionis genere ad scribendum adiecerent, mali erant bonorum imitatores, inanique pulcritudinis specie sibi efficta, omnia fere, quae pulcra ab antiquis acceperant, foede deformabant. Haerebas in hoc luto tantum non omnis scribentium multitudo, oratores, philosophi, historici, quod ex aevi sequioris monumentis clarissime posset demonstrari, nisi esset in confesso. Vera poetica, ceteris corruptis, aliquamdiu intacta fore stetit, siue leui tantum quodam ingruentis barbariei spiritu adflata est. Testatur hoc poetarum non exigua, ut talibus temporibus, multitudo. Qui etsi aureae aetatis poetis non possunt aequiparari, ea tamen conscripserunt carmina, quae, licet cum antiquis non conveniant, tamen aliquo numero censi possunt et debent. Cuius rei, utrum impetus aliquis felix humani ingenii ad poësin, sit causa, an, veteres Poetae diligentius leuitati id sibi vindicent, disquirere nostri non est instituti. Suffecerit monuisse, aëno sequiore etiamnum poetas probabiles existisse, inter quos quatuor referendi sunt duo carmi-

RUSA

num Bucolicorum scriptores, *Calpurnius* et *Nemesianus*, ne-
mo dubitare poterit. In noua horum Poetarum editione,
quid praestitum sit, titulus indieat. Institutum uniuersum
non possumus non probare. Cum enim editiones horum
Poetarum pastoritiorum separatae rarissimae sint, bonum est,
eos iam factos parabiliores. Et collectionem Burmannia-
nam pauci sunt qui emant, partim ob pretium non illud
leue, partim ob libri magnitudinem, partim ob notanda,
quibus onerata est abundantiam. Quas cum delegerit
editor, in eo inprimis iuuenum commodis consultit, quibus
haec carmina bucolica, post Virgilium, non sine utilitate
di possunt atque explicari. Poteritque a praecipitatore peri-
to demonstrari, quo successu Virgilium imitati sint hi poe-
tae, quando propius accesserint, quando longo intervallo
ab illo steterint remoti. Notarum delectus hac ratione est in-
stitutus. Grammaticam interpretationem, quae sane in ex-
plicatione scriptoris cuiuscumque prima esse debet, maxime
spectatam vidimus. Antiquiores interpretes si quid habe-
rent, quod ad hanc rem faceret, id diligenter est delectum,
ita tamen, ut superflua, et quae nihil facerent ad intelli-
genda verba, omitterentur, neque eadem interpretatio bis
poneretur. Porro, cum in adnotationibus breuitas cum
perspicuitate unice sit probanda, id operam dedit editor, ut
eam amplecteretur interpretationem, quae ex hac ratione
prae caeteris videretur commendabilis, siue esset antiquioris
interpretis, siue recentioris. Et profecto haec via est per
quam bona, in qua tirones ad intelligentiam veterum au-
ctorum adducuntur. Hos enim notarum multitudo, praeser-
timum ad rem non facientium, et defatigat, et vehemens
conturbat, imo intelligentiam scriptoris impedit potius,
quam ut adiuuet. Si homines firmata iam aetate de adnota-
tionum inutili copia saepe queruntur, nemo non potest lau-
dare, ubi quis iusta et perspicua breuitate adolescentibus
seruire instituit.

APP.A.

MENSIS DECEMBRIS A. MDCCCLXXIII. 567

APPARATUS CRITICI AD DEMOSTHENEM

*Volumen I. Hieronymi Wolfii et Joannis Taylori ad Ora-
tores annotationes tenens.*

Lipsiae typis W. G. Sommeri 1774.

APPARATUS CRITICI AD DEMOSTHENEM

*Volumen II. tenens Wolfii et partim Taylori quoque Annota-
tiones ad Orationes eas, quae volumen secundum editionis Lipsi-
ensis implent; tum proprias quoque JO. JACOBI REISKE
annotationes ad Demosthenem, ab eoque collectas varietates le-
ctionis. Ibid. eod.*

APPARATUS CRITICI AD DEMOSTHENEM

*Volumen III. tenens JO. JACOBI REISKE reliquas ad
Demosthenem annotationes, ab eoque collectas varietates
lectionis.*

Lipsiae typis W. G. Sommeri 1775. in 8vo.

Quo consilio, quo studio, quibus opibus et adiumentis
Clarissimi et de graecis litteris praeclare meriti Editore
Demosthenis Orationes denuo edi coeptae sint, expositum
fuit eo horum Commentariorum loco, quo cognitionem et
notitiam istius operis, quale tum apparebat, cum affectum ad-
huc necdum absolutum erat, dare meminimus.

Nunc, quomodo istud consilium persequutus sit,
quam rationem edendi et commentandi tenuerit, quomo-
do vel paratis, vel novis auxiliis usus sit, restat ut commemoremus. Etenim cum superioribus quae prodierant Vo-

C c c c

lu-

luminibus Graecae tantum Orationis verba ab ipso recensita comprehenderentur, sine Observationum Variarumque Lectionum additamento, et tamen iis potissimum, quibus inesset. Graecitatis per criticas rationes intelligendae et iudicandae cupiditas, haec editio pararetur: placuit seorsim exhibere, quaecunque vel superiorum Editorum cura et diligentia ad ornandum illustrandumque Demosthenicarum Orationum complexum, contulisset, vel propria promissis extulissetque industria,

Haec quidem omnia nomine Apparatus Critici, per tria Volumina distributi, ita describuntur, ut prius, et dimidium alterum volumen, integras Hieronymi Wolfii et Tayloranas adnotationes, secundum Londinensem editionem, referat. Quibus subiectae ipsius Reiskii notae dimidiam partem tenent, et tertium volumen satis spissum complent. Sunt autem hae notae duplicis generis, quorum alterum in Graecis explicandis cernitur, alterum in Varietate Lectionis enotanda, itemque in coniecturis Virorum doctorum et suis commemorandis, versatur.

De utroque antequam dicamus, iuvat afferre quae de Interpretum Demosthenis laboribus sentiat. Etenim, in quibus bene de Demostheno meritis sit H. Wolfius, ea gratus agnoscit, eique saepe fauet studiosius quam Tayloro et Marclando, quorum utrumque ipsi iniquum passim queritur, et inexcusabilius illo peccasse demonstrat, pari subinde, cum vehementius forte commotus est, verborum acerbitate, eorum criminationes retundens. Modum autem Tayloranae editionis prodendae parum probat. Nam primum unamquamque orationem seorsim iussisse typis exscribi. Tum plagulas a prelo madentes misisse ad Marklandum rusticantem; hunc margines earum suis notis complevisse, quae eum subito et libris destitutum huic rei accessisse satis prodant. Interea operis cessandum fuisse ad annum, dum ipse

ipse suas notas elaboraret, et typis excubendas traderet. Hinc difficultatem enatam esse hanc, ut qui aliquid quaerat, ei totus liber sursum versum voluendus sit, et taedium eadem a Tayloro obseruata aliquoties, modo pluribus, modo paucioribus verbis, diuersis locis adscripta legendi.

Ad Reiskii notas quod attinet, sunt eae generis illius, quod ipsi in omnibus prope modum libris, quos adnotationibus instruxit, longo abhinc tempore tenere placuit. Non ex ubertate et copia doctrinae, qua se iactant Batauorum ingenia, censentur, sed ex subtilitate tenuitateque, ea tantum, quae ad explicandum quemcunque locum necessaria sint, amplectente, spectari volunt. Neque vero vel Iuris Attici difficiles quaestiones soluunt, in quo imprimis elaborabat Taylorus; vel locorum similibus congerie tument: sed continentur partim in verborum corruptelis, vel codicum ope, vel coniectura restituendis; partim in obscuritate sententiae illustranda; tum in artificio rhetorico, non recentiorum more, sed veterum eorumque ipsorum verbis, quibus sua iudicia concepissent, demonstrando; denique in Grammaticorum veterum citationibus commemorandis. Nam philologum agere professus, magis quae veteres conferant, quam quae vel recentiores, vel ipse ad interpretandum promat, esse posuisse decorum putabat. Hinc in Hermogene et eius Scholiastis, in Harpocrate, Thoma Magistro. Polluce, et reliquis adhibendis, diligentem habemus, nec minus ita modestum, ut, dum sententiae verborum explicandae satisfaciat, ad minutiaram grammaticalium recensionem descendere, non a se alienum putet, omninoque de nauata hac opera demississime sentiat.

Hoc volunt illae sententiae, quibus refertae sunt litterae ad Augerium, Eloquentiae in Collegio Rothomagensi Professorem, dedicationis nomine primo Volumini praefixae: non esse, quod noua et inuisitata sperent homines, a se illustrando Demosthenem praestanda. Dilationem sua-

rum annotationum non hoc fecum ferre, ut tanto ampliores doctrinae opes appareans. Quippe sibi non licuisse ut Demostheni inhaerere, sed temporis curaeque partem, aliam Dionysii Halicarnassensis recensione, aliam Plutarchi Vitarum editionem sibi vindicasse; ad quae multa simul agenda, post diuturnum otium, sero tandem amissa valetudine, ac iniquissimo tempore sit vocatus. Qui singularia prorsus et eximia desiderans, meminerint, se nunquam ad epiparas quas sperent istas et lautas epulas invitatos esse. Quibus simillima in praefatione notis praemissa leguntur. In quibus queritur notarum suarum conquirendarum ac digerendarum tempus illud ipsum esse, quo corpore animoque misertime adfectus et languens, propensum ad omnia nauscat, quo, in cubiculo erectus et constans ambulare vix possit. Quin etiam vitia quae a se admissa adeo non celat, ut ipse sui reprohenfor esse non recuset; ita tamen, ut partem habeat defensionem, et culpae amovendae rationes in medium afferat. Etenim, quod Turelli notas non addiderit ceteris, iustis de causis fecisse scribit. Primum ne suas Observationes longius differrentur, quibus illae, ordine postulante, praemittendae fuissent. Deinde quaequam pariter, non attingens quae sibi integra servari velle videretur Augerius, nec prius de Turelli vel Gallicae versione, vel notis statuere, quam is novam quam confecerat, Demosthenis Gallicam versionem, prodidisset. Denique, quod non placeret ea exhibere, quae corrupta essent ex promuaris, ne digna quidem quae recudantur; quae aliena pleraque, pauca quae ad Demosthenem pertineant, haberent, quaeque tollendis mendis, et verborum sententiarum exactitudiae parum prodesse. Tales enim Turelli notas, nisi fallat opinio, sibi videri. Quod autem Hier. Wolfii versionem Latinam non adiecerit, qua nonnullos delectari, et curare non posse animadvertum est, idem factum, ne vel voluminum numerus cum emporum incommode cresceret, vel ipse novo et ingrato labori adigeretur, ad exemplum Sylburgii, qui Lapi

et Gelenii versiones confectiisset, Wolfianam etiam ad Graeca emendandi et reformandi; praesertim cum nec otio abundaret, nec omnino censorem agere vellet.

Est igitur labor in singulis orationibus illustrandis a Celeb. Editore ita descriptus, ut adnotationes continuas praecedent, et Variae Lectiones sequantur. Hoc nobis videbatur, id incommodum asserere legentibus, ut, quae auctoritate aliqua emendatio facta, aut aliqua lectio vel probanda vel reicienda in notis proposita esset, scire non possent, nisi eandem locum in Variis lectionibus indagassent, quo percurrere demum apparet, quid vel Augustano, cui imprimis insititur, vel alio codice iubente, vel etiam coniectura, cum sua, tum aliena, in oratione Demosthenis constituenda sit praeslitum. Nam harum congeriem conficiunt non eae tantum codicum librorumque collationes, quos ipse adhibuisset, sed etiam eorum, quibus superiores usi fuissent. Hinc evitari non potuit, quin ea, quae in Annotatis Taylori et Marklandi iam occurrissent, iterum repetita et recolta praesponderentur. Sed id commoditati lectorum non obest, cui consuluisset laudabilis est, quam chartae pepercisse. Sic enim uno obtutu iis comprehendere licet, quae alias diversis et distans locis quaerere cogerentur. Est omnino passimus labor qui Criticorum vitam exerceat, in variarum lectionum colligendam negotio; quem cum etiam Cel. Editor, Demosthenis causa, magis ut aliorum voluntati et expectationi morem gereret, quam ut suo desiderio satisfacere, hausisse sibi videretur, coegit, ut praeter opinionem actum agere denuo, ut potius, chartasque libros promere iterum ac renouere deberet. Nam post editam ad Demosthenem praefationem, cum Viri docti in Anglia et in Batavia rescivissent, novam Demosthenis editionem parari ab eo, qui non vulgari, sed exquisitae graecarum litterarum scientiae fama florere, quem quondam aliquandis inter ipsos versatum adhuc plurimi nossent, ab Askenio ex Taylorana hereditate ingentem sumptum accipit. administrorum etudi Demosthenis, Londi-

no trans mare missum. Quod munus primo spretum, tanquam antiqua tantum et dudum edita complexum, reiecit, deque ea re per litteras cum inscio Askewio, qui nimirum non magis quid isti sarcinae inesset exploratum haberet, conqueritur: postea resumtum et accuratius inspectum, ea continere deprehendit, quae sine humanitatis et officii neglectu dissimulari et premi non possent. Inerant autem editiones quaedam veteres, quibus adscriptae collationes Codicum essent, et Taylorianae editionis exempla aliquot mundis chartis interstincta, quarum in aliis nihil adscriptum appareret, in aliis autem quaedam editis elaboratius et plenius scripta reperirentur. Indicem quidem Anglicanorum Demosthenis Codicum, multo auctiorem eo qui editus esset, item Scholia Moschopuli ad Olynthiacas tres et Philippicam secundam nunc primum accepimus, cum in Bavarico Codice ab Reiskio reperta, pro friuolis et jejunis spreta et suppressa fuissent. Reliqua suis locis inserta exhibentur. Caetera, quae ad hoc nouorum subsidiorum criticorum genus pertinent, reperiuntur in Praefatione notis praemissa, unde tamen cognoscitur eas esse exiguas fere et tenues opes, et in quibus auxilio opus sit, in iis potissimum nihil valere. Quin etiam paullo serius, et incommodò tempore oblatae, iis usibus adhibitae non sunt, quibus, si quondam citius, cum id unum agebatur, et varias lectiones colligere iuuabat, accessissent, idoneae esse poterant. Quod si quando extiterit vir nauus et industrius, qui Demostheni recensendo animam adiiciat, gratum fecerit Manibus Viri Doctissimi, et eruditis omnibus, si in hac Variarum Lectionum silua imperfecta expoliat, turbata ad ordinem redigat, praesertim cum se tanta adiumentorum amplitudine adiuuari senserit, quanta nemini superiorum in promptu fuisset. Nam, quod Cel. Editorem non fugit, sunt quaedam in hac parte vitia, non quidem enormia, aut praestantiam operis minuentia, sed in magno rerum obseruandarum concursu vix satis cauenda, et communia cum multis, et paratam excusationem veniamque ha-

habentia. Etenim, auctores quidem lectionum à Vulgata, hoc est Morelliana, diuerfarum laudatos esse, non autem lectionis vulgatae auctores: Wolfianae editionis, cum nulla veterum contentientis, sed aut Felicianeam secutae, quod laudem habet, aut meros Wolfiani ingenii fetus, pro verbis Demosthenis exhibentis, commemoratas non esse: denique, in Codicum nominibus nonnunquam aberratum fuisse, etsi defensione excusationeque non careat, tamen quibusdam ea non satis contentis, mutandum videbitur. In quo arbitrio cuique suo obsequi liceat, quoad sine liuore et obtrectatione nominis Viri praecclare de Oratore meriti fiat. Nam proderunt etiam.

INDICES OPERUM DEMOSTHENIS. CONFECIT D. J. J. REISKE.

Lipsiae typis W. G. Sommeri 1775. 2. Alphab. 13 plagg. in 8.

In hos Indices amplissimas Graecitatis Demosthenicae copias ita congeffit V. Cl. ut et verborum formarumque dicendi, ab Oratore usurpatarum, veram intelligendi explicandique rationem traderet, et eas uno tenore percurrere volentibus satisfaceret, simul ut adnotandi commentandique partes ageret, laudaretque Grammaticorum veterum loca, in quibus verbis Oratoris ad vim potestatemque verborum constituendam usi fuissent. In quo quidem optime fecit, quod istorum Grammaticorum loca indicauit; in hac parum consuluit legentibus, quod, qua vel oratione, vel orationis capite siue sectione ista reperiantur saepius adscribere neglexit. Neque vero utrum omnino istae citationes adhuc in Oratore reperiantur, an sint ex scripto eius deperdito, admonuit. Potuerunt in his commemorandis illi ipsi Veteres memoriae lapsus commisisse, quos errores castigari non meminimus: v. c. p. 134. ἀσκαβὴν mulus clitellarius, ut Moeris

ris Atticis interpretatur in ἀσκήθης ὁ χύμων. Sic illud p. 461. κηδία, κατὰ Δημοσθέν. Julius Pollux, III, 30. cum amplius nihil subiiciat Index, quorsum referas? Item hoc p. 554. κηδίωνος e Demosth. citat Julius Pollux VIII, 26. Cuius generis plura sunt. Ac eodem volumine continetur etiam index hominum et locorum; accesserunt quoque minores quidam, ut curiarum tribunumque Atheniensium, item Ludorum festorumque. Et ex Taylori quidem schedis, primorum orationis cuiusque ordo alphabeticus, ac eorum memorabilium Demosthenis aetate gestarum. Utinam modo nobis contigisset, hoc eximium laboris litterarum causa suscepti monumentum, arte et doctrina praestantissimo, viro viro valentique gratulari; qui, si vel longissimam vitam nactus fuisset; tamen profecto nunquam famae suae superbes erat futura.

INDEX AUCTORUM,

quorum Libri aut Inventa in hoc
Volumine recensentur.

I. Libri Theologici, et ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

A cta Sanctorum Octobris Tomus III. quo dies quintus, sextus, et septimus continentur.	416
Daniel secundum Septuaginta, ex tetraplis Origenis nunc primum editus.	557
Ernesti (Io. Aug.) de Paschate Disputatiuncula.	472
Fischeri (Io. Frid.) Prolesiones de Versionibus graecis librorum Vet. Test. litterarum hebraicarum magistris. Accessit alia in Malachiam.	449
— — — de versione librorum diuinorum V. Test. vulgata, verae legitimaeque rationis Hebraea in latinum conuertendi magistro, Commentatio.	517
Gerhardi (Ioannis) Locorum Theologicorum Tomus XI. Denno edidit, varis obseruationibus illustrauit et auxit Io. Friedericus Cotta.	12
— — — Tomus XII.	49
Haronbergii (Io. Christoph.) Dilucidatio Libri a Daniela scripti, in usum intellectus et pietatis.	92
Hornemann (Clau. Fres). Specimen Exercitationum criticarum in Versionem LXX. Interpretam, ex Philone.	72

D d d d

Ma-

I N D E X.

- Maknighti (Jac.) *Commentarius harmonicus in IV. Evangelia, secundum singulorum ordinem proprium dispositus. Ex Anglico latinum fecit, notas et alia nonnulla adiecit, A. F. Ruckersfelder.* 535
- Peretii (Anton.) *Dissertatio de gestis ac scriptis Gregorii Papae VII. aduersus Henricum IV. Imp.* 129
- Platinae (Barthol.) *Vitae Pontificum Romanorum, correctae et auctae, sermone hetrusco.* 437
- Scharfenbergii (Io. Gottfr.) *Specimen animaduersionum in Daniælem, et Interpretæ eius veteres, præsertim Græcos.* 187
- Tychsen (Olavi Garh.) *Tentamen de variis Codicum Hebræorum Vet. Test. MS. generibus, a Iudæis non Iudæis descriptis.* 145

II. Libri Juridici.

- Anonymi *Discussio historico iuridica iuris regni Ducatus Bavarie, et vera imago Archiepiscopatus Salisburgensis.* 119
- Elbor (Io. Georgii) *Commentationum et Opusculorum Volum. I. Pars I.* 117

III. Libri Medici et Physici.

- Barkhauser (Nicol.) *Theoria corporis ueterinis, præsertim Hæmorrhoidalis, conformata.* 114
- Halmi (Io. David.) *Oratio de usu uenerum in Medicina.* 274
- Kæstneri (Abrah. Gotth.) *Dissertationes mathematicæ et Physicæ.* 53
- Lous (Chr. Car.) *Tentamina Experimentorum ad Compassum perficiendum, et unicuique usui, tam nautico, quam terrestri, accommodandum.* 360
- Toaldi (Iosephi) *Novæ Tabulæ Barometri ætusque maris.* 289
- Ulloa

I N D E X.

Ulloa. (*Anton. de*) *Notitia Americae physico-historica.* 97

IV. *Libri Mathematici.*

*Calculus astronomicus, seu Ephemerides pro anno 1777. cum
relacionibus et observationibus astronomicis.* 376

*Euleri (L-on.) Novae Demonstrationes circa resolutionem nu-
merorum in quadrata.* 193

*a Fagnano (Io. Franc. de Tuschis) Disquisitio geometrica de
polygonorum regularium circulo inscriptorum proprietatibus:*
337

— — — *Reductio quarundam aequationum differentia-
lium secundi gradus.* 437

*Kaestner (Abraham Gotthelf) Dissertationes mathematicae et
physicae.* 52

Priestleji (Iosephi) Historia et praesens status scientiae opticae.
252

*Titii (Io. David.) Relationes novae, ab amicorum societate col-
lectae, et scientiae naturalis, oeconomicae, medicae, et morum
cultoribus disatae, Pars I-IV.* 317

V. *Libri Historici et Geographici.*

Bodeni Elogium Io. Danielis Riccardi, Professoris Vitebergensis. 459

*Boehmii (Io. Gottlob) Enumeratio Editionum C. mment. Io.
Sleidani de Statu Reg. et Rep. Carolo V. Carfuri, quae
desiderantur.* 378

*Historia et Commentationes Academiae Electoralis Scientiarum
et elegantiorum Litterarum Thibodero Kalatinae. Volumeri
III. Historicum.* 1

*Niebuhrri (Carsten.) Descriptio Arabiae, ex iis, quas in ea
terra viderat ipse audieratque, adnotata.* 241

D d d d 2

Nic-

Niebuhrrii (<i>Carsten.</i>) <i>continuata Descriptionis Indus recentis.</i>	387
Ulloa (<i>Anton. de</i>) <i>Notitia Americae.</i>	97

VI. Libri Philosophici, Antiquarii, Auctores Classici, Philologi, Mi- scellanei.

Anacreontis <i>Tibi Carmina graece, e recensione Guil. Baxteri, cum eiusdem et aliorum ac suis annotationibus, edidit Io. Frid. Fischerus.</i>	548
M. A. Antonini <i>Imper. Pignilaria graeco scripta, et restituta; cum interpretatione Latina Gatakeri, et Francogallica Iohi.</i>	172
Bellii (<i>Car. Andr.</i>) <i>Collatio Legum politicarum et philosophicarum de Otto.</i>	230
Burkhaeuser (<i>Nicolai</i>) <i>Institutiones Logicae, quas in usum auditorum Philosophiae elucubravit.</i>	33
T. Calpurnii <i>Siculi Eclogae VI. ad Nemesianum Carthaginensem.</i>	573
P. Giorgii <i>Antiquitatum Illyricarum Synopsis.</i>	135
Gözeleber (<i>Io. Christ.</i>) <i>Animadversionum historicarum et philologico criticarum ad Philonis Legationem ad Caium Specimen secundum.</i>	10
— — — <i>Continuatio.</i>	277
Gratii <i>Falisci Cynegeticon, et M. Anthon Olympii Nemesiani Cynegeticon, c. not. sel. var. et Burmanni integri.</i>	567
Hachenbergii (<i>Casp. Frider.</i>) <i>de significatione Praepositionum Graecarum in compositis, et generalia quaedam de ratione compositionis vocum graecarum.</i>	225
<i>Historiae Augustae Scriptores sex.</i>	569
Q. Iulii, seu Car. Guichardi <i>Commentarum critici et historici de pluribus rebus ad antiquitatem militarem pertinentibus.</i>	478
Maximi Tyrii <i>Dissertationes ex recens. Io. Davisii. Cum Ierem. Marklandi et suis annotat. edidit Io. Iac. Reiske.</i>	352
Mi-	

I N D E X.

<i>Migliore (Gaftani) Epiftola de Infcriptione Romana nuper reperta.</i>	44
<i>Mori (Sam. Frid. Nathen.) Libellus Animaduersionum ad Longinum.</i>	67
<i>M. Aurelii Olympii Nemeſiani Eclogae IV. ex T. Calpurnii Siculi Eclogae VII. ad Neſtoreanum Carthaginienſem, cum notis variorum.</i>	573
<i>— — — Eclogae IV.</i>	573
<i>Nona Glottica, ex litteris Georgii (Auguſt. Anton.) et Caſiri (Mich.)</i>	239
<i>Plutarchi Chaeroneſis quas ſuperſunt omnia, Graeco et Latino, cum annotationibus, per Io. Iac. Reiske.</i>	306
<i>Reiske (Io. Iac.) Apparatus Critici ad Demoſthenem, Volumen I. II. III.</i>	567
<i>Royaards (Herm.) Diatribe de emendandis plurimis veterum ſcriptorum locis, uti et de Hecatombis, Homericque Oceano.</i>	441
<i>Saxii (Chriſtoph.) Epiftola de veteris Medici oculoſarii gemma ſphragide, prope Trauectum ad Moſam nuper eruta.</i>	429
<i>Schroederi (Niſc. Guil.) Obſervationes ſelectae ad Origines Hebraeas.</i>	181
<i>— — — Inſtitutiones ad fundamenta Linguae Hebraeae.</i>	216
<i>Stolpiani Legati Quaefſtio in annum 1775.</i>	48
<i>Sulzeri (Io. Georg.) Vniuerſalis contemplatio ac delinectio artium elegantiorum, in articulos ex ordine litterarum verba artis indicantium deſcripta. Pars altera.</i>	265

I N D E X.

- P. Terentii *Comœdiæ sex, cum variorum et suis annotationibus* edidit Io. Car. Zeunius: T. I. II. 328
- Titii (Io. David.) *Nouvæ relations ab amicorum societate collatæ.* Pars I-IV. 317
- P. Virgili *Mæronis Opera, varietatis lectionis et perpetuæ annotatione illustrata,* a Chr. Gottl. Heyne: Tomus III. 445
- Zarili (Matthias) *Epistola de Inscriptione antiqua.* 357

INDEX

INDEX

INDEX

RERVM NOTABILIORVM.

Abu Arifch, ditio Arabica. 389 Academiae Electoralis Theodoro Palatina historia et Commentationes. 1. sq. de Acus magneticae declinatione. 360 sq. de Aedibus Arabum quaedam. 248 Aequationum quarundam differentialium secundj gradus reductio. 487 Aestus maris nouae tnbulae. 289 Agminis militaris veteris ratio. 480 Aldina, editio Platarchi qualis? 310 in Alexandrinam versionem V. Test. exercitationes criticae ex Philone. 62 — — eius natales. 155. 963 — — eius nobilis particula primum edita. 557 de Alexandrinorum vulgo. 286	Altitudines barometri definitae. 294 sq. Americae notitia physico historica. 97 sq. Anacreontis carmina edita et illustrata. 548 de Anglicana ordinatione. 52 de Anima humana obseruationes variae. 38 Animalium diuisio a motus organo desienta. 324 sq. Anomaliae altitudinum barometri causae. 303 de Antidotorum varijs generibus. 275 de Antiquitatibus Peruvianorum quaedam. 109 Antiquitatum Illyricarum specimen. 135 — — militarium, Graecorum imprimis et Romanorum, illustratio. 478 sq. M. Antonini Imper. pugillaria francogallice versa et illustrata. 172 de Apogaeo quaedam. 294 sq. de

I N D E X

<i>de S. Apollinari, Epist. Venetinae.</i> 417 <i>Aquae congelatae in lagena vitrea phaenomena.</i> 320 <i>de Aquaeductuum inscriptionibus.</i> 333 <i>Arabiae descriptio amplissima, cura Niebuhrii.</i> 241 sq. 387 sq. <i>Arabicae linguae utilitas in cognoscenda hebraica.</i> 181 — — <i>dialecti.</i> 250 — — <i>voce illustratae.</i> 400 <i>de Arabico librario.</i> 71 <i>Aristoteles laudatur.</i> 71 <i>de Arnulpho Duce Bavarum.</i> 123 <i>Artes arcanae Arabum.</i> 256 <i>Artium elegantium universalis contemplatio.</i> 265 <i>de Astronominia Arabum.</i> 254 <i>Astronomicus calculus pro anno 1777.</i> 376 <i>de Auenae mutatione in nobiliorem frumenti speciem.</i> 324 <i>de Augustatibus cognominibus.</i> 118 <i>de Augusti animo in Iudaeos.</i> 288	<i>Barometri novae tabulae.</i> 289 <i>de Bavarum Ducum iure regio.</i> 119 <i>Beiaditae inter Arabes quinam?</i> 245 <i>de Bestiarum anima quaedam.</i> 39 <i>Boscovichii principia in theoria corporis astralis inductata.</i> 114 <i>de S. Brunone, auctore ordinis Carthusianorum.</i> 423 <i>Bulla Vigenitus apud universam Ecclesiam delata.</i> 89
C.	
	<i>Jul. Caesaris res gestae quaedam illustratae.</i> 479 <i>de Caio Caesare quaedam.</i> 20 sq. <i>de Calendario Romano quaedam.</i> 495 <i>Calpurnii Sculi Eclogae VII. iterum editae.</i> 573 <i>Cameracae obscurae inventio.</i> 214 <i>de Canticiae observationes quaedam.</i> 269. sq. <i>Inf. Capitolini nova editio.</i> 569 <i>Casiri (Michneis) scripta.</i> 240
B.	
<i>de S. Bacho.</i> 426 <i>de Baltico mari vestigia fluxus et refluxus maris.</i> 323	<i>de</i>

RERVM NOTABILIORVM.

<i>de Calore et Polluce nonnulla.</i>	Codicum quorundam MSS.
30	<i>Commentariorum M. Antonini descriptio.</i>
<i>de Centuriis et Centurionibus.</i>	173
482	<i>Codex Evangelii S. Marci apud Venetas qualis?</i>
<i>Chaldaicae voces illustratae.</i>	9
190 sq.	<i>de Coeli temperaturis variis in America.</i>
<i>Charez, insulae finis Persici.</i>	100
406	<i>ad Compassum perficiendum accommodata experimenta.</i>
<i>de Characteribus antiquitatis et bonitatis Codd. MS. hebraicorum.</i>	369
171	<i>de Constitutione Nigritus.</i>
<i>Citulan, terras Arabicas.</i>	89
390. 392	<i>Continui in natura lex illustrata.</i>
<i>Choanos Plinii.</i>	60
389	<i>de Continuo observata quaedam.</i>
<i>Christiani auctores Codd. Hebr. quomodo agnoscendi?</i>	36 sq.
153	<i>de Coptis quaedam.</i>
<i>Christus quando natus fuerit?</i>	251
147	<i>Corinthiorum lex memorabilis.</i>
<i>Chrysothomi de Ioannis Apost. disputatione iudicium.</i>	235
80	<i>Corporis naturalis theoriae principis Boscovichii conformata.</i>
<i>Circulo inscriptorum polygonorum regularium proprietates.</i>	114
337	<i>de Corporum inertia.</i>
<i>de Circumcisione pudendorum in Oriente.</i>	58
249	<i>de Creaturarum rerum constructione.</i>
<i>Clementis Alex. locus illustratus.</i>	42
85	<i>Criticae observationes in M. Antoninum.</i>
<i>de Clypeis a Pilato in Herodis regia consecratis.</i>	178
281	— — in Plutarchum.
<i>ad Cochleae theoriam pertinens observatio.</i>	314
56	— — in Maximum Tyrium.
<i>de Codicum Habratorum Vet. Test. MSS. variis generibus.</i>	354
145 sq.	<i>Contra Criticem Vet. Test. disputatio Tychsenii.</i>
	145
	<i>de Casica scriptura Arabum.</i>
	251
	Cy-

E e e e

I N D E X

<i>Cynegetica veterum rursus edita.</i>	567	<i>de Dinario et Dirhemo.</i>	152
D.		<i>Dionis Chryostomi commentatio.</i>	353
<i>de Daemoniacis observata.</i>	541	<i>de Donati scholiis in Terentium.</i>	330
<i>de Dalmatia variis observationes.</i>	136	<i>de Ducibus Germaniae, imprimisque Franciae.</i>	12
<i>Daniel secundus LXX. ex Trophi Origenis, nunc primum editus.</i>	557	<i>Duxra Arabum.</i>	261
<i>Danielis liber copiosus, in usum intellectus et pietatis.</i>	92	E.	
<i>de Daniëlem, et interpretibus veteres, praesertim graecos, animadversiones.</i>	187	<i>de Ebal monte.</i>	540
<i>de Defectione Ecclesiae.</i>	14	<i>Ecclesia an deficere possit, discutatur.</i>	14
<i>Dei natura et attributa.</i>	41	— — — <i>infallibilis sit?</i>	17
<i>pro Dei existentia argumenta.</i>	41	<i>de Ecclesia observationes varias.</i>	51
— — — <i>quantum faciat communis hominum consensus?</i>	47	<i>de Electoris secularis impubertis tutela.</i>	118
<i>Demosthenis locus illustratus.</i>	88	<i>de Elocutionis sublimitate.</i>	82
<i>ad Demosthenem apparatus criticus Reiskii.</i>	567	<i>Ephemerides astronomicae pro anno 1777.</i>	376
<i>de Didrachmo quaedam.</i>	32	<i>de Episcopali successione, praesertim in Ecclesia Anglicana.</i>	52
<i>Differentialium aequationum quarundam secundum gradum reducio.</i>	487	<i>in Episcopos iurisdictio Ducum Bavariae.</i>	121
<i>de Dignitate orationis.</i>	79	<i>Etymologici magni loca emendata.</i>	442
<i>Diluvii vestigia utrum in America?</i>	106	<i>in Evangelia quatuor Commentarius harmonicus, ex Anglico latine versus.</i>	935
		<i>Exercituum Romani constitutio.</i>	481
		Ex.	

RERVM NOTABILIORVM.

Experimentorum ad compas-
jum perficiendum tentamen.
360

F.

Ferrum in Arabia. 258
de Fertilitate Arabum. 261
S. Fides, martyr sub Diocle-
tiano. 421
de Fluminibus regnantibus
quaedam. 319
de Fluxu et refluxu maris in
mari Balthico. 323
de Franciæ Ducatu antiquo. 9

G.

de S. Galla, moniali Romæ.
418
Vult. Gallicani noua editio.
569
Gallicarum Ecclesiarum Acta
contra Bullam Vnigenitus.
90 sq.
de Garizim morte. 540
de Gemma sphaeride veteris
Medici oculo. 429
Genii cum inscriptione. 7
Gentiles quinam? 426
Geographica Arabiæ descri-
ptio. 387 sq.
de Geographicis veterum ta-
bulis. 485
de Geometrarum diuisione. 59

Gerhardi loci theologici denotati
editi et illustrati. 12 sq.
de S. Geroldo Colonienf. 428
Glottica noua varia. 239
Gnomica vniuersalis analytica.
56

Gof, terra Arabica. 392
Graecæ versiones Vet. Test.
litterarum hebraicarum ma-
gistræ. 449 sq.
Graecæ voces et phrasæ il-
lustratæ. 24. 27. 31. 32.
65. 70. 72. 76 sq. 80 sq.
83 sq. 156 sq. 178.
225 sq. 286. 316. 354 sq.
450 sq. 550 sq. 551 sq.
Graecissantes Codd. Hebraici.
155

Grammaticarum Hebraica-
rum vitia. 217
Gratii Falisci Cynogeticon
rursus editum et illustratum.
567
de Gregorii VII. Papæ ad-
uersus Henricum IV. Im-
per. gestis ac scriptis. 129

H.

Hadramaut, terra Arabica.
401
Hadriani historia illustrata.
46
Hagar, terra Arabica. 408

E e e e 2

de

I N D E X

de Hammarica scriptura Ara- bum. 251	d. Hieronymi patria quae- nam? 114
Hannonis periphr., scripturae Graeci recentioris. 327	de Hierosolyma, multarum regionum urbe primaria. 287
Harmonicus commentarius in Euangelia. 539	Hippolyti Commentarius in Danilem. 362
ad Hebraeos origines observa- tiones. 181	Historiae Augustae scriptores sex iterum editi et illustrati. 569
Hebraicarum litterarum prae- fata e graecis versionibus Vet. Test. 449 sq.	Homerum nunquam fuisse, suspicio. 143
de Hebraeis Codd. Vet. Test. Aethiis, eorumque variis ge- neribus. 145	Homerus utrum multa ex Iu- daica religione et Script. S. sumserit? 565
ad Hebraeae linguae funda- menta institutiones. 216	Honorius, Pontif. Rom. an Monothelata. 16
Hebraicae voces illustratae. 21. 66 sq. 148. 157. 160 sq. 182 sq. 190 sq. 221 sq. 254. 263. 450. sq. 520 sq. 544	Hubigantius refutatus. 154
de Hecatombis disputatio co- piosa. 444	de Hydrargiro observationes. 104
Hegar, terra Arabica, descri- pta. 410	I.
Hermogenis disciplina quae- nam? 71	Iamnia, urbs Iudaeae, alias Iabne. 287
Herodes M. quo anno mor- tuis? 537	Q. Icilius laudes. 478
Herodoti locus illustratus. 250	Iemenae, partis Arabiae, de- scriptio. 387 sq.
Heynii in Virgilio edendo me- rita. 445 sqq.	— — historia. 393 sq.
de Hierarchicis in Ecclesia Ro- mana. 19	Illyricarum Antiquitatum eden- darum Synopsis. 135
	de imaginatione et phantasia quaedam. 39 sq.
	Imaginum multiplicatio ope duorum speculorum. 54 192.

RERVM NOTABILIORVM.

Imami Arabici potestas et reditus.	395 sq.	apud Iudaeos quot genera Codd. MSC. Hebr. Ver. Test. fuerint?	148
Indeterminatarum separatio, in aequationibus differentialis homogeneis.	55	de Iuntina editione operum Plutarchi.	309
Indiae occidentalis terrarum indoles.	99	Iuris publici et privati varia capita illustrata.	117
de Indiscernibilium principio.	56	S. Iustina virgo, monialis Patavina.	425
Inertia corporum explicata.	58		
de Infallibilitate Ecclesiae.	17		
— — Romi Episcopi.	18		
Infiniti vera notio.	55		
de Inoculatione variolarum et pestis.	276		
Inscriptiones variae editas.	3		
sq. 43. 332. sq.			
Instrumentum declinatorium novum.	361 sq.		
de Inuentis optiois.	214		
Iosephi locus frustra sollicitatus.	190		
— — et Philonis in narrative quaedam inter se collectione.	282		
Isoocratis loca nonnulla emendata.	443		
Iuneris litterarii in Arabiam a. 1761. suscepti descriptio.	242		
Iudaci urbe puls a Tiberio.	280		
Iudaeorum sub Tiberii imperio status.	277 sq.		

K.

Kataba, oppidum Arabicum.	400
de Kennicoti laboribus criticis in V. Test.	146

L.

de Laboris apud animam exci- mia vi.	231
La. hfa, terra Arabica.	408
de Lacrimis vireis obseruationes.	57
A. Lampridii noua edit.	569
Lapilli duodeviginti Medicorum otulariorum veterum recensiti et illustrati	429
de Legum vi et emendatione.	290
Leibnitii et Newtoni sententia inter se comparata.	36
Leodienfis Cleri aduersus Gregorium VII. testimonium.	129

I N D E X.

Leonii parum doctus notae ad <i>Piatinae vitas Pontiff. Ro-</i> <i>manorum.</i> 437 sq.	<i>Manna quoniam praestantissi-</i> <i>ma?</i> 259 — — <i>Torgoniae reperta.</i> 321
<i>Leprae tria genera.</i> 257	<i>de Marcellino, Rom. Pontif-</i> <i>ce, quaedam.</i> 16
<i>Librarius Arabicus.</i> 44	<i>de S. Marcellino, Episc. Ra-</i> <i>uenn. nonnulla.</i> 417
<i>Lingua Quitoa.</i> 112	<i>S. Marci Evangelii Codex</i> <i>apud Venetos qualis?</i> 2
<i>de Locustis in Arabia.</i> 262	<i>Maris aestus novae tabulae.</i> 289
<i>Logicae institutiones.</i> 33	<i>de S. Martino, primo Abbate</i> <i>Bellfontis.</i> 428
<i>Longini de sublimitate libro</i> <i>quomodo utendum?</i> 83	<i>Matheseos in Physicae utilitas.</i> 54
<i>ad Longinum animadversio-</i> <i>nes.</i> 67	<i>de Matrimonio Arabum.</i> 249
<i>Locustas martyr lepide effusus.</i> 312	<i>Mauroly i inventum opticum.</i> 314
<i>de Luminis ac visus naturâ</i> <i>sententiae veterum.</i> 214	<i>Maximi Tyrii dissertationes</i> <i>editae et illustratae a Reiskio.</i> 352
<i>Lunae vices ad aelsum maris</i> <i>relatae.</i> 291	<i>Modicae relationes quaedam.</i> 317
<i>de Lupoduno dissertatio.</i> 18	<i>in medicina usum venenorum.</i> 274
<i>Eufrianae Abba Ecclesiastica</i> <i>relictiissima.</i> 131	<i>Medicinae et medicorum inter</i> <i>Arabes status.</i> 256
	<i>de Medici veteris oculari gen-</i> <i>ma sphaerico.</i> 429
	<i>de Melchisedeci oblatione.</i> 50
	<i>Mensium Arabicorum catalo-</i> <i>gus.</i> 255
	<i>de Mercurio observata quae-</i> <i>dam.</i> 31
	<i>de Metallis Americanis.</i> 103
	de
M.	
<i>de Machinis, quibus declinatio</i> <i>aeas magneticae terrae ma-</i> <i>rique observari possit.</i> 360	
<i>de Matrone quaedam.</i> 26. sq.	
<i>ad Magneticarum vim</i> <i>quantitatem explorandam et</i> <i>agendam in speculativa ex-</i> <i>perimenta.</i> 360	
<i>Malachias e vers. graecis il-</i> <i>lustratus.</i> 449 sq.	
<i>Mangeus notatus.</i> 23. 25	

REKVM NOTABILIORVM.

de Minimo in reflexione a cur-
vis. 55
de Ministerio Ecclesiastico. 49
Miraculum S. Fidei, fidem de-
siderans. 422
Mohammedani imaginum a-
matores. 246
de Monarchicis in Ecclesia
Romana. 19
Monetandi in Episcoporum
Salisburgensium. 128
Morbus Pumi descriptus. 100

Motiones corporis medicamen-
tis anteponendas. 321
de Mundi creatione. 42
de Mundo optimo controuer-
sa. 42
de Mula, urbs Arabiae. 398

N.

de Naturali scientia relationes. 317
Neged, terrae Arabiae de-
scriptio. 408
Negrân, terra Arabiae. 391
Nemesiani Gynaegicorum rursus
editum et illustratum. 567
— Eclogae IV. iterum editae. 573
de Nemeris comitate. 2
Newtoniani theorematis cu-
iusdam demonstratio. 53
Newtoni et Leibnizii senten-
tias inter se collatae. 36. 116

Newtoni inventa optica. 215
de Nicaeno decreto de Paschu-
te. 472 sqq.
Niebuhrii in Arabia. descri-
benda diligentia. 243
Notadum gentis Arabiae. 412 sq.
circa Numerorum resolutio-
nem in quadrata; novae de-
monstrationes. 193
de Numis Arabicis quaedam. 252

O.

de Obstupescendi vi. 76
de Oceano Homeri. 445
de Ocularii medici veteris gem-
ma sphaeride. 429
Oeconomicae relationes. 317
de Oedipo quaedam. 87
Oeirentis. Comitibus in Lusitania
laudes. 130
Oman, terra Arabiae, descri-
pta. 404
Ontologiae amplior tractatio. 35
Opas, species hominum Ame-
ricana. 111
Optices historia illustrata. 212
de Oratione quaedam. 70 sq.
de Orientali litteratura varia. 229
de Origenis Hexaplis quae-
dam. 63. 152

Osca.

I N D E X.

<i>Ofcaborne, animal marinum</i> <i>descriptum.</i>	326	<i>de Philonis doctrina et scriben-</i> <i>di genere.</i>	21 sq.
<i>de S. Oficha vel Osgicha, in</i> <i>Anglia.</i>	427	<i>ex Philone exercitationes in</i> <i>versionem LXX. Interpre-</i> <i>tum.</i>	62
<i>de Otio leges politicas et phi-</i> <i>losophicas inter se collatas.</i>	230. sq.	<i>Philosophia otio frui docens.</i>	231 sq.
P.		<i>Physicæ observationes varias.</i>	318 sq.
<i>Pagi Franciæ Rhenanæ.</i>	10	<i>Physicæ et Mathematicæ necessa-</i> <i>ria coniunctio.</i>	54
<i>Parisiensis Ecclesiæ abbas con-</i> <i>tra Bullam Unigenitus.</i>	90	<i>Pileati fratres quinam?</i>	30
<i>de Paschate Disputatiuncula.</i>	472 sqq.	<i>de Pilati facinoræ quodam.</i>	281 sqq.
<i>de Patria potestate Romanis le-</i> <i>gibus.</i>	285 sq.	<i>de Plantis Americanis.</i>	101
<i>Patrum sententia de LXXvi-</i> <i>rati versione defensa.</i>	563	<i>Plutarchi opera a Reiskio edi-</i> <i>ta.</i>	206
<i>de Pendulis magneticis.</i>	366	<i>de Polo astore.</i>	273
<i>de Perennitate Eccl. sac.</i>	15	<i>Treb. Pollionis noua editio.</i>	569
<i>in Persico sinu liberæ Arabum</i> <i>gentes.</i>	405	<i>de Polygonorum regularium</i> <i>circulo inscriptorum proprie-</i> <i>tatibus.</i>	337 sq.
<i>de Peruanis animalibus.</i>	102	<i>Pontificum Rom. vitæ a Pla-</i> <i>tina scriptas, editas et au-</i> <i>thar.</i>	437
<i>de Peruvianorum quibusdam</i> <i>operibus.</i>	111	<i>de Polygynia inter Arabes.</i>	249
<i>de Petrificationibus America-</i> <i>nis quasdam.</i>	106	<i>de Pontibus veterum, eorum-</i> <i>que constructiones.</i>	480
<i>Phantasiæ, adiumenta subli-</i> <i>mitatis.</i>	81	<i>de Præpositionum graecarum</i> <i>in compositis significatio.</i>	225
<i>Phantasticæ species quænam?</i>	40	<i>de Principum iudicio.</i>	117
<i>Philo Iudæus reprehensus.</i>	24.		
	25. 278		
<i>ad Philonis Legationem ad</i> <i>Caium animaduersiones va-</i> <i>rias.</i>	20 sq. 277 sq.		

RERVM NOTABILIORVM.

de Procuratoribus <i>apud Romanos.</i>	335	Pästeri (Io. Dan.) <i>vida, ingenium, scripta, mores et inrita laudata.</i>	459. sq.
Projectionis <i>stereographicae horizontalis theoria.</i>	59	Romana monumenta <i>quaedam.</i>	3 sq.
de Propositionum <i>sensibus et veritate.</i>	33	de Romano exercitu.	481
Psychologia <i>cognitibus tractata.</i>	37	de Rolis <i>magnifica ad praedictis construendis.</i>	370
Pugillaria <i>num dicenda sint?</i>		Rostak, <i>urbs regis in Arabia.</i>	404
Commentarii <i>M. Antonini?</i>	174 sq.	Rouffavius <i>notatus.</i>	59
de Pulchritudinis <i>sensu in artibus.</i>	268	S.	
ad Pythagoreorum <i>fragmenta criticae observationes.</i>	441	Sabän, <i>terra Arabica.</i>	191
Q.		de Salinis <i>Salisburgensibus, earumque iure.</i>	127
de Quadrata <i>resolutio numerorum.</i>	193	Salisburgense <i>ius publicum explicatum.</i>	119
Quintiliani <i>locus illustratus.</i>	70	Saluatio, <i>remedium contra hydropem.</i>	321
Quicoa <i>lingua utram eiusdem originis cum hebraea.</i>	112	de Salodurensium <i>pago.</i>	6
R.		de Samaritanis <i>quaedam.</i>	149.
Radices <i>unde plures insunt aequationibus sectiones angularum desinentibus?</i>	61	Sana, <i>urbs Arabica.</i>	399
de Ratiocinio <i>observationes.</i>	34	Sanctorum <i>Rom. Ecclesiae, quae Octobrem occupant, Aeth.</i>	416
de Recitatione <i>musicorum.</i>	266	de Sarmatis <i>varia.</i>	142
Reductio <i>quarundam aequationum differentialium secundum gradus.</i>	487	de Scenicis <i>ludis quaedam.</i>	271
Reiskii (Ioh. Iac.) <i>laudes.</i>	506	de Scherifis <i>Arabum.</i>	245
de Relatione <i>inter coefficientes aequationis et summas potentiarum radicum.</i>	53	Schechr, <i>terra Arabica.</i>	202
Religionis <i>scientia verborum licentia quom. vexata sit?</i>	73	Schultensii (Alb.) <i>laudes.</i>	217
de Resolutione <i>numerorum in quadrata novae demonstr.</i>		Scripturae <i>S. loca explicata et illustrata.</i>	
		Genes. I, 1.	157
		II, 7.	155
		III, 15.	161
		X, 29.	399
		E f. f f	XI,

I N D E X

XI, 30.	211	Gen. V, 19.	451
XIV, 19.	49	Prov. XVII, 27.	221
XXII, 1.	160	Job I, 16.	223
XXVI, 12.	261	IX, 9.	254
XXVII, 40.	183	1 Chron. XI, 11. 20.	185
XXX, 13.	224	XXIX, 17.	222
XXXII, 28. 30.	22	Psal. XXV, 13.	260
XXXV, 20.	67	XXVII, 11.	260
XXXVII, 19.	455	XL, 7.	261
XL, 8.	228	EV, 5.	285
XLIII, 30.	329	LXVIII, 38.	285
Exod. V, 7.	456	LXXXVIII, 19.	298
XXIV, 9.	157	CXIX, 17.	214
Levit. II, 6.	157	Eph. I, 6.	452
XII, 2-6.	547	II, 22.	527
XIII, 10. 11.	258	V, 5.	528
XVI, 5. 12-15.	23	Evas X, 14.	221. 223
XIX, 19.	262	Iof. V, 16.	262
Numer. XXXII, 30. 32.	531	IX, 5.	261
Deut. I, 36.	457	XVI, 8.	260
IV, 11.	455	XIX, 6.	286
XXV, 13.	223	XL, 18.	228
XXVII, 4.	539. 19.	XLII, 13.	285
Judic. XIX, 22.	455	RXIV, 6.	262
Iof. V, 4.	928	Jerem. II, 31.	283
IX, 5.	457	XII, 11.	459
Ruth. II, 1.	525	XV, 8.	286
1 Sam. II, 12.	455	XXVII, 6.	7
VI, 19.	268	Ezech. XXVII, 22.	402
X, 16.	524	XXVIII, 17.	221
XVI, 4.	222	Daniel. II, 1.	94
XVI, 14.	544	II, 4.	228
XVII, 4. 17. 23.	456	II, 18. 39.	190
XVII, 18.	451	III, 16.	191
XXX, 24.	222	V, 9. 13.	189
2 Sam. VI, 13.	221	VI, 7. 12.	191
XV, 32.	223	VI, 25.	192
XXIII, 18.	185	VII, 8.	192
XXIV, 2.	524	VIII, 5-26.	95

RERVM NOTABILIORVM.

VIII, 8.	192	Senecae de otio praecipita com- mendata. 236 sq.
XI, 2.	188	Sepulchrales tituli Romani in lucem editi. 4 sq.
XI, 3. 30.	564	de Sepulturis Americanor. 109
XI, 3-32.	95	de S. Sergio. 426
Hyf. III, 1.	159	de Serpentibus salientibus in Arabia. 163
XI, 9.	185	de Serpentum corporis. 323
XII, 1.	183	de Silani ac Maecronis moribus quantum. 26
XIII, 14.	159	de Sinaitici montis deserto. 414
1 Reg. I, 9.	532	de Slavis quaedam. 143
— 19.	924. 532	Io. Sleidani Commentariorum de statu religionis et republ. Car. V. Caes. edit. per. 378
— 52.	523	Ael. Spartiani noua editio. 569
Job. III, 9.	185	per Specula duo multiplicatas imagines. 54
Jonas II, 3.	459	Sphaeras aequales quot circa da- tam mediam poni possent, ut omnes illam et circum posita- rum sibi vicinae se mutuo tangant? 57
Malach. I, 3.	459	de Spirensi pago antiquo. 8
— 13.	219	de Spuriarum generibus quibus- dam praesertim in mulis. 320
Math. IV, 1-11.	545	H. Stephani editio operum Plu- tarchi descripta. 311
XVI, 18.	45	Stereographicae horizontalis projectionis theoria. 59
XVII, 24.	32	Stolpiani legati quaestio. 47
XXII, 17.	32	de Sublimitatis variata notione in Comment. Longiniano. 68
XXIII.	78	Stadae locus illustratus. 86
XXVI, 45.	552	de Syllogismo quaedam. 34
Mois. IX, 18.	541	de Syzigiis nonnulla. 201
XIV, 41.	552	T.
Num. II, 1.	537	Tabulae nouae barum, 289 sq.
— 24.	538	Tal.
— 2-13.	545	
— 32.	554	
XVIII, 11. 20.	551	
Gen. II, 30.	539	
— IV, 5.	539	
XIII, 1.	80	
Altor. IX, 7.	191	
XI, 23.	451	
XXVII, 13.	451	
1 Corinth. II, 13.	228	
2 Timoth. III, 10.	451	
1 Petr. I,	545	
Sebasteion templum Alexandri- ae magnificentissimum. 286		

Talmudis tota illustrata. 150.	Ventus Smum seu Samum in Arabia. 244
151	de Verbigeno Habustiae pago. 1. 6
Telescopii inventor: Invenit. 215	de Verborum vi et usu. abstracta. 70 sq.
Templum religiose cultum in Iudaeis. 287	Versionis vulgatae V. Test. usus quis? 517
Torentinae comediae, aditae et illustratae a Zeumo. 328	Versiones graecae librorum V. Test. quomodo legendae? 449 sqq.
Theodereti locus illustratus. 88	— Comment. M. Anton. 179
Theodorionis versio libri Domielis edita. 563	Verlorium ex virgis magneticis compositum. 366
Theologiae naturalis expositio. 40 sq.	de Vi orationis quaedam. 79
Theologorum veterum commendanda. i. 13	Virgilii opera edita et illustrata ab Heynio. 445
Theophrasti Icus emendatus. 444	de Virginitatis signo inter Arabes requisito. 247
de Thracibus varia. 142	de Virgis magneticis. 366
de S. Thrafea quaedam. 417	de Viribus attractonis, earumque lege. 115
Thueydidis locus illustratus. 85	Virium magneticarum investigatio. 369
de Tiberio quaedam. 281 277 sq.	Vitae usus inter Arabes. 260
— Fibrii Imp. nepote. 285	de Vitreis lacrimis. 57
de Tigurino Helvetiae pago. 16	de Ant. de Villos quaedam. 98
Tentatio Iesu triplex. 545 sqq.	Vnigenitus, Bulla, delata apud Ecclesiam uniuersam. 89
de Translatis in dictione geometrarum. 59	de Vocum graecar. compos. 225
de Tribunis nonnulla. 483	de Volatilibus Americanis. 102
Tychsenius notatus. 148 sq. 154. 164	Flan. Vopisci notae editio. 569
Typographiam cur Oriens auerjetur? 397	de Vulgatae versionis librorum V. Test. usu. 517
V.	— X.
Vehementia rixum ad sublimitatem sufficit? 78	Xenophontis loci illustr. 88
de Velibus quaedam. 481	— Z.
de Vena Medinensi. 257	Zaidiae Inter Arabes quinam? 245
Venenorum usus in medicina. 274	

Tabula ex aere expressa referenda est ad Mensem Augustum, P. 337. sqq.

